

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

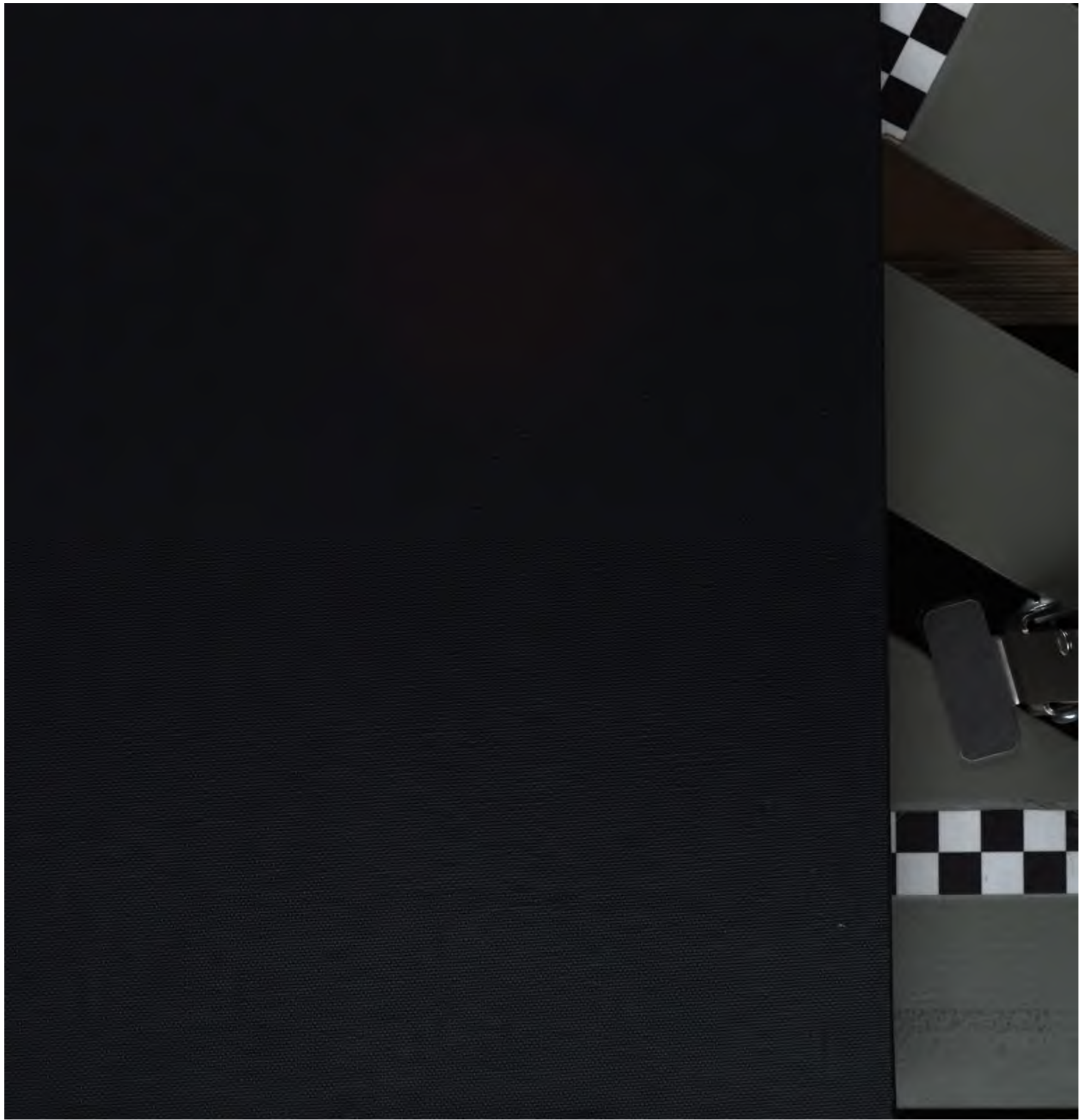
Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

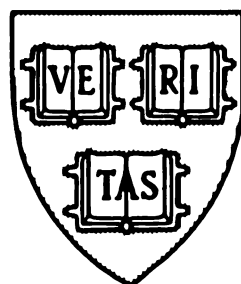
We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

HARVARD
COLLEGE
LIBRARY

**Harvard College
Library**

Gratis

R I G V E D A - S A N H I T A,

LIBER PRIMUS,

SANSKRITÈ ET LATINÈ;

EDIDIT

FRIDERICUS ROSEN.

L O N D O N :

PRINTED FOR THE ORIENTAL TRANSLATION FUND OF GREAT BRITAIN AND IRELAND;

SOLD BY

W M. H. ALLEN & CO., LEADENHALL STREET,

AND

B. DUPRAT, PARIS.

MDCCCXXXVIII.

~~Ind L 3000.2~~
✓ e

Ind L 3000.2
e

LONDON:

Printed by J. L. Cox and Sons, 75, Great Queen Street,
Lincoln's-Inn Fields.

RIGVEDA-SANHITA,

LIBER PRIMUS.

1. *Introduction*

P R E F A C E.

THE present work, which forms a considerable part of the R̥g Vēda, appears in an imperfect state. It was the intention of the author to publish the text with a translation, explanatory notes, and an *index verborum*, and to have prefixed to the whole a comprehensive view of the character and manners of the Hindoos in that early period to which the origin of the Vēdas is to be referred. But a sudden death, in the prime of life, and in the full vigour of his intellectual powers, just after he had completed his thirty-second year, overthrew at once this great project, and interrupted an undertaking for which no one was so well qualified and prepared as himself.

The text and translation only are complete. Of the notes not more than a fourth part is in a finished state; we are, however, able to give to the friends of Indian literature the satisfactory information, that the remaining part of the notes, and the *index verborum*, will yet be supplied from his posthumous papers, under the care and direction of his father.

The text of this first edition of the collection of the Hymns of the R̥g Vēda is given from two MSS., one in the library of the Honourable East-India Company, No. 2,133; the other, from which the text printed in Roman characters is transcribed, belongs to the private collection of Lady Chambers, and is marked in her Catalogue D: it is in octavo. In this manuscript the words are written separately without regard to the euphonic changes. ♪

*In apogr. editoris autogr. mentis innotuit est in die. horum libri J. Rigoldae Mus. Britan.
Nº 5357. E. F. H. Nº 2358 cum sched. Sogian et apographo textus Martinii.*

Other MSS. of which the author made use in his notes are—

1. Commentary of Sáyan'áchárya upon the Sanhitá of the R̥g Vēda ; No. 2,612, in oblong folio.
2. Sāmavēdíya Árchicá ; No. 2,109. in oblong folio.
3. Vájasanēyí Sanhitá, a collection of the Hymns of the White Yajur-Vēda, with the commentary of Mahíd'hara ; No. 2,344, in oblong folio.
4. Aitaréya Bráhmaṇ'a, forming a part of the R̥g Vēda ; No. 697, in oblong folio.
5. Niructa ; No. 1,749, in octavo.
6. Nig'han'ti ; No. 2,106, in oblong folio.

All these MSS. are in the Devanagari character, and belong to the library of the Honourable East-India Company.

The author cites also, occasionally, the translation of the Rev. J. Stevenson, who published about five years ago, at Bombay, a lithographed text and commentary of a part of the R̥g Vēda Sanhitá, with an English translation which reached London last year.

In every department of Oriental literature, but especially in that of India, we have sustained an almost irreparable loss in the death of this young, but great scholar. It is, however, some consolation, that he has been enabled to effect so much. The present work is indeed but a small part of the design which he had formed and would have been able to accomplish had his life been prolonged. No one since Colebrooke has penetrated so far into the earliest ages of Indian literature, and thrown so much light upon the mystery in which they are involved.

Having soon discovered that the character and genius of the Indian literature and language could only be completely understood by tracing them back to the earliest periods to which the Vēdas belong, he formed the project of endeavouring to remove the obscurity by which they are surrounded. As an intimation of this, he published in 1830 his *R̥g Vēda Specimen*, and although since that time he was occupied with several other literary works, his principal attention was directed to this main object.

Having completed, at the University of Berlin, those studies which he had commenced at Leipsic, at the early age of twenty-two he received a

flattering invitation to become Professor of Oriental Languages in the University of London, then just established. This office he filled with the highest honor to his own character, and the greatest satisfaction to the establishment, as the following passage from the Report made at the University College fully evinces : “ About the same time, the College was also “ deprived of the valuable name and services of Dr. Rosen, the Professor “ of Sanskrit literature. By his distinguished rank as an Oriental scholar, “ and his extensive and accurate knowledge of European philology in “ general, both ancient and modern, he combined attainments which are “ not often found, even separately, in a person of his years ; and their “ union to the extent in which he possessed them, was rare, even among “ the most eminent philologists. His learning was only equalled by his “ modesty, his simple and honest love of truth, his caution in criticism, “ and the excellence of his disposition.”

To this Lord Brougham added :

“ As an Oriental scholar his fame was great all over Europe ; his “ industry was extraordinary, surpassing even that of Germans—himself “ a German.”

His country might indeed feel proud of him as a representative of their character, both in a moral and literary point of view.

His value was fully felt and acknowledged on the Continent, and the desire has often been expressed that he should return ; but anxious to accomplish his design of publishing the Védas, and conceiving that he was placed here in a greater sphere of usefulness, he chose rather to remain in London, where he found such rich and valuable treasures of oriental literature, and such readiness on the part of those to whom they were entrusted to communicate them.

He maintained, however, a constant and uninterrupted connexion with almost all the distinguished scholars on the Continent, and took the liveliest interest in all their labours which were directed to the promotion of oriental literature ; and we may affirm, without fear of being contradicted, that for the last ten years no important oriental publication has been projected on the Continent to which he did not contribute, either by his advice or by the supply of materials.

Although he had acquired so high and honourable a rank as a scholar in oriental philology, the position which he held as a man in the intercourse of society was not less distinguished. With the greatest admiration for his

talents and attainments was ever combined universal respect for his virtues and esteem for his worth. The simplicity of his pure and elevated mind, the gentleness of his manners, and, above all, the genuine kindness of heart which formed the striking feature of his character, secured for him, in an eminent degree, the affection of all who knew him.

The loss of such a man will ever be severely felt by all, but especially by those who were intimately acquainted with him. His numerous friends, both English and German, desirous of giving a visible proof of their deep regret, have presented to his father a marble bust of him, executed by Richard Westmacott, as a mark of their great sympathy, and have erected, over his grave, a monument, with the following inscription :

BENEATH ARE DEPOSITED THE MORTAL REMAINS
OF
FREDERICK AUGUSTUS ROSEN,
DOCTOR OF PHILOSOPHY,
PROFESSOR OF SANSKRIT IN UNIVERSITY COLLEGE.
HE WAS BORN IN HANOVER, SEPTEMBER 2nd, M.DCCC.V,
AND DIED IN LONDON, SEPTEMBER 12th, M.DCCC.XXXVII,
AGED XXXII.
THIS MONUMENT IS ERECTED TO HIS MEMORY
BY HIS ENGLISH FRIENDS,
AS A TRIBUTE OF RESPECT FOR HIS WORTH
AS A MAN,
AND OF ADMIRATION FOR HIS ACQUIREMENTS
AS A PROFOUND ORIENTAL SCHOLAR.

To him we may apply the words of the poet :

“ Wer den Besten seiner Zeit genug gethan,
“ Der hat gelebt für alle Zeiten.”

RIK-SANHITA,

ID EST

HYMNORUM COLLECTIO.

LIBER PRIMUS.

LECTIO PRIMA.

SECTIONIS PRIMÆ CAPUT PRIMUM.

HYMNUS I. [I.]

- 1 अग्निमीले पुरोहितं यज्ञस्य देवमृत्विजं १ होतारं रत्नधातमं ॥
- 2 अग्निः पूर्वेभिर्ऋषिभिरीड्यो नूतनैरुत १ स देवां एह वक्षति ॥
- 3 अग्निना रयिमश्नवत्पोषमेव दिवे दिवे १ यशसं वीरवत्तमं ॥
- 4 अग्ने यं यज्ञमध्वरं विश्वतः परिभूरसि १ स इद्देवेषु गच्छति ॥
- 5 अग्निर्होता कविक्रतुः सत्यश्चित्रश्रवस्तमः १ देवो देवेभिरागमत् ॥१॥

I.

- 1 *Agniṁ ile purah-hitaṁ yajnasya devaṁ ṛitvijaṁ hotāraṁ ratna-dhūtaṁ.*
- 2 *Agniḥ pūrvebhiḥ ṛishi-bhiḥ idyāḥ nūtanaiḥ uta saḥ devān ā iha vakshati.*
- 3 *Agninā rayiṁ aśnavat poṣaṁ eva dive-dive yaśasaṁ vīravat-tamaṁ.*
- 4 *Agne yaṁ yajnaṁ adhvaraṁ viśvataḥ pari-bhūḥ asi saḥ it deveshu gachhati.*
- 5 *Agniḥ hotā kavi-kratuḥ satyaḥ chitraśravaḥ-tamaḥ devaḥ devebhiḥ ā gamat. (1)*

I.

¹ Agnim celeberrimo antistitem, sacrificii divinum sacerdotem, vocatorem thesauris ditissimum. ² Agnis pristinis vatibus laudabilis recentibusque, is deos huc advehito. ³ Per Agnim opulentia fruitur *vir religiosus*, sese adaugente de die in diem, gloriosa, fortem prosapiam conferente. ⁴ Agnis! quod sacrificium incolume undique amplecteris, id ad deos pervenit. ⁵ Agnis, vocator, gratum faciens, verax, varie gloriosissimus, deus cum diis venito.

- 6 यदङ्ग दाशुषे त्वमग्ने भद्रं करिष्यसि १ तवेतत्सत्यमङ्गिरः ॥
 7 उप त्वाग्ने दिवे दिवे दोषावस्तर्धिया वयं १ नमो भरन्त एमसि ॥
 8 राजन्तमध्वराणां गोपामृतस्य दीदिविं १ वर्धमानं स्वे दमे ॥
 9 स नः पितेव सूनवे अग्ने सूपायनो भव १ सचस्वा नः स्वस्तये ॥२॥

HYMNUS II. [II.]

1.

- 1 वायवायाहि दर्शतेमे सोमा अरंकृताः १ तेषां पाहि शुधी हवं ॥
 2 वाय उक्थेभिर्जरन्ते त्वामच्छा जरितारः १ मुत्तसोमा अहर्विदः ॥
 3 वायो तव प्रपृञ्चती धेना जिगाति दाशुषे १ उरूची सोमपीतये ॥

- 6 *Yat anga dāṣushe tvaṁ Agne bhadraṁ karishyasi tuva it tat satyaṁ Angiraḥ.*
 7 *Upa tvā Agne dive-dive doṣhā-vastāḥ dhiyā vyaṁ namaḥ bharantaḥ ā imasi.*
 8 *Rājantaṁ adhvārāṇāṁ gopāṁ ṛitasya dīdiviṁ vardhamānaṁ sve dāme.*
 9 *Saḥ naḥ pitā-iva sūnave Agne su-upāyanaḥ bhava sachasva naḥ svastaye. (2)*

II.—1.

- 1 *Vāyo ā yāhi darṣata ime somāḥ araṁ-kṛitāḥ teshāṁ pāhi śrudhi hvaṁ.*
 2 *Vāyo ukthebhīḥ jarante tvāṁ achha jaritāraḥ suta-somāḥ ahaḥ-vidaḥ.*
 3 *Vāyo tava pra-princhatī dhenā jigāti dāṣushe urūchi soma-pītaye.*

⁶ Quidquid, heus! cultori tu, Agnis! salutare facturum es, tibimetipsi id profecto *salutare erit*, Angiras! ⁷ Te, Agnis! quotidie noctu interdumque mente nos venerabundi adimus, ⁸ Nitentem, sacrificiorum rati *præmii* custodem, splendidum, crescentem in domicilio tuo. ⁹ Tu nobis, pater veluti filio, Agnis! aditu facilis esto; adesto nostræ felicitatis gratia.

II.—1.

¹ Vayus! veni, conspiciende! hæc libamina parata *sunt*: de iis bibe; audi invocationem. ² Vayus! carminibus laudant te hic laudatores, parata libamina offerentes, *festorum* dierum gnari. ³ Vayus! tua approbans vox adit cultorem; multos *adit*, propter libaminis potum.

HYMNUS III. [III.]

1.

- 1 अश्विना यज्वरीरिषो द्रवत्पाणी शुभस्पती १ पुरुभुजा चनस्यतं ॥
 2 अश्विना पुरुदंससा नरा शक्ती धिया १ धिष्ठ्या वनतं गिरः ॥
 3 दत्ता युवाकवः सुता नासत्या वृक्तबर्हिषः १ आयातं रुद्रवर्तनी ॥

2.

- 1 इन्द्रायाहि चित्रभानो सुता इमे त्वायवः १ अण्वीभिस्तना पूतासः ॥
 2 इन्द्रायाहि धियेषितो विप्रजूतः सुतावतः १ उप ब्रह्माणि वाघतः ॥
 3 इन्द्रायाहि तूतुजान उप ब्रह्माणि हरिवः १ सुते दधिघ्न नमनः ॥ ५ ॥

III.—1.

- 1 *Aṣvinā yajvarīḥ iṣhaḥ dravat-pānī śubhaḥ patī puru-bhujū chanasyatañ.*
 2 *Aṣvinā puru-daṅsasū narā śavirayā dhiyā dhishṭyā vanatañ girah.*
 3 *Dasrā yuvākavaḥ sūtāḥ nāsatyā vṛikta-barhiṣaḥ ā yūtañ rudra-vartanī.*

2.

- 1 *Indra ā yāhi chitra-bhāno sūtāḥ ime tvā-yavaḥ aṇvībhiḥ tanā pūtāsaḥ.*
 2 *Indra ā yāhi dhiyā iṣitaḥ vipra-jūtaḥ suta-vataḥ upa brahmāṇi vāghataḥ.*
 3 *Indra ā yāhi tūtujānaḥ upa brahmūṇi hari-vaḥ sute dadhiśva naḥ chanaḥ. (5)*

III.—1.

¹ Asvini! sacrificales cibos, velocibus manibus præditi, puræ immolationis custodes! magnis brachiis conspicui! gratos habete. ² Asvini, sacrificiis divites, viri! appropinquante mente, illustres! exaudite preces. ³ Delectores hostium, veraces! libamina parata sunt in purgatis stragulis collocata; venite, victorum viis incedentes!

2.

¹ Indra! veni, pulchre splendens! parata sunt hæc libamina, te desiderantia, digitis, semper purificata. ² Indra! veni, obsecratione commotus, a sapientibus concitatus, libantis ad preces sacerdotis. ³ Indra! veni prope-rans ad preces, fulvis equis vehens! in libamine accipe nostrum cibum.

3.

- १ ओमासञ्चर्षणीधृतो विश्वे देवास आगत १ दाश्वान्सो दाशुषः सुतं ॥
 २ विश्वे देवासो अप्तुरः सुतमागन्त तूर्णयः १ उत्त्रा इव स्वसराणि ॥
 ३ विश्वे देवासो अस्त्रिध ह्हिमायासो अद्रुहः १ मेधं जुषन्त वद्वयः ॥ ३

4.

- १ पावका नः सरस्वती वाजेभिर्वीजिनीवती १ यज्ञं वष्टु धियावसुः ॥
 २ चोदयित्री सूनृतानां चेतन्ती सुमतीनां १ यज्ञं दधे सरस्वती ॥
 ३ महोअर्णः सरस्वती प्रचेतयति केतुना १ धियो विश्वा विराजति ॥ ६ ॥

3.

- १ *Omāsaḥ charshaṇi-dhṛitaḥ Viṣve Devāsaḥ ā gata dāṣvāṅsaḥ dāṣuṣaḥ sutaṁ.*
 २ *Viṣve Devāsaḥ ap-turaḥ sutaṁ ā ganta tūrṇayaḥ usrāḥ iva svasarāṇi.*
 ३ *Viṣve Devāsaḥ asridhaḥ ehi-māyāsaḥ adruhaḥ medhaṁ jushanta vahnayaḥ.*

4.

- १ *Pāvakaḥ naḥ Sarasvatī vājebhiḥ vājini-vatī yajnaṁ vashṭu dhiyā-vasuḥ.*
 २ *Chodayitrī sūnṛtānāṁ chetantī su-matīnāṁ yajnaṁ dadhe Sarasvatī.*
 ३ *Mahaḥ arṇaḥ Sarasvatī pra chetayati ketunā dhiyaḥ viṣvāḥ vi rājati. (6)*

3.

¹ Opitulatores, hominum sustentatores, Visvadevæ! venite, largitores, ad cultoris paratum *libamen*. ² Visvadevæ, pluviam dantes, paratum *libamen* adeunto veloces, solares radii veluti dies *adeunt*. ³ Visvadevæ, interitus expertes, providi, illæsi, *sacrificale* butyrum animadvertunt *divitiarum* portatores.

4.

¹ Lustrans Sarasvati, cibum flagitante prece vocata, cibis *nos oblectando* sacrificium *nostrum* gratum habeto, orantibus divitias tribuens. ² Excitatrix verorum sermonum, interpres fausta meditantium, sacrificium obtinuit Sarasvati. ³ Magnum æquor Sarasvati manifestat impetu *suo*; mentes omnes collustrat.

CAPUT SECUNDUM.

HYMNUS I. [IV.]

- ¹ मुरूपकृत्नुमृतये सुदुघामिव गोदुहे १ जुहूमसि द्यवि द्यवि ॥
² उप नः सवनागहि सोमस्य सोमपाः पिब १ गोदा इद्रेवतो मदः ॥
³ अथा ते अन्तमानां विद्याम सुमतीनां १ मा नो अति ख्य आगहि ॥
⁴ परेहि वियमस्तृतमिन्द्रं पृच्छा विपश्चितं १ यस्ते सखिभ्य आ वरं ॥
⁵ उत ब्रुवन्तु नोनिदो निरन्यतश्चिदारत १ दधाना इन्द्र इद्वः ॥७॥
⁶ उत नः सुभगां अरिर्वोच्युर्दस्म कृष्टयः १ स्यामेदिन्द्रस्य शर्मणि ॥
⁷ एमाशुमाशवे भर यज्ञत्रियं नृमादनं १ पतयन्मन्दयत्सखं ॥

IV.

- ¹ *Surūpa-kṛitnuṃ ūtaye sudughām-iva go-duhe juhūmasi dyavi-dyavi.*
² *Upa naḥ savanā ā gahi somasya soma-pāḥ piba go-dāḥ it revataḥ madaḥ.*
³ *Atha te antamānām vidyāma su-matīnām mā naḥ ati khyāḥ ā gahi.*
⁴ *Parā ihi vigrām astṛitām Indraṃ prichha vipaḥ-chitaṃ yaḥ te sakhi-bhyaḥ ā varaṃ.*
⁵ *Uta bruvantu naḥ nidaḥ niḥ anyataḥ chit ārata dadhānāḥ Indre it duvaḥ. (7)*
⁶ *Uta naḥ su-bhagān ariḥ vocheyuḥ dasma kṛishṭayaḥ syāma it Indrasya śarmaṇi.*
⁷ *Ā im āṣum āṣave bhara yajña-śriyaṃ nṛi-mādanam patayat mandayat-sakhaṃ.*

IV.

¹ Præclara opera perficientem *Indram* ad auxilium vocamus de die in diem, *vaccam* lac præbentem veluti ad *bubulcum* vaccas mulgentem. ² Nostras immolationes adi; de libamine, libaminis potor! bibe; vaccas largiens est illud divitis tui gaudium. ³ Tunc inter tibi proximos conspiciamus te, inter fausta meditantes; ne, nos prætereundo, *aliis quam nobis te* manifestes; veni. ⁴ Tu, *hujus sacrificii auctor!* adi sapientem inviolatum *Indram*; (interroga peritum *sacerdotem*;) qui *Indras* tuis sociis undique præsidium est. ⁵ Etiam laudanto *Indram* nostri *vates*; (vituperatores! aliorum quoque discedite;) ducentes *Indræ* hanc pompam. ⁶ Quin nos beatos inimici prædicent, *hostium* necator! homines; simus *hujus Indræ* in salute. ⁷ Hunc promptum *liquorem* celeri *Indræ* offer, sacrificium exornantem, viros exhilarantem, *pia opera* adipiscentem, gaudium ferentis *Indræ* socium.

1. ... (11/11/11) ...
 11/11/11

- 8 अस्य पीत्वा शतक्रतो घनो वृत्राणामभवः १ प्रावो वाजेषु वाजिनं ॥
 9 तं त्वा वाजेषु वाजिनं वाजयामः शतक्रतो १ धनानामिन्द्र सातये ॥
 10 यो रायो वनिर्महान्सुपारः सुन्वतः सखा १ तस्मा इन्द्राय गायत ॥ ८ ॥

HYMNUS II. [V.]

- 1 आ त्वेता निषीदतेन्द्रमभिप्रगायत १ सखायः स्तोमवाहसः ॥
 2 पुरुतमं पुरुणामीशानं वार्याणां १ इन्द्रं सोमे सचा सुते ॥
 3 स घा नो योग आभुवत् स राये स पुरन्ध्यां १ गमद्वाजेभिरा स नः ॥
 4 यस्य संस्थे न वृण्वते हरो समत्सु शत्रवः १ तस्मा इन्द्राय गायत ॥
 5 सुतपाव्रे सुता इमे शुचयो यन्ति वीतये १ सोमासो दध्याशिरः ॥ ९ ॥

8 *Asya pītvā Śata-krato ghanāḥ Vṛitrāṇāṁ abhavaḥ pra āvaḥ vūjeshu vājinaṁ.*

9 *Taṁ tvā vūjeshu vājinaṁ vājayāmaḥ Śata-krato dhanānāṁ Indra sātaye.*

10 *Yaḥ rāyaḥ avaniḥ mahān su-pāraḥ sunvataḥ sakhā tasmai Indrāya gāyuta. (8)*

V.

1 *Ā tu ā ita ni sīdata Indram abhi pra gāyata sakhāyaḥ stoma-vāhasaḥ.*

2 *Puru-tamaṁ puruṇāṁ iṣānaṁ vāryāṇāṁ Indram some sachā sute.*

3 *Saḥ gha naḥ yoge ā bhuvat saḥ rāye saḥ puraṁ-dhyāṁ gamat vūjebhiḥ ā saḥ naḥ.*

4 *Yasya saṁ-sthe na vṛiṇvate harī samat-su śatravaḥ tasmai Indrāya gāyuta.*

5 *Suta-pāvne sutāḥ ime śuchayaḥ yanti vītaye somāsaḥ dadhi-ūṣiraḥ. (9)*

8 De hoc *liquore* postquam biberas, Satakkratus! occisor Vritrarum eras: servasti in praeliis praeliatorem. 9 Illum te in praeliis praeliantem nutrimus, Satakkratus! divitiarum acquisitionis caussa, Indra! 10 Qui divitiarum custos est, magnus, fausta peragens, libantis amicus, illi Indræ *carmina* canite.

V.

1 Celeriter huc accedite, considite, Indram *cantu* laudate, amici, sacra ferentes! 2 Laudate multos *hostes* vexantem, multorum optabilium *thesaurorum* dominum Indram, libamine simul parato. 3 Is utique nobis acquirendi caussa adsit, is divitiarum caussa, is propter omnigenam sapientiam; accedat cum cibus ille ad nos. 4 Cujus curru *junctos* fulvos *equos* non sustinent in praeliis *hostes*, illi Indræ canite *laudem*. 5 Libaminum potori parata hæc pura adeunt ad cœnam libamina, lactis coagulo sacrata.

- 6 त्वं सुतस्य पीतये सद्यो वृद्धो अजायथाः १ इन्द्र ज्यैष्ठ्याय सुक्रतो ॥
 7 आ त्वा विशन्त्वाशवः सोमास इन्द्र गिर्वणः १ शं ते सन्तु प्रचेतसे ॥
 8 त्वां स्तोमा अवीवृधन्त्वामुक्था शतक्रतो १ त्वां वर्धन्तु नो गिरः ॥
 9 अक्षितोतिः सनेदिमं वाजमिन्द्रः सहस्रिणं १ यस्मिन्विश्वानि पौंस्या ॥
 10 मा नो मर्ता अभिद्रुहन्तनूनामिन्द्र गिर्वणः १ ईशानो यवया वधं ॥ १० ॥

HYMNUS III. [VI.]

- 1 युञ्जन्ति ब्रध्नमरूषं चरन्तं परितस्थुषः १ रोचन्ते रोचना दिवि ॥
 2 युञ्जन्त्यस्य काम्या हरी विपक्षसा रथे १ शोणा धृष्णू नृवाहसा ॥
 3 केतुं कृण्वन्नकेतवे पेशो मर्या अपेशसे १ समुषद्भिरजायथाः ॥

- 6 *Tvañ sutasya pītaye sadyaḥ vṛiddhaḥ ajāyathāḥ Indra jyaishṭhyāya su-krato.*
 7 *Ā tvā viṣantu āṣavaḥ somāsaḥ Indra girvaṇaḥ śaṁ te santu pra-chetase.*
 8 *Tvāñ stomāḥ avivṛidhan tvāñ ukthā Sata-krato tvāñ vardhantu naḥ giraḥ.*
 9 *Akshita-ūtiḥ sanet imaṁ vājam Indraḥ sahasriṇaṁ yasmin visvāni pauṇsya.*
 10 *Mā naḥ martūḥ abhi druhan tanūnām Indra girvaṇaḥ īśānaḥ yavaya vadhañ. (10)*

VI.

- 1 *Yunjanti bradhnām arushaṁ charantaṁ pari tasthushaḥ rochante rochanā divi.*
 2 *Yunjanti asya kāmyā harī vi-pakshasā rathe ṣoṇā dhṛishṇū nṛi-vāhasā.*
 3 *Ketuṁ kṛiṇvan aketave peṣaḥ maryāḥ apeṣase śaṁ ushat-bliḥ ajāyathūḥ.*

6 Tu libaminis bibendi caussa statim adultus nascebaris, Indra! et deorum principatus caussa, fausta agens! 7 Te adeunto pronta libamina, Indra, cantibus laudate! gaudium tibi sunt sapienti. 8 Te hymni amplificaverunt, te carmina, Satakratus! te amplificanto nostræ cantilenæ. 9 Non imminutum auxilium præbens Indras fruatur hoc sacrificali cibo multiplici, in quo omnes insunt masculæ virtutes. 10 Ne nostra mortales lædant corpora: Indra, cantibus laudate! potens averte cædem.

VI.

1 Junctim nuncupant nitidum, integrum, mobilemque Indram hic illic habitantes homines: fulgent fulgores ejus in cælo. 2 Aurigæ jungunt ejus exoptandos fulvos bijugos equos currui, rubentes, robustos, viros velentes. 3 Speciem faciens specie carenti, formam, mortales! forma destituto, illucescentibus auroræ radiis, tu, Indra! nascebaris.—4 Statim profecto post im-

Die Götter verbinden sich mit den die Götter beschützenden,
 die Menschen (Testaments) beschützenden Indra

- 4 आदह स्वधामनु पुनर्गर्भत्वमेरिरे १ दधाना नाम यज्ञियं ॥
 5 वीलु चिदारुजत्नुभिर्गुहा चिदिन्द्र वह्निभिः १ अविन्द उन्निया अनु ॥ ११ ॥
 6 देवयन्तो यथा मतिमच्छा विदद्वसुं गिरः १ महामनूषत श्रुतं ॥
 7 इन्द्रेण सं हि दक्षसे संजग्मानो अबिभ्युषा १ मन्दू समानवर्चसा ॥
 8 अनवद्यैरभिद्युभिर्मखः सहस्वदर्चति १ गणैरिन्द्रस्य काम्यैः ॥
 9 अतः परिज्मन्नागहि दिवो वा रोचनादधि १ समस्मिन्नृञ्जते गिरः ॥
 10 इतो वा सातिमीमहे दिवो वा पार्थिवादधि १ इन्द्रं महो वा रजसः ॥ १२ ॥

- 4 *Āt aha svadhām anu punaḥ garbha-tvaṁ ā-irire dadhānāḥ nāma yajniyam.*
 5 *Vīlu chit ūrujatnu-bhiḥ guhā chit Indra vahni-bhiḥ avindaḥ usriyāḥ anu. (11)*
 6 *Deva-yantaḥ yathā matiṁ uchha vidat-vasuṁ giraḥ mahām anūshata śrutaṁ.*
 7 *Indreṇa saṁ hi dṛikshase saṁ-jagmānaḥ abibhyushā mandū samāna-varchasā.*
 8 *Anavadyaiḥ abhidyu-bhiḥ makhaḥ sahasvat archati gaṇaiḥ Indrasya kām्यaiḥ.*
 9 *Ataḥ pari-jman ā gahi divaḥ vā rochanāt adhi saṁ asmin rinjate giraḥ.*
 10 *Itaḥ vā sātīm īmahe divaḥ vā pārvhivāt adhi Indram mahā vā rajasā. (12)*

plorationem denuo nubem, tanquam ventris speciem, excitarunt *Marutes*, possidentes nomen sacrandum. ⁵ Firmum quoque locum effringentibus, vehentibus *Marutibus adjunctus*, Indra! in caverna etiam reperisti vaccas. ⁶ Deos desiderantes hymni, tanquam consiliarium, hic *potentiam* indicantibus divitiis præditum magnum *Marutum cætum* laudaverunt celebratum. ⁷ Cum Indra enim conspiceris congregiens intrepido: *vos ambo estis læti*, communi splendore nitentes. ⁸ Irreprehensis, cælum adeuntibus catervis desiderandis *sociatum* Indram sacrificium magnopere desiderat. ⁹ *Marutum caterva!* il-linc circumiens veni, cœlitusve, de nitido sole superne: *sacerdos* in hoc *sacrificio* enunciat hymnos. ¹⁰ Vel hinc donum precamur Indram, vel de cœlo super terra, vel ex alto aere.

HYMNUS IV. [VII.]

- 1 इन्द्रमिहाथिनो बृहदिन्द्रमर्केभिरर्किणः ॥ इन्द्रं वाणीरनूषत ॥
 2 इन्द्र इज्योः सचा संमिष्णु आ वचोयुजा ॥ इन्द्रो वज्री हिरण्ययः ॥
 3 इन्द्रो दीर्घाय चक्षस आ सूर्य रोहयद्विवि ॥ वि गोभिरद्रिमैरयत् ॥
 4 इन्द्र वाजेषु नो व सहस्रप्रधनेषु च ॥ उय उयाभिरूतिभिः ॥
 5 इन्द्रं वयं महाधन इन्द्रमर्भे हवामहे ॥ युजं वृत्रेषु वज्रिणं ॥ १३ ॥
 6 स नो वृषन्नमुं चरुं सत्रादावन्नपावृधि ॥ अस्मभ्यमप्रतिष्कृतः ॥
 7 तुञ्जे तुञ्जे य उत्तरे स्तोमा इन्द्रस्य वज्रिणः ॥ न विन्दे अस्य सुष्टुतिं ॥
 8 वृषा यूथेव वंसगः कृष्टोरियत्योजसा ॥ ईशानो अप्रतिष्कृतः ॥

VII.

- 1 *Indraṁ it gāthinaḥ bṛihat Indraṁ arkebhiḥ arkiṇaḥ Indraṁ vāṇīḥ anūshata.*
 2 *Indraḥ it haryoḥ sachā saṁ-miṣṭaḥ ā vachah-yujā Indraḥ vajrī hiraṇyayaḥ.*
 3 *Indraḥ dīrghāya chakshase ā sūryaṁ rohayat divi vi gobhiḥ adriṁ airayat.*
 4 *Indra vājeshu naḥ ava sahasra-pradhaneshu chu ugraḥ ugrūbhiḥ ūti-bhiḥ.*
 5 *Indraṁ vayaṁ mahā-dhane Indraṁ arbhe havāmahe yujaṁ vṛitreshu vajriṇaṁ. (13)*
 6 *Saḥ naḥ vṛishan amuṁ charuṁ satrā-dāvan apa vṛidhi asmabhyaṁ aprati-skutaḥ.*
 7 *Tunje-tunje ye ut-tare stomāḥ Indrasya vajriṇaḥ na vindhe asya su-stutiṁ.*
 8 *Vṛishā yūthā-iva vaṁsagaḥ kṛishṇīḥ iyarti ojasā īśānaḥ aprati-skutaḥ.*

VII.

¹ Indram illum cantores magnum, Indram hymnis hymnorum recitatores, Indram preces celebrarunt. ² Indras ille fulvis cum *equis* omnia contingens, dicto jugatis, Indras teliger, auro fulgens. ³ Indras longi prospectus caussa solem surgere jussit in cælo; radiis mundum excitavit. ⁴ Indra! in certaminibus nos adjuva, et in præliis mille *prædarum genera procurantibus*, horrendus horrendis auxiliis. ⁵ Indram nos propter magnas divitias, Indram propter parvas vocamus, opitulatorem erga hostes, teligerum. ⁶ Ille *tu* nobis, pluvie! hanc nubem, frugum dator! aperi, nobis haud recusans. ⁷ Unicuique deo quæ alia *recitantur* carmina, *ea sunt* Indræ teligeri: non invenio illius idoneam laudem. ⁸ Pluvius *ille*, greges quasi *adiens* taurus,

- 9 य एकश्चर्षणीनां वसूनाभिरज्यति १ इन्द्रः पञ्च क्षितीनां ॥
 10 इन्द्रं वो विश्वतस्परि हवामहे जनेभ्यः १ अस्माकमस्तु केवलः ॥१४॥

CAPUT TERTIUM.

HYMNUS I. [VIII.]

- 1 इन्द्र सानसिं रयिं सजित्वानं सदासहं १ वर्षिष्ठमूतये भर ॥
 2 नि येन मुष्टिहत्यया नि वृत्रा रुणधामहै १ त्वोतासो न्यर्वता ॥
 3 इन्द्र त्वोतास आ वयं वज्रं घनो ददीमहि १ जयेम सं युधि स्पृधः ॥
 4 वयं शूरेभिरस्तृभिरिन्द्र त्वया युजा वयं १ सासह्याम पृतन्यतः ॥
 5 महान् इन्द्रः परश्च नु महित्वमस्तु वज्रिणे १ द्यौर्न प्रथिना शवः ॥१५॥

9 *Yah ekah charshanām vāsūnām irajyati Indrah pancha kshitinām.*

10 *Indrah vah visvatah pari havāmahe janebhyah asmākām astu kevalah. (14)*

VIII.

- 1 *Ā Indra sāsasiṁ rayiṁ sa-jitvānaṁ sadā-sahaṁ varshishṭhaṁ ūtaye bhara,*
 2 *Ni yena mushṭi-hatyayā ni vṛitrā ruṇadhāmahai tvā-ūtāsaḥ ni arvata.*
 3 *Indra tvā-ūtāsaḥ ā vayaṁ vajraṁ ghanā dadīmaḥi jayema saṁ yudhi spṛidhaḥ.*
 4 *Vayaṁ śūrebhiḥ aśtri-bhiḥ Indra tvayā yujā vayaṁ saśahyāma pṛitanyataḥ.*
 5 *Mahān Indrah paraḥ cha nu mahi-tvaṁ astu vajriṇe dyauḥ na prathinā śavaḥ. (15)*

homines visitat potentia, dominus haud recusans. ⁹ Qui unus hominibus atque thesauris imperat Indras, idem etiam quinque tribubus præest. ¹⁰ Indram vobis ubique circum homines versantem vocamus: nobis esto peculiaris.

VIII.

¹ Indra! auream opulentiam victorias conferentem, semper victricem, vetustissimam, ad auxilium adfer, ² per quam semper manuum ictu inimicos repellamus, a te adjuti equo. ³ Indra! te adjuti nos telum clavamqueprehendimus: devincimus in certamine hostes. ⁴ Nos militibus jaculatoribus, Indra! te opitulante nos devincimus hostes. ⁵ Magnus est Indras grandisque sane: majestas esto teligero: cælum veluti amplitudine est illius potentia. ⁶ Tum qui in certamine te invocant voti compotes fiunt,

- 6 समोहे वा य आशत नरस्तोकस्य सनितौ । विप्रासो वा धियायवः ॥
 7 यः कुक्षिः सोमपातमः समुद्र इव पिन्वते । उर्वीरापो न काकुदः ॥
 8 एवा ह्यस्य सूनृता विरशी गोमती मही । पक्वा शाखा न दाशुषे ॥
 9 एवा हि ते विभूतय उेतय इन्द्र मावते । सद्यश्चित्सन्ति दाशुषे ॥
 10 एवा ह्यस्य काम्या स्तोम उक्थं च शंस्या । इन्द्राय सोमपीतये ॥ १६ ॥

HYMNUS II. [IX.]

- 1 इन्द्रेहि मत्स्यन्धसो विश्वेभिः सोमपर्वभिः । महं अभिष्टिरोजसा ॥
 2 एमेनं सृजता सुते मन्दिमिन्द्राय मन्दिने । चक्रिं विश्वानि चक्रये ॥
 3 मत्स्वा सुशिप्र मन्दिभिः स्तोमेभिर्विश्वचर्षणे । सचैषु सवनेष्वा ॥

- 6 *Sam-ohē vā ye āṣata naraḥ tokasya sanitau viprāsaḥ vā dhiyā-yavaḥ.*
 7 *Yaḥ kukshiḥ soma-pātamaḥ samudraḥ-iva pinvate urvīḥ āpaḥ na kākudaḥ.*
 8 *Eva hi asya sūnṛitā vi-raṣī go-matī mahī pakvā śūkhā na dāśushe.*
 9 *Eva hi te vi-bhūtayaḥ ūtayaḥ Indra mā-vate sadyaḥ chit santi dāśushe.*
 10 *Eva hi asya kām्या stomāḥ uktham cha śaṁsyā Indrāya soma-pītaye. (16)*

IX.

- 1 *Indra ā ihi mātṣi andhasaḥ viṣvebhiḥ somaparva-bhiḥ mahān abhishtiḥ ojasā.*
 2 *Ā im enam sṛijata sute mandim Indrāya mandine chakriṁ viṣvāni chakraye.*
 3 *Matsva su-ṣipra mandi-bhiḥ stomebhiḥ viṣva-charṣaṇe sachā eshu savaneshu ū.*

tum viri prolis impetrationem te implorantes, tum sapientes cognitionem appetentes. 7 Indræ venter qui libaminum potor maximus est, maris instar turget, abundantes salivæ veluti oris. 8 Profecto enim illius vox veridica, multisona, vaccis prædita, magna, maturi rami instar est cultori. 9 Profecto enim tuæ potestates et auxilia, Indra! mei simili statim parata sunt cultori. 10 Profecto enim ipsius desiderabilis laus hymnusque celebranda sunt Indræ libaminum potori.

IX.

1 Indra! veni, gaude cibo et omnibus libaminum generibus, tu qui es magnus victor fortitudine. 2 Huncce affundite parato libamini exhilarantem liquorem Indræ exhilaranti, liquorem efficacem omnia efficienti deo. 3 Lætare, Indra, pulchro naso prædite! exhilarantibus laudibus, omnium hominum

- 4 असृग्रमिन्द्र ते गिरः प्रति त्वामुदहासत ॥ अजोषा वृषभं पतिं ॥
 5 संचोदय चित्रमवीयाध इन्द्र वरेण्यं ॥ असदिने विभु प्रभु ॥ १७ ॥
 6 अस्मान्सु तत्र चोदयेन्द्र राये रभस्वतः ॥ तुविद्युम्न यशस्वतः ॥
 7 सं गोमदिन्द्र वाजवदस्मे पृथु श्रवो बृहत् ॥ विश्वायुर्धेक्षितं ॥
 8 अस्मे धेहि श्रवो बृहद्युम्नं सहस्रसातमं ॥ इन्द्र ता रथिनीरिषः ॥
 9 वसोरिन्द्रं वसुपतिं गीर्भिर्गृणन्त ऋग्मियं ॥ होम गन्तारमृतये ॥
 10 सुते सुते न्योकसे बृहद्बृहत् एदरिः ॥ इन्द्राय शूषमर्चति ॥ १८ ॥

- 4 *Asṛigraṁ Indra te giraḥ prati tvāṁ ut ahāsata ajoshāḥ vṛisabhaṁ patiṁ.*
 5 *Saṁ chodaya chitraṁ arvāk rādhaḥ Indra vareṇyaṁ asat it te vi-bhu pra-bhu. (17)*
 6 *Asmān su tatra chodaya Indra rāye rabhasvataḥ tuvi-dyumna yaśasvataḥ.*
 7 *Saṁ go-mat Indra vāja-vat asme pṛithu śravaḥ bṛihat viśva-āyuh dhehi akshitaṁ.*
 8 *Asme dhehi śravaḥ bṛihat dyumnaṁ sahasra-sātamaṁ Indra tāḥ rathinīḥ ishaḥ.*
 9 *Vasoḥ Indraṁ vasu-patiṁ gīḥ-bhīḥ gṛṇantaḥ ṛigmiyaṁ homa gantāraṁ ūtaye.*
 10 *Sute-sute ni-okase bṛihat bṛihate ā it ariḥ Indrāya śūṣhaṁ archati. (18)*

domine! una cum diis ad ad hæc libamina huc veni. 4 Effudi, Indra! tuos hymnos : ad te pervenerunt, desideria explentem dominum, tuque accepisti eos. 5 Largire variam coram nobis opulentiam, Indra! desiderabilem : est illa tibi sufficiens, abundans. 6 Nos bene ibi dirige, Indra! ad opulentiam, adnitentes, opibus abundans! gloriosos. 7 Vaccis præditum, Indra! cibo præditum nobis amplum peculium, magnum, totius vitæ sustentaculum largire, non imminutum. 8 Nobis da gloriam magnam atque divitias, cum mille donationibus conjunctas, Indra! illosque curru vectos cibos. 9 Divitiarum Indram gazæ custodem cantibus canentes, hymnos diligentem vocamus, incedentem, auxilio. 10 Quovis parato libamine, domi suæ commoranti magno Indræ omnis sacrificans magnam potentiam celebrat.

HYMNUS III. [X.]

- 1 गायन्ति त्वा गायत्रिणो चर्चन्त्यर्कमर्किणः ॥
ब्रह्माणस्त्वा शतक्रत उदंशमिव येमिरे ॥
- 2 यत्सानोः सानुमारुहद्वयस्पष्ट कर्त्तुं ॥
तदिन्द्रो अर्थं चेतति यूथेन वृष्णिरेजति ॥
- 3 युक्त्वा हि केशिना हरी वृषणा कक्ष्यप्रा ॥
अथा न इन्द्र सोमपा गिरामुपश्रुतिं चर ॥
- 4 एहि स्तोमां अभिस्वराभिगृणीस्वारुव ॥
ब्रह्म च नो वसो सचेन्द्र यज्ञं च वर्धय ॥

X.

- 1 *Gāyanti tvā gāyatrīṇaḥ archanti arkaṁ arkiṇaḥ
Brahmāṇaḥ tvā Sata-krato ut vañṣaṁ-iva yemire.*
- 2 *Yat sānoḥ sānuṁ ā aruhat bhūri aspashṭa kartvam
Tat Indrah arthaṁ chetati yūthena vṛishṇiḥ ejati.*
- 3 *Yukshva hi keśinā harī vṛishaṇā kakshya-prā
Atha naḥ Indra soma-pāḥ girāṁ upa-śrutiṁ chara.*
- 4 *Ā ihi stomān abhi svara abhi grīṇīhi ā ruva
Brahma cha naḥ vaso sachā Indra yajnaṁ cha vardhaya.*

X.

¹ Canunt te cantores, laudant laudabilem laudatores : Brahmanite, Sata-kratus ! arundinis instar erigunt. ² Quum *sacrificaturus* de montis jugo in aliud montis jugum escenderet et arduum subiret laborem, tunc Indras ejus propositum novit : cum *Marutum* caterva voti expletor venit. ³ Junge utique *currui* jubatos fulvos admissarios, cingula implentes : deinde, Indra, libaminis potor ! nostrorum cantuum ad propinquam auditionem accede. ⁴ Veni, hymnos comproba, affare, alloquere : cibumque nostrum simul, domicilii largitor Indra ! sacrificiumque auge. ⁵ Carmen Indræ recitandum

- ५ उक्थमिन्द्राय शंस्यं वर्धनं पुरुनिःषिधे ।
 शक्रो यथा सुतेषु णो रारणत्सख्येषु च ॥
- ६ तमित्सखित्व ईमहे तं राये तं सुवीर्ये ।
 स शक्र उत नः शकदिन्द्रो वसु दयमानः ॥१९॥
- ७ सुविवृतं सुनिरजमिन्द्र त्वादातमिद्यशः ।
 गवामप व्रजं वृधि कृणुष्व राधो अद्रिवः ॥
- ८ न हि त्वा रोदसी उभे ऋघायमाणमिन्वतः ।
 जेषः स्वर्वतीरपः सं गा अस्मभ्यं धूनुहि ॥
- ९ आश्रुत्कर्ण शुधी हवं नू चिद्वधिष्व मे गिरः ।
 इन्द्र स्तोममिमं मम कृष्वा युजश्चिदन्तरं ॥

- ५ *Ukthaṁ Indrāya śaṁsyaṁ vardhanaṁ puruṇiḥ-sidhe*
Śakraḥ yathā suteshu naḥ raraṇat sakhyeshu cha.
- ६ *Taṁ it sakhi-tve imahe taṁ rāye taṁ su-vīrye*
Saḥ śakraḥ uta naḥ śakat Indrah vasu dayamānaḥ (19)
- ७ *Su-vivṛitaṁ suniḥ-ajaṁ Indra tvā-dātaṁ it yūṣaḥ*
Gavaṁ apa vrajaṁ vṛidhi kṛiṇushva rādhaḥ adri-vaḥ.
- ८ *Nahi tvā rodasī ubhe ṛighāyamāṇaṁ invataḥ*
Jeshaḥ svaḥ-vatīḥ apaḥ saṁ gāḥ asmabhyaṁ dhūnuhi.
- ९ *Āśrut-karṇa śrudhi havaṁ nu chit dadhishva me girah*
Indra stomaṁ imaṁ mama kṛishva yujah chit antaraṁ.

est amplificans multos hostes repellenti, ut potens ille inter filios nostros resonet et inter consortia. 6 Ipsum illum ad societatem desideramus, ipsum propter divitias, ipsum claræ potentie causa: ille potens etiam nobis prævalet Indras, opes largiens. 7 Valde extensum, aditu facile, Indra! a te purificatum hoc alimentum est: vaccarum stabulum aperi: largire divitias, saxifer! 8 Non sane te cælum terraque ambo hostes necantem capere idonea sunt: deviceris cœligenas aquas; vaccas nobis mitte. 9 Omnia audientibus auribus prædite! audi invocationem: celeriter animadverte

- 10 विद्या हि त्वा वृषन्तमं वाजेषु हवनश्रुतं ।
 वृषन्तमस्य हूमह इति सहस्रसातमां ॥
- 11 आ तू न इन्द्र कौशिक मन्दसानः सुतं पिब ।
 नयमायुः प्रसूतिर कृधी सहस्रसामृषिं ॥
- 12 परित्वा गिर्वणो गिर इमा भवन्तु विश्वतः ।
 वृद्धायमनु वृद्धयो जुष्टा भवन्तु जुष्टयः ॥२०॥

HYMNUS IV. [XI.]

- 1 इन्द्रं विश्वा अवीवृधन्त्समुद्रव्यचसं गिरः ।
 रथीतमं रथीनां वाजानां सत्पतिं पतिं ॥

- 10 *Vidma hi tvā vṛishan-tamañ vājeshu havana-ṣrutam*
Vṛishan-tamasya hūmahe ūtiñ sahasra-sātamam.
- 11 *Ā tu naḥ Indra Kauṣika mandasānaḥ sutañ piba*
Navyaṁ āyuh pra su tira kṛidhi sahasra-sam ṛishiñ.
- 12 *Pari tvā girvaṇaḥ giraḥ imāḥ bhavantu viṣvataḥ*
Vṛiddha-āyuraṁ anu vṛiddhayaḥ juṣṭāḥ bhavantu juṣṭayaḥ. (20)

XI.

- 1 *Indram viṣvāḥ avivṛidhan samudra-vyachasañ giraḥ*
Rathi-tamañ rathināñ vājānāñ sat-patiñ patiñ.

meos cantus : Indra ! laudem hanc mei sociique fac tibi propinquam.
 10 Novimus enim te liberalissimum, in praeliis invocationis auditorem : li-
 beralissimi imploramus auxilium mille dona conferens. 11 Huc veni cele-
 riter ad nos, Indra, Kusikæ fili ! gaudens paratum libamen bibe : recentem
 ætatem bene amplifica : redde vatem mille donis præditum. 12 Te, cantu
 laudate ! hi cantus circumdanto undique ; cum te longævo una accrescentes,
 grati habentor gratificantes.

XI.

1 Indram omnes amplificaverunt, maris instar extensum, cantilenæ, pugna-
 cissimum pugnantium, ciborum dominum, pios tutantem. 2 In societate tua,

- २ सख्ये त इन्द्र वाजिनो मा भेम शवसस्पते ।
त्वामभिप्रणोनुमो जेतारमपराजितं ॥
- ३ पूर्वोरिन्द्रस्य रातयो न विदस्यन्त्यूतयः ।
यदो वाजस्य गोमतः स्तोतृभ्यो मंहते मघं ॥
- ४ पुरां भिन्दुर्युवा कविरमितौजा अजायत ।
इन्द्रो विश्वस्य कर्मणो धर्ता वज्री पुरुष्टुतः ॥
- ५ त्वं बलस्य गोमतो पावरद्विवो बिलं ।
त्वां देवा अबिभ्युषस्तुज्यमानास आविषुः ॥
- ६ तवाहं शूर रातिभिः प्रत्यायं सिन्धुमावदन् ।
उपातिष्ठन्त गिर्वणो विदुष्टे तस्य कारवः ॥

- २ *Sakhye te Indra vājinaḥ mā bhema śavasah pate*
Tvāṁ abhi pra nonumaḥ jetāraṁ aparā-jitaṁ.
- ३ *Pūrvīḥ Indrasya rātayaḥ na vi dasyanti ūtayaḥ*
Yadi vājasya go-mataḥ stotṛi-bhyaḥ mañhate maghaṁ.
- ४ *Purāṁ bhinduh yuvā kaviḥ amita-ojāḥ ajāyata*
Indraḥ viśvasya karmaṇaḥ dhartā vajrī puru-stutaḥ.
- ५ *Tvaṁ balasya go-mataḥ apa avah adri-vaḥ bilaṁ*
Tvāṁ devāḥ abibhyushaḥ tujyamānāsaḥ āvishuḥ.
- ६ *Tava ahaṁ śūra rāti-bhiḥ prati āyaṁ sindhum ā-vadan*
Upa atishṭhanta girvaṇaḥ viduḥ te tasya kāravaḥ.

Indra ! *nos*, cibo instructi non timuerimus, roboris domine ! te valde laudamus victorem invictum. ³ Larga Indræ dona haud minuuntur, *neque* auxilia *ejus* ; siquidem cibi, vaccas secum habentis, laudatoribus largitur penum. ⁴ Urbium destructor, juvenis, sapiens, præditus immenso vigore natus est : Indras, cujusque sacrificii sustentator, teliger, multum laudatus. ⁵ Tu Balæ vaccas possidentis reserasti, saxifer ! cavernam : te dii, *jam* non *amplius* timentes, a Bala territi adierunt. ⁶ Tua ego, heros ! propter dona iterum te adii, liquorem *libaminis* describens : venerati sunt, cantu celebrate !

- 7 मायाभिरिन्द्र मायिनं त्वं शुष्णमवातिरः ॥
 विदुष्टे तस्य मेधिरास्तेषां श्रवांस्युतिर ॥
 8 इन्द्रमीशानमोजसाभि स्तोमा अनूषत ॥
 सहस्रं यस्य रातय उत वा सन्ति भूयसीः ॥२१॥

CAPUT QUARTUM.

HYMNUS I. [XII.]

- 1 अग्निं दूतं वृणीमहे होतारं विश्ववेदसं ॥ अस्य यज्ञस्य मुक्तुं ॥
 2 अग्निमग्निं हवीमभिः सदा हवन्त विशपतिं ॥ हव्यवाहं पुरुप्रियं ॥
 3 अग्ने देवां इहावह जज्ञानो वृक्तबर्हिषे ॥ असि होता न ईड्यः ॥

- 7 *Māyābhiḥ Indra māyinaṁ tvaṁ Śuṣṇaṁ ava atiraḥ*
Viduḥ te tasya medhirāḥ teshāṁ śravāṁsi ut tira.
 8 *Indraṁ īṣānaṁ ojasā abhi stomāḥ anūshata*
Sahasraṁ yasya rūtayaḥ uta vā santi bhūyasīḥ. (21)

XII.

- 1 *Agniṁ dūtaṁ vṛṇīmahe hotāraṁ viṣva-vedasaṁ asya yajnasya su-krataṁ.*
 2 *Agniṁ-Agniṁ haviṁa-bhiḥ sadū havanta viṣpatiṁ havya-vāhaṁ puru-priyaṁ.*
 3 *Agne devān iha ā vaha jajñānaḥ vṛikta-barhishe asi hotā naḥ īdyah.*

atque norunt tui sic comparati *munera* sacrificantes. 7 *Præstigiis*, Indra! *præstigiatores* tu *Sushnam* occidisti: norunt tui sic comparati *potentiam* sapientes: illorum cibos auge. 8 *Indram*, dominantem fortitudine *sua*, hymni celebrarunt; cujus dona mille aut etiam plura sunt.

XII.

1 *Agnim* nuncium eligimus, vocatorem omniscium, hujus sacrificii bonum consummatorem. 2 *Agnim*, *Agnim* invocationibus semper compellant hominum dominum *sacrificantes*, *sacriferum*, a multis dilectum. 3 *Agnis*! deos huc advehe, *lignorum attritu* generatus, ad purum stragulum: *tu* es vocator noster laudabilis. 4 *Illos sacrificia* desiderantes *expergef*ac, quum, *Agnis*!

- 4 तां उशतो विबोधय यदग्ने यासि दूत्यं १ देवैरासत्सि बर्हिषि ॥
 5 घृताहवन दीदिवः प्रति ष्म रिषतो दह १ अग्ने त्वं रक्षस्विनः ॥
 6 अग्निनाग्निः समिध्यते कविर्गृहपतिर्युवा १ हव्यवाजुद्वास्य ॥२२॥
 7 कविमग्निमुपस्तुहि सत्यधर्माणमध्वरे १ देवममीवचातनं ॥
 8 यस्त्वामग्ने हविष्पतिर्दूतं देव सपर्यति १ तस्य स्म प्राविता भव ॥
 9 यो अग्निं देववीतये हविष्मां आविवासति १ तस्मै पावक मृत्य ॥
 10 स नः पावक दीदिवो अग्ने देवां इहावह १ उप यज्ञं हविश्च नः ॥
 11 स नः स्तवान् आभर गायत्रेण नवीयसा १ रयिं वीरवतीमिषं ॥
 12 अग्ने शुक्रेण शोचिषा विश्वाभिर्देवहूतिभिः १ इमं स्तोमं जुषस्व नः ॥२३॥

- 4 *Tān uṣataḥ vi bodhaya yat Agne yāsi dūtyaṁ devaiḥ ā satsi barhishi.*
 5 *Ghṛita-āhavana dīdi-vaḥ prati sma rishataḥ daha Agne tvam rakshasvinaḥ.*
 6 *Agninā Agniḥ saṁ idhyate kaviḥ gr̥iha-patiḥ yuvā havya-vā! juhu-āsyah. (22)*
 7 *Kaviṁ Agniṁ upa stuhi satya-dharmāṇaṁ adhware devaṁ amīva-chātanaṁ.*
 8 *Yaḥ tvāṁ Agne haviḥ-patiḥ dūtaṁ deva saparyati tasya sma pra-avitā bhava.*
 9 *Yaḥ Agniṁ deva-vītaye havishmān ā-vivāsati tasmai pāvaka mṛilaya.*
 10 *Saḥ naḥ pāvaka dīdi-vaḥ Agne devān iha ā vaha upa yajnaṁ haviḥ cha naḥ.*
 11 *Saḥ naḥ stavānaḥ ā bhara gāyatreṇa navīyasā rayiṁ vīra-vatīm iṣhaṁ.*
 12 *Agne śukreṇa śochiṣā viśvābhiḥ devahūti-bhiḥ imaṁ stomaṁ jushasva naḥ. (23)*

proficisceris ad nuncii munus: cum diis adside in stragulo. ⁵ Butyri liba-
 mento compellate, nitide Agnis! utique hostes combure tu, Rakshasibus
 sociatos. ⁶ Per Agnim Agnis accenditur, sapiens, domicilii tuitor, juvenis,
 sacrifer, immolationes consumente ore præditus. ⁷ Sapientem Agnim lauda,
 veraci virtute præditum, in sacrificio, deum hostes necantem. ⁸ Qui sacrifi-
 cator te, Agnis, deus! nuncium veneratur, ejus utique tutor *tu* esto. ⁹ Qui
 Agnim in deorum sacrificio sacrificans colit, eum *tu*, lustrator! exhilara.
¹⁰ Tu nobis, lustrans, nitide Agnis! deos huc advehe ad sacrificium buty-
 rumque nostrum. ¹¹ Tu nobis, laudatus carmine novo, affer divitias *et* pro-
 sapiam conferentes cibos. ¹² Agnis! *tu*, puro splendore *insignis*, omnibus
 deorum invocationibus *compellatus*, hanc laudem gratam habe nostram.

HYMNUS II. [XIII.]

- 1 सुसमिद्धो न आवह देवां अग्ने हविष्मते ॥ होतः पावक यक्षि च ॥
- 2 मधुमन्तं तनूनपाद्यज्ञं देवेषु नः कवे ॥ अद्या कृणुहि वीतये ॥
- 3 नराशंसमिह प्रियमस्मिन्यज्ञ उपह्वये ॥ मधुजिह्वं हविष्कृतं ॥
- 4 अग्ने सुखतमे रथे देवां ईलित आवह ॥ असि होता मनुर्हितः ॥
- 5 स्तृणीत बर्हिरानुषग्धृतपृष्ठं मनीषिणः ॥ यत्रामृतस्य चक्षणं ॥
- 6 विश्रयन्तामृतावृधो द्वारो देवीरसन्तः ॥ अद्या नूनं च यष्टवे ॥ २४ ॥
- 7 नक्तोषासा सुपेशसास्मिन्यज्ञ उपह्वये ॥ इदं नो बर्हिरासदे ॥
- 8 ता मुजिह्वा उपह्वये होतारा दैव्या कवी ॥ यज्ञं नो यक्षतामिमं ॥

XIII.

- 1 *Su-samiddhaḥ naḥ ū vaha devān Agne havishmate hotar pāvaka yakshi cha.*
- 2 *Madhu-mantaṁ Tanū-napāt yajnaṁ deveshu naḥ kave adya kṛṇuhi vītaye.*
- 3 *Narāṣaṁsaṁ iha priyaṁ asmin yajne upa hvaye madhu-jihvaṁ haviḥ-kṛitaṁ.*
- 4 *Agne sukha-tame rathe devān īlitaḥ ū vaha asi hotā manuḥ-hitah.*
- 5 *Strīṇīta barhiḥ ānushak ghṛita-prishṭhaṁ manīṣiṇaḥ yatra amṛitasya chakṣhaṇaṁ.*
- 6 *Vi śrayantāṁ ṛita-vṛidhaḥ dvāraḥ devīḥ asuśchataḥ adya nūnaṁ cha yaśṭave. (24)*
- 7 *Naktoshasā su-peśasā asmin yajne upa hvaye idam naḥ barhiḥ ū-sade.*
- 8 *Tā su-jihvau upa hvaye hotārā daivyā kavī yajnaṁ naḥ yakṣatām imaṁ.*

XIII.

¹ Bene accensus, advehe deos, Agnis! nostro sacrificanti, vocator, lustrator! et sacrificium perage. ² Tanūnapād! dulce sacrificium nostrum, sapiens! diis hodie offer ad consumendum. ³ Ab hominibus celebratum hic dilectum in hoc sacrificio invoco, dulcilinguem, sacrificum. ⁴ Agnis! gratissimo curru deos, celebratus, advehe: *tu* es vocator, ab homine *sacra obeunte hic collocatus*. ⁵ Sternite stragulum continuum, butyro superne illitum, homines! in quo immortalis *dei* apparitio *sit*. ⁶ Favento pia opera augentes portæ nitidæ, non frequentatæ, hodie profecto etiam ritui sacro. ⁷ Noctem Auroramque formosas in hoc sacrificio invoco, in isto nostro stragulo ut considant. ⁸ Illos pulchri-lingues invoco, duo sacrificatores divinos, sapientes: sacrificium nostrum

- 9 इला सरस्वती मही तिस्रो देवीर्मयोभुवः १ बर्हिः सीदन्त्वस्त्रिधः ॥
 10 इह त्वष्टारमयियं विश्वरूपमुपह्वये १ अस्माकमस्तु केवलः ॥
 11 अवसृजा वनस्पते देव देवेभ्यो हविः १ प्रदातुरस्तु चेतनं ॥
 12 स्वाहा यज्ञं कृणोतनेन्द्राय यज्वनो गृहे १ तत्र देवां उपह्वये ॥२५॥

HYMNUS III. [XIV.]

- 1 ऐभिरग्ने दुवो गिरो विश्वेभिः सोमपीतये १ देवेभिर्याहि यक्षि च ॥
 2 आ त्वा कण्वा अहूषत गृणन्ति विप्र ते धियः १ देवेभिरग्न आगहि ॥
 3 इन्द्रवायू बृहस्पतिं मित्राग्निं पूषणं भगं १ आदित्यान्मारुतं गणं ॥
 4 प्र वो भ्रियन्त इन्द्रवो मत्सरा मादयिष्णवः १ द्रप्सा मध्वश्चमूषदः ॥

9 *Ilā Sarasvatī Mahī tisraḥ devīḥ mayāḥ-bhuvāḥ barhiḥ sīdantu asridhaḥ.*

10 *Iha Tvashṭārām agriyam viśva-rūpām upa hvaye asmākaṁ astu kevalaḥ.*

11 *Ava sṛja Vanaspate deva devebhyaḥ ḥaviḥ pra dātuḥ astu chetanaṁ.*

12 *Svāhā yajnaṁ kṛṇotana Indrāya yajvanāḥ grīhe tatra devān upa hvaye. (25)*

XIV.

1 *Ā ebhiḥ Agne duvaḥ girāḥ viśvebhiḥ soma-pītaye devebhiḥ yāhi yakshi cha.*

2 *Ā tvā Kaṇvāḥ ahūshata grīṇanti vipra te dhiyaḥ devebhiḥ Agne ā gahi.*

3 *Indravāyū Bṛihaspatiṁ Mitṛā Agniṁ Pūshanam Bhagam Ādityān Mārutaṁ gaṇam.*

4 *Pravaḥ bhriyante indavaḥ matsarāḥ mādayiṣṇavaḥ drapsāḥ madhvaḥ chamū-sadaḥ.*

perficiunto istud. 9 Ilā, Sarasvatī, Mahī, tres deæ gaudium ferentes, in stragulo considunto incolumes. 10 Huc Tvashtrim egregium omniformem voco : noster esto peculiaris. 11 Largire, Vanaspatis, deus ! diis sacrificale butyrum : eroganti contingito sapientia. 12 Per Svāham sacrificium offerte Indræ, sacrificantis in domicilio : illuc deos voco.

XIV.

1 Cum illis omnibus diis, Agnis ! ad pompam precesque, propter libaminis potum, veni et sacra perfice. 2 Te Kanvidæ invocarunt : canunt, sapiens ! tua facinora : cum diis, Agnis ! veni. 3 Venerare Indram Váyumque, Vrihaspatim, Mitram Agnimque, Púshanam, Bhagam, Ādityas, et Marutum catervam. 4 Vobis offeruntur liquores exhilarantes, gaudium efficientes,

- 5 ईलते त्वामवस्यवः कण्वासो वृक्तबर्हिषः १ हविष्मन्तो अरङ्कतः ॥
 6 घृतपृष्ठा मनोयुजो ये त्वा वहन्ति वद्मयः १ आदेवान्सोमपीतये ॥२६॥
 7 तान्यजत्रां ऋतावृधो ग्रे पत्नीवतस्कृधि १ मध्वः सुजिह्व पायय ॥
 8 ये यजत्रा य ईयास्ते ते पिबन्तु जिह्वया १ मधोरग्रे वषदकृति ॥
 9 आकीं सूर्यस्य रोचनाद्विष्वां देवां उषर्बुधः १ विप्रो होतेह वक्षति ॥
 10 विश्वेभिः सोम्यं मध्वग्न इन्द्रेण वायुना १ पिबा मित्रस्य धामभिः ॥
 11 त्वं होता मनुर्हितो ग्रे यज्ञेषु सीदसि १ सेमं नो अध्वरं यज ॥
 12 युक्ष्वा खरुषी रथे हरितो देव रोहितः १ ताभिर्देवां इहावह ॥२७॥

- 5 *Īlate tvāṁ avasyavaḥ Kuṇvāsaḥ vṛikta-barhishah havishmantah araṁ-kṛitah.*
 6 *Ghṛita-prishṭhāḥ manah-yujah ye tvā vahanti vahnayah ā devān soma-pītaye. (26)*
 7 *Tān yajatrān ṛita-vṛidhaḥ Agne patnī-vataḥ kṛidhi madhvah su-jihva pāyaya.*
 8 *Ye yajatrūḥ ye īdyūḥ te te pibantu jihvayā madhoḥ Agne vasha-kṛiti.*
 9 *Ākiṁ sūryasya rochanāt viṣvān devān ushaḥ-budhaḥ viprah hotā iha vakshati.*
 10 *Viṣvebhiḥ somyam madhu Agne Indreṇa Vāyunā piba Mitrasya dhāma-bhiḥ.*
 11 *Tvaṁ hotā manuh-hitah Agne yajneshu sīdasi saḥ imaṁ nah adhvaraṁ yaja.*
 12 *Yukshva hi arushih rathe haritah deva rohitah tābhiḥ devān iha ā vaha. (27)*

stillantes, suaves, in pateris servatæ. ⁵ Celebrant te opem implorantes Kan-
 vidæ, puris stragulis instructi, sacrificale butyrum offerentes, exornantes.
⁶ *Equi* nitentibus tergis insignes, *sola rectoris* cogitatione *currui* adjuncti,
 qui te vehunt vectores, *iis* huc deos *advehe* ad libaminis potum. ⁷ Illos
 sacrificiis colendos, sacra augentes *deos* uxoribus præditos fac: de melle fac
 ut bibant, dulcilinguis! ⁸ Qui sacrificiis colendi, qui celebrandi sunt, ii
 bibunto lingua de melle, Agnis! in immolatione. ⁹ Prope, a solis lumine
 omnes deos mane expergefatos sapiens sacrificator huc vehito. ¹⁰ Cum
 omnibus libaminis dulcedinem, Agnis! cum Indra, cum Vâyue bibe, *et*
 cum Mitrae splendoribus. ¹¹ Tu sacrificator, ab homine *sacra obeunte hic*
 collocatus, Agnis! in sacrificiis commoraris: tu hanc nobis ceremoniam
 perface. ¹² Junge utique impigras currui *equas* abripientes, deus! rubicun-
 das: iis deos huc advehe.

HYMNUS IV. [XV.]

- १ इन्द्र सोमं पिब ऋतुना त्वा विशन्तिवन्दवः ॥ मत्सरासस्तदोक्तः ॥
- २ मरुतः पिबत ऋतुना पोत्राद्यज्ञं पुनीतन ॥ यूयं हि ष्टा मुदानवः ॥
- ३ अभि यज्ञं गृणीहि नो ग्रावो नेष्टः पिब ऋतुना ॥ त्वं हि रत्नधा असि ॥
- ४ अग्ने देवां इहावह सादया योनिषु त्रिषु ॥ परिभूष पिब ऋतुना ॥
- ५ ब्राह्मणादिन्द्र राधसः पिबा सोममृत्तूरनु ॥ तवेद्वि सख्यमस्तुतं ॥
- ६ युवं दक्षं धृतव्रत मित्रावरुण दूलभं ॥ ऋतुना यज्ञमाशाथे ॥ २८ ॥
- ७ द्रविणोदा द्रविणसो मावहस्तासो अध्वरे ॥ यज्ञेषु देवमीलते ॥
- ८ द्रविणोदा ददातु नो वसूनि यानि शृण्वरे ॥ देवेषु ता वनामहे ॥

XV.

- १ *Indra somam piba Ritunā ā tvā viṣantu indavaḥ matsarāsaḥ tat-okasuḥ.*
- २ *Marutaḥ pibata Ritunā potrāt yajnam punītaṇa yūyaṁ hi stha su-dānavaḥ.*
- ३ *Abhi yajnam grīṇihi naḥ gnavāḥ Neshtar piba Ritunā tvaṁ hi ratna-dhāḥ asī.*
- ४ *Agne devān iha ā vaha sādaya yonishu trishu pari bhūsha piba Ritunā.*
- ५ *Brāhmaṇāt Indra rādhasaḥ piba somam Ritun anu tava it hi sakhyaṁ astritaṁ.*
- ६ *Yuvaṁ dakṣam dhṛita-vratā Mitrāvaruṇā duḥ-dabham Ritunā yajnam āśāthe. (28)*
- ७ *Draviṇaḥ-dāḥ draviṇasaḥ grāva-hastāsaḥ adhware yajneshu devaṁ ilate.*
- ८ *Draviṇaḥ-dūḥ dadātu naḥ vasūni yāni śṛiṇvire deveshu tā vanāmahe.*

XV.

- ¹ Indra ! libamen bibe cum Ritue : te adeunto liquores exhilarantes, ibi commorantes. ² Marutes ! bibite cum Ritue e sacerdotis vase : sacrificium purificate : vos enim estis boni largitores. ³ Sacrificium comproba nostrum, uxorem tecum habens, Neshtis ! bibe cum Ritue : tu enim thesauros possidens es. ⁴ Agnis ! deos huc advehe, colloca eos in locis tribus : orna eos : bibe cum Ritue. ⁵ Sacro præcepto congrua ex patera, Indra ! bibe libamen, post Ritues : nam tuum istud cum Rituibus consortium inviolatum est. ⁶ Vos magnum, vota accipientes Mitra et Varuna ! ab hostibus non comburendum sacrificium cum Ritue obtinetis. ⁷ Dravinodasem deum opes desiderantes viri, lapides manu tenentes, in sacrificio, in immolationibus celebrant. ⁸ Dravinodas dato nobis thesauros qui inclarescunt : diis concedentibus, iis

- 9 द्रविणोदाः पिपीषति जुहोत प्र च तिष्ठत १ नेश्चादतुभिरिष्यत ॥ ५
 10 यत्वा तुरीयमृतुभिर्द्रविणोदो यजामहे १ अध स्मा नो ददिर्भवे ॥
 11 अश्विना पिबतं मधु दीद्यग्नी शुचित्रता १ ऋतुना यज्ञवाहसा ॥
 12 गार्हपत्येन सन्त्य ऋतुना यज्ञनीरसि १ देवां देवयते यज ॥ २६ ॥

HYMNUS V. [XVI.]

- 1 आ त्वा वहन्तु हरयो वृषणं सोमपीतये १ इन्द्र त्वा सूरचक्षसः ॥
 2 इमा धाना घृतमुवो हरी इहोपवक्षतः १ इन्द्रं मुखतमे रथे ॥
 3 इन्द्रं प्रातर्हवामह इन्द्रं प्रयत्यध्वरे १ इन्द्रं सोमस्य पीतये ॥
 4 उप नः सुतमागहि हरिभिरिन्द्र केशिभिः १ सुते हि त्वा हवामहे ॥

- 9 *Draviṇaḥ-dāḥ pipīshati juhota pra cha tishṭhata neshṭrāt Ritu-bhiḥ ishyata.*
 10 *Yat tvā turīyaṁ Ritu-bhiḥ Draviṇaḥ-dāḥ yajūmahe adha sma naḥ dadiḥ bhava.*
 11 *Aśvinū pibataṁ madhu dīdi-agnī śuchi-vratū Ritunū yajna-vūhasā.*
 12 *Gārha-patyena santya Ritunū yajna-nīḥ asi devān deva-yate yaja. (29)*

XVI.

- 1 *Ā tvā vahantu harayaḥ vṛṣaṇaṁ soma-pītaye Indra tvā sūra-chakṣasaḥ.*
 2 *Imāḥ dhānāḥ ghṛita-snuvaḥ harī iha upa vakṣataḥ Indraṁ sukha-tame rathe.*
 3 *Indraṁ prātāḥ havāmahe Indraṁ pra yati adhware Indraṁ somasya pītaye.*
 4 *Upa naḥ sutaṁ ā gahi hariḥbhiḥ Indra keṣibhiḥ sute hi tvā havāmahe.*

fruimur. 9 Dravinodas bibere optat: vos sacrificate et procedite: bibere optat ex sacerdotis vase cum Rituibus: vos ite ad sacrificandum. 10 Quoniam te quartum cum Rituibus, Dravinodas! sacrificiis colimus, propterea utique nobis largitor tu esto. 11 Asvini! bibite dulce libamen, nitido Agni sociati, pura vota exsequentes! cum Ritue, sacrorum portatores! 12 Herili specie, præmia largiens! cum Ritue sacrificii dux es: diis sacrificia, pro homine deos amante.

XVI.

1 Te advehunto fulvi equi, votorum expletorem, ad libaminis potum, Indra! te sacerdotes, solis instar nitentes, celebranto. 2 Hæc grana appetentes, butyro stillantes, fulvi equi huc vehunto Indram jucundissimo curru. 3 Indram ab initio vocamus, Indram procedente sacrificio, Indram ad libaminis potum. 4 Ad

- 5 सेमं नः स्तोममागद्युपेदं सवनं सुतं १ गौरो न तृषितः पिब ॥३०॥
 6 इमे सोमास इन्द्रवः सुतासो अधि बर्हिषि १ तां इन्द्र सहसे पिब ॥
 7 अयं ते स्तोमो अग्नियो हृदिस्पृगस्तु शन्तमः १ अथा सोमं सुतं पिब ॥
 8 विश्वमित्सवनं सुतमिन्द्रो मदाय गच्छति १ वृत्रहा सोमपीतये ॥
 9 सेमं नः काममापृण गोभिरश्वैः शतक्रतो १ स्त्वाम त्वा स्वाध्यः ॥३१॥

HYMNUS VI. [XVII.]

- 1 इन्द्रावरुणयोरहं सम्राजोरव आवृणे १ ता नो मृलात ईदृशे ॥
 2 गन्तारा हि स्थो वसे हवं विप्रस्य मावतः १ धर्तीरा चर्षणीनां ॥
 3 अनुकामं तर्पयेथाभिन्द्रावरुण राय आ १ ता वां नेदिष्ठमीमहे ॥

- 5 *Saḥ imaṁ naḥ stomaṁ ā gahi upa idaṁ savanaṁ sutaṁ gaurāḥ na tṛishitaḥ piba.* (30)
 6 *Ime somāsaḥ indavaḥ sutāsaḥ adhi barhishi tān Indra sahase piba.*
 7 *Ayaṁ te stomaḥ agniyaḥ hṛdi-sprīk astu śaṁ-tamaḥ atha somaṁ sutaṁ piba.*
 8 *Viśvaṁ it savanaṁ sutaṁ Indraḥ madāya gachhati Vṛitra-hā soma-pītaye.*
 9 *Saḥ imaṁ naḥ kūmaṁ ā priṇa gobhiḥ aśvair-śata-krato stavāma tvā su-ādhyāḥ.* (31)

XVII.

- 1 *Indrāvaruṇayoḥ ahaṁ saṁ-rājoh avaḥ ā vṛiṇe tā naḥ mṛilātaḥ īdṛiṣe.*
 2 *Gantārā hi sthaḥ avase havaṁ viprusya mā-vataḥ dhartārā charṣaṇīnām.*
 3 *Anu-kāmaṁ turpayethām Indravaruṇā rāyaḥ ā tā vām nedishṭham īmahe.*

nostrum paratum libamen veni, Indra! cum fulvis jubatis equis: ad paratum libamen enim te vocamus. ⁵ Tu ad hanc nostram laudem accede, ad hoc libamen paratum: albus veluti cervus sitiens bibe. ⁶ Hæc libamina et liquores parata sunt supra sacrificali stragulo: illa, Indra! vigoris caussa bibe. ⁷ Hic tibi hymnus eximius cor tangens esto et gratissimus: itaque libamen paratum bibe. ⁸ Universum hoc libamen paratum Indras gaudii caussa adit, Vritræ occisor, ob libaminis potum. ⁹ Tu hoc nostrum desiderium exple vaccis et equis, Satakratus! celebra^{re debemus} te, pia meditantes.

XVII.

¹ Indræ Varunæque ego, imperio sociatorum, auxilium desidero: illi nos exhilarant in tali sacrificio. ² Adituri enim estis auxilii caussa ad precem viri sapientis, mihi similis, tutores mortalium. ³ Ex optato satiate nos, Indra

- 4 युवाकु हि शचीनां युवाकु सुमतीनां १ भूयाम वाजदाब्रां ॥
 5 इन्द्रः सहस्रदाब्रां वरुणः शंस्यानां १ क्रतुर्भवत्युक्थ्यः ॥३२॥
 6 तयोरिदवसा वयं सनेम नि च धीमहि १ स्यादुत प्ररेचनं ॥
 7 इन्द्रावरुण वामहं हुवे चित्राय राधसे १ अस्मान्सुजिग्युषस्कृतं ॥
 8 इन्द्रावरुण नूनु वां सिषासन्तीषु धीष्वा १ अस्मभ्यं शर्म यच्छतं ॥
 9 प्र वामश्नोतु सुष्टुतिरिन्द्रावरुण यां हुवे १ यामृधाथे सधस्तुतिं ॥३३॥

HYMNUS VII. [XVIII.]

- 1 सोमानं स्वरणं कृणुहि ब्रह्मणस्पते १ कक्षीवन्तं य औशिजः ॥
 2 यो रेवान्यो अमोवहा वसुवित्पुष्टिवर्धनः १ स नः सिषक्तु यस्तुरः ॥

- 4 Yuvāku hi śachinām yuvāku su-matīnām bhūyāma vāja-dābnām.
 5 Indrah sahasra-dābnām Varuṇaḥ śaṁsyānām kratuḥ bhavati ukthyaḥ. (32)
 6 Tayor it avasā vayam sanema ni cha dhīmahī syāt uta pra-rechanam.
 7 Indrāvaruṇā vām aham huve chitrāya rādhasē asmān su jigyushaḥ kṛitām.
 8 Indrāvaruṇā nu nu vām sisāsantīshu dhīshu ā asmabhyam śarma yachhataṁ.
 9 Pra vām aśnotu su-stutiḥ Indrāvaruṇā yām huve yām ṛidhāthe sadha-stutiṁ. (33)

XVIII.

- 1 Somānam svarṇam kṛiṇuhi Brahmanaspatiḥ pate Kakshīvantaṁ yaḥ Auṣijah.
 2 Yaḥ revān yaḥ amiva-hū vasu-vit pushti-vardhanaḥ saḥ naḥ sisaktu yaḥ turaḥ.

et Varuna! opibus: tales vos proxime adesse optamus. ⁴ Mixtum enim est sacrificiorum libamen, mixta est adorantium laus: utinam nos simus cibum largientium ex numero. ⁵ Indras inter millia largientes, Varunas inter celebrandos perfectior est laudabilis. ⁶ Eorum auxilio nos divitiis fruamur et eas recondamus; sit etiam redundantia. ⁷ Indra et Varuna! vos ego invoco propter variam opulentiam: nos victores reddite. ⁸ Indra et Varuna! citissime, vos adoraturis mentibus, nobis gaudium date. ⁹ Vos adeat laus, Indra et Varuna! quam efferro: quam amplificetis, communem laudem.

XVIII.

¹ Libatorem inclytum fac, Brahmanaspatis! Kakshīvantem veluti, qui Usijis filius erat. ² Qui dives, qui morborum averruncus, thesaurorum indagator, incrementi amplificator, ille nos servato, qui celer est. ³ Ne

- ३ मा नः शंसो अररूषो धूर्तिः प्रणङ् मर्त्यस्य १ रक्षा णो ब्रह्मणस्पते ॥
 ४ स घा वीरो न रिषति यमिन्द्रो ब्रह्मणस्पतिः १ सोमो हिनोति मर्त्यं ॥
 ५ त्वं तं ब्रह्मणस्पते सोम इन्द्रश्च मर्त्यं १ दक्षिणा पात्वंहसः ॥३४॥
 ६ सदसस्पतिमद्भुतं प्रियमिन्द्रस्य काम्यं १ सनिं मेधामयासिषं ॥
 ७ यस्मादृते न सिध्यति यज्ञो विपश्चितश्च ॥ न १ स धीनां योगमिन्वति ॥
 ८ आदृध्नोति हविष्कृतिं प्रांचं कृणोत्यध्वरं १ होत्रा देवेषु गच्छति ॥
 ९ नराशंसं सुधृष्टममपश्यं सप्रथस्तमं १ दिवो न सद्यमखसं ॥३५॥

HYMNUS VIII. [XIX.]

- १ प्रति त्यं चारुमध्वरं गोपीथाय प्रहूयसे १ मरुद्भिरग्न आगहि ॥

- ३ *Mā naḥ śaṁso ararushaḥ dhūrtiḥ prañak martyasya raksha naḥ Brahmanah pate.*
 ४ *Saḥ gha vīraḥ na rishyati yaṁ Indraḥ Brahmanah patiḥ somaḥ hinoti martyaṁ.*
 ५ *Tvaṁ taṁ Brahmanah pate somaḥ Indraḥ cha martyaṁ Dakṣiṇā pātu añhasaḥ. (34)*
 ६ *Sadasaḥ patiṁ adbhutaṁ priyaṁ Indrasya kāmyaṁ saniṁ medhāṁ ayāsishaṁ.*
 ७ *Yasmāt ṛite na sidhyati yajnaḥ vipaś-chitaḥ chana saḥ dhīnāṁ yogaṁ invati.*
 ८ *Āt ṛidhnoti haviḥ-kṛitiṁ prāñchaṁ kṛiṇoti adhvaraṁ hotrā deveshu gachhati.*
 ९ *Narāśaṁsaṁ sudhṛṣṭamaṁ apaśyam saprathah-tamaṁ divaḥ na sadmu-makhasaṁ.*

XIX.

[(35)

- १ *Prati tyāṁ chāruṁ adhvaraṁ go-pīthāya pra-hūyase Marut-bhiḥ Agne ā gahi.*

nos vituperium inimici feriens tangat hominis, serva nos, Brahmanaspatis.
 ४ Is profecto vir non perit, quem Indras, Brahmanaspatis, et Somas suscipit mortalem. ५ Tu illum, Brahmanaspatis! et Somas, Indrasque, atque Dakshina, mortalem custodito a scelere. ६ Sadasaspatim mirabilem, dilectum, ab Indra amatum, beneficum, sapientiæ caussa adii. ७ Sine quo non perficitur sacrificium, ne gnari quidem *sacerdotis*: is cogitationum devotionem accipit. ८ Statim *divitiis* auget sacrificantem, procedentem facit immolationem: hymnus ad deos pergit. ९ Narāsansam fortissimum vidi, gloriosissimum, cœlorum instar lucidum.

XIX.

- १ Ad hoc faustum sacrificium propter libaminis potum invocaris: cum Ma-

- २ न हि देवो न मर्त्यो महस्तव क्रतुं परः१ मरुद्भिरग्न आगहि ॥
 ३ ये महो रजसो विदुर्विश्वे देवासो अद्रुहः१ मरुद्भिरग्न आगहि ॥
 ४ य उया अर्कमानृचुरनाधृष्टास ओजसा १ मरुद्भिरग्न आगहि ॥
 ५ ये शुभ्रा घोरवर्षसः सुक्षत्रासो रिशादसः१ मरुद्भिरग्न आगहि ॥३६॥
 ६ ये नाकस्याधि रोचने दिवि देवास आसते १ मरुद्भिरग्न आगहि ॥
 ७ य ईखयन्ति पर्वतां तिरः समुद्रमर्णवं १ मरुद्भिरग्न आगहि ॥
 ८ आ ये तन्वन्ति रश्मिभिस्तिरः समुद्रमोजसा १ मरुद्भिरग्न आगहि ॥
 ९ अभि त्वा पूर्वपीतये सृजामि सोम्यं मधु १ मरुद्भिरग्न आगहि ॥३७॥
 ॥ इति प्रथमाष्टके प्रथमोऽध्यायः ॥

- २ *Nahi devaḥ nu martyaḥ mahat tava kratum̐ paraḥ Marut-bhiḥ Agne ā gahi.*
 ३ *Ye mahat rajasaḥ viduḥ viṣve devāsaḥ adruhaḥ Marut-bhiḥ Agne ā gahi.*
 ४ *Ye ugrāḥ arkaṁ ānṛichuḥ anādhrishṭāsaḥ ojasū Marut-bhiḥ Agne ā gahi.*
 ५ *Ye śubhrāḥ ghora-varpasāḥ su-kshatrāsāḥ riśādasāḥ Marut-bhiḥ Agne ā gahi. (36)*
 ६ *Ye nākasya adhi rochane divi devāsaḥ āsate Marut-bhiḥ Agne ā gahi.*
 ७ *Ye īnkhayanti parvatān tiraḥ samudraṁ arṇavaṁ Marut-bhiḥ Agne ā gahi.*
 ८ *Ā ye tanvanti raṣmi-bhiḥ tiraḥ samudraṁ ojasū Marut-bhiḥ Agne ā gahi.*
 ९ *Abhi tvā pūrva-pītaye sṛijāmi somyaṁ madhu Marut-bhiḥ Agne ā gahi. (37)*

rutibus, Agnis! veni. २ Non enim deus, non mortalis, tuam magni potentiam superans *est*: cum Marutibus, Agnis! veni. ३ Qui copiam aquæ norunt, omnes nitidi, nemini nocentes, cum Marutibus, Agnis! veni. ४ Qui terribiles aquam effuderunt, invicti potentia, cum Marutibus, Agnis! veni. ५ Qui splendentes, horrenda forma, egregios thesauros possidentes, inimicos necantes *sunt*, cum Marutibus, Agnis! veni. ६ Qui supra solem in lucido cœlo dii considunt, cum Marutibus, Agnis! veni. ७ Qui commovent montes, spernentes mare undosum, cum Marutibus, Agnis! veni. ८ Qui occupant cœlum radiis, *transgredientes* mare potestate, cum Marutibus, Agnis! veni. ९ Tibi ob primum potum fundo libaminis dulcedinem; cum Marutibus, Agnis! veni.

LECTIO SECUNDA.

CAPUT QUINTUM.

HYMNUS I. [XX.]

- १ अयं देवाय जन्मने स्तोमो विप्रेभिरासया १ अकारि रत्नधातमः ॥
 २ य इन्द्राय वचोयुजा ततक्षुर्मनसा हरी १ शमीभिर्यज्ञमाशत ॥
 ३ तक्षन्नासत्याभ्यां परिज्मानं सुखं रथं १ तक्षन्धेनुं सबर्दुघां ॥
 ४ युवाना पितरा पुनः सत्यमंत्रा ऋजूयवः १ ऋभवो विष्ट्यक्रत ॥
 ५ सं वो मदासो अग्मतेन्द्रेण च मरुत्वता १ आदित्येभिः राजभिः ॥ १ ॥
 ६ उत त्यं चमसं नवं त्वष्टुर्देवस्य निष्कृतं १ अकर्त चतुरः पुनः ॥

XX.

- १ *Ayam devāya janmane stomah viprebhiḥ āsayā akāri ratna-dhātamaḥ.*
 २ *Ye Indrāya vachah-yujā tataksuh manasā harī samībhiḥ yajnam āśata.*
 ३ *Takshan nāsatyābhyām pari-jmānam su-kham ratham takshan dhenuṁ sabah-dughām.*
 ४ *Yuvānā pitarā punar satya-mantrāḥ ṛiju-yavaḥ Ribhavaḥ vishṭi akrata.*
 ५ *Sam vaḥ madāsaḥ agmata Indreṇa cha marutvatā Adityebhiḥ cha rāja-bhiḥ. (1)**
 ६ *Uta tyam chamasaṁ navam Tvashtuḥ devasya niḥ-kṛitam akarta chaturah punar.*

XX.

¹ Hicce in divinam prosapiam cantus a vatibus ore factus est, divitias abunde comparans. ² Ribhues, qui Indræ fulvos equos, voce currui junctos, creaverunt mente, ceremoniis sacrificium acceperunt. ³ Fecerunt veracibus Asvinis ambientem gratum currum: fecerunt vaccam lac præbentem. ⁴ Juvenes parentes suos denuo reddiderunt efficaci prece, integritatis amantes Ribhues prævalidi. ⁵ Vos libamina adierunt una cum Indra, quem Marutes comitantur, Adityisque lucentibus. ⁶ Atque illam pateram novam, a Tvashtre deo factam, Ribhues fecerunt quadripartitam iterum. ⁷ Vos nobis opes

- 7 ते नो रत्नानि धत्तन त्रिरा साप्पानि सुन्वते १ एकमेकं सुशस्तिभिः ॥
8 आधारयन्त वद्वयो भजन्त सुकृत्यया १ भागं देवेषु यज्ञियं ॥२॥

HYMNUS II. [XXI.]

- 1 इहेन्द्राग्नी उपह्वये तयोरिस्तोममुश्मसि १ ता सोमं सोमपातमा ॥
2 ता यज्ञेषु प्रशंसतेन्द्राग्नी शुम्भता नरः १ ता गायत्रेषु गायत ॥
3 ता मित्रस्य प्रशस्तय इन्द्राग्नी ता हवामहे १ सोमपा सोमपीतये ॥
4 उया सन्ता हवामह उपेदं सवनं सुतं १ इन्द्राग्नी एह गच्छतां ॥
5 ता महान्ता सदस्पती इन्द्राग्नी रक्ष उज्जतं १ अप्रजाः सन्त्वत्रिणः ॥
6 तेन सत्येन जागृतमधि प्रचेतुने पदे १ इन्द्राग्नी शर्म यच्छतं ॥३॥

7 *Te naḥ ratnāni dhattana triḥ ā sāptāni sunvate ekaṁ-ekaṁ suśasti-bhiḥ.*

8 *Adhārayanta vahnayaḥ abhajanta su-kṛityayā bhāgaṁ deveshu yajniyaṁ. (2)*

XXI.

1 *Iha Indrāgnī upa hvaye tayoḥ it stomaṁ uśmasi tā somaṁ soma-pātamā.*

2 *Tū yajneshu pra śaṁsata Indrāgnī śumbhata naraḥ tā gāyatreshu gāyata.*

3 *Tā Mitrasya pra-śastaye Indrāgnī tū havāmahe soma-pū soma-pītaye.*

4 *Ugrā santā havāmahe upa idaṁ savanaṁ sutaṁ Indrāgnī ā iha gachchataṁ.*

5 *Tā mahāntā sadaspatī Indrāgnī Rakshaḥ ubjatuṁ aprajāḥ santu atrinaḥ.*

6 *Tena satyena jāgrītaṁ adhi pra-chetune pade Indrāgnī śarma yachchataṁ. (3)*

donate trifariam septenas, libanti, alias post alias, bonis laudibus *celebrati*.

8 *Mortalem olim vitam vivebant Ribhues, sacrificiorum portitores : sed obtinuerunt bonis operibus sortem inter deos sacrificiis decorandam.*

XXI.

1 Huc Indram Agnimque voco ; eorum laudem exoptamus : illi *sunt* libaminum maximi potatores. 2 Illos in sacrificiis celebrate ; Indram Agnimque ornatē, viri ! illos cantilenis canite. 3 Illos ad amici hominis hymnum vocamus, Indram Agnimque, libaminis potores, ad libaminis potum. 4 Horrendos factos vocamus ad hoc libamen paratum : Indras Agnisque huc veniunto. 5 Vos magni cœtuum custodes, Indras et Agnis, Rakshasos innocuos reddite : prole destituti sunt edaces. 6 Propter hoc *sacrificium* certum, vigilate longe prospiciente in loco : Indra et Agnis ! felicitatem tribuite.

HYMNUS III. [XXII.]

- १ प्रातर्युजा विबोधयाश्विनावेह गच्छतां १ अस्य सोमस्य पीतये ॥
- २ या सुरथा रथीतमोभा देवा दिविस्पृशा १ अश्विना ता हवामहे ॥
- ३ या वां कशा मधुमत्यश्विना सूनृतावती १ तया यज्ञं मिमिक्षतं ॥
- ४ न हि वामस्ति दूरके यत्रा रथेन गच्छथः १ अश्विना सोमिनो गृहं ॥
- ५ हिरण्यपाणिभूतये सवितारमुपह्वये १ स चेत्ता देवता पदं ॥४॥
- ६ अपां नपातमवसे सवितारमुपस्तुहि १ तस्य व्रतान्युश्मसि ॥
- ७ विभक्तारं हवामहे वसोश्चित्रस्य राधसः १ सवितारं नृचक्षसं ॥
- ८ सखाय आनिषीदत सविता स्तोम्यो नु नः १ दाता राधांसि शुम्भति ॥

XXII.

- १ *Prātaḥ-yujā vi bodhaya Aṣvinau ā iha gachhatām asya somasya pītaye.*
- २ *Yā su-rathā rathi-tamā ubhā devā divi-sprīṣā Aṣvinā tū havāmahe.*
- ३ *Yā vām kaṣā madhu-matī Aṣvinā sūnṛitā-vatī tayā yajnaṁ mimikshataṁ.*
- ४ *Nahi vām asti dūrake yatra rathena gachhathaḥ Aṣvinā sominaḥ grīhaṁ.*
- ५ *Hiraṇya-pāṇīm ūtaye Savitāraṁ upa hwaye saḥ chettā devatā padaṁ. (4)*
- ६ *Apām napātām avase Savitāraṁ upa stuhi tasya vratāni uṣmasi.*
- ७ *Vī-bhaktāraṁ havāmahe vasoḥ chitrasya rādhasaḥ Savitāraṁ nṛi-chakshasaṁ.*
- ८ *Sakhāyaḥ ā ni sīdata Savitā stomyaḥ nu naḥ dātā rūdhānsi śumbhati.*

XXII.

¹ Mane sociatos expergefasc Asvinos: huc veniunto, ad hujus libaminis potationem. ² Qui egregio curru præditi sunt, aurigæ peritissimi, ambo dii, cœlicolæ, Asvini, eos vocamus. ³ Quod vobis est flagellum, equorum sudore madidum, Asvini! dulcisonum, eo sacrificium adspergite. ⁴ Non enim vobis est in longinquitate, quam curru petitis, Asvini! sacrificantis domum.

⁵ Aurimanum Savitrim ad auxilium invoco: is indicat locum a sacrificatore occupandum, deus. ⁶ Aquarum deletorem auxilii caussa Savitrim lauda: illius sacra celebrare optamus. ⁷ Invocamus distributorem domicilium conferentis variæ opulentiae, Savitrim, hominibus lucem dantem. ⁸ Amici! considite: Savitris laudandus nunc est nobis: largiturus est divitias, splendet.

- 9 अग्ने पत्नीरिहावह देवानामुशतीरूप १ त्वष्टारं सोमपीतये ॥
 10 आ ग्रा अग्र इहावसे होत्रां यविष्ठ भारतीं १ वरूत्रीं धिषणां वह ॥५॥
 11 अभि नो देवीरवसा महः शर्मणा नृपत्नीः १ अच्छिन्नपत्राः सचन्तां ॥
 12 इहेन्द्राणीमुपह्वये वरूणानीं स्वस्तये १ अग्नार्यीं सोमपीतये ॥
 13 मही द्यौः पृथिवी च न इमं यज्ञं मिमक्षतां १ पिपृतां नो भरीमभिः ॥
 14 तयोरिद्धवत्पयो विप्रा रिहन्ति धीतिभिः १ गन्धर्वस्य ध्रुवे पदे ॥
 15 स्योना पृथिवि भवानृक्षरा निवेशनी १ यच्छा नः शर्म सप्रथः ॥६॥
 16 अतो देवा अवन्तु नो यतो विष्णुर्विचक्रमे १ पृथिव्याः सप्तधामभिः ॥
 17 इदं विष्णुर्विचक्रमे त्रेधा निदधे पदं १ समूल्हमस्य पांसुरे ॥

9 *Agne patnīḥ iha ā vaha devānām uṣatīḥ upa Tvashtāraṁ soma-pītaye.*

10 *Ā gnāḥ Agne iha avase Hotrām yavishṭha Bhāratīm Varūtrīm Dhishanām vaha. (5)*

11 *Abhi naḥ Devīḥ avasā mahāḥ śarmaṇā nṛi-patnīḥ acchhinna-patrūḥ sachantām.*

12 *Iha Indrāṇīm upa hvaye Varuṇānīm svastaye Agnāyīm soma-pītaye.*

13 *Mahī Dyauḥ Pṛithivī cha naḥ imaṁ yajnaṁ mimikshatām pipṛitām naḥ bharīma-bhiḥ.*

14 *Tayoḥ it ghṛita-vat payaḥ viprāḥ rihanti dhīti-bhiḥ Gandharvasya dhruve pade.*

15 *Syonā Pṛithivi bhava anṛiksharā ni-veṣaṇī yaccha naḥ śarma sa-prathaḥ. (6)*

16 *Ataḥ devāḥ avantu naḥ yataḥ Viṣṇuḥ vi-chakrame pṛithivyāḥ sapta dhāma-bhiḥ.*

17 *Idaṁ Viṣṇuḥ vi chakrame tredhā ni dadhe padaṁ saṁ-ūlhaṁ asya pāṁsure.*

9 Agnis ! uxores huc advehe deorum amantes, *atque* Tvashttrim, ad libaminis potum. 10 Agnis, recentissima juventute vicens ! uxores huc ad sacrificium, Hotram, Bhāratim, Varūtrim *et* Dhishanam advehe.

11 Nobis Deæ viros tutantes, illæsis alis præditæ, auxilio *et* magna felicitate favento. 12 Huc Indrānim voco *et* Varunānim, salutis caussa, *atque* Agnāyīm, ad libaminis potum.

13 Magnum Cælum Terraque nostrum hoc sacrificium irriganto : satianto nos alimentis. 14 Illorum pinguem humorem sapientes lambunt sacrificiis, Gandharvæ firma in sede.

15 Magna sis, Terra ! hostibus non vexata domus : da nobis refugium amplum.

16 Dehinc dii opem ferunt nobis, unde Vishnus transgressus est, *nempe* de terra, *adjutus* septem carminibus. 17 Hanc *terram* Vishnus transgressus

- 18 त्रीणि पदा विचक्रमे विष्णुर्गोपा अदाभ्यः१ अतो धर्माणि धारयन् ॥
 19 विष्णोः कर्माणि पश्यत यतो व्रतानि पस्पशे१ इन्द्रस्य युज्यः सखा ॥
 20 तद्विष्णोः परमं पदं सदा पश्यन्ति सूरयः १ दिवीव चक्षुराततं ॥
 21 तद्विप्रासो विपन्यवोजागृवांसःसमिन्धते १ विष्णोर्यत्परमं पदं ॥७॥

HYMNUS IV. [XXIII.]

- १ तीव्राः सोमास आगद्याशीर्वन्तः सुता इमे१ वायो तान्प्रस्थितान्पिब ॥
 २ उभा देवा दिविस्पृशेन्द्रवायू हवामहे १ अस्य सोमस्य पीतये ॥
 ३ इन्द्रवायू मनोजुवा विप्रा हवन्त उतये १ सहस्राक्षा धियस्पती ॥
 ४ मित्रं वयं हवामहे वरूणं सोमपीतये १ जज्ञाना पूतदक्षसा ॥

- 18 *Trīṇi padā vi chakrame Viṣṇuḥ gopāḥ adābhyah̐ atah̐ dharmāṇi dhārayan.*
 19 *Viṣṇoḥ karmāṇi paśyata yataḥ vratāni paspaśe Indrasya yujyah̐ sakḥā.*
 20 *Tat Viṣṇoḥ paramaṁ padaṁ sadā paśyanti sūrayah̐ divi-iva chakshuḥ ā-tataṁ.*
 21 *Tat viprāsaḥ vipanyavaḥ jāgri-vāṅśaḥ saṁ indhate Viṣṇoḥ yat paramaṁ padaṁ. (7)*

XXIII.

- १ *Tivrāḥ somāsaḥ ā gahi āṣiḥ-vantaḥ sutāḥ ime Vāyo tān pra-sthitān piba.*
 २ *Ubhā devā divi-sprīṣā Indravāyū havāmahe asya somasya pītaye.*
 ३ *Indravāyū manaḥ-juvā viprāḥ havante ūtaye sahasra-akṣhā dhiyah̐ patī.*
 ४ *Mitraṁ vayaṁ havāmahe Varuṇaṁ soma-pītaye jajñānā pūta-dakṣasā.*

est; ter defixit pedem: obruta fuit terra ejus pulverulento vestigio. ¹⁸ Tres gressus hinc fecit Vishnus, sospitator illæsus, sacra sustentans. ¹⁹ Vishnuis facinora videte, per quæ sacrificans vota persolvit: Indræ congruus socius est. ²⁰ Illam Vishnuis summam sedem continuo intuentur sapientes, sub dio veluti oculus longe prospiciens. ²¹ Illam vates laudantes alacres carmine illustrant, quæ Vishnuis summa sedes est.

XXIII.

¹ Copiosa libamina, precibus sociata, parata sunt ista: veni, Vāyus! ea exhibita bibe.

² Ambo deos cœlicolas Indram Vāyumque vocamus ad hujus libaminis potum. ³ Indram Vāyumque, mentis instar veloces, viri sapientes vocant auxilio, mille oculis præditos, pii operis custodes.

⁴ Mitram nos vocamus et Varunam ad libaminis potum, noscendos, puro

- 5 ऋतेन यावृतावृधावृतस्य ज्योतिषस्पती १ ता मित्रावरुणा हुवे ॥ ८ ॥
 6 वरुणः प्राविता भुवन्मित्रो विश्वाभिरूतिभिः १ करतां नः सुराधसः ॥
 7 मरुत्वन्तं हवामह इन्द्रमा सोमपीतये १ सज्जर्णेन तृप्पतु ॥
 8 इन्द्रज्येष्ठा मरुद्गणा देवासः पूषरातयः १ विश्वे मम श्रुता हवं ॥
 9 हत वृत्रं सुदानव इन्द्रेण सहसा युजा १ मा नो दुःशंस ईशत ॥
 10 विश्वान्देवान्हवामहे मरुतः सोमपीतये १ उया हि पृश्निमातरः ॥ ९ ॥
 11 जयतामिव तन्यतुर्मरुतामेति धृष्णया १ यच्छुभं याथना नरः ॥
 12 हस्काराद्विद्युतस्पर्शतो जाता अवन्तु नः १ मरुतो मूलयन्तु नः ॥
 13 आ पूषन्वित्रवर्हिषमाघृणे धरुणं दिवः १ आज्ञा नष्टं यथा पशुं ॥

5 *Ritena yau ṛita-vṛidhau ṛitasya jyotishah patī tā Mitrāvaruṇā huve.* (8)

6 *Varuṇah pra-avitū bhuvat Mitrah viṣvā-bhiḥ ūti-bhiḥ karatām naḥ su-rādhasah.*

7 *Marutvantaṁ havāmahe Indram ā soma-pītaye sa-jūḥ gaṇena tṛimpatu.*

8 *Indra-jyeshthāḥ Marut-gaṇāḥ devāsah Pūsha-rātayaḥ viṣve mama śrutu havāṁ.*

9 *Hata Vṛitram su-dānavaḥ Indreṇa sahasā yujā mā naḥ duḥ-śaṁsah īśata.*

10 *Viṣvān devān havāmahe Marutaḥ soma-pītaye ugrāḥ hi Pṛiṣni-mātaraḥ.* (9)

11 *Jayatām-iva tanyatuḥ Marutām eti dhṛiṣṇu-yā yat śubham yāthana naraḥ.*

12 *Haṣkārāt vi-dyutaḥ pari atuh jātāḥ avantu naḥ Marutaḥ mūlayantu naḥ.*

13 *Ā Pūshan chitra-barhisham āghṛiṇe dharuṇam divaḥ ā aja nashṭam yathā paśum.*

robore vigentes. ⁵ Qui sinceritate ratum sacrificiorum præmium augentes sunt, veri luminis dominos, eos Mitram Varunamque invoco. ⁶ Varunas tutor sit, et Mitras, omnibus auxiliis: reddunto nos opulentos.

⁷ Marutibus sociatum vocamus Indram ad libaminis potum: una cum Marutum cohorte exsatiator. ⁸ Indram principem sequentes, Marutum cohortes! dii, Púshanem largitorem habentes! omnes meam audite precem. ⁹ Occidite Vritram, splendida dona conferentes! adjuti Indra forti, idoneo; ne nobis infamis ille imperet.

¹⁰ Omnes Deos vocamus, et Marutes, ad libaminis potum: fortes enim sunt Prishnis filii. ¹¹ Vincentium quemadmodum, strepitus Marutum incedit impetu, quum ad faustum sacrificium venitis, viri! ¹² E splendente nitido illo aere undecumque nati Marutes protegunt nos: Marutes servanto nos.

¹³ Obtine, Púshan! versicolore stragulo decoram, splendide! libationem,

- 14 पूषा राजानमाघृणिरपगूल्हं गुहा हितं १ अविन्दच्चित्रबर्हिषं ॥
 15 उतोसमस्यमिन्दुभिः षड्युक्तां अनुसेषिधत् १ गोभिर्यवं न चर्कृषत् ॥ १० ॥
 16 अम्बयो यन्त्यध्वभिर्जामयो अध्वरीयतां १ पृंचतीर्मधुना पयः ॥
 17 अमूर्या उप सूर्ये याभिर्वी सूर्यः सह १ ता नो हिन्वन्त्वध्वरं ॥
 18 अपो देवीरूपद्वये यत्र गावः पिबन्ति नः १ सिन्धुभ्यः कर्त्वं हविः ॥
 19 अपस्वन्तरमृतमप्सु भेषजमपामुत प्रशस्तये १ देवा भवत वाजिनः ॥
 20 अप्सु मे सोमो अब्रवीदन्तर्विश्वानि भेषजा १
 अग्निं च विश्वशम्भुवमापञ्च विश्वभेषजीः ॥ ११ ॥
 21 आपः पृणीत भेषजं वरूथं तन्वे मम १ ज्योक् सूर्यं दृशे ॥

- 14 *Pūshā rājānaṁ āghṛiṇiḥ apa-gūlhaṁ guhā hitaṁ avindat chitra-barhishāṁ.*
 15 *Uto saḥ mahyaṁ indu-bhiḥ shaṭ yuktān anu-sesidhat gobhiḥ yavaṁ na charkṛishat.* (10)
 16 *Ambayaḥ yanti adhva-bhiḥ jāmayāḥ adhvari-yatāṁ pṛinchatīḥ madhunā payāḥ.*
 17 *Amūḥ yāḥ upa sūrye yābhiḥ vā sūryaḥ saha tāḥ naḥ hinvantu adhvaraṁ.*
 18 *Apāḥ devīḥ upa hvaye yatra gāvaḥ pibanti naḥ sindhu-bhyaḥ kartvaṁ haviḥ.*
 19 *Ap-su antaḥ amṛitaṁ ap-su bhesajaṁ apāṁ uta pra-śastaye devūḥ bhavata vājinaḥ.*
 20 *Ap-su me Somaḥ abravīt antaḥ viśvāni bhesajā*
Agniṁ cha viśva-śambhuvaṁ Āpaḥ cha viśva-bhesajāiḥ. (11)
 21 *Āpaḥ pṛiṇīta bhesajaṁ varūthaṁ tanve mama jyok cha sūryaṁ dṛiṣe.*

cælo delapsus, gradiens ! amissum veluti pecus quærendo pastor recuperat.
 14 Púshan splendidus libationem absconditam, in inaccessu loco positam
 reperit, versicolore stragulo decoram. 15 Atque is mihi libaminibus præ-
 dita sex anni tempora iterum iterumque reducit: bobus triticum saturus
 veluti agricola campos iterum iterumque arat.

16 Matres incedunt viis, propinquæ sacrificantium, largientes dulcedine
 præditum lac. 17 Illæ, quæ prope solem sunt, vel quibuscum sol una est, eæ
 nostro lætantor sacrificio. 18 Aquas deas invoco, unde vaccæ bibunt nostræ:
 fluminibus faciendum est sacrificium. 19 In Aquis nectar, in Aquis medica-
 men: Aquarum etiam ad laudem, sacerdotes! estote impigri. 20 In Aquis
 mihi Somas dixit intus esse omnia medicamina, Agnimque omnia beantem,
 Aquasque omnia medentes. 21 Aquæ! effundite medicinam morbos arcen-

nitur R.

- 22 इदमापः प्रवहत यत्किंच दुरितं मयि ।
 यद्वाहमभिदुद्रोह यद्वा शेष उतानृतं ॥
- 23 आपो अद्यान्वचारिषं रसेन समगस्महि ।
 पयस्वानग्ने आगहि तं मा संसृज वर्चसा ॥
- 24 सं माग्ने वर्चसा सृज सं प्रजया समायुषा ।
 विद्युर्मे अस्य देवा इन्द्रो विद्यात्सह ऋषिभिः ॥१२॥

CAPUT SEXTUM.

HYMNUS I. [XXIV.]

- 1 कस्य नूनं कतमस्यामृतानां मनामहे चारु देवस्य नाम ।
 को नो मद्या अदितये पुनर्दीप्तितरं च दृश्यं मातरं च ॥

- 22 *Idam Āpaḥ pra vahata yat kiṃ cha duḥ-itaṃ mayi*
Yat vā ahaṃ abhi-dudroha yat vā śepe uta anṛitaṃ.
- 23 *Āpaḥ adya anu achārishaṃ rasena saṃ agasmahi*
Payasvān Agne ā gahi taṃ mā saṃ sṛja varchasā.
- 24 *Saṃ mā Agne varchasā sṛja saṃ pra-jayā saṃ āyushā*
Vidyuḥ me asya devāḥ Indrah vidyāt saha Rishi-bhiḥ. (12)

XXIV.

- 1 *Kasya nūnaṃ katamasya amṛitānāṃ manāmahe chāru devasya nāma*
Kaḥ naḥ mahyai aditaye punaḥ dāt pitaraṃ cha dṛiṣeyaṃ mātaraṃ cha.

tem corpori meo, citoque, solis ad conspectum. 22 Istud, Aquæ! auferte, quodcumque scelestum in me est, quodve ego per vim feci, quodve impre-catus sum, atque mendacium. 23 Aquas hodie cultu prosequutus sum; cum essentia aquarum congressi sumus: aqua præditus, Agnis! veni; huncce me induere splendore. 24 Me, Agnis! splendore præditum fac, præditum prosapia, præditum longævitate: noscant mei hujusce ceremonias dii, et Indras noscat cum Rishibus.

XXIV.

1 Cujusnam profecto, cuiusnam omnium immortalium enunciemus illustre dei nomen? Quisnam nos magnæ terræ reddiderit, ut patremque rursus

- २ अग्नेर्वयं प्रथमस्यामृतानां मनामहे चारु देवस्य नाम ॥
 स नो मद्या अदितये पुनर्दीप्तितरं च दृश्यं मातरं च ॥
 ३ अभि त्वा देव सवितरीशानं वार्याणां ॥ सदावन्भागमीमहे ॥
 ४ यश्चिद्धि त इत्या भगः शशमानः पुरा निदः ॥ अद्वेषो हस्तयोर्दधे ॥
 ५ भगभक्तस्य ते वयमुदशेम तवावसा ॥ मूर्धानं राय आरभे ॥ १३ ॥
 ६ न हि ते क्षत्रं न सहो न मन्युं वयश्च नामी पतयन्त आपुः ॥
 नेमा आपो अनिमिषं चरन्तीर्न ये वातस्य प्रमिनन्त्यभ्वं ॥
 ७ अबुध्रे राजा वरूणो वनस्योर्ध्वं स्तूपं ददते पूतदक्षः ॥
 नीचीनाः स्थुरूपरि बुध्र एषामस्मे अन्तर्निहिताः केतवः स्युः ॥

- २ *Agneḥ vyaṁ prathamasya amṛitānāṁ manāmahe chāru devasya nāma*
Saḥ naḥ mahyai aditaye punaḥ dāt pitaraṁ cha dṛiṣeyaṁ mātaraṁ cha.
 ३ *Abhi tvā deva Savitaḥ iṣānaṁ vāryāṇāṁ sadā avan bhāgaṁ imahe.*
 ४ *Yaḥ chit hi te itthā bhagaḥ śaśamānaḥ purā nidaḥ adveshaḥ hastayoḥ dadhe.*
 ५ *Bhaga-bhaktasya te vyaṁ ut aṣema tava avasā mūrdhānaṁ rāyaḥ ārabhe. (13)*
 ६ *Nahi te kshatraṁ na sahaḥ na manyuṁ vayaḥ chana amī patayantaḥ āpuḥ*
Na imāḥ āpaḥ ani-miṣaṁ charantīḥ na ye vātasya pra-minanti abhvaṁ.
 ७ *Abudhne rājā Varuṇaḥ vanasya ūrdhvaṁ stūpaṁ dadate pūta-dakṣaḥ*
Nīchīnāḥ sthuḥ upari budhnaḥ eṣhāṁ asme antaḥ ni-hitāḥ ketavaḥ syuḥ.

videam, matremque ? ² Agnis nos, primi immortalium, enunciemus illustre dei nomen : is nos magnæ terræ reddiderit, ut patremque rursus videam, matremque.

³ Te, dive Savitris ! dominum divitiarum, semper adjuvans ! opes rogamus : ⁴ quæcunque nimirum expetendæ, sic laudatæ, ante vituperium non exosæ, tuis manibus tenebantur. ⁵ Thesauros possidentis tui cultores, nos adipiscamur tuo auxilio divitiarum caput ad incipiendum.

⁶ Non sane tuum robur, non fortitudinem, non iram aves neque hæ volantes obtinuerunt, neque hæ aquæ semper ruentes : non qui venti cursus sunt, excellunt celeritatem tuam. ⁷ Radice destituto in aere Varunas grati luminis superne abundantiam tenet, puro vigore gaudens : inferi stant, at su-

- ८ उरुं हि राजा वरुणश्चकार सूर्याय पन्थामन्वेतवा उ ॥
 अपदे पादा प्रतिधातवे कस्तापवक्ता हृदयाविधश्चित् ॥
- ९ शतं ते राजन्भिषजः सहस्रमुर्वी गभीरा सुमतिष्ठे अस्तु ॥
 बाधस्व दूरे निश्चिंतिं पराचैः कृतं चिदेनः प्रमुमुग्ध्यस्मत् ॥
- १० अमी य ऋक्षा निहितास उच्चा नक्तं ददृशे कुहचिद्विवेयुः ॥
 अदब्धानि वरुणस्य व्रतानि विचाकशच्चन्द्रमा नक्तमेति ॥१४॥
- ११ तत्त्वायामि ब्रह्मणा वन्दमानस्तदाशास्ते यजमानो हविर्भिः ॥
 अहेलमानो वरुणेह बोध्युरुशंस मा न आयुः प्रमोषीः ॥
- १२ तदिन्नक्तं तद्विवा मल्लमाहुस्तदयं केतो हृद आविचष्टे ॥
 शुनःशेपो यमहृद्भीतः सो अस्मान्राजा वरुणो मुमोक्तु ॥

- ८ *Uruṁ hi rājā Varuṇaḥ chakāra sūryāya panthām anu-etavai u*
Apade pādā prati-dhātave akaḥ uta apa-vaktā hṛidaya-vidhaḥ chit.
- ९ *Sataṁ te rājan bhishajaḥ suhasraṁ urvī gabhīrā su-matiḥ te astu*
Bādhasva dūre Niḥ-ritiṁ parāchaiḥ kṛitaṁ chit enaḥ pra mumugdhi asmat.
- १० *Amī ye ṛikshāḥ ni-hitāsaḥ uchchā naktam dadṛiṣre kuha chit divā īyuh*
Adabdhāni Varuṇasya vratāni vi-chūkaṣat chandramāḥ nuktam eti. (14)
- ११ *Tut tvā yāmi brahmaṇā vandamānaḥ tat ā śūste yajumānaḥ haviḥ-bhiḥ*
Ahelamānaḥ Varuṇa iha bodhi uru-śaṁsa mā naḥ āyuh pra moshīḥ.
- १२ *Tat it naktam tat divā mahyam āhuḥ tat ayaṁ ketaḥ hṛiduḥ ā vi chashṭe*
Ṣunaḥsepah yaṁ ahvat grībhītaḥ saḥ asmān rājā Varuṇaḥ mumoktu.

perne radix eorum *est* ; nos inter collocati radii sint. ८ Magnam enim rex Varunas fecit soli viam ad circumeundum sane : in invio *aere* ad figendum pedes *viam* fecit : atque castigator inimici etiam *esto*. ९ Centum tibi, rex ! medicamina, mille *sunt* ; magna, alta gratia tua *esto* : constringe procul Nirritim aversam, perpetratumque scelus remove a nobis. १० Illi qui septem triones collocati superne noctu conspiciebantur, alicubi interdiu iverint : illæsa *sunt* Varunæ opera ; lucens luna noctu incedit. ११ Illud *longum ævum* te *rogans* adeo, prece laudans : id exoptat sacra obiens sacrificiis *suis* : haud negligens, Varuna ! hic animadvertite *precem meam* : inclyte ! nostram vitam non auferas. १२ Id ipsum noctu, id interdiu mihi dixerunt, id hæcce mens

- 13 शुनःशेपो खद्वहृभीतस्त्रिधादित्यं द्रुपदेषु बद्धः ।
 अवैनं राजा वरुणः समृज्याद्विद्वां अदब्धो विमुमोक्तु पाशान् ॥
 14 अव ते हेलो वरुण नमोभिरवयज्ञेभिरीमहे हविर्भिः ।
 क्षयन्नस्मभ्यमसुर प्रचेता राजन्नेनांसि शिश्रथः कृतानि ॥
 15 उदुत्तमं वरुण पाशमस्मदवाधमं वि मध्यमं श्रथाय ।
 अथा वयमादित्य व्रते तवानागसो अदितये स्याम ॥१५॥

HYMNUS II. [XXV.]

- 1 यच्चिद्धि ते विशो यथा प्र देव वरुण व्रतं । मिनीमसि द्यवि द्यवि ॥
 2 मा नो वधाय हत्तवे जिहीलानस्य रीरधः । मा हृणानस्य मन्यवे ॥

- 13 *Sunahsepah hi ahvat grībhītaḥ trishu Ādityaṁ dru-padeshu baddhaḥ*
Ava enaṁ rājā Varuṇaḥ sasṛjyāt vidvān adabdhah vi mumoktu pāśān.
 14 *Ava te helaḥ Varuṇa namaḥ-bhīḥ ava yajnebhīḥ īmahe haviḥ-bhīḥ*
Kshayan asmabhyaṁ Asura pra-chetaḥ rājan enāṁsi śiśrathaḥ kṛitāni.
 15 *Ut ut-tamaṁ Varuṇa pāśaṁ asmat ava adhamaṁ vi madhyamaṁ śrathaya*
Atha vayaṁ Āditya vrate tava anāgasah aditaye syāma. (15)

XXV.

- 1 *Yat chit hi te viśaḥ yathā pra deva Varuṇa vrataṁ minīmasi dyavi-dyavi.*
 2 *Mā naḥ vadhāya hatnave jihilānasya rīradhaḥ mā hṛṇānasya manyave.*

cordis mei me monet: Sunahsepas quem invocabat vinctus, ille nos rex Varunas liberato. ¹³ Sunahsepas enim invocabat Aditis filium, vinctus, tribus pyre sacrificialis postibus adstrictus: eum rex Varunas liberaverit; gnarus, invictus solvito vincula. ¹⁴ Tuam iram, Varuna! precibus et sacrificiis avertimus atque oblationibus: hic commorans, Asura, sapiens rex! nobis peccata remove admissa. ¹⁵ Amove summam, Varuna! compedem a nobis, remove infimam, dimove mediam: tunc nos, Aditis fili! in sacrificio tuo, peccati immunes, incolumitatem nacti simus.

XXV.

¹ Quodcumque scilicet tibi nos, ut homines solent, deus Varuna! sacrificium errore turbamus quotidie, id tu cura ut recte cadat. ² Ne nos cædi crudelis

- 3 वि मृलीकाय ते मनो रथीरश्वं न संदितं ॥ गीर्भिर्वरुण सीमहि ॥
 4 परा हि मे विमन्यवः पतन्ति वस्यइष्टये ॥ वयो न वसतीरूप ॥
 5 कदा क्षत्रत्रियं नरमा वरुणं करामहे ॥ मृलीकायोरुचक्षसं ॥ १६ ॥
 6 तदित्समानमाशाते वेनन्ता न प्रयुच्छतः ॥ धृतव्रताय दाशुषे ॥
 7 वेदा यो वीनां पदमन्तरिक्षेण पततां ॥ वेद नावः समुद्रियः ॥
 8 वेद मासो धृतव्रतो द्वादश प्रजावतः ॥ वेदा य उपजायते ॥
 9 वेद वातस्य वर्तनिमुरोऽर्द्धस्य बृहतः ॥ वेदा ये अध्यासते ॥
 10 निषसाद धृतव्रतो वरुणः पस्त्यास्वा ॥ साम्राज्याय सुक्रतुः ॥ १७ ॥
 11 अतो विश्वान्यद्भुता चिकित्वां अभिपश्यति ॥ कृतानि या च कर्त्वी ॥

3 *Vi mṛlīkāya te manaḥ rathīḥ aśvaṁ na saṁ-ditaṁ gīḥ-bhiḥ Varuṇa sīmahi.*

4 *Parā hi me vi-manyavaḥ patanti vasya-īṣṭaye vayah na vasatīḥ upa.*

5 *Kadā kshatra-śriyaṁ naraṁ ā Varuṇaṁ karāmahe mṛlīkāya uru-chakshasaṁ. (16)*

6 *Tat it samānaṁ āśūte venantā na pra yuchhataḥ dhṛita-vratāya dāśuṣhe.*

7 *Veda yaḥ vīnāṁ padaṁ antarikṣheṇa patatāṁ veda nāvaḥ samudriyaḥ.*

8 *Veda māsaḥ dhṛita-vrataḥ dvādaśa prajā-vataḥ veda yaḥ upa-jāyate.*

9 *Veda vātasya vartaniṁ uroḥ ṛishvasya bṛihataḥ veda ye adhi-āsate.*

10 *Ni sasāda dhṛita-vrataḥ Varuṇaḥ pastyāsu ā sām-rājyāya su-kratuḥ. (17)*

11 *Ataḥ viśvāni adbhutā chikitrān abhi paśyati kṛitāni yā cha kartvā.*

spretoris tradas, neque furentis iracundiæ. ³ Felicitatis caussa tuam mentem. auriga equum veluti fessum, cantibus, Varuna! conciliamus. ⁴ Etenim meæ cogitationes evolant ad ditissimæ vitæ impetrationem, aves veluti ad nidos. ⁵ Quando virium custodem ducem Varunam huc vocabimus, felicitatis gratia, multa videntem? ⁶ Hancce communem oblationem accipiunto *Varunas et Mitras*: non errant, faventes vota persolventi cultori. ⁷ Qui novit avium viam per aerem volantium, novit naves marinas; ⁸ novit menses, ille cui vota fideliter persolvuntur, duodecim, sobolem ferentes; novit etiam mensem eum qui subnascitur; ⁹ novit venti viam magni, admirandi, potentis; novit *deos*, qui supra habitant. ¹⁰ Commoratur Varunas, cui vota rite persolvuntur, inter homines imperii gratia, bonis sacrificiis cultus. ¹¹ Ab illo omnia mirabilia homo sapiens videt facta *jampridem*,

- 12 स नो विश्वाहा मुक्रतुरादित्यः सुपथा करत् । प्रण आयूंषिता रिषत् ॥
 13 बिभ्रद्वापिं हिरण्ययं वरुणो वस्त निर्णिजं । परि स्पशो निषेदिरे ॥
 14 न यं दिप्सन्ति दिप्सवो न द्रुहाणो जनानां । न देवमभिमातयः ॥
 15 उत यो मानुषेष्ठा यशश्चक्रे असाम्या । अस्माकमुदरेष्ठा ॥१८॥
 16 परा मे यन्ति धीतयो गावो न गव्यूतीरनु । इच्छन्तीरुचक्षसं ॥
 17 सं नु वोचावहै पुनर्यतो मे मध्वाभृतं । होतेव क्षदसे प्रियं ॥
 18 दर्शं नु विश्वदर्शतं दर्शं रथमधि क्षमि । एता जुषत मे गिरः ॥
 19 इमं मे वरुण शुधी हवमद्या च मृलय । त्वामवस्युराचके ॥
 20 त्वं विश्वस्य मेधिर दिवश्च गमश्च राजसि । स यामनि प्रति शुधि ॥

12 *Saḥ naḥ viṣvāhā su-kratuḥ Ādityaḥ su-pathā karat pra naḥ āyūṁshi tārishat.*

13 *Bibhrat drāpiṁ hiraṇyayaṁ Varuṇaḥ vasta niḥ-nijaṁ pari spaśaḥ ni sedire.*

14 *Na yaṁ dipsanti dipsavaḥ na druhvāṇaḥ janānāṁ na devaṁ abhi-mātayah.*

15 *Uta yaḥ mānusheshu ā yaśaḥ chakre asāmi ā asmākaṁ udareshu ā. (18)*

16 *Parā me yanti dhītayaḥ gāvaḥ na gavyūtiḥ anu ichhantiḥ uru-chakshasaṁ.*

17 *Sam nu vouchāvahai punaḥ yataḥ me madhu ā-bhṛitaṁ hotā-iva kshadase priyaṁ.*

18 *Darśaṁ nu viṣva-darśataṁ darśaṁ rathaṁ adhi kshumi etāḥ jushata me giraḥ.*

19 *Imaṁ me Varuṇa śrudhi havaṁ adya cha mṛilaya tvāṁ avasyuḥ ā chake.*

20 *Tvaṁ viṣvasya medhira divaḥ cha gmaḥ cha rājasi saḥ yāmani prati śrudhi.*

et quæ in posterum facienda sunt. 12 Ille nos omnibus diebus, bonis sacrificiis cultus, Aditis filius, recta via incedentes reddat; nostras vitas longas faciat. 13 Gestans lorica auream Varunas vestit purum corpus suum; aurum tangentes radii circumsidunt. 14 Quem deum non cedere affectant cædis cupidi, non osores mortalium, non scelesti; 15 et qui hominibus ubique cibum paravit plenum, nostris ventribus. 16 Tendunt meæ preces, vaccæ quasi bubilia versus, desiderantes, ad Varunam, a multis conspiciendum. 17 Profecto colloquemur iterum, siquidem mihi dulce sacrificium paratum est: sacerdotis instar comedis gratum cibum. 18 Vidi certe Varunam, ab omnibus conspiciendum; vidi currum in terra: Varunas hasce audit meas laudes. 19 Hanc meam, Varuna! audi præcem, hodieque exhilara nos: te opem desiderans imploro. 20 Tu universi, sapiens! cœlique terræque im-

21 उदुत्तमं मुमुग्धि नो वि पाशं मध्यमं चृत १ अवाधमानि जीवसे ॥ १९ ॥

HYMNUS III. [XXVI.]

- 1 वसिष्ठा हि मियेध्य वस्त्राण्यूजीं पते १ सेमं नो अध्वरं यज ॥
- 2 नि नो होता वरेण्यः सदा यविष्ठ मन्मभिः १ अग्ने दिवित्मता वचः ॥
- 3 आ हि ष्मा सूनवे पितापिर्यजत्यापये १ सखा सख्ये वरेण्यः ॥
- 4 आ नो बर्ही रिशादसो वरुणो मित्रो अर्यमा १ सीदन्तु मनुषो यथा ॥
- 5 पूर्य होतरस्य नो मन्दस्व सख्यस्य च १ इमा उ षु श्रुधी गिरः ॥ २० ॥
- 6 यच्चिद्धि शश्वता तना देवं देवं यजामहे १ त्वे इज्यते हविः ॥
- 7 प्रियो नो अस्तु विस्पतिर्होता मन्द्रो वरेण्यः १ प्रियाः स्वग्नयो वयं ॥

21 *Ut ut-tamañ mumugdhi nañ vi pūṣañ madhyamañ chṛita ava adhamāni jīvase.* (19)
XXVI.

- 1 *Vasishṭha hi miyedhya vastrāṇi ūrjūñ pate sañ imañ nañ adhvaram yaja.*
- 2 *Ni nañ hotū vareṇyañ sadā yavishṭha manma-bliñ Agne divitmatā vachañ.*
- 3 *Ā hi sma sūnave pitā āpiñ yajati āpaye sakhā sakhye vureṇyañ.*
- 4 *Ā nañ barhiñ riśādasā Varuṇañ Mitrañ Aryamā sīdantu manushañ yathā.*
- 5 *Pūrya hotaṇ asya nañ mandasva sakhyasya cha imāñ u su śrudhi girañ.* (20)
- 6 *Yat chit hi śaṣvatā tanū devaṇ-devaṇ yajāmahe tve it hūyate haviñ.*
- 7 *Priyañ nañ astu viṣpatiñ hotū mandrañ vareṇyañ priyāñ su-agnayañ vayañ.*

perium habes : tu salutis caussa audi nos. 21 Summam solve nobis compedem, mediam dimove, remove infimas compedes, ad vivendum.

XXVI.

1 Induas nimirum, sacrificiis celebrande ! vestes *fulgentes*, ciborum custos ! tu hæc nostra sacra perfice. 2 Conside, noster sacrificex eligendus, semper juvenis ! splendoribus *præditus*, Agnis ! claro carmine *laudatus*. 3 Semper filio pater, cognatus largitur cognato, amicus amico amabilis. 4 In nostro stragulo hostium consumtores, Varunas, Mitras, Aryaman, considunto, homo veluti. 5 Pristine sacerdos ! hoc nostro *sacrificio* gaude, consortioque, hosque bene audi cantus. 6 Quamvis enim æterno amplo *sacrificio* alium aliumque deum colimus, tibi *tamen* offertur libamen. 7 Amicus nobis esto hominum dominus, sacrificex, gaudens, amabilis : *illius simus* amici, fausto igne instructi,

- 8 स्वग्नयो हि वार्यं देवासो दधिरे च नः १ स्वग्नयो मनामहे ॥
 9 अथा न उभयेषाममृतमर्त्यानां १ मिथः सन्तु प्रशस्तयः ॥
 10 विश्वेभिरग्ने अग्निभिरिमं यज्ञमिदं वचः १ चनो धाः सहसो य हो ॥ २१ ॥

HYMNUS IV. [XXVII.]

- 1 अश्वं न त्वा वारवन्तं वन्दध्या अग्निं नमोभिः १ सम्राजन्तमध्वराणां ॥
 2 स घा नः सूनुः शवसा पृथुप्रगामा सुशेवः १ मीढ्वां अस्माकं बभूयात् ॥
 3 स नो दूराच्चासाच्च नि मर्त्यादघायोः १ पाहि स र्दमिद्विश्वायुः ॥ २१ ॥
 4 इमम् षु त्वमस्माकं सनिं गायत्रं नयांसं १ अग्ने देवेषु प्रवोचः ॥
 5 आ नो भज परमेष्ठा वाजेषु मध्यमेषु १ शिक्षा वस्वो अन्तमस्य ॥ २२ ॥

- 8 *Su-agnayah hi vāryam devāsaḥ dadhire cha naḥ su-agnayah manāmahe.*
 9 *Atha naḥ ubhayeshām amṛita martyānām mithaḥ santu pra-śastayah.*
 10 *Viṣvebhiḥ Agne agni-bhiḥ imam yajnam idam vacaḥ chanaḥ dhāḥ sahasaḥ yaḥo. (21)*

XXVII.

- 1 *Aśvam na tvā vāra-vantaṁ vandadhyai Agniṁ namaḥ-bhiḥ sam-rājantaṁ adhvarāṇām.*
 2 *Saḥ gha naḥ sūnuḥ śavasā pṛithu-pragāmā su-śevaḥ mīdhvān asmākaṁ babhūyāt.*
 3 *Saḥ naḥ dūrāt cha āsāt cha ni martyāt agha-yoḥ pāhi sadam it viśva-āyuh.*
 4 *Imam u su tvaṁ asmākaṁ saniṁ gāyatraṁ navyāṇsam Agne deveshu pra vocaḥ.*
 5 *Ā naḥ bhaja parameshu ā vājeshu madhyameshu śiksha vasvaḥ antamasya. (22)*

nos. 8 Fausto igne instructi enim sacerdotes desiderabile *sacrificium* tenent nostrum : fausto igne instructi *te* veneramur. 9 Tunc amborum, immortalium *et* nostri, mortalium, invicem sunt laudes. 10 Cum omnibus, Agnis ! ignibus hoc sacrificium *et* hanc precem accipiens, cibum largiaris, roboris fili !

XXVII.

1 Equum veluti caudatum, te celebratum *venimus* ceremoniis, Agnim, dominum sacrificiorum. 2 Ille profecto nobis filius roboris, longe lateque *incedens*, favens *esto* : opum largitor nobis sit. 3 Tu nos, tum e longinquo, tum ex propinquitate, ab homine inimico serva semper, omnia permeans. 4 Hancce nunc tu nostram ceremoniam laudatricem novam, Agnis ! diis denuntia. 5 Nos participes fac summorum mediorumque alimentorum : largire opes e proxima *terra*. 6 *Thesaurus* dispertiturus es, varie splendens !

- 6 विभक्तासि चित्रभानो सिन्धोरूमी उपाक आ १ सद्यो दाशुषे क्षरसि ॥
 7 यमग्रे पृत्सु मर्त्यमेवा वाजेषु यं जुनाः १ स यन्ता शश्वतीरिषः ॥
 8 नकिरस्य सहन्त्य पर्येता कयस्य चित् १ वाजो अस्ति श्रवाय्यः ॥
 9 स वाजं विश्वचर्षणिरर्वद्विरस्तु तरुता १ विप्रेभिरस्तु सनिता ॥
 10 जराबोधतद्विविद्धि विशे विशे यज्ञियाय १ स्तोमं रुद्राय दृशीकं ॥ २३ ॥
 11 स नो महं अनिमानो धूमकेतुः पुरुचन्द्रः १ धिये वाजाय हिन्वतु ॥
 12 स रेवां इव विस्पतिर्देवः केतुः शृणोतु नः १ उक्थैरग्निर्वृहन्नानुः ॥
 13 नमो महद्भ्यो नमो अर्भकेभ्यो नमो युवभ्यो नम आशिनेभ्यः १ ॥
 यजाम देवान्यदि शक्नुवाम मा ज्यायसः शंसमावृक्षि देवाः ॥ २४ ॥

— 1. p. 104 —

- 6 *Vi-bhaktā usi chitra-bhāno sindhoḥ ūrmau upāke ā sadyaḥ dāṣuṣhe ksharasi.*
 7 *Yam Agne prit-su martyaṇi avāḥ vājeshu yaṁ junūḥ saḥ yantū śaṣvatīḥ ishah.*
 8 *Nakiḥ asya saḥantya pari-etā kayasya chit vājah asti śravayyah.*
 9 *Saḥ vājāṁ viśva-charṣaṇiḥ arvut-bhiḥ astu tarutū viprebhiḥ astu sanitā.*
 10 *Jarū-bodha tat vividdhi viṣe-viṣe yajniyūya stomaṁ rudrāya dṛīṣikam. (23)*
 11 *Saḥ naḥ mahān ani-mānaḥ dhūma-ketuḥ puru-chandraḥ dhiye vājāya hinvatu.*
 12 *Saḥ revān-iva viṣpatiḥ daivyaḥ ketuḥ śṛṇotu naḥ ukthaiḥ Agniḥ bṛihat-bhānuḥ.*
 13 *Namaḥ mahat-bhyaḥ namaḥ arbhakebhyaḥ namaḥ yuva-bhyaḥ namaḥ āśinebhyaḥ*
Yajāma devān yadi śaknavāma mā jyāyasaḥ śaṁsaṁ ā vṛikṣhi devāḥ. (24)

fluminis aquam in vicinia veluti *dispertiuntur* : statim colenti pluviam largiris. 7 Quem, Agnis! in certaminibus mortalem servas, quem in proeliis excitas, is parabit sempiternos cibos : 8 nemo ejus cujuscunque victor est, potentissime! robur *ei* est inclytum. 9 *Agnis* ille, ab omnibus hominibus cultus, pugnam equis conficito : a sapientibus *propitiatus*, esto largitor. 10 Laudibus cognite! illud *sacrificium* visita unicuique homini sacra obeunti : laudem *tibi* horribili admirandam offert. 11 Ille *Agnis* nobis magnus, immensus, fumi vexillo insignis, valde coruscus, precis *et* cibi caussa faveto. 12 Ille, dives veluti rex, divinus nuntius audito nos, hymnis *instructos*, Agnis splendore conspicuus. 13 Adoratio *sit diis* magnis, adoratio ætate recentibus, adoratio juvenibus, adoratio grandævis : sacra facimus diis quando-cunque possumus ; nunquam optimi *cujusque dei* laudem interrumpam, dii !

11

- 7 आयजी वाजसातमा ता बुद्धा विजर्भतः १ हरी इवान्धांसि बप्सता ॥
8 ता नो अद्य वनस्पती ऋषावृषेभिः सोतृभिः १ इन्द्राय मधुमत्सुतं ॥
9 उच्छिष्टं चम्बोर्भर सोमं पवित्र आसृज १ निधेहि गोरधित्वचि ॥ २६ ॥

HYMNUS VI. [XXIX.]

- 1 यच्चिद्धि सत्य सोमपा अनाशस्ता इव स्मसि १
आ तू न इन्द्र शंसय गोष्वेषु शुभिषु सहस्रेषु तुवीमघ ॥
2 शिप्रिन्वाजानां पते शचीवस्तव दंसना १ आ तू न ० ॥
3 निष्ठापय मिथूदृशा सस्तामबुध्यमाने १ आ तू न ० ॥
4 ससन्तु त्या अरातयो बोधन्तु शूर रातयः १ आ तू न ० ॥

- 7 *Ā-yajī vāja-sātamā tā hi uchchā vi-jarbhṛtaḥ harī-iva andhāñsi bapsatā.*
8 *Tā naḥ adya Vanaspatī ṛishvau ṛishvebhiḥ sotṛi-bhiḥ Indrāya madhu-mat sutam̐.*
9 *Ut śishtaṁ chamvoḥ bhara somaṁ pavitre ā sṛija ni dhehi goḥ adhi tvachi. (26)*

XXIX.

- 1 *Yat chit hi satya soma-pāḥ anāśastāḥ-iva smasi*
Ā tu naḥ Indra śaṁsaya goshu aśveshu śubhriṣhu sahasreshu tuvi-magha.
2 *Śiprin vājānām pate śachī-vaḥ na dañsanā ā tu naḥ —.*
3 *Ni svāpaya mithu-dṛṣā sastaṁ abudhyamāne ā tu naḥ —.*
4 *Sasantu tyāḥ arātayaḥ bodhantu śūra rātayaḥ ā tu naḥ —.*

para libamen, Mortarium! 7 *Mortarium et Pistillum!* sacrificium peragentia, cibum largissime dantia, vos utique claro sono iterum iterumque pulsamini, fulvi *Indræ equi* veluti pabulis vescentes. 8 Vos nobis hodie, *Ligna* conspicua! cum conspicuis libantibus, *Indræ dulce libamen* parate.

9 Relictum in patinis aufer; libamen colo infunde, injice vaccæ in pellem.

XXIX.

1 Etsi scilicet, verax libaminis potor! gloriæ expertes quasi simus, *tamen* celeriter nos, *Indra!* gloriosos fac, vaccis *et* equis pulchris mille, dives!
2 Formosis maxillis prædite, ciborum domine, potens! tua efficacia *ubique* apparet: celeriter nos, &c. 3 Sopora junctim visas *Yamæ nuntias*: dormiunto, non expergefactæ: celeriter nos, &c. 4 Dormiunto illi nulla dona ferentes *hostes*; vigilanto, heros! largientes *amici*: celeriter nos, &c.

- 5 समिन्द्र गर्दभं मृण नुवन्तं पापयामुया १ आतू न० ॥
 6 पताति कुण्डणाच्या दूरं वातो वनादधि १ आतू न० ॥
 7 सर्वं परिक्रोशं जहि जम्भया कृकदाश्वं १ आतू न० ॥ २७ ॥

HYMNUS VII. [XXX.]

- 1 आ व इन्द्रं क्रिविं यथा वाजयन्तः शतक्रतुं १ मंहिष्ठं सिंच इन्दुभिः ॥
 2 शतं वा यः शुचीनां सहस्रं वा समाशिरां १ एदु निम्नं न रीयते ॥
 3 सं यन्मदाय शुष्मिण एनो(ब्रह्मस्योदरे १ समुद्रो न यचो दधे ॥ / 1 :
 4 अयमु ते समतसि कपोत इव गर्भधिं १ वचस्तच्चिन्न ओहसे ॥
 5 स्तोत्रं राधानां पते गिर्वीहो वीर यस्य ते १ विभूतिरस्तु सूनृता ॥ २८ ॥

5 *Sam Indra gardabham mṛṇa nuvantaṁ pāpayā amuyā ā tu naḥ —.*

6 *Patāti kuṇḍṇāchyā dūraṁ vātaḥ vanāt adhi ā tu naḥ —.*

7 *Sarvaṁ pari-krośaṁ jahi jambhaya kṛikadāśvaṁ ā tu naḥ —. (27.)*

XXX.

- 1 *Ā vaḥ Indraṁ kriviṁ yathā vāja-yantaḥ Śata-kratuṁ maṅhishṭhaṁ sinche indu-bhiḥ.*
 2 *Śataṁ vā yaḥ śuchināṁ sahasraṁ vā saṁ-āśirāṁ ā it u nimnaṁ na rīyate.*
 3 *Sam yat madāya śushmiṇe enā hi asya udare samudraḥ na vyachaḥ dadhe.*
 4 *Ayaṁ u te saṁ atasi kapotaḥ-iva garbha-dhiṁ vachaḥ tat chit naḥ ohase.*
 5 *Stotraṁ rādhānāṁ pate gīrvāhaḥ vīra yasya te vi-bhūtiḥ astu sūnṛitā. (28)*

5 Indra! asinum occide, laudantem te vitiosa ista voce: celeriter nos, &c.

6 Cadat tortuoso tramite procul procella in silvam: celeriter nos, &c. 7 Om-nem increpantem nece, occide crudelem hostem: celeriter nos, &c.

XXX.

1 Vestrum Indram, foveam veluti, cibos desiderantes, Satakratum maxi-mum, irrigamus libaminibus: 2 qui centum purorum, vel mille concoctorum libaminum, in declivitatem veluti ruens aqua, adit. 3 Quod gaudio est Indræ robusto: per illud enim ejus in ventre, mare quemadmodum, amplitudo habetur. 4 Hoc etiam tibi paratum est libamen: suscipis illud, columbus veluti gravidam columbam: sermonem hunc quoque nostrum accipis. 5 Di-vitiarum tutor, cantu evecte, heros! cujus tua laus tanta est, ejusdem poten-tia esto grata. 6 Erectus adsta nobis auxilio in hoc certamine, Satakratus!

- 6 उर्ध्वस्तिष्ठा न उतये स्मिन्वाजे शतक्रतो १ समन्येषु ब्रवावहे ॥
 7 योगे योगे तवस्तरं वाजे वाजे हवामहे १ सखाय इन्द्रभूतये ॥
 8 आ घा गमद्यदि श्रवत्सहस्रिणीभिरूतिभिः १ वाजेभिरूप नो हवं ॥
 9 अनु प्रतस्यौकसो हुवे तुविप्रतिं नरं १ यं ते पूर्वं पिता हुवे ॥
 10 तं त्वा वयं विश्ववारा शास्महे पुरुहूत १ सखे वसो जरितृभ्यः ॥२९॥
 11 अस्माकं शिप्रिणीनां सोमपाः सोमपाव्रां १ सखे वज्रिन्तसखीनां ॥
 12 तथा तदस्तु सोमपाः सखे वज्रिन्तथा कृणु १ यथा त उश्मसीष्टये ॥
 13 रेवतीर्नः सधमाद इन्द्रे सन्तु तुविवाजाः १ सुमन्तो याभिर्मदेम ॥
 14 आ घ त्वावान्मनाप्सः स्तोतृभ्यो धृष्णवियानः १ ऋणोरक्षं न चक्र्योः ॥

- 6 *Ūrdhvaḥ tishṭha naḥ ūtaye asmin vāje Śata-krato saṁ anyeshu bravāvahai.*
 7 *Yoge-yoge tavaḥ-taraṁ vāje-vāje havāmahe sakhāyaḥ Indram ūtaye.*
 8 *Ā gha gamat yadi śravat sahasriṇībhiḥ ūti-bhiḥ vājebhiḥ upa naḥ havam.*
 9 *Anu pratnasya okaso huve turi-pratiṁ naraṁ yaṁ te pūrvaṁ pitā huve.*
 10 *Tam tvā vayaṁ viśva-vāra ā śasmahe puru-hūta sakhe vaso jaritṛ-bhyaḥ. (29)*
 11 *Asmākaṁ śipriṇīnāṁ soma-pāḥ soma-pāvnām sakhe vajrin sakhīnām.*
 12 *Tathā tat astu soma-pāḥ sakhe vajrin tathā kṛṇu yathā te uśmasi iṣṭaye.*
 13 *Revatīḥ naḥ sadha-māde Indre santu tuvi-vājāḥ kṣhu-manṣaḥ yābhiḥ madema.*
 14 *Ā gha tvā-vān tmanā āptaḥ stotṛi-bhyaḥ dhṛiṣṇo iyūnaḥ ṛiṇoḥ akṣam na cakryaḥ.*

in aliis etiam rebus tu et ego colloquimur. ⁷ In omni negotio potentissimum, in omni certamine invocamus Indram auxilio, nos, qui amici ejus sumus. ⁸ Profecto veniet, si modo audiverit, cum mille auxiliis, cum cibis, ad nostram precem. ⁹ Antiquæ domus in conspectu invoco multos visitantem virum, te, quem olim pater invocavit. ¹⁰ Illum te nos, præ omnibus dilecte! imploramus, multum compellate, amice, domicilii largitor! ut laudantibus faveas. ¹¹ Nobis, potum sacrum bibentibus, amicis, largire vaccarum bonis maxillis præditarum copiam, libaminis potor, amice, teliger! ¹² Ita illud esto, libaminis potor, amice, teliger! ita fac, ut optamus, tui sacrificii gratia. ¹³ Indra lætitiæ socio, lacte abundantes vaccæ nostræ sunt magno vigore insignes, pabulo instructæ, quibus gaudeamus. ¹⁴ Profecto tui similis alius deus, per te conciliatus, horrende! laudatoribus rogatus dona proponet, cla-

- 15 आ यद्दुवः शतक्रतवा कामं जरितृणां १ ऋणोरक्षं न शचीभिः ॥३०॥
 16 शश्वदिन्द्रः पोप्रुथद्भिर्जिगाय नानदद्भिः शाश्वसद्भिर्धनानि १
 स नो हिरण्यरथं दंसनावान्त्स नः सनिता सनये सनो दात् ॥
 17 आश्विनावश्ववत्येषा यातं शवीरया १ गोमदस्त्रा हिरण्यवत् ॥
 18 समानयोजनो हि वां रथो दस्त्रावमर्त्यः १ समुद्रे अश्विनेयते ॥
 19 न्यघ्न्यस्य मूर्धनि चक्रं रथस्य येमथुः १ परि द्यामन्यदीयते ॥
 20 कस्त उषः कधप्रिये भुजे मर्तो अमर्त्ये १ कं नक्षसे विभावरि ॥
 21 वयं हि ते अमन्मत्नान्तादापराकात् १ अश्वे न चित्रे अरुषि ॥
 22 त्वं त्येभिरागहि वाजेभिर्दुहितर्दिवः १ अस्मे रयिं निधारय ॥३१॥

15 *Ā yat duvaḥ Ṣata-krato ā kāmāṁ jaritṛiṇāṁ ṛiṇoḥ akshaṁ na śachībhiḥ.* (30)

16 *Ṣaṣvat Indrah popruthat-bhiḥ jigāya nānadat-bhiḥ śaśvasat-bhiḥ dhanāni*
Saḥ naḥ hiraṇya-rathaṁ daṁsanā-vān saḥ naḥ sanitā sanaye sanaḥ adāt.

17 *Ā Aśvinau aśva-vatyā iśhā yātaṁ śavīrayā go-mat dasrā hiraṇya-vat.*

18 *Śamāna-yojanaḥ hi vāṁ rathaḥ dasrau amartyaḥ samudre Aśvinā iyate.*

19 *Ni aghnyasya mūrdhani chakraṁ rathasya yemathuḥ pari dyāṁ anyat iyate.*

20 *Kaḥ te Ushaḥ kadha-priye bhuje martaḥ amartye kaṁ nakshase vibhā-vari.*

21 *Vayaṁ hi te amanmahi ā antāt ā parākāt aṣve na chitre arushi.*

22 *Tvaṁ tyebhiḥ ā gahi vājebhiḥ duhitaḥ divaḥ asme rayiṁ ni dhāraya.* (31)

vum veluti rotis. 15 Obtinendæ quæ divitiæ sunt, Satakratus! eas libenter laudatoribus offers, clavum veluti, conatibus. 16 Semper Indras equis frementibus, hinnientibus, anhelantibus expugnavit opes: ille nobis aureum vehiculum, sacrificiis cultus, ille largiens nobis ad fruendum divitias dedit.

17 Asvini! equos procurante cum cibo in nos collato venite: vaccis abundans, auro decora domus nostra esto, munifici! 18 Communiter junctus scilicet vester currus immortalis aere invehitur, liberales Asvini! 19 Non frangendi montis in fastigio rotam unam vehiculi collocastis; circa cælum altera incedit.

20 Quisnam tibi, Aurora, laudum amans, immortalis! delectationi est mortalis? quemnam visitas, potentissima? 21 Nos quidem tuam formam non cognoscimus, sive e vicinia, sive e longinquo, omnia permeans, versicolor, lucida! 22 Tu cum hisce veni cibis, filia cæli! Nobis divitias confer.

CAPUT SEPTIMUM.

HYMNUS I. [XXXI.]

- 1 त्वमग्ने प्रथमो अङ्गिरा ऋषिर्देवो देवानामभवः शिवः सखा ॥
 तव व्रते कवयो विद्यनापसो जयन्त मरुतो भ्राजदृष्टयः ॥
- 2 त्वमग्ने प्रथमो अङ्गिरस्तमः कविर्देवानां परिभूषसि व्रतं ॥
 विभुर्विश्वस्मै भुवनाय मेधिरो द्विमाता शयुः कतिधाचिदायवे ॥
- 3 त्वमग्ने प्रथमो मातरिष्वन आविर्भव सुक्रतूया विवस्वते ॥
 अरेजेतां रोदसी होतृवूर्ये सघोभीरमयजो महो वसो ॥
- 4 त्वमग्ने मनवे द्यामवाशयः पुरुरवसे सुकृते सुकृतरः ॥
 स्वात्रेण यत्पित्रोर्मुच्यसे परीत्वा पूर्वमनयन्नापरं पुनः ॥

XXXI.

- 1 *Tvañ Agne prathamah Angirāḥ ṛishiḥ devaḥ devānām abhavuḥ śivaḥ sakhā*
Tava vrate kavayaḥ vidmanā-apasaḥ ajāyanta Marutaḥ bhrājat-ṛishṭayaḥ.
- 2 *Tvañ Agne prathamah Angiraḥ-tamah kaviḥ devānām pari bhūshasi vrataṁ*
Vi-bhuḥ viśvasmai bhuvanāya medhiraḥ dvi-mātā śayuh katidhā chit āyave.
- 3 *Tvañ Agne prathamah mātariṣvane āviḥ bhava sukratu-yā vivasvate*
Arejetām rodasī hotṛi-vūrye asaghnoḥ bhāraṁ ayajaḥ mahāḥ vaso.
- 4 *Tvañ Agne Manave dyām avāśayaḥ Purūravase su-kṛite sukṛit-taraḥ*
Śvātreṇa yat pitroḥ muchyase pari ā tvā pūrvaṁ anayan ā aparaṁ punar.

XXXI.

¹ Tu, Agnis! primus Angiras vates *eras*; deus, deorum *eras* faustus socius: tuo in sacrificio sagaces nascebantur Marutes, per sapientiam votorum compotes, coruscantia arma habentes. ² Tu, Agnis! primus Angiras insignis, sapiens, deorum ornas ceremoniam, multiformis, universo mundo *manifestus*, prudens, duobus parentibus genitus, commorans ubique, hominis caussa. ³ Tu, Agnis! potior vento, manifestus esto *homini* qui fausti sacrificii desiderio te veneratur: commovebantur terra cælumque: in sacrificio ad quod sacerdos eligitur, attulisti apparatus: coluisti magnos *deos*, domicilii largitor! ⁴ Tu, Agnis! Manui cælum nuntiasti: Purúravasi pio beneficen-

- ३ त्वमग्ने वृषभः पुष्टिवर्धन उद्यतस्रुचे भवसि श्रवाय्यः ।
 य आहुतिं परिवेदा वषट्कृतिमेकायुरग्ने विश आविवाससि ॥३२॥
- ६ त्वमग्ने वृजिनवर्तीनिं नरं सक्मन्पिपर्षि विदथे विचर्षणे ।
 यः शूरसाता परितक्म्ये धने दभ्रेभिश्चित्समृता हंसि भूयसः ॥
- ७ त्वं तमग्ने अमृतत्व उत्तमे मर्तं दधासि श्रवसे दिवे दिवे ।
 यस्तातृषाण उभयाय जन्मने मयः कृणोषि प्रय आ च सूरये ॥
- ८ त्वं नो अग्ने सनये धनानां यशसं कारुं कृणुहि स्तवानः ।
 ऋध्याम कर्मापसा नवेन देवैर्घीवापृथिवी प्रावतं नः ॥
- ९ त्वं नो अग्ने पित्रोरुपस्थ आ देवो देवेष्वनवद्य जागृविः ।

- ५ *Tvañ Agne vṛishabhaḥ puṣṭi-vardhanaḥ udyata-srucḥ bhavasi śravāyyaḥ*
Yaḥ ā-hutiṃ pari veda vashaṭ-kṛitiṃ eka-āyur Agne viṣaḥ ā-vivāsasi. (32)
- ६ *Tvañ Agne vṛijina-vartaniṃ naraṃ sakman piparshi vidathe vi-charshane*
Yaḥ śūra-sātā pari-takmye dhane dabhrebhiḥ chit saṃ-ritā haṃsi bhūyasaḥ.
- ७ *Tvañ tañ Agne amṛita-tve ut-tame martaṃ dadhāsi śravase dive-dive*
Yaḥ tatṛishāṇaḥ ubhāyāya janmane mayāḥ kṛiṇoshi prayāḥ ā cha sūraye.
- ८ *Tvañ naḥ Agne sanaye dhanānāṃ yaśasaṃ kāruṃ kṛiṇuhi stavānaḥ*
Ridhyāma karma apasū navena devaiḥ Dyāvāpṛithivī pra avataṃ naḥ.
- ९ *Tvañ naḥ Agne pitroḥ upa-sthe ā devaḥ deveshu anavadya jāgṛiviḥ*

tissimus fuisti: tritu quum a parentibus emitteris, te antrorsum circumducunt, retrorsum deinde. ⁵ Tu, Agnis! largitor, incrementi auctor, pateram attollenti cultori es celebrandus, qui invocationem penitus novit atque preces sacrificas: victum suppeditans, Agnis! homines tutaris. ⁶ Tu, Agnis! in scelere versantem virum ad utile dirigis opus, sapiens! qui heroibus grata obeunda pugna instante, cum paucis etiam necas multos. ⁷ Tu illum mortalem, Agnis! in immortalitate sublimi servas, cibi caussa, de die in diem: qui desiderans est utrumque animantium genus, illi felicitatem tribuis cibumque, sapienti. ⁸ Tu nobis, Agnis! ad impetrationem divitiarum, gloriosum sacrificantem redde, laudatus: augebimus sacrum opus ritu novo: cum aliis diis, Cælum Terraque! tutamini nos. ⁹ Tu nobis, Agnis! parentum in propinquitate versans, deus inter deos, haud spernende! vigilans,

- तनूकृडोधि प्रमतिश्च कारवे त्वं कल्याण वसु विश्वमोपिषे ॥
 10 त्वमग्ने प्रमतिस्त्वं पितासि नस्त्वं वयस्कृत्तव जामयो वयं ।
 संत्वा रायःशतिनःसं सहस्रिणःसुवीरं यन्ति व्रतपामदाभ्य ॥३३॥
 11 त्वामग्ने प्रथममायुमायवे देवा अकृण्वन्नहुषस्य विशपतिं ।
 इलामकृण्वन्मनुषस्य शासनीं पितुर्यत्पुत्रो ममकस्य जायते ॥
 12 त्वं नो अग्ने तव देव पायुभिर्मघोनो रक्ष तन्वश्च वन्द्य ।
 त्राता तोकस्य तनये गवामस्यनिमेषं रक्षमाणस्तव व्रते ॥
 13 त्वमग्ने यज्यवे पायुरन्तरो निषङ्गाय चतुरक्ष इध्यसे ।
 यो रातह्यो वृकाय धायसे कीरेचिन्मंत्रं मनसा वनोषि तं ॥

Tanū-kṛit bodhi pra-matiḥ cha kārave tvaṁ kalyāṇa vasu viṣvaṁ ā ūpishe.

- 10 *Tvaṁ Agne pra-matiḥ tvaṁ pitā asi naḥ tvaṁ vayah-kṛit tava jāmayaḥ vayaṁ*
Sam tvā rāyaḥ śatinaḥ sam sahasriṇaḥ su-viraṁ yanti vrata-pām adābhya. (33)
 11 *Tvāṁ Agne prathamam āyur āyave devāḥ akṛiṇvan Nahushasya viṣpatiṁ*
Ilam akṛiṇvan Manushasya śāsanīm pituḥ yat putraḥ mamakasya jāyate.
 12 *Tvaṁ naḥ Agne tava deva pāyu-bhiḥ maghonaḥ raksha tanvaḥ cha vandya*
Trātā tokasya tanaye gavām asi ani-meshaṁ rakshamāṇaḥ tava vrata.
 13 *Tvaṁ Agne yajyave pāyur antaraḥ anishangāya chatuḥ-akshaḥ idhyase*
Yuḥ rāta-havyaḥ vṛikāya dhāyase kīreḥ chit mantraṁ manasā vanoshi taṁ.

proli nostræ corpora procreans, respice nos, favensque sacrificanti sis; tu, fortunate! opulentiam omnem confers. 10 *Tu, Agnis! fautor, tu tutor es nobis, tu vitæ sustentator; tui cognati nos sumus: te divitiæ centenæ et millenæ adeunt, fortibus viris stipatum, sacrorum custodem, illæse!* 11 *Te, Agnis! olim humana forma indutum, dii homini Nahushæ fecerunt ducem: Ilam, Manuis filiam, fecerunt præceptricem, quum patris mei filius nasceretur.* 12 *Tu nos, Agnis, deus! tuis auxiliis, divites serva, corporaque filiorum nostrorum, celebrande! Filii mei filio protector vaccarum es: is enim semper intentus est tuo sacrificio.* 13 *Tu, Agnis! sacrificanti indefesso tutor propinquus, quattuor oculis præditus, flagras: qui butyrum offerens est tibi, neminem lædenti, protegenti, ejusmodi laudatoris certe hymnum*

- 14 त्वमग्न उरुशंसाय वाघते स्पार्हं यद्रेक्णः परमं वनोषि तत् ।
आध्रस्य चित्प्रमतिरुच्यसे पिता प्र पाकं शास्सि प्र दिशो विदुष्टरः ॥
- 15 त्वमग्ने प्रयतदक्षिणं नरं वर्मेव स्यूतं परिपासि विश्वतः ।
स्वादुक्षन्ना यो वसतौ स्योनकृज्जीवयाजं यजते सोपमा दिवः ॥ ३४ ॥
- 16 इमामग्ने शरणिं मीमृषो न इममध्वानं यमगाम दूरात् ।
आपिः पिता प्रमतिः सोम्यानां भूमिरस्यृषिकृन्मर्त्यानां ॥
- 17 मनुष्यदग्ने अङ्गिरस्वदङ्गिरो ययातिवत्सदने पूर्ववच्छुचे ।
अच्छ यास्त्रावहा दैव्यं जनमासादय बर्हिषि यक्षि च प्रियं ॥
- 18 एतेनाग्ने ब्रह्मणा वावृधस्व शक्ती वा यते चकृमा विदा वा ।

- 14 *Tvañ Agne uru-śaṁsāya vāghate spārhañ yat rekṇaḥ paramaṁ vanoshi tat*
Ādhrasya chit pra-matiḥ uchyase pitā pra pākaṁ śāssi pra diśaḥ viduḥ-taraḥ.
- 15 *Tvañ Agne prayata-dakṣiṇaṁ naraṁ varma-iva syūtaṁ pari pāsi viśvataḥ*
Svādu-kshadmā yaḥ vasatau syona-kṛit jīva-yājam yajate saḥ upa-mā divaḥ. (34)
- 16 *Imāñ Agne śaraṇiṁ mīmṛiṣaḥ naḥ imaṁ adhvānaṁ yañ agāma dūrāt*
Āpiḥ pitā pra-matiḥ somyānāṁ bhūmiḥ asi ṛishi-kṛit martyānāṁ.
- 17 *Manushvat Agne Angirasvat Angiraḥ Yayāti-vat sadane pūrva-vat śuče*
Achha yāhi ā vaha daivyaṁ janaṁ ā sādaya barhishi yakshi cha priyaṁ.
- 18 *Etena Agne brahmaṇā vavṛidhasva śaktī vā yat te chakṛima vidā vā*

mente desideras illum. ¹⁴ Tu, Agnis! inclyto cultori desiderabilis quæ opulentia eximia est, eam optas: undecunque protegendæ etiam providus vocaris pater: infantem gubernas, et plagas cœlestes, scientissimus. ¹⁵ Tu, Agnis! præmia *sacerdotibus* dantem virum, loricæ instar compactæ, tutaris undecunque: dulci cibo instructus, qui domi *hospitibus* oblectamenta parans, vivam hostiam mactat, is est similis cœlo. ¹⁶ Hanc, Agnis! *suscepti voti* violationem condona nobis, et hanc viam, quam calcamus procul a cultu tuo remotam: obtinendus tutor providus, libantibus mortalibus *rituum* completor es, *temetipsum* conspicuum faciens. ¹⁷ Homo veluti, Agnis! Angiras veluti, Angiras! Yayâtis veluti, prisci *homines* veluti, ad locum sacrificalem, pure! huc veni; advehe divam cohortem; fac ut considant in stragulo, atque offer exoptatum *sacrificium*. ¹⁸ Hoc, Agnis! hymno amplificare,

उत प्रणेषभिवस्यो अस्मान्सं नः सृज सुमत्या वाजवत्या ॥३५॥

HYMNUS II. [XXXII.]

- १ इन्द्रस्य नु वीर्याणि प्रवोचं यानि चकार प्रथमानि वज्री १
अहन्नहिमन्वपस्ततर्द प्र वक्षणा अभिनत्पर्वतानां ॥
- २ अहन्नहिं पर्वते शिञ्जियाणं त्वष्टास्मै वज्रं स्वयं ततस्त १
वात्रा इव धेनवः स्यन्दमाना अंजः समुद्रमवजग्मुरापः ॥
- ३ वृषायमाणो वृणीत सोमं त्रिकद्रुकेष्वपिबत्सुतस्य १
आ सायकं मघवादत्त वज्रमहन्नेनं प्रथमजामहीनां ॥
- ४ यदिन्द्राहन्प्रथमजामहीनामान्मायिनाममिनाः प्रोत मायाः १

Uta pra neshi abhi vasyah asmūn sañ nah sṛija su-matyā vāja-vatyā. (35)

XXXII.

- १ *Indrasya nu vīryāṇi pra vochañ yāni chakāra prathamāni vajrī*
Ahan Ahim̃ anu apah̃ tatarda pra vakshaṇāḥ abhinat parvatānām̃.
- २ *Ahan Ahim̃ parvate ṣiṇṇiyāṇaṁ Tvashtā asmai vajraṁ svaryaṁ tataksa*
Vāṣṛāḥ-iva dhenavaḥ syandamānāḥ anjaḥ samudraṁ ava jagmuḥ āpaḥ.
- ३ *Vṛisha-yamāṇaḥ avṛṇīta somaṁ tri-kadrukeshu apibat sutasya*
Ā sāyakaṁ Magha-vā adatta vajraṁ ahan enaṁ prathama-jām̃ ahinām̃.
- ४ *Yat Indra ahan prathama-jām̃ ahinām̃ āt māyinām̃ amināḥ pra uta māyāḥ*

quem tibi fecimus pro viribus, et pro scientia nostris: atque duc ad uberiorem opulentiam nos; nos præditos fac fausta cognitione, cibum secum habente.

XXXII.

¹ Indræ nunc victorias canam, quas reportavit pristinas teliger: feriit Ahim; tum aquas effudit; fluvios divisit montium. ² Feriit Ahim monti vicinum; Tvashtis ei telum laude dignum paravit: ad vitulos quasi vaccæ, ita fluentes properanter ad mare currebant aquæ. ³ Tauri instar irruens Indras appetebat libamen; in tergemino sacrificio bibebat de parato liquore: tum sagittamprehendit Maghavan, telum suum; feriit illam primum genitam nubium. ⁴ Quum, Indra! feriisses primum genitam nubium, statim præ-

- आत्सूर्यं जनयन्धामुषासं तादीत्ता शत्रुं न किला विवित्से ॥
 ५ अहन्वृत्रं वृत्रतरं बंसमिन्द्रो वज्रेण महता वधेन ।
 स्कन्धांसीव कुलिशेनाविवृक्णाहिः शयत उपपृक्पृथिव्याः ॥३६॥
 ६ अयोद्धेव दुर्मद आ हि जुह्वे महावीरं तुविबाधमृजीषं ।
 नातारीदस्य समृतिं वधानां सं रुजानाः पिपिष इन्द्रशत्रुः ॥
 ७ अपादहस्तो अपृतन्यदिन्द्रमास्य वज्रमधि सानौ जघान ।
 वृष्णो वध्निः प्रतिमानं बुभूषन्पुरुत्रा वृत्रो अशयद्वस्तः ॥
 ८ नदं न भिन्नममुया शयानं मनोरुहाणा अतियन्त्यापः ।
 याश्चिद्वृत्रो महिना पर्यतिष्ठतासामहिः पत्सुतःशीर्बभूव ॥

Āt sūryaṁ janayan dyāṁ ushasaṁ tāditnā śatruṁ na kila vivitse.

५ *Ahaṁ Vṛitraṁ vṛitra-taraṁ vi-aṁsaṁ Indraḥ vajreṇa mahatā vadhena*
Skandhāṁsi-iva kuḷiṣeṇa vi-vṛikṇā Ahiḥ śayate upa-pṛik pṛithivyāḥ. (36)

६ *Ayoddhā-iva duḥ-madaḥ ā hi juhve mahā-vīraṁ tuvi-bādhaṁ ṛjīṣhaṁ*
Na atārīt asya saṁ-ṛitiṁ vadhānāṁ saṁ rujānāḥ pipiṣhe Indra-śatruḥ.

७ *Apāt ahastaḥ apṛitanyat Indraṁ ā asya vajraṁ adhi sānau jaghāna*
Vṛishṇaḥ vadhriḥ prati-mānaṁ bubhūṣhaṇ puru-trā Vṛitraḥ aśayat vi-astah.

८ *Nadaṁ na bhinnam amuyā śayānaṁ manaḥ ruhānāḥ ati yanti āpaḥ*
Yāḥ chit Vṛitraḥ mahinā pari-atishṭhat tāsāṁ Ahiḥ patsutaḥ-ṣiḥ babhūva.

stigiatorum fregisti præstigias; deinde solem manifestans, cœlumque, et auroram, tum hostem non sane reperisti. ⁵ Feriit Indras Vritram caliginosum, fractos humeros habentem, telo suo, vehementi ictu: arbores quasi securi cæsæ, Ahis concidit contiguus terræ. ⁶ Neminem æmulum habens veluti, scelestæ lætitia elatus scilicet provocabat robustum, multos necantem victorem: non effugit illius cædium numerum: fluvios concussit Indræ hostis. ⁷ Pedes manusque truncatus ad pugnam lacessebat Indram; is telum cervici ejus incussit: viri similitudinem affectans quasi spado, Vritras jacebat multifariam laceratus. ⁸ Fluminis alveum veluti ruptum, hic jacentem cor exhilarantes supermeant aquæ: quascunque aquas Vritras magnitudine amplexus erat, earum ad pedes prostratus erat Ahis. ⁹ Procumbens erat

- 9 नीचावया अभवद्वृत्रपुत्रेन्द्रो अस्या अव वधर्जभार ॥
 उत्तरा सूरधरः पुत्र आसीद्दानुः शये सहवत्सा न धेनुः ॥
 10 अतिष्ठन्तीनामनिवेशनानां काष्ठानां मध्ये निहितं शरीरं ॥
 वृत्रस्य निण्यं विचरन्त्यापो दीर्घं तम आशयदिन्द्रशत्रुः ॥३७॥
 11 दासपत्नीरहिगोपा अतिष्ठन्निरुद्धा आपः पणिनेव गावः ॥
 अपां बिलमपिहितं यदासीद्वृत्रं जघन्वां अप तद्वार ॥
 12 अश्व्यो वारो अभवस्तदिन्द्र सृके यन्वा प्रत्यहन्देव एकः ॥
 अजयो गा अजयः शूर सोममवासृजः सर्तवे सप्त सिन्धून् ॥
 13 नास्मै विद्युन्न तन्यतुः सिषेध न यां मिहमकिरद्वादुनिं च ॥

- 9 *Nichā-vayāḥ abhavat Vṛitra-putrā Indrah asyāḥ ava vadhaḥ jabhāra*
Ut-tarā sūḥ adharaḥ putraḥ āsīt Dānuḥ śaye saha-vatsā na dhenuḥ.
 10 *Atishṭhantīnām ani-veśanānām kāṣṭhānām madhye ni-hitam śarīram*
Vṛitrasya niṇyam vi charanti āpaḥ dīrgham tamah ā aśayat Indra-śatruḥ. (37)
 11 *Dāsa-patnīḥ ahi-gopāḥ atishṭhan ni-ruddhāḥ āpaḥ Paṇinā-iva gāvaḥ.*
Apām bilaṁ api-hitam yat āsīt Vṛitraṁ jaghanvān apa tat vavāra.
 12 *Aśvyāḥ vāraḥ abhavaḥ tat Indra sṛike yat tvā prati-ahan devaḥ ekaḥ*
Ajayaḥ gāḥ ajayaḥ śūra somaṁ ava aśṛijaḥ sartave sapta sindhūn.
 13 *Na asmai vi-dyut na tanyatuḥ sisedha na yām miham akirat hrāduniṁ cha*

Vritræ mater; Indras ei subtus telum inflixit: superior genitrix, inferior filius erat: Dānus obdormivit, cum vitulo veluti vacca. ¹⁰ Instabilium, non cessantium aquarum in medio positum corpus Vritræ nominis expers obruunt undæ: diuturnas tenebras perdormiebat Indræ hostis. ¹¹ A Vritra coercitæ, ab hoste custoditæ, stabant cohibitæ aquæ, a Panine *cohibitæ* veluti vaccæ: aquarum cavernam, quæ obturata erat, eam *Indras*, postquam Vritram occiderat, reseravit. ¹² Equina *quasi* cauda eras tunc, Indra! telo quum te appeteret deus unus: potiebaris vaccis, potiebaris, heros! libamine; mittebas ad dimanandum septem fluvios. ¹³ Non illi *immissum* fulgur, non tonitru *Indram* arcuit, non quam pluviam *adversarius* fecit fulmenque, quum pugnarent Indrasque Ahisque: atque aliis *etiam præstigiis*

- इन्द्रश्च यद्युयुधाते अहिश्चोतापरीभ्यो मघवा विजिग्ये ॥
 14 अहेर्यातारं कमपश्य इन्द्र हृदि यत्ते जघ्नुषो भीरगच्छत् ।
 नव च यन्नवतिं च स्रवन्तीः श्येनो न भीतो अतरो रजांसि ॥
 15 इन्द्रो यातो वसितस्य राजा शमस्य च शृङ्गिणो वज्रबाहुः ।
 सेदु राजा क्षयति चर्षणीनामरान्न नेमिः परि ता बभूव ॥३८॥
 ॥ इति प्रथमाष्टके द्वितीयोऽध्यायः ॥

Indraḥ cha yat yuyudhāte Ahiḥ cha uta aparibhyaḥ Magha-vā vi jigye.

14 *Aheḥ yātāraṁ kaṁ apaśyaḥ Indra hṛidi yat te jaghnushaḥ bhīḥ aguchhat*

Nava cha yat navatiṁ cha sravanṭiḥ śyenaḥ na bhītaḥ ataraḥ rajāṁsi.

15 *Indraḥ yātaḥ ava-sitasya rājā śamasya cha śṛṅgiṇaḥ vajra-bāhuḥ*

Saḥ it u rūjā kshayati charshaṇīnām arān na nemiḥ pari tā babhūva. (38)

tentatus Maghavan vicit. 14 Ahis occisorem quemnam *aliū* conspiciebas, si cor tuum, postquam *eum* occideras, formido intrabat ? nam novem et no-naginta fluentes, accipiter veluti, timens transiisti aquas. 15 Indras fluxi *firmique* rex, domitique *pecoris* cornigeri, telum manu tenens, is profecto habitat rex hominum: radios *rotæ* veluti orbis, ita Indras illa omnia am-plectitur.

LECTIO TERTIA.

HYMNUS III. [XXXIII.]

- १ एतायामोप गयन्त इन्द्रमस्माकं सु प्रमतिं वावृधाति ॥
 अनामृणः कुविदादस्य रायो गवां केतं परमावर्जते नः ॥
- २ उपेदहं धनदामप्रतीतं जुष्टां न श्येनो वसतिं पतामि ॥
 इन्द्रं नमस्यन्नुपमेभिरर्केर्यः स्तोतृभ्यो हव्यो अस्ति यामन् ॥
- ३ नि सर्वसेन इषुधीरसक्त समर्यो गा अजति यस्य वष्टि ॥
 चोष्कृत्यमाण इन्द्र भूरि वामं मा पणिभूरस्मदधि प्रवृद्ध ॥
- ४ वधीर्हि दस्युं धनिनं घनेन एकशरन्नुपशाकेभिरिन्द्र ॥

XXXIII.

- १ *Ā ita ayāma upa gavyantaḥ Indraṁ asmākaṁ su pra-matiṁ vavṛidhāti*
Anāmṛṇaḥ kuvit āt asya rāyaḥ gavāṁ ketaṁ paraṁ ā-varjate naḥ.
- २ *Upa it ahaṁ dhana-dāṁ aprati-itaṁ juṣṭāṁ na śyenaḥ vasatiṁ patāmi*
Indraṁ namasyan upa-mebhiḥ arkaiḥ yaḥ stotri-bhyaḥ havyaḥ asti yāman.
- ३ *Ni sarva-senaḥ iṣu-dhīn asakta saṁ ayaḥ gāḥ ajati yasya vashṭi*
Choshkūyamāṇaḥ Indra bhūri vāmaṁ mā paṇiḥ bhūḥ asmat adhi pra-vṛiddha.
- ४ *Vadhīḥ hi dasyuṁ dhaninaṁ ghanena ekaḥ charan upa-śākebhiḥ Indra*

XXXIII.

¹ Venite, adeamus vaccas quærentes Indram ; nostrum suaviter gaudium auget, a nemine læsus : abunde tunc illius copię vaccarum notitiam præclaram impertitur nobis. ² Ad illum ego opum largitorem invictum, ad solitum veluti accipiter nidum, volo, Indram celebrans congruis hymnis, qui laudatoribus invocandus est in pugna. ³ Integro agmine instructus pharetras sibi accingit : dominus vaccas agit cujus ad domicilium vult : largiens, Indra ! magnam opulentiam, non mercator sis nobis, adulte ! ⁴ Feriisti enim latronem divitem telo, solus eum adoriens, quum prope adstarent

- धनोरधि विषुणक्ते यायन्नयज्वानः सनकाः प्रेतिमीयुः ॥
 5 परा चिच्छीषी ववृजुस्त इन्द्रायज्वानो यज्वभिः स्पर्धमानाः ।
 प्र यद्विवो हरिवः स्थातरूय निरव्रतां अधमो रोदस्योः ॥ १ ॥
 6 अयुयुत्सन्ननवद्यस्य सेनामयातयन्त क्षितयो नवग्वाः ।
 वृषायुधो न वध्रयो निरष्टाः प्रवद्भिरिन्द्राच्चितयन्त आयन् ॥
 7 त्वमेतानुदतो जक्षतश्चायोधयो रजस इन्द्र पारे ।
 अवादहो दिव आ दस्युमुच्चा प्र सुन्वतः स्तुवतः शंसमावः ॥
 8 चक्राणासः परीणहं पृथिव्या हिरण्येन मणिना शुम्भमानाः ।
 न हिन्वानासस्तितिरुस्त इन्द्रं परि स्पर्शो अदधात्सूर्येण ॥

Dhanoh adhi vishuṇak te vi āyan ayajvānaḥ Sanakāḥ pra-itim̐ iyuḥ.

6 *Parā chit śirshā vavrijuḥ te Indra ayajvānaḥ yajva-bhiḥ spardhamānāḥ*
Pra yat divaḥ hari-vaḥ sthātaḥ ugra niḥ avratūn adhamāḥ rodasyoḥ. (1)

6 *Ayuyutsan anavadyasya senām̐ ayātayanta kṣhitayaḥ nava-gvāḥ*
Vṛiṣṭha-yudhaḥ na vadhrayaḥ niḥ-ashtāḥ pravat-bhiḥ Indrāt chitayantaḥ āyan.

7 *Tvaṁ etān rudataḥ jakshataḥ cha ayodhayaḥ rajasaḥ Indra pāre*
Ava adahaḥ divaḥ ā dasyuṁ uchchā pra sunvataḥ stuvataḥ śaṁsaṁ āvaḥ.

8 *Chakrāṇāsaḥ pari-naham̐ prithivyāḥ hiraṇyena maṇinā śumbhamānāḥ*
Na hinvānāsaḥ titiruh̐ te Indram̐ pari spaṣaḥ adadhāt sūryeṇa.

potentes *Marutes*, Indra! *Tuum* per arcum varias mortes illi *Vritrarum satellites* obierunt: sacra turbantes, Sanakæ necem oppetiverunt. ⁵ Retro *vertentes* ora discesserunt, Indra! sacrorum turbatores cum sacrificantibus præliati, quum ex aere, fulvis equis vehens, constans, horrende! sacris destitutos afflares, cælo terraque coram. ⁶ Laccessiverant *Indræ* non spernendi agmen: *Indram* auxilio vocabant homines pii: *Vritrarum satellites*, cum viro certantes veluti spadones, subacti, præcipitibus *vīs* coram Indra diffugerunt, *imbecillitatem suam* prodentes. ⁷ Tu hosce plorantes æque ac ridentes impugnasti, Indra! aeris in limite: combussisti de cælo eversorem *Vritram* vehementer; libantis, *te* celebrantis laudem tutatus es. ⁸ Efficientes operimentum terræ, auro *et* gemma splendidi, invalescentes, non superarunt illi *Indram*: *is enim* inimicos vicit sole. ⁹ Quum, Indra! cælo ter-

- 9 परि यदिन्द्र रोदसी उभे अबुभोजीर्महिना विश्वतः सीं ।
 अमन्यमानां अभिमन्यमानैर्निर्बलभिरधमो दस्युमिन्द्र ॥
 10 न ये दिवः पृथिव्या अन्तमापुर्न मायाभिर्धनदां पर्यभूवन् ।
 युजं वज्रं वृषभश्चक्र इन्द्रो निज्योतिषा तमसो गा अधुक्षत् ॥२॥
 11 अनु स्वधामक्षरन्नापो अस्यावर्धत मध्य आ नाथानां ।
 सघ्रीचीनेन मनसा तमिन्द्र ओजिष्ठेन हन्मनाहन्नभि द्यून् ॥
 12 न्याविध्यदिलीबिशस्य दृल्हा वि शृङ्गिणमभिनच्छुष्ममिन्द्रः ।
 यावत्तरो मघवन्यावदोजो वज्रेण शत्रुमवधीः पृतन्युं ॥
 13 अभि सिध्मो अजिगादस्य शत्रून्वि तिग्मेन वृषभेणा पुरो भेत् ॥

- 9 *Pari yat Indra rodasī ubhe abubhojīh mahinā viṣvataḥ sīm*
Amanyamānān abhi manyamānaiḥ niḥ brahma-bhiḥ adhamāḥ dasyuṁ Indra.
 10 *Na ye divaḥ prithivyāḥ antaṁ āpuḥ na māyābhiḥ dhana-dām pari-abhūvan*
Yujaṁ vajraṁ vṛishabhaḥ chakre Indrah niḥ jyotishā tamasaḥ gāḥ adhuksat.
 11 *Anu svadhām aksharan ūpaḥ asya avardhata madhye ā nāryānām* [(2)
Sadhrīchīnena manasā tam Indrah ojishṭhena hanmanā ahan abhi dyūn.
 12 *Ni avidhyat ilibishasya dṛilhū vi śṛingīṇaṁ abhinat śushmaṁ Indrah*
Yūvat taraḥ Magha-van yūvat ojaḥ vajreṇa śatruṁ avadhīḥ prītanyuṁ.
 13 *Abhi sidhmaḥ ajigāt asya śatrūn vi tigmena vṛishabheṇa puraḥ abhet*

raque ambobus fruaris, magnitudine tua omnino istud universum amplectens, carminibus respicientibus eos, qui *hymnorum tuorum sensum vel* non perspicunt, difflavisti latronem, Indra ! ¹⁰ Quæ aquæ de cælo ad telluris superficiem non perveniebant, nec variis *fructuum* formis opes præbentem *terram* cingebant—idoneum telum pluvius fecit Indras; *fulmine* coruscante e *nubis* caligine *aquas* manantes mulsit. ¹¹ Ad cibum sacrificalem illi *Indræ comparandum* cadebant aquæ; at *Vritras* incresebat in medio navigabilium *undarum*: comitantis *adhuc* mentis *compotem* illum Indras fortissimo ictu cecidit post *aliquot* dies. ¹² Effregit *aquas*, a *Vritra* in caverna jacente cohibitas: cornigerum dilaceravit siccatores Indras: quanta velocitas tua est, Magha-van! quantus vigor, *iis utens* telo necasti pugnacem *Vritram*. ¹³ Efficax telum adiit illius *Indræ* hostes: acuto egregio *jaculo* urbes *Vritræ* fregit:

- सं वज्रेणामृजद्वृत्रमिन्द्रः प्र स्वां मतिमतिरच्छाशदानः ॥
 14 आवः कुत्समिन्द्र यस्मिन्वाकन्प्रावो युध्यन्तं वृषभं दशद्युं ।
 शफच्युतो रेणुर्नक्षत द्यामुच्छ्वेत्त्रेयो नृषास्त्राय तस्थौ ॥
 15 आवः शमं वृषभं तुग्यामु क्षेत्रजेषे मघवञ्चिद्व्यं गां ।
 ज्योक्विदत्र तस्थिवांसो अक्रञ्चत्रयतामधरा वेदनाकः ॥३॥

HYMNUS IV. [XXXIV.]

- 1 त्रिश्चिन्नो अद्या भवतं नवेदसा विभुवीं याम उत रातिरश्विना ।
 युवोर्हि यंत्रं हिम्येव वाससो अभ्यायंसेन्या भवतं मनीषिभिः ॥
 2 त्रयः पवयो मधुवाहने रथे सोमस्य वेनामनु विश्व इद्विदुः ।

- Saṁ vajreṇa asṛijāt Vṛitraṁ Indrah pra svām matiṁ atirat śāśadānaḥ.*
 14 *Āvaḥ Kutsaṁ Indrayasmin chākan pra ūvaḥ yudhyantaṁ vṛishabhaṁ Daśa-dyuṁ*
Sapha-chyutaḥ reṇuḥ nakshata dyām ut Śvaitreyaḥ nṛi-sahyāya tasthau.
 15 *Āvaḥ śamaṁ vṛishabhaṁ tugryāsu kshetra-jeshe Magha-van Svitraṁ gām*
Jyok chit atra tasthi-vāṁsaḥ akran śatru-yatām adharā vedanā akar. (3)

XXXIV.

- 1 *Triḥ chit naḥ adya bhavataṁ navedasā vi-bhuḥ vām yāmaḥ uta rātiḥ Aśvinā*
Yuvoḥ hi yantraṁ himyā-iva vāsasaḥ abhi-āyaṁsenyā bhavataṁ manīshi-bhiḥ.
 2 *Trayaḥ pavayaḥ madhu-vāhane rathe Somasya venām anu viṣve it viduḥ*

telo attigit Vritram Indras : suam mentem *ad gaudium* erexit occisor.
 14 Servasti Kutsam *vatem*, cujus hymnum desiderans *es* : servasti pugnante
 egregium Dasadyum : *equi tui* ex ungula cadens pulvis adibat cælum, *quum*
 Svitræ filius ad *pugnam*, a viris sustinendam, surgeret. 15 Servasti *tui fiducia*
 fretum egregium Svitræ filium, Maghavan ! aquis submersum, in certamine
 de terra : diu adhuc ibi stantes *hostilia* agebant : *inimicorum* contumeliosos
 dolores facias.

XXXIV.

1 Ter quoque nobis hodie adeste, sagaces ! *Celebris est* vester currus at-
 que donum, Asvini ! Vester quidem *nexus est*, cum nocte veluti diei *con-*
junctio : retinendi estote a sapientibus. 2 Tres disciformes *rotæ sunt* dul-
 cedinem vehente sub *Asvinorum* curru, *in itinere* ad Somæ dilectam *conjugem* :

- त्रयः स्कम्भासः स्कभितास आरभे त्रिर्नक्तं याथस्त्रिर्वश्विना दिवा ॥
 ३ समाने अहन्तिरवद्यगोहना त्रिरद्य यज्ञं मधुना मिमिक्षतं ।
 त्रिर्वाजवतीरिषो अश्विना युवं दोषा अस्मभ्यमुषसश्च पिन्वतं ॥
 ४ त्रिर्वर्तिर्यीतं त्रिरनुव्रते जने त्रिः सुप्राये त्रेधेव शिक्षतं ।
 त्रिर्नान्द्यं वहतमश्विना युवं त्रिः पृक्षो अस्मे अक्षरेव पिन्वतं ॥
 ५ त्रिर्नो रयिं वहतमश्विना युवं त्रिर्देवताता त्रिरुतावतं धियः ।
 त्रिः सौभगत्वं त्रिरुत श्रवांसि नस्त्रिष्टं वां सूरे दुहितारुहद्रथं ॥
 ६ त्रिर्नो अश्विना दिव्यानि भेषजा त्रिः पार्थिवानि त्रिरु दत्तमद्भ्यः ।
 ओमानं शंयोर्ममकाय सूनवे त्रिधातु शर्म वहतं शुभस्पती ॥४॥

- Trayaḥ skambhāsaḥ skabhitāsaḥ ārabhe triḥ naktam yāthaḥ triḥ u Aṣvinā divā.*
 ३ *Samāne ahan triḥ avadya-gohanā triḥ adya yajnaṁ madhunā mimikshataṁ*
Triḥ vāja-vatīḥ ishaḥ Aṣvinā yuvaṁ doṣāḥ asmabhyaṁ uśasaḥ cha pinvataṁ.
 ४ *Triḥ vartīḥ yātaṁ triḥ anu-vrate jane triḥ supra-avye tredhā-iva śikshataṁ*
Triḥ nāndyaṁ vahataṁ Aṣvinā yuvaṁ triḥ pṛkṣhaḥ asme askharū-iva pinvataṁ.
 ५ *Triḥ naḥ rayiṁ vahataṁ Aṣvinā yuvaṁ triḥ deva-tātā triḥ uta avataṁ dhiyaḥ*
Triḥ suubhaga-tvaṁ triḥ uta śravānsi naḥ tri-stham vām sūre duhitā ā ruhat ratham.
 ६ *Triḥ naḥ Aṣvinā divyāni bhesajā triḥ pāṛthivāni triḥ u dattaṁ at-bhyaḥ*
Omānaṁ śam-yoḥ mamakāya sūnave tri-dhātu śarma vahataṁ śubhaḥ pati. (4)

omnes dii id norunt : tria in eo adminicula fixa sunt ad innitendum : ter noctu venitis, terque interdiu, Asvini ! ³ Uno eodemque die ter nostræ in sacris obeundis negligentiae veniam dantes, ter hodie sacrificium melle conspergite : ter robur conferentia alimenta, Asvini ! vos noctu nobis manequae effundite. ⁴ Ter domum nostram visitate, ter deditum vobis virum, ter auxilio vestro dignum ; ter utique ritus sacros nos docete : ter jucundam piorum operum mercedem advehite, Asvini ! vos : ter cibum nobis, aquarum instar, effundite. ⁵ Ter nobis divitias advehite, Asvini ! vos : ter ad sacrificium a diis visitatum adeste : ter etiam juvate mentes nostras : ter felicitatem, terque cibos nobis date : tribus rotis innitentem vestrum Solis filia conscendit currum. ⁶ Ter nobis, Asvini ! cœlestia medicamina, ter terrestria, ter etiam largimini ex aquis oriunda : fortunam Samyuis meo filio, et trium

- 7 त्रिर्नो अश्विना यजता दिवे दिवे परि त्रिधातु पृथिवीमशायतं ।
 तिस्रो नासत्या रथ्या परावत आत्मेव वातः स्वसराणि गच्छतं ॥
 8 त्रिरश्विना सिन्धुभिः सप्तमातृभिस्त्रय आहावात्त्रेधा हविष्कृतं ।
 तिस्रः पृथिवीरूपरि प्रवा दिवो नाकं रक्षेथे द्युभिरक्तुभिर्हितं ॥
 9 क्व त्री चक्रा त्रिवृतो रथस्य क्व त्रयो वन्धुरो ये सनीलाः ।
 कदा योगो वाजिनो रासभस्य येन यज्ञं नासत्योपयाथः ॥
 10 आ नासत्या गच्छतं हूयते हविर्मध्वः पिबतं मधुपेभिरासभिः ।
 युवोर्हि पूर्वं सवितोषसो रथमृताय चित्रं घृतवन्तमिथति ॥
 11 आ नासत्या त्रिभिरेकादशैरिह देवेभिर्यातं मधुपेयमश्विना ।

Kipm

- 7 Triḥ naḥ Aśvinā yajatā dive-dive pari tri-dhātu pṛthivīm aśāyataṁ
 Tisraḥ nāsatyā rathyā parā-vataḥ ātmā-iva vātaḥ svasarāṇi gachhataṁ.
 8 Triḥ Aśvinā sindhu-bhiḥ sapta-mātrī-bhiḥ trayāḥ ā-hāvāḥ tredhā haviḥ kṛitaṁ
 Tisraḥ pṛthivīḥ upari pravā divaḥ nākaṁ rakshethe dyu-bhiḥ aktu-bhiḥ hitaṁ.
 9 Kva trī chakrā tri-vṛtaḥ rathasya kva trayāḥ vandhuraḥ ye sa-nīlāḥ
 Kadā yogaḥ vājinaḥ rāsabhasya yena yajnaṁ nāsatyā upa-yāthaḥ.
 10 Ā nāsatyā gachhataṁ hūyate haviḥ madhvaḥ pibataṁ madhu-pebhiḥ āsa-bhiḥ
 Yuvoḥ hi pūrvaṁ Savitā ushasaḥ rathaṁ ṛitāya chitraṁ ghṛita-vantaṁ ishyati.
 11 Ā nāsatyā tri-bhiḥ ekādaśaiḥ iha devebhiḥ yātaṁ madhu-peyaṁ Aśvinā

corporis humorum sanitatem conferte, bonorum medicaminum custodes !
 7 Ter nobis, Asvini, sacris celebrandi ! quotidie circum *sacrificale* solum
 triplici in *stragulo* considite : tres *aras*, veraces, curru vecti ! ex longinqui-
 tate, vitalis veluti spiritus corpora, aditote. 8 Ter, Asvini ! aquis, e septem
fluminibus, *tanquam earum* matribus, exortis, *libamina adspergite* : tres pateræ
præsto sunt ; triplici modo butyrum sacrificale paratum est : super tres mun-
 dos ingressi, cœli solem custoditis, diebus et noctibus stabilitum. 9 Ubinam
sunt tres rotæ ternis gyris fulti vehiculi ? ubinam tres postes, qui tentorium
 sustinentes *sunt* ? quandone, veraces ! *fit* jugatio robusti asini, quo *vecti* sa-
 crificium visitatis ? 10 Veraces ! accedite : sacrificatur *vobis* butyrum ; de
 melle bibite, mel lambentibus oribus : vestrum enim, ante auroram, currum
 pulchrum, butyro stillantem, Savitris ceremoniam versus dirigit. 11 Veraces !

- प्रायुस्तारिष्टं नी रपांसि मृक्षतं सेधतं द्वेषो भवतं सचाभुवा ॥
 12 आ नो अश्विना त्रिवृता रथेनार्वाञ्च रयिं वहतं सुवीरं ।
 शृण्वन्ता वामवसे जोहवीमि वृधे च नो भवतं वाजसातो ॥५॥

HYMNUS V. [XXXV.]

- 1 हव्याम्यग्निं प्रथमं स्वस्तये हव्यामि मित्रावरुणाविहावसे ।
 हव्यामि रात्रीं जगतो निवेशनीं हव्यामि देवं सवितारमृतये ॥
 2 आ कृष्णेन रजसा वर्तमानो निवेशयन्नमृतं मर्त्यं च ।
 हिरण्ययेन सविता रथेना देवो याति भुवनानि पश्यन् ॥
 3 याति देवः प्रवता यात्युद्धता याति शुभ्राभ्यां यजतो हरिभ्यां ।

Pra āyuh tārishṭam niḥ rapāṁsi mṛikshataṁ sedhataṁ dveshaḥ bhavataṁ sachā-
 12 *Ā naḥ Aśvinā tri-vṛitā rathena arvānchaṁ rayiṁ vahataṁ su-vīraṁ [bhuvā.*
Śṛiṇvantā vām avase johavīmi vṛidhe cha naḥ bhavataṁ vāja-sūtau. (5)
 XXXV.

- 1 *Hvayāmi Agniṁ prathamam svastaye hvayāmi Mitrāvaruṇau iha avase*
Hvayāmi Rātrīm jagataḥ ni-veṣanīm hvayāmi devaṁ Savitāraṁ ūtaye.
 2 *Ā kṛishṇena rajasā vartamānaḥ ni-veṣayan amṛitaṁ martyaṁ cha*
Hiraṇyayena Savitā rathena ā devaḥ yāti bhuvanāni paśyan.
 3 *Yāti devaḥ pra-vatā yāti ut-vatā yāti śubhrābhyām yajataḥ hari-bhyām*

cum ter undenis huc diis venite, ad dulcis libaminis potum, Asvini! Vitam longam reddite, scelera removete, cohibete osiores; estote prope versantes.
 12 Nobis, Asvini! tres mundos percurrente vehiculo, propinquam opulentiam advehite, forti prosapia illustrem: audientes vos ad auxilium voco; incrementoque nobis estote in certamine.

XXXV.

- 1 Invoco Agnim primum, salutis caussa; voco Mitram et Varunam huc auxilio; invoco Noctem, mundi sopitricem; voco divum Savitrim auxilio.
 2 Ad opacum cælum revertens, ad suum quemque locum vocans immortalem mortalemque, aureo Savitris vehiculo deus venit, res creatas intuens.
 3 Ingreditur deus descendente via, ingreditur ascendente; ingreditur candidis equis vectus, sacris colendus, lucentibus: nitens venit Savitris e lon-

- आ देवो याति सविता परावतो ऽप विश्वा दुरिता बाधमानः ॥
 4 अभीवृतं कृशनैर्विश्वरूपं हिरण्यशम्यं यजतो बृहन्तं ।
 आस्थाद्रथं सविता चित्रभानुः कृष्णा रजांसि तविषीं दधानः ॥
 5 वि जनाञ्छावाः शितिपादो अख्यनथं हिरण्यप्रउगं वहन्तः ।
 शश्वद्विशः सवितुर्देवस्योपस्थे विश्वा भुवनानि तस्थुः ॥
 6 तिस्रो द्यावः सवितुर्द्वा उपस्था एका यमस्य भुवने विराषाद् ।
 आणिं न रथ्यममृताधितस्थुरिह ब्रवीतु य उ तच्चिकेतत् ॥६॥
 7 वि सुपर्णी अन्तरिक्षाण्यख्यद्भीरवेपा असुरः सुनीथः ।
 क्केदानीं सूर्यः कश्चिकेत कतमां द्यां रश्मिरस्याततान ॥

Ā devaḥ yāti Savitā parā-vataḥ āpa viṣvā duḥ-itā bādhamānaḥ.

- 4 *Abhi-vṛitaṁ kṛṣṇanaiḥ viṣva-rūpaṁ hiraṇya-śamyam yajataḥ bṛihantaṁ*
Ā asthāt rathaṁ Savitā chitra-bhānuḥ kṛṣṇā rajāṁsi tavishīṁ dadhānaḥ.
 5 *Vi janān śyāvāḥ śiti-pādaḥ akhyaṇ rathaṁ hiraṇya-pra'ugam vahantaḥ*
Śaṣvat viṣaḥ Savituḥ daivyasya upa-sthe viṣvā bhuvanāni tasthuḥ.
 6 *Tisraḥ dyāvāḥ Savituḥ dvau upa-sthā ekā Yamasya bhuvane virāṣhāt*
Āṇiṁ na rathyaṁ amṛitā adhi tasthuḥ iha bravītu yaḥ u tat chiketat. (6)
 7 *Vi su-parṇaḥ antarikṣhāṇi akhyat gabhīra-vepāḥ asuraḥ su-nīthaḥ*
Kva idānīm Sūryaḥ kaḥ chiketa katamām dyām raśmiḥ asya ā tatāna.

ginto cælo, omnia scelera removens. ⁴ Prope versantem, auro varie decoratum, aureo stimulo instructum, magnum currum conscendit Savitris, sacris colendus, varie splendens, nigras tenebras *fugantem* vigorem possidens. ⁵ Hominibus *equi* fulvi, albipedes lucem ferunt, currum auro jugo præditum vehentes: semper homines Savitri divino coram, *et omnes res creatæ, stant.* ⁶ Tres *sunt* mundi: duo Savitris in vicinia; unus Yamæ in domicilio, homines *vita defunctos* recipiens: ut clavo vehiculari *currus, ita immortalia quæque Soli* innituntur: heic dicito quisquis id noverit. ⁷ Bene alatus *solis radius* mundos collustravit invisibili motu, recreator, egregius: ubinam nunc *est Sol?* quis novit? super quamnam plagam radius ejus *se porrexit?* ⁸ Octo collustrat plagas terræ, tres mundos, qui *incolas* congregant, septem fluvios:

- 8 अष्टौ बख्यत्ककुभः पृथिव्यास्त्री धन्व योजना सप्त सिन्धून् ।
हिरण्याक्षः सविता देव आगादधद्रत्ना दाशुषे वार्याणि ॥
- 9 हिरण्यपाणिः सविता विचर्षणिरुभे द्यावापृथिवी अन्तरीयते ।
अपामीवां बाधते वेति सूर्यमभि कृष्णेन रजसा द्यामृणोति ॥
- 10 हिरण्यहस्तो असुरः सुनीथः सुमृलीकः स्ववान्यात्स्ववीडः ।
अपसेधन्नक्षसो यातुधानानस्थादेवः प्रतिदोषं गृणानः ॥
- 11 ये ते पन्थाः सवितः पूर्वीसो रेणवः सुकृता अन्तरिक्षे ।
तेभिर्नो अद्य पथिभिः सुगेभी रक्षा च नो अधि च ब्रूहि देव ॥७॥

- 8 *Ashṭau vi akhyat kakubhaḥ pṛithivyāḥ trī dhanva yojanā sapta sindhūn
Hiranya-akshaḥ Savitā devaḥ ā agāt dadhat ratnā dāśuṣhe vāryāṇi.*
- 9 *Hiranya-pāṇiḥ Savitā vi-charṣaṇiḥ ubhe dyāvāpṛithivī antaḥ īyate
Apa amīvāṁ bādhatē veti sūryaṁ abhi kṛishṇena rajasā dyāṁ ṛiṇoti.*
- 10 *Hiranya-hastaḥ asuraḥ su-nīthaḥ su-mṛlīkaḥ sva-vān yātu arvāḥ
Apa-sedhan Rakshasaḥ yātu-dhānān asthāt devaḥ prati-doshāṁ gṛiṇānaḥ.*
- 11 *Ye te panthāḥ Savitar pūrvyāsaḥ areṇavaḥ su-kṛitāḥ antarikshe
Tebhiḥ naḥ adya pathi-bhiḥ su-gebbhiḥ raksha cha naḥ adhi cha brūhi deva. (7)*

aureo oculo insignis Savitris deus venit, largiens opes cultori egregias.
9 Aurimanus Savitris, omnia videns, ambo cælum terramque inter incedit:
dolorem repellit: adit solem: nigra caligine cælum operit. 10 Aurimanus,
recreans, egregius, exhilarator, dives, venito ad nos: arcens Rakshases et
genios hostiles, adest deus, quavis nocte laudatus. 11 Quæ tibi sunt viæ,
Savitris! antiquæ, pulveris immunes, bene munitæ, in aere, iis nos hodie
viis meatu facilibus *adiens*, serva, nosque alloquere, deus!

CAPUT OCTAVUM.

HYMNUS I. [XXXVI.]

- 1 प्र वो यद्दं पुरूणां विशां देवयतीनां ।
 अग्निं सूक्तेभिर्वचोभिरोम हे यं सीमिदन्य ईलते ॥
- 2 जनासो अग्निं दधिरे सहोवृधं हविष्मन्तो विधेम ते ।
 स त्वं नो अद्य सुमना इहाविता भवा वाजेषु सन्त्य ॥
- 3 प्र त्वा दूतं वृणीमहे होतारं विश्ववेदसं ।
 महस्ते सतो विचरन्त्यर्चयो दिवि स्पृशन्ति भानवः ॥
- 4 देवासस्त्वा वरूणो मित्रो अर्यमा सं दूतं प्रतुमिन्धते ।
 विश्वं सो अग्ने जयति त्वया धनं यस्ते ददाश मर्त्यः ॥

XXXVI.

- 1 *Pra vaḥ yahvaṁ purūṇāṁ viṣāṁ deva-yatināṁ*
Agniṁ su-uktebhiḥ vacaḥ-bhiḥ imahe yaṁ sīm it anye ilate.
- 2 *Janāsaḥ Agniṁ dadhire sahaḥ-vṛidhaṁ havishmantāḥ vidhema te*
Saḥ tvaṁ naḥ adya su-manāḥ iha avitā bhava vājeshu santya.
- 3 *Pra tvā dūtaṁ vṛiṇīmahe hotāraṁ viṣva-vedasaṁ*
Mahaḥ te sataḥ vi charanti archayaḥ divi spṛśanti bhānavaḥ.
- 4 *Devāsaḥ tvā Varuṇaḥ Mitraḥ Aryamā saṁ dūtaṁ pratnaṁ indhate*
Viṣvaṁ saḥ Agne jayati tvayā dhanaṁ yaḥ te dadāṣa martyaḥ.

XXXVI.

- 1 Magnum Agnim vestrum, multorum *scilicet* hominum deos venerantium, festivis carminibus imploramus; quem eundem alii *quoque* celebrant.
- 2 Homines Agnim habent vigoris amplificatorem; butyro instructi colamus te: ille tu nobis hodie favens hic protector esto, ciborum largitor! 3 Te nuntium eligimus, arcessitorem omniscium: tuæ, magni redditu, diffunduntur luces: cælum attingunt radii. 4 Dii te, Varunas, Mitras *et* Aryaman, nuntium antiquum illustrant: omnem is, Agnis! expugnat per te opulentiam, qui te colit mortalis. 5 Exhilarans, arcessitor, domicilii protector, Agnis!

- 5 मन्द्रो होता गृहपतिरग्रे दूतो विशामसि ।
 त्वे विश्वा संगतानि व्रता ध्रुवा यानि देवा अकृण्वत ॥ ८ ॥
- 6 त्वे इदग्रे सुभगे यविष्ठ्य विश्वमाहूयते हविः ।
 स त्वं नो अद्य सुमना उतापरं यक्षि देवान्सुवीर्या ॥
- 7 तं घेमिष्या नमस्विन उप स्वराजमासते ।
 होत्राभिरग्निं मनुषः समिन्धते तितिर्वींसो अति त्रिधः ॥
- 8 घ्नन्तो वृत्रमतरत्रोदसी अप उरू क्षयाय चक्रिरे ।
 भुवत्कण्वे वृषा द्युम्याहुतः क्रन्ददस्वो गविष्ठिषु ॥
- 9 संसीदस्व मह्यं असि शोचस्व देववीतमः ।
 वि धूममग्ने अरुषं मियेध्य सृज प्रशस्त दर्शितं ॥

- 5 *Mandrah hotā griha-patiḥ Agne dūtaḥ viṣāṁ asi*
Tve viṣvā saṁ-gatāni vratā dhruvā yāni devāḥ akṛiṇvata. (8)
- 6 *Tve it Agne su-bhage yavishṭhya viṣvaṁ ā hūyate haviḥ*
Saḥ tvaṁ naḥ adya su-manāḥ uta aparaṁ yakshi devān su-vīryā.
- 7 *Taṁ gha iṁ itthā namasvinaḥ upa sva-rājaṁ āsate*
Hotrābhiḥ Agniṁ manushaḥ saṁ indhate titirvāṁśaḥ ati sridhaḥ.
- 8 *Ghnantaḥ Vṛitraṁ ataran rodasī apaḥ uru kshayāya chakrire*
Bhuvat Kanve vṛishā dyumnī ā-hutaḥ krandat aṣvaḥ go-iṣṭishu.
- 9 *Saṁ sīdasva mahān asi pōchasva deva-vītamaḥ*
Vi dhūmaṁ Agne arushaṁ miyedhya sṛja pra-śasta darṣataṁ.

nuntius hominum es: te *nituntur* omnia congregata opera firma, quæ dii condiderunt. ⁶ Tibi sane, Agnis! locupleti, juvenis! quodcunque offertur sacrificium: ille tu nobis hodie favens, et in posterum, immola diis potentibus. ⁷ Illum profecto, illum, proprio splendore lucentem, sic venerabundi colunt: oblationibus Agnim homines accendunt, devicturi inimicos. ⁸ Dii necantes Vritram superabant: cælum terramque *et* aerem spatiosa domicilium fecerunt: Agnis esto Kanvæ largitor, dives, invocatus; hinniens *veluti* equus in *certaminibus* vaccas appetentibus. ⁹ Conside: magnus es: luce, deorum amantissimus: fumum, Agnis! volucrem, sacris celebrande! emitte,

- 10 यं त्वा देवासो मनवे दधुरिह यजिष्ठं हव्यवाहन ॥
यं कण्वो मेध्यातिथिर्धनस्पृतं यं वृषा यमुपस्तुतः ॥९॥
- 11 यमग्निं मेध्यातिथिः कण्व ईध ऋतादधि ॥
तस्य प्रेषो दीदियुस्तमिमा ऋचस्तमग्निं वर्धयामसि ॥
- 12 रायस्पूधि स्वधावो ऽस्ति हि ते ऽग्ने देवेष्वाप्यं ॥
त्वं वाजस्य श्रुत्यस्य राजसि स नो मूलमहां असि ॥
- 13 ऊर्ध्व उ षु ण उतये तिष्ठा देवो न सविता ॥
ऊर्ध्वो वाजस्य सनिता यदंजिभिर्वीषद्विर्विह्वयामहे ॥
- 14 ऊर्ध्वो नः पाहंसो नि केतुना विश्वं समन्त्रिणं दह ॥

- 10 *Yam tvā devāsaḥ Manave dadhuḥ iha yajishṭhaṁ havya-vāhana*
Yam Kaṇvaḥ medhya-atithiḥ dhana-spritaṁ yaṁ vṛishā yaṁ upa-stutaḥ. (9)
- 11 *Yam Agniṁ medhya-atithiḥ Kaṇvaḥ idhe ṛitāt adhi*
Tasya pra ishah dīdiyuḥ taṁ imāḥ richaḥ taṁ Agniṁ vardhayāmasi.
- 12 *Rāyaḥ pūrdhi svadhā-vaḥ asti hi te Agne deveshu āpyam*
Tvaṁ vājasya śrutyasya rājasi saḥ naḥ mūla mahān asi.
- 13 *Ūrdhvaḥ u su naḥ ūtaye tiṣṭha devaḥ na Savitā*
Ūrdhvaḥ vājasya sanitā yat anji-bhiḥ vāghat-bhiḥ vi-hvayāmahe.
- 14 *Ūrdhvaḥ naḥ pāhi aṅhasaḥ ni ketunā viṣvaṁ saṁ atriṇaṁ dāha*

inclyte ! mirabilem. ¹⁰ *Conside, tu, quem dii, Manui gratificaturi, hic in terra detinuerunt, colendissimum, sacrificiorum portator ! tu, quem Kanvas, a venerandis hospitibus visitatus, opibus beantem detinuit ; quem pluvius Indras, quem alius quoque laudator detinuit.* ¹¹ *Quem Ignem a colendis hospitibus visitatus Kanvas accendit, sole coram, ejus radii magnopere fulgent ; eum hæc carmina celebrant : illum Ignem amplificamus.* ¹² *Opes largire, cibo prædite ! est enim tibi, Agnis ! cum diis consortium : tu alimenti celebrandi dominus es : tu nos exilara : magnus es.* ¹³ *Erectus etiam bene ad nostrum auxilium adsta, deus veluti Savitris : erectus, cibi largitor eris, quum per sacerdotes, butyrum offerentes et laudantes, te invocamus.* ¹⁴ *Erectus, nos serva a flagitio per cognitionem : omnem deletorem combure : fac nos*

- कृधी न उर्ध्वां चरथाय जीवसे विदा देवेषु नो दुवः ॥
 15 पाहि नो अग्ने रक्षसः पाहि धूर्तेरराव्याः ।
 पाहि रीषत उत वा जिघांसतो बृहन्नानो यविष्य ॥१०॥
 16 घनेव विष्वग्विजखराव्यास्तपुर्जम्भ यो अस्मधुक् ।
 यो मर्त्यः शि शीते अत्यक्तुभिर्मी नः स रिपुरीशत ॥
 17 अग्निर्ववे सुवीर्यमग्निः कण्वाय सौभगं ।
 अग्निः प्रावन्मित्रोत मेध्यातिथिमग्निः साता उपस्तुतं ॥
 18 अग्निना तुर्वशं यदुं परावत उयादेवं हवामहे ।
 अग्निर्नयन्नववास्त्वं बृहद्रथं तुर्वीतिं दस्यवे सहः ॥

Kṛidhi naḥ ūrdhvān charathāya jīvase vidāḥ deveshu naḥ duvaḥ.

15 *Pāhi naḥ Agne Rakshasaḥ pāhi dhūrteḥ arāvyaḥ*

Pāhi rishataḥ uta vā jighāṁsataḥ bṛihat-bhāno yaviṣṭhya. (10)

16 *Ghanā-iva viṣṭvaḥ vi jahi arāvyaḥ tpuḥ-jambha yaḥ asma-dhruk*
Yaḥ martyaḥ śiṣṭe ati aktu-bhiḥ mā naḥ saḥ ripuḥ īṣata.

17 *Agniḥ vavne su-vīryaṁ Agniḥ Kaṇvāya saubhagaṁ*

Agniḥ pra āvat mītrā uta medhya-atithiṁ Agniḥ sātā upa-stutaṁ.

18 *Agninā Turvaṣaṁ Yaduṁ parā-vataḥ Ugra-devaṁ havāmahe*

Agniḥ nayat Nava-vāstvaṁ Bṛihat-rathaṁ Turvītiṁ dasyave sahaḥ.

erectos ad agendum, ad vivendum : perfer diis nostra sacrificia. 15 Serva nos, Agnis! a Rakshase; serva nos ab occisore nulla dona erogante; serva nos a bellua crudeli, atque ab hoste, nostræ neci intento, lucide, juvenis! 16 Cum clava veluti, ubique vince inimicos nulla dona largientes, fervidis radiis prædite! Qui nobis infestus est, et qui mortalis in nos acuit tela, ne in nos ille hostis dominetur. 17 Agnis rogabatur opulentiam, vires conferentem; Agnis Kanvæ felicitatem dedit; Agnis servavit amicos nostros, et vatem quem colendi hospites adierant; Agnis doni caussa alium quoque laudatorem tutatus est. 18 Cum Agni una commoratos Turvasam, Yadum et Ugradevam e longinquitate huc vocamus: Agnis adducat Navavāstvam, Brihadratham et Turvītim, latronis devictor. 19 Te, Agnis! Manus con-

- 19 नि त्वामग्ने मनुर्दधे ज्योतिर्जनाय शश्वते ।
 दोदेथ कण्व ऋतजात उक्षितो यं नमस्यन्ति कृष्टयः ॥
 20 त्वेषासो अग्नेरमवन्तो अर्चयो भीमासो न प्रतीतये ।
 रक्षस्विनः सदमिद्यातुमावतो विश्वं समत्रिणं दह ॥११॥

HYMNUS II. [XXXVII.]

- 1 क्रीलं वः शर्धो मारुतमनवीणं रथेशुभं । कण्वा अभिप्रगायत ॥
 2 ये पृषतीभिर्ऋष्टिभिः साकं वाशीभिरंजिभिः । अजायन्त स्वभानवः ॥
 3 इहेव शृण्व एषां कशा हस्तेषु यद्वदान् । नि यामन्वित्रमृजते ॥
 4 प्र वः शर्धाय घृष्टये त्वेषद्युम्नाय शुष्मिणे । देवतं ब्रह्म गायत ॥

- 19 *Ni tvām Agne Manuḥ dadhe jyotiḥ janāya śaśvate*
Didetha Kaṇve ṛita-jātaḥ ukṣitaḥ yaṁ namasyanti kṛiṣṭayaḥ.
 20 *Tveshūsaḥ Agneḥ ama-vantaḥ archadyaḥ bhīmāsaḥ na prati-itaye*
Rakshasvinaḥ sadam it yātu-māvataḥ visvaṁ saṁ atrinaṁ dāha. (11)

XXXVII.

- 1 *Krīlaṁ vaḥ śardhaḥ Mārutaṁ anarvāṇaṁ rathe-śubhaṁ Kaṇvāḥ abhi pra gāyata.*
 2 *Ye pṛiṣhatibhiḥ ṛiṣṭi-bhiḥ sākaṁ vāṣibhiḥ anji-bhiḥ ajāyanta sva-bhānavaḥ.*
 3 *Iha-iva śṛiṇve eṣāṁ kaśāḥ hasteshu yat vadān ni yāman chitraṁ ṛinjate.*
 4 *Pra vaḥ śardhāya ghr̥iṣhvaye tvesha-dyumnāya śuṣhmiṇe devattaṁ brahma gāyata.*

stituit lumen humano generi multiplici: luxisti Kanvæ, sacrificii gratia natus, butyro conspersus, tu, quem venerantur homines. ²⁰ Coruscæ Agnis fortes flammæ, metuendæ, non appropinquatu faciles sunt: robustos semper sane genios malignos, et quemque hostem, combure.

XXXVII.

¹ Velocem vobis potentiam Marutum, hostium immunem, in curru splendentem, Kanvidæ! celebrate, ² qui maculosis cervis vecti, cum armis, clamoribus, ornamentis, nati sunt, proprio lumine splendentes. ³ Hic etiam audio sonum, quem eorum scuticæ, manibus vibratæ, edunt: is sonus in certamine omnigenam fortitudinem decorat. ⁴ Vestro opitulatore, hostium deletori, illustri gloria prædito, robusto, a diis concessum sacrificium laudate. ⁵ Lauda inter vaccas commorantem, quæ inviolabilis et velox est,

- 5 प्र शंसा गोष्ठ्यं क्रीलं यच्छर्धो मारुतं । जम्भे रसस्य वावृधे ॥१२॥
 6 को वो वर्षिष्ठ आ नरो दिवश्च गमश्च धृतयः । यत्सीमन्तं न धूनुथ ॥
 7 नि वो यामाय मानुषो दध्नु उमाय मन्यवे । जिहीत पर्वतो गिरिः ॥
 8 येषामज्मेषु पृथिवी जुजुवीं इव विस्पतिः । भिया यामेषु रेजते ॥
 9 स्थिरं हि जानमेषां वयो मातुर्निरेतवे । यत्सीमनु द्विता शवः ॥
 10 उदुत्ये सूनवो गिरः काष्ठा अज्मेषलत । वात्रा अभिजु यातवे ॥१३॥
 11 त्यं चिद्वा दीर्घं पृथुं मिहो नपातममृधं । प्रचावयन्ति यामभिः ॥
 12 मरुतो यद्वा वो बलं जनां अचुचवीतन । गिरिं रचुचवीतन ॥
 13 यद्वा यान्ति मरुतः सं ह ब्रुवते अध्वन्ना । शृणोति कश्चिदेषां ॥

- 5 *Praśaṅsa goshu aghnyam kṛilam yat śardhaḥ Mārutaṁ jambhe rasasya vavṛidhe.* (12)
 6 *Kaḥ vaḥ varshishṭhaḥ ā naraḥ divaḥ cha gmaḥ cha dhūtayaḥ yat sīm antam na dhūnu-*
 7 *Ni vaḥ yāmāya mānuṣaḥ dadhre ugrāya manyave jihīta parvataḥ giriḥ.* [tha.
 8 *Yeshām ajmeshu pṛithivī jujurvān-iva viṣpatiḥ bhiyā yāmeshu rejate.*
 9 *Sthiram hi jānam eshām vayah mātuh niḥ-etave yat sīm anu dvitā śavaḥ.*
 10 *Ut u tye sūnavah girah kashṭhah ajmeshu atnata vāṣṛāḥ abhi-jnu yātave.* (13)
 11 *Tyam chit gha dirgham pṛithum mihah napātam amṛidhram pra chyavayanti yāma-*
 12 *Marutaḥ yat ha vaḥ balaṁ janān achuchyavītana girin achuchyavītana.* [bhiḥ.
 13 *Yat ha yānti Marutaḥ sam ha bruvate adhvan ā śṛṇoti kaḥ chit eshām.*

potentiam Marutum : in utero lactis vires augentur. ⁶ Quis vestrum natu
 maximus est ? viri ! cœli terræque commotores ! siquidem banc terram, ca-
 cumen veluti, agitatis. ⁷ Vestri impetus caussa homo munivit domum hor-
 rendæ violentiæ vestræ caussa : cesserit mons et cacumen vobis, ⁸ quorum in
 prosternentibus incursionibus terra, grandævi instar ducis, timore contremit.
⁹ Firmus sane est locus natalis eorum : aves in aere, Marutum matre, evolare
 possunt : nam circa illum utrimque firmitas est. ¹⁰ Atque illi Marutes sunt
 parentes vocis : aquas meatibus diffuderunt : vaccas usque ad genua aquam
 intrare jusserunt. ¹¹ Illam etiam longam latamque aquæ servatricem nubem
 inviolabilem commovent meatibus. ¹² Marutes ! quandoquidem vobis robur
 est, homines excitate, nubes excitate. ¹³ Quocunque incedunt Marutes, stre-
 punt circa viam : quisquis audit eorum sonitum. ¹⁴ Venite celeriter velocibus

- 14 प्रयात शीभमाशुभिः सन्ति कण्वेषु वो दुवः । तत्रोषु मादयाध्वै ॥
 15 अस्ति हिष्मा मदाय वः स्मसिष्मा वयमेषां । विश्वं चिदायुर्जीवसे ॥ १४ ॥

HYMNUS III. [XXXVIII.]

- 1 कञ् नूनं कधप्रियः पिता पुत्रं न हस्तयोः । दधिध्वे वृक्तबर्हिषः ॥
 2 क्व नूनं कङ्गो अर्थं गन्ता दिवो न पृथिव्याः । क्व वो गावो न रण्यन्ति ॥
 3 क्व वः सुम्ना नथांसि मरुतः क्व सुविता । क्वो विश्वानि सौभगा ॥
 4 यद्ययं पृथ्निमातरो मर्तासः स्यातन । स्तोता वो अमृतः स्यात् ॥
 5 मा वो मृगो न यवसे जरिता भूदजोषः । पथा यमस्य गादुप ॥ १५ ॥
 6 मो षु णः परापरा निश्चेतिर्दुर्हणा वधीत् । पदीष्ट तृष्णया सह ॥

- 14 *Pra yāta śibham āṣu-bhiḥ santi Kaṇvешu vaḥ duvaḥ tatro su mādayādhvai.*
 15 *Asti hi sma madāya vaḥ smasi sma vayaṁ eshām viṣvām chit āyuh jīvase. (14)*

XXXVIII.

- 1 *Kat ha nūnaṁ kadha-priyaḥ pitā putraṁ na hastayoḥ dadhidhve vṛikta-barhishah.*
 2 *Kva nūnaṁ kat vaḥ arthaṁ ganta divaḥ na pṛithivyāḥ kva vaḥ gāvah na ran्यanti.*
 3 *Kva vaḥ sumnū naṭyāṁsi Marutaḥ kva suvitā kvo viṣvāni saubhagā.*
 4 *Yat yūyaṁ Priṣṇi-mātaraḥ martāsaḥ syātāna stotā vaḥ amṛitaḥ syāt.*
 5 *Mū vaḥ mṛigaḥ na yavase jaritā bhūt ajoshyaḥ pathā Yamasya gāt upa. (15)*
 6 *Mo su naḥ parā-parā Niḥ-ritiḥ duḥ-hanā vadhīt padīṣṭa tṛiṣṇayā saha.*

vehiculis : institutæ sunt apud Kanvidas vobis ceremoniæ : ibi sane lætamini.

15 *Est enim profecto hoc sacrificium gaudio vobis : sumus revera nos cultores vestri : summam etiam ad ætatem ut pervivamus concedite.*

XXXVIII.

1 *Quando sane, laudum amāntes ! pater filium veluti, manibus nos tenetis ?*
pura stragula habentes ! 2 *Ubinam nunc estis ? quando erit vester adven-*
tus ? venite de cœlo, non de terrâ : ubinam vos, vaccæ veluti, inclamant ?
 3 *Ubinam sunt vobis divitiæ recētes, Marutes ? ubinam obtinendæ ? ubinam*
omnes felicitates ? 4 *Licet vos, Priṣnis filii ! mortales fueritis, tamen laudator*
vester immortalis esse poterit. 5 *Nunquam vester laudator, cervi instar in*
prato, sit negligendus, neque viam Yamæ calcet. 6 *Nunquam sane nos*
alta Nirritis insuperabilis occidat : cadito, una cum siti. 7 *Certe, splendidi,*

- 7 सत्यं त्वेषा अमवन्तो धन्वन्चिदा रुद्रियासः १ मिहं कृण्वन्त्यवातां ॥
 8 वाश्रेव विद्युन्मिमाति वत्सं न माता सिषक्ति १ यदेषां वृष्टिरसर्जि ॥
 9 दिवा चित्रमः कृण्वन्ति पर्जन्येनोदवाहेन १ यत्पृथिवीं व्युन्दन्ति ॥
 10 अध स्वनान्मरुतां विश्वमा सद्य पार्थिवं १ अरेजन्त प्रमानुषाः ॥ १६ ॥
 11 मरुतो वीलुपाणिभिश्चित्रा रोधस्वतीरनु १ यातेमखिद्रयामभिः ॥
 12 स्थिरा वः सन्तु नेमयो रथा अश्वास एषां १ सुसंस्कृता अभोशवः ॥
 13 अच्छा वदा तना गिरा जरायै ब्रह्मणस्पतिं १ अग्निं मित्रं न दर्शितं ॥
 14 मिमीहि श्लोकमास्ये पर्जन्य इव ततनः १ गाय गायत्रमुक्थ्यं ॥
 15 वन्दस्व मारुतं गणं त्वेषं पनस्युमर्किणं १ अस्मे वृद्धा असन्निह ॥ १७ ॥

7 *Satyam tveshah ama-vantaḥ dhanvan chit ā Rudriyāsaḥ miham kṛiṇvanti avātām.*

8 *Vāṣṭrā-iva vi-dyut mimāti vatsam na mātā sisakti yat eshām vṛishṭiḥ asarji.*

9 *Divā chit tamaḥ kṛiṇvanti parjanyaena uda-vāhena yat pṛithivīm vi-undanti.*

10 *Adha svanāt Marutām viṣvaṁ ā sadma pāṛthivaṁ arejanta pra mānushāḥ. (16)*

11 *Marutaḥ vilupāṇi-bhiḥ chitrāḥ rodhasvatīḥ anu yāta im akhidrayāma-bhiḥ.*

12 *Sthirāḥ vaḥ santu nemayaḥ rathāḥ aśvāsaḥ eshām su-saṁskṛitāḥ abhīṣavaḥ.*

13 *Achha vada tanā girā jarāyai Brahmanāḥ patiṁ Agniṁ Mitraṁ na darṣataṁ.*

14 *Mimīhi ślokaṁ āsye parjanyaḥ-iva tātanaḥ gāya gāyatraṁ ukthyaṁ.*

15 *Vandasva Mārutaṁ gaṇam tveshaṁ panasyum arkiṇam asme vṛiddhāḥ asan iha. (17)*

robusti *Marutes*, a Rudra gubernati, in arido etiam *solo* undique pluviam faciunt sine vento. ⁸ Mugientis instar *vaccæ* fulmen sonat : vitulum veluti mater, ita *fulmen Marutes* sequitur ; nam illorum pluvia emittitur. ⁹ Interdiu etiam caliginem efficiunt *Marutes* nube aquas vehente, quum terram irrigant. ¹⁰ Protinus post fragorem Marutum, omnis undique domus terrestres atque homines contremunt. ¹¹ *Marutes*, firmis manibus præditi, pulchros et placidos juxta *amnes* venite huc, indefessis profectionibus. ¹² Firmi vobis sunt rotarum orbes, currus, et equi vestri : bene parati *sunt* digiti. ¹³ Coram *nobis* nuncupa, amplificante voce, laudis caussa, Brahmanaspatim, Agnim, Mitramque mirandum. ¹⁴ Effunde carmen ore ; pluviae instar extende *illud* ; cane cantilenam modulabilem. ¹⁵ Celebra Marutum catervam, lucidam, laude dignam, venerabilem : nostro in sacrificio aucti sint hic.

HYMNUS IV. [XXXIX.]

- 1 प्र यदित्था परावतः शोचिर्न मानमस्यथ ॥
 कस्य क्रत्वा मरुतः कस्य वर्षसा कं याथ कं ह धृतयः ॥
- 2 स्थिरा वः सन्त्वायुधा पराणुदे वील् उत प्रतिष्कभे ॥
 युष्माकमस्तु तविषी पनीयसी मा मर्त्यस्य मायिनः ॥
- 3 परा ह यत्स्थिरं हथ नरो वर्तयथा गुरु ॥
 वि याथन वनिनः पृथिव्या याशाः पर्वतानां ॥
- 4 न हि वः शत्रुर्विविदे अधि द्यवि न भूम्यां रिशादसः ॥
 युष्माकमस्तु तविषी तना युजा रुद्रासो नू चिदाधृषे ॥

XXXIX.

- 1 *Pra yat itthā parā-vataḥ śochiḥ na mānaṁ asyatha*
Kasya kratvā Marutaḥ kasya varpaśa kaṁ yūtha kaṁ ha dhūtayaḥ.
- 2 *Sthirā vaḥ santu āyudhā parā-nude vīlu uta prati-skabhe*
Yushmākaṁ astu tavishī paṇiyasī mā mṛtyasya māyinaḥ.
- 3 *Parā ha yat sthiraṁ hatha naraḥ vartayatha guru*
Vi yāthana vaninaḥ pṛthivyāḥ vi āśaḥ parvatānām.
- 4 *Nahi vaḥ śatruḥ vivide adhi dyavi na bhūmyām riśādasah*
Yushmākaṁ astu tavishī tanā yujā Rudrāsaḥ nu chit ā-dhṛishe.

XXXIX.

¹ Quum ita e longinquitate, luminis instar, venerandum *robur vestrum in terram* demittitis, cujusnam sacrificio, Marutes! cujusnam laude *fruituri estis?* quemnam visitatis? quemnam igitur? commotores! ² Firma vestra sunt arma ad hostium propulsationem, dura etiam ad coercendum; vestrum esto robur laude dignissimum, non mortalis dolosi. ³ Quum firma subvertitis, viri! *et* sublevatis gravia, *tunc* divellitis silvestres *arbores* terræ, divellitis latera montium. ⁴ Non enim vobis inimicus innotuit *ullus* supra cælum, non in terra, hostium consumtores! Vestrum esto robur amplum concordia, Rudræ filii! celeriter sane, ad subigendum. ⁵ Commovent

- 5 प्रवेपयन्ति पर्वतान्विविञ्चन्ति वनस्पतीन् ।
 प्रो आरत मरुतो दुर्मदा इव देवासः सर्वया विशा ॥१६॥
- 6 उपो रथेषु पृषतीरयुग्ध्वं प्रष्टिर्वहति रोहितः ।
 आ वो यामाय पृथिवी चिदश्रोदबीभयन्त मानुषाः ॥
- 7 आ वो मक्षू तनाय कं रुद्रा अवो वृणीमहे ।
 गन्ता नूनं नो वसा यथा पुरेत्या कण्वाय त्रिभ्युषे ॥
- 8 युष्मेषितो मरुतो मर्त्येषित आ यो नो अभ्य ईषते ।
 वि तं युयोत श्रवसा योजसा वि युष्माकाभिरूतिभिः ॥
- 9 असामि हि प्रयज्यवः कण्वं दद प्रचेतसः ।
 असामिभिर्मरुत आ न उतिभिर्गन्ता वृष्टिं न विद्युतः ॥

- 5 *Pra vepayanti parvatān vi vinchanti vanaspatīn*
Pro ārata Marutaḥ durmadāḥ-iva devāsaḥ sarvayā viśā. (18)
- 6 *Upo ratheshu prishatīḥ ayugdhvaṁ prushṭīḥ vahati rohitah*
Ā vaḥ yāmāya prithivī chit aśrot abībhayanta mānushāḥ.
- 7 *Ā vaḥ makshu tanāya kaṁ Rudrāḥ avah vṛṇīmahe*
Ganta nūnaṁ naḥ avasā yathā purā itthā. Kaṇvāya bibhyushe.
- 8 *Yushmā-ishitah Marutaḥ martya-ishitah ā yaḥ naḥ abhvaḥ īshate*
Vi taṁ yuyota śrvasā vi ojasā vi yushmākābhīḥ ūti-bhīḥ.
- 9 *Asāmi hi pra-yajyavaḥ Kaṇvaṁ dada pra-chetasah*
Asāmi-bhīḥ Marutaḥ ā naḥ ūti-bhīḥ gānta vṛishṭīm na vi-dyutaḥ.

montes, evertunt arbores: quoquoersus incedite, dii, Marutes! ebriorum instar, omni cum prosapia. ⁶ Vehiculis maculatas cervas junxistis; vectarius currum trahit ruber; vestrum accessum aer quoque auscultat; extimescunt homines. ⁷ Vestram celeriter, progeniei gratia, Rudræ filii! opem imploramus: venite celeriter nobis auxilio, sicut jam pridem, ita nunc Kanvæ filio paventi. ⁸ A vobis incitatus, Marutes! vel a mortalibus incitatus qui nos hostis adoritur, eum private cibo, private vigore, private vestris auxiliis. ⁹ Prorsus scilicet sacris colendi! Kanvam sustentastis, sapientes! Ideoque integris, Marutes! nos quoque auxiliis aditote, pluviam veluti fulgura.

- 10 असाम्योजो बिभृथा सुदानवो ऽसामि धूतयः शवः १
 ऋषिद्विषे मरुतः परिमन्यव इषुं न सृजत द्विषं ॥१९॥

HYMNUS V. [XL.]

- 1 उत्तिष्ठ ब्रह्मणस्पते देवयन्तस्त्वेमहे १
 उपप्रयन्तु मरुतः सुदानव इन्द्र प्राशूर्भवा सचा ॥
 2 त्वामिद्धि सहस्रपुत्र मर्त्य उपब्रूते धने हिते १
 सुवीर्यं मरुत आ स्वश्वं दधीत यो व आचके ॥
 3 प्रेतु ब्रह्मणस्पतिः प्र देचेतु सूनृता १
 अच्छा वीरं नर्यं पंक्तिराधसं देवा यज्ञं नयन्तु नः ॥
 4 यो वाघते ददाति सूनरं वसु स धत्ते अक्षिति श्रवः १

- 10 *Asāmi ojaḥ bibhṛitha su-dānavaḥ asāmi dhūtayaḥ śavaḥ*
Rishi-dvishē Marutaḥ pari-manyave ishūṁ na sṛijata dvishaṁ. (19)

XL.

- 1 *Ut tishṭha Brahmanāḥ pate deva-yantaḥ tvā īmahe*
Upa pra yantu Marutaḥ su-dānavaḥ Indra prāśūḥ bhava sachā.
 2 *Tvāṁ it hi sahasaḥ putra martyaḥ upa-brūte dhane hite*
Su-vīryaṁ Marutaḥ ā su-aśvyaṁ dadhīta yaḥ vaḥ ā-chake.
 3 *Pra etu Brahmanāḥ patiḥ pra Devī etu sūnṛitā*
Achha vīraṁ naryaṁ pankti-rādhasaṁ devāḥ yajnaṁ nayantu naḥ.
 4 *Yaḥ vāghate dadāti sūnaraṁ vasu saḥ dhatte akshiti śravaḥ*

- 10 *Integrum robur possidetis, liberales ! integram potentiam, commotores !*
Vatum osori iracundo, Marutes ! sagittæ instar immittite hostem.

XL.

¹ Surge, Brahmanaspatis ! Deos desiderantes, te imploramus : adeunto Marutes, dona conferentes : *tu*, Indra ! *libaminis* consumtor, simul ades. ² Te quidem sane, roboris fili ! mortalis laudat propter divitias propositas : illustri prole conspicuam, pulchris equis decoram *opulentiam* obtinuerit qui vos laudat, Marutes ! ³ Adito Brahmanaspatis, adito Devī dulciloqua : huc, hostem *repellentes*, ad sacrificium hominibus gratum, ab omni parte per-

तस्मा इलां सुवीरामायजामहे सुप्रतूर्तिमनेहसं ॥

5 प्र नूनं ब्रह्मणस्पतिर्मंत्रं वदत्युक्थ्यं ।

यस्मिन्निन्द्रो वरुणो मित्रो अर्यमा देवा ओकांसि चक्रिरे ॥२०॥

6 तमिदोचेमा विदथेषु शंभुवं मंत्रं देवा अनेहसं ।

इमां च वाचं प्रतिहर्यथा नरो विश्वेदामा वो अश्नवत् ॥

7 को देवयन्तमश्नवज्जनं को वृत्तबर्हिषं ।

✕ प्रप्र दूष्वान्पस्त्याभिरस्थितान्तर्वावत्स्यं दधे ॥

8 उप क्षत्रं पृञ्चीत हन्ति राजभिर्भये चित्सुक्षितिं दधे ।

नास्य वर्ती न तरुता महाधने नार्भे अस्ति वज्रिणः ॥२१॥

Tasmai Ilām su-vīrām ā yajāmahe su-pratūrtim anehasam.

5 *Pra nūnam Brahmanah patih mantraṁ vadati ukthyaṁ*
Yasmin Indrah Varuṇah Mitrah Aryamā devāḥ okāṁsi chakrire. (20)

6 *Tam it vochema vidatheshu sam-bhuvaṁ mantraṁ devāḥ anehasaṁ*
Imām cha vāchaṁ prati-haryatha narah viśvā it vāmā vah aśnavat.

7 *Kah deva-yantaṁ aśnavat janaṁ kah vṛikta-barhisham*
Pra-pra dāṣvān pastyābhiḥ asthita antah-vāvat kshayaṁ dadhe.

8 *Upa kshatraṁ pṛinchīta hanti rāja-bhiḥ bhaye chit su-kshitim dadhe*
Na asya vartā na tarutā mahā-dhane na arbhe asti vajriṇah. (21)

fectum, dii ducunto nos. ⁴ Qui *sacerdoti*, *deorum* laudes recitanti, largitur *secum* ducendas divitias, is possidet sempiternam opulentiam; ejus gratia Ilam, fortibus viris insignem, colimus, bene ferientem, inviolabilem. ⁵ Certe Brahmanaspatis precem enunciat modulabilem, in qua Indras, Varunas, Mitras, Aryaman, dii, domicilia *sibi* condiderunt. ⁶ Eandem recitemus in sacrificiis faustam precem, dii ! vitio immunem : hancque orationem *si* desideratis, viri ! omnis hic sermo ad vos perveniat. ⁷ Quis deos invocantem adit hominem ? quis puro stragulo instructum ? Sacrificans cum sacerdotibus aggressus est *ad locum sacrificio destinatum* ; intus divitem domum possidet. ⁸ *Brahmanaspatis* vigorem *sibi* vindicet ; necat *hostes*, regibus *adjutus* ; in *pugnae* terrore etiam firmiter locum *suum* obtinet : illius teligeri non fugator, non spretor est, *neque* in multas divitas procurante, neque in parva pugna.

HYMNUS VI. [XLI.]

- 1 यं रक्षन्ति प्रचेतसो वरुणो मित्रो अर्यमा १ नू चित्स दभ्यते जनः॥
- 2 यं बाहुतेव पिप्रति पान्ति मर्त्यं रिषः १ अरिष्टः सर्व एधते ॥
- 3 विदुर्गा वि द्विषः पुरो घ्नन्ति राजान एषां १ नयन्ति दुरिता तिरः॥
- 4 सुगः पन्था अनृक्षर आदित्यास ऋतं यते १ नात्रावखादो अस्ति वः॥
- 5 यं यज्ञं नयथा नर आदित्या ऋजुना पथा १ प्रवः स धीतये नशत् ॥२२॥
- 6 स रत्नं मर्त्यो वसु विश्वं तोकमुत त्मना १ अच्छा गच्छत्यस्तृतः ॥
- 7 कथा राधाम सखायः स्तोमं मित्रस्यार्यम्णः १ महि प्सरो वरुणस्य ॥
- 8 मा वो घ्नन्तं मा शपन्तं प्रतिवोचे देवयन्तं १ सुमैरिद्व आविवासे ॥

XLI.

- 1 *Yam rakshanti pra-chetasah Varunah Mitrah Aryama nu chit sah dabhyate janah.*
- 2 *Yam bahuta-iva piprati panti martyam rishah arishtah sarvah edhate.*
- 3 *Vi duh-ga vi dvishah purah ghnanti rajanaesham nayanti duh-ita tirah.*
- 4 *Su-gah panthah anriksharah Adityasam ritam yate na atra ava-khadah asti vah.*
- 5 *Yam yajnam nayatha narah Adityah rijuna patha pra vah sah dhitaye nashat. (22)*
- 6 *Sah ratnam martyah vasu visvam tokam uta tmanah achha gachhati astritah.*
- 7 *Katha radham sakhayah stomam Mitrasya Aryamnah mahi psarah Varunasya.*
- 8 *Ma vah ghnantam ma shapantam prati voche devayantam sumnaih it vah a vivase.*

XLI.

¹ Quem protegunt sapientes *dii*, Varunas, Mitras, Aryaman, celeriter sane is vir vincit *hostes*. ² Quem hominem *dii*, brachia veluti, fovent, et custodiunt ab hoste, is illæsus omnis crescit. ³ Difficultates et inimicos avertunt reges coram his *sacrificantibus*; remonent scelera.

⁴ Commoda est via, hostibus immunis, *Adityæ*! sacrificium visitanti *cætui vestro*: non hic vana ceremonia *instituta* est vobis. ⁵ Quodcunque sacrificium vos, viri, *Adityæ*! recta via ducitis, ad vestram id perceptionem veniat. ⁶ Ille, cui vos *favetis*, mortalis divitias, opulentiam omnem, prolemque sibi metipsi similem heic nanciscitur, illæsus.

⁷ Quomodo efficiamus, amici! laudem *Mitræ*, *Aryamanis*, et *Varunæ*, quorum tam magna est forma? ⁸ Non insidiantem, non diras deorum cultori

१ चतुरश्चिद्दमानाद्विभीयादानिधातोः१ न दुरुक्ताय स्पृहयेत् ॥२३॥

HYMNUS VII. [XLII.]

१ सं पूषन्नध्वनस्तिर बंहो विमुचो नपात् १ सक्ष्वा देव प्र णस्पुरः ॥
 २ यो नः पूषन्नघो वृको दुःशेव आदिदेशति१ अप स्म तं पथो जहि ॥
 ३ अप त्यं परिपन्थिनं मुषीवाणं हुरश्चितं १ दूरमधितुतेरज ॥
 ४ त्वं तस्य द्वयाविनो घशंसस्य कस्यचित् १ पदाभितिष्ठ तपुषिं ॥
 ५ आ तत्रे दत्त मन्तुमः पूषन्नवो वृणीमहे१ येन पितृनचोदयः ॥२४॥
 ६ अधा नो विश्वसौभग हिरण्यवाशीमत्तम१ धनानि मुषणा कृधि ॥
 ७ अति नः सञ्जतो नय सुगा नः सुपथा कृणु १ पूषन्निह क्रतुं विदः ॥

१ *Chaturash chit dadamānāt bibhīyāt ā ni-dhātōḥ na duḥ-uktāya sprihayet.* (23)

XLII.

१ *Saṁ Pūshan adhvanaḥ tira vi āṇhaḥ vi-muchaḥ napāt sakshva deva pra ṇaḥ puraḥ.*
 २ *Yaḥ naḥ Pūshan aghaḥ vṛikaḥ duḥ-śevaḥ ā-dideṣati apa sma taṁ pathaḥ jahi.*
 ३ *Apa tyāṁ pari-panthinaṁ mushivāṇaṁ huraḥ-chitaṁ dūraṁ adhi sruteḥ aja.*
 ४ *Tvaṁ tasya dvayāvinaḥ aghu-śaṁsasya kasya chit padā abhi tishṭha tapuṣiṁ.*
 ५ *Ā tat te dasra mantu-maḥ Pūshan avuḥ vṛṇīmahe yena pitṛin achodayaḥ.* (24)
 ६ *Adha naḥ viṣva-saubhaga hiraṇyavāśīmat-tama dhanāni su-sanā kṛidhi.*
 ७ *Ati naḥ saṁjataḥ naya su-gā naḥ su-pathā kṛiṇu Pūshan iha kratuṁ viduḥ.*

imprecantem, indico vobis: thesauris potius, quos offero, vos concilio.

१ Quattuor aleas manu tenentem adversarium veluti timuerit collusor usque ad jactum, ita reformidans non ad convicia pronus sit.

XLII.

१ Púshan! tramite duc nos ad finem; abduc scelestum hostem, nubis fili! Consocia te nobiscum, deus! ante nos. २ Púshan! si quis nobis insidiator, prædo, impius, viam ostendere cupit, eum de via repelle. ३ Illum latronem prædatorem, scelesta meditantem, longissime de via abduc. ४ Tu illius gemina præda divitis latronis, quisquis sit, pede conculca tepidum corpus. ५ Illud tuum, mirande, sapiens Púshan! auxilium desideramus, quo patres nostros concitasti. ६ Deinde nobis, omnigena felicitate gaudens! aureis armis nitidissime! divitias piis largitionibus conspicuas fac. ७ Nostros

- ८ अभि सूयवसं नय न नवज्वारो अध्वने १ पूषन्निह क्रतुं विदः ॥
 ९ शग्धि पूर्धि प्रयंसि च शिशीहि प्रास्यदरं १ पूषन्निह क्रतुं विदः ॥
 १० न पूषणं मेथामसि सूक्तैरभि गृणीमसि १ वसूनि दस्ममीमहे ॥२५॥

HYMNUS VIII. [XLIIL.]

- १ कद्रुद्राय प्रचेतसे मील्हुष्टमाय तवसे १ वोचेम शन्तमं हृदे ॥
 २ यथा नो अदितिः करत्पश्वे नृभ्यो यथा गवे १ यथा तोकाय रुद्रियं ॥
 ३ यथा नो मित्रो वरुणो यथा रुद्रश्चिकेतति १ यथा विश्वे सजोषसः ॥
 ४ गाथपतिं मेधपतिं रुद्रं जलाषभेषजं १ तच्छंयोः सुम्नमीमहे ॥
 ५ यः शुक्र इव सूर्यो हिरण्यमिव रोचते १ श्रेष्ठो देवानां वसुः ॥२६॥

- ८ *Abhi su-yavasam naya na nava-jvārah adhvaṇe Pūshan iha kratum̐ vidah.*
 ९ *Ṣagdhi pūrdhi pra yaṁsi chā ṣiṣihi prāsi udaram̐ Pūshan iha kratum̐ vidah.*
 १० *Na Pūṣaṇam̐ methāmasi su-uktaiḥ abhi gr̥ṇīmasi vasūni dasmām̐ imahe. (25)*

XLIIL.

- १ *Kat Rudrāya pra-chetase mīlhuṣṭamāya tavyase vochema ṣam̐-tamam̐ hṛide.*
 २ *Yathā naḥ aditiḥ karat paśve nṛibhyaḥ yathā gave yathā tokāya Rudriyam̐.*
 ३ *Yathā naḥ Mitrah Varuṇaḥ yathā Rudraḥ chiketati yathā viṣve sa-joshasaḥ.*
 ४ *Gātha-patiṁ medha-patiṁ Rudram jalāsha-bheshajam̐ tat Ṣam̐-yoḥ sumnam̐ imahe.*
 ५ *Yaḥ ṣukraḥ-iva sūryaḥ hiraṇyam̐-iva rochate ṣreshṭhaḥ devānām̐ vasuḥ (26)*

insidiatores amove : facili nos via *incedere* sine : Púshan ! hic sacrificium animadvertite. ⁸ Bono gramine insignem *ad locum* duc nos : non novus dolor in itinere nos *invadat* : Púshan ! hic sacrificium animadvertite. ⁹ Prævale, locupleta, et largire, corrobora, pasce ventrem : Púshan ! hic sacrificium animadvertite. ¹⁰ Non Púshani conviciamur : hymnis laudamus *eum* : divitias ab *illo* mirabili expetimus.

XLIIL.

¹ Quandone Rudræ sapienti, largientissimo, grandævo, recitemus *cantilenam* jucundissimam, cordibus *nostris dilecto*, ² ut nobis terra producat pecori et viris, æque ac vaccæ, et proli *nostræ, medicamen* a Rudris concessum ; ³ ut nos Mitras, Varunas, et Rudras animadvertat, atque omnes *dii* junctim conciliati ? ⁴ Cantuum tutorem, sacrificiorum custodem Rudram, aquis

- ६ शं नः करत्यर्वते सुगं मेषाय मेधे १ नृभ्यो नारिभ्यो गवे ॥
 ७ अस्मे सोम त्रियमधिनिधेहि शतस्य नृणां १ महि श्रवस्तुविनृम्णं ॥
 ८ मा नः सोमपरिबाधो मारातयो जुहुरन्तः १ आ न इन्दो वाजे भज ॥
 ९ यास्ते प्रजा अमृतस्य परस्मिन्धामन्नृतस्य १
 मूर्धा नाभा सोम वेन आभूषन्तीः सोम वेदः ॥२७॥

CAPUT NONUM.

HYMNUS . I . [XLIV.]

- १ अग्ने विवस्वदुषसच्चित्रं राधो अमर्त्यं १
 आ दाशुषे जातवेदो वहा त्वं अद्या देवां उषर्बुधः ॥

- ६ *Sam̐ nah̐ karati arvate su-gaṁ meshāya meshye nṛibhyaḥ nāri-bhyaḥ gave.*
 ७ *Asme Soma friyaṁ adhi ni dhehi śatasya nṛiṇāṁ mahi śravaḥ tuvi-nṛimṇaṁ.*
 ८ *Mā nah̐ Soma-paribādhaḥ mā arātayaḥ juhuranta ā nah̐ Indo vāje bhaja.*
 ९ *Yāḥ te pra-jāḥ amṛitasya parasmaṇ dhāman ṛitasya*
Mūrdhā nābhā Soma venaḥ ā-bhūshanṭiḥ Soma vedaḥ. (27)

XLIV.

- १ *Agne vivasvat Ushasaḥ chitraṁ rādhaḥ amartya*
Ā dāśushe jāta-vedaḥ vaha tvam̐ adya devān ushaḥ-budhaḥ.

tanquam medicamine utentem, *ut* illam Samyuis salutem nobis impertiatur, rogamus: ⁵ *Rudram*, qui splendidus veluti sol auri instar nitet, optimus deorum, domicilii largitor. ⁶ Salutem impetrabilem nostro tribuat equo, ovi, arietis, viris, mulieribus, vaccæ.

⁷ Nobis, Soma! felicitatem impertire, centum viris *sufficientem*, abundantem cibum, magnum robur conferentem. ⁸ Non nos Somæ vexatores, non hostes lædant: semper nos, Indu! in certamine serva. ⁹ Quæcunque tibi propagines *sunt*, immortalis, sublime domicilium nacto, *eas tu*, Soma! princeps, in firma *æde sacrificali* dilige: *te* decorantes, Soma! animadverte.

XLIV.

¹ Agnis, immortalis! domicilium procurantem Auroræ multiformem opulentiam cultori, sapiens! advehe: tu hodie deos *advehe*, mane vigiles.

- २ जुष्टो हि दूतो असि हव्यवाहनो अग्ने रथीरध्वराणां ॥
सजूरश्विभ्यामुषसा सुवीर्यमस्मे धेहि श्रवो बृहत् ॥
- ३ अद्या दूतं वृणीमहे वसुमग्निं पुरुप्रियं ॥
धूमकेतुं भ्रातृजीवं व्युष्टिषु यज्ञानामध्वरश्रियं ॥
- ४ श्रेष्ठं यविष्ठमतिथिं स्वाहुतं जुष्टं जनाय दाशुषे ॥
देवां अच्छा यातवे जातवेदसमग्निमीले व्युष्टिषु ॥
- ५ स्तविष्यामि त्वामहं विश्वस्यामृत भोजन ॥
अग्ने त्रातारमृतं मियेध्य यजिष्ठं हव्यवाहन ॥२८॥
- ६ सुशंसो बोधि गृणते यविष्ठ मधुजिह्वः स्वाहुतः ॥

- २ *Jushtaḥ hi dūtaḥ asi havya-vāhanaḥ Agne rathīḥ adhvarāṇām
Sa-jūḥ Aṣvi-bhyām Uśasā su-vīryam asme dhehi śravaḥ bṛihat.*
- ३ *Adya dūtam vṛṇīmahe vasuṁ Agniṁ puru-priyam
Dhūma-ketuṁ bhāh-ṛijikaṁ vi-ushṭishu yajñānām adhvara-śriyam.*
- ४ *Śreshṭham yavishṭham atithiṁ su-āhutam jushtaṁ janāya dāśuṣhe
Devān achha yātave jāta-vedasam Agniṁ ile vi-ushṭishu.*
- ५ *Stavishyāmi tvam aham viśvasya amṛita bhojana
Agne trātāram amṛitam miyedhya yajishṭham havya-vāhana. (28)*
- ६ *Su-śaṁsaḥ bodhi gṛṇate yavishṭhya madhu-jihvaḥ su-āhutaḥ*

² Dilectus enim nuntius es, sacrificii portitor, Agnis! auriga sacrorum: stipatus Asvinis et Aurora, robur conferentem nobis largire opulentiam magnam. ³ Hodie nuntium eligimus Agnim, domicilii datorem, a multis amatum, fumeo vexillo insignem, lumen diffundentem, diluculis ceremonias visitantem. ⁴ Egregium, ætate recentissimum, hospitem, sedulo invocatum, dilectum homini pio, sapientem Agnim celeberrime diluculis, ut reliquos deos adire possim. ⁵ Laudabo te ego, universi mundi immortalis sospitator! te, servatorem immortalem, sacrificum diligentissimum, Agnis! colende, sacrorum portitor! ⁶ Animadvertite nos, recenti ætate vigens! celebrabilis cultori te laudanti, dulcilinguis, sedulo invocatus: Praskanvæ longam concedens

- प्रस्कण्वस्य प्रतिरन्नायुर्जीवसे नमस्या दैव्यं जनं ॥
 7 होतारं विश्ववेदसं सं हि त्वा विश इन्धते ।
 स आवह पुरुहूत प्रचेतसो अग्ने देवां इह द्रवत् ॥
 8 सवितारमुषसमश्विना भगमग्निं व्युष्टिषु क्षपः ।
 कण्वासस्त्वा सुतसोमास इन्धते हव्यवाहं स्वध्वर ॥
 9 पतिर्ध्वराणामग्ने दूतो विशामसि ।
 उषर्बुध आवह सोमपीतये देवां अद्य स्वर्दृशः ॥
 10 अग्ने पूर्वा अनूषसो विभावसो दीदेथ विश्वदर्शतः ।
 असि मामेधविता पुरोहितो असि यज्ञेषु मानुषः ॥२९॥
 11 नि त्वा यज्ञस्य साधनमग्ने होतारमृत्विजं ।

- Praskuṇvasya pra-tiran āyuh jīvase namasya daivyaṁ janāṁ.*
 7 *Hotāraṁ viṣva-vedasaṁ saṁ hi tvā viṣaḥ indhate*
Saḥ ā vaha puru-hūta pra-chetasah Agne devān iha dravat.
 8 *Savitāraṁ Ushasaṁ Aṣvinā Bhagaṁ Agniṁ vi-ushtishu kshapah*
Kaṇvāsaḥ tvā suṭa-somāsaḥ indhate havya-vāhaṁ su-adhvara.
 9 *Patih hi adhvarāṇāṁ Agne dūtaḥ viṣāṁ asi*
Ushaḥ-budhaḥ ā vaha soma-pītaye devān adya svaḥ-dṛṣaḥ.
 10 *Agne pūrvāḥ anu ushasaḥ vibhā-vaso dīdetha viṣva-darṣataḥ*
Asi grameshu avitā puraḥ-hitah asi yajneshu mānushah. (29)
 11 *Ni tvā yajnasya sādhanam Agne hotāraṁ ṛitvijaṁ*

ætatem ad vivendum, cole divinam sobolem. ⁷ Sacerdotem omniscium scilicet te homines illustrant: tu advehe, multum compellate Agnis! sapientes deos huc celeriter, ⁸ Savitrim, Auroram, Asvinos, Bhagam, Agnim, diluculis et noctibus: Kanvæ filii te paratis libaminibus illustrant, sacra ferentem, faustis oblationibus prædite! ⁹ Custos enim sacrificiorum, Agnis! et nuntius hominum es: mane expergefatos advehe ad libaminis potum deos hodie, solem conspicientes. ¹⁰ Lucide Agnis! priora per dilucula illuxisti, ab omnibus visende! Tu es in pagis protector; sacerdos es in sacrificiis, hominibus favens. ¹¹ Te, ceremoniæ consummatorem, Agnis!

- मनुष्यदेव धीमहि प्रचेतसं जीरं दूतममर्त्यं ॥
 12 यदेवानां मित्रमहः पुरोहितो न्तरो यासि दूत्यं ।
 सिन्धोरिव प्रस्वनितास उर्मयो ग्रेभ्राजन्ते अर्चयः ॥
 13 शुधि शुत्कर्ण वद्विभिर्देवैरग्ने सयावभिः ।
 आसीदन्तु बर्हिषि मित्रो अर्यमा प्रातर्यावाणो अध्वरं ॥
 14 शृण्वन्तु स्तोमं मरुतः सुदानवो ग्निजिह्वा ऋतावृधः ।
 पिबतु सोमं वरुणो धृतव्रतो श्विभ्यामुषसा सजूः ॥३०॥

HYMNUS II. [XLV.]

1 त्वमग्ने वसूरिह रुद्रां आदित्यां उत ।

- Manushvat deva dhimahi pra-chetasam jiram dutam amartyam.*
 12 *Yat devanam mitra-mahah purah-hitah antarah yasi dutyam*
Sindhoh-iva pra-svanitāsah ūrmayah Agneḥ bhrājante archayah.
 13 *Śrudhi śrut-karṇa vahni-bhiḥ devaiḥ Agne sayāva-bhiḥ*
Ā sīdantu barhishi Mitraḥ Aryamā prātaḥ-yāvānaḥ adhvaram.
 14 *Srīṇvantu stomaḥ Marutaḥ su-dānavaḥ Agni-jihvāḥ ṛita-vṛidhaḥ*
Pibatu somaḥ Varuṇaḥ dhṛita-vrataḥ Aśvi-bhyām Ushaśa sa-jūḥ. (30)

XLV.

1 *Tvaṁ Agne Vasūn iha Rudrān Ādityān uta*

sacerdotem, sacrificum, hominis instar *hic* collocamus, deus! sapientem *inimicos* senio debilitantem, nuntium immortalem. ¹² Amicorum cultor. quum deorum nuntii munus aggredieris, in anteriori *aræ sacrificæ* parte constitutus, vicinus, *tunc*, maris veluti stridentes undæ, Agnis effulgent flammæ. ¹³ Audi *me*, auscultantibus auribus prædite Agnis! cum vehentibus *aliis* diis, *te* comitantibus: considunto in stragulo Mitras, Aryaman, *et alii dii* mane profecti, prope sacrificium. ¹⁴ Audiunt hymnum Marutes, fausta largientes, Agni tanquam lingua utentes, sacrorum amplificatores: bibito libamen Varunas, cui vota fideliter persolvuntur, Asvinis *et* Aurora stipatus.

XLV.

¹ Tu, Agnis! Vasues hic, Rudras, atque Aditis filios sacris cole, *nec non*

- यजा स्वध्वरं जनं मनुजातं घृतप्रुषं ॥
 २ शुष्टीवानो हि दाशुषे देवा अग्ने विचेतसः ।
 तान्नोहिदस्व गिर्वणस्त्वयस्त्विंशतमावह ॥
 ३ प्रियमेधवदत्रिवज्जातवेदो विरूपवत् ।
 अङ्गिरस्वन्महिषत प्रस्कण्वस्य शुधी हवं ॥
 ४ महिकेरव उत्तये प्रियमेधा अहूषत ।
 राजन्तमध्वराणामग्निं शुक्रेण शोचिषा ॥
 ५ घृताहवन सन्त्येमा उ षु शुधी गिरः ।
 याभिः कण्वस्य सूनवो हवन्ते वसे त्वा ॥३१॥
 ६ त्वां चित्रश्रवस्तम हवन्ते विष्णु जन्तवः ॥

Yaja su-adhvaram janam Manu-jatam ghrita-prusham.

- २ *Śrushṣi-vānaḥ hi dāśushe devāḥ Agne vi-chetasah*
Tān rohit-aṣva girvāṇaḥ trayah-triṅśataṁ ā vaha.
 ३ *Priyamedha-vat Atri-vat jāta-vedaḥ Virūpa-vat*
Angirasvat mahi-vrata Praskaṇvasya śrudhi havam.
 ४ *Mahi-keravaḥ ūtaye priya-medhāḥ ahūshata*
Rājantaṁ adhvarāṇām Agniṁ śukreṇa sochishā.
 ५ *Ghṛita-āhavana santya imāḥ u su śrudhi girah*
Yābhiḥ Kaṇvasya sūnavaḥ havante avase tvā. (31)
 ६ *Tvām chitraśravaḥ-tama havante vikshu jantavaḥ*

sobolem Manue genitam, fausta sacrificia peragentem, aquas spargentem.

² Præmium conferentes scilicet cultori *sunt* dii, Agnis ! sapientes : illos tres et triginta adduc, rubicundis equis vecte, cantu celebrate ! ³ Sapiens ! magna opera perficiens ! ut Priyamedhæ, ut Atris, ut Virúpæ, ut Angirasis preces audivisti, ita nunc Praskanvæ audi invocationem. ⁴ Magna opera pia suscipientes, grata sacrificia peragentes *sacerdotes* auxilio vocarunt lucentem inter sacrificia Agnim puro splendore. ⁵ Oblato butyro culte, præmii largitor ! has quoque bene audi preces, quibus Kanvæ filii te vocant auxilio. ⁶ Te multifariam gloriosissime ! invocant *sacra obeuntes*, inter homines nati,

- शोचिष्केशं पुरुप्रियाग्ने हव्याय वोल्हवे ॥
 7 नि त्वा होतारमृत्विजं दधिरे वसुवित्तमं ॥
 श्रुत्कर्णं सप्रथस्तमं विप्रा अग्ने दिविष्टिषु ॥
 8 आ त्वा विप्रा अचुचवुः सुतसोमा अभि प्रयः ॥
 बृहन्ना विभ्रतो हविरग्ने मतीय दाशुषे ॥
 9 प्रातर्याव्णः सहस्कृत सोमपेयाय सन्त्य ॥
 इहाद्य दैव्यं जनं बर्हिरासादया वसो ॥
 10 अर्वाञ्च दैव्यं जनमग्ने यक्ष्व सहूतिभिः ॥
 अयं सोमः सुदानवस्तं पात तिरोजङ्ग्यं ॥३२॥

Sochih-keṣaṁ puru-priya Agne havyāya volhave.

- 7 *Ni tvā hotāraṁ ṛitvijaṁ dadhire vasuvit-tamaṁ*
Śrut-karṇaṁ saprathaḥ-tamaṁ viprāḥ Agne diviṣṭiṣhu.
 8 *Ā tvā viprāḥ achuchyavuh suta-somāḥ abhi prayah*
Bṛihat bhāḥ bibhrataḥ haviḥ Agne martāya dāśushe.
 9 *Prātaḥ-yāvnaḥ sahaḥ-kṛita soma-peyāya santya*
Iha adya daivyaṁ janaṁ barhiḥ ā sādya vaso.
 10 *Arvānchaṁ daivyaṁ janaṁ Agne yakshva sahūti-bhiḥ*
Ayaṁ somaḥ su-dānavaḥ taṁ pāta tirāḥ-ahnyaṁ. (32)
-

te, fulgidis comis præditum, a multis dilecte Agnis! ut sacrificium *ad deos* perferas. 7 *Te*, vocatorem, sacerdotem ditissimum, audientibus auribus præditum, gloriosissimum, viri sapientes collocarunt in sacrificiis, Agnis! 8 *Te* viri sapientes, paratis libaminibus instructi, accedere jubent ad cibum sacrificalem, *te*, magnum, splendidum, offerentes *tibi* butyrum, Agnis! vice mortalis cultoris. 9 Mane aggressos *deos* ad libaminis potum hic hodie, *perinde ut aliam quoque* divinam sobolem, in stragulo considerare jube, robore genite, præmia conferens, domiciliis largitor! 10 Huc venientem divinam sobolem, Agnis! cole, una cum *aliis diis* eadem prece invocatis: hoc libamen *paratum est vobis*, fausta largientes! illud bibite, hesterno lacte confectum.

HYMNUS III. [XLVI.]

- १ एषो उषा अपूर्वा व्यच्छति प्रिया दिवः१ स्तुषे वामश्विना बृहत् ॥
 २ या दत्ता सिन्धुमातरा मनोतरा रयीणां१ धिया देवा वसुविदा ॥
 ३ वचन्ते वांककुहासो जूणीयामधि विष्टपि१ यद्वां रथो विभिष्यतात् ॥
 ४ हविषा जारो अपां पिपर्ति पपुरिर्नरा१ पिता कुटस्य चर्षणिः ॥
 ५ आदारो वां मतीनां नासत्या मतवचसा१ पातं सोमस्य धृष्णुया ॥३३॥
 ६ या नः पीपरदश्विना ज्योतिष्मती तमस्तिरः१ तामस्मे रासाथामिषं ॥
 ७ आ नो नावा मतीनां यातं पाराय गन्तवे१ युंजाथामश्विना रथं ॥
 ८ अरित्रं वां दिवस्पृथु तीर्थे सिन्धूनां रथः१ धिया युयुज इन्दवः ॥

XLVI.

- १ *Esho Ushāḥ apūrvyā vi uchhati priyā divaḥ stushe vām Aśvinā bṛihat.*
 २ *Yā dasrā sindhu-mātarā manotarā rayīṇām dhiyā devū vasu-vidā.*
 ३ *Vachyante vām kakuhāsah jūrṇāyām adhi viṣṭapi yat vām rathaḥ vibhiḥ patāt.*
 ४ *Haviṣhā jārah apūm piparti papuriḥ narā pitā kuṭasya charshaṇiḥ.*
 ५ *Ā-dārah vām matīnām nāsatyā mata-vachasū pātām somasya dhṛiṣṇuyā. (33)*
 ६ *Yā naḥ pīparat Aśvinā jyotiṣmatī tamaḥ tirah tām asme rāsāthām iṣham.*
 ७ *Ā naḥ nāvā matīnām yātām pārāya gantave yunjāthām Aśvinā ratham.*
 ८ *Aritram vām divaḥ prithu tīrthe sindhūnām rathaḥ dhiyā yuyujre indavaḥ.*

XLVI.

¹ Illa jam Aurora, antea non visa, dilecta, remōvet *caliginem* de cœlo : laudo vos, Asvini ! magnopere, ² qui conspiciendi, maris filii, *sola* voluntate servatores divitiarum *estis*, sacrificio *conciliati* dii, domicilium largientes. ³ Recitantur vobis hymni, celebratum super cœlum quum currus vester, alitibus *vectus*, volat. ⁴ Sacrificali cibo deletor aquarum nutrit *deos* nutritor, viri ! custos, ceremoniam intuens. ⁵ Veraces, cogitata a nobis laude ornati ! bibite de libamine valido, *quod est* stimulus vestrarum mentium. ⁶ Qui nos satiet, Asvini ! *et qui* gloriosus *sit*, tenebras *transeuntes* talem nobis date cibum. ⁷ Nos nave adite, ut hymnorum ad finem perveniamus : jungite currum, Asvini ! ⁸ Navis vestra, cœlo amplior, in littore marium *est*, currus

- ९ दिवस्काण्वास इन्दवो वसु सिन्धूनां पदे १ स्वं वव्रिं कुह धित्सथः ॥
 10 अभूदु भा उ अंशवे हिरण्यं प्रति सूर्यः १ बख्यज्जिह्वासितः ॥ ३४ ॥
 11 अभूदु पारमेतवे पन्था ऋतस्य साधुया १ अदर्शि विस्तुतिर्दिवः ॥
 12 तत्तदिदश्विनोरवो जरिता प्रतिभूषति १ मदे सोमस्य पिप्रतोः ॥
 13 वावसाना विवस्वति सोमस्य पीत्या गिरा १ मनुषच्छम्भू आगतं ॥
 14 युवोरूषा अनु श्रियं परिज्मनोरूपाचरत् १ ऋता वनथो अक्तुभिः ॥
 15 उभा पिबतमश्विनोभानः शर्मयच्छतं १ अविद्रियाभिरूतिभिः ॥ ३५ ॥
 ॥ इति प्रथमाष्टके तृतीयोऽध्यायः ॥

- ९ *Divah Kaṇvāsah indavaḥ vastu sindhūnām pade svam vavriṁ kuha dhitsathah.*
 10 *Abhūt u bhāh u aṅṣave hiraṇyaṁ prati sūryaḥ vi akhyat jihvayā asitaḥ. (34)*
 11 *Abhūt u pāram etāve panthāḥ ṛitasya sādhu-yā adarṣi vi srutiḥ divaḥ.*
 12 *Tat-tat it Aśvinoḥ avah jaritā prati bhūshati made somasya pipratoḥ.*
 13 *Vavasānā vivasvati somasya pītyā girā Manushvat ṣam-bhū ā gataṁ.*
 14 *Yuvoḥ ushāḥ anu śriyaṁ pari-jmanoḥ upa-ācharat ṛitā vanathaḥ aktu-bhiḥ.*
 15 *Ubhā pibataṁ Aśvinā ubhā naḥ śarma yachhataṁ avidriyābhiḥ ūti-bhiḥ. (35)*

in terra: in sacrificio conjuncti fuerunt liquores libaminum. 9 Interrogate Asvinos, Kanvæ filii! "Cœlitus luces oriuntur, diluculum pluviarum in sede apparet: vestram formam ubinam collocastis, Asvini?" 10 Adest vero jam lumen radio matutino; auro similis est sol; id prodit lingua sua obscuratus ignis. 11 Est ad transeundum via solis bona; conspicitur incessus ejus trans cœlum. 12 Illud et illud Asvinorum auxilium laudator exornat, ad gaudium ipsorum, libamine vescentium. 13 Apud sacrificantem degentes, libaminis propter potum et hymni gratia, apud Manuem veluti, felicitatem largientes venite. 14 Aurora post lucem vestram, circumeuntium, aggreditur: sacrificia accipite noctibus. 15 Ambo bibite, Asvini! ambo nobis felicitatem tribuite, celebratis auxiliis.

LECTIO QUARTA.

HYMNUS IV. [XLVII.]

- 1 अयं वां मधुमत्तमः सुतः सोम ऋतावृधा ।
तमश्विना पिबतं तिरोज्झयं धत्तं रत्नानि दाशुषे ॥
- 2 त्रिवन्धुरेण त्रिवृता सुपेशसा रथेनायातमश्विना ।
कण्वासो वां ब्रह्म कृण्वन्त्यध्वरे तेषां सु शृणुतं हवं ॥
- 3 अश्विना मधुमत्तमं पातं सोममृतावृधा ।
अथाद्य दस्त्रा वसु बिभ्रता रथे दाश्वान्समुपगच्छतं ॥
- 4 त्रिषधस्थे बर्हिषि विश्ववेदसा मध्वा यज्ञं मिमिक्षतं ।

XLVII.

- 1 *Ayam vāṁ madhumat-tamaḥ sutaḥ somaḥ ṛita-vṛidhā*
Tam Aśvinā pibataṁ tiraḥ-ahnyaṁ dhattaṁ ratnāni dāśuṣhe.
- 2 *Tri-vandhureṇa tri-vṛitā su-peśasā rathena ā yātaṁ Aśvinā*
Kaṇvāsaḥ vāṁ brahma kṛiṇvanti adhware teshāṁ su śṛiṇutaṁ havaṁ.
- 3 *Aśvinā madhumat-tamaṁ pātaṁ somaṁ ṛita-vṛidhā*
Atha adya dasrā vasu bibhṛatā rathe dāśvāṁsāṁ upa gachhataṁ.
- 4 *Tri-sadhasthe barhishi viśva-vedasā madhvā yajñaṁ mimikshataṁ*

XLVII.

¹ Hoc vobis dulcissimum paratum est libamen, sacrificii amplificatores ! Illud, Asvini ! bibite, heri confectum : concedite thesauros cultori. ² Tribus postibus prædito, tergeminum mundum percurrente, pulchro curru venite, Asvini ! Kanvæ filii vobis precem recitant in sacrificio : eorum sedulo auscultate invocationem. ³ Asvini ! dulcissimum bibite libamen, sacrificii amplificatores Tunc hodie, mirandi ! divitias ferentes curru, cultorem adite. ⁴ In triplici stragulo, omniscii ! dulcedine sacrificium adspergite :

- कण्वासो वां सुतसोमा अभिद्यवो युवां हवन्ते अश्विना ॥
 5 याभिः कण्वमभिष्टिभिः प्रावतं युवमश्विना ॥
 ताभिः घस्मां अवतं शुभस्पती पातं सोममृतावृधा ॥ १ ॥
 6 मुदासे दत्ता वसु बिभ्रता रथे पृक्षो वहतमश्विना ॥
 रयिं समुद्रादुत वा दिवस्पर्यस्मे धत्तं पुरुस्पृहं ॥
 7 यन्नासत्या परावति यद्वा स्थो अधि तुर्वशे ॥
 अतो रथेन सुवृता न आगतं साकं सूर्यस्य रश्मिभिः ॥
 8 अर्वांचा वां सप्तयो ध्वरश्रियो वहन्तु सवनेदुप ॥
 इषं पंचन्ता मुकृते मुदानव आ बर्हिः सीदतं नरा ॥
 9 तेन नासत्यागतं रथेन सूर्यत्वचा ॥

Kaṇvāsaḥ vām suta-somāḥ abhi-dyavaḥ yuvām havante Aśvinā.

- 5 *Yābhiḥ Kaṇvaṁ abhiṣṭi-bhiḥ pra-āvataṁ yuvaṁ Aśvinā*
Tābhiḥ su usmān avataṁ śubhaḥ paṭi pātaṁ somaṁ ṛita-vṛidhā. (1)
 6 *Su-dāse dasrā vasu bibhṛatā rathe pṛikṣaḥ vahataṁ Aśvinā*
Rayiṁ samudrāt uta vā divaḥ pari asme dhattaṁ puru-sprīhaṁ.
 7 *Yat nāsatyā parā-vati yat vā sthaḥ adhi turvaṣe*
Ataḥ rathena su-vṛitā naḥ ā gataṁ sākāṁ sūryasya raśmi-bhiḥ.
 8 *Arvāñchā vām sapṭayaḥ adhvara-śriyaḥ vahantu savanā it upa*
Iṣaṁ pañchantā su-kṛite su-dānave ā barhiḥ sīdataṁ narā.
 9 *Tena nāsatyā ā gataṁ rathena sūrya-tvachā*

Kanvidæ, vobis parata libamina habentes, lucem adeuntes, vos invocant, Asvini! ⁵ Quibus exoptatis auxiliis Kanvam adjuvistis vos, Asvini! iisdem sedulo nos juvate, fausti operis tutores! Bibite libamen, sacrificii amplificatores! ⁶ Liberali sacrificatori divitias ferentes curru, cibum advehite, mirandi Asvini! Opulentiam ex aere vel de cælo nobis date, multis desideratam. ⁷ Veraces! sive in longinquo estis, sive in propinqua vicina, illinc curru rotante ad nos venite, simul cum solis radiis. ⁸ Huc tendentes vos equi, sacrificium adeuntes, vehunt libamina versus: cibum largientes fausta peragenti, liberali sacrificatori, in stragulo considite, viri!

- येन शश्वद्दह्युदीशुषे वसु मध्वः सोमस्य पीतये ॥
 10 उक्थेभिरवीगवसे पुरुवसू अर्वे निह्वयामहे ।
 शश्वत्कण्वानां सदसि प्रिये हि कं सोमं प्रपथुरश्विना ॥२॥

HYMNUS V. [XLVIII.]

- 1 सह वामेन न उषो व्युच्छा दुहितर्दिवः ।
 सह द्युम्नेन बृहता विभावरि राया देवि दास्वती ॥
 2 अश्वावतीर्गोमितीर्विश्वसुविदो भूरि चवन्त वस्तवे ।
 उदीरय प्रति मा सूनृता उषसोद राधो मघोनां ॥
 3 उवासोषा उच्छाच्च नु देवी जीरा रथानां ।

Yena śaśvat ūhathuḥ dūṣushe vasu madhvaḥ somasya pītaye.

- 10 *Ukthebhiḥ arvāk avase puru-vasū arkaiḥ cha ni hvayāmahe*
Śaśvat Kaṇvānām sadasi priye hi kaṁ somaṁ papathuḥ Aśvinā. (2)

XLVIII.

- 1 *Saha vāmena naḥ Ushaḥ vi uchha duhitaḥ divaḥ*
Saha dyumnena bṛihatā vibhā-vari rāyā devi dāsvatī.
 2 *Aśva-vatīḥ go-matīḥ viśva-suvidaḥ bhūri chyavanta vastave*
Ut iraya prati mā sūnṛtāḥ Ushaḥ choda rādhaḥ maghonām.
 3 *Uvāsa Ushāḥ uchhāt cha nu devī jirā rathānām*

⁹ Cum illo, veraces! venite curru, solis instar splendido, quo semper advehitis cultori opulentiam, ad dulcis libaminis potum. ¹⁰ Cantilenis huc ad auxilium divites vos, hymnisque vocamus: semper Kanvidarum in cœtu grato sane libamen bibistis, Asvini!

XLVIII.

¹ Cum thesauro nobis, Aurora! illucesce, filia cœli! cum cibo abundante, splendida! cum divitiis, dea, sacrificiis culta! ² Equis præditæ, vaccis præditæ, omnigenas opes conferentes *horæ matutinæ* abundanter contigerunt *hominibus* ad domicilium parandum: excita mihi veros gratosque sermones, Aurora! largire *mihi* opulentiam divitum. ³ Adfuit *nobis jampridem* Aurora, illucescitque nunc, dea, concitatrix curruum, qui illius adventibus

- ये अस्या आचरणेषु दधिरे समुद्रे न श्रवस्यवः ॥
 4 उषो ये ते प्र यामेषु युञ्जते मनो दानाय सूरयः ।
 अत्राह तत्कण्व एषां कण्वतमो नाम गृणाति नृणां ॥
 5 आ घा योषेव सूनर्युषा याति प्रभुञ्जती ।
 जरयन्ती वृजनं पद्मदीयत उत्पातयति पक्षिणः ॥३॥
 6 वि या सृजति समनं बर्थिनः पदं न वेत्योदती ।
 वयो नकिष्टे पप्तिवांस आसते व्युष्टौ वाजिनीवति ॥
 7 एषायुक्त परावतः सूर्यस्योदयनादधि ।
 शतं रथेभिः सुभगोषा इयं वियात्यभि मानुषान् ॥
 8 विश्वमस्या नानाम चक्षसे जगज्ज्योतिष्कृणोति सूनरी ।

Ye asyāḥ ā-charaṇeṣhu dadhrire samudre na śravasyavaḥ.

4 *Ushāḥ ye te pra yāmeṣhu yunjate manaḥ dānāya sūrayaḥ*
Atra aha tat Kaṇvaḥ eshām kaṇva-tamaḥ nāma grīṇāti nṛiṇām.

5 *Ā gha yoshā-iva sūnarī Ushāḥ yāti pra-bhujati*
Jarayanti vṛijanaṁ pat-vat iyate ut pātayati pakṣiṇaḥ. (3)

6 *Vi yā sṛijati samanaṁ vi arthinaḥ padaṁ na veti odati*
Vayāḥ nakiṣṭe papti-vāṁsaḥ āsate vi-ushṭau vājini-vati.

7 *Eshā ayukta parā-vataḥ sūryasya ut-ayanāt adhi*
Sataṁ rathebhīḥ su-bhagā Ushāḥ iyāṁ vi yāti abhi mānushān.

8 *Viśvaṁ asyāḥ nanāma chakṣase jagat jyotiḥ kṛiṇoti sūnarī*

parantur, mari veluti *nautæ*, divitias quærentes, *naves suas paratas habent.*

4 Aurora! Qui tuis in aditionibus accingunt mentem ad largiendum vates, illorum sapientissimus, Kanvas, nunc præsertim illud nomen enunciat, ab hominibus tibi datum. 5 Huc sane, materfamilias veluti provida, Aurora venit tutans: ad senectutem adducens omnia animantia pedibus instructa, incedit: evolare facit alites. 6 Quæ excitat *virum* probum, excitat indigos, commorationem non amat Aurora: aves volantes non sane tuam requiescunt ad lucem, cibo prædita! 7 Illa junxit *equos*, inde a longinquo solis ortu: centum *thesauros vehentibus* cum vehiculis felix Aurora hæc incedit ad ho-

- अप द्वेषो मघोनी दुहिता दिव उषा उच्छदप सिधः ॥
 9 उष आभाहि भानुना चन्द्रेण दुहितर्दिवः ।
 आवहन्ती भूर्यस्मभ्यं सौभगं व्युच्छन्ती दिविष्टिषु ।
 10 विश्वस्य हि प्राणनं जीवनं त्वे वि यदुच्छसि सूनरि ।
 सा नो रथेन बृहता विभावरि शुधि चित्रमघे हवं ॥४॥
 11 उषो वाजं हि वंस्व यच्चित्रो मानुषे जने ।
 तेनावह सुकृतो अध्वरां उप ये त्वा गृणन्ति वद्भयः ॥
 12 विश्वां देवां आवह सोमपीतये न्तरिक्षादुषस्त्वं ।
 सास्मासु धा गोमदस्वावदुक्थ्यमुषो वाजं सुवीर्यं ॥

Apa dveshaḥ Maghonī duhitā divaḥ Ushāḥ uchhat apa sridhaḥ.

- 9 *Ushaḥ ā bhāhi bhānuna chandreṇa duhitaḥ divaḥ*
Ā-vahantī bhūri asmabhyaṁ saubhagaṁ vi-uchchantī diviṣṭiṣhu.
 10 *Viśvasya hi prāṇanaṁ jīvanam tve vi yat uchhasi sūnari*
Sā naḥ rathena bṛihatā vibhā-vari śrudhi chitra-maghe havam. (4)
 11 *Ushaḥ vājam hi vaṁsya yaḥ chitraḥ mānushaḥ jane*
Tena ā vaha su-kṛitaḥ adhvarān upa ye tvā gṛṇanti vahnayaḥ.
 12 *Viśvān devān ā vaha soma-pītaye antarikṣhāt Ushaḥ tvam*
Sā asmāsu dhāḥ go-mat aṣva-vat ukthyaṁ Ushaḥ vājam su-vīryam.

mines. ⁸ Omnis illius ad conspectum veneratione percellitur mundus: lucem efficit provida: inimicos dives filia cæli Aurora repellit, repellit exsiccatores. ⁹ Aurora! fulge splendore grato, filia cæli! advehens multam nobis opulentiam, illucescens omnibus diebus. ¹⁰ Universi enim generis animantium spiritus et vita in te est, siquidem illucescis, provida! Tu nostram, curru magno vehens, lucida! audi precem, varias divitias possidens! ¹¹ Aurora! cibum utique appete, qui varius humano generi contigit: ideoque advehe viros probos ad ceremonias, qui te laudant sacra obeuntes. ¹² Omnes deos advehe ad libaminis potum ex aere, Aurora! tu: tu nobis largiaris vaccis et equis abundantem, celebrandum cibum, Aurora! egregio vigore conspicuum. ¹³ Cujus lucentes radii fausti conspiciuntur, illa nobis

- 13 यस्या रुशन्तो अर्चयः प्रति भद्रा अदक्षत ॥
 सा नो रयिं विश्ववारं सुपेशसमुषा ददातु सुगम्यं ॥
 14 ये चिद्धि त्वामृषयः पूर्व उतये जुहूरे वसे महि ॥
 सा नः स्तोमां अभिगृणीहि राधसोषः शुक्लेण शोचिषा ॥
 15 उषो यदद्य भानुना वि द्वारावृणवो दिवः ॥
 प्र नो यच्छतादवृकं पृथु हृदिः प्र देवि गोमतीरिषः ॥
 16 सं नो राया बृहता विश्वपेशसा मिमिक्ष्वा समिलाभिरा ॥
 सं द्युमेन विश्वतुरोषो महि सं वाजैर्वाजिनीवति ॥५॥

HYMNUS VI. [XLIX.]

१ उषो भद्रेभिरागहि दिवश्चिद्रोचनादधि ॥

- 13 *Yasyāḥ ruṣantaḥ archayaḥ prati bhadrāḥ adṛikshata*
Sā naḥ rayiṁ viṣva-vāraṁ su-peśasaṁ Ushāḥ dadātu sugmyaṁ.
 14 *Ye chit hi tvāṁ ṛishayaḥ pūrve ūtaye juhūre avase mahi*
Sā naḥ stomān ābhi grīṇīhi rādhasā Ushaḥ śukreṇa sochishā.
 15 *Ushaḥ yat adya bhānunā vi dvārau ṛiṇavaḥ divaḥ*
Pra naḥ yachhatāt avṛikaṁ pṛithu chhardiḥ pra devi go-matiḥ iskaḥ.
 16 *Sam naḥ rāyā bṛihatā viṣva-peśasā mimikshva sam ilābhiḥ ā*
Sam dyumnena viṣva-turā Ushaḥ mahi sam vājaiḥ vājini-vati. (5)

XLIX.

१ *Ushaḥ bhadrebhiḥ ā gahi divaḥ chit rochanāt adhi*

divitias ab omnibus expetitas, pulchras, Aurora dato, facile obtinendas.
 14 Quicunque nimirum te vates pristini, auxilium *vel* cibum *rogantes*, invo-
 carunt, magna!—Tu nostras preces comproba, Aurora! divitiis puris,
 splendidis. 15 Aurora! siquidem hodie lumine *tuo* portas aperuisti cœli,
 nobis largire ab hoste securam, amplam domum, largire, dea! vaccis præ-
 ditos cibos. 16 Nos opulentia magnæ, omnigenæ participes fac, et vacca-
 rum, gloriæque omnia vincentis, Aurora magna! et ciborum, cibo prædita.

XLIX.

1 Aurora! sanctis *viis* accede, et de cœli splendore superne: vehunto ru-

- वहन्त्वरुणसव उप त्वा सोमिनो गृहं ॥
 २ सुपेशसं सुखं रथं यमध्यस्था उषस्त्वं ।
 तेना सुश्रवसं जनं प्रावाद्य दुहितर्दिवः ॥
 ३ वयश्चित्ते पतत्रिणो द्विपच्चतुष्पदर्जुनि ।
 उषः प्रारन्तृतूरनु दिवो अन्तेभ्यस्परि ॥
 ४ व्युच्छन्ती हि रश्मिभिर्विष्वमाभासि रोचनं ।
 तां त्वामुषर्वसूयवो गीर्भिः कण्वा अहूषत ॥ ६ ॥

HYMNUS VII. [L.]

- १ उदु त्यं जातवेदसं देवं वहन्ति केतवः । दृशे विष्वाय सूर्यं ॥
 २ अप त्ये तायवो यथा नक्षत्रा यन्त्यक्तुभिः । सूराय विष्वचक्षसे ॥

Vahantu aruṇa-psavaḥ upa tvā sominaḥ grīhaṁ.

- २ *Su-peśasaṁ su-khaṁ rathaṁ yaṁ adhi-asthāḥ Ushaḥ tvam*
Tena su-śravaśaṁ janaṁ pra ana adya duhitaḥ divaḥ.
 ३ *Vayaḥ chit te patatrinaḥ dvi-pat chatuḥ-pat arjuni*
Ushaḥ pra āraṇ rītūn anu divaḥ antebhyaḥ pari.
 ४ *Vi-uchhantī hi raśmi-bhiḥ viṣvaṁ ā-bhāsi rochanam*
Tām tvām Ushaḥ vasu-yavaḥ gīḥ-bhiḥ Kaṇvāḥ ahūṣata. (6)

L.

- १ *Ut u tyam jāta-vedasaṁ devaṁ vahanti ketavaḥ dṛṣe viṣvāya Sūryam.*
 २ *Apa tye tāyavaḥ yathā nakshatrā yanti aktu-bhiḥ Sūrāya viṣva-chakshase.*

bicundæ vaccæ te ad libantis domum. २ Formosum, felicem currum, quem conscendisti, Aurora! tu, illo virum faustas preces recitantem adi hodie, filia cæli! ३ Aves quoque volantes, atque bipes et quadrupes, prodeunt, splendida Aurora! tuos post adventus de cæli finibus undecunque. ४ Tenebras dispellens enim radiis universum mundum collustras clare: illam te, Aurora! opulentiam desiderantes Kanvidæ cantilenis laudarunt.

L.

१ Sursum jam illum omniscium divinum vehunt radii Solem, omnium ad conspectum. २ Illæ stellæ, fures veluti, discedunt cum noctibus præ Sole

- ३ अदृश्रमस्य केतवो वि रश्मयो जनां अनु १ भ्राजन्तो अग्नयो यथा ॥
 ४ तरणिर्विश्वदर्शितो ज्योतिष्कृदसि सूर्य १ विश्वमाभासि रोचनं ॥
 ५ प्रत्यङ्मृगानां विशः प्रत्यङ्मुद्दिषि मानुषान् १ प्रत्यङ्मृगं स्वर्दशे ॥७॥
 ६ येना पावक चक्षसा भुरण्यन्तं जनां अनु १ त्वं वरूण पश्यसि ॥
 ७ वि द्यामेषिर्जस्पृष्टवहा मिमानो अक्तुभिः १ पश्यन्जन्मानि सूर्य ॥
 ८ सप्त त्वा हरितो रथे वहन्ति देव सूर्य १ शोचिष्केशं विचक्षण ॥
 ९ अयुक्त सप्त शुन्ध्युवः सूरौ रथस्य नप्त्यः १ ताभिर्याति स्वयुक्तिभिः ॥
 १० उद्वयं तमसस्पारि ज्योतिष्पश्यन्त उत्तरं १
 देवं देवत्रा सूर्यमगन्म ज्योतिरुत्तमं ॥

- ३ *Adṛṣraṁ asya ketavaḥ vi raśmayah janān anu bhrājantaḥ agnayah yathā.*
 ४ *Taraṇiḥ viśva-darṣataḥ jyotiḥ-kṛit asi Sūrya viśvaṁ ā bhāsi rochanam.*
 ५ *Pratyah devānām Viśah pratyah ut eshi mānushān pratyah viśvaṁ svaḥ dṛiṣe. (7)*
 ६ *Yena pāvaka chakshasā bhuraṇyantaṁ janān anu tvaṁ varuṇa paśyasi.*
 ७ *Vi dyām eshi rajaḥ prithu ahā mimānaḥ aktu-bhiḥ paśyan janmāni Sūrya.*
 ८ *Sapta tvā haritaḥ rathe vahanti deva Sūrya śochiḥ-keśam vi-chakshaṇa.*
 ९ *Ayukta sapta śundhyuvaḥ Sūrah rathasya naptayah tābhiḥ yāti svayukti-bhiḥ.*
 १० *Ut vayam tamasaḥ pari jyotiḥ paśyantaḥ ut-taram*
Devam deva-trā Sūryam aganma jyotiḥ ut-tamam.

omnia revelante. ³ Intuentur illius collustrantes radii creaturas, fulgidi, ignium instar. ⁴ Transiens, omnibus conspiciendus, lucem efficiens es, Sol! Omnem illustras aerem. ⁵ Coram deorum Visibus, coram hominibus exurgis, coram universo cælo, ut conspiciaris. ⁶ Quo lumine, lustrans! terram homines sustentantem intueris, protector! ⁷ eodem cælum permeas, et aerem magnum, dies efficiens cum noctibus, conspiciens creaturas, Sol! ⁸ Septem te fulvæ equæ curru vehunt, lucide Sol! te, radiantibus comis decorum, collustrator! ⁹ Junxit septem purificantes equas Sol, currum trahentes: ab illis vectus currus incedit, proprio vinculo currui subjunctis. ¹⁰ Nos post caliginem lumen conspicientes præstantius, lucidum inter deos Solem adimus, lumen præstantissimum. ¹¹ Surgens hodie, benefico lumine

- 11 उद्यन्नद्य मित्रमह आरोहन्नुत्तरां दिवं ।
 हृद्रोगं मम सूर्य हरिमाणं च नाशय ॥
 12 शुकेषु मे हरिमाणं रोपणाकासु दध्मसि ।
 अथो हारिद्रवेषु मे हरिमाणं निदध्मसि ॥
 13 उदगादयमादित्यो विश्वेन सहसा सह ।
 द्विषन्तं मम रन्धयन्मो अहं द्विषते रधं ॥ ८ ॥

CAPUT DECIMUM.

HYMNUS I. [LI.]

- 1 अभि त्यं मेषं पुरुहूतमृग्मियमिन्द्रं गीर्भिर्मदता वस्वो अर्णवं ।
 यस्य द्यावो न विचरन्ति मानुषा भुजे मंहिष्ठमभि विप्रमर्चत ॥

- 11 *Ut-yan adya mitra-mahāh ā-rohan ut-tarām divam*
Hṛit-rogaṁ mama Sūrya harimāṇaṁ cha nāṣaya.
 12 *Śukeshu me harimāṇaṁ ropāṇākāsu dadhmasi*
Atho hāridraveshu me harimāṇaṁ ni dadhmasi.
 13 *Ut agāt ayaṁ Ādityaḥ viṣvena sahasā saha*
Dvishantaṁ mahyaṁ randhayan mo ahaṁ dvishate radhaṁ. (8)

LI.

- 1 *Abhi tyam mesam puru-hutam ṛigmiyam Indram giḥ-bhiḥ madata vasvaḥ arṇavam*
Yasya dyāvah na vi-charanti mānushā bhuje maṇḥishkthaṁ abhi vipram archata.

prædite! adscendens in sublime cælum, cordis morbum meum, Sol! pallorem-que dele. ¹² Psittacis meum pallorem, aut turdis, injicimus: etiam hāridravis meum pallorem injicimus. ¹³ Ortus est ille Sol omni cum vigore, infestum mihi virum necans: non egometipse infesto morbo finem imposuerim.

LI.

¹ Illum arietem, a multis invocatum, hymnis celebratum Indram cantilenis exhilarate, divitiarum oceanum, cujus, radiorum instar, se diffundunt opera hominibus faventia: ut cibo fruamini, maximum sapientem colite. ² Illum colebant fauste aggredientem opitulatores, amplificatores Ribhues, illum, qui

- २ अभीमवन्वन्स्वभिष्टिमृतयोऽन्तरिक्षप्रां तविषीभिरावृतं ।
इन्द्रं दक्षास ऋभवो मदच्युतं शतक्रतुं जवनी सूनृतारुहन् ॥
- ३ त्वं गोत्रमङ्गिरोभ्योऽवृणोरपोतात्रये शतदुरेषु गातुवित् ।
ससेन चिद्विमदायावहो वस्वाजावद्रिं वावसानस्य नर्तयन् ॥
- ४ त्वमपामपि धानावृणोरपाधारयः पर्वते दानुमद्वसु ।
वृत्रं यदिन्द्र शवसावधोरहिमादित्सूर्यं दिव्यारोहयो दृशे ॥
- ५ त्वं मायाभिरप मायिनोऽधमः स्वधाभिर्ये अधि शुष्पावजुह्वत ।
त्वं पिप्रोर्नृमणः प्रारुजः पुरः प्र ऋजिष्वानं दस्युहत्येष्वाविथ ॥९॥
- ६ त्वं कुत्सं शुष्णहत्येष्वाविथारन्धयोऽतिथिग्वाय शम्बरं ।

- २ *Abhi im̐ avanvan su-abhishtim̐ ūtayaḥ antariksha-prām̐ tavishūbbhiḥ ā-vṛitam̐*
Indram̐ dakshāsaḥ R̥ibhavaḥ mada-chyutam̐ Śata-kratūṁ javanī sūnṛitā ā aruhat.
- ३ *Tvam̐ gotram̐ Angiraḥ-bhyaḥ avṛiṇoḥ apa uta Atraye śata-dureshu gātu-vit*
Sasena chit Vi-madāya avahaḥ vasu ājau adriṁ vavasānasya nartayan.
- ४ *Tvam̐ apām̐ api-dhānā avṛiṇoḥ apa adhārayaḥ parvate dānu-mat vasu*
Vṛitram̐ yat Indra śavasā avudhīḥ ahiṁ āt it sūryam̐ divi ā arohayaḥ dṛiṣe.
- ५ *Tvam̐ māyābbhiḥ apa māyinaḥ adhamāḥ svadhūbbhiḥ ye adhi śuptau ajuhvata*
Tvam̐ Piproḥ nṛi-manāḥ pra arujāḥ puraḥ pra R̥ijīṣvānam̐ dasyu-hatyeshu āvitha. (9)
- ६ *Tvam̐ Kutsam̐ Śushṇa-hatyeshu āvitha arandhayaḥ atithi-gvāya Śambaraṁ*

aerem implet, viribus circumdatum Indram, *hostium* superbiam frangentem,
Satakratum : excitans *ad Vritra* cædem sincerus sermo *meus* perveniat *ad eum*.
³ Tu nubem Angirasibus aperuisti ; et Atri, centum portis instructo in loco,
viæ dux fuisti ; cibo præditam quoque Vimadæ advexisti opulentiam, *cultoris*
in prælio versantis telum adjuvans. ⁴ Tu aquarum receptacula aperuisti, re-
tinuisti in monte osoris opulentiam : Vritram quum vigore occidisses, Indra !
perniciosum, tunc statim solem in cælo sursum duxisti ut conspiceretur.
⁵ Tu præstigiis præstigiatores difflavisti, qui cibis in *ore suo* rutilo sacrifica-
runt : tu, hominibus favens ! Pipruis fregisti urbes : Rijisvanem in præliis
hostes necantibus servasti. ⁶ Tu Kutsam in *certaminibus*, Sushnæ cædem pa-
rantibus, servasti ; necasti propter *festum*, hospitibus visitandum, Samba-

- महान्तं चिदर्बुदं निक्रमीः पदा सनादेव दस्युहत्याय जज्ञिषे ॥
 ७ त्वे विश्वा तविषी सध्यग्निता तव राधः सोमपीथाय हर्षते ।
 तव वज्रश्रिकिते बाह्वोर्हितो वृश्चा शत्रोरव विश्वानि वृष्ट्या ॥ १४॥
 ८ विजानीक्षार्यान्ते च दस्यवो बर्हिष्मते रन्धया शासदव्रतान् ।
 शाकी भव यजमानस्य चोदिता विश्वेत्ता ते सधमादेषु चाकन ॥
 ९ अनुव्रताय रन्धयन्नप व्रतानाभूभिरिन्द्रः शनथयन्ननाभुवः ।
 वृद्धस्य चिद्वर्धतो द्यामिनक्षतः स्तवानो वम्रो विजघान संदिहः ॥
 १० तक्षघ्न उशना सहसा सहो वि रोदसी मज्मना बाधते शवः ।
 आत्वा वातस्य नृमणो मनोयुज आ पूर्यमाणमवहन्नभि श्रवः ॥ १० ॥

Mahāntaṁ chit Arbudaṁ ni kramīḥ padā sanūt eva dasyu-hatyāya jajnishe.

- 7 *Tve viṣvū tavishī sadhryak hitā tava rādhaḥ soma-pīthāya harshate*
Tava vajraḥ chikite bāhvoḥ hitaḥ vṛiṣcha satroḥ ava viṣvāni vṛishṭyā.
 8 *Vi jānihi āryān ye cha dasyavaḥ barhishmate randhaya śāsata avratān*
Śāki bhava yajamānasya choditā viṣvā it tā te sadha-mādeshu chākana.
 9 *Anu-vratāya randhayān apa-vratān ā-bhūbhiḥ Indrah śnathayan anābhuvāḥ*
Vṛiddhasya chit vardhataḥ dyām inakshataḥ stavānaḥ Vamraḥ vi jaghāna saṁ-di-
 10 *Takshat yat te Uśanā sahasū sahaḥ vi rodasī majmanā bādhatе shavaḥ* [haḥ.
Ā tvā vātasya nṛi-maṇaḥ manāḥ-yujāḥ ā pūryamaṇam avahan abhi śravaḥ. (10)

ram; magnumque Arbudam adortus es pede: diuturno sane *ex tempore* hostium cædi intentus fuisti. 7 In te omnis fortitudo ex adverso collocata est: tua mens libaminis potu gaudet: telum conspicitur tuis in manibus positum: frange inimici cunctas vires. 8 Dignosce pios, et qui hostes *illorum sunt*: cultoris gratia, stragulo sacrificali instructi, dele reprimens rituum turbatores: potens sis sacrificantis iustigator: omnia hæc in *sacrificiis*, tibi gaudium ferentibus, exopto. 9 Pii *hominis* caussa necans impios, laudantium gratia delens Indras eos qui non laudant: adulti quoque *et* adolescentis *Indræ*, cælum nacti, laudans Vamras diruit acervos. 10 Si exacuit Usanas *sua* vi vim tuam, cælum terramque impetu fugat vigor *tuus*: te, hominibus favens! auræ equi, mente jugati, robore repletum vehunto ad cibum *sacrificalem*.

- 11 मन्दिष्ट यदुशने काये सचा इन्द्रो वङ्कू वङ्कुतराधितिष्ठति ।
उयो ययिं निरपः स्रोतसामृजद्विशुष्णस्य दंहिता ऐरयत्पुरः ॥
- 12 आ स्मा रथं वृषपाणेषु तिष्ठसि शायीतस्य प्रभृता येषु मन्दसे ।
इन्द्र यथा सुतसोमेषु चाकनो नवीणं श्लोकमारोहसे दिवि ॥
- 13 अददा अर्भो महते वचस्यवे कक्षीवते वृचयामिन्द्र मुन्वते ।
मेनाभवो वृषणश्वस्य सुक्रतो विश्वेता ते सवनेषु प्रवाच्या ॥
- 14 इन्द्रो अश्रायि सुध्यो निरेके पज्रेषु स्तोमो दुर्यो न यूपः ।
अश्वयुर्गव्यू रथयुर्वसूयुरिन्द्र इद्रायः क्षयति प्रयन्ता ॥

- 11 *Mandishṭa yat uṣane kāvyē sachā Indrah vankū vanku-tarū adhi tiṣṭhati*
Ugrah yayiṁ nīḥ apah srotasā aśṛijāt vi śuṣṇasyu dṛiṣṭhitāḥ airayat purah.
- 12 *Ā sma ratham vṛisha-pāneshu tiṣṭhasi Śāryātasya pra-bhṛitāḥ yeshu mandase*
Indra yathā suta-somesu chākanaḥ anarvāṇām ślokaṁ ā rohase divi.
- 13 *Adadāḥ arbhām mahate vachasyave Kakshivāte Vṛichayām Indra sunvate*
Menā abhavaḥ Vṛishanaśvasya su-krato viṣvā it tā te savaneshu pra-vāchyā.
- 14 *Indrah aśrāyi su-dhyaḥ nireke Pajreshu stomah duryah na yūpah*
Aśva-yuh gavyuh ratha-yuh vasu-yuh Indrah it rūyah kshayati pra yantū.

11 Quum laudaretur Indras ipsum desiderante carmine, tunc currui se volventi equos, tortuoso tramite se volventes, subjunxit, ipsumque adscendit: horrendus Indras e mobili nube aquas, torrentis in modum, elicuit: siccatoris firmas concussit urbes. 12 Currum liquorum bibendorum caussa conscendisti: a Sāryāta parata sunt libamina, quibus gaudes: ea grata habes, Indra! sicut alia sacrificia, paratis libaminibus sociata, grata habes: immutabilem hymnum nancisceris in cœlo. 13 Dedisti mulierem juvenem Vrichayam grandævo Kakshivanti, laudes tuas celebranti, libanti, Indra! Tu Mena fuisti, Vrishanasvæ filia, clara facinora peragens! Omnia hæc opera tua in sacrificiis celebranda sunt. 14 Indras colebatur ut juvaret homines pios in paupertate: inter Pajras hymnus stat immotus, portæ veluti postis: equos, vaccas, currus, divitias optans Indras ille adest, opum largitor. 15 Hic

- 15 इदं नमो वृषभाय स्वराजे सत्यशुष्माय तवसे वाचि ।
अस्मिन्निन्द्र वृजने सर्ववीराः स्मत्सूरिभिस्तव शर्मन्त्स्याम ॥ ११ ॥

HYMNUS II. [LII.]

- 1 त्यं सु मेषं महया स्वर्विदं शतं यस्य सुभ्वः साकमीरते ।
अत्यं न वाजं हवनस्यदं रथमेन्द्रं ववृत्यामवसे सुवृत्तिभिः ॥
2 स पर्वतो न धरुणेष्वच्युतः सहस्रमूर्तिस्तविषीषु वावृधे ।
इन्द्रो यद्वृत्रमवधीन्नदीवृतमुञ्चन्नणींसि जहृषाणो अन्धसा ॥
3 स हि द्वारो द्वारिषु वव्र उधनि चन्द्रबुध्नो मदवृद्धो मनीषिभिः ।
इन्द्रं तमह्वे स्वपस्यया धिया मंहिष्ठरातिं स हि पप्रिरन्धसः ॥

- 15 *Idam namah vṛishabhāya sva-rāje satya-ṣuśmāya tavase avāchi*
Asmin Indra vṛijane sarva-vīrāḥ smat sūri-bhiḥ tava śarman syāma. (11)

LII.

- 1 *Tyam su mesham mahaya svaḥ-vidam śatam yasya su-bhvaḥ sākām īrate*
Atyam na vājam havana-syadam ratham ā Indram vavṛityām avase suvṛikti-bhiḥ.
2 *Saḥ parvataḥ na dharuṇeshu achyutaḥ sahasram-ūtiḥ tavishīṣhu vavṛidhe*
Indraḥ yat Vṛitraḥ avadhīt nadī-vṛitam ubjan arṇāṁsi jarhṛishāṇaḥ andhasā.
3 *Saḥ hi dvaraḥ dvarishu vavraḥ ūdhani chandra-budhnoḥ mada-vṛiddhaḥ manīṣi-bhiḥ*
Indram tam ahve su-apasyayā dhiyā maṁhiṣṭhā-rātiṁ saḥ hi papriḥ andhasaḥ.

hymnus *Indræ* pluvio, sua luce splendido, vera vi prædito, magno, recitatus est: *Indra!* in hac pugna *nos*, cunctis militibus instructi, una cum gnaris nostris *filiis aliisque asseclis*, tua in tutela simus.

LII.

¹ Illum arietem sedulo cole, cæli gnarum, cujus centum laudatores simul *hymnum* excitant: *Indram*, incedentem veluti equum, currum ad ceremonias properantem conscendere rogo, auxilii caussa, precibus. ² Ille, montis instar inter aquas non vacillantis, mille auxilia habens, viribus crevit *Indras*, quum *Vritram* necaret, aquarum coercitorem, effundens aquas, exsultans cibo *sacrificuli*. ³ Is enim coercitor coercitorum, defixus in madida *nube*, lætitiæ auctor est *hominibus* cordatis, libamine crescens: *Indram* illum voco, pia meditante animo, larga dona conferentem; is scilicet est largitor cibi. ⁴ Quem

- 4 आ यं पृणन्ति दिवि सद्मबर्हिषः समुद्रं न सुभ्वः स्वा अभिष्टयः ।
तं वृत्रहत्ये अनुतस्थुरूतयः शुष्मा इन्द्रमवाता अहुतप्सवः ॥
- 5 अभि स्ववृष्टिं मदे अस्य युध्यतो रघ्वीरिव प्रवणे सत्सुरूतयः ।
इन्द्रो यद्वज्री धृषमाणो अन्धसा भिनद्धलस्य परिधीरिव त्रितः ॥ १२ ॥
- 6 परीं घृणा चरति तित्विषे शवो ऽपो वृत्वी रजसो बुध्ममाशयत् ।
वृत्रस्य यत्प्रवणे दुर्गभिस्वनो निजघन्थ हन्वोरिन्द्र तन्यतुं ॥
- 7 ह्रदं न हि त्वा न्यृषन्त्यूर्मयो ब्रह्माणोन्द्र तव यानि वर्धना ।
त्वष्टा चित्ते युज्यं वावृधे शवस्ततश्च वज्रमभिभूत्योजसं ॥
- 8 जघन्वां उ हरिभिः संभृतक्रतविन्द्र वृत्रं मनुषे गातुयन्नपः ।

- 4 *Ā yaṁ pṛiṇanti divi sadma-barhishah samudraṁ na su-bhvaḥ svāḥ abhiṣṭayaḥ*
Taṁ Vṛitra-hatye anu tasthuḥ ūtayaḥ ṣuṣhmāḥ Indraṁ avātāḥ ahruta-ṣuvaḥ.
- 5 *Abhi sva-vṛiṣṭiṁ mada asya yudhyataḥ raghvīḥ-iva pravane sasruḥ ūtayaḥ*
Indraḥ yat vajrī dhṛiṣhamāṇaḥ andhasā bhinat Valasya paridhīn-iva tritaḥ. (12)
- 6 *Pari iṁ ghṛiṇā charati titviṣe śavaḥ apaḥ vṛitvī rajasaḥ budhnaṁ ā aśayat*
Vṛitrasya yat pravane duḥ-gribhiṣvānaḥ ni-jaghantha hanvoḥ Indra tanyatuṁ.
- 7 *Hradaṁ na hi tvā ni-ṛiṣhanti ūrmayaḥ brahmāṇi Indra tava yāni vardhanā*
Tvaṣṭū chit te yujyaṁ vavṛidhe śavaḥ tataksa vajraṁ abhibhūti-ojasaṁ.
- 8 *Jaghanvān u huri-bhiḥ saṁbhṛita-krato Indra Vṛitraṁ manushe gātu-yan apaḥ*

delectant in cælo libamina, in stragulo collocata, oceanum veluti flumina sua, ad illum tendentia; eum Indram, Vritræ cædis caussa, circumstabant auxiliares *Marutes*, exsiccatores, invicti, non curvata corpora habentes. ⁵ Pluviæ coercitorem *Vritram*, lætitia pleni opitulabundi *Marutes*, coram illo *Indra* dimicante, adibant, manantes *aquæ* veluti in declivi: quum *Indras* teliger, corroboratus cibo, necaret *Valam*, custodes veluti a tribus *partibus* constitutos. ⁶ Illum te, *Indram*, triumphans splendor ambit: illuxit robur tuum, quum *Vritræ*, qui aquas coercendo, aeris in superiori parte commorabatur, in grata aura *degentis*, ægre capiendi, frangeres maxillarum sonitum, *Indra*! ⁷ Nam lacum velut undæ, ita te adeunt preces, quæ te amplificant: *Tvaṣtris* etiam tibi convenientem vigorem auxit, fabricavit telum devincente robore præditum. ⁸ Interfecisti sane *Vritram*, *Indra*! parata sacrificia

- अयच्छथा बाह्वोर्वज्रमायसमधारयो दिव्या सूर्यं दृशे ॥
 9 बृहत्स्वचन्द्रमवद्यदुक्थ्यमकृण्वत भियसा रोहणं दिवः ।
 यन्मानुषप्रधना इन्द्रभूतयः स्वर्नृषाचो मरुतो मदन्ननु ॥
 10 द्यौश्चिदस्यामवां अहेः स्वनादयोयवीद्भियसा वज्र इन्द्र ते ।
 वृत्रस्य यद्वदधानस्य रोदसो मदे सुतस्य शवसाभिनच्छिरः ॥१३॥
 11 यदिन्विन्द्र पृथिवी दशभुजिरहानि विम्बा ततनन्त कृष्टयः ।
 अत्राह ते मघवन्विश्रुतं सहो घामनु शवसा बर्हणा भुवत् ॥
 12 त्वमस्य पारे रजसो योमनः स्वभूत्योजा अवसे धृषन्मनः ।
 चकृषे भूमिं प्रतिमानमोजसो पः स्वः परिभूरेथादिवं ॥

Ayachhathāḥ bāhvoḥ vajraṁ āyasaṁ adhārayaḥ divi ā sūryaṁ dṛṣe.

- 9 *Bṛihat sva-chandraṁ ama-vat yat ukthyaṁ akṛiṇvata bhiyasā rohaṇaṁ divaḥ*
Yat mānusha-pradhanāḥ Indraṁ ūtayaḥ svaḥ nṛi-sāchaḥ Murutaḥ amadan anu.
 10 *Dyauḥ chit asya ama-vān Aheḥ svanāt ayoyavīt bhiyasā vajraḥ Indra te*
Vṛitrasya yat badbadhānasya rodasī made sutasya śavasā abhinat śiraḥ. (13)
 11 *Yat it nu Indra prithivī daśa-bhujīḥ ahāni viṣvā tutananta kṛiṣṭayaḥ*
Atra aha te Magha-van vi-ṣrutaṁ sahaḥ dyāṁ anu śavasā barhaṇā bhuvat.
 12 *Tvaṁ asya pāre rajasaḥ vi-omanaḥ svabhūti-ojāḥ avase dhṛiṣhat-manaḥ*
Chakṛiṣhe bhūmiṁ pruti-mānaṁ ojaḥ apaḥ svaḥ pari-bhūḥ eṣhi ā divaṁ.

habens ! fulvis equis hominem adire desiderans : aquas *effunde* :prehendisti manibus telum ferreum : collocasti in cælo solem ut conspiceretur. ⁹ Cantilenam proprio lumine claram, fortem, modulabilem quum recitarent *sacerdotes*, *Vritræ* metu *territi*, adscensum cæli procurantem ; et quum Marutes, pro hominibus dimicantes, tutores cæli, mortalibus faventes, Indram exhilararent ; *tunc Indras Vritram occidit.* ¹⁰ Cælum quoque firmum illius Ahis clamore contremuit metu, quum telum tuum, Indra ! *Vritræ*, cæde minantis cælum terramque, gaudio libaminis, vehementia finderet caput. ¹¹ Si, Indra ! terra decies major *esset*, et diebus omnibus augerentur homines, tum quoque tua, Maghavan ! *inclyta fortitudo*, et robore tuo *patrata Vritræ* cædes, cæli instar *longe lateque illustris* foret. ¹² Tu degens in termino hujus spatii aerei, proprio vigore præditus, victricem mentem gerens ! utilitatis *nostræ*

- 13 त्वं भुवः प्रतिमानं पृथिव्या ऋषवीरस्य बृहतः पतिर्भूः ।
 विश्वमाप्रा अन्तरिक्षं महित्वा सत्यमज्ञा नकिरन्यस्त्वावान् ॥
- 14 न यस्य द्यावापृथिवी अनु यचो न सिन्धवो रजसो अन्तमानशुः ।
 नोत स्ववृष्टिं मदे अस्य युध्यत एको अन्यच्चकृषे विश्वमानुषक् ॥
- 15 आर्चन्नत्र मरुतः सस्मिन्नाजौ विश्वे देवासो अमदन्ननु त्वा ।
 वृत्रस्य यद्वृष्टिमता वधेन नि त्वमिन्द्र प्रत्यानं जघन्थ ॥१४॥

HYMNUS III. [LIII.]

- 1 न्यू षुवाचं प्र महे भरामहे गिर इन्द्राय सदने विवस्वतः ।
 नू चिद्धि रत्नं ससतामिवाविदन्न दुष्टुतिर्द्रविणोदेषु शस्यते ॥

- 13 *Tvaṁ bhuvāḥ prati-mānaṁ prithivyāḥ ṛishva-vīrasya bṛihataḥ patiḥ bhūḥ*
Viṣvaṁ ā aprāḥ antarikṣhaṁ mahi-tvā satyaṁ addhā nakiḥ anyāḥ tvā-vān.
- 14 *Na yasya dyāvāpṛithivī anu vyachāḥ na sindhavaḥ rajasāḥ antaṁ ānaṣuḥ*
Na uta sva-vṛishṭiṁ made asya yudhyataḥ ekuḥ anyat chakṛishe viṣvaṁ ānuṣhak.
- 15 *Ārchan atra Marutaḥ sasmin ājau viṣve devāsaḥ amadan anu tvā*
Vṛitrasya yat bhrishṭi-matā vadhena ni tvaṁ Indra prati ānaṁ jaghantha. (14)

LIII.

- 1 *Ni u su vāchaṁ pra mahe bharāmahe girāḥ Indrāya sadane vivasvataḥ*
Nu chit hi ratnaṁ sasatām-iva avidat na duḥ-stutiḥ draviṇaḥ-desḥu śasyate.

caussa fecisti terram, imaginem tui roboris: æthera, aerem, cœlum tu circumdans habes. ¹³ Tu es imago terræ: claris heroibus conspicui, magni cœli tutor es: omnem imples aerem magnitudine: profecto, sane, nemo alius est tui similis. ¹⁴ Cujus non cœlum terraque capaces sunt, nec torrentes aeris ad finem perveniunt, ejusdem *Indræ*, pluviae coercitorem *Vritram* gaudio adorti, haud *quisquam fortitudinem possidet*: solus cuncta alia condidisti omnino, *quæ præter te existunt*. ¹⁵ Te venerabantur tunc Marutes in illo certamine, omnes dii exhilarabant te, quum tu, Indra! prosternente telo, adversus *Vritræ* faciem dimicares.

LIII.

¹ Egregiam laudem proferimus magno *Indræ*, hymnosque, in domicilio sacrificantis: nam celeriter profecto thesaurum invenit, sicut dormientium

- २ दुरो अश्वस्य दुर इन्द्र गोरसि दुरो यवस्य वसुनः इन्द्रस्पतिः ।
 शिक्षानरः प्रदिवो अकामकर्शनः सखा सखिभ्यस्तमिदं गृणीमसि ॥
- ३ शचीव इन्द्र पुरुकृद्युमत्तम तवेदिदमभितथेकिते वसु ।
 अतः संगृभ्याभिभूत आभर मा त्वायतो जरितुः काममूनयीः ॥
- ४ एभिद्युभिः सुमना एभिरिन्दुभिर्निरुन्धानो अमतिं गोभिरश्विना ।
 इन्द्रेण दस्युं दारयन्त इन्दुभिर्युतद्वेषसः समिषा रभेमहि ॥
- ५ समिन्द्र राया समिषा रभेमहि सं वाजेभिः पुरुचन्द्रैरभिद्युभिः ।
 सं देवा प्रमत्या वीरशुष्मया गोअग्रयाश्वावत्या रभेमहि ॥१५॥
- ६ ते त्वा मदा अमदन्तानि वृष्या ते सोमासो वृत्रहत्येषु सत्पते ।

- २ *Duraḥ aśvasya duraḥ Indra goṣ asi duraḥ yavasya vasunaḥ inaḥ patiḥ*
Śikṣā-naraḥ pra-divaḥ akāma-karṣaṇaḥ sakḥ sakhī-bhyaḥ taṁ idaṁ grīṇīmasi.
- ३ *Śachī-vaḥ Indra puru-kṛit dyumat-tama tava it idaṁ abhitaḥ chekita vasu*
Ataḥ saṁ-grībhya abhi-bhūte ā bhara mā tvā-yataḥ jarituh kāmāṁ ūnayīḥ.
- ४ *Ebhiḥ dyu-bhiḥ su-manāḥ ebhiḥ indu-bhiḥ ni-rundhānaḥ amatiṁ gobhiḥ aśvinā*
Indreṇa dasyuṁ darayantaḥ indu-bhiḥ yuta-dvेषasaḥ saṁ ishā rabhemahi.
- ५ *Saṁ Indra rāyā saṁ ishā rabhemahi saṁ vājebhiḥ puru-chandraiḥ abhidyu-bhiḥ*
Saṁ devyā pra-matyā vīra-ṣuṣmayā go-agrayā aśva-vatyā rabhemahi. (15)
- ६ *Te tvā mādāḥ amadan tāni vṛiṣṇyā te somāsaḥ Vṛitra-hatyeshu sat-pate*

divitias fur reperit : non indecora laus inter liberales homines commendatur.

२ Dator equi, dator, Indra! vaccæ es; dator frumenti, opulentia dominus et custos: donationis dux antiquus, desideria non frustrans, amicus amicis es; tali tibi hanc cantilenam recitamus. ३ Sapiens Indra! multa peragens! splendidissime! tua hæc ubique conspicitur opulentia: ideoque *divitias* colligendo, victor! affer *cas nobis*: non te desiderantis laudatoris votum irritum facias. ४ Hisce splendidis *sacrificiis* conciliatus sis, et his liquoribus, avertens paupertatem vaccis et opulentia equis abundante; opitulante Indra, liquoribus conciliato, hostem devincentes, liberati osoribus, cibo compotes fiamus. ५ Indra! divitiis et cibo compotes fiamus, nec non viribus, multos exhilarantibus, splendidis; illustri sapientia, adversus inimicos robore munita, vaccis imprimis clara, equis abundante, compotes fiamus. ६ Illi te

- यत्कारवे दश वृत्राण्यप्रति बर्हिष्मते नि सहस्राणि बर्हयः ॥
 7 युधा युधमुप चेदेषि धृष्ण्या पुरा पुरं समिदं हंस्योजसा ।
 नम्या यदिन्द्र सख्या परावति निबर्हयो नमुचिं नाम मायिनं ॥
 8 त्वं करंजमुत पर्णयं वधीस्तेजिष्ठयातिथिग्वस्य वर्तनी ।
 त्वं शता वंगृदस्याभिनत्पुरो नानुदः परिषूता ऋजिष्वना ॥
 9 त्वमेतां जनराज्ञो द्विर्दशाबन्धुना सुश्रवसोपजग्मुषः ।
 षष्टिं सहस्रा नवतिं नव श्रुतो नि चक्रेण रथ्या दुष्पदावृणक् ॥
 10 त्वमाविथ सुश्रवसं तवोतिभिस्तव त्रामभिरिन्द्र तूर्वयाणं ।
 त्वमस्मै कुत्समतिथिग्वमायुं महे राज्ञे यूने अरन्धनायः ॥

Yat kārave daśa vṛitrāṇi aprati barhishmate ni sahasrāṇi barhayaḥ.

- 7 *Yudhā yudham upa gha it eshi dhrishṇu-yā purā puram sam idam haṁsi ojasā*
Namyā yat Indra sakhyā parā-vati ni-barhayaḥ Namuchiṁ nāma māyinaṁ.
 8 *Tvaṁ Kāranjam uta Parnayam vadhīḥ tejishṭhayā Atithi-gvasya vartanī.*
Tvaṁ śatā Vangrīdasya abhinat purāḥ ananu-daḥ pari-sūtāḥ Rijiṣvanā.
 9 *Tvaṁ etān jana-rājnaḥ dviḥ daśa abandhunā Su-śravasā upa-jagmushaḥ*
Shashtiṁ sahasrā navatiṁ nava śrutāḥ ni chakreṇa rathyā duḥ-padā avṛiṇak.
 10 *Tvaṁ āvitha Su-śravasam tava ūti-bhiḥ tava trāma-bhiḥ Indra Tūrvayāṇam*
Tvaṁ asmai Kutsam Atithi-gvam Āyuṁ mahe rājne yūne arandhanāyaḥ.

exhilaratores *Marutes* exhilarabant, illaque *sacrificia tibi deo* pluvio oblata, et illa libamina propter *Vritræ* incursiones *tibi fusa*, proborum tutor! quum sacrificatori, stragula paranti, decem millia calamitatum, nemine renitente, profligares. ⁷ De prælio in prælium sane pergis, victor: cum *Asurarum* urbe hanc *etiam* urbem deles vigore *tuo*: siquidem frangente cum *telo*, te comitante, longinquo *in loco* necasti *Namuchim* nomine præstigiatorém. ⁸ Tu *Kāranjam* et *Parnayam* occidisti, potentissimo robore, *Atithigvæ* rogatu; tu centum *Vangridæ* fregisti urbes, adjutore destitutus, obsessas a *Rijisvane*. ⁹ Tu illos pagorum reges bis decem, cum *Susravase* sociis destituto *præliandi caussa* congressos, *eorumque assecclas* sexaginta millia nonaginta novem, inclytus, rota vehiculari vix attingenda propulsasti. ¹⁰ Tu servasti *Susravasem* tuis auxiliis; tuis opitulationibus, *Indra!* servasti

- ॥ य उदचीन्द्र देवगोपाः सखायस्ते शिवतमा असाम ॥
त्वां स्तोषाम त्वया सुवीरा द्राघीय आयुः प्रतरं दधानाः ॥ १६ ॥

HYMNUS IV. [LIV.]

- १ मा नो अस्मिन्मघवन्पृत्स्वंहसि न हि ते अन्तः शवसः परीणशे ॥
अक्रन्दयो नद्यो रोरुवद्वना कथां न क्षोणीर्भियसा समारत ॥
२ अर्चा शक्राय शाकिने शचीवते शृण्वन्तमिन्द्रं महयन्नभिष्टुहि ॥
यो धृष्णुना शवसा रोदसी उभे वृषा वृषत्वा वृषभो न्युजते ॥
३ अर्चा दिवे बृहते शूष्यं वचः स्वस्रत्रं यस्य धृषतो धृषन्मनः ॥
बृहच्चवा असुरो बर्हणा कृतः पुरो हरिभ्यां वृषभो रथो हि षः ॥

- ॥ *Ye ut-ricchi Indra deva-gopāḥ sakhāyaḥ te śiva-tamāḥ asāma*
Tvāṁ stoshāma tvayā su-vīrāḥ drāghīyaḥ āyuh pra-taraṁ dadhānāḥ. (16)

LIV.

- १ *Mā naḥ asmin Magha-van pṛit-su añhasi nahi te antaḥ śavasah pari-naṣe*
Akrandayaḥ nadyaḥ roruvat vanā kathā na kṣhoṇīḥ bhiyasā saṁ ārata.
२ *Archa Śakrāya śākine śachī-vate śṛiṇvantaṁ Indraṁ mahayan abhi stuhi*
Yaḥ dhṛishṇunā śavasā rodasī ubhe vṛishā vṛisha-tvā vṛishabhaḥ ni-ṛinjate.
३ *Archa dive bṛihate śūshyaṁ vachaḥ sva-kṣatraṁ yasya dhṛishataḥ dhṛishat manaḥ*
Bṛihat-śravāḥ asuraḥ barhaṇā kṛitaḥ puraḥ hari-bhyaṁ vṛishabhaḥ rathaḥ hi ṣaḥ.

Túrvayánam : tu Kutsam, Atithigvam, et Áyum huic magno regi juveni in ditionem redegisti. ॥ *Nos*, qui, instante *sacrificio*, Indra! a diis custoditi, amici tui beatissimi fuimus, *iidem nos consummato etiam sacrificio* te laudemus, per te illustrem progeniem nacti, longiorem vitam amplius possidentes.

LIV.

- ⁴ १ Ne nos *deseras*, Maghavan! in hoc e certaminibus *erorto* scelere : non enim finis *est* tui roboris, ita ut vinci possis : facis ut resonent fluvii, vehementer strepens, *atque* undæ : qui *fit ut tres* mundi terrore non contremant ?
² Fac preces Sakræ potenti, sapienti : audientem Indram extollens lauda, qui victrici potentia ambo, cælum terramque, pluvius *deus*, imbrifera vi, desideriorum expletor, ornat. ³ Fac illustri, magno *Indræ* exhilarantem precem, ex semetipsa vicens cujus victoris victrix mens *est* : magna gloria

- 4 त्वं दिवो बृहतः सानु कोपयो ऽव त्मना धृषता शम्बरं भिनत् ॥
 यन्मायिनो व्रन्दिनो मन्दिना धृषच्छितां गभस्तिमशनिं पृतन्यसि ॥
- 5 नि यदृणक्षि श्वसनस्य मूर्धनि शुष्णस्य चिद्व्रन्दिनो रोरुवद्वना ॥
 प्राचीनेन मनसा बर्हणावता यदद्या चित्कृणवः कस्त्वा परि ॥ १७ ॥
- 6 त्वमाविथ नर्यं तुर्वशं यदुं त्वं तुर्वीति वय्यं शतक्रतो ॥
 त्वं रथमेतशं कृत्व्ये धने त्वं पुरो नवतिं दम्भयो नव ॥
- 7 स घा राजा सत्पतिः शूशुवज्जनो रातहयः प्रति यः शासमिन्वति ॥
 उक्था वा यो अभिगृणाति राधसा दानुरस्मा उपरा पिन्वते दिवः ॥
- 8 असमं क्षत्रमसमा मनीषा प्र सोमपा अपसा सन्तु नेमे ॥

- 4 *Tvaṁ divaḥ bṛihataḥ sānu kopayaḥ ava tmanā dhṛishatā Sambaram bhinat*
Yat māyinaḥ vrandinaḥ mandinā dhṛishat śitāṁ gabhastiṁ aśaniṁ pṛitanyasi.
- 5 *Ni yat vṛiṇakshi śvasanasya mūrdhani śuṣṇasya chit vrandinaḥ roruvat vanā*
Prāchīnena manasā barhaṇā-vatā yat adya chit kṛiṇavaḥ kaḥ tvā pari. (17)
- 6 *Tvaṁ āvitha Naryam Turvaśaṁ Yaduṁ tvaṁ Turvītiṁ Vayyaṁ Sata-krato*
Tvaṁ rathaṁ etaśaṁ kṛitvye dhane tvaṁ puraḥ navatiṁ dumbhayaḥ nava.
- 7 *Shaḥ gha rājā sat-patiḥ śūśuvat janaḥ rāta-havyaḥ prati yaḥ śāsaṁ invati*
Ukthā vā yaḥ abhi-grīṇāti rādhasā dānuḥ asmai uparā pinvate divaḥ.
- 8 *Asamaṁ kshatraṁ asamā maṇishā pra soma-pāḥ apasā santu neme*

excellens, victor, debellator, honoratus, desideriorum expletor, equis pro-
 perans enim ille. ⁴ Tu cœli magni excelsa concussisti; mente victrici
 Sambaram necasti, quum in præstigosos congregatos *Asuras*, alacri et ex-
 sultante *animo*, acutum radians telum vibrares. ⁵ Siquidem aquas cohibes
 spirantem supra *ventum*, et supra *solem* exsiccantem, *fruges* maturantem,
 altitonans! confirmato animo, victoria prædito, siquidem hodie quoque
 agis, quisnam te superior est? ⁶ Tu servasti Naryam, Turvasam, Yadum,
 tu Turvītim et Vayyam, Satakratus! Tu currum et equum in ineunda
 pugna servasti: tu urbes destruxisti nonaginta novem. ⁷ Ille sane illustris
 proborum tutor semetipsum auget vir, qui, butyrum offerens, *Indræ* gratia
 laudem parat, vel qui hymnos commendat; *dona* largiens huic *sacrificanti*,
Indras nubes pluviam effundere jubet de cœlo. ⁸ Unicum est *Indræ* robur,

- ये त इन्द्र ददुषो वर्धयन्ति महि क्षत्रं स्थविरं वृष्यं च ॥
 ९ तुभ्येदेते बहुला अद्रिदुग्धाश्चमूषदश्चमसा इन्द्रपानाः ।
 अशनुहि तर्पया काममेषामथा मनो वसुदेयाय कृष्व ॥
 १० अपामतिष्ठद्वरुणद्वरु तमोऽन्तर्वृत्रस्य जठरेषु पर्वतः ।
 अभीमिन्द्रो नद्यो वव्रिणा हिता विश्वा अनुष्ठाः प्रवणेषु जिघ्रते ॥
 ११ स शेवृधमधिधा द्युम्नमस्मे महि क्षत्रं जनाषालिन्द्र तयं ।
 रक्षा च नो मघोनः पाहि सूरिनाये च नः स्वपत्या इषे धाः ॥ १८ ॥

HYMNUS V. [LV.]

- १ दिवश्चिदस्य वरिमा विपप्रथ इन्द्रं न मद्वा पृथिवी चन प्रति ।

- Ye te Indra dadushah vardhayanti mahi kshatraṁ sthaviraṁ vṛishṇyaṁ cha.*
 ९ *Tubhya it ete bahulāḥ adri-dugdhāḥ chamū-sadaḥ chamasāḥ Indra-pānāḥ*
Vi-aṣnuhi tarpaya kāmāṁ eshāṁ atha manah vasu-deyāya kṛishva.
 १० *Apāṁ atishṭhat dharuṇa-hvaraṁ tamaḥ antaḥ Vṛitrasya juṭhareshu parvataḥ*
Abhi iṁ Indrah nadyaḥ vavriṇā hitāḥ viṣṇāḥ anu-sthāḥ pravaṇeshu jighnate.
 ११ *Saḥ še-vṛidham adhi dhāḥ dyumnam asme mahi kshatraṁ janāśhāḥ Indra tavyaṁ*
Raksha cha naḥ maghonaḥ pāhi sūrīnāye cha naḥ su-apatyai ishe dhāḥ. (18)

LV.

- १ *Divah chit asya varimā vi paprathe Indraṁ na mahā pṛithivī chana prati*

unica sapientia : sacrati liquoris potores pio opere amplificantor isti, qui tibi, Indra ! sacra facientes, augent magnum robur validumque masculum vigorem. ९ Tibi hæc parata sunt ampla, lapidibus expressa, in pateris servata libamina, ab Indra bibenda : fruere iis, exple iis desiderium tuum : deinde consilium divitias nobis largiendi fac. १० Aquarum cursum repri-mens caligo stabat, circum Vritræ ilia nubes : hos torrentes, ab occultatore coercitos, omnes ex ordine collocatos, Indras in profunda dejicit. ११ Tu salutis auctricem largiaris gloriam nobis, et magnum robur, viros hostiles devincens, Indra ! amplum ; servaque nos divites ; salvos habe sapientes, opulentiaque nos, bonis liberis conspicuæ, et cibo dedas.

LV.

- ¹ Cælo quoque illius amplitudo major est : Indræ ne terra quidem magni-

- भीमस्तुविष्मां चर्षणिभ्य आतपः शिशीते वज्रं तेजसे न वंसगः ॥
 २ सो अर्णवो न नद्यः समुद्रियः प्रतिगृह्णाति विश्रिता वरीमभिः ।
 इन्द्रः सोमस्य पीतये वृषायते सनात्स युध्म ओजसा पनस्यते ॥
 ३ त्वं तमिन्द्र पर्वतं न भोजसे महो नृमणस्य धर्मणामिरज्यसि ।
 प्र वीर्येण देवतातिचेकिते विश्वस्मा उयः कर्मणे पुरोहितः ॥
 ४ स इद्वने नमस्युभिर्वचस्यते चारु जनेषु प्रब्रुवाण इन्द्रियं ।
 वृषा छन्दुर्भवति हर्यतो वृषा क्षेमेण धेनां मघवा यदिन्वति ॥
 ५ स इन्महानि समिथानि मज्मना कृणोति युध्म ओजसा जनेभ्यः ।
 अधा चन ब्रह्मधति त्विषीमत इन्द्राय वज्रं निघनिघ्नते वधं ॥ १९ ॥

Bhīmaḥ tuviśmān charṣaṇi-bhyaḥ ā-tapaḥ śiśīte vajraṁ tejase na vaṁsagaḥ.

२ *Saḥ arṇavaḥ na nadyaḥ samudriyaḥ prati gr̥ibhṇāti vi-śritāḥ varīma-bhiḥ*

Indraḥ somasya pītaye vṛisha-yate sanāt saḥ yudhmaḥ ojasā panasyate.

३ *Tvaṁ taṁ Indra parvataṁ na bhojase mahaḥ nṛmṇasya dharmāṇāṁ irajyasi*

Pra vīryeṇa devatā atī chekite viśvasmai ugraḥ karmaṇe puraḥ-hitāḥ.

४ *Saḥ it vane namasyu-bhiḥ vachasyate chāru janeshu pra-bruvāṇaḥ indriyaṁ*

Vṛishā chhanduḥ bhavati haryataḥ vṛishā kshemeṇa dhenāṁ magha-vā yat invati.

५ *Saḥ it mahāni saṁ-ithāni majmanā kṛṇoti yudhmaḥ ojasā janebhyaḥ*

Adha chana śrat dadhati tvishi-mate Indrāya vajraṁ ni-ghanighnate vadhaṁ. (19)

tuḍine æquiparanda est: horrendus, sapiens, hominum gratia *hostium* combustor, atterit telum ut acutum sit, veluti taurus *cornua* exacuit. ² Ille, océani instar, torrentes aereus recipit extensos amplitudinibus *suis*: Indras, libaminis ad potum, sicut taurus incedit: semper ille pugnator fortitudine laudem desiderat. ³ Tu illam, Indra! monti similem *nubem* non *sivisti* ut *vita* frueretur: magni thesauri possessoribus imperas: fortitudine *sua* Indras deus magnopere inclaruit, horrendus, ad quodvis facinus in prima acie collocatus. ⁴ Ille in silva a venerantibus laudatur, egregie mortalibus declarans suam potentiam: desideriorum largitor *et* protector est precanti, quum sacrificator, *Indræ* auxilio, laudem dives offert. ⁵ Ille magna certamina perficit, pugnator, lustrante vigore, hominum gratia: statim profecto fidem habent lucido *Indræ*: telum infligit letiferum. ⁶ Ille enim, gloriæ

- ६ सहि श्रवस्युः सदनानि कृत्रिमा क्षमया वृधान ओजसा विनाशयन् ।
ज्योतींषि कृण्वन्नवृकाणि यज्यवे ऽव सुक्रतुः सर्तवा अपः सृजत् ॥
- ७ दानाय मनः सोमपावन्नस्तु ते ऽवीश्व हरी वन्दनश्रुदाकृधि ।
यमिष्ठासः सारथयो य इन्द्र ते न त्वा केता आद्रभुवन्ति भूर्णयः ॥
- ८ अप्रक्षितं वसु बिभर्षि हस्तयोरषाल्हं सहस्तन्वि श्रुतो दधे ।
आवृतासो ऽवतासो न कर्तृभिस्तनूषु ते क्रतव इन्द्र भूरयः ॥ २० ॥

HYMNUS VI. [LVI.]

- १ एष प्र पूर्वीरव तस्य चम्रिषो ऽत्यो न योषामुदयंस्त भुर्वणिः ।
दक्षं महे पाययते हिरण्ययं रथमावृत्या हरियोगमृभ्वसं ॥

- 6 *Saḥ hi śravasyuḥ sadanāni kṛtrimā kshmayā vṛidhānaḥ ojasā vi-nāṣayan*
Jyotīṃshi kṛṇvan avṛikāṇi yajyave ava su-kratuḥ sartavai apaḥ sṛjāt.
- 7 *Dānāya manaḥ soma-pāvan astu te arvānchā harī vandana-śrut ā kṛidhi*
Yamishṭhāsaḥ sārathayaḥ ye Indra te na tvā ketāḥ ā dabhnuvanti bhūrṇayaḥ.
- 8 *Apra-kshitaṁ vasu bibharshi hastayoḥ ashālhaṁ sahaḥ tanvi śrutaḥ dadhe*
Ā-vṛitāsaḥ avatāsaḥ na karṭṛi-bhiḥ tanūshu te kratavaḥ Indra bhūrayaḥ. (20)

LVI.

- 1 *Eshaḥ pra pūrvīḥ ava tasya chamrishaḥ atyaḥ na yoshāṁ ut ayaṁsta bhurvaṇiḥ*
Dakshaṁ mahe pāyayate hiraṇyayaṁ rathaṁ ā-vṛitya hari-yogaṁ rībhvasaṁ.

amans, sedes conditas *Asurarum* destruens, terræ instar crescens vigore, lumina faciens a nemine occultata, sacrificantis gratia, fausta agens, ad manandum fluvios effudit. ⁷ Ad largiendum mens tua, libaminis potor! *prona* esto: huc tendentes fulvos *equos tuos*, laudum auscultator! dirige: equorum regendorum peritissimi *sunt* aurigæ qui tibi *serviunt*, Indra! non te callidi *hostes* lædunt, *arma* gerentes. ⁸ Haud imminutas divitias offers manibus: invictum robur in corpore *suo* inclytus *Indras* possidet: *illu* *Indræ corpora* circumdata *sunt*, puteorum instar, *claris* facinoribus: in corporibus tuis *insunt* actiones, Indra! multæ.

LVI.

- ¹ Ille *Indras* abundantia hujusce *sacrificantis libamina*, in pateris servata, admissarius veluti equam, tollit edax: *se*, adultum, magni *operis suscipiendi*

- २ तं गूर्तयो नेमन्निषः परीणसः समुद्रं न संचरणे सनिष्यवः ।
 पतिं दक्षस्य विदथस्य नू सहो गिरिं न वेना अधिरोह तेजसा ॥
- ३ स तुर्वणिर्महां अरेणु पौंस्ये गिरेर्भृष्टिर्न भ्राजते तुजा शवः ।
 येन शुष्णं मायिनमायसो मदे दुध्र आभूषु रामयन्नि दामनि ॥
- ४ देवी यदि तविषी त्वावृधोतय इन्द्रं सिषत्तपुषसं न सूर्यः ।
 यो धृष्णुना शवसा बाधते तम इयर्ति रेणुं बृहदहंरिष्वणिः ॥
- ५ वि यत्तिरो धरुणमच्युतं रजो तिष्ठियो दिव आतासु बर्हणा । प
 स्वर्मील्हे यन्मद इन्द्र हर्षाहन्वृत्रं निरपामौषो अर्णवं ॥

- २ *Taṁ gūrtayaḥ neman-ishaḥ parīṇasaḥ samudraṁ na saṁ-charaṇe sanishyavaḥ*
Patim dakshasya vidathasya nu sahaḥ giriṁ na venāḥ adhi roha tejasā.
- ३ *Saḥ turvaṇiḥ mahān areṇu pauṁsye gireḥ bhrisṭiḥ na bhrājate tujā śavaḥ*
Yena śuṣṇaṁ māyinaṁ āyasaḥ made dudhraḥ ābhūshu ramayat ni dāmani.
- ४ *Devī yadi tavishī tvā-vṛidhā ūtaye Indraṁ sisakti ushasaṁ na sūryaḥ*
Yo dhṛishṇunā śavasā bādḥate tamaḥ iyarti reṇuṁ bṛihat arhari-svaṇiḥ.
- ५ *Vi yat tiraḥ dharuṇaṁ achyutaṁ rajaḥ atisthiyaḥ divaḥ ātāsu barhaṇā*
Svaḥ-mīlḥe yat made Indra harshyā ahan Vṛitraṁ niḥ apāṁ aubjaḥ arṇavaṁ.

caussa bibere jubet, aureum currum sistendo, fulvis *equis* junctum, late splendentem. ² Illum laudatores venerabundi adeuntes, circumdantes *celebrant*; oceanum veluti, proficiscendi caussa, *mercatores* divitiarum cupidi *adeunt*: tutorem magni sacrificii, fortem *Indram*, celeriter adorire hymno, montem veluti mulieres, *florum colligendorum caussa*, *conscendunt*. ³ Ille velox et magnus est: haud spernenda in praelio, ut montis cacumen, elucet necans fortitudo, qua exsiccatorem praestigiosum, ferro tectus, gaudio *plenus*, hostium coarctator, in carceribus commorari jussit, compede *vinctum*. ⁴ Illustris quum vigor abs te amplificatum *Indram* auxilii caussa adit, auroram quasi sol; *Indram*, qui victrici potentia fugat caliginem; *tunc* propulsat *inimicos* in cladem magnam, inimicorum clamores excitans. ⁵ Quum operam, nutrientem, indelebilem pluviam huc illuc distribueres de caelo, *omnes* plagas versus, occisor; et quum *in certamine*, obtentu faciles opes praebente, gaudio *exsultans*, *Indra!* alacri robore necares *Vritram*; *tunc* aquarum ef-

- ६ त्वं दिवो धरुणं धिष ओजसा पृथिव्या इन्द्र सदनेषु माहिनः ।
 त्वं सुतस्य मदे अरिणा अपो वि वृत्रस्य समया पाथारूजः ॥२१॥

HYMNUS VII. [LVII.]

- १ प्र मंहिष्ठाय बृहते बृहद्रये सत्यशुष्माय तवसे मतिं भरे ।
 अपामिव प्रवणे यस्य दुर्धरं राधो विष्वायु शवसे अपावृतं ॥
 २ अध ते विष्वमनु हासदिष्ट्य आपो निम्नेव सवना हविष्मतः ।
 यत्पर्वते न समशीत हर्यत इन्द्रस्य वज्रः शनथिता हिरण्ययः ॥
 ३ अस्मै भीमाय नमसा समध्वर उषो न शुभ्र आभरा पनीयसे ।
 यस्य धाम श्रवसे नामेन्द्रियं ज्योतिरकारि हरितो नायसे ॥

६ *Tvaṁ divaḥ dharuṇaṁ dhishe ojasā prithivyāḥ Indra sadaneshu māhinaḥ*
Tvaṁ sutasya mude ariṇāḥ apaḥ vi Vṛitrasya samayā pāthyā arujaḥ. (21)

LVII.

- १ *Pra maṅhishṭhāya bṛihate bṛihat-raye satya-śuśmāya tavase matiṁ bhare*
Apām-iva pravane yasya duḥ-dharaṁ rādhaḥ viśva-āyu śavase apa-vṛitaṁ.
 २ *Adha te viśvaṁ anu ha asat iṣṭaye āpaḥ nimnā-iva savanā havishmataḥ*
Yat parvate na saṁ-aṣṭa haryataḥ Indrasya vajraḥ śnathitā hiraṇyayaḥ.
 ३ *Asmai bhīmāya namaśa saṁ adhware Ushaḥ na śubhre ā bhara paṇīyase*
Yasya dhāma śravase nāma indriyaṁ jyotiḥ akāri haritaḥ na ayase.

fudisti copiam. ६ Tu de cœlo sustentantem *pluviam* largiris potentia, Indra! terræ regionibus, magnus: tu libaminis gaudio *e nube* elicuisti aquas: Vritram prehenso lapide confregisti.

LVII.

¹ Liberalissimo, magno, abundantes divitias possidenti, vero vigore prædito, adulto *Indræ* laudem offero, cujus *potestas*, aquarum veluti *impetus* in declivitate, sustentu difficilis est, et a quo opes, omnibus obtinendæ, roboris *tribuendi* caussa patefactæ sunt. ² Tunc tuæ universus sane *mundus* deditus erat ceremoniæ; aquarum in præceps *ruentium* instar *erant* libamina sacrificantis, quum coram *Vritra*, montis speciem gerente, non languesceret cædem minantis *Indræ* telum, necans, aureum. ³ Huic horrendo *Indræ*, summa laude digno, sacrificalem cibum in immolatione para, Aurora!

- ४ इमे त इन्द्र ते वयं पुरुषुत ये त्वारभ्य चरामसि प्रभूवसो ।
 न हि त्वदन्यो गिर्वणो गिरः सद्यत्क्षोणीरिव प्रति नो हर्यतद्वचः ॥
- ५ भूरि त इन्द्र वीर्यं तव स्मस्यस्य स्तोतुर्मधवन्काममापृण ।
 अनु ते द्यार्वहती वीर्यं मम इयं च ते पृथिवी नेम ओजसे ॥
- ६ त्वं तमिन्द्र पर्वतं महामरुं वज्रेण वज्रिन्पर्वशक्तित्थ ।
 अवासृजो निवृताः सर्तवा अपः सत्रा विश्वं दधिषे केवलं सहः ॥ २२ ॥

CAPUT UNDECIMUM.

HYMNUS I. [LVIII.]

- १ नू चित्सहोजा अमृतो नितुन्दते होता यद्भूतो अभवद्विवस्वतः ।

- ४ *Ime te Indra te vyaṁ puru-stuta ye tvā ā-rabhya charāmasi prabhu-vaso*
Nahi tvat anyah girvaṇah girah saghat kṣhoṇīh-iva prati nah harya tat vachah.
- ५ *Bhūri te Indra vīryaṁ tava smasi asya stotuḥ Magha-van kāmāṁ ā prīṇa*
Anu te dyauḥ bṛihatī vīryaṁ mame iyaṁ cha te pṛithivī neme ojase.
- ६ *Tvaṁ taṁ Indra parvataṁ mahūṁ uruṁ vajreṇa vajrin parva-ṣah chakartitha*
Ava asṛijah ni-ṛitāḥ sartavai apah satrā viṣvaṁ dadhishe kevalaṁ sahaḥ. (22)

LVIII.

- १ *Nu chit sahaḥ-jāḥ amṛitaḥ ni tundate hotā yat dūtaḥ abhavat vivasvataḥ*

nunc, lucida! *Indrae*, cujus sustentans, venerabile, regium lumen cibi gratia creatum fuit, equorum instar, ad eundum. ४ Hi isti, Indra! a multis laudate! opibus abundans! tui *sumus* nos, qui te freti in opere versamur: non sane alius *quisquam* præter te, cantu laudate! cantilenas nanciscitur: sicut tellus *varia animantium genera suscipit*, ita tu nostram suscipe hanc laudem. ५ Magnum est tuum robur, Indra! *nos* tui sumus: hujusce laudatoris, Maghavan! desiderium exple: tuam amplum cœlum potentiam æquat, hæcque terra contremittit tuo coram vigore. ६ Tu illum, Indra! *Vritram*, monti similem, magnum, extensum, telo in lateribus lacerasti, teliger! Efudisti coercitas, ut dimanarent, aquas: profecto universam possides unice potentiam.

LVIII.

- १ Celeriter *Agnis*, robore genitus, immortalis discedit, quum arcessitor

- वि साधिष्ठेभिः पथिभी रजो मम आ देवताता हविषा विवासति ॥
 २ आ स्वमद्य युवमानो अजरस्तृष्टविथन्नतसेषु तिष्ठति ।
 अत्यो न पृष्ठं प्रुषितस्य रोचते दिवो न सानु स्तनयन्नचिक्रदत् ॥
 ३ क्राणा रुद्रेभिर्वसुभिः पुरोहितो होता निषतो रयिषाल्मर्त्यः ।
 रथो न विश्वंजसान आयुषु बानुषग्वार्या देव ऋण्वति ॥
 ४ वि वातजूतो अतसेषु तिष्ठते वृथा जुहूभिः सृण्या तुविषणिः ।
 तृषु यदग्ने वनिनो वृषायसे कृष्णं त एम रुशदूर्मे अजर ॥
 ५ तपुर्जम्भो वन आवातचोदितो यूथे न साह्रां अववाति वंसगः ।
 अभि व्रजन्नक्षितं पाजसा रजः स्थातुश्चरथं भयते पतत्रिणः ॥ २३ ॥

Vi sādhishthebbhiḥ pathi-bhiḥ rajaḥ mame ā deva-tūtā havishā vivāsati.

- २ *Ā svam adma yuvamānaḥ ajaraḥ tṛishu avishyan ataseshu tishṭhati*
Atyaḥ na prishṭhaṁ prushitasya rochate divaḥ na sānu stanayan achikradat.
 ३ *Krāṇā Rudrebhiḥ Vasu-bhiḥ puraḥ-hitāḥ hotā ni-sattaḥ rayishāḥ amartyaḥ*
Rathaḥ na vikshu ṛinjasānaḥ āyushu vi ānushak vāryā devaḥ ṛiṇvati.
 ४ *Vi vāta-jūtaḥ ataseshu tishṭhate vṛithā juhūbhiḥ sṛiṇyā tuvi-svaniḥ*
Tṛishu yat Agne vaninaḥ vṛisha-yase kṛishṇam te ema ruṣat-ūrme ajara.
 ५ *Tapuḥ-jambhaḥ vane ā vāta-choditaḥ yūthe na sahvān ava vāti vaṇsagaḥ*
Abhi-vrajan akshitaṁ pājasā rajaḥ sthātuh charathaṁ bhayate patatṛiṇaḥ. (23)

nuncius est sacrificantis : rectissimis viis cælum extendit : apud ceremoniam deos cum butyro adit. ² Suum pabulum flammis miscens, senii expers, celeriter comedens, ad ligna ascendit : equus quasi, dorsum flammæ huc illuc vagantis apparet, cæli velut altitudo tonans insonat. ³ Sacrorum, consummator, a Rudris et Vasuibus inter primores collocatus, arcessitor, considens, thesauris potitus, immortalis, veliculi instar inter homines sacra obeuntes celebratus, continuo egregia dona lucens confert. ⁴ Vento suscitatus inter ligna versatur facile, præditus flammis et mobili robore, altisonans : Agnis ! quum subito sylvestres in arbores tauri instar irruis, tunc nigra est via tua, rubicundis flammis prædite ! senii immunis ! ⁵ Flammis armatus, in sylva vento concitatus prævalet, ut in armento potens taurus, adiens vigore non

- ६ दधुष्टा भृगवो मानुषेष्वा रयिं न चारुं सुहवं जनेभ्यः ।
 होतारमग्ने अतिथिं वरेण्यं मित्रं न शेवं दिवाय जन्मने ॥
- ७ होतारं सप्त जुह्वो यजिष्ठं यं वाघतो वृणते अध्वरेषु ।
 अग्निं विश्वेषामरतिं वसूनां सपर्यामि प्रयसा यामि रत्नं ॥
- ८ अच्छिद्रा सूनो सहसो नो अद्य स्तोतृभ्यो मित्रमहः शर्म यच्छ ।
 अग्ने गृणन्तमंहस उरुथोर्जो नपात्पूर्भिरायसीभिः ॥
- ९ भवा वरूथं गृणते विभावो भवा मघवन्मघवद्भ्यः शर्म ।
 उरुथाग्ने अंहसो गृणन्तं प्रातर्मसू धियावसुर्जगम्यात् ॥२४॥

- ६ *Dadhuh tvā Bhrigavaḥ mānusheshu ā rayiṁ na chāruṁ su-havaṁ janebhyah
 Hotāraṁ Agne atithiṁ vareṇyaṁ mitraṁ na śevaṁ divyāya janmane.*
- ७ *Hotāraṁ sapta juhvaḥ yajishṭhaṁ yaṁ vāghataḥ vṛṇate adhvareshu
 Agniṁ viśveshūṁ aratiṁ vasūnāṁ saparyāmi prayasā yāmi ratnaṁ.*
- ८ *Achhidrā sūno sahasaḥ naḥ adya stotṛi-bhyaḥ mitra-mahaḥ śarma yachha
 Agne gṛṇantaṁ aṅhasaḥ urushya ūrjaḥ napāt pūh-bhiḥ āyasībhiḥ.*
- ९ *Bhava varūthaṁ gṛṇate vibhā-vaḥ bhava magha-van maghavat-bhyaḥ śarma
 Urushya Agne aṅhasaḥ gṛṇantaṁ prātaḥ makshu dhiyā-vasuḥ jagamyāt. (24)*

deletum humorem: *omne* stabile vel mobile tinet volentem *Agnim*. ६ Co-
 luerunt te Bhrigues inter homines, thesaurum quasi pulchrum, *te*, hominibus
 vocatu facilem, arcessitorem, Agnis! hospitem egregium, amicum veluti
 grata facientem, divinorum natalium obtinendorum caussa. ७ Arcessitorem
 sacra diligentissime obeuntem, quem septem sacerdotes laudantes colunt
 in sacrificiis, Agnim, omnium opum largitorem, veneror *oblato* cibo *sacrificali*,
atque adeo opulentiae caussa. ८ Invulnerabilis fili roboris! nobis hodie,
 laudatoribus *tuis*, benefico lumine praedite! felicitatem largire, Agnis! *vi-*
rum, *te* celebrantem, a peccato libera, alimenti fili! auxiliis ferri instar prae-
 validis. ९ *Tu* esto propugnaculum laudanti, varie lucens! *tu*, dives! esto
 divitibus tutamen: libera, Agnis! a peccato eum qui *te* laudat: mane cele-
 riter *Agnis*, prece obtinendas divitias offerens, veniat.

HYMNUS II. [LIX.]

- १ वया इदग्रे अग्रयस्ते अन्ये त्वे विश्वे अमृता मादयन्ते ।
 वैश्वानर नाभिरसि क्षितीनां स्थूणेव जनां उपमिद्ययन्थ ॥
- २ मूर्धा दिवो नाभिरग्निः पृथिव्या अथाभवदरती रोदस्योः ।
 तं त्वा देवासो जनयन्त देवं वैश्वानर ज्योतिरिदारीय ॥
- ३ आ सूर्ये न रश्मयो ध्रुवासो वैश्वानरे दधिरे ग्रा वसूनि ।
 या पर्वतेष्वोषधीष्वसु या मानुषेष्वसि तस्य राजा ॥
- ४ बृहती इव सूनवे रोदसी गिरो होता मनुथो न दक्षः ।
 स्वर्वते सत्यशुष्माय पूर्वैर्वैश्वानराय नृतमाय यद्वीः ॥

LIX.

- १ *Vayāh it Agne agnayah te anye tve viṣve amṛitāh mādayante*
Vaiṣvānara nābhih asi kṣhitīnām sthūṇā-iva janān upa-mit yayantha.
- २ *Mūrdhā divaḥ nābhih Agniḥ prithivyāḥ atha abhavat aratiḥ rodasyoḥ*
Tam tvā devāsaḥ ajanayanta devam Vaiṣvānara jyotiḥ it āryāya.
- ३ *Ā sūrye na raṣmayah dhruvāsaḥ Vaiṣvānare dadhire Agnā vasūni*
Yā parvateshu oṣadhīshu ap-su yā mānusheshu asi tasya rājā.
- ४ *Bṛihati-iva sūnave rodasī girah hotā manushyah na dakṣah*
Svāh-vate satya-ṣuśmāya pūrvāḥ Vaiṣvānarāya nṛi-tamāya yahvīḥ.

LIX.

¹ Rami profecto tui, Agnis! ignes alii *sunt*: te *coruscante*, omnes immortales gaudent: Vaisvānara! umbilicus es hominum: postis veluti in vicinia erectus, homines sustentas. ² Caput cœli, umbilicus terræ *est* Agnis: deinde fuit rector cœli terræque: talem te dii genuerunt deum, Vaisvānara! lucem sane homini pio. ³ Ut in sole radii fixi, ita in Vaisvānara Agni sitæ sunt opes: quæ in montibus, herbis, aquis, quæ in hominibus *divitiæ sunt*, earum *omnium tu es rex*. ⁴ Extensa quasi *evaserunt*, filii *sui gratia*, cælum et terra: cantilenas sacrificator, sicut mortalis, solers, multas *et amplas recitat* Vaisvānaræ, fausto incessu insigni, efficaci vigore prædito, maximo duci.

- 5 दिवश्चिते बृहतो जातवेदो वैश्वानर प्ररिरिचे महित्वं ।
 राजा कृष्टीनामसि मानुषीणां युधा देवेभ्यो वरिवश्चकर्थ ॥
- 6 प्र नू महित्वं वृषभस्य वोचं यं पूरवो वृत्रहणं सचन्ते ।
 वैश्वानरो दस्युमग्निर्जघन्वां अधूनोत्काष्ठा अव शम्बरं भेत् ॥
- 7 वैश्वानरो महिम्ना विश्वकृष्टिर्भरद्वाजेषु यजतो विभावा ।
 शातवनेये शतिनीभिरग्निः पुरुणीथे जरते सूनृतावान् ॥२५॥

HYMNUS III. [LX.]

- 1 वह्निं यशसं विदथस्य केतुं सुप्रायं दूतं सद्योजर्थं ।
 द्विजन्मानं रयिमिव प्रशस्तं रातिं भरद्गवे मातरिश्वा ॥

- 5 *Divah chit te bṛihataḥ jāta-vedaḥ Vaiṣvānura pra ririche mahi-tvañ*
Rājā kṛishṭinām asi mānushīṇām yudhā devebhyah varivah chakarthā.
- 6 *Pra nu mahi-tvañ vṛishabhasya vochañ yañ pūravaḥ Vṛitra-hanañ sachante*
Vaiṣvānaraḥ dasyuñ Agnih jaghanvān adhūnot kāshṭhāḥ ava śambarañ bhet.
- 7 *Vaiṣvānaraḥ mahimnā viśva-kṛishṭiḥ bharat-vājeshu yajataḥ vibhā-vā*
Śāta-vaneye śatinībhiḥ Agnih puru-nīthe jarate sūnṛitā-vān. (25)

LX.

- 1 *Vahniñ yaśasañ vidathasya ketuñ supra-avyañ dūtañ sadyah-artham*
Dvi-janmānañ rayiñ-iva pra-śastañ rātiñ bharat Bhrigave Mātariṣvā.

⁵ Ultra cœlum quoque tua, excelsi, sapiens Vaisvânara! exporrecta est magnitudo: rex gentium es humanarum: certamine diis thesaurum acquisivisti.

⁶ Celeriter magnitudinem largitoris extollo, quem mortales Vritræ occisorem venerantur: Vaisvânaras Agnis, hostem necans, effudit aquas, nubem fregit.

⁷ Vaisvânaras, magnitudine sua omnium hominum dominus, sacrificiis colendus, collustrator, Agnis, Satavanis filio, multorum asseclarum duci, hymnis ipsum celebranti, sincerus fuit.

LX.

¹ *Sacrorum* portitorem, gloriosum, ceremoniæ collustratorem, bonum tutorem, nuncium, statim proficiscentem, a duobus *parentibus* genitum, thesauri instar celebrati, *tanquam* amicum advexit Bhrigui Mátarisvan.

- २ अस्य शासुर्भयासः सचन्ते हविष्मन्त उशिजो ये च मर्ताः ।
 दिवश्चित्पूर्वो न्यसादि होतापृच्छो विशपतिर्विष्णु वेधाः ॥
- ३ तं नयसी हृद् आजायमानमस्मत्सुकीर्तिर्मधुजिह्वमश्याः ।
 यमृत्विजो वृजने मानुषासः प्रयस्वन्त आयवो जीजनन्त ॥
- ४ उशिकपावको वसुर्मानुषेषु वरेण्यो होताधायि विष्णु ।
 दमूना गृहपतिर्दम आं अग्निर्भुवद्रशिपती रयीणां ॥
- ५ तं त्वा वयं पतिमग्ने रयीणां प्रशंसामो मतिभिर्गोतमासः ।
 आशुं न वाजम्भरं मर्जीयन्तः प्रातर्मक्षू धियावसुर्जीगम्यात् ॥२६॥

- २ *Asya śāsuh ubhayūsaḥ sachante havishmantah uśijah ye cha mātāḥ*
Divah chit pūrvah ni-asūdi hotā ā-prichhyah viṣpatih vikshu vedhāḥ.
- ३ *Tam navyasi hṛidah ā jāyamānām asmat su-kīrtih madhu-jihvam aśyāḥ*
Yam ritvijah vṛjane mānushāsaḥ prayasvantah āyavah jījananta.
- ४ *Uśik pāvakaḥ vasuḥ mūnusheshu vareṇyah hotā adhāyi vikshu*
Damūnāḥ grīha-patih dame ā Agnih bhuvat rayi-patih rayiṇām.
- ५ *Tam tvā vyaṁ patiṁ Agne rayiṇām pra śaṁsāmah mati-bhiḥ Gotamāsaḥ*
Āśuṁ na vājāṁ-bharāṁ marjayuntah prūtaḥ makshu dhiyā-vasuḥ jagamyāt. (26)

² Hunc dominantem *Agnim* ambo colunt, sacra obeuntes sapientes, et qui mortales sunt : sole quoque prior in sacello collocatus fuit *Agnis*, sacrificex, venerabilis hominum dominus, hominibus dona largiens. ³ Ad illum *Agnim*, pectoris nostri spiritu suscitatum, dulcilinguem, recentior nostra laus perveniat coram facie ipsius : quem praelio instante sacerdotes mortales, cibo sacrificali instructi, homines accendunt. ⁴ Amans, lustrator, domicilii largitor, egregius, arcessitor constitutus est inter mortales homines : hostium domitor, ædium tutor *Agnis* in sacello sit gazæ custos divitiarum. ⁵ Illum te nos, Gotamidæ, custodem divitiarum, *Agnis* ! celebramus hymnis, equum velut te ciborum vectorem ornantes : mane celeriter *Agnis*, cogitatione divitias nactus, veniat.

HYMNUS IV. [LXI.]

- 1 अस्मा इदु प्र तवसे तुराय प्रयो न हर्मि स्तोमं माहिनाय ॥
ऋचीषमायाधिगव ओहमिन्द्राय ब्रह्माणि राततमा ॥
- 2 अस्मा इदु प्रय इव प्रयंसि भराम्यांगूषं बाधे सुवृत्ति ॥
इन्द्राय हृदा मनसा मनीषा प्रत्नाय पत्ये धियो मर्जयन्त ॥
- 3 अस्मा इदु त्यमुपमं स्वर्षीं भराम्यांगूषमास्येन ॥
मंहिष्ठमच्छोक्तिभिर्मतीनां सुवृत्तिभिः सूरिं वावृध्ध्यै ॥
- 4 अस्मा इदु स्तोमं संहिनोमि रथं न तष्टेव तत्सिनाय ॥
गिरश्च गिर्वीहसे सुवृत्तीन्द्राय विश्वमिन्वं मेधिराय ॥

LXI.

- 1 *Asmai it u pra tavase turāya prayah na harmi stomaṁ māhināya
Rīkīśhamāya adhri-gave ohaṁ Indrāya brahmāṇi rāta-tamā.*
- 2 *Asmai it u prayah-iva pra yaṁsi bharāmi āngūśhaṁ bādhe su-vṛikti
Indrāya hṛidā manasā manīśhā pratnāya patye dhiyah marjayanta.*
- 3 *Asmai it u tyam upa-maṁ svaḥ-sūṁ bharāmi āngūśhaṁ āsyena
Mañhishṭhaṁ achhokti-bhiḥ matināṁ suvṛikti-bhiḥ sūriṁ vavṛidha-dhyai.*
- 4 *Asmai it u stomaṁ saṁ hinomi rathaṁ na tashṭā-iva tat-sināya
Girah cha girvāhase su-vṛikti Indrāya viśvaṁ-invaṁ medhirāya.*

LXI.

¹ Illi utique adulto, celeri, cibum veluti, offero hymnum sublimem, magno Indræ, qui *indole sua laudi nostræ congruus est*, cujus incessum nihil impedit; *nec non sacrificia abundantissime parata offero.* ² Illi utique cibum quasi porrigo; offero invocationem, *inimicos* vincendi gratia, bene protegentem: Indræ corde, mente, meditatione, antiquo dominatori laudes exornant. ³ Illi utique hanc imaginibus plenam, *divitias* obtentu faciles præbentem, offero laudem coram facie summam, *sociatam* distinctis recitationibus precum bene tutantibus, sapientem *Indram* ut amplificem. ⁴ Illi utique hymnum paro, currum velut faber *parat aurigæ*, qui eo victum quærit: precesque *facio* Indræ, precibus elato, *ita ut mihi bonum tutamen fiant; sacrificium*

- 5 अस्मा इदु सप्तिमिव श्रवस्येन्द्रायार्कं जुह्वा समंजे १
वीरं दानौकसं वन्दध्यै पुरां गूर्तश्रवसं दर्मीणं ॥२७॥
- 6 अस्मा इदु त्वष्टा तक्षद्वज्रं स्वपस्तमं स्वयं रणाय १
वृत्रस्य चिद्विदधेन मर्म तुजन्नीशानस्तुजता कियेधाः ॥
- 7 अस्येदु मातुः सवनेषु सद्यो महः पितुं पपिवां चार्वन्ना १
मुषायद्विष्णुः पचतं सहीयान्विध्यद्वराहं तिरो अद्रिमस्ता ॥
- 8 अस्मा इदु ग्राचिदेवपत्नीरिन्द्रायार्कमहिहत्य उवुः १
परि द्यावापृथिवी जभ्र उर्वी नास्य ते महिमानं परिष्टः ॥
- 9 अस्येदेव प्ररिरिचे महित्वं दिवस्पृथिव्याः पर्यन्तरिक्षात् १

- 5 *Asmai it u saptim-iva shravasyā Indrāya arkam juhvā sam anje*
Viram dāna-okasam vandadhyai puram gūrta-shravasam darmānam. (27)
- 6 *Asmai it u Tvashtā takshat vajram svupah-tamam svaryam ranāya*
Vritrasya chit vidat yena murma tujan ishānah tujatā kiyedhah.
- 7 *Asya it u matuh savaneshu sadyah mahah pitum papi-van chāru annā*
Mushāyat vishnuh pachatam sahīyān vidhyat varāham tirah adrim astā.
- 8 *Asmai it u gnah chit deva-patnih Indrāya arkam ahi-hatye uvuh*
Pari dyāvāprithivī jabhre urvī na asya te mahimānam pari stah.
- 9 *Asya it eva pra ririche mahi-tvam divah prithivyah pari antarikshāt*

omnia permeans sapienti *Indræ*. 5 Illi utique *Indræ*, equum quasi, cibi desiderio, hymnum lingua jungo, ut heroem donis abundantem extollam, urbium deletorem, celebri cibo præditum. 6 Illi utique *Tvashtis* exacuit telum, claris facinoribus illustrissimum, jactu facile, pugnae gratia, quo *Vritræ* etiam feriit corpus vulnificum dominus robustus, vulnifico *telo*. 7 Illius utique creatoris magni in sacrificiis statim potum bibit, et gratos cibos comedit: auferens permeator mundi maturam *Asurarum opulentiam*, prævalidus confodit nubem, prope *accedens*, saxum jaciens. 8 Illi utique mulieres etiam, deorum uxores, *Indræ* hymnum propter *Ahis* cædem texuerunt: *Indras* cælum terramque amplectitur magna: non illius, tui, magnitudinem superant. 9 Illius utique excedit magnitudo cælum, terram, aerem: per

- स्वरालिन्द्रो दम आ विश्वगूर्तः स्वरिरमत्रो ववक्षे रणाय ॥
 10 अस्येदेव शवसा शुषन्तं विवृञ्चद्वज्रेण वृत्रमिन्द्रः ।
 गा न ब्राणा अवनीरमुञ्चदभि श्रवो दावने सचेताः ॥२८॥
 11 अस्येदु त्वेषसा रन्त सिन्धवः परि यद्वज्रेण सीमयच्छत् ।
 ईशानकृद्वाशुषे दशस्यन्तुर्वीतये गाधं तुर्वणिः कः ॥
 12 अस्मा इदु प्रभरा तूतुजानो वृत्राय वज्रमीशानः कियेधाः ।
 गोर्न पर्व विरदा तिरश्चेन्नणस्यिपां चरध्वै ॥
 13 अस्येदु प्रब्रूहि पूर्याणि तुरस्य कर्माणि नय उक्थैः ।
 युधे यदिष्णान आयुधान्युघायमाणो निरिणाति शत्रून् ॥

Sva-rāt Indrah dame ā viṣva-gūrtah su-ariḥ amatrah vavakshe raṇāya.

- 10 *Asya it eva śavasā śushantaṁ vi vṛiṣchat vajreṇa Vṛitraṁ Indrah*
Gāh na vrāṇāḥ avanīḥ amunchat abhi śravaḥ dāvane sa-chetūḥ. (28)
 11 *Asya it u tveshasū ranta sindhavaḥ pari yat vajreṇa sīm ayachhat*
Īśāna-kṛit dāśushe daśasyan Turvītaye gādhaṁ turvaṇiḥ kar.
 12 *Asmai it u pra bhara tūtujānaḥ Vṛitrāya vajraṁ īśānaḥ kiyedhāḥ*
Goh na parva vi rada tiraśchū ishyan arṇāṁsi apām charadhyai.
 13 *Asya it u pra brūhi pūrvyāṇi turasya karmāṇi navyaḥ ukthaiḥ*
Yudhe yat iśhānaḥ āyudhāni ṛighāyamāṇaḥ ni-riṇāti śatrūn.

semetipsum imperium nactus Indras, in domicilio suo cuivis operi idoneus, fortem adversarium habens, gradivus, advehit *imbriferas nubes* ad pugnam. 10 Illius utique robore, exsiccantem confodit telo Vritram Indras: vaccas veluti a Vritra absconditas, salubres *aquas* dimisit: coram *versans*, cibum largitur sacrificanti, similia cogitans. 11 Illius utique robore ludunt fluvii, siquidem telo eos cohibet: *semetipsum* regem faciens, cultori *mercedem* tribuens, Turvīti, *aquis merso*, vadum promptus fecit. 12 Isti utique Vritræ inflige celer telum, dominator robustus: *mactatæ vaccæ carnem* veluti, *nubis* latera divide curvato telo, eliciens torrentes aquarum ad dimanandum. 13 Illius utique recita pristinas velocis res gestas hymnis: laude dignus est: ad pugnam quum eminens *vibrans arma*, irruens adoritur hostes.

- 14 अस्येदु भिया गिरयश्च दल्हा द्यावा च भूमा जनुषस्तुजेते ।
उपो वेनस्य जोगुवान ओणिं सद्यो भुवद्दीर्याय नोधाः ॥
- 15 अस्मा इदु त्यदनुदाय्येषामेको यद्वे भूरेरीशानः ।
प्रेतशं सूर्ये पस्पृधानं सौवश्ये मुष्मिमावदिन्द्रः ॥
- 16 एवा ते हारियोजना सुवृत्तीन्द्र ब्रह्माणि गोतमासो अक्रन् ।
एषु विश्वपेशसं धियं धाः प्रातर्मक्षू धियावसुर्जगम्यान् ॥२९॥
- ॥ इति प्रथमाष्टके चतुर्थोऽध्यायः ॥

- 14 *Asya it u bhiyā girayah cha dṛilhāḥ dyāvā cha bhūma janushaḥ tujete*
Upo venasya joguvānaḥ oṇiṁ sadyaḥ bhuvat vīryāya Nodhāḥ.
- 15 *Asmai it u tyat anu dāyi eshūṁ ekaḥ yat vavre bhūreḥ īṣānaḥ*
Pra Etaṣaṁ Sūrye paspridhānaṁ Sauvaśvye susviṁ āvat Indrah.
- 16 *Eva te hāri-vojana su-vṛikti Indra brahmāṇi Gotamāsaḥ akran*
Ā eshu viśva-peśasaṁ dhiyaṁ dhāḥ prātaḥ makshu dhiyā-vasuḥ jagamyāt. (29)

14 Illius utique apparentis metu montesque firmi cælumque *et* terra contremunt: dilecti *Indræ* iterum iterumque laudans levamen, statim sit vigori *redditus* Nodhas. 15 Illi utique istud compositum est horum *sacrificantium carmen*, quod *ille* elegit, unus multæ *opulentiæ* dominus: *Etasam*, cum *Súrya*, *Suasvæ* filio, dimicantem, libamina parantem, adjuvit *Indras*. 16 Sane tibi, fulvis equis vecte *Indra*! efficienter tutantes preces *Gotamidæ* fecerunt: iis omnigenam *opulentiam* largire: mane celeriter *Indras*, pia meditatione dives, veniat.

LECTIO QUINTA.

HYMNUS V. [LXII.]

- 1 प्र मन्महे शवसानाय शूषमांगूषं गिर्वणसे अङ्गिरस्वत् ॥
सुवृत्तिभिः स्तुवत ऋग्मियायार्चामार्कं नरे विश्रुताय ॥
- 2 प्र वो महे महि नमो भरध्वमांगूषं शवसानाय साम ॥
येना नः पूर्वे पितरः पदज्ञा अर्चन्तो अङ्गिरसो गा अविन्दन् ॥
- 3 इन्द्रस्याङ्गिरसां चेष्टौ विदत्सरमा तनयाय धासिं ॥
बृहस्पतिर्भिन्नदद्रिं विदद्गाः समुत्त्रियाभिर्वावशन्त नरः ॥
- 4 स सुष्टुभा स स्तुभा सप्त विप्रैः स्वरेणाद्रिं स्वर्यो नवग्वैः ॥

LXII.

- 1 *Pra manmahe śavasānāya śūṣhaṁ āṅgūṣhaṁ girvaṇase Angirasvat
Suvṛikti-bhiḥ stuvate ṛigmiyāya archāma arkam nare vi-śrutāya.*
- 2 *Pra vaḥ mahe mahi namaḥ bharadhvaṁ āṅgūṣhyaṁ śavasānāya sāma
Yena naḥ pūrve pitaraḥ pada-jnāḥ archantaḥ Angirasaḥ gāḥ avindan.*
- 3 *Indrasya Angirasām cha ishṭau vidat Saramā tanayāya dhāsim
Bṛihaspatiḥ bhinat adriṁ vidat gāḥ saṁ usriyābhiḥ vāvaśanta naraḥ.*
- 4 *Saḥ su-stubhā saḥ stubhā sapta vipraiḥ svareṇa adriṁ svaryāḥ nava-gvaiḥ*

LXII.

¹ Meditamus *Indræ* fortiter incedenti jucundam laudem, cantilenis celebrando, Angirasis filii veluti; *Indræ*, qui conciliantibus *hymnis* a cultore prece invocandus est: canimus cantum viro inclyto. ² Vos magno *Indræ* magnam venerationem offerte, modulabilem fortiter incedenti precem: quo *opitulante* nostri antiqui patres, pedum vestigia noscentes, laudantes Angirasis filii, vaccas reperierunt. ³ *In instituta* ab Indra Angirasidisque *vaccarum* investigatione, invenit Sarama catulo suo nutrimentum: Vrihaspatis necavit edacem *Asuram*, et reperit vaccas: vaccis recuperatis exulta-

- सरण्युभिः फलिगभिन्द्र शक्र वलं रवेण दरयो दशगवैः ॥
 5 गृणानो अङ्गिरोभिर्दस्म विवरूषसा सूर्येण गोभिरन्धः ॥
 वि भूम्या अप्रथय इन्द्र सानु दिवो रज उपरमस्तभायः ॥ १ ॥
 6 तदु प्रयक्षतममस्य कर्म दस्मस्य चारूतममस्ति दंसः ॥
 उप ह्वरे यदुपरा अपिन्वन्मध्वर्णसो नद्यश्चतस्रः ॥
 7 द्विता विवत्रे सनजा सनीले अयास्यः स्तवमानेभिरर्केः ॥
 भगो न मेने परमे योमन्नधारयद्रोदसी सुदंसाः ॥
 8 सनाद्विवं परि भूमा विरूपे पुनर्भुवा युवती स्वेभिरेवैः ॥
 कृष्णेभिरक्तोषा रुशद्भिर्वपुर्भिराचरतो अन्यान्या ॥

Saranyu-bhiḥ phali-gaṁ Indra śakra valam raveṇa darayaḥ daśa-gvaiḥ.

- 5 *Gṛiṇānaḥ Angirah-bhiḥ dasma vi vaḥ ushasā sūryeṇa gobhiḥ andhaḥ*
Vi bhūmyāḥ aprathayaḥ Indra sānu divaḥ rajaḥ uparaṁ astabhāyaḥ. (1)
 6 *Tat u prayaksha-tamaṁ asya karma dasmasya chāru-tamaṁ asti daṁsaḥ*
Upa hvare yat uparāḥ apinvat madhu-arṇasaḥ nadyaḥ chataśraḥ.
 7 *Dvitā vi vavre sana-jā sa-nīle ayāsyāḥ stavamānebhiḥ arkaiḥ*
Bhagaḥ na mene parame vi-oman adhārayat rodasī su-daṁsāḥ.
 8 *Sanāt divaṁ pari bhūma vi-rūpe punaḥ-bhuvā yuvatī svebhiḥ evaiḥ*
Kṛṣṇebhiḥ aktā ushāḥ ruṣat-bhiḥ vapuḥ-bhiḥ ā charataḥ anyā anyā.

runt viri. ⁴ Tu egregio, tu hymno a septem vatibus enunciato laudandus, intra novem menses sacra absolverentibus, bene procedentibus, imbriferam, Indra potens! nubem cum fragore terruisti; laudandus itidem iis, qui intra decem menses sacra absolverunt. ⁵ Laudatus ab Angirasis filiis, victor! fugasti aurora, sole, radiis, caliginem: telluris patefecisti, Indra! altitudinem: cœlestis spatii fundamentum stravisti. ⁶ Illud utique summopere mirandum illius facinus victoris pulcherrimum est opus, quod humi prostratos replevit dulci aqua præditos fluvios quatuor. ⁷ Bifariam divisit cælum terramque semper exsistentia, in eodem domicilio habitantia, Indras invictus, a laudantibus viris hymnis celebrandus: sol veluti in venerabili summo aere, sustinuit cælum terramque, facinoribus clarus. ⁸ Jamdudum cælum et terram circumeuntes, diversiformes, iterum iterumque nascentes,

- ९ सनेमि सख्यं स्वपस्यमानः सूनुर्दधार शवसा सुदंसाः १
 आमासु चिद्दधिषे पक्वमन्तः पयः कृष्णासु रुशद्रोहिणीषु ॥
 १० सनात्सनीला अवनीरवाता व्रता रक्षन्ते अमृताः सहोभिः १
 पुरू सहस्रा जनयो न पत्नीर्द्वस्यन्ति स्वसारो अह्रयाणं ॥२॥
 ११ सनायुवो नमसा नवो अर्केर्वसूयवो मतयो दस्म दद्रुः १
 पतिं न पत्नीरुशतीरुशन्तं स्पृशन्ति त्वा शवसावन्मनीषाः ॥
 १२ सनादेव तव रायो गभस्तौ न क्षीयन्ते नोपदस्यन्ति दस्म १
 द्युमां असि क्रतुमां इन्द्र धीरः शिक्षा शचीवस्तवं नः शचीभिः ॥

९ *Sanemi sakhyañ su-apasyamānaḥ sūnuḥ dādḥāra śavasā su-dañsāḥ*

Āmāsu chit dadhishe pakvam antar payaḥ kṛishṇāsu ruṣat rohiṇīṣhu.

१० *Sanāt sa-nīlāḥ avanīḥ avātāḥ vratā rakshante amṛitāḥ sahaḥ-bhiḥ*

Puru sahasrā janayaḥ na patnīḥ duvasyanti svasūrah ahrayāṇam. (2)

११ *Sanā-yuvaḥ namasā navyaḥ arkaiḥ vasu-yavaḥ matayaḥ dasma dadruḥ*

Patim na patnīḥ uṣatīḥ uṣantaḥ sprīṣanti tvā śavasā-van manīṣāḥ.

१२ *Sanāt eva tava rāyaḥ gabhastau na kshiyante na upa dasyanti dasma*

Dyu-mān asi kratu-mān Indra dhīraḥ śiksha śachī-vaḥ tava naḥ śachībhiḥ.

juvenes, suis meatibus, nigris nox, aurora rutilantibus formis, aggregiuntur alternis vicibus. ⁹ Pristinam societatem sustentat *Indras*, filius roboris, egregia opera perficiens, bona sacrificia offerens: immaturis quoque *vaccis* nigris et rubicundis dedisti maturum intus lac album. ¹⁰ Jamdudum junctim commorantes digiti, non discedentes, ceremonias servant indefessi, vigoribus suis, multas, millenas, *deorum* uxores veluti, *sacra* custodientes, pompam ducunt mobiles, *veneraturi Indram* nullo pudore affectum. ¹¹ Continua *sacra* desiderantes, (o tu, qui veneratione laudandus es hymnis) divitiarum appetentes, sapientes, victor! appropinquarunt te: maritum velut uxores amantes amantem, adeunt te, robuste! laudes. ¹² Jamdudum sane tua in manu divitiæ non pereunt, non diminuuntur, victor! Lucidus es, sacrificiis abundans, *Indra!* sapiens: largire, facinoribus conspicue! nobis, tua per facinora. ¹³ Tibi æterno Nodhas, Gotamides, *Indra!* novam con-

- 13 सनायते गोतम इन्द्र नयमतक्षद्रल हरियोजनाय ॥
 सुनीथाय नः शवसान नोधाः प्रातर्मक्ष धियावसुर्जगम्यात् ॥३॥

HYMNUS VI. [LXIII.]

- 1 त्वं महं इन्द्र यो ह शुष्मैर्दीवा जज्ञानः पृथिवी अमे धाः ॥
 यज्ञ ते विश्वा गिरयश्चिदभ्वा भिया दल्हासः किरणा नैजन् ॥
 2 आ यज्ञरी इन्द्र विव्रता वेरा ते वज्रं जरिता बाह्वोर्धात् ॥
 येनाविहर्यतक्रतो अमित्रान्पुर इष्णासि पुरूहूत पूर्वीः ॥
 3 त्वं सत्य इन्द्र धृष्णुरेतान्त्वमृभुक्षानर्यस्त्वं षाद् ॥
 त्वं शुष्णं वृजने पृक्ष आणौ यूने कुत्साय द्युमते सचाहन् ॥

- 13 *Sanā-yate Gotamaḥ Indra navyaṁ atakshat brahma hari-yojanāya*
Su-nīthāya naḥ śavasāna Nodhāḥ prātaḥ makshu dhiyā-vasuḥ jagamyāt. (3)

LXIII.

- 1 *Tvaṁ mahān Indra yaḥ ha śushmaih dyāvā jajnānaḥ pṛithivī ame dhāḥ*
Yat ha te viśvā girayaḥ chit abhvā bhīyū dṛilhāsoḥ kiraṇāḥ na aijan.
 2 *Ā yat harī Indra vi-vratā veḥ ā te vajraṁ jaritā bāhvoh dhāt*
Yena aviharyata-krato amitrān puraḥ ishṇāsi puru-hūta pūrvīḥ.
 3 *Tvaṁ satyaḥ Indra dhṛishṇuḥ etān tvaṁ Ribhukshāḥ naryaḥ tvaṁ shāḥ*
Tvaṁ Śushṇaṁ vṛijane pṛikshe āṇau yūne Kutsāya dyu-mate sachā ahan.

didit cantilenam, fulvos equos currui subjungenti, fido duci nostro, robuste !
 Mane celeriter *Indraś*, prece obtinendas divitias offerens, veniat.

LXIII.

¹ Tu magnus es, Indra ! qui sane adurentibus cum viribus natus, cælum et terram, formidine perculsa, sustentas : cujus sane tui timore omnes montes quoque magni et firmi, solares radii velut, contremunt. ² Quando fulvos equos, Indra ! varia opera peragentes, currui jungis, tunc tuis telum laudator in manibus collocat : quo tu, desideratas res faciens ! hostes, oppida *Asurarum destructurus*, adoriris, multum compellat ! multa. ³ Tu verax, Indra ! victor adversus illos *hostes*, tu Ribhuibus imperans, viris favens, tu *inimicorum* domitor, tu *Sushnam* in letifera, manus conserente pugna, juveni *Kutsæ*

- 4 त्वं ह त्यदिन्द्र चोदीः सखा वृत्रं यद्वज्रिन्वृषकर्मन्नुभ्राः ।
यद्व शूर वृषमणः पराचैर्वि दस्यूर्योनावकृतो वृथाषाद ॥
- यन् 5 त्वं ह त्यदिन्द्रारिषण्युं दृल्हस्य चिन्मतीनामजुष्टौ ।
यस्मदा काष्ठा अर्वते वर्धनेव वज्रिञ्क्लथिस्त्रमित्रान् ॥४॥
- 6 त्वां ह त्यदिन्द्राणीसातौ स्वर्मिल्हे नर आज्ञा हवन्ते ।
तव स्वधाव इयमा समर्य उतिर्वीजेष्वतसाय्या भूत् ॥
- 7 त्वं ह त्यदिन्द्र सप्त युध्यन्पुरो वज्रिन्पुरूकुत्साय दर्दः ।
बर्हिर्न यत्सुदासे वृथा वर्गहो राजन्वरिवः पूरवे कः ॥
- 8 त्वं त्यां न इन्द्र देव चित्रामिषमापो न पीपयः परिज्मन् ।

- 4 *Tvañ ha tyat Indra chodīḥ sakhā Vṛitrañ yat vajrin vṛisha-karman ubhnāḥ*
Yat ha śūra vṛisha-maṇaḥ parāchāiḥ vi dasyūr yonau akṛitaḥ vṛithāśhāt.
- 5 *Tvañ ha tyat Indra arishanyan drilhasya chit martānām ajushtaṁ*
Vi asmat ā kāshthāḥ arvate vaḥ ghanā-iva vajrin śnathihi amitrān. (4)
- 6 *Tvañ ha tyat Indra arṇa-sātau svaḥ-milhe naraḥ ājā havante*
Tava svadhā-vaḥ iyañ ā sa-marye ūtiḥ vājeshu atasāyyā bhūt.
- 7 *Tvañ ha tyat Indra sapta yudhyan puraḥ vajrin Puru-kutsāya dardar*
Barhiḥ na yat Su-dāse vṛithā varḥ Añhoḥ rājan varivaḥ pūrave kaḥ.
- 8 *Tvañ tyāñ naḥ Indra deva chitrām iṣum āpaḥ na pīpayah pari-jman*

splendido prope *versans*, necasti. 4 Tu sane illam *opulentiam*, Indra! obtinuisti socius, Vritram quum, teliger! pluviae largitor! necares; quum sane, heros! liberali mente praedite! retro *agens* inimicos in pugna lacerares, facile vincens! 5 Tu utique illud, Indra! non laesurus firmum quodvis, mortalium in odio *erga nos directo*, nostro undique plagas equo aperi: clavā veluti, teliger! vince inimicos. 6 Te enim talem, Indra! viros procurante, adeptu faciles opes praebente in pugna homines invocant: tuum, cibo praedite! istud coram *nobis* in certamine auxilium, in praeliis obtinendum sit. 7 Tu sane illas, Indra! septem dimicans urbes, teliger! Purukutsae *gratum facturum*, diruisti: stragulum velut, Sudāsae regi sine negotio dedisti, quae Anhuis *Asurae erant, divitias*: rex! opulentiam *Sudāsae, sacrificiis* te implenti, contulisti. 8 Tu illum nos, Indra! splendide! varium cibum, aquas veluti,

- यया शूर प्रत्यस्मभ्यं यंसि त्मनमूर्जं न विश्वध क्षरधै ॥
 १ अकारि त इन्द्र गोतमेभिर्ब्रह्माण्योक्ता नमसा हरिभ्यां ॥
 सुपेशसं वाजमाभरा नः प्रातर्मक्षू धियावसुर्जगम्यात् ॥५॥

HYMNUS VII. [LXIV.]

- १ वृष्णे शर्धीय सुमखाय वेधसे नोधः सुवृत्तिं प्रभरा मरुद्भ्यः ॥
 अपो न धीरो मनसा सुहस्त्यो गिरः समंजे विदथेष्वाभुवः ॥
 २ ते जज्ञिरे दिव ऋष्यास उक्ष्णो रुद्रस्य मर्या असुरा अरेपसः ॥
 पावकासः शुचयः सूर्या इव सत्वानो न द्रप्सिनो घोरवर्षसः ॥
 ३ युवानो रुद्रा अजरा अभोग्धनो ववसुरधिगावः पर्वता इव ॥

Yayā śūra prati asmabhyaṁ yaṁsi tmanam ūrjam na viśvadha ksharadhyai.

- १ *Akāri te Indra Gotamebhiḥ brahmāṇi ā-uktā namasā hari-bhyaṁ*
Su-peśasaṁ vājam ā bhara naḥ prātaḥ makshu dhiyā-vasuḥ jagamyāt. (5)

LXIV.

- १ *Vṛiṣṇe śardhāya su-makhāya vedhase Nodhaḥ su-vṛiktim pra bhara Marut-bhyaḥ*
Apāḥ na dhīraḥ manasā suhastyāḥ giraḥ sam anje vidatheshu ā-bhuvāḥ.
 २ *Te jajnīre divaḥ ṛiṣhvāsaḥ ukshaṇaḥ Rudrasya maryāḥ asurāḥ arepaṣaḥ*
Pāvakāsaḥ śuchayaḥ sūryāḥ-iva satvānaḥ na drapsinaḥ ghora-varpaṣaḥ.
 ३ *Yuvānaḥ Rudrāḥ ajarāḥ abhok-hanaḥ vavakshuḥ adhri-gāvaḥ parvatāḥ-iva*

comedere sinis, *undique* circum terram: quo *cibo*, heros! nobis largiris vi-
 tam, quæ, aqua velut, quoquoversus circumfluat. १ Facti sunt tibi, Indra!
 a Gotamis hymni, *te* coram recitati cum reverentia, *tibi*, fulvis equis *vehenti*:
 suavem cibum affer nobis: mane celeriter *Indras*, meditatione divitias nac-
 tus, veniat.

LXIV.

१ “Liberali Marutum catervæ, religiose cultæ, *florum frugumque* procrea-
 trici, Nodhas! lautum *carmen* offer.” Aquas velut, firmus, mente, pie com-
 plicatis manibus, cantilenas fundo, in sacrificiis, ad amussim compositas.
 २ Illi geniti sunt aere, conspiciendi, juvenes, Rudræ filii, hostium domitores,
 sceleris immunes, purgatores, nitidi, soles veluti, geniorum turbæ veluti,
 pluvie guttis madidi, horrenda forma. ३ Juvenes Rudræ filii, senii im-

- दृल्हा चिद्विश्वा भुवनानि पार्थिवा प्रचावयन्ति दिव्यानि मज्मना ॥
 ४ चित्रैरंजिभिर्वपुषे बंजते वक्षःसु रुक्मां अधि येतिरे शुभे ।
 अंसेष्वेषां निमिमृशुर्ऋष्टयः साकं जज्ञिरे स्वधया दिवो नरः ॥
 ५ ईशानकृतो धुनयो रिशादसो वातान्विद्युतस्तविषीभिरक्रत ।
 दुहन्त्यूधर्दिव्यानि धूतयो भूमिं पिन्वन्ति पयसा परिज्रयः ॥६॥
 ६ पिन्वन्त्यपो मरुतः सुदानवः पयो घृतवद्विदथेष्वाभुवः ।
 अत्यं न मिहे विनयन्ति वाजिनमुत्सं दुहन्ति स्तनयन्तमक्षितं ॥
 ७ महिषासो मायिनश्चित्रभानवो गिरयो न स्वतवसो रघुश्चदः ।
 मृगा इव हस्तिनः खादथा वना यदारूणीषु तविषीरयुग्ध्वं ॥

Drilhā chit viṣvā bhuvanāni pāṛthivā pra chyavayanti divyāni majmanā.

- ४ *Chitraiḥ anji-bhiḥ vapushe vi anjate vaktṣaḥ-su rukmān adhi yetire śubhe*
Añseshu eṣhām ni mimṛikṣuḥ riṣṭayaḥ sākaṁ jajnire svadhayā divaḥ naraḥ.
 ५ *Īśāna-kṛitaḥ dhunayaḥ riṣādasāḥ vātān vi-dyutaḥ tavishī-bhiḥ akrata*
Duhanti ūdhaḥ divyāni dhūtayaḥ bhūmiṁ pinvanti payasā pari-jrayaḥ. (6)
 ६ *Pinvanti apaḥ Marutaḥ su-dānavaḥ payāḥ ghr̥ita-vat vidutheshu ā-bhuvāḥ*
Atyaṁ na mihe vi nayanti vājinaṁ utsaṁ duhanti stanayantaṁ akshitaṁ.
 ७ *Mahishāsaḥ māyinaḥ chitra-bhānavaḥ girayaḥ na sva-tavasāḥ raghu-syadaḥ*
Mṛigāḥ-iva hastinaḥ khādatha vanā yat āruṇiṣhu tavishīḥ ayugdhvaṁ.

munes, eorum qui nulla sacra faciunt occisores, *res a cultoribus exoptatas* advehere cupiunt, haud impedito incessu præditi, montes veluti *stabiles*: firmas quin cunctas creaturas terrestres concutiunt *atque* cœlestes robore suo. ४ Variis ornamentis formositatis caussa *se* ornant; pectoribus nitida *sarta* obtenderunt, decoris gratia: in humeris eorum polita sunt arma; junctim nati sunt suo cum vigore ex aere viri. ५ *Cultorem* ditantes, nubium commotores, hostium deletores, ventos *et* fulgura roboribus *suis* efficiunt: mulgent *nubes*, ubera *quasi* cœlestia, commotores; terram irrigant aqua, circumeunt. ६ Effundunt *pluviales* aquas Marutes, egregiis donis conspicui, lac *veluti* alibiles, butyrum sicut in ceremoniis prompti *sacerdotes* effundunt: sicut equum, pluere docent celerem *nubem*: nubem mulgent tonantem, haud imminutam. ७ Magni, sapientes, pulchris radiis decori,

- 8 सिंहा इव नानदति प्रचेतसः पिशा इव सुपिशो विश्ववेदसः १
 क्षपो जिन्वन्तः पृषतीभिर्ऋष्टिभिः समित्सबाधः शवसाहिमन्यवः ॥
 9 रोदसी आ वदता गणत्रियो नृषाचः शूराः शवसाहिमन्यवः १
 आ वन्धुरेष्वमतिर्न दर्शिता विद्युन्न तस्थौ मरुतो रथेषु वः ॥
 x 10 विश्ववेदसो रयिभिः समोकसः सं मिश्लासस्तर्विषीभिर्विराग्निनः ॥
 अस्तार इषुं दधिरे गभस्त्योरनन्तशुष्मा वृषखादयो नरः ॥७॥
 11 हिरण्ययेभिः पविभिः पयोवृध उज्जिघ्नन्त आपथ्यो न पर्वतान् १
 मखा अयासः स्वसृतो ध्रुवच्युतो दुध्रकृतो मरुतो भ्राजदृष्टयः ॥

- 8 *Siñhāh-iva nānadati pra-chetasah piśāh-iva su-piśah viśva-vedasah*
Kshapah jinvantah prishatibhih rishṭi-bhih sañ it sa-bādhaḥ śavasā ahi-manyavaḥ.
 9 *Rodasī ā vaduta gaṇa-śriyāh nṛi-sāchah śūrāh śavasā ahi-manyavaḥ*
Ā vandhureshu umatih na darṣatū vi-dyut na tasthau Marutah ratheshu vaḥ.
 10 *Viśva-vedasah rayi-bhih sañ-okasah sañ-miślāsah tanishṭibhih vi-rapṣinaḥ*
Astārah ishuñ dadhire gabhastyoh ananta-śushmāh vṛisha-khādayah narah. (7)
 11 *Hiraṇyayebhih pavi-bhih payah-vṛidhuḥ ut jighnante ā-pathyāh na parvatān*
Makhāh ayāsah sva-śṛitah dhruva-chyutah dudhra-kṛitah Marutah bhrājat-ṛishṭayaḥ.

montes velut, per semetipsos robusti, celeriter incedentes, feri sicut elephanti consumitis sylvas: nam in rubicundis *equabus* vires collocastis. ⁸ Leonum instar strepunt *Marutes* providi, capreolorum instar, pulchriformes, omniscii: *hostium* deletores, *cultori* grata facientes, *maculosis cervabus et armis* adeunt sane *opitulaturi viros pios*, *ab hostibus* vexatos, cum vigore, cædi intentis mentibus. ⁹ Cælum terramque circumsonate, catervatim incedentes, virum visitantes, heroes, cum vigore, cædi intentis mentibus præditi: sedili præditi in curribus, formæ instar conspiciendæ, fulmen quasi, stetit, *Marutes!* vester *splendor*. ¹⁰ Omniscii, cum thesauris una commorantes, præditi viribus, magni jaculatores sagittam tenent manibus, infinitum robur possidentes, libamina bibentes, viri. ¹¹ Aureis rotis pluviam augentes, sursum propellunt, *currus* via incedentes veluti, nubes: sacrificiis culti, *ceremoniam* visitantes, ipsi adeuntes *hostem*, firmos *montes* commoventes, *semetipsos aliis* sustentu difficiles reddentes, *Marutes*, rutilantibus telis instructi.

- 12 दृष्टुं पावकं वनिनं विचर्षणिं रुद्रस्य सूनं हवसा गृणीमसि ।
 रजस्तुरं तवसं मारुतं गणमृजीषिणं वृषणं सञ्चत श्रिये ॥
- 13 प्र नू स मर्तः शवसा जनां अति तस्थौ व उती मरुतो यमावत ।
 अर्वद्विर्वाजं भरते धना नृभिरापृच्छं क्रतुमा क्षेति पुष्यति ॥
- 14 चर्कृत्यं मरुतः पृत्सु दुष्टरं द्युमन्तं शुष्मं मघवत्सु धत्तन ।
 धनस्पृतमुक्थ्यं विश्वचर्षणिं तोकं पुष्येम तनयं शतं हिमाः ॥
- 15 नू ष्टिरं मरुतो वीरवन्तमृतीषाहं रयिमस्मासु धत्त ।
 सहस्रिणं शतिनं शूशुवांसं प्रातर्मक्षू धियावसुर्जगम्यात् ॥ ८ ॥

- 12 *Ghṛishuṁ pāvakaṁ vaninaṁ vi-charshaṇiṁ Rudrasya sūnuṁ havasā grīṇīmasi*
Rajah-turaṁ tavasaṁ Mārutaṁ gaṇaṁ ṛijīshinaṁ vṛishanaṁ saṣchata śriye.
- 13 *Pra nu saḥ martaḥ śavasā janān ati tasthau vaḥ ūti Marutaḥ yaṁ āvata*
Arvat-bhiḥ vājaṁ bharate dhanā nṛi-bhiḥ ā prichhyaṁ kratuṁ ā ksheti pushyati.
- 14 *Charkṛityaṁ Marutaḥ pṛit-su dustaraṁ dyu-mantaṁ śushmaṁ maghavat-su dhattana*
Dhana-spritaṁ ukthyaṁ viśva-charshaṇiṁ tokaṁ pushyema tanayaṁ śataṁ himāḥ.
- 15 *Nu sthiraṁ Marutaḥ vira-vantaṁ ṛiti-sahaṁ rayiṁ asmāsu dhatta*
Sahasriṇaṁ śatinaṁ śūśu-vāṁsaṁ prātaḥ makshu dhiyā-vasuḥ jagamyāt. (8)

12 Contritorem lustrantem, pluviali aqua abundantem, sapientem Rudræ sobolem invocatione celebramus: pulveris excitatorem, adultum Marutum cœtum, hostes vincentem, liberalem, excipite, *nanciscendæ* opulentiae caussa.
 13 Statim is vir vigore homines antecellit, quem vestro auxilio, Marutes! servastis: equis cibum acquirit *et* divitias, *nec non* viris; celebrandum sacrificium obtinet, atque augetur. 14 Efficacem, Marutes! in præliis ægre vincendum, illustrem, robustum *filium* sacrificantibus date, thesauris abundantem, celebrandum, omniscium: *talem* filium nutriamus, *atque* nepotem, per centum hiemes. 15 Cito stabilem, Marutes! fortibus filiis insignem, oppugnantium hostium propulsatricem opulentiam nobis date, millenariam, centenariam, crescentem: mane celeriter *Marutum cœtus*, prece obtinendas divitias offerens, veniat.

CAPUT DUODECIMUM.

HYMNUS I. [LXV.]

- १ पश्वान तायुं गुहा चतन्तं नमो युजानं नमो वहन्तं ।
सजोषा धीराः पदैरनुगमन्नुप त्वा सीदन्विश्वे यजत्राः ॥
- २ ऋतस्य देवा अनु व्रता गुर्भवत्परिष्टिद्यौर्न भूम ।
वर्धन्तीमापः पन्वा सुशिष्विमृतस्य योना गर्भे सुजातं ॥
- ३ पुष्टिर्न रण्वा क्षितिर्न पृथ्वी गिरिर्न भुज्म क्षोदो न शम्भु ।
अत्यो नाज्मन्त्सर्गप्रतक्तः सिन्धुर्न क्षोदः क ई वराते ॥
- ४ जामिः सिन्धूनां भ्रातेव स्वस्त्रामिभ्यान्न राजा वनान्यति ।
यज्ञातजूतो वना बस्थादग्निर्ह दाति रोमा पृथिव्याः ॥

LXV.

- १ *Paṣvā na tūyūṁ guhā chatantaṁ namaḥ yujānuṁ namaḥ vahantaṁ*
Sa-joshāḥ dhīrāḥ padaiḥ anu gman upa tvā sīdan viṣve yajatrāḥ.
- २ *Ṛitasya devāḥ anu vratā guḥ bhuvat parishtīḥ dyauḥ na bhūma*
Vardhanti im āpaḥ panvā su-ṣiṣviṁ ṛitasya yonā garbhe su-jātaṁ.
- ३ *Pushtīḥ na raṇvā kshitiḥ na pṛithvī giriḥ na bhujma kshodaḥ na śam-bhu*
Atyaḥ na ajman sarga-prataктаḥ sindhuḥ na kshodaḥ kaḥ im varāte.
- ४ *Jāmiḥ sindhūnām bhrātā-iva svasrām ibhyān na rājā vanāni atti*
Yat vāta-jūtaḥ vanā vi asthāt Agniḥ ha dāti roma pṛithivyāḥ.

LXV.

¹ *Te, cum pecore commorantem velut furem, in caverna degentem, sacrificia tibi vindicantem, sacrificia vehentem, dii junctim placati, sapientes, pedum vestigiis sequebantur; te adibant omnes dii, sacris celebrandi.* ² *Latentis dii facinora sequebantur: erat undique quæsitio: cœli instar erat terra quærentibus: foveat eum aquarum dii, laude amplificatum, cibi procreatrice in aqua, tanquam in gremio, læte genitum.* ³ *Frugum maturitas velut grata, terra velut ampla, mons velut nutriens, aqua velut salutaris, equus velut in pugna liberatione incitatus, ruens velut aqua Agnis est: quisnam eum arcere possit?* ⁴ *Affinis fluminum, frater sicut sororum,*

- ५ श्वसित्यप्सु हंसो न सीदन्क्रत्वा चेतिष्ठो विशामुषर्भुत् ॥
सोमो न वेधा ऋतप्रजातः पशुर्न शिश्वा विभुर्दुरेभाः ॥६॥

HYMNUS II. [LXVI.]

- १ रयिर्न चित्रा सूरु न संदगायुर्न प्राणो नित्यो न सूनुः ॥
तक्वा न भूर्णिर्वना सिषक्ति पयो न धेनुः शुचिर्विभावा ॥
२ दाधार क्षेमभोको न रणवो यवो न पक्वो जेता जनानां ॥
ऋषिर्न स्तुभ्वा विष्णु प्रशस्तो वाजी न प्रीतो वयो दधाति ॥
३ दुरोकशोचिः क्रतुर्न नित्यो जायेव योनावरं विश्वस्मै ॥

- ५ *Svasiti ap-su haṁsaḥ na sīdan kratvā chetishṭhaḥ viṣāṁ ushaḥ-bhut*
Somaḥ na vedhāḥ ṛita-prajātaḥ paśuḥ nā śiśvā vi-bhuḥ dure-bhāḥ. (9)

LXVI.

- १ *Rayiḥ na chitrā sūraḥ na saṁ-drīk āyuh na prāṇaḥ nityaḥ na sūnuḥ*
Takvā nā bhūrṇiḥ vanā sisakti payaḥ na dhenuḥ śuchiḥ vibhā-vā.
२ *Dādḥārā kshemaṁ okaḥ na raṇvaḥ yavaḥ na pakvaḥ jetā janānām*
Rishiḥ na stubhvā vikshu pra-ṣastaḥ vājī na prītaḥ vayaḥ dadhāti.
३ *Duroka-sochiḥ kratuḥ na nityaḥ jāyā-iva yonāu araṁ viṣvasmai*

inimicos velut rex, silvas consumit: quum, vento incitatus, silvas hic illic invadit Agnis, lacerat comam terræ. ⁵ Spirat sub aquis, anser velut urinans, sacrificio monitor optimus hominum, mane expergefactus, Somæ instar creator; aquis genitus, animal velut convolutum *delitescebat*: deinde, sese expandens, late splendens *factus est*.

LXVI.

¹ *Agnis*, opulentia velut diversiformis, sol velut *omnia* revelans, vitalis velut spiritus, constans velut filius, equus velut vehens, silvas invadit, lac *desiderans* veluti vacca, purus, varie splendens. ² Præbuit *frugum* conservationem, domus velut grata; triticum velut maturum, devictor hominum, vatis instar *deos* laudans, inter homines celebratus, equus velut gaudens, cibum largitur. ³ Obtentu difficili splendore insignis, sacrificator velut constans, matrona velut in domicilio, decus unicuique *est*, versicolor quum

- चित्रो यदभ्राद् ह्वेतो न विक्षु रथो न रुक्मी त्वेषः समत्सु ॥
 ४ सेनेव सृष्टामं दधात्यस्तुर्न दिद्युत्वेषप्रतीका ॥
 यमो ह जातो यमो जनित्वं जारः कनीनां पतिर्जनीनां ॥
 ५ तं वञ्चराथा वयं वसत्यास्तं न गावो नक्षन्त इजं ॥
 सिन्धुर्न क्षोदः प्र नीचीरैनोन्नवन्त गावः स्वर्दशीके ॥१०॥

HYMNUS III. [LXVII.]

- १ वनेषु जायुर्मर्तेषु मित्रो वृणीते श्रुष्टिं राजेवाजुर्यं ॥
 क्षेमो न साधुः क्रतुर्न भद्रो भुवत्स्वाधीर्होता हव्यवाद ॥
 २ हस्ते दधानो नृम्णा विष्वान्यमे देवां धाहुहा निषीदन् ॥

Chitraḥ yat abhrāt śvetaḥ na vikshu rathaḥ na rukmī tveshaḥ samat-su.

- ४ *Senā-iva sṛishṭā amañ dadhāti astuḥ na didyut tvesha-pratikā*
Yamaḥ ha jātaḥ yamaḥ jani-tvañ jāraḥ kanīnāñ patiḥ janīnāñ.
 ५ *Taṁ vaḥ charāthā vyañ vasatyā astaṁ na gāvaḥ nakshante iddhañ*
Sindhuḥ na kshodaḥ pra nīchīḥ ainot navanta gāvaḥ svaḥ dṛiṣṭike. (10)

LXVII.

- १ *Vaneshu jāyuh marteshu mitraḥ vṛṇīte śrushṭiñ rājā iva ajuryaṁ*
Kshemaḥ na sādhuḥ kratuḥ na bhadraḥ bhuvat su-ādhiḥ hotā havya-vāḥ.
 २ *Haste dadhānaḥ nṛimṇā viṣvāni ame devān dhāt guhā ni-sīdan*

splendet, candens veluti *sol*, inter homines, currus quasi lucidus, nitens in prœliis. ४ Exercitus velut *in hostem* immissus, metum incutit, jaculatoris sicut sagitta, coruscante mucrone acuminata: sociatæ utique *Agni sunt omnes res natæ*, sociatæ illi *sunt res nascituræ*: *Agnis est* pronubus puellarum, maritus uxorum. ५ Illum sæpe cum pecore nos, *et* cum frumento, stabulum velut vaccæ, adimus flagrantem: manans sicut aqua, properantes *flamas* excitat: perveniunt radii *ipsius* ad lumen *quod* per cœlum *diffusum est*.

LXVII.

१ Inter ligna natus, hominibus amicus, diligit sacrificatorem, rex sicut integrum *robore virum diligit*: protector veluti bonus, *sacrorum* peractor veluti venerabilis, sit *nobis* fausta cogitans, *deorum* vocator, sacrorum portitor. २ Manu tenens divitias omnes, timori deos tradidit, in specu latens:

- विदन्तीमत्र नरो धियन्धा हृदा यत्तष्टान्मंत्रां अशंसन् ॥
 ३ अजो न क्षां दाधार पृथिवीं तस्तम्भ द्यां मंत्रेभिः सत्यैः ॥
 प्रिया पदानि पश्वो निपाहि विश्वायुरग्ने गुहा गुहं गाः ॥
 ४ य ईं चिकेत गुहा भवन्तमा यः ससाद धारामृतस्य ॥
 वि ये चृतन्त्यृता सपन्त आदिद्वसूनि प्रववाचास्मै ॥
 ५ वि यो वीरुत्सु रोधन्महित्वोत प्रजा उत प्रसूषन्तः ॥
 चित्तिरपां दमे विश्वायुः सयेव धीराः संमाय चक्रुः ॥११॥

HYMNUS IV. [LXVIII.]

- १ श्रीणन्नुपस्थाद्विवं भुरण्युः स्थातुश्चरथमन्त्रन्व्यूर्णोत् ॥

- Vidanti im atra narah dhiyam-dhah hrida yat tashlan mantran asansan.*
 ३ *Ajah na ksham dadhara prithivim tastambha dyam mantrebhih satyaih*
Priya padani pasvah ni pahi visva-ayuh Agne guha guham gah.
 ४ *Yah im chiketa guha bhavanta am yah sasada dharam ritasya*
Vi ye chritanti rit sapanta at it vasuni pra vavacha asmai.
 ५ *Vi yah virut-su rodhat mahi-tva uta pra-jah uta pra-sushu antar*
Chittih apam dame visva-ayuh sadma-iva dhirah sam-maya chakruh. (11)

LXVIII.

- १ *Srinan upa sthat divam bhuranyuh sthatuh charatha am aktun vi urnot*

norunt eum tunc duces, cogitationem possidentes, quum hymnos mente compositos recitarent. ³ Sol velut, terram sustentat et aerem; fulcivit cælum carminibus efficacibus: grata pecoris pascua serva; omnigeno alimento instructus, Agnis! de specu in specum procedas. ⁴ Qui eum novit in specu versantem, qui colit sospitatorem veritatis, qui *Agnim hymnis* canunt, sacra obeuntes, statim thesauros annunciat ei. ⁵ Quæ in herbis *sunt* manifestat virtutes, perinde ac soboles *quæ* in matribus intus *sunt*: sapiens aquarum in domicilio *commoratur*, omnigeno cibo abundans: *eum* sapientes domicilium quasi venerando, *sacra* fecerunt.

LXVIII.

¹ *Libamina* miscens adit cælum *sacrificiorum* portitor: *quodvis* firmum et mobile *atque* noctes *lumine* revelat: siquidem illorum unus omnium excellit

- परि यदेषामेको विश्वेषां भुवद्देवो देवानां महित्वा ॥
 २ आदिने विश्वे क्रतुं जुषन्त शुष्काद्यद्देव जीवो जनिष्ठाः ।
 भजन्त विश्वे देवत्वं नाम ऋतं सपन्तो अमृतमेवैः ॥
 ३ ऋतस्य प्रेषा ऋतस्य धीतिर्विश्वायुर्विश्वे अपांसि चक्रुः ।
 यस्तुभ्यं दाशाद्यो वा ते शिक्षात्तस्मै चिकित्वान्नयिं दयस्व ॥
 ४ होता निषत्तो मनोरपत्ये स चिन्वासां पती रयीणां ।
 इच्छन्त रेतो मिथस्तनूषु संजानत स्वैर्दक्षैरमूराः ॥
 ५ पितुर्न पुत्राः क्रतुं जुषन्त श्रोषन्त्ये अस्य शासं तुरासः ।
 वि राय और्णोद्भूरः पुरुक्षुः पिपेश नाकं स्तृभिर्दमूनाः ॥१२॥

Pari yat eshām ekaḥ viśveshām bhuvat devaḥ devānām mahitvā.

- २ *Āt it te viṣve kratuṁ jushanta śuṣhkāt yat deva jīvaḥ janishṭhāḥ
 Bhajanta viṣve deva-tvaṁ nāma ṛitaṁ sapantāḥ amṛitaṁ evaiḥ.*
 ३ *Ṛitasya preshā ṛitasya dhītiḥ viśva-āyuh viṣve apāṁsi chakruḥ
 Yaḥ tubhyaṁ dāṣāt yaḥ vā te śikṣhāt tasmai chikītvān rayiṁ dayasva.*
 ४ *Hotā ni-sattvaḥ Manoḥ apatye saḥ chit nu āsām patīḥ rayīṇām
 Ichhanta retāḥ mīthaḥ tanūshu saṁ jānata svaiḥ dakṣaiḥ amūrāḥ.*
 ५ *Pituh na putrāḥ kratuṁ jushanta śroshan ye asya śāsaṁ turāsaḥ
 Vi rāyaḥ aurnot durāḥ puru-kshuh pipeṣa nākaṁ stṛi-bhiḥ damūnāḥ. (12)*

deus deorum magnitudine. ² Statim sane ad tuam omnes *sacrificatores* ceremoniam animos intendunt, quum ex arido *ligno*, lucide! vivus nasceris: adipiscuntur omnes divinum honorem utique verum, adeuntes *te* immortalem procedentibus *hymnis*. ³ Aggresso *tibi* desideratæ recitantur *laudes*; aggresso *paratur* oblatio; omnigeno alimento præditus *es*; omnes *sacrificantes* ceremonias perficiunt: qui tibi sacrificat, quive tibi vota persolvere cupit, illi animum advertens opulentiam largire. ⁴ *Tanquam* deorum arcessitor commorans apud Mannis prolem, tu quoque jam harum divitiarum dominus *es*: exoptant semen *genitale infusum* in corpora *sua*; omnia cognoscunt, suis spiritibus *vitalibus* non turbati. ⁵ Patri *obsequentes* velut filii, ceremoniam *Agni persolvendam* sedulo curant omnes, qui audiunt illius præceptum, properantes: divitiarum aperit portas *Agni* cibo abundans: decoravit cælum stellis, domicilium diligens.

HYMNUS V. [LXIX.]

- १ शुक्रः शुशुक्वां उषो न जारः पप्रा समीची दिवो न ज्योतिः ।
परि प्रजातः क्रत्वा बभूथ भुवो देवानां पिता पुत्रः सन् ॥
- २ वेधा अदृप्तो अग्निर्विजानन्नुधर्न गोनां स्वाम्ना पितॄनां ।
जने न शेव आहूर्यः सन्मध्ये निषत्तो रण्वो दुरोणे ॥
- ३ पुत्रो न जातो रण्वो दुरोणे वाजी न प्रीतो विशो वितारीन् ।
विशो यदहे नृभिः सनीला अग्निर्देवत्वा विश्वान्यश्याः ॥
- ४ नक्षिष्ट एता व्रता भिनन्ति नृभ्यो यदेभ्यः श्रुष्टिं चकर्थ ।
तत्तु ते दंसो यदहन्त्समानैर्नृभिर्यद्युक्तो विवे रपांसि ॥

LXIX.

- १ *Sukraḥ śuśukvān ushaḥ na jāraḥ paprā sam-īchī divaḥ na jyotiḥ*
Pari prajātaḥ kratvā babhūtha bhuvāḥ devānām pitā putraḥ san.
- २ *Vedhāḥ adṛiptaḥ Agniḥ vi-jānan ūdhaḥ na gonām svādmu pitūnām*
Jane na śevaḥ ā-hūryaḥ san madhye ni-sattaḥ raṇvaḥ duroṇe.
- ३ *Putraḥ na jātaḥ raṇvaḥ duroṇe vājī na prītaḥ viṣaḥ vi tārit*
Viṣaḥ yat ahve nṛi-bhiḥ sa-nīlāḥ Agniḥ deva-tvā viśvāni aśyāḥ.
- ४ *Nakiḥ te etā vratā minanti nṛi-bhyaḥ yat ebhyaḥ śrushiṁ chakartha*
Tat tu te daṁsaḥ yat ahan samānaiḥ nṛi-bhiḥ yat yuktaḥ viveḥ rapāṁsi.

LXIX.

- ¹ *Agnis*, lucidus collustrator, auroræ quasi exstinctor *sol*, *lumine* implevit *cælum terramque* conjuncta, candentis *solis* veluti lux : manifestatus, efficacia *mundum universum* amplecteris ; es deorum protector, quum filius *eorum* sis.
- ² Sapiens, non superbus *Agnis*, discernens, uber quasi vaccarum, dulcedinem ciborum, in vico velut *vir* beneficus, advocandus quum sit, in medio *sacrificiorum* considens, lætitiæ auctor domi. ³ Filius quasi natus lætitiæ auctor domi, eques sicut gaudens homines antecellit : deas una commorantes quando invoco viris *sociatus*, tunc *Agnis* divinitates omnes induit.
- ⁴ Nemo tuas hasce ceremonias turbat ; viris enim his *sacra tua obeuntibus* felicitatem largitus es : illam vero tuam fortitudinem ubi impugnat *quisquam*,

- ५ उषो न जारो विभावोऽत्रः संज्ञातरूपश्चित्तदस्मै १
 त्मना वहन्तो दुरो व्युण्वन्नवन्त विश्वे स्वर्दृशीके ॥१३॥

HYMNUS VI. [LXX.]

- १ वनेम पूर्वीर्यो मनीषा अग्निः सुशोको विश्वान्यथाः १
 आ देवानि व्रता चिकित्वा ना मानुषस्य जनस्य जन्म ॥
 २ गर्भो यो अपां गर्भो वनानां गर्भश्च स्थातां गर्भश्चरथां १
 अद्रौ चिदस्मा अन्तर्दुरोणे विशां न विश्वो अमृतः स्वाधीः ॥
 ३ स हि क्षपावां अग्नी रयीणां दाशद्यो अस्मा अरं मूतैः १
 एता चिकित्वो भूमा निपाहि देवानां जन्म मतांश्च विद्वान् ॥

- ५ *Ushaḥ na jārah vibhā-vā usrah sanjñāta-rūpaḥ chiketat asmai*
Tmanā vahantaḥ duraḥ vi ṛiṇvan navanta viṣve svaḥ dṛiṣṭike. (13)

LXX.

- १ *Vanema pūrvīḥ aryah manīṣhā Agniḥ su-śokaḥ viśvāni aśyāḥ*
Ā daivyāni vratā chikitvān ā mānuṣasya janasya janma.
 २ *Garbhaḥ yah apām garbhaḥ vanānām garbhaḥ cha sthātām garbhaḥ charathām*
Adrau chit asmai antaḥ duroṇe viṣām na viśvaḥ amṛitaḥ su-ādhiḥ.
 ३ *Saḥ hi kṣhapā-vān Agniḥ rayīṇām dāśat yah asmai araṁ su-uktaiḥ*
Etā chikitvaḥ bhūma ni pāhi devānām janma matān cha vidvān.

tibi similibus viris adjutus fugas inimicos. ⁵ *Auroræ velut exstinctor sol,*
coruscans, lucidus, notabili specie gaudens, Agnis animum advertat huic
cultori: sponte sacrificia evehentes radii valvas sacelli perrumpunt; adeunt
omnes cælum conspicuum.

LXX.

¹ *Exoptamus abundantes cibos; adeundus prece Agnis pulchre nitens*
omnibus sacrificiis fruitur, diis præstitos honores penitus noscens, noscens
quoque humani generis originem: 2 qui est fons aquarum, fons silvarum,
fonsque stabilium, fons fluxarum rerum: in monte quoque illi, et intus
in domicilio sacra fiunt, qui est hominum veluti tutor, immortalis, fausta
cogitans. 3 Ille enim nocte sociatus Agnis thesauros largitur ei qui ipsi
laudem canit hymnis: hasce tu, sapiens! creaturas tuere, deorum prolem

- ४ वर्धन्यं पूर्वीः क्षपो विरूपाः स्थातुश्च रथमृतप्रवीतं ॥
 अराधि होता स्वर्निषत्तः कृण्वन्विश्वान्यपांसि सत्या ॥
 ५ गोषु प्रशस्तिं वनेषु धिषे भरन्त विश्वे बलिं स्वर्णः ॥
 वि त्वा नरः पुरुत्रा सपर्यन्पितुर्नजिवेर्वि वेदो भरन्त ॥
 ६ साधुर्न गृध्रस्तेव शूरो यातेव भीमस्त्वेषः समत्सु ॥१४॥

HYMNUS VII. [LXXI.]

- १ उप प्रजिन्वन्नुशतीरुशन्तं पतिं न नित्यं जनयः सनीलाः ॥
 स्वसारः श्यावीमरूषीमजुषन्वित्रमुच्छन्तीमुषसं न गावः ॥
 २ वीलु चिह्नहा पितरो न उक्थैरद्रिं रुजन्नङ्गिरसो रवेण ॥

४ Vardhān yaṁ pūrvīḥ kshapaḥ vi-rūpāḥ sthātuḥ cha ratham̐ ṛita-pravitam̐
 Arādhi hotā svaḥ ni-sattaḥ kṛiṇvan viṣvāni apāṁsi satyā.

५ Gosu pra-ṣastiṁ vaneshu dhishe bharanta viṣve baliṁ svaḥ naḥ
 Vi tvā naraḥ puru-trā saparyan pituḥ na jivreh vi vedāḥ bharanta.

६ Sādhuḥ na grīdhnuḥ astā-iva śūraḥ yātā-iva bhīmaḥ toshaḥ samat-su. (14)

LXXI.

- १ Upa pra jinvan uṣatīḥ uṣantaṁ patiṁ na nityaṁ janayaḥ sa-nīlāḥ
 Svasāraḥ śyāvīm̐ aruṣīm̐ ajushran chitraṁ uchhanṭīm̐ ushasaṁ na gāvaḥ.
 २ Vīlu chit dṛilhā pitarāḥ na ukthaiḥ adriṁ rujan Angiraso raveṇa

mortalesque, noscens. ४ Quem amplificans multæ noctes diversicolores, stabileque et mobile, sacrificiis circumdatum *Agnim*, is conciliatus est, *deorum* vocator, aditu facili *ceremoniæ* adsidens, peragens omnia opera sincera. ५ Gloriam in vaccis optabilibus largiris; adipiscuntur omnes *sacrificantes* opulentiam obtentu facilem nobis: te homines ubique colunt, a patre velut senescente divitias accipiunt. ६ Occisor velut rapax, *tela* jaciens velut heros, eversor velut horrendus, coruscans in certaminibus * * *.

LXXI.

१ Gratificantur amantes amanti *Agni*, marito veluti semper uxores, una habitantes digiti; perinde ut Auroram *primum* obscuram, *deinde* sublustrem, *tum* versicolorem et illucescentem, *solis* radii venerantur. २ Fortem ac robustum hostem patres nostri, Angirasidæ, hymnis confregerunt, et *cantum* sono:

- चक्रुर्दिवो बृहतो गातुमस्मे अहः स्वर्विविदुः केतुमुच्चाः ॥
 ३ दधन्नृतं धनयन्नस्य धीतिमादिदर्यो दिधिषो विभृत्राः ।
 अतृथन्तीरपसो यन्त्यच्छा देवां जन्म प्रयसां वर्धयन्तीः ॥
 ४ मथीद्यदीं विभृतो मातरिष्वा गृहे गृहे श्येतो जेन्यो भूत् ।
 आदीं राज्ञे न सहीयसे सचा सन्ना दूत्यं भृगवाणो विवाय ॥
 ५ महे यत्पित्र ईं रसं दिवे करवत्सरत्पृशन्त्यचिकित्वान् ।
 सृजदस्ता धृषता दिद्युमस्मे स्वायां देवो दुहितरि त्विषिं धात् ॥१५॥
 ६ स्व आ यस्तुभ्यं दम आविभाति नमो वा दाशादुशतो अनुद्यन् ।
 वर्धो अग्ने वयो अस्य द्विबर्ही यासद्राया सरथं यं जुनासि ॥

Chakruh divaḥ bṛihataḥ gātum asme ahaḥ svah vividuḥ ketum ūsrāḥ.

३ *Dadhan ritam dhanayan asya dhitim at it aryaḥ didhishvaḥ vi-bhṛitrāḥ*

Atrishyantīḥ apasah yanti achha devān janma prayasā vardhayantīḥ.

४ *Mathit yat im vi-bhṛitaḥ mātariṣvā grihe grihe syetaḥ janyaḥ bhūt*

At im rājne na sahiyase sachā san ā dūtyam bhrigavāṇaḥ vivāya.

५ *Mahe yat pitre im rasaṁ dive kaḥ ava tsarat priṣanyaḥ chikivān*

Srijat astā dhṛishatā didyūṁ asmai svāyām devaḥ duhitari tvishim dhāt. (15)

६ *Sve ā yaḥ tubhyaṁ dame ā vi-bhāti namaḥ vā dāṣāt upataḥ anu dyūn*

Vardho Agne vayah asya dvi-barhāḥ yāsat rāyā sa-rathaṁ yaṁ junāsi.

paraverunt cœli magni aditum nobis: diem obtentu facilem nacti sunt, jubar solis, et vaccas. ³ Sacrificio sustentarunt Agnim, ad sacros ritus aggressum; pro thesauro habuerunt ipsius ceremoniam: deinde matronæ, Agnim sustentaturæ, sacra obeuntes, aliena cupiditate vacuæ, operi intentæ veniunt huc, deos et progeniem humanam cibo alentes. ⁴ Quum suscitavit eum divisus flatus oris, in quovis domicilio lucidus victor factus est: illico eum, cum rege velut potentiori una versans princeps, nuncii munus suscipere rogavit sacrificator, Bhriquem imitans. ⁵ Quum Agni, magno tutori nitido, hunc liquorem parat sacrificator, tum aufugit pugnax hostis, id percipiens: immittit jaculator terribili arcu coruscantem sagittam in eum: suæ fulgidus Agnis filiæ, Auroræ, lucem impertit. ⁶ Qui te in tuo sacello rite accendit, cibumve offert desideranti tibi quotidie, auge, Agnis! alimentum

- 7 अग्निं विश्वा अभि पृक्षः सचन्ते समुद्रं न स्रवतः सप्त यद्वीः ।
 न जामिभिर्विचिकिते वयो नो विदा देवेषु प्रमतिं चिकित्वान् ॥
- 8 आ यदिषे नृपतिं तेज आनदह्वचि रेतो निषिक्तं द्यौरभीके ।
 अग्निः शर्धमनवद्यं युवानं स्वाध्यं जनयत्सूदयच्च ॥
- 9 मनो न यो ध्वनः सद्य एत्येकः सत्रा सूरौ वस्व ईशे ।
 राजाना मित्रावरुणा सुपाणी गोषु प्रियममृतं रक्षमाणा ॥
- 10 मा नो अग्ने सख्या पित्र्याणि प्रमर्षिषा अभिविदुष्कविः सन् ।
 नभो न रूपं जरिमा मिनाति पुरा तस्या अभिशस्तेरधीहि ॥१६॥

- 7 Agniñ viṣvāḥ abhi pṛikṣaḥ sachante samudraṁ na sravataḥ sapta yahvīḥ
 Na jāmi-bhiḥ vi chikite vayaḥ naḥ vidāḥ deveshu pra-matiṁ chikitvān.
- 8 A yat ishe nṛ-patiṁ tejaḥ ānaḥ sūchi retaḥ ni-siktaṁ dyauḥ abhīke
 Agniḥ śardhaṁ anavadyaṁ yuvānaṁ su-ādhyāṁ janayat sūdayat cha.
- 9 Manaḥ na yaḥ adhvanaḥ sadyaḥ eti ekaḥ satrā sūraḥ vasvaḥ īše
 Rājānā Mitrāvaruṇā su-pāṇī goṣhu priyaṁ amṛitaṁ rakṣamāṇā.
- 10 Mā naḥ Agne sakhyā pitryāṇi pra marṣiṣhāḥ abhi viduḥ kaviḥ san
 Nabhaḥ na rūpaṁ jarimā mināti purā tasyāḥ abhi-śasteḥ adhi ihi. (16)

illius, duplici comitatu stipatus; potitur opibus is quem curru instructum stimulas. ⁷ Ad Agnim omnes cibi pergunt, ad oceanum veluti manantes septem fluvii: cognatis nostris qui dari posset, non adest cibus nobis: denunciare velis diis laudem nostram, quum eam compertus sis. ⁸ Quod cibi procurandi caussa ad sacrificatorem homines tutantem pervenit robur, purum semen infusum clarum corpori, eo Agnis fortem, non contemnendum juvenem, pia meditantem, generato eumque ad sacros ritus alacrem reddito. ⁹ Mentis instar velox qui tramitem semper percurrit solus, statim heros thesauri potitur: reges Mitras et Varunas, pulchris brachiis præditi, vaccis jucundum lac asservantes sunt. ¹⁰ Ne nobis, Agnis! fœdera patria dirimas: tu gnarus es, quum vates sis: nubes veluti, corpus meum senectas afflictat: antequam illius impetus me adoriatur, recordare mei.

HYMNUS VIII. [LXXII.]

- १ नि काया वेधसः शश्वतस्कर्हस्ते दधानो नर्या पुरूणि ॥
अग्निर्भुवद्रयिपती रयीणां सत्रा चक्राणो अमृतानि विश्वा ॥
- २ अस्मे वत्सं परिषन्तं न विन्दन्निच्छन्तो विश्वे अमृता अमूराः ॥
अमयुवः पदयो धियन्धास्तस्थुः पदे परमे चार्वाग्नेः ॥
- ३ तिलो यदग्ने शरदस्त्वामिच्छुचिं घृतेन शुचयः सपरीन् ॥
नामानि चिद्दधिरे यज्ञियाभ्यसूदयन्त तन्वः मुजाताः ॥
- ४ आ रोदसी बृहतो वेविदानाः प्र रुद्रिया जभ्रिरे यज्ञियासः ॥
विदन्मर्तो नेमधिता चिकित्वानग्निं पदे परमे तस्थिवांसं ॥

LXXII.

- १ *Ni kāvyā vedhasaḥ śaśvataḥ kaḥ haste dadhānaḥ naryā purūṇi*
Agniḥ bhuvat rayi-patiḥ rayīṇāṃ satrā chakrāṇaḥ amṛitāni viśvā.
- २ *Asme vatsaṃ pari santaṃ na vindan ichhantaḥ viśve amṛitāḥ amūrāḥ*
Śrama-yuvaḥ pada-vyaḥ dhiyaṃ-dhāḥ tasthuḥ pade parame chāru Agneḥ.
- ३ *Tīraḥ yat Agne śaradaḥ tvām it śuchiṃ ghṛitena śuchayaḥ saparyān*
Nāmāni chit dadhire yajniyāni asūdayanta tanvaḥ su-jātāḥ.
- ४ *Ā rodasī bṛihatī vevidānāḥ pra rudriyā jabhrire yajniyāsaḥ*
Vidat martaḥ nema-dhitā chikittvān Agniṃ pade parame tasthi-vāṅsaṃ.

LXXII.

¹ Cantilenas, creatoris æterni laudem celebrantes, Agnis percipit, manu tenens opes hominibus convenientes amplas: Agnis est custos divitiarum, statim largiens aurea omnia. ² Agnim, nostrum quasi vitulum, prope nos versantem, non inveniebant dii quærentes omnes, immortales, non perturbati: communi negotio sociati, pedibus euntes, pio operi intenti, stabant tandem in loco summo illustri Agnis. ³ Quia per tres annos te utique, Agnis! lucentem butyro, Marutes lustrantes coluerunt, nominaque gesserunt sacrificalia, propterea ad cælum evexerunt corpora sua, feliciter nati. ⁴ Cælum terramque ampla perquirentes, Rudræ idoneos cantus protulerunt dii sacrificiis colendi: reperit mortalis Marutum cohors, dimidium mundi

- 5 संजानाना उपसीदन्नभिञ्जु पत्नीवन्तो नमस्यं नमस्यन् ॥
 रिरिक्वांसस्तन्वः कृण्वत स्वाः सखा सख्युर्निमिषि रक्षमाणाः ॥ १७ ॥
- 6 त्रिः सप्त यहुखानि त्वे इत्पदाविदन्निहिता यज्ञियासः ॥
 तेभी रक्षन्ते अमृतं सजोषाः पशूञ्च स्थातृञ्चरथं च पाहि ॥
- 7 विद्वां अग्ने वयुनानि क्षितीनां यानुषक् शुरुधो जीवसे धाः ॥
 अन्तर्विद्वां अध्वनो देवयानानतन्द्रो दूतो अभवो हविर्वीद ॥
- 8 स्वाध्यो दिव आ सप्त यद्दी रायो दुरो व्युतज्ञा अजानन् ॥
 विदद्गव्यं सरमा दृल्हमूर्वं येना नु कं मानुषो भोजते विद ॥
- 9 आ ये विश्वा स्वपत्यानि तस्थुः कृण्वानासो अमृतत्वाय गातुं ॥

- 5 *Saṁ-jānānāḥ upa sīdan abhi-jnu patnī-vantaḥ namasyaṁ namasyan*
Ririkvāṁsaḥ tanvaḥ kṛiṇvata svāḥ sakḥā sakhyuḥ ni-mishi rakshamāṇāḥ. (17)
- 6 *Triḥ sapta yat guhyāni tve it padā avidan ni-hitā yajniyāsaḥ*
Tebhiḥ rakshante amṛitaṁ sa-joshāḥ pasūn cha sthātṛin charathaṁ cha pāhi.
- 7 *Vidvān Agne vayunāni kṣitīnām vi ānushak śurudhaḥ jīvase dhāḥ*
Antaḥ-vidvān adhvanaḥ deva-yūnān atandraḥ dūtaḥ abhavaḥ haviḥ-vāt.
- 8 *Su-ādhyāḥ divaḥ ā sapta yahviḥ rāyaḥ duraḥ vi ṛita-jnāḥ ajānan*
Vidat gavyaṁ Saramā dṛilhaṁ ūrvaṁ yena nu kaṁ mānuṣi bhojate viḥ.
- 9 *Ā ye viṣvā su-apatyāni tasthuḥ kṛiṇvānāsaḥ amṛita-tvāya gātum*

tenente cum Indra, cognoscens Agnim loco summo insistentem. ⁵ Cer-
 nentes te subsiderunt in genua dii, uxores secum habentes; adorandum te
 adoraverunt: jejuniio macerantes corpora sacrificabant sua; consortes con-
 sortis nutu servati sunt. ⁶ Ter septena quia arcana nomina in te sita re-
 pererunt sacerdotes, sacris perficiendis idonei, iisdem nominibus te colunt
 immortalem: tu, illis favens, pecoraque, et segetes, loco suo fixas, mobileque
 quodvis serva. ⁷ Sciens, Agnis! omnia quæ scienda sunt, hominum semper
 dolorem lenientia alimenta ad vivendum largire: penitus cognoscens vias a
 diis calcatas, indefessus nuncius es, sacrificii portitor. ⁸ Pio operi inser-
 vientes de cælo defluunt septem fluvii: divitiarum aditus sacrorum periti
 norunt: reperit vaccarum claustrum Saramá firmum et amplum, quo jam
 humana fruitur progenies. ⁹ Qui cunctas luce destitutas per noctes stant,

- मद्वा महद्भिः पृथिवी वितस्थे माता पुत्रैरदितिर्धायसे वेः ॥
 10 अधि त्रियं निदधुर्भारुमस्मिन्दिवो यदक्षी अमृता अकृण्वन् ।
 अध क्षरन्ति सिन्धवो न मृष्टाः प्र नीचीरग्रे अरूषीरजानन् ॥१८॥

HYMNUS IX. [LXXIII.]

- 1 रयिर्न यः पितृवित्तो वयोधाः सुप्रणीतिश्चिकितुषो न शासुः ।
 स्योनशीरतिथिर्न प्रीणानो होतेव सद्य विधतो वितारीत् ॥
 2 देवो न यः सविता सत्यमन्मा क्रत्वा निपाति वृजनानि विश्वा ।
 पुरुप्रशस्तो अमतिर्न सत्य आत्मेव शेवो दिधिषायो भूत् ॥
 3 देवो न यः पृथिवीं विश्वधाया उपक्षेति हितमित्रो न राजा ।

Mahnā mahat-bhikṣ pṛithivī vi tasthe mātū putraiḥ Aditiḥ dhāyase vekḥ.

- 10 *Adhi pṛiyam ni dadhuḥ chārum asmin divaḥ yat akshī amṛitāḥ akṛiṇvan*
Adha ksharanti sindhavaḥ na sṛishṭāḥ pra nīchīḥ Agne arushīḥ ajānan. (18)

LXXIII.

- 1 *Rayiḥ na yaḥ pitṛi-vittāḥ vayaḥ-dhāḥ su-pranītiḥ chikitushaḥ na śāsuḥ*
Syona-ṣīḥ atithiḥ na prīṇānaḥ hotā-iva sadma vidhataḥ vi tārīt.
 2 *Devaḥ na yaḥ savitā satya-manmā kratvā ni-pāti vṛijanāni viśvā*
Puru-praśastāḥ amatīḥ na satyaḥ ātmā-iva śevaḥ didhishāyyaḥ bhūt.
 3 *Devaḥ na yaḥ pṛithivīm viśva-dhāyāḥ upa-ksheti hita-mitraḥ na rājā*

parantes ad immortalitatem aditum, magnis filiis cincta stat magnitudine terra, mater, Aditis, ad sustentandum mundum: protegas nos. ¹⁰ *Ceremoniarum* felicitatem *sacrificantes* stabiliverunt faustam huic *Agni*: de cælo, quum *rituum* spectatores faciunt, immortales *dii veniunt*: tunc incitantur, flumina velut effusa, semper mobiles, *Agnis! fulgidæ tuæ flammæ: id norunt dii.*

LXXIII.

¹ *Agnis*, qui, peculium sicut a patre acquisitum, opulentiae largitor est, et observandus, periti *hominis* velut præceptum, apud jucunda *sacrificia* com-morans, hospes velut diligendus, sacerdos quasi, domum sacrificantis ampli-ficat. ² Qui, lucentis instar solis, vera sciens, efficacia *sua* moderatur pugnas omnes, multum laudatus, species velut æterna, mens quasi benefica, colendus est. ³ Qui terram, lucidus velut *sol* omnia sustentans, inhabitat,

- पुरःसदः शर्मसदो न वोरा अनवद्या पतिजुष्टेव नारी ॥
 ४ तं त्वा नरो दम आ नित्यमिद्धमग्ने सचन्त क्षितिषु ध्रुवासु ।
 अधि द्युम्नं निदधुर्भूर्यस्मिन्भवा विश्वायुर्धरूणो रयीणां ॥
 ५ वि पृक्षो अग्ने मघवानो अशयुर्वि सूरयो ददतो विश्वमायुः ।
 सनेम वाजं समिथेष्टर्यो भागं देवेषु श्रवसे दधानाः ॥ १९ ॥
 ६ ऋतस्य हि धेनवो वावशानाः स्मदूधीः पीपयन्त द्युभक्ताः ।
 परावतः सुमतिं भिक्षमाणा वि सिन्धवः समया सत्सुरद्रिं ॥
 ७ त्वे अग्ने सुमतिं भिक्षमाणा दिवि श्रवो दधिरे यज्ञियासः ।
 नक्ता च चक्रुषसा विरूपे कृष्णं च वर्णमरूणं च सन्धुः ॥

Purāḥ-sadaḥ śarma-sadaḥ na vīrāḥ anavadyā patijushṭā-iva nārī.

- ४ *Taṁ tvā naraḥ dame ā nityaṁ iddhaṁ Agne sachanta kshitishu dhruvāsu*
Adhi dyumnaṁ ni dadhuḥ bhūri asmin bhava viśva-āyuh dharuṇaḥ rayīṇāṁ.
 ५ *Vi pṛikṣaḥ Agne magha-vānaḥ aśyuh vi sūrayaḥ dadataḥ viśvaṁ āyuh*
Sanema vājaṁ saṁ-itheshu ayaḥ bhāgam deveshu śravase dadhānāḥ. (19)
 ६ *Ṛitasya hi dhenavaḥ vāvaśānāḥ smat-ūdhniḥ pīpayanta dyu-bhaktāḥ*
Parā-vataḥ su-matiṁ bhikṣamāṇāḥ vi sindhavaḥ samayā sasruḥ adriṁ.
 ७ *Tve Agne su-matiṁ bhikṣamāṇāḥ divi śravaḥ dadhire yajniyāsaḥ*
Naktā cha chakruḥ ushasā vi-rūpe kṛṣṇaṁ cha varṇaṁ aruṇaṁ cha saṁ dhuḥ.

fideles socios habens quasi rex : viros coram ipso commorantes tutatur; patris domi versantes quasi filios, vituperio libera, a marito dilecta velut mulier. ४ Illum te, in domicilio semper accensum, Agnis! viri colunt in locis securis: cibum obtulerunt abundantem ei: sis nobis omnigeno alimento instructus, possessor divitiarum. ५ Cibum, Agnis! divites nanciscantur; sapientes sacrificantes nanciscantur totam vitam: obtineamus in certaminibus cibum inimici, portionem diis gloriæ caussa dantes. ६ Aggresso sane Agni vaccæ ipsum amantes, plena semper ubera habentes, lac ad bibendum præbuerunt, splendoris participes; e longinquo, illius favorem expetentes, fluvii manarunt prope montem. ७ Tibi, Agnis! favorem tuum expetentes, lucenti, cibum obtulerunt dii sacris colendi; noctemque fecerunt et diluculum di-

- ८ यान्राये मतीन्सुषूदो अग्ने ते स्याम मघवानो वयं च ॥
 ह्यायेव विश्वं भुवनं सिसक्ष्या पप्रिवानोदसी अन्तरिक्षं ॥
 ९ अर्वङ्गिरग्ने अर्वतो नृभिर्नृन्वीरैर्वीरान्वनुयामा त्वोताः ॥
 ईशानासः पितृवित्तस्य रायो वि सूरयः शतहिमा नो अश्रयुः ॥
 १० एता ते अग्न उचथानि वेधो जुष्टानि सन्तु मनसे हृदे च ॥
 शकेम रायः सुधुरो यमं ते अधि श्रवो देवभक्तं दधानाः ॥२०॥

CAPUT DECIMUM TERTIUM.

HYMNUS I. [LXXIV.]

- १ उपप्रयन्तो अध्वरं मंत्रं वोचेमाग्नये ॥ आरे अस्मे च शृण्वते ॥

- ८ *Yān rāye martūn susūdaḥ Agne te syāma magha-vānaḥ vayaṁ cha*
Chhāyā-iva viṣvaṁ bhuvanaṁ sisakṣi ā papri-vān rodasī antarikṣaṁ.
 ९ *Arvat-bhiḥ Agne arvataḥ nṛi-bhiḥ nṛīn vīraiḥ vīrān vanuyāma tvā-ūtāḥ*
Īśānāsaḥ pitṛi-vittasya rāyaḥ vi sūrayaḥ śata-himāḥ naḥ aśruḥ.
 १० *Etā te Agne uchathāni vedhaḥ juṣṭhāni santu manase hṛide cha*
Śakema rāyaḥ su-dhuraḥ yamaṁ te adhi śravaḥ deva-bhaktaṁ dadhānāḥ. (20)

LXXIV.

- १ *Upa-prayantaḥ adhvaraṁ mantraṁ vochema Agnaye āre asme cha śṛiṇvate*

versicolores; nigrumque colorem *noctis*, rutilumque *diluculi* condiderunt.

८ Quos mortales ad opes *acquirendas* alacres facis, Agnis! tales nos quoque simus, divites: umbra velut, universum mundum tueris, implens cælum terramque et aerem. ९ *Nostris* equis, Agnis! *hostium* equos, *nostris* viris *corum* viros, *nostrisque* filiis *corum* filios vincamus, te adjuti: possidentes peculium a patribus acquisitum, sapientes, centum per annos vita fruentes, *nostrates filli* gaudeant. १० Hæ tibi, sapiens Agnis! cantilenæ acceptæ sunt, menti cordique: *utinam* valeamus ad opulentiam tuam, *egestatem* probe repellentis, acquisitionem, cibum, quo dii fruuntur, *tibi* offerentes.

LXXIV.

- १ Obeuntes sacrificium, precem recitamus Agni, eminus quoque nos au-

८ ते ॥

- २ यः स्नीहितीषु पूर्व्यः संजग्मानासु कृष्टिषु १ अरक्षदाशुषे गयं ॥
 ३ उत ब्रुवन्तु जन्तव उदग्निर्वृत्रहाजनि १ धनंजयो रणे रणे ॥
 ४ यस्य दूतो असि क्षये वेषि हव्यानि वीतये १ दस्मत्कृणोषध्वरं ॥
 ५ तमित्सुहयमङ्गिरः सुदेवं सहसो यहो १ जना आहुः सुबर्हिषं ॥ २१ ॥
 ६ आ च वहसि तां इह देवां उप प्रशस्तये १ हव्या सुचन्द्र वीतये ॥
 ७ न योः रूपब्दिरभ्यः शृण्वे रथस्य कच्चन १ यदग्ने यासि दूत्यं ॥
 ८ त्वोतो वाज्यह्रयो भि पूर्वस्मादपरः १ प्र दास्वां अग्ने अस्थात् ॥
 ९ उत द्युमत्सुवीर्यं बृहदग्ने विवाससि १ देवेभ्यो देव दाशुषे ॥ २२ ॥

२ *Yah snihitishu pūrvyah sañ-jagmānāsu kṛṣṭishu arakshat dāśushe gayam.*

३ *Uta bruvantu jantavaḥ ut Agniḥ Vṛitra-hā ajani dhanañ-jayah raṇe-raṇe.*

४ *Yasya dūtaḥ usi kshaye veshi havyāni vītaye dasmat kṛṇoshi adhvaram*

५ *Tam it su-havyam Angirah su-devam sahasah yaho janah āhuḥ su-barhisham. (21)*

६ *A cha vahasi tūn iha devān upa pra-śastaye havyā su-chandra vītaye.*

७ *Na yoh upabdiḥ aśvyah śṛiṇve rathasya kat chana yat Agne yāsi dūtyam.*

८ *Tvā-ūtah vājī ahrayah abhi pūrvasmāt aparah pra dāśvān Agne asthāt.*

९ *Uta dyu-mat su-vīryam bṛihat Agne vivāsasi devebhyah deva dāśushe. (22)*

dienti; ² qui, vetustus, ubi cædis cupidi congregiuntur homines, servat cultori opes. ³ Itaque nuncupanto *illum* homines; Agnis Vritræ occisor factus est, divitiarum expugnator in quavis pugna. ⁴ Cujus *tu* nuncius es domi, *et cujus* defers sacrificia *diis* ad fruendum, *et cujus* conspicuam facis ceremoniam, ⁵ illum sane felici sacrificio præditum, Angiras! *et* propitiis diis gaudentem, roboris fili! homines appellant, bono stragulo *sacrificali* instructum. ⁶ Advehas huc etiam deos, ad laudem *nostram*, ad sacrificia, pulchre splendens! ut iis fruantur. ⁷ Non procedentis sonitus equorum auditur currus *tui* unquam, Agnis! quando proficisceris ad nuncii munus *suscipiendum*. ⁸ Te adjutus, cibo abundans *et* ignominiae expers *nunc* eminent, *pridem* superiori subjectus, *tibi* sacrificans, Agnis! ⁹ Atque nitentem, forti sobole insignem, magnam *opulentiam* largiris, lucide Agnis! *viro* qui diis sacrificat.

HYMNUS II. [LXXV.]

- १ जुषस्व सप्रथस्तमं वचो देवप्सरस्तमं ॥ हव्या जुह्वान आसनि ॥
- २ अथा ते अङ्गिरस्तमाग्ने वेधस्तम प्रियं ॥ वोचेम ब्रह्म सानसि ॥
- ३ कस्ते जामिर्जनानामग्ने को दास्वध्वरः ॥ को ह कस्मिन्नसि त्रितः ॥
- ४ त्वं जामिर्जनानामग्ने मित्रो असि प्रियः ॥ सखा सखिभ्य ईयः ॥
- ५ यजा नो मित्रावरुणा यजा देवां ऋतं बृहत् ॥ अग्ने यक्षिस्वं दमं ॥ २३ ॥

HYMNUS III. [LXXVI.]

- १ का त उपेतिर्मनसो वराय भुवदग्ने शन्तमा का मनीषा ॥
- को वा यज्ञैः परि दक्षं त आप केन वा ते मनसा दाशेम ॥

LXXV.

- १ *Jushasva saprathaḥ-tamaṁ vacaḥ devapsaraḥ-tamaṁ havyā juhvānaḥ āsani.*
- २ *Atha te Angiraḥ-tama Agne vedhaḥ-tama priyaṁ vochema brahma sāsasi.*
- ३ *Kaḥ te jāmiḥ janānām Agne kaḥ dāṣu-adhvaraḥ kaḥ ha kasmin asi śrituḥ.*
- ४ *Tvam jāmiḥ janānām Agne mitraḥ asi priyaḥ sakhū sakhi-bhyaḥ īdyaḥ.*
- ५ *Yaju naḥ Mitrāvaruṇā yaja devān ṛitaṁ bṛihat Agne yakshi svaṁ damaṁ. (23)*

LXXVI.

- १ *Kā te upa-itīḥ manasaḥ varāya bhuvat Agne śaṁ-tamā kā manīṣā*
- Kaḥ vā yajnaiḥ pari dakṣaṁ te āpa kena vā te manasā dāṣema.*

LXXV.

¹ Audi amplissimam cantilenam, deos maxime concilientem, sacrificales cibos in ore tuo offerens. ² Tunc tibi, Angirasidarum princeps ! Agnis ! sapientissime ! gratam enunciemus precem, qua fruaris. ³ Quis tibi affinis est hominum ? Agnis ! quis rite oblati sacrificiis instructus ? quisnam igitur tu es ? in quemnam locum es profectus ? ⁴ Tu affinis es hominum, Agnis ! amicus es dilectus, socius sociis laudandus. ⁵ Cole nobis Mitram et Varunam ; cole deos sacrificio magno ; Agnis ! adi tuam domum.

LXXVI.

¹ Quisnam tibi accessus mentis nostræ gratus sit, Agnis ? jucundissima quænam laus ? quisve sacrificiis tuis robur obtinuit ? quæve tibi mente sa-

- २ एतद्गृह इह होता निषीदादब्धः सुपुर एता भवा नः ।
 अवतां त्वा रोदसी विश्वमिन्वे यजा महे सौमनसाय देवान् ॥
- ३ प्र सु विश्वानृक्षसो धक्ष्यग्ने भवा यज्ञानामभिषस्तिपावा ।
 अथावह सोमपतिं हरिभ्यामातिथ्यमस्मै चकृमा मुदाव्ने ॥
- ४ प्रजावता वचसा वह्निरासा च हुवे नि च सत्सीह देवैः ।
 वेषि होत्रमुत पोत्रं यजत्र बोधि प्रयन्तर्जनितर्वसूनां ॥
- ५ यथा विप्रस्य मनुषो हविर्भिर्देवां अयजः कविभिः कविः सन् ।
 एवा होतः सत्यतर त्वमद्याग्ने मन्द्रया जुह्वा यजस्व ॥२४॥

- २ *Ā ihi Agne iha hotā ni sīda adabdhah su purah-etā bhava nah
 Avatām tvā rodasī viṣvañ-inve yaja mahe saumanasāya devān.*
- ३ *Pra su viṣvān rakshasaḥ dhakshi Agne bhava yajñānām abhiṣasti-pāvā
 Atha ū vaha soma-patiṁ hari-bhyām ātithyām asmai chakṛima su-dāvne.*
- ४ *Prajā-vatā vachasā vahnīḥ āsū ā cha huve ni cha satsi iha devaiḥ
 Veshi hotraṁ uta potraṁ yajatra bodhi pra-yantah janitah vasūnām.*
- ५ *Yathā viprasya munushah haviḥ-bhiḥ devān ayajah kavi-bhiḥ kaviḥ san
 Eva hotar satya-tara tvaṁ adya Agne mundrayā juhvā yajasva. (24)*

crificemus? ² Veni, Agnis! hic, deorum arcessitor, conside; *tu* illæsus, bonus dux esto nobis: custodiunto te cælum et terra, omnia implentes: sacris cole, ad magnum *ipsorum* gaudium, deos. ³ Omnes genios infestos penitus combure, Agnis! sis sacrorum ab interruptione protector: tunc advehe libaminis custodem *Indram* fulvis *equis*: hospitalem honorem ei tribuimus, egregio largitori. ⁴ Sobolem procurante hymno, sacra ferens, coram facie *te* invoco, et considis hic cum *aliis* diis: accipe invocatoris atque sacrificatoris officium, colende! indica *divitias nobis*, largitor *et* genitor thesaurorum. ⁵ Ut *jampridem* sacerdotis humani oblationibus deos coluisti, inter sapientes, sapiens quum *ipse* sis; ita, sacrificex veracissime! tu hodie, Agnis! exhilarante patera sacra fac.

HYMNUS IV. [LXXVII.]

- 1 कथा दाशेमाग्नये कास्मै देवजुष्टोच्यते भामिने गीः ॥
यो मर्त्येष्वमृतं ऋतावा होता यजिष्ठ इत्कृणोति देवान् ॥
- 2 यो अध्वरेषु शन्तम ऋतावा होता तमू नमोभिराकृणुध्वं ॥
अग्निर्यद्वैर्मतीय देवान्स चा बोधाति मनसा यजाति ॥
- 3 स हि क्रतुः स मर्यः स साधुर्मित्रो न भूदद्भुतस्य रथीः ॥
तं मेधेषु प्रथमं देवयन्तीर्विश उप ब्रुवते दस्ममारीः ॥
- 4 स नो नृणां नृतमो रिशादा अग्निर्गिरो वसा वेतु धीतिं ॥
तना च ये मघवानः शविष्ठा वाजप्रसूता इषयन्तं मन्म ॥

LXXVII.

- 1 *Kathā dāṣema Agnaye kā asmai deva-jushṭā uchyate bhāmine gīḥ*
Yāḥ martyeshu amṛitaḥ ṛita-vā hotā yajishṭhah it kṛiṇoti devān.
- 2 *Yāḥ adhvareshu śam-tamaḥ ṛita-vā hotā taṁ u namaḥ-bhiḥ ā kṛiṇudhvaṁ*
Agniḥ yat vch martāya devān saḥ cha bodhāti manasā yajāti.
- 3 *Saḥ hi kratuḥ saḥ maryaḥ saḥ sādhuḥ mitraḥ na bhūt adbhutasya rathīḥ*
Taṁ medheshu prathamam deva-yanṭiḥ viṣaḥ upa bruvate dasmaṁ āriḥ.
- 4 *Saḥ naḥ nṛiṇām nṛi-tamaḥ riṣādāḥ Agniḥ giraḥ avasā vetu dhītiṁ*
Tanā cha ye magha-vānaḥ śavishṭhāḥ vāja-prasūtāḥ ishayanta manma.

LXXVII.

¹ Quomodo sacrificemus Agni? quænam illi lucido recitabitur diis jucunda cantilena? qui, inter mortales *commorans* immortalis, sincerus, *deorum* convocator, sacerdos diligentissimus, hanc *ceremoniam* peragit diis. ² Qui in ceremoniis felicissimus, sacrificiis gaudens, *deorum* vocator *est*, eum utique precibus huc trahite: quum Agnis proficiscitur, mortali *gratificaturus*, ad deos, *tunc* ille etiam noscit mente, *et* sacris colit. ³ Ille enim efficax, ille necator, ille completor; amicus velut, est admirandi *thesauri* largitor: illum in ceremoniis primum deos venerantes homines nuncupant, mirandum *Agnim* adeuntes. ⁴ Ille nobis inter *sacrorum* duces dux optimus, hostium deletor: Agnis cantilenas *et* oblatione *instructam* accipito *ceremoniam*: et *viri*, qui thesauro divites *et* robustissimi *sunt*, sacrificalem cibum paratum

- 5 एवाग्निर्गोतमेभिर्ऋतावा विप्रेभिरस्तोष्ट जातवेदाः ।
 स एषु द्युम्नं पीपयत्स वाजं स पुष्टिं याति जोषमाचिकित्वान् ॥२५॥

HYMNUS V. [LXXVIII.]

- 1 अभि त्वा गोतमा गिरा जातवेदो विचर्षणे । द्युम्नैरभिप्रणोनुमः ॥
 2 तमु त्वा गोतमो गिरा रायस्कामो दुवस्यति । द्युम्नैः ॥
 3 तमु त्वा वाजसातममङ्गिरस्वद्वामहे । द्युम्नैः ॥
 4 तमु त्वा वृत्रहन्तमं यो दस्यूरवधूनुषे । द्युम्नैः ॥
 5 अवोचाम रङ्गणा अग्नये मधुमद्वचः । द्युम्नैः ॥२६॥

- 5 *Eva Agnih Gotamebhiḥ ṛita-vā viprebhiḥ astoshta jāta-vedāḥ*
Saḥ eshu dyumnaṁ pīpayat saḥ vājaṁ saḥ pushtiṁ yāti josham ā chikivān. (25)

LXXVIII.

- 1 *Abhi tvā Gotamāḥ girā jāta-vedaḥ vi-charshaṇe dyumnaiḥ abhi pra nonumaḥ.*
 2 *Tam u tvā Gotamaḥ girā rāyaḥ-kāmaḥ duvasyati dyumnaiḥ —.*
 3 *Tam u tvā vāja-sātamaṁ Angirasvat havāmahe dyumnaiḥ —.*
 4 *Tam u tvā vṛitrahan-tamaṁ yaḥ dasyūr ava-dhūnushe dyumnaiḥ —.*
 5 *Avochāma Raḥugaṇāḥ Agnaye madhu-mat vachaḥ dyumnaiḥ —. (26)*

habentes, exoptant laudem a sacerdotibus Agni recitandam. ⁵ Utique Agnis, sacrificiis gaudens, a Gotamidis sapientibus laudabatur, omniscius: ille iis clarum somam bibendum dedit, ille cibum largitus est; ille ad incrementum pergit, adorationem nostram animadvertens.

LXXVIII.

¹ Te nos, Gotamidæ, cantu, provide! sapiens! et claris hymnis iterum iterumque celebramus. ² Illum utique te Gotamas, divitiarum appetens, cantu veneratur: te claris hymnis iterum iterumque celebramus. ³ Illum utique te, ciborum liberalissimum datorem, Angirasidæ velut, invocamus: te claris &c. ⁴ Illum utique te, hostium necatorem maximum, qui inimicos repellis, te claris &c. ⁵ Recitavimus nos, Rahúganidæ, Agni dulcem cantilenam: te claris &c.

HYMNUS VI. [LXXIX.]

- १ हिरण्यकेशो रजसो विसारे हिर्धुनिर्वीत इव ध्रुजीमान् ॥
 शुचिभ्राजा उषसो नवेदा यशस्वतीरपस्युवो न सत्याः ॥
- २ आ ते सुपणी अभिनन्त एवैः कृष्णो नोनाव वृषभो यदीदं ॥
 शिवाभिर्न स्मयमानाभिरागात्पतन्ति मिहः स्तनयन्त्यभ्रा ॥
- ३ यदीमृतस्य पयसा पियानो नयन्नृतस्य पथिभी रजिष्ठेः ॥
 अर्यमा मित्रो वरुणः परिज्मा त्वचं पृञ्चन्त्युपरस्य योनौ ॥
- ४ अग्ने वाजस्य गोमत ईशानः सहसो यहो ॥
 अस्मे धेहि जातवेदो महि श्रवः ॥

LXXIX.

- १ *Hiranya-keṣaḥ rajasah vi-sāre ahiḥ dhuniḥ vātaḥ-iva dhrajīmān*
Suchi-bhrājāḥ Ushasaḥ navedāḥ yaśasvatīḥ apasyuvaḥ na satyāḥ.
- २ *Ā te su-parṇāḥ aminanta evaiḥ kṛiṣṇaḥ nonāva vṛiṣabhah yadi idam*
Śivābhiḥ na smayamānābhiḥ ā agāt patanti mihah stanayanti abhrā.
- ३ *Yat im rītasya payasā piyānaḥ nayana rītasya pathi-bhiḥ rajishṭhaiḥ*
Aryamā Mitrah Varuṇah pari-jmā tvacham pṛinchanti uparasya yonau.
- ४ *Agne vājasya go-mataḥ īśānaḥ sahasah yaho*
Asme dhehi jāta-vedaḥ mahi śravaḥ.

LXXIX.

¹ Aureis crinibus decorum *fulmen micat*, pluvia cadente, *nubium percussor* et concitator, ventus sicut velox, clare rutilans: *Auroræ ejus nesciæ sunt*, cibo abundantes, operi intentæ velut sinceræ mulieres. ² Tuæ bene alatæ luces feriunt *nubem* cum properantibus *ventis*; nigra intonuit pluens *nubes*: quando hoc *fit*, tunc cum gratis quasi et ridentibus *aquis fulmen* venit; cadunt guttæ, resonant nubes. ³ Quum *fulmen*, hanc *terram* pluviae laticæ recreans, *ipsam* ducit pluviae viis rectissimis, tunc Aryaman, Mitras, et Varunas, circumeuntes, cutem tangunt altæ *nubis* in gremio.

⁴ Agnis! cibi cum vaccis consociati domine! vigoris fili! Nobis concede,

- 5 स इधानो वसुष्कविरग्निरिलेन्यो गिरा ।
 रेवदस्मभ्यं पुर्वणीक दीदिहि ॥
 6 क्षपो राजन्नुत त्मनाग्ने वस्तोरुतोषसः ।
 स तिग्मजम्भ रक्षसो दह प्रति ॥२७॥
 7 अवा नो अग्ने उतिभिर्गीयत्रस्य प्रभर्मणि । विश्वासु धीषु वन्द्य ॥
 8 आ नो अग्ने रयिं भर सत्रासाहं वरेण्यं । विश्वासु पृत्सु दुष्टरं ॥
 9 आ नो अग्ने सुचेतुना रयिं विश्वायुपोषसं । मार्डीकं धेहि जीवसे ॥
 10 प्र पूतास्तिग्मशोचिषे वाचो गोतमाग्नये । भरस्व सुम्नयुर्गिरः ॥
 11 यो नो अग्ने भिदासत्यन्ति दूरे पदीष्ट सः । अस्माकमिदृधे भव ॥

6 *Saḥ idhānaḥ vasuḥ kaviḥ Agniḥ īlenyaḥ girā*
Revat asmabhyam puru-anika didihi.

6 *Kshapaḥ rājan uta tmanā Agne vastoh uta ushasaḥ*
Saḥ tigma-jambha Rakshasaḥ dāha prati. (27)

7 *Ava naḥ Agne ūti-bhiḥ gāyatrasya pra-bharmaṇi viśvāsu dhīṣhu vandya.*

8 *Ā naḥ Agne rayiṁ bhara satrā-saham vareṇyam viśvāsu pṛit-su dustaram.*

9 *Ā naḥ Agne su-chetunā rayiṁ viśvāyu-poshasam marḍikam dhehi jīvase.*

10 *Pra pūtāḥ tigma-śochiṣe vāchaḥ Gotama Agnaye bharasva sumna-yuḥ girāḥ.*

11 *Yaḥ naḥ Agne abhi-dāsati anti dūre padīṣṭa saḥ asmākaṁ it vṛidhe bhava.*

locuples! amplum alimentum. ⁵ Tu lucens, domicilii largitor, sapiens Agnis, laudandus voce, abunde nobis, multis gaudiis fruens! splende. ⁶ Profliga inimicos quoque, splendide Agnis! temetipso fretus, interdiu et diluculis: tu, acuto ore prædite! Rakshases combure.

⁷ Serva nos, Agnis! auxiliis tuis, cantilenæ ob enunciationem, omnibus in ceremoniis laudande! ⁸ Nobis, Agnis! opulentiam largire, semper juvantem, egregiam, omnibus in certaminibus expugnatu difficilem. ⁹ Nobis, Agnis! prudentia sociatam opulentiam, quæ per totam vitam nos alat, jucundam concede, ut vivamus. ¹⁰ Puras preces acutis flammis prædite Agni offer, Gotama! divitias desiderans, et cantilenas. ¹¹ Inimicus qui nos vexat, Agnis! sive prope, sive e longinquo, is cadito: tu nostro utique incremento

12 सहस्राक्षो विचर्षणिरग्नी रक्षांसि सेधति । होता गृणीत उक्थ्यः ॥२८॥

HYMNUS VII. [LXXX.]

- 1 इत्था हि सोम इन्मदे ब्रह्मा चकार वर्धनं ।
शविष्ठ वज्रिन्नोजसा पृथिव्या निःशशा अहिमर्चन्ननु स्वराज्यं ॥
- 2 स त्वामददृषा मदः सोमः श्येनाभृतः सुतः ।
येना वृत्रं निरह्यो जघन्य वज्रिन्नोजसार्चं ॥
- 3 प्रेक्षभीहि धृष्णुहि न ते वज्रो नियंसते ।
इन्द्र नृमणं हि ते शवो हनो वृत्रं जया अपो र्चं ॥
- 4 निरिन्द्र भूम्या अधि वृत्रं जघन्य निर्दिवः ।

12 *Sahasra-akṣaḥ vi-charṣaṇiḥ Agniḥ Rakṣāṅsi sedhati hotā grṇīte ukthyah. (28)*

LXXX.

- 1 *Itthā hi some it made brahmā chakāra vardhanaṁ*
Ṣavishṭha vajrin ojasū prithivyāḥ niḥ śaśāḥ Ahim archan anu sva-rājyaṁ.
- 2 *Śaḥ tvā amadat vṛishā madaḥ somaḥ syena-abhṛitaḥ sutah*
Yena Vṛitraṁ niḥ at-bhyaḥ jaghanthu vajrin ojasū —.
- 3 *Pra ihi abhi ihi dhṛiṣṇuhi na te vajraḥ ni yaṅsate*
Indra nṛimṇaṁ hi te śavaḥ hanaḥ Vṛitraṁ jayāḥ apaḥ —.
- 4 *Niḥ Indra bhūmyāḥ adhi Vṛitraṁ jaghantha niḥ divaḥ*

consule. 12 Mille flammis præditus, providus Agnis Rakshases arcet: *deorum* convocator laudat *deos*, cantu celebrandus.

LXXX.

¹ Sic profecto, apud libamen hoc exhilarans, sacerdos fecit amplificantem *hymnum*: fortissime! teliger! cum vigore e terra ablegasti Ahim, manifestans tuum dominium. ² Ille te exhilaravit stillans, lætificans liquor, ab accipitre delatus, confectus: quo *corroboratus*, Vritram ex aere feriisti, teliger! cum vigore, manifestans &c. ³ Prodi, aggredere, vince: non tuum telum propulsatur: Indra! viros necans enim tuum robur; occide Vritram, expugna aquas, manifestans &c. ⁴ Indra! in terra Vritram occidisti, e caelo *telum jaciens*; effunde Marutibus societas, viventibus jucundas illas

- सृजा मरुत्वतीरव जीवधन्या इमा अपो र्च ° ॥
 5 इन्द्रो वृत्रस्य दोधतः सानुं वज्रेण हीलितः ।
 अभिक्रम्यावजिघ्रते पः समीय चोदयन्नर्च ° ॥ २९ ॥
 6 अधि सानौ निजिघ्रते वज्रेण शतपर्वणा ।
 मन्दान इन्द्रो अन्धसः सखिभ्यो गातुमिच्छत्यर्च ° ॥
 7 इन्द्र तुभ्यमिदद्रिवो नुतं वज्रिन्वीर्यं ।
 यच्च त्वं मायिनं मृगं तमु त्वं माययावधीरर्च ° ॥
 8 वि ते वज्रासो अस्थिरन्नवतिं नाथा अनु ।
 महत् इन्द्र वीर्यं बाह्वोस्ते बलं हितंमर्च ° ॥
 9 सहस्रं साकमर्चत परिष्टोभत विंशतिः ।

Sṛja Marutvatīḥ ava jīva-dhanyāḥ imāḥ apaḥ —.

5 *Indraḥ Vṛitrasya dodhataḥ sānuṁ vajreṇa hīlitaḥ
 Abhi-kramya ava jighnate apaḥ sarmāya chodayan —. (29)*

6 *Adhi sānau ni jighnate vajreṇa śata-parvaṇā
 Mandānaḥ Indraḥ andhasaḥ sakhi-bhyaḥ gātuṁ ichhati —.*

7 *Indra tubhyaṁ it adri-vaḥ anuttaṁ vajrin vīryaṁ
 Yat ha tyaṁ māyinaṁ mṛigaṁ taṁ u tvaṁ māyayā avadhīḥ —.*

8 *Vi te vajrāsaḥ asthīran navatiṁ nāvyaḥ anu
 Mahat te Indra vīryaṁ bāhvoḥ te balam hitaṁ —.*

9 *Sahasraṁ sākaṁ archata pari stobhata viṁśatiḥ*

aquas, manifestans &c. ⁵ Indras Vritræ contremiscentis cervicem telo iratus, aggressus, percutit, aquas ad manandum dimittens, manifestans &c. ⁶ In cervice Vritram percutit telo, centum cuspidibus acuminato; lætus Indras sociis suis cibi aditum optat, manifestans suum dominium. ⁷ Indra! tibi profecto, nube vehens! teliger! haud spretum est robur; quum istum præstigiátorem, capreoli forma indutum illum quoque tu præstigiis necaveris, manifestans tuum dominium. ⁸ Hic illic tua tela jacebant, nonaginta navigabiles prope fluvios: magna est tua, Indra! potentia; brachiis tuis robur insitum est, manifestans &c. ⁹ Mille homines simul Indram venerantur;

शतैनमन्वनोनवुरिन्द्राय ब्रह्मोद्यतमर्च° ॥

10 इन्द्रो वृत्रस्य तविषीं निरहन्सहसा सहः ।

महत्तदस्य पौंस्यं वृत्रं जघन्वां असृजदर्च° ॥३०॥

11 इमे चित्रव मन्यवे वेपेते भियसा मही ।

यदिन्द्र वज्रिन्नोजसा वृत्रं मरुत्वां अवधीर्च° ॥

12 न वेपसा न तन्यतेन्द्रं वृत्रो विबीभयत् ।

अभ्येनं वज्र आयसः सहस्रभृष्टिरायतार्च° ॥

13 यद्वृत्रं तव चाशनिं वज्रेण समयोधयः ।

अहिमिन्द्र जिघांसतो दिवि ते बद्धे शवोर्च° ॥

Satā enaṁ anu anonavuh Indrāya brahma ut-yataṁ —.

10 *Indraḥ Vṛitrasya tavishīm niḥ ahan sahasā sahaḥ
Mahat tat asya pauṇsyaṁ Vṛitraṁ jaghanvān asṛijāt —. (30)*

11 *Ime chit tava manyave vepete bhiyasā mahī
Yat Indra vajrin ojasū Vṛitraṁ Marutvān avadhīḥ —.*

12 *Na vepasā na tanyatā Indraṁ Vṛitraḥ vi bibhayat
Abhi enaṁ vajraḥ āyasaḥ sahasra-bhṛishṭiḥ āyata —.*

13 *Yat Vṛitraṁ tava cha aṣaniṁ vajreṇa saṁ ayodhayaḥ
Ahiṁ Indra jighāṁsataḥ divi te badbādhe śavaḥ —.*

laudant eum viginti; centum eum iterum iterumque celebrant; Indræ sacrificium paratum est, manifestans ipsius dominium. ¹⁰ Indras Vritræ potentiam fregit, telo suo Vritræ telum vincens: magnum est illud ejus robur; Vritram quum necasset, aquas dimisit, manifestans &c. ¹¹ Hæc quoque terra cælumque magna tuam ad iram contremebant formidine, quum, Indra, teliger! vigore Vritram occideres, Marutibus stipatus, manifestans tuum dominium. ¹² Non tremore, non strepitu Indram Vritras terruit, quum eum sagitta ferrea, mille cuspidibus acuminata, peteret, manifestans ipsius dominium. ¹³ Quum Vritram, tibiue injectum missile ejus, telo tuo repelleres, tunc tuum, Indra! Ahim occisuri, in cælo versabatur robur, mani-

- 14 अभिष्टने ते अद्रिवो यत्स्था जगच्च रेजते ।
 त्वष्टा चित्रव मन्यव इन्द्र वेविज्यते भियार्च° ॥
- 15 न हि नु यादधीमसीन्द्रं को वीर्या परः ।
 तस्मिन्नृम्णमुत क्रतुं देवा ओजांसि संदधुरर्च° ॥
- 16 यामथर्वी मनुष्पिता दध्यङ् धियमन्नत ।
 तस्मिन्ब्रह्माणि पूर्वथेन्द्र उक्था समग्मतार्च° ॥३१॥
- ॥ इति प्रथमाष्टके पञ्चमो अध्यायः ॥

- 14 *Abhi-stane te adri-vaḥ yat sthāḥ jagat cha rejate*
Tvashtā chit tava manyave Indra vevijyate bhiyā — .
- 15 *Na hi nu yāt adhi-imasi Indraṁ kaḥ vīryā paraḥ*
Tasmin nṛimṇaṁ uta kratuṁ devāḥ ojaṁsi saṁ dadhuḥ — .
- 16 *Yāṁ Atharvā manuḥ pitā Dadhyaḥ dhiyaṁ atnata*
Tasmin brahmāṇi pūrva-thā Indre ukthā saṁ agmata — . (31)

festans tuum dominium. ¹⁴ Sonitu tuo *perculsum*, teliger ! stabile mobile-
 que commovetur : Tvashtis quoque, tua ira *territus*, Indra ! contremet,
 manifestans &c. ¹⁵ Non enim permeantem comprehendimus Indram : quis
est illo potestate major ? illi divitias et sacrificium *et vires dii* contulerunt ;
et Indras manifestat suum dominium. ¹⁶ Quam Atharvan, hominum tutor,
et Dadhyach ceremoniam instituerunt, in ea cibi sacrificales, ut olim *Indræ*
offerendi, et hymni convenerunt ; *Indrasque* suum dominium manifestat.

LECTIO SEXTA.

HYMNUS VIII. [LXXXI.]

- १ इन्द्रो मदाय वावृधे शवसे वृत्रहा नृभिः ।
तमिन्महत्स्वाजिषूतेमर्भे हवामहे स वाजेषु प्र नो विषत् ॥
- २ असि हि वीर सेन्यो सि भूरि पराददिः ।
असि दभ्रस्य चिद्वृधो यजमानाय शिक्षसि मुन्वते भूरि ते वसु ॥
- ३ यदुदीरत आजयो धृष्णवे धीयते धना ।
युक्ष्वा मदच्युता हरी कं हनः कं वसौ दधो स्मां इन्द्र वसौ दधः ॥
- ४ क्रत्वा महं अनुषधं भीम आवावृधे शवः ।

LXXXI.

- १ *Indraḥ madāya vavṛidhe śavase Vṛitra-hā nṛibhiḥ*
Taṁ it mahat-su ājishu uta im ārbhe havāmahe saḥ vājeshu pra naḥ avishat.
- २ *Asi hi vīra senyaḥ asi bhūri parā-dadiḥ*
Asi dabhrasya chit vṛidhaḥ yajamānāya śikshasi sunvate bhūri te vasu.
- ३ *Yat utīrate ājayāḥ dhṛishṇave dhīyate dhanā* [dadhaḥ.
Yukshva mada-chyutā harī kaṁ hanaḥ kaṁ vasau dadhaḥ asmān Indra vasau
- ४ *Kratvā mahān anu-svadhāṁ bhīmaḥ ā vavṛidhe śavaḥ*

LXXXI.

! Indras, Vritræ occisor, gaudii et vigoris *obtinendi* caussa laudatus est a viris: illum sane in magnis certaminibus, atque eundem in parva *dimicatione* invocamus: ille in præliis nos protegito. ² Tu enim, heros! es agminis instar; es magnæ opulentiae debellator: es parvi quoque viri amplificator; sacrificanti largiris, et libanti; ampla tibi est opulentia. ³ Quum fiunt prælia, tunc victori acquiruntur opes: junge currui equos, hostium superbiam frangentes, fulvos: quemnam occisurus es? quemnam opulentiae dabis? nos, Indra! opulentiae dare velis. ⁴ Opere magnus, post libaminis potum,

- श्रिय ऋष उपाकयोर्नि शिप्री हरिवां दधे हस्तयोर्वज्रमायसं ॥
 5 आ पप्रौ पार्थिवं रजो बद्धधे रोचना दिवि ।
 नत्वावां इन्द्र कश्चन न जातो न जनिष्यते । ति विष्वं ववक्षिथ ॥ १ ॥
 6 यो अर्यो मर्तभोजनं पराददाति दाशुषे ।
 इन्द्रो अस्मभ्यं शिक्षतु विभजा भूरि ते वसु भक्षीय तव राधसः ॥
 7 मदे मदे हि नो ददिर्यथा गवामृजुक्रतुः ।
 संगृभाय पुरु शतोभया हस्त्या वसु शिशीहि राय आभर ॥
 8 मादयस्व सुते सचा शवसे शूर राधसे ।
 विद्या हि त्वा पुरुवसुमुप कामान्समृज्महे । था नो । विता भव ॥

Sriye ṛishvaḥ upākayoḥ ni śiprī hari-vān dadhe hastayoḥ vajraṁ āyasaṁ.

- 5 *Ā paprau pāṛthivaṁ rajaḥ badbadhe rochanā divi*
Na tvā-vān Indra kaḥ chana na jātaḥ na janishyate ati viṣvaṁ vavakshitha. (1)
 6 *Yaḥ aṛyaḥ marta-bhojanaṁ parā-dadāti dāṣuṣe*
Indraḥ asmabhyaṁ śikṣhatu vi bhaja bhūri te vasu bhakṣhiya tava rādhasaḥ.
 7 *Made-made hi naḥ dadiḥ yūthā gavām ṛiju-kratuḥ*
Saṁ gṛibhāya puru śatā ubhayā hastyā vasu śiśiḥi rāyaḥ ā bhara.
 8 *Mādayasva sute sacā śavase śūra rādhasa*
Vidma hi tvā puru-vasuṁ upa kāmān saṣṛjmahe atha naḥ avitā bhava.

horrendus *Indras* auxit robur *nostrum* : ad salutem *nostram*, conspicuus pulchro naso præditus, fulvis *equis* vectus, in propinquis collocavit manibus telum ferreum. ⁵ Implevit terrestrem aerem splendore suo ; fixit lumina in cælo : non tui similis, *Indra* ! quisquam, neque natus, neque nasciturus est ; universum *mundum* sustentas. ⁶ Qui dominus mortali idoneum cibum largitur sacrificanti, *Indras* nobis *cibum* dato : dispertire multas tuas divitias, *ut* fruar tua opulentia. ⁷ In quovis enim gaudio, *quo ob libamina ipsi parata afficitur*, nobis dator *est* armenti vaccarum, recta faciens : prehendere multas centuplices utraque manu divitias *nobis largiendas* ; alacres redde *nos* ; opes affer *nobis*. ⁸ Gaude parato *libamine*, coram *adstans*, roboris *nostri* et opulentiae caussa, heros ! norimus enim te multas opes possidentem ; *ad te*

- १ एते त इन्द्र जन्तवो विश्वं पुष्यन्ति वार्यं १
अन्तर्हि ख्यो जनानामर्यो वेदो अदाशुषां तेषां नो वेदः आभर ॥ २ ॥

HYMNUS IX. [LXXXII.]

- १ उपो षु शृणुही गिरो मघवन्मातथा इव १
यदा नः सूनृतावतः कर आदर्श्यास इद्योजा न्विन्द्र ते हरी ॥
२ अक्षन्नमीमदन्त स्रव प्रिया अधूषत १
अस्तोषत स्वभानवो विप्रा नविष्ठया मती योजा ० ॥
३ सुसंदृशं त्वा वयं मघवन्वन्दिषीमहि १
प्र नूनं पूर्णवन्धुरः स्तुतो याहि वशां अनु योजा ० ॥

- १ *Ete te Indra jantavaḥ viṣvaṁ pushyanti vāryaṁ*
Antaḥ hi khyā janānām aṛyaḥ vedaḥ adāśuṣhām teshām naḥ vedaḥ ā bhara. (2)

LXXXII.

- १ *Upo su ṣṛiṇuhi giraḥ Magha-van mā atathūh-iva*
Yadā naḥ sūṇṛitā-vataḥ karaḥ āt arthayāse it yojā nu Indra te harī.
२ *Akshan amāmadanta hi ava priyāḥ adhūshata*
Astoshata sva-bhānavaḥ viprāḥ navishṭhayā matī —.
३ *Su-sandriṣaṁ tvā vayaṁ Magha-van vandishīmahi*
Pra nūnaṁ pūrṇa-vandhuraḥ stutaḥ yāhi vaśān anu —.

desideria nostra applicamus; itaque nobis protector sis. १ Hi tui filii, Indra! omnem augent desiderabilem oblationem: tu quidem dominus nosti opulentiam quæ apud homines non sacrificantes exstat: illorum nobis divitias affer.

LXXXII.

१ Attentus utique audi cantilenas, Maghavan! haud secus atque antehac: quando nos sincero sermone præditos facis; statim desideras illam laudem nostram; junge celeriter, Indra! equos tuos fulvos. २ Laudatores tui cibo fructi sunt et exsultarunt; cara corpora sua inclinarunt; celebrarunt te lucidi vates laudantissima prece; junge &c. ३ Omnia bene conspicientem te nos, Maghavan! laudemus: certe, opibus plenum currum tecum habens, cele-

- ४ स घा तं वृषणं रथमधितिष्ठाति गोविदं ।
यः पात्रं हारियोजनं पूर्णमिन्द्र चिकेतति योजा ० ॥
- ५ युक्तस्ते अस्तु दक्षिण उत सव्यः शतक्रतो ।
तेन जायामुप प्रियां मन्दानो यावन्धसो योजा ० ॥
- ६ युनज्मि ते ब्रह्मणा केशिना हरी उपप्रयाहि दधिषे गभस्त्योः ।
उत्वा सुतासो रभसा अमन्दिषुः पूषण्वान्वज्रिन्समुपत्न्यामदः ॥३॥

HYMNUS X. [LXXXIII.]

- १ अश्वावति प्रथमो गोषु गच्छति सुप्रावीरिन्द्र मर्त्यस्तवोतिभिः ।
तमित्पृणक्षि वसुना भवीयसा सिन्धुमापो यथाभितो विचेतसः ॥

४ *Saḥ gha taṁ vṛṣhaṇaṁ rathaṁ udhi tiṣṭhāti go-vidaṁ*
Yaḥ pātraṁ hāri-yojanaṁ pūrṇaṁ Indra chiketati —.

५ *Yuktaḥ te astu dakṣiṇaḥ uta savyaḥ Sata-krāto*
Tena jāyāṁ upa priyāṁ mandānaḥ yāhi andhasaḥ —.

६ *Yunajmi te brahmaṇā kesinā harī upa pra yāhi dadhishe gabhastyoḥ*
Ut tvā sutāsaḥ rabhasā amandishuḥ pūṣaṇvān vajrin saṁ u patnyā amadaḥ. (3)

LXXXIII.

१ *Aśva-vati prathamāḥ goṣu gachhati supra-aviḥ Indra martyaḥ tava ūti-bhiḥ*
Taṁ it prīṇakṣi vasunā bhavīyasā sindhuṁ āpaḥ yathā abhitaḥ vi-chetasāḥ.

bratus, accede ad eos qui te desiderant. ⁴ Is utique illum vota explentem currum conscendito, vaccas procurantem, qui pateram hāriyojana dictam, plenam, tibi, Indra! indicat; junge &c. ⁵ Currui junctus tibi esto dexter atque sinister equus, Satakratus! illo libaminis potu exhilaratus, uxorem dilectam adi; junge &c. ⁶ Currui jungo, prece mea, jubatos fulvos equos tuos; aggredere; tene habenas manibus: te parata libamina cito inebriantia lætificarunt; incremento præditus, teliger, una cum uxore gaude.

LXXXIII.

¹ Equis divite in domicilio versans, primus vaccas nanciscitur mortalis, qui tuis, Indra! auxiliis bene adjutus est: eum sane ditas thesauro abundan-

- २ आपो न देवीरूपयन्ति होत्रियमवः पश्यन्ति विततं यथा रजः ।
 प्राचैर्देवासः प्रणयन्ति देवयुं ब्रह्मप्रियं जोषयन्ते वरा इव ॥
- ३ अधि द्वयोरदधा उक्थ्यं वचो यतन्नुचा मिथुना या सपर्यतः ।
 असंयतो व्रते ते क्षेति पुथति भद्रा शक्तिर्यजमानाय मुन्वते ॥
- ४ आदङ्गिराः प्रथमं दधिरे वय इज्जाग्रयः शम्या ये सुकृत्यया ।
 सर्वं पणेः समविन्दन्त भोजनमम्बावन्तं गोमन्तमा पशुं नरः ॥
- ५ यज्ञैरथर्वा प्रथमः पथस्तते ततः सूर्यो व्रतपा वेन आजनि ।
 आ गा आजदुशना कायः सचा यमस्य जातममृतं यजामहे ॥

- २ *Āpaḥ na devīḥ upa yanti hotriyaṁ avaḥ paśyanti vi-tataṁ yathā rajaḥ*
Prāchaiḥ devāsaḥ pra nayanti deva-yuṁ brahma-priyaṁ joshayante varāḥ-iva.
- ३ *Adhi dvayoḥ adadhāḥ ukthyaṁ vachaḥ yata-sruchā mithunā yā saparyataḥ*
Asaṁ-yattaḥ vrata te ksheti pushyati bhadrā śaktiḥ yajamānāya sunvate.
- ४ *Āt Angirāḥ prathamam dadhire vayaḥ iddha-agnayaḥ śamyā ye su-kṛityayā*
Sarvam Paṇeḥ sam avindanta bhojanaṁ aśva-vantaṁ go-mantaṁ ā paśum naraḥ.
- ५ *Yajnaiḥ Atharvā prathamam pathaḥ tate tataḥ sūryaḥ vrata-pāḥ venaḥ ā ajani*
Ā gūḥ ājat Uśanā Kāvyaḥ suchā yamasya jātam amṛitaṁ yajāmahe.

tiore, oceanum undæ velut undecunque, sapientiam conferentes. ² Sicut aquæ pellucidæ descendunt in sacrificatoris pateram, ita dii deorsum prospiciunt, diffusum velut solis lumen: orientem versus dii ducunt pateram deos desiderantem; libamine repletam illam appetunt, proci velut. ³ Duobus sacrificiis aptasti cantabilem precem, parata vasa habentibus, geminis, quæ te venerantur: sacrificator, a nemine laccessitus, in ceremonia tua commoratur et crescit: eximium robur conceditur sacra obeunti, libanti. ⁴ Statim Angirasidæ primum parabant sacrificalem cibum, qui accenso igne instructi erant propter ceremoniam bene perficiendam: omnem Panis nanciscebantur penum cum equis et vaccis, atque aliud pecus, viri. ⁵ Sacrificiis Atharvan primus vias vaccarum paraverat; deinde sol, sacrorum protector amatus, ortus est: Atharvan vaccas obtinuit; Usanas, Kavis filius, coram opitulaturus aderat; Asurarum cohibendi caussa natum Indram immortalem veneramur.

- ६ बर्हिर्वी यत्स्वपत्याय वृज्यते कौ वा श्लोकमाघोषते दिवि ।
मावा यत्र वदति कारुक्थ्यस्तस्येन्द्रो अभिपित्वेषु रण्यति ॥४॥

HYMNUS XI. [LXXXIV.]

- १ असावि सोम इन्द्र ते शविष्ठ धृष्णवागहि ।
आ त्वा पृणक्विन्द्रियं रजः सूर्यो न रश्मिभिः ॥
२ इन्द्रमिद्धरी वहतो प्रतिधृष्टशवसं ।
ऋषीणां च स्तुतीरूप यज्ञं च मानुषाणां ॥
३ आतिष्ठ वृत्रहन्त्रं युक्ता ते ब्रह्मणा हरी ।
अर्वाचीनं सु ते मनो मावा कृणोतु वग्नुना ॥

- ६ *Barhiḥ vā yut su-apatyāya vṛijyate arkaḥ vā ślokaṁ ā-goshate divi*
Grāvū yatra vadati kārūḥ ukthyah tasya it Indraḥ abhi-pitveshu ran̐yati. (4)

LXXXIV.

- १ *Asāvi somaḥ Indra te śavishṭha dhṛishṇo ā gahi*
Ā tvā pṛiṇaktu indriyaṁ rajaḥ sūryaḥ na raṣmi-bhiḥ.
२ *Indraṁ it harī vahataḥ apratidhṛishṭa-śavasaṁ*
Rishīnām cha stutiḥ upa yajnaṁ cha mānushāṇām.
३ *Ā tishṭha Vṛitra-han rathaṁ yuktā te brahmaṇā harī*
Arvāchīnām su te manaḥ grāvū kṛiṇotu vagnunā.

- ६ Sive quum stragulum, *ceremoniæ* egregiam prolem conferentis caussa, purificatur, sive *quum* sacerdos carmen recitat lucente *in sacrificio*, lapis quum resonat, laudator *velut* hymnos canens, hujus sane Indras in oblectationibus gaudet.

LXXXIV.

- १ Paratum est libamen, Indra! tibi; fortissime victor! veni: impleto te vigor, aerem sol velut radiis. २ Indram illum fulvi *equi* vehunt, invicto robore gaudentem, et ad vatum laudes, et *ad* sacrificium ab hominibus *paratum*. ३ Conscende, Vritræ occisor! currum; juncti tibi *sunt* prece fulvi *equi*: huc conversam bene tuam mentem facito lapis celebrando *sonitu*.

- ४ इममिन्द्र सुतं पिब ज्येष्ठममर्त्यं मदं ।
शुक्रस्य त्वाभ्यक्षरन्धारा ऋतस्य सादने ॥
- ५ इन्द्राय नूनमर्चतोक्थानि च ब्रवीतन ।
सुता अमत्सुरिन्दवो ज्येष्ठं नमस्यता सहः ॥५॥
- ६ नकिंष्ट्रधीतरो हरी यदिन्द्र यच्छसे ।
नकिंष्ट्रानु मज्मना नकिः स्वश्व आनशे ॥
- ७ य एक इद्विदयते वसु मर्तीय दाशुषे ।
ईशानो अप्रतिष्कृत इन्द्रो अङ्ग ॥
- ८ कदा मर्तमराधसं पदा क्षुम्पमिव स्फुरत् ।
कदा नः शुश्रुवद्गिर इन्द्रो अङ्ग ॥

४ *Imam Indra sutam piba jyeshtham amartyam madam*
Shukrasya tva abhi aksharan dharaṇ ritasya sadane.

५ *Indraya nunaṁ archata ukthāni cha bravītana*
Sutaḥ amatsuḥ indavaḥ jyeshtham namasyata sahaḥ. (5)

६ *Nakiḥ tvat rathi-taraḥ harī yat Indra yachhase*
Nakiḥ tvā anu majmanā nakiḥ su-aśvaḥ ānaḥ.

७ *Yah ekah it vi-dayate vasu martāya dāśuḥ*
Īśānaḥ aprati-skutaḥ Indraḥ anga.

८ *Kadā martam arādhasam padu kshumpam-iva sphurat*
Kadā naḥ shushruvat girah Indraḥ anga.

४ Hunc, Indra ! paratum *liquorem* bibe, egregium, immortalem, exhilaran-
tem : puri *libaminis* ad te pervenerunt guttæ, sacrificii in domicilio. ५ In-
dræ celeriter honorem præstate, precesque recitate : parati exhilarant *cum*
liquores ; egregium veneramini vigorem. ६ Nemo *est* te potior auriga,
Indra ! quum *fulvos equos currui* jungis : nemo tui similis *est* fortitudine ;
nemo, bonis *licet* equis instructus, te assequutus est.

७ Qui solus dispertitur thesaurum mortali *ipsum* colenti, dominus, cui
nemo contradicit, Indras *est* ; ohe ! ८ Quando mortalem nulla sacrificia
perficientem, pede fruticem velut, conteret ? quando nostras auscultabit

- ९ यश्चिद्धि त्वा बहुभ्य आ सुतावां आविवासति ।
 उयं तत्पत्यते शव इन्द्रो अङ्ग ॥
- १० स्वादोरित्था विषूवतो मध्वः पिबन्ति गौर्यः ।
 या इन्द्रेण सयावरीवृष्णा मदन्ति शोभसे वस्वीरनु स्वराज्यं ॥ ६ ॥
- ११ ता अस्य स्पृशनायुवः सोमं श्रोणन्ति पृश्नयः ।
 प्रिया इन्द्रस्य धेनवो वज्रं हिन्वन्ति सायकं वस्वो ० ॥
- १२ ता अस्य नमसा सहः सपर्यन्ति प्रचेतसः ।
 व्रतान्यस्य सश्चिरे पुरूणि पूर्वचित्तये वस्वी ० ॥
- १३ इन्द्रो दधीचो अस्थभिर्वृत्राण्यप्रतिष्कृतः । जघान नवतीर्नव ॥

- ९ *Yāḥ chit hi tvā bahu-bhyaḥ ā suta-vān ā-vivāsati*
Ugraṁ tat patyate śavaḥ Indraḥ anga.
- १० *Svādoḥ itthā vishu-vataḥ madhvaḥ pibanti gauryaḥ*
Yāḥ Indreṇa sa-yāvarīḥ vṛishṇā madanti śobhase vasvīḥ anu sva-rājyaṁ. (6)
- ११ *Tāḥ asya pṛiṣana-yuvaḥ somaṁ śrīṇanti pṛiṣnayaḥ*
Priyāḥ Indrasya dhenavaḥ vajraṁ hinvanti sāyakaṁ —.
- १२ *Tāḥ asya namaśā sahaḥ saparyanti pra-chetasah*
Vratāni asya saśchire puruṇi pūrva-chittaye —.
- १३ *Indraḥ Dadhichaḥ astha-bhiḥ vṛitrāṇi aprati-skutaḥ jaghāna navatīḥ nava.*

preces Indras ? ohe ! ९ Quicunque enim inter multos *sacrificatores*, libamen paratum habens, te colit, horrendum illi largitur vigorem Indras ; ohe !

१० De jucundo, ita ubique præsente, dulci *libamine* bibunt candidæ *vaccæ*, quæ cum Indra, votorum expletore, congressæ lætantur, splendoris gratia, domicilium procurantes, quæ ipsius dominium respicientes *adstant*. ११ Illæ, ipsius contactum appetentes, libamen *lacte* miscent diversicolores *vaccæ* : dilectæ ab Indra *vaccæ* telum *ejus* mortiferum in *inimicos* dirigunt, domicilium &c. १२ Illæ ipsius potestatem *oblato* lacte venerantur sapientes *vaccæ* : facinora illius innotuerunt multa, ad præviam admonitionem *hostis ipsum adorturi* : *vaccæ*, *inquam*, domicilium procurantes, &c.

१३ Indras, cui nemo adversatur, Dadhyachis *vatis equi* ossibus hostes

- 14 इच्छन्स्वस्य यच्छिरः पर्वतेष्वपत्रितं । तद्विदच्छर्यणावति ॥
 15 अत्राह गोरमन्वत नाम त्वष्टुरपीचं । इत्था चन्द्रमसो गृहे ॥७॥
 16 को अद्य युंक्ते धुरि गा ऋतस्य शिमीवतो भामिनो दुर्हणायून् ।
 आसन्निषून्हृत्स्वसो मयोभून्य एषां भृत्यामृणधत्स जीवात् ॥
 17 क ईषते तुज्यते को बिभाय को मंसते सन्तमिन्द्रं को अन्ति ।
 कस्तोकाय क इभायोत राये अधि ब्रवतन्वे को जनाय ॥
 18 को अग्निमीद्रे हविषा घृतेन स्रुचा यजाता ऋतुभिर्धुवेभिः ।
 कस्मै देवा आ वहानाशु होम को मंसते वीतिहोत्रः सुदेवः ॥

- 14 *Ichhan aṣvasya yat śirah parvateshu apa-ṣritaṁ tat vidat Śaryanā-vati.*
 15 *Atra aha goḥ amanvata nāma tvashṭuḥ apīchyaṁ itthā chandramasaḥ grīhe. (7)*
 16 *Kaḥ adya yunkte dhuri gāḥ ṛitasya śimī-vataḥ bhāminah duḥ-hṛiṇāyūn*
Āsan-ishūn hṛitsu-asah mayah-bhūn yah eshām bhṛityām ṛiṇadhat saḥ jīvāt.
 17 *Kaḥ ishate tujyate kaḥ bibhāya kaḥ maṁsate santaṁ Indraṁ kaḥ anti*
Kaḥ tokāya kaḥ ibhāya uta rāye adhi bravat tanve kaḥ janāya.
 18 *Kaḥ Agniṁ itte havishā ghṛitena sruchā yajātai ṛitu-bhiḥ dhruvebhiḥ*
Kasmai devāḥ ā vahān āṣu homa kaḥ maṁsate vīti-hotraḥ su-devaḥ.

occidit nonagies novem. ¹⁴ Quærens equi quod fuerat caput, in montibus sepositum, illud reperiēbat in Saryanāvante fluvio. ¹⁵ Ibi sane radii solares inveniebant lucem solis, noctis caligine opertam, ita cælum percurrentis lunæ in domicilio.

¹⁶ Quisnam hodie jungit temoni *Indræ* proficiscentis equos properantes, robustos, splendidos, invicto furore præditos, in fronte sagittis armatos, *hostium* corda ferientes, lætitiæ auctores? *sacrificator* qui illorum vectionem laudat, is vivat. ¹⁷ Quis fugit? quis læditur? quis timet? quis novit *Indram* prope versantem? quis pro filio, quis pro elephantō aut pro thesauro *Indram* invocat? pro suo ipsius corpore quis, aut pro familia sua? ¹⁸ Quisnam, *Indram* conciliaturus, Agnim laudat oblato sacrificio et butyro? patera *sacrificæ* is supplicet anni temporibus certis: cuinam dii advehunt celeriter *opulentiam* celebrandam? quisnam novit *Indram*, sacrificiis instructus, faventibus

19 त्वमङ्ग प्रशंसिषो देवः शविष्ठ मर्त्यं ॥

न त्वदन्यो मघवन्नस्ति मर्दितेन्द्र ब्रवीमि ते वचः ॥

20 मा ते राधांसि मा त उतयो वसो स्मान्कदाचना दभन् ॥

विश्वा च न उपमिमीहि मानुष वसूनि वर्षणिभ्य आ ॥ ८ ॥

CAPUT DECIMUM QUARTUM.

HYMNUS I. [LXXXV.]

1 प्र ये शुम्भन्ते जनयो न सप्तयो यामनुद्रस्य सूनवः सुदंससः ॥

रोदसी हि मरुतश्चक्रिरे वृधे मदन्ति वीरा विदथेषु घृष्ययः ॥

2 त उक्षितासो महिमानमाशत दिवि रुद्रासो अधि चक्रिरे सदः ॥

अर्चन्तो अर्कं जनयन्त इन्द्रियमधि त्रियो दधिरे पृश्निमातरः ॥

19 *Tvaṃ anga pra śaṅsishah devah śavishṭha martyaṃ*

Na tvat anyah Magha-van asti marditā Indra bravīmi te vachah.

20 *Mā te rādhānsi mā te ūtayaḥ vaso asmūn kadā chana dabhan*

Viṣvā cha naḥ upa-mimīhi mānusha vasūni charshaṇi-bhyaḥ ā. (8)

LXXXV.

1 *Pra ye śumbhante janayaḥ na saptayaḥ yāman Rudrasya sūnavaḥ su-duṅśasaḥ*

Rodasī hi Marutaḥ chakrire vṛidhe madanti vīrāḥ vidatheshu ghṛishvayaḥ.

2 *Te ukshitāsaḥ mahimānaṃ āśata divi Rudrāsaḥ adhi chakrire sadaḥ*

Archantaḥ arkaṃ janayantaḥ indriyaṃ adhi śriyaḥ dadhire Pṛiṣni-mātaraḥ.

diis gaudens? 19 Tu, heus! collauda mortalem, lucidus, robustissime! non præter te alius, Maghavan! est lætitiæ dator; Indra! enuncio tibi precem.

20 Non tuæ divitiæ, non tua auxilia, domicilii largitor! nos unquam perire sinant; omnesque nobis sapientibus largire opes, hominibus favens!

LXXXV.

1 Qui nitent mulieres velut in incesso suo, Marutes meantes, Rudræ filii, claris facinoribus illustres, (cælum enim et terram Marutes fecerunt ampliora, gaudentque heroes sacrificiis, eversores,) 2 iidem, electi, magnitudinem nacti sunt; in cælo Rudræ filii sibi pararunt sedem: celebrantes celebrandum

- ३ गोमातरो यच्छुभयन्ते अञ्जिभिस्तनूषु शुभ्रा दधिरे विरुक्मतः ॥
 बाधन्ते विश्वमभिमातिनमप वर्त्मान्येषामनुरीयते घृतं ॥
 ४ वि ये भ्राजन्ते सुमखास ऋष्टिभिः प्रचावयन्तो अच्युता चिदोजसा ॥
 मनोजुवो यन्मरुतो रथेषा वृषवातासः पृषतीरयुग्ध्वं ॥
 ५ प्र यद्रथेषु पृषतीरयुग्ध्वं वाजे अद्रिं मरुतो रंहयन्तः ॥
 उत्तारुषस्य विथन्ति धाराश्चर्मवोदभिव्युन्दन्ति भूम ॥
 ६ आ वो वहन्तु सप्तयो रघुथदो रघुपत्वानः प्रजिगात बाहुभिः ॥
 सीदता बर्हिरु वः सदस्कृतं मादयध्वं मरुतो मध्वो अन्धसः ॥९॥
 ७ ते वर्धन्त स्वतवसो महित्वना नाकं तस्थुरु चक्रिरे सदः ॥

- ३ *Go-mātarah yat śubhayante anji-bhiḥ tanūshu śubhrāḥ dadhire virukmataḥ*
Bādhante viṣvaṁ abhi-mātinam apa vartmāni eshām anu rīyate ghṛitaṁ.
 ४ *Vi ye bhrājante su-makhāsaḥ ṛisṭi-bhiḥ pra-chyavayantaḥ achyutā chit ojasā*
Manah-juvaḥ yat Marutaḥ ratheshu ā vṛisha-vrātāsaḥ pṛishatīḥ ayugdhvaṁ.
 ५ *Pra yat ratheshu pṛishatīḥ ayugdhvaṁ vāje adriṁ Marutaḥ rañhayantaḥ*
Uta arushasya vi syanti dhārāḥ charma-iva uda-bhiḥ vi udanti bhūma.
 ६ *Ā vaḥ vahantu sapṭayaḥ raghu-syadaḥ raghu-patvānaḥ pra jigāta bāhu-bhiḥ*
Sīdata ā barhiḥ uru vaḥ sadaḥ kṛitaṁ mādayadhvaṁ Marutaḥ madhvaḥ andhasaḥ.
 ७ *Te avardhanta sva-tavaśaḥ mahi-tvaṇā ā nākaṁ tasthuḥ uru chakrire sadaḥ* [(9)]

Indram, procurantes robur insigne, dominia nacti sunt Prisnis filii. ³ Terræ filii quum sese decorant ornamentis, in corporibus *suis* nitidi gestant splendidos *ornatus*: repellunt quemvis inimicum; in tramite eorum post *ipsos* manat aqua. ⁴ Qui splendent, bonis sacrificiis culti, ensibus *suis* prosternentes *res* non caducas quoque, vigore; quum vehiculis maculatas cervas junxistis, Marutes! mentis instar veloces! pluviam effundere adsueti! ⁵ Quum vehiculis maculatas cervas junxistis, Marutes! cibi caussa nubem concitantes, tunc lucido *sole coram* stillant guttas, cutem velut aquis humectant terram. ⁶ Vos advehunto veloces *cervæ*, celeriter incedentes; cito volantes accedite, *dona ferentes* manibus: considite in stragulo; ampla vobis sedes facta *est*; satiamini, Marutes! dulci cibo. ⁷ Illi invaluerunt, suæ fortitudini confidentes, magnitudine; cælum adierunt, *ibique* amplam *sibi* fecerunt sedem:

- विष्णुर्यज्ञावद्भूषणं मदच्युतं वयो न सोदन्नधि बर्हिषि प्रिये ॥
 8 शूरा इवेद्युधयो न जग्मयः श्रवस्यवो न पृतनासु येतिरे ।
 भयन्ते विश्वा भुवना मरूद्भ्यो राजान इव त्वेषसन्दृशो नरः ॥
 9 त्वष्टा यद्वज्रं सुकृतं हिरण्यं सहस्रभृष्टिं स्वपा अवर्तयत् ।
 धत्त इन्द्रो नर्यपांसि कर्तवे हन्वृत्रं निरपामौजदर्णवं ॥
 10 ऊर्ध्वं नुनुद्रे वतं त ओजसा दादृहाणं चिद्विभिदुर्वि पर्वतं ।
 धमन्तो वाणं मरुतः सुदानवो मदे सोमस्य रण्यानि चक्रिरे ॥
 11 जिह्मं नुनुद्रे वतं तया दिशासिञ्चन्नुत्सं गोतमाय तृष्णाजे ।
 आगच्छन्तीमवसा चित्रभानवः कामं विप्रस्य तर्पयन्त धामभिः ॥

Vishṇuḥ yat ha āvat vṛishañāṁ mada-chyutaṁ vayah na sīdan adhi barhishi priye.

- 8 *Śūrāh-iva it yuyudhayaḥ na jagmayah śravāsyavaḥ na pṛitanāsu yetire*
Bhayante viṣvā bhuvanā Marut-bhyaḥ rājānaḥ-iva tvesha-sandṛiṣaḥ naraḥ.
 9 *Tvaṣṭā yat vajraṁ su-kṛitaṁ hiraṇyayaṁ sahasra-bhṛisṭiṁ su-apūḥ avartayat*
Dhatte Indrah nari apāṁsi kartave ahan Vṛitraṁ niḥ apāṁ aubjat arṇavaṁ.
 10 *Ūrdhvaṁ nunudre avataṁ te ojaś iladṛihāṇāṁ chit bibhiduḥ vi parvataṁ*
Dhamantaḥ vāṇāṁ Marutaḥ su-dānavaḥ made somasya raṇyāni chakrire.
 11 *Jihmaṁ nunudre avataṁ tayā diśā asinchan utsaṁ Gotamāya tṛiṣṇa-je*
Ā gachhanti iṁ avasā chitra-bhānavaḥ kāmāṁ viprasya tarpayanta dhāma-bhiḥ.

Marutes, quibus Vishnus sane custodit *sacrificium*, quod votorum expletionem procurat, et gaudia confert, aves velut *advolantes* considant in stragulo dilecto. ⁸ Militum instar quoque, pugnatōres velut celeres, gloriæ cupidi velut *viri*, in præliis dimicarunt: timent omnes creaturæ *Marutes*; regum instar *sunt* rutilo adspectu duces. ⁹ *Tvaṣtris* quod telum bene factum, aureum, mille cuspidibus acuminatum peritus paravit, *id* possidet *Indras*, ut in certamine facinora perpetret: necavit *Vritram*, aquarum effudit copiam.

¹⁰ Sursum levarunt puteum illi robore, magnumque perfregerunt montem; efflantes sonitum *Marutes*, egregia largientes, lætitia propter libamen grata *quæque* laudatori fecerunt. ¹¹ Incurvum levarunt puteum illo in loco; *aquis* irrigarunt fontem *Gotamæ* sitienti: adeunt illum auxilii caussa *Marutes* varie splendentes; desiderium vatis explent *aquis vitam* sustentantibus.

- 12 या वः शर्म शशमानाय सन्ति त्रिधातूनि दाशुषे यच्छताधि १
अस्मभ्यं तानि मरुतो वि यन्त रयिं नो धत्त वृषणः सुवीरं ॥१०॥

HYMNUS II. [LXXXVI.]

- 1 मरुतो यस्य हि क्षये पाथा दिवो विमहसः १ स सुगोपातमो जनः ॥
2 यज्ञैर्वी यज्ञवाहसो विप्रस्य वा मतीनां १ मरुतः शृणुता हवं ॥
3 उत वा यस्य वाजिनो नु विप्रमतस्त १ स गन्ता गोमति व्रजे ॥
4 अस्य वीरस्य बर्हिषि सुतः सोमो दिविष्टिषु १ उक्थं मदश्च शस्यते ॥
5 अस्य श्रोषन्त्वाभुवो विश्वा यश्चर्षणीरभि १ मूरं चित्सस्रुषीरिषः ॥११॥
6 पूर्वोभिर्हि ददाशिम शरद्भिर्मरुतो वयं १ अवोभिश्चर्षणीनां ॥

- 12 *Yā vah śarma śaśamānāya santi tri-dhātūni dāśushe yachhata adhi*
Asmabhyam tāni Marutaḥ vi yanta rayim naḥ dhatta vṛishanaḥ su-viraṁ. (10)
LXXXVI.

- 1 *Marutaḥ yasya hi kshaye pātha divaḥ vi-mahasah saḥ su-gopātamaḥ janaḥ.*
2 *Yajnaih vā yajna-vāhasaḥ viprasya vā matīnām Marutaḥ śṛiṇuta havam.*
3 *Uta vā yasya vājinaḥ anu vipraṁ atakshata saḥ gantā go-mati vraje.*
4 *Asya virasya barihishi sutaḥ somaḥ diviṣṭiṣhu uktham madah cha śasyate.*
5 *Asya śroshantu ā bhuvah viśvāḥ yaḥ charshaṇīḥ abhi sūraṁ chit sasruṣīḥ iṣaḥ. (11)*
6 *Pūrvibhiḥ hi dadāśima śarat-bhiḥ Marutaḥ vayam avah-bhiḥ charshaṇīnām.*

- 12 Quæ vobis gaudia sunt, laudanti *concedenda*, triplici fundamento nixa, *ea* in cultorem conferte : nobis ea, Marutes ! largimini ; opulentiam nobis date, votorum expletores ! forti progenie claram.

LXXXVI.

- 1 Marutes ! cujus scilicet in domicilio bibitis, de cælo *venientes*, splendidi ! is claris tutoribus *gaudet* homo. 2 Et in sacrificiis, sacra auferentes *estote* Marutes ! et vatis precum audite invocationem. 3 Atque cujus *sacrificantis* sacerdotes, cibo gaudentes, providam *Marutum cohortem* attentam fecerunt, is perget ad vaccis plenum stabulum. 4 Hujusce fortis *viri* in stragulo paratur libamen diebus sacrificis ; preces lætificansque potus laudantur. 5 Eundem auscultanto *Marutes* huc conversi, cunctos qui homines *inimicos* antecellit, et ad laudatorem perveniant cibi. 6 Multis quippe *vos* coluimus

- 7 सुभगः स प्रयज्यवो मरुतो अस्तु मर्त्यः ॥ यस्य प्रयांसि पर्षथ ॥
 8 शशमानस्य वा नरः स्वेदस्य सत्यशवसः ॥ विदा कामस्य वेनतः ॥
 9 यूयं तत्सत्यशवस आविष्कर्त महित्वना ॥ विध्यता विद्युता रक्षः ॥
 10 गूहता गुह्यं तमो वियात विश्वमत्रिणं ॥ ज्योतिष्कर्ता यदुश्मसि ॥ १२ ॥

HYMNUS III. [LXXXVII.]

- 1 प्रत्वक्षसः प्रतवसो विरष्णिनो नानता अविथुरा ऋजीषिणः ॥
 जुष्टमासो नृतमासो अञ्जिभिर्नानजे केचिदुत्ता इव स्तुभिः ॥
 2 उपह्वरेषु यदचिध्वं ययिं वय इव मरुतः केनचित्पथा ॥
 शोतन्ति कोशा उप वो रथेषा घृतमुक्षता मधुवर्णमर्चते ॥

- 7 *Su-bhagaḥ sa prayajyavaḥ Marutaḥ astu martyaḥ yasya prayāṁsi parshatha.*
 8 *Śaśamānasya vā naraḥ svedasya satya-śavasah vīda kāmasya venataḥ.*
 9 *Yūyaṁ tat satya-śavasah āviḥ karta mahi-tvanā vidhyata vi-dyutā Rakshaḥ.*
 10 *Gūhata guhyaṁ tamaḥ vi yāta viśvaṁ atriṇaṁ jyotiḥ karta yat uśmasi. (12)*

LXXXVII.

- 1 *Pra-tvakshasaḥ pra-tavasah vi-rapṣinaḥ anānatāḥ avithurāḥ ṛjīṣiṇaḥ*
Juṣṭa-tamāsaḥ nṛ-tamāsaḥ anji-bhiḥ vi ānaje ke chit usrāḥ-iva stṛi-bhiḥ.
 2 *Upa-hvareshu yat achidhvaṁ yayiṁ vayah-iva Marutaḥ kena chit pathā*
Ṣhotanti koṣāḥ upa vaḥ ratheshu ā ghṛitaṁ ukshata madhu-varṇaṁ archate.

annis, Marutes! nos, *adjuti* auxiliis *vestris*, qui omniscii estis. ⁷ Felix is esto mortalis, sacrificiis dignissimi Marutes! cujus cibos *vobis oblatos* accipitis. ⁸ Viri claro robore præditi! *hominis* laudantis et *sacro in opere* sudantis concedite votum, desiderantis. ⁹ Vos illud, claro robore præditi! manifestate; potestate *vestra* elucente occidite Rakshasem. ¹⁰ Occultate occultandam caliginem; repellite quemvis inimicum; lucem efficite quam exoptamus.

LXXXVII.

¹ Eversores *hostium*, robusti, varie clamantes, non fracti, non separati, lance *sacrifica culti*, summo honore habiti, duces maximi, ornamentis dignoscuntur, rari *lucis radii* velut, *qui stellis effunduntur*. ² Perviis in locis quum collegistis meantem *nubem*, avium instar, Marutes! quolibet tramite

- ३ प्रेषामज्मेषु विथुरेव रेजते भूमिर्यामेषु यच्च युञ्जते शुभे ।
 ते क्रीलयो धुनयो भ्राजदृष्टयः स्वयं महित्वं पनयन्त धृतयः ॥
- ४ स हि स्वसृत्पृषदस्वो युवा गणो ऽया ईशानस्तविषीभिरावृतः ।
 असि सत्य ऋणयावानेद्यो ऽस्या धियः प्राविताथा वृषा गणः ॥
- ५ पितुः प्रतृस्य जन्मना वदामसि सोमस्य जिह्वा प्रजिगाति चक्षसा ।
 यदीमिन्द्रं शम्यृक्काण आशतादिन्नामानि यक्षियानि दधिरे ॥
- ६ त्रियसे कं भानुभिः संमिमिक्षिरे ते रश्मिभिस्त ऋक्भिः सुखादयः ।
 ते वाशीमन्त इष्मिणो अभीरवो विद्रे प्रियस्य मारुतस्य धाम्नः ॥ १३ ॥

- ३ *Pra eshām ajmeshu vithurā-iva rejate bhūmih yāmeshu yat ha yunjate śubhe*
Te krīlayaḥ dhunayaḥ bhrājat-ṛishṭayaḥ svayam mahi-tvaṁ panayanta dhūtayaḥ.
- ४ *Saḥ hi sva-sṛit pṛishat-aṣvaḥ yuvā gaṇaḥ ayā īśānaḥ tavishī-bhiḥ ā-vṛitaḥ*
Asi satyaḥ ṛiṇa-yāvā anedyaḥ asyāḥ dhiyaḥ pra-avitā atha vṛishā gaṇaḥ.
- ५ *Pituh pratnasya janmanū vadāmasi somasya jihvā pra jigāti chakshasā*
Yat im Indraṁ śami śikvāṇaḥ āśata āt it nāmāni yajniyāni dadhire.
- ६ *Śriyase kaṁ bhānu-bhiḥ saṁ mimikshire te raśmi-bhiḥ te ṛikva-bhiḥ su-khādayaḥ*
Te vāṣī-mantaḥ ishmiṇaḥ abhīravaḥ vidre priyasya Mārutasya dhāmnaḥ. (13)

incedentes, pluviam emittunt aquarum thesauri vestris curribus; aquam effundite melli similem homini vos colenti. ३ *Illorum commoventibus nubium coacervationibus tremit terra, sejuncta velut a marito mulier, quum nubes colligunt, limpidæ pluviae gratia: illi jocantes, concussores, corusca arma habentes, ipsi potentiam suam declarant quassatores.* ४ *Tu enim, sponte incedens, maculatis cervis vectus, juvenis Marutum cœtus, hujus terræ dominus, viribus cinctus, es verax, a debitis nos liberans, non vituperandus, hujus ceremoniæ protector, atque pluviam dans cœtus.* ५ *Patris nostri antiqui ob originem hæc loquimur; lingua procedit libaminis laude: quum illum Indram in opere ipsius laudantes adorirentur, statim nomina sacrificalia nacti sunt.* ६ *Ut conspiceretur, aquam cum lucentibus effundere cupiebant illi Marutes radiis; iidem a laudantibus sacerdotibus culti, egregio sacrificio fruentes sunt: iidem, cantu celebrati, meantes, timoris expertes, potiti sunt grati, Marutibus sacri domicilii.*

HYMNUS IV. [LXXXVIII.]

- १ आ विद्युन्मद्भिर्मरुतः स्वर्के रथेभिर्यात ऋष्टिमद्भिर्ष्वपर्णेः ॥
 आ वर्षिष्ठया न इषा वयो न पप्ता सुमायाः ॥
- २ ते ऋणेभिर्वरमा पिशङ्गैः शुभे कं यान्ति रथतूर्भिरश्वैः ॥
 रुक्मो न चित्रः स्वधित्तीवान्पथा रथस्य जंघनन्त भूम ॥
- ३ श्रिये कं वो अधि तनूषु वाशीर्मैधा वना न कृणवन्त उर्ध्वा ॥
 युष्मभ्यं कं मरुतः सुजातास्तुविद्युन्मासो धनयन्ते अद्रिं ॥
- ४ अहानि गृध्राः पर्या व आगुरिमां धियं वार्कीर्यां च देवीं ॥
 ब्रह्म कृण्वन्तो गोतमासो अर्कैरूर्ध्वं नुनुद्र उत्सधिं पिबध्वै ॥

LXXXVIII.

- १ *Ā vidyunmat-bhiḥ Marutaḥ su-arkaiḥ rathebhīḥ yāta ṛiṣṭimat-bhiḥ aśva-parṇaiḥ*
Ā varshishṭhayā naḥ iṣhā vayah na paptata su-māyāḥ.
- २ *Te aruṇebhiḥ varam ā piṣaṅgaiḥ śubhe kaṁ yānti rathatūḥ-bhiḥ aśvaiḥ*
Rukmaḥ na chitraḥ svadhiti-vān pavyā rathasya janghananta bhūma.
- ३ *Śriye kaṁ vaḥ adhi tanūshu vāṣiḥ medhā vanā na kṛṇavante ūrdhvā*
Yushmabhyam kaṁ Marutaḥ su-jātāḥ tuvi-dyumnāsaḥ dhanayante adriṁ.
- ४ *Ahāni grīḍhrāḥ pari ā vaḥ ā agurīmāṁ dhiyam vārkiṛyām cha devīm*
Brahma kṛṇvantāḥ Gotamāsaḥ arkaiḥ ūrdhvaṁ nunudre utsa-dhiṁ pibadhyai.

LXXXVIII.

¹ Coruscantibus, Marutes ! bene procedentibus vehiculis venite, armis instructis, quæ equis vehuntur; abundantissimo nobis *dando* cum cibo, aves velut advolate, fausta opera perficientes. ² Quemnam *deorum* cultorem adeunt illi fulvis, subrubicundis, currum vehentibus equis, limpidæ *aquæ largiendæ* caussa ? *catus eorum*, fulgidi *auri* instar pulcher, telo præditus est : orbe *rotarum* vehiculi feriunt terram. ³ Dominii caussa vestris supra corporibus strepentia *sunt arma* ; sacrificia, sylvas velut, faciunt vobis alta : quemnam vobis, Marutes ! feliciter nati ! divitiis abundantes ! *parando libamine* ditant lapidem ? ⁴ Dies *pluvii* sitibundos vos visitarunt, et hanc ceremoniam aqua perficiendam, claram : sacra facientes Gotamidæ hymnis

- ५ एतत्त्यन्न योजनमचेति सस्वर्ह यन्मरुतो गोतमो वः ।
 पश्यन्हिरण्यचक्रानयोदंष्ट्रान्विधावतो वराहून् ॥
- ६ एषा स्या वो मरुतो नुभर्त्री प्रतिष्ठोभति वाघतो न वाणी ।
 अस्तोभयदृथासामनु स्वधां गभस्त्योः ॥१४॥

HYMNUS V. [LXXXIX.]

- १ आ नो भद्राः क्रतवो यन्तु विश्वतो दब्धासो अपरीतास उद्भिदः ।
 देवा नो यथा सदमिद्धे असन्नप्रायुवो रक्षितारो दिवे दिवे ॥
- २ देवानां भद्रा सुमतिर्जुयतां देवानां रातिरभि नो निवर्ततां ।
 देवानां सख्यमुपसेदिमा वयं देवा न आयुः प्रतिरन्तु जीवसे ॥

५ *Etat tyat na yojanañ acheti sasvāḥ ha yat Marutaḥ Gotamaḥ vaḥ*
Paśyan hiraṇya-chakrān ayāḥ-daṁṣhtrān vi-dhāvataḥ varāhūn.

६ *Eshū syā vaḥ Marutaḥ anu-bhartrī prati stobhati vāghataḥ na vāṇī*
Astobhayat vṛithā āsām anu svadhām gabhastyoḥ. (14)

LXXXIX.

- १ *Ā naḥ bhadrūḥ kratavaḥ yantu viśvataḥ adabdhāsaḥ अपरीतासाः उद्भिदाः*
Devāḥ naḥ yathā sadām it vṛidhe asan apra-āyuvāḥ rakṣitārah dive-dive.
- २ *Devānām bhadrā su-matiḥ riju-yatām devānām rātiḥ abhi naḥ ni rartatām*
Devānām sakhyam upa sedima vayam devāḥ naḥ āyuh pra tirantu jīvase.

sursum levarunt puteum ad bibendum. ⁵ Hicce, ille veluti, hymnus percipitur, quem recitavit Gotamas vobis, Marutes! cernens vos aureis vehiculorum rotis instructos, ferreos enses habentes, ultro citroque cursantes, eximiorum hostium necatores. ⁶ Hæc ista laus, Marutes! vobis digna, celebrat vos, laudantis velut cantilena: celebravit vos facile hisce versibus, post cibum in manibus nostris a vobis collocatum.

LXXXIX.

¹ Ad nos felices ceremoniæ perveniunt, undecunque non turbatæ, non interruptæ, hostem frangentes, ut dii nobis semper salutis sint, non discedentes, protegentes nos de die in diem. ² Deorum faustus favor, rectitudinem amantium deorum donum apud nos commoretur: deorum auxilium

- ३ तान्पूर्वया निविदा हूमहे वयं भगं मित्रमदितिं दक्षमन्विधं ।
अर्यमणं वरुणं सोममश्विना सरस्वती नः सुभगा मयस्करन् ॥
- ४ तन्नो वातो मयोभु वातु भेषजं तन्माता पृथिवी तत्पिता द्यौः ।
तद्वावाणः सोमसुतो मयोभुवस्तदश्विना शृणुतं धिष्ण्या युवं ॥
- ५ तमीशानं जगतस्तस्थुषस्पतिं धियञ्जिन्वमवसे हूमहे वयं ।
पूषा नो यथा वेदसामसद्बुधे रक्षिता पायुरदब्धः स्वस्तये ॥१५॥
- ६ स्वस्ति न इन्द्रो वृद्धश्रवाः स्वस्ति नः पूषा विश्ववेदाः ।
स्वस्ति नस्तार्क्ष्यो अरिष्टनेमिः स्वस्ति नो बृहस्पतिर्दधातु ॥
- ७ पृषदश्वा मरुतः पृश्निमातरः शुभं यावानो विदथेषु जग्मयः ।

३ *Tān pūrvayā ni-vidā hūmahe vayaṁ Bhagaṁ Mitraṁ Aditiṁ Dakṣhaṁ Asridhaṁ
Aryamaṇaṁ Varuṇaṁ Somaṁ Aśvinā Sarasvatī naḥ su-bhagā mayāḥ karat.*

४ *Tat naḥ Vātaḥ mayāḥ-bhu vātu bhesajaṁ tat mātā Pṛithivī tat pitā Dyauḥ
Tat grāvāṇaḥ soma-sutaḥ mayāḥ-bhuvāḥ tat Aśvinā śṛiṇutaṁ dhishṇyā yuvaṁ.*

५ *Taṁ īśānaṁ jagataḥ tasthushāḥ patiṁ dhiyaṁ-jinvaṁ avase hūmahe vayaṁ
Pūshā naḥ yathā vedasāṁ asat vṛidhe rakshitā pāyuh adabdhah svastaye. (15)*

६ *Svasti naḥ Indiraḥ vṛiddha-śravāḥ svasti naḥ Pūshā viśva-vedāḥ
Svasti naḥ Tārksyaḥ arishṭa-nemiḥ svasti naḥ Bṛihaspatiḥ dadhātu.*

७ *Prishat-aśvāḥ Marutaḥ Pṛiṣni-mātarāḥ śubhaṁ-yāvānaḥ vidatheshu jagmayāḥ*

obtaineamus nos; dii nostram ætatem producant ad vivendum. ³ Illos antiqua prece invocamus nos, Bhagam, Mitram, Aditim, Daksham, Asridham, Aryamanem, Varunam, Somam, Asvinos: Sarasvatī nobis fortunata gaudium parato. ⁴ Illud nobis Váyus salutiferum adflato medicamen, illud mater Terra, illud pater Cœlus, illud lapides, libamini parando inservientes, gaudium præstantes; illud, Asvini! audite, meditatione colendi! vos. ⁵ Illum regem, fluxarum et stabilium rerum dominum, ceremoniis conciliandum, auxilio vocamus nos: Púshan, sicut nobis divitiarum incremento *consulens* est, servator et tutor *sit*, illæsus, salutis *nostræ* gratia. ⁶ Salutem nobis Indras magna gloria gaudens, salutem nobis Púshan omniscius, salutem nobis Triks hæ filius, integris rotarum orbibus præditus, salutem nobis Vrihaspatis tribuito. ⁷ Maculatis cervis tanquam equis vecti Marutes,

अग्निजिह्वा मनवः सूरचक्षसो विश्वे नो देवा अवसागमन्निह ॥

8 भद्रं कर्णेभिः शृणुयाम देवा भद्रं पश्येमाक्षभिर्यजत्राः ।

स्थिरैरङ्गैस्तुष्टुवांसस्तनूभिर्ब्रिहस्पते देवहितं यदायुः ॥

9 शतमिन्नु शरदो अन्ति देवा यत्रा नचक्रा जरसं तनूनां ।

पुत्रासो यत्र पितरो भवन्ति मा नो मध्या रीरिषतायुर्गन्तोः ॥

10 अदितिर्द्यौरदितिरन्तरिक्षमदितिर्माता स पिता स पुत्रः ।

विश्वे देवा अदितिः पञ्च जना अदितिर्जातमदितिर्जनित्वं ॥ १६ ॥

HYMNUS VI. [XC.]

1 ऋजुनीती नो वरुणो मित्रो नयतु विद्वान् । अर्यमा देवैः सजोषाः ॥

Agni-jihvāḥ manavaḥ sūra-chakshasaḥ viṣve naḥ devāḥ avasā ā gaman iha.

8 *Bhadraṁ karṇebhiḥ śṛiṇuyāma devāḥ bhadraṁ paśyema akṣa-bhiḥ yajatrāḥ*
Sthiraiḥ angaiḥ tustu-vāṅsaḥ tanūbhiḥ vi aśema deva-hitāṁ yat āyuh.

9 *Śataṁ it nu śaradaḥ anti devāḥ yatra naḥ chakra jarasāṁ tanūnām*
Putrāsaḥ yatra pitarāḥ bhavanti mā naḥ madhyā ririshata āyuh gantoh.

10 *Aditiḥ dyauh Aditiḥ antarikṣhaṁ Aditiḥ mātā saḥ pitā saḥ putraḥ*
Viṣve devāḥ Aditiḥ pancha janāḥ Aditiḥ jātāṁ Aditiḥ jani-tvaṁ. (16)

XC.

1 *Ṛju-nīti naḥ Varuṇaḥ Mitraḥ nayatu vidvān Aryamā devaiḥ sa-joshāḥ.*

Prisni filii, pulchre incedentes, sacrificia adeuntes, Agni tanquam lingua utentes, sapientes, solis instar lucidi, omnes nobis dii auxilio veniant huc.

8 *Rem* felicem auribus audiamus, dii ! felicem videamus oculis, sacris colendi ! Validis membris et corporibus gaudentes, vos laudantes, perfruamur vitæ spatio, quod a diis concessum est. 9 Centum sane anni coram nobis dati sunt, dii ! Quando fecistis senium corporum nostrorum, filii quum nobis sustentatores adsunt, — ne nostram in medio præcidatis vitam, priusquam elapsa fuerit. 10 Aditis est cælum, Aditis est aer, Aditis est mater, eadem est pater, eadem filius ; omnes dii sunt Aditis, et quinque tribus ; Aditis est natum, Aditis est nasciturum.

XC.

1 Recta ductione nos Varunas et Mitras ducito sapiens, et Aryaman

- २ ते हि वस्वो वसवानास्ते अप्रमूरा महोभिः १ व्रता रक्षन्ते विश्वाहा ॥
 ३ ते अस्मभ्यं शर्म यंसन्नमृता मर्त्येभ्यः १ बाधमाना अप द्विषः ॥
 ४ वि नः पथः सुविताय चियन्त्विन्द्रो मरुतः १ पूषा भगो वन्द्यासः ॥
 ५ उत नो धियो गोअयाः पूषन्विष्णवेवयावः १ कर्तान् स्वस्तिमतः ॥ १७ ॥
 ६ मधु वाता ऋतायते मधु क्षरन्ति सिन्धवः १ मध्वीर्नः सन्त्वोषधीः ॥
 ७ मधु नक्तमुतोषसो मधुमत्पार्थिवं रजः १ मधु द्यौरस्तु नः पिता ॥
 ८ मधुमान्नो वनस्पतिर्मधुमां अस्तु सूर्यः १ मध्वीर्गीवो भवन्तु नः ॥
 ९ शं नो मित्रः शं वरुणः शं नो भवत्वयमा १
 शं न इन्द्रो बृहस्पतिः शं नो विष्णुरुक्रमः ॥ १८ ॥

- २ *Te hi vasvaḥ vasavānāḥ te apra-mūrāḥ mahāḥ-bhīḥ vratā rakshante viṣvāhā.*
 ३ *Te asmabhyaṁ śarma yañsan amṛitāḥ martyebhyaḥ bādhamānāḥ apa dvishaḥ.*
 ४ *Vi naḥ pathaḥ suvitāya chiyantu Indraḥ Marutaḥ Pūshā Bhagaḥ vandyāsaḥ.*
 ५ *Uta naḥ dhiyaḥ go-agrāḥ Pūshan Vishṇo Eva-yāvaḥ karta naḥ svasti-mataḥ. (17)*
 ६ *Madhu vātāḥ ṛita-yate madhu ksharanti sindhavaḥ madhvīḥ naḥ santu oshadhīḥ.*
 ७ *Madhu naktam uta ushasaḥ madhu-mat pārthivaṁ rajaḥ madhu dyauḥ astu naḥ pitā.*
 ८ *Madhu-mān naḥ vanaspatiḥ madhu-mān astu sūryaḥ madhvīḥ gāvaḥ bhavantu naḥ.*
 ९ *Śaṁ naḥ Mitraḥ śaṁ Varuṇaḥ śaṁ naḥ bhavatu Aryamā*
Śaṁ naḥ Indraḥ Bṛhaspatiḥ śaṁ naḥ Viṣṇuḥ uru-kramaḥ. (18)

iisdem cum aliis diis sacris gaudens. ² Illi enim opulentiae custodes sunt, illi non perturbati splendoribus sacrificia protegunt omnibus diebus. ³ Illi nobis felicitatem danto, immortales mortalibus, repellentes inimicos. ⁴ Nostras vias ad bonarum rerum impetrationem dirigunt Indra, Marutes, Pūshan, et Bhagas, laudandi. ⁵ Atque nobis ceremonias vaccis ornatas reddite, Pūshan, Vishnus, et Evayāva ! Reddite nos felices.

⁶ Dulcedinem venti sacris intento viro, dulcedinem stillant flumina; dulces nobis sunt herbæ. ⁷ Dulcis nobis nox et dilucula, dulcis terræ contiguus aer; dulce cælum esto nobis tutamen. ⁸ Dulcis nobis plantarum dominus, dulcis esto sol, dulces vaccae sunt nobis.

⁹ Lætus nobis Mitras, lætus Varunas, lætus nobis esto Aryaman, lætus nobis Indra et Vrihaspatis, lætus nobis Vishnus, longe gradiens.

HYMNUS VII. [XCI.]

- १ त्वं सोम प्रचिकितो मनीषा त्वं रजिष्ठमनुनेषि पन्थां ।
 तव प्रणीती पितरो न इन्दो देवेषु रत्नमभजन्त धीराः ॥
- २ त्वं सोम क्रतुभिः सुक्रतुर्भूस्त्वं दक्षैः सुदक्षो विष्ववेदाः ।
 त्वं वृषा वृषत्वेभिर्महित्वा द्युम्नेभिर्द्युम्यभवो नृचक्षाः ॥
- ३ राज्ञो नु ते वरुणस्य व्रतानि बृहद्भीरं तव सोम धाम ।
 शुचिष्ठमसि प्रियो न मित्रो दक्षाय्यो अर्यमेवासि सोम ॥
- ४ या ते धामानि दिवि या पृथिव्यां या पर्वतेष्वोषधीष्वसु ।
 तेभिर्नो विष्वैः सुमना अहेलनाजन्तसोम प्रतिहया गृभाय ॥

XCI.

- १ *Tvaṁ Soma pra chikitaḥ manīṣā tvaṁ rajishṭhaṁ anu neshi panthāṁ*
Tava pra-nīti pitarāḥ naḥ indo deveshu ratnaṁ abhajanta dhīrāḥ.
- २ *Tvaṁ Soma kratu-bhiḥ su-kratuḥ bhūḥ tvaṁ dakṣaiḥ su-dakṣaḥ viṣva-vedāḥ*
Tvaṁ vṛishā vṛisha-tvebhiḥ mahi-tvā dyumnebhiḥ dyumnī abhavaḥ nṛi-chakṣhāḥ.
- ३ *Rājñāḥ nu te Varuṇasya vratāni bṛihat gabhīraṁ tava Soma dhāma*
Śuchiḥ tvaṁ asi priyaḥ na Mitraḥ dakṣāyyaḥ Aryamā-iva asi Soma.
- ४ *Yā te dhāmāni divi yā pṛithivyāṁ yā parvateshu oṣadhīṣhu ap-su*
Tebhiḥ naḥ viṣvaiḥ su-manāḥ ahelan rājan Soma prati havyā gṛibhāya.

XCI.

- ¹ Tu, Soma! cognitus es mente nostra, tu rectissimam nos ducis viam ;
 tuo ductu patres nostri, liquide! inter deos thesaurum obtinuerunt cordati.
- ² Tu, Soma! sacris feliciter operans eras, tu roboribus tuis robustus, om-
 niscius, tu votorum expletor inter vota explenda, magnitudine gaudens,
 inter sacrificia sacro cibo abundans eras, viris divitias indicans. ³ Regis
 velut Varunæ tua sunt facinora ; magnum et sublime tuum, Soma ! est robur ;
 purificator tu es, dilectus velut Mitras ; amplificator, Aryaman velut, es,
 Soma ! ⁴ Quæ tibi vires sunt in cælo, quæ in terra, quæ in montibus, plan-
 tis, aquis, iis omnibus utens, favens nobis, non iratus, rex Soma ! sacrificia

- 5 त्वं सोमासि सत्पतिस्त्वं राजोत वृत्रहा ॥ त्वं भद्रो असि क्रतुः ॥ १९ ॥
 6 त्वं च सोम नो वशो जीवातुं न मरामहे ॥ प्रियस्तोत्रो वनस्पतिः ॥
 7 त्वं सोम महे भगं त्वं यू न ऋतायते ॥ दक्षं दधासि जीवसे ॥
 8 त्वं नः सोम विश्वतो रक्षा राजन्नघायतः ॥ न रिथेत्त्वावतः सखा ॥
 9 सोम यास्ते मयोभुव उतयः सन्ति दाशुषे ॥ ताभिर्नो विता भव ॥
 10 इमं यज्ञमिदं वचो जुजुषाण उपागहि ॥ सोम त्वं नो वृधे भव ॥ २० ॥
 11 सोम गोर्भिष्ट्वा वयं वर्धयामो वचोविदः ॥ सुमृलीको न आविश ॥
 12 गयस्फानो अमीवहा वसुवित्पुष्टिवर्धनः ॥ सुमित्रः सोम नो भव ॥
 13 सोम रारन्धि नो हृदि गावो न यवसेष्वा ॥ मर्य इव स्व ओक्त्रे ॥

- 5 *Tvaṁ Soma asi sat-patiḥ tvaṁ rājā uta Vṛitra-hā tvaṁ bhadraḥ asi kratuh.* (19)
 6 *Tvaṁ cha Soma naḥ vaśaḥ jīvātum na marāmahe priya-stotraḥ vanaspatiḥ.*
 7 *Tvaṁ Soma mahe bhagaṁ tvaṁ yūne ṛita-yate dakṣaṁ dadhāsi jīvase.*
 8 *Tvaṁ naḥ Soma viśvataḥ rakṣa rājan agha-yataḥ na rishyet tvā-vataḥ sakḥā.*
 9 *Soma yāḥ te mayāḥ-bhuvāḥ ūtayaḥ santi dāśuṣhe tābhiḥ naḥ avitā bhava.*
 10 *Imaṁ yajnaṁ idaṁ vachaḥ jujushāṇaḥ upa-āgahi Soma tvaṁ naḥ vṛidhe bhava.* (20)
 11 *Soma gīḥ-bhiḥ tvā vayaṁ vardhayāmaḥ vachaḥ-vidaḥ su-mṛīlikaḥ naḥ ā viṣa.*
 12 *Gaya-sphānaḥ amīva-hā vasu-vit puṣṭi-vardhanaḥ su-mitraḥ Soma naḥ bhava.*
 13 *Soma rarandhi naḥ hṛidi gāvaḥ na yavaseshu ā maryaḥ-iva sve okye.*

accipe. ⁵ Tu, Soma! es piorum dominus, tu rex atque Vritræ occisor, tu felix es ceremonia. ⁶ Tu quoque, Soma! nobis es vitæ fons; si velles, non moremur, amans laudum, plantarum dominus. ⁷ Tu, Soma! seni, tu juveni sacris intento amplam opulentiam largiris ad vivendum. ⁸ Tu nos, Soma! a quovis serva pernicioso, lucide! Non perierit socius dei tibi similis. ⁹ Soma! quæ tibi lætificantia auxilia sunt, cultori *concedenda*, iis nobis protector sis. ¹⁰ Hoc sacrificium, hanc precem grata habens, veni; Soma! tu nobis incremento *consulens* sis. ¹¹ Soma! precibus te nos amplificamus, precum gnari; favens nos visita. ¹² Opum amplificator, morborum averruncus, thesauros cognoscens, prosperitatem augens, bonus amicus, Soma! nobis sis. ¹³ Soma! gaude nostro in corde, vaccæ velut inter gramina, mortales

- 14 यः सोम सख्ये तव रारणदेव मर्त्यः १ तं दक्षः सचते कविः ॥
 15 उरूथा णो अभिशस्तेः सोम निपादंहसः १ सखा सुशेव एधि नः ॥ २१ ॥
 16 आप्यायस्व समेतु ते विश्वतः सोम वृष्यं १ भवा वाजस्य संगथे ॥
 17 आप्यायस्व मदिन्तम सोम विश्वेभिरंशुभिः १
 भवा नः सुश्रवस्तमः सखा वृधे ॥
 18 सं ते पयांसि समु यन्तु वाजाः सं वृष्यान्यभिमातिषाहः १
 आप्यायमानो अमृताय सोम दिवि श्रवांस्युत्तमानि धिष्व ॥
 19 या ते धामानि हविषा यजन्ति ता ते विश्वा परिभूरस्तु यज्ञं १
 गयस्फानः प्रतरणः सुवीरो वीरहा प्रचरा सोम दुर्यान् ॥

- 14 *Yā Soma sakhye tava raranat deva martyaḥ taṁ dakṣaḥ sachate kaviḥ.*
 15 *Urushya naḥ abhi-ṣusteḥ Soma ni pāhi añhasaḥ sakḥ su-ṣevaḥ edhi naḥ. (21)*
 16 *Ā pyāyasva saṁ etu te viṣvataḥ Soma vṛiṣṇyaṁ bhava vūjasya saṁ-gathe.*
 17 *Ā pyāyasva madin-tama Soma viṣvebhiḥ añsu-bhiḥ*
Bhava naḥ suśravaḥ-tamaḥ sakḥ vṛidhe.
 18 *Sam te payāṁsi saṁ u yantu vājāḥ saṁ vṛiṣṇyāni abhimāti-sahaḥ*
Ā-pyūyamānaḥ amṛitāya Soma divi śravaṁsi ut-tamāni dhishva.
 19 *Yā te dhāmāni havishā yajanti tā te viṣvā pari-bhūḥ astu yajnaṁ*
Gaya-sphānaḥ pra-taraṇaḥ su-vīraḥ avira-kā pra chara Soma duryān.

velut suæ domi. 14 Lucide Soma ! qui consortio tuo gaudet mortalis, ei *tu* faves, *deus* fortis et sapiens. 15 Serva nos ab imprecatione, Soma ! protege nos a scelere ; socius salutifer sis nobis. 16 Cresce, convenito tuum undecunque robur, Soma ! sis *nobis* ad cibi impetrationem *adjutor*. 17 Cresce, lætissime Soma ! omnibus geniculis ; sis nobis optimo cibo instructus socius, incremento *nostro* consulens. 18 Te lactes adcunto, *te* cibi, *te* vires, hostium devictor ! crescens, *nostræ* immortalitatis caussa, Soma ! in cælo cibos egregios largire *nobis*. 19 Quos tuos splendores oblatione colunt, ii *splendores* tui omnes circumdanto sacrificium : opulentiæ amplificator, servator, fortibus viris præditus, inimicorum occisor, veni, Soma ! ad *nostra*

- 20 सोमो धेनुं सोमो अर्वन्तमाशुं सोमो वीरं कर्मण्यं ददाति ।
सादन्यं विदध्यं सभेयं पितृश्रवणं यो ददाशदस्मै ॥२२॥
- 21 अषाल्हं युत्सु पृतनासु पप्रिं स्वर्षामप्सां वृजनस्य गोपां ।
भरेषुजां सुक्षितिं सुश्रवसं जयन्तं त्वामनुमदेम सोम ॥
- 22 त्वमिमा ओषधीः सोम विश्वास्त्वमपो अजनयस्त्वं गाः ।
त्वमाततन्थोर्वन्तरिक्षं त्वं ज्योतिषा वि तमो ववर्थ ॥
- 23 देवेन नो मनसा देव सोम रायो भागं सहसावन्नभियुध्य ।
मा त्वातनदोशिषे वीर्यस्योभयेभ्यः प्रचिकित्सा गविष्ठौ ॥२३॥

- 20 *Somaḥ dhenuṁ Somaḥ arvantaṁ āśuṁ Somaḥ vīraṁ karmanyaṁ dadāti
Sadanyaṁ vidathyaṁ sabheyaṁ pitṛi-śravaṇaṁ yaḥ dadāṣat asmai. (22)*
- 21 *Ashālhaṁ yut-su pritanāsu papriṁ svaḥ-sām apsām vṛjānasya gopām
Bhāreshu-jām su-kṣitiṁ su-śravaśaṁ jayantaṁ tvām anu madema Soma.*
- 22 *Tvaṁ imāḥ oṣadhīḥ Soma viśvāḥ tvaṁ apaḥ ajanayaḥ tvaṁ gāḥ
Tvaṁ ā tatantha uru antarikṣhaṁ tvaṁ jyotiṣā vi tamaḥ vavartha.*
- 23 *Devena naḥ manasā deva Soma rāyaḥ bhāgaṁ sahasā-van abhi yudhya
Mā tvā ā tanat iṣiṣhe vīryasya ubhayebhyaḥ pra chikitsa go-iṣṭau. (23)*

domicilia. 20 Somas vaccam, Somas equum celerem, Somas filium solertem, domestico operi idoneum, sacrificiis intentum, in consessu prudentem, patris gloriæ propagatorem, dat viro qui sacra offert ipsi. 21 Invictum in certaminibus, inter agmina victorem, cælum procurantem, aquas dantem, roboris custodem, in sacrificiis natum, jucunda habitatione gaudentem, gloriosum, vincentem te *respicientes* gaudemus, Soma! 22 Tu hasce herbas, Soma! cunctas, tu aquas generasti, tu vaccas; tu expandisti magnum cælum, tu lumine *tuo* caliginem occultasti. 23 Lucida nobis mente, lucide Soma! divitiarum portionem, robuste! largire: haud *quisquam* te lacessiverit; *tu* gubernas fortitudinem amborum *pugnantium*; *hostium impetum* repelle in prælio.

HYMNUS VIII. [XCII.]

- १ एता उ त्या उषसः केतुमक्रत पूर्वे अर्धे रजसो भानुमञ्जते ॥
निष्कृण्वाना आयुधानीव धृष्णवः प्रति गावो रूषीर्यन्ति मातरः ॥
- २ उदपपन्नरूणा भानवो वृथा स्वायुजो अरूषीर्गी अयुक्षत ॥
अक्रन्नुषासो वयुनानि पूर्वथा रुशन्तं भानुमरूषीरशिब्रयुः ॥
- ३ अर्चन्ति नारीरपसो न विष्टिभिः समानेन योजनेना परावतः ॥
इषं वहन्तीः सुकृते सुदानवे विश्वेदह यजमानाय मुन्वते ॥
- ४ अधि पेशांसि वपते नृनूरिवापोर्णते वक्ष उन्नेव बर्जहं ॥
ज्योतिर्विश्वस्मै भुवनाय कृण्वती गावो न व्रजं व्युषा आवर्तमः ॥

XCII.

- १ *Etāh u tyāh Ushasah ketuṁ akrata pūrve ardhe rajasah bhānuṁ anjate*
Niḥ-krinṇvānāh āyudhāni-iva dhṛishṇavaḥ prati gāvaḥ arushīḥ yanti mātaraḥ.
- २ *Ut apaptan aruṇāḥ bhānavaḥ vṛithā su-āyujah arushīḥ gūḥ ayukshata*
Akran Ushasah vayunāni pūrva-thā ruṣantaṁ bhānuṁ arushīḥ aṣṣrayuḥ.
- ३ *Archanti nārīḥ apasah na viṣṭi-bhiḥ samānena yojanena ā parā-vataḥ*
Ishaṁ vahanṭiḥ su-kṛite su-dānave viṣvā it aha yajamānāya sunvate.
- ४ *Adhi peṣūṁsi vapate nṛitūḥ-iva apa ūrṇute vakshaḥ usrā-iva barjahaṁ*
Jyotiḥ viṣvasmai bhuvanāya kṛiṇvati gāvaḥ na vrajam vi Ushāḥ āvar tamaḥ.

XCII.

¹ Hæ istæ Auroræ lucem fecerunt: orientali in parte cœli lumen manifestant, ornantes *omnia*, sicut arma *ornant* strenui *pugnatores*, luces splendentes prodeunt, genitrices *mundi*. ² Sursum tendunt rutili radii sponte; facile jungendas rutilas vaccas junxerunt *currui*; fecerunt Auroræ mentes conscias, pridem velut; coruscans lumen *solis* rutilæ *Auroræ* venerantur. ³ *Aerem* colunt *Auroræ* dominatrices permeantibus *luminibus suis*, *pugnaces* velut *milites*, uno eodemque actu usque ad longinquam *regionem*; cibum vehentes *viro* pio, bene sacrificanti, *cibum* omnigenum sane *viro* sacra obeunti, libanti. ⁴ Tenebras dissipat *Aurora*, saltatrix veluti; revelat *pectus*, *fulva* sicut vacca uber: lucem universo mundo largiens, vaccæ velut

- 5 प्रत्यर्ची रुशदस्या अदर्शि वितिष्ठते बाधते कृष्णमभ्वं ।
स्वरं न पेशो विदथेष्वञ्चं चित्रं दिवो दुहिता भानुमश्रेत् ॥२४॥
- 6 अतारिष्म तमसस्पारमस्योषा उच्छन्ती वयुना कृणोति ।
श्रिये छन्दो न स्मयते विभाती सुप्रतीका सौमनसायाजीगः ॥
- 7 भास्वती नेत्री सूनृतानां दिवः स्तवे दुहिता गोतमेभिः ।
प्रजावतो नृवतो अश्वबुध्यां उषो गोअयां उपमासि वाजान् ॥
- 8 उषस्तमश्यां यशसं सुवीरं दासप्रवर्गं रयिमश्वबुध्यं ।
मुदंससा श्रवसा या विभासि वाजप्रसूता सुभगे बृहन्तं ॥
- 9 विश्वानि देवी भुवनाभिचक्ष्या प्रतीची चक्षुर्विया विभाति ।

- 5 *Prati archiḥ ruṣat asyāḥ adarṣi vi tiṣṭhate bādḥate kṛiṣṇam abhvaṁ*
Svaruṁ na peṣaḥ vidatheshu anjan chitraṁ divaḥ duhitā bhānuṁ aśret. (24)
- 6 *Atāriṣma tamasāḥ pāram asya Ushāḥ uchchanti vayunā kṛiṇoti*
Śriye chhandah na smayate vi-bhāti su-pratikā saumanasāya ajīgar.
- 7 *Bhāsvatī netrī sūnṛitānām divaḥ stave duhitā Gotamebhiḥ*
Prajā-vataḥ nṛi-vataḥ aśva-budhyān Ushāḥ go-agrān upa māsi vājān.
- 8 *Ushāḥ taṁ aśyāṁ yaśasaṁ su-vīraṁ dāsa-pravargaṁ rayiṁ aśva-budhyaṁ*
Su-daṁsasā śravasā yā vi-bhāsi vāja-prasūtā su-bhage bṛihantaṁ.
- 9 *Viśvāni devī bhuvanā abhi-chakshya pratīchī chakshuḥ urviyā vi bhāti*

ad stabulam *currentes*, Aurora removet caliginem. ⁵ Lux coruscans ipsius conspicitur; hic illic commoratur, fugat caliginem magnam: formam *suam ornat*, sicut pilam sacrificam in ceremoniis ornant; pulchrum cœli filia solem coluit. ⁶ Trajecimus ad caliginis hujus ripam; Aurora illucescens mentes conscias facit; salutem *largitura* incantator velut subridet, lucens; fulgidis membris prædita, felicitati *nostræ consulens*, *tenebras* absorpsit. ⁷ Lucida dominatrix sincerorum sermonum, cœli filia laudatur a Gotamidis: prole conspicuos, servis abundantes, equos procurantes, vaccis insignes largiris cibos, Aurora! ⁸ Aurora! illam obtinuerim gloriosam, forti sobole conspicuam, servorum multitudine insignem opulentiam, equos procurantem, amplam, quam manifestas, piis cum ceremoniis recitato hymno *placata*, cibum largiens, fortunata! ⁹ Lucida *Aurora*, omnes creaturas collu-

- विश्वं जीवं चरसे बोधयन्ती विश्वस्य वाचमविदन्मनायोः ॥
 10 पुनः पुनर्जीयमाना पुराणी समानं वर्णमभिश्शुम्भमाना ।
 स्वध्रीव कृत्नुर्विज आमिनाना मर्तस्य देवी जरयन्त्यायुः ॥२५॥
 11 व्यूष्वती दिवो अन्तां अबोध्यप स्वसारं सनुतर्युयोति ।
 प्रमिनती मनुष्या युगानि योषा जारस्य चक्षसा विभाति ॥
 12 पशून् चित्रा सुभगा प्रथाना सिन्धुर्न क्षोद उर्विया यश्वेत् ।
 अमिनती दैव्यानि व्रतानि सूर्यस्य चेति रश्मिभिर्दृशाना ॥
 13 उषस्तच्चित्रमाभरास्मभ्यं वाजिनीवति ।
 येन तोकं च तनयं च धामहे ॥

Viṣvaṁ jīvaṁ charase bodhayanti viśvasya vāchaṁ avidat manāyoḥ.

10 *Punaḥ-punaḥ jāyamānā purāṇī samānaṁ varṇaṁ abhi śumbhamānā
 Svaghñī-iva kṛitnuḥ vijāḥ ā-minānā martasya devī jarayanti āyuh. (25)*

11 *Vi-ūrṇvati divaḥ antān abodhi apa svasāraṁ sanutaḥ yuyoti
 Pra-minati manusya yugāni yoshā jārasya chakshasā vi bhāti.*

12 *Paśūn na chitrā su-bhagā prathānā sindhuḥ na kshodaḥ urviyā vi aṣvāt
 Aminati daivyāni vratāni sūryasya cheti raṣmi-bhiḥ dṛṣhānā.*

13 *Ushaḥ tat chitraṁ ā bhara asmabhyaṁ vājini-vati
 Yena tokaṁ cha tanayaṁ cha dhāmahe.*

strando, huc conversa, splendore magna fulget, omnia animantia ad incedendum suscitans, cujusvis *animantis* mente præditi vocem audit. ¹⁰ Iterum iterumque nascens, antiqua, eodem colore fulgens, venatricis instar cædentis, quæ aves mutilat, *hominis* mortalis senio conficiens vitam, lucida. ¹¹ Patet faciens cœli fines conspicitur: sponte discedentem *noctem* ad disparendum repellit: conficiens humanas ætates, uxor *solis* senium adducentis, luce splendet. ¹² Pecora velut *in pascuo*, *Aurora* pulchra et felix radios dispergit, manans sicut æquor, magna permeat *mundum*: non turbans divinas ceremonias, solaribus cognoscitur radiis apparens. ¹³ *Aurora!* illam variam *opulentiam* affer nobis, cibo abundans, qua filiumque nepotemque sustentemus. ¹⁴ *Aurora!* hodie hic, vaccis abundans! equis prædita! lu-

- 14 उषो अद्येह गोमत्यश्वावति विभावरि ।
रेवदस्मे व्युच्छ सूनृतावति ॥
- 15 युक्ष्वा हि वाजिनीवत्यश्वां अद्यारूणां उषः ।
अथा नो विश्वा सौभगान्यावह ॥२६॥
- 16 अश्विना वर्तिरस्मदा गोमदस्त्रा हिरण्यवत् ।
अवीयथं समनसा नियच्छतं ॥
- 17 यावित्या श्लोकमादिवो ज्योतिर्जनाय चक्रथुः ।
आ न उर्जं वहतमश्विना युवं ॥
- 18 एह देवा मयोभुवा दस्त्रा हिरण्यवर्तनी ।
उषर्बुधो वहन्तु सोमपीतये ॥२७॥

- 14 *Ushaḥ adya iha go-mati aśva-vati vibhā-vari*
Revat asme vi uchha sūnṛitā-vati.
- 15 *Yukshva hi vājini-vati aśvān adya aruṇān Ushaḥ*
Atha naḥ viṣvā saubhagāni ā vaha. (26)
- 16 *Aśvinā vartih asmāt ā go-mat dasrā hiraṇya-vat*
Arvāk rathaṁ sa-manasā ni yachhataṁ.
- 17 *Yau itthā ślokaṁ ā divaḥ jyotiḥ janāya chakrathuḥ*
Ā naḥ ūrjāṁ vahataṁ Aśvinā yuvaṁ.
- 18 *Ā iha devā mayāḥ-bhuvā dasrā hiraṇya-vartanī*
Ushaḥ-budhaḥ vahantu soma-pītaye. (27)

cida! cum opulentia nobis illucesce, sincera loquens! ¹⁵ Junge utique, cibo abundans Aurora! equos hodie fulvos, et nobis omnes felicitates advehe.

¹⁶ Asvini! victores! nostram versus domum, omni ex parte vaccis et auro divitem, huc tendentem currum dirigite, eadem voluntate sociati. ¹⁷ Qui ita hymno dignam lucem usque ad cælum homini fecistis, nobis cibum advehite, Asvini! vos. ¹⁸ Huc deos, felicitatis datores, victores, aureo currui insidentes, equi mane expergefatti vehunto ad libaminis potum.

HYMNUS IX. [XCIII.]

- १ अग्नीषोमाविमं सु मे शृणुतं वृषणा हवं ॥
प्रति सूक्तानि हर्यतं भवतं दाशुषे मयः ॥
- २ अग्नीषोमा यो अद्य वामिदं वचः सपर्यति ॥
तस्मै धत्तं सुवीर्यं गवां पोषं स्वस्थं ॥
- ३ अग्नीषोमा य आहुतिं यो वां दाशाद्विष्कृतिं ॥
स प्रजया सुवीर्यं विश्वमायुर्ब्रूवत् ॥
- ४ अग्नीषोमा चेति तद्वीर्यं वां यदमुष्णीतमवसं पणिं गाः ॥
अवातिरतं वृसयस्य शेषो विन्दतं ज्योति रेकं बहुभ्यः ॥
- ५ युवमेतानि दिवि रोचनान्यग्निं सोम सक्रतू अधत्तं ॥

XCIII.

- १ *Agnīshomau imāṃ su me śṛṇutaṃ vṛiṣaṇā havaṃ*
Prati su-uktāni haryataṃ bhavataṃ dāśushe mayāḥ.
- २ *Agnīshomā yaḥ adya vām idaṃ vachāḥ saparyati*
Tasmai dhuttaṃ su-vīryaṃ gavaṃ poṣhaṃ su-ustyaṃ.
- ३ *Agnīshomā yaḥ ā-hutiṃ yaḥ vām dāśāt haviḥ-kṛitiṃ*
Saḥ pra-jayā su-vīryaṃ viśvaṃ āyuh vi aśnavat.
- ४ *Agnīshomā cheti tat vīryaṃ vām yat amuṣhṇītaṃ avasaṃ Paṇiṃ gāḥ*
Ava atirataṃ Bṛisayasya śeṣhaḥ avindataṃ jyotiḥ ekaṃ bahu-bhyaḥ.
- ५ *Yuvaṃ etāni divi rochanāni Agniḥ cha Soma sa-kratū adhattaṃ*

XCIII.

¹ Agnis et Soma! hancce meam bene audite, votorum largitores! vocationem: preces gratas habete: estote cultori salutem conferentes. ² Agnis et Soma! qui hodie vobis hanc precem venerabundus recitat, ei concedite robore sociatum vaccarum incrementum, bonis equis insigne. ³ Agnis et Soma! qui invocationem recitat, qui vobis consecrat oblationem, is prole gaudens, robore insigni tota vita perfruatur. ⁴ Agnis et Soma! innotuit illa potentia vestra, qua eripuistis alimentum Pani, nempe vaccas; necastis Brisayæ filium; nacti estis lumen unum, multis creaturis utile. ⁵ Vos hæc

- युवं सिन्धूरभिः शस्तेरवद्यादग्नीषोमावमुञ्चतं गृभीतान् ॥
 ६ आन्यं दिवो मातरिष्वा जभारामश्चादन्यं परि श्येनो अद्रेः ।
 अग्नीषोमा ब्रह्मणा वावृधानोरुं यज्ञाय चक्रथुरु लोकं ॥२८॥
 ७ अग्नीषोमा हविषः प्रस्थितस्य वीतं हर्यतं वृषणा जुषेथां ।
 सुशर्माणा स्ववसा हि भूतमथा धत्तं यजमानाय शं योः ॥
 ८ यो अग्नीषोमा हविषा सपर्यादेवद्रीचा मनसा यो घृतेन ।
 तस्य व्रतं रक्षतं पातमंहसो विशे जनाय महि शर्म यच्छतं ॥
 ९ अग्नीषोमा सवेदसा सहूती वनतं गिरः । सं देवत्रा बभूवथुः ॥
 १० अग्नीषोमावनेन वां यो वां घृतेन दाशति । तस्मै दीदयतं बृहत् ॥

Yuvañ sindhūn abhi-ṣasteḥ avadyāt Agnīshomau amunchatañ grībhītān.

- ६ *Ā anyañ divaḥ Mātariṣvā jabhāra amathnāt anyañ pari ṣyenaḥ adreḥ
 Agnīshomā brahmaṇā vavṛdhānā uruñ yajnāya chakrathuḥ u lokam. (28)*
 ७ *Agnīshomā havishaḥ pra-sthitasya vītañ haryatañ vṛishaṇā jushethāñ
 Su-ṣarmāṇā su-avasā hi bhūtañ atha dhattañ yajamānāya śaṁ yoh.*
 ८ *Yaḥ Agnīshomā havishā saparyāt devadrīchā manasā yaḥ ghṛitena
 Tasya vratañ rakshatañ pātañ añhasaḥ viṣe janāya mahi śarma yachhatañ.*
 ९ *Agnīshomā sa-vedasā sa-hūti vanatañ girāḥ saṁ deva-trā babhūvathuḥ.*
 १० *Agnīshomau anena vām yaḥ vām ghṛitena dāṣati tasmai dīdayatañ bṛihat.*

in cælo lumina, Agnis et Soma ! junctim operantes ! collocastis : vos, Agnis et Soma ! fluvios ab imprecatione dira liberastis, *malo* correptos. ⁶ Alterum *e vobis* de cælo veniens Mátarisvanprehendit ; arripuit alterum accipiter de monte : Agnis et Soma ! prece crescentes, amplum fecistis sacrificii caussa mundum. ⁷ Agnis et Soma ! de cibo *vobis* oblato edite, *nosque* diligite, largitores ! *et* gratos habete : felicitate præditi, boni opitulatores estis scilicet ; itaque concedite sacrificanti salutem *et malorum* immunitatem. ⁸ Qui sacrifico cibo *vel* qui butyro Agnim et Somam veneratur, deos colente cum mente, illius ceremoniam salvam habete, *ipsumque* custodite a scelere ; homini mortali magnam felicitatem tribuite. ⁹ Agnis et Soma ! iisdem divitiis gaudentes ! eadem prece vocati ! accipite hymnos *nostros* : inter deos *eximii* estis. ¹⁰ Agnis et Soma ! hoc butyro qui vobis sacrificat *cultor* vester,

- 11 अग्नीषोमाविमानि नो युवं हव्या जुजोषतं १ आयातमुप नः सचा ॥
 12 अग्नीषोमा पिपृतमर्वतो न आप्यायन्तामुत्त्रिया हव्यसूदः १
 अस्मे बलानि मघवत्सु धत्तं कृणुतं नो अध्वरं शुष्टिमन्तं ॥२९॥

CAPUT DECIMUM QUINTUM.

HYMNUS I. [XCIV.]

- 1 इमं स्तोममर्हते जातवेदसे रथमिव संमहेमा मनीषया १
 भद्रा हि नः प्रमतिरस्य संसद्यग्रे सख्ये मा रिषामा वयं तव ॥
 2 यस्मै त्वमायजसे स साधत्यनर्वा क्षेति दधते सुवीर्यं १
 स तूताव नैनमश्नोत्यंहतिरग्रे ० ॥
 3 शक्वेम त्वा समिधं साधया धियस्त्वे देवा हविरदन्त्याहुतं १

11 *Agnishomau imāni naḥ yuvaṁ havyā jujoshataṁ ā yūtaṁ upa naḥ sachā.*

12 *Agnishomā pipṛitaṁ arvataḥ naḥ ā pyāyantāṁ usriyāḥ havya-sūdaḥ
 Asme balāni maghavat-su dhattaṁ kṛiṇutaṁ naḥ adhvaraṁ śruṣṭi-mantaṁ. (29)*

XCIV.

- 1 *Imaṁ stomaṁ arhate jūta-vedase rathaṁ-iva saṁ mahema manīshayā
 Bhadrā hi naḥ pra-matiḥ asya saṁ-sadi Agne sakhye mā rishāma vayaṁ tava.*
 2 *Yasmai tvaṁ ā-yajase saḥ sādhati anarvā ksheti dadhate su-vīryaṁ
 Saḥ tūtāva na enaṁ aṣnoti añhatiḥ Agne —.*
 3 *Śakema tvā sa~idhaṁ sādahaya dhiyaḥ tve devāḥ haviḥ adanti ā-hutaṁ*

ei illustrem reddite magnam opulentiam. ¹¹ Agnis et Soma! hæcce nostra sacrificia vos grata habete: adite ad nos simul. ¹² Agnis et Soma! tutamini equos nostros; crescunto fulvæ vaccæ lac præbentes: nobis divitibus vires date: reddite nostram ceremoniam opibus conspicuam.

XCIV.

¹ Huncce hymnum Agni venerabili, sapienti, currum velut *faber*, paramus mente: felix enim nobis sapientia est illius in cultu: Agnis! tua in societate non lædimur nos. ² Cui tu sacra perficis, is *consilia* exsequitur; hostibus immunis habitat, possidet clarum robur; is crescit, non eum comedit dolor: Agnis! &c. ³ Possimus te accendere: exple ceremonias; in

त्वमादित्यां आवह तान्द्युश्मस्यग्ने० ॥

४ भरामेध्मं कृणवामा हवींषि ते चितयन्तः पर्वणा पर्वणा वयं ।

जीवातवे प्रतरं साधया धियो अग्ने० ॥

५ विशां गोपा अस्य चरन्ति जन्तवो द्विपच्च यदुत चतुष्पदक्षुभिः ।

चित्रः प्रकेत उषसो महं अस्यग्ने० ॥३०॥

६ त्वमध्वर्युरूत होतासि पूर्यः प्रशास्ता पोता जनुषा पुरोहितः ।

विश्वा विद्वां आर्त्विज्या धीर पुष्यस्यग्ने० ॥

७ यो विश्वतः सुप्रतीकः सदृङ्गसि दूरे चित्सन्तलिदिवातिरोचसे ।

रात्र्याश्चिदन्धो अति देव पश्यस्यग्ने० ॥

८ पूर्वो देवा भवतु सुन्वतो रथो स्माकं शंसो अभ्यस्तु दूढ्यः ।

Tvañ Ādityān ā vaha tān hi uṣmasi Agne — .

४ *Bharāma idhmañ kṛiṇavāma haviṇshi te chitayantaḥ parvaṇā-parvaṇā vayaṁ Jivātave pra-tarañ sādahaya dhiyaḥ Agne — .*

५ *Viśāṁ gopāḥ asya charanti jantavaḥ dvi-pat cha yat uta chatuḥ-pat aktu-bhiḥ Chitraḥ pra-ketaḥ Uśasaḥ mahān asi Agne — . (30)*

६ *Tvañ adhvaryuḥ uta hotā asi pūrvyaḥ pra-śāstā potā janushā puraḥ-hitaḥ Viśvā vidvān ārtvijyā dhīra puṣhyasi Agne — .*

७ *Yaḥ viṣvataḥ su-pratikāḥ sa-dṛiṅ asi dūre chit san talit-iva atirochase Rātryāḥ chit andhaḥ ati deva paśyasi Agne — .*

८ *Pūrvaḥ devūḥ bhavatu sunvataḥ rathaḥ asmākaṁ śaṁsaḥ abhi astu duḥ-dhyaḥ*

te enim dii cibo fruuntur oblato: tu Aditis filios advehe; illos enim desideramus: Agnis! &c. ४ Apportamus ligna, facimus oblationes tibi, te comonefacientes quovis interlunio nos: ut vivamus, ultro extende ceremonias nostras: Agnis! &c. ५ Hominum custodes illius prodeunt filii: et quod bipes atque quadrupes est, radiis illius circumdatur: varie splendens, illustrans, Aurora major es: Agnis! &c. ६ Tu sacerdos et arcessitor es principalis, laudator, purificator, origine tua coram collocatus, omnia sciens sacerdotis officia, sapiens! complens: Agnis! &c. ७ Qui omni ex parte formosus et æqualis es, procul licet versans, perinde ac si prope adesses, coruscas: noctis quoque per tenebras, splendide! transluces: Agnis! &c.

- तदाजानीतीत पुथता वचो ऽग्ने० ॥
 ९ वधैर्दुःशंसां अप दूढ्यो जहि दूरे वा ये अन्ति वा केचिदत्रिणः १
 अथा यज्ञाय गृणते सुगं कृध्यग्ने० ॥
 १० यदयुक्था अरुषा रोहिता रथे वातजूता वृषभस्येव ते रवः १
 आदिन्वसि वनिनो धूमकेतुनाग्ने० ॥ ३१ ॥
 ११ अध स्वनादुत बिभ्युः पतत्रिणो द्रप्सा यत्ने यवसादो बस्थिरन् १
 सुगं तत्ने तावकेभ्यो रथेभ्यो ऽग्ने० ॥
 १२ अयं मित्रस्य वरुणस्य धायसे ऽवयातां मरुतां हेलो अद्भुतः १
 मृला सु नो भूत्वेषां मनः पुनरग्ने० ॥
 १३ देवो देवानामसि मित्रो अद्भुतो वसुर्वसूनामसि चारूरध्वरे १

Tat ā jānīta uta pushyata vachah Agne —.

९ *Vadhaih duḥ-śaṁsān apa duḥ-dhyah jahi dūre vā ye anti vā ke chit atrīṇaḥ
 Atha yajnāya gṛiṇate su-gaṁ kṛidhi —.*

१० *Yat ayukthāḥ arushā rohītā rathe vāta-jūtā vṛishabhasya-iva te ravaḥ
 Āt invasi vanīnaḥ dhūma-ketunā Agne —. (31)*

११ *Adha svanāt uta bibhyuḥ patatrīṇaḥ drapsāḥ yat te yavasa-adaḥ vi asthiran
 Su-gaṁ tat te tāvukebhyah rathebhyah Agne —.*

१२ *Ayam Mitrasya Varuṇasya dhāyase ava-yātām Marutām helah adbhutaḥ
 Mṛila su naḥ bhūtu eshām manah punah Agne —.*

१३ *Devah devānām asi mitraḥ adbhutaḥ vasuḥ varūnām asi chāruḥ adhware*

⁸ Primus ante alios omnes, dii! esto viri libantis currus: nostra imprecatio cadito in inimicos: hunc intelligite et augete sermonem meum: Agnis! &c.
⁹ Armis inglorios et infestos profliga, quicumque sive procul sive in vicinia sunt hostes: deinde sacrificatori te laudanti felicem incessum para; Agnis! &c. ¹⁰ Quum jungeres fulvos rubicundos equos currui, venti instar veloces, tunc tauri velut erat tuus sonus: statim obvelas silvestres arbores fumi vexillo: Agnis! &c. ¹¹ Tunc sonitum tuum quoque timent aves; flammæ quum tuæ, graminis consumtrices, hic illic adsunt, aditu facilis tunc tibi et tuis vehiculis est silva: Agnis! &c. ¹² Hic sacrificator Mitre et Varunæ sacrificio intentus est: discedite; Marutum ira stupenda est: exhilara bene

शर्मन्त्स्याम तव सप्रथस्तमे ऋ० ॥

14 तत्रे भद्रं यत्समिद्धः स्वे दमे सोमाहुतो जरसे मृलयत्तमः ।

दधासि रत्नं द्रविणं च दाशुषे ऋ० ॥

15 यस्मै त्वं सुद्रविणो ददाशो नागास्त्वमदिते सर्वताता ।

यं भद्रेण शवसा चोदयासि प्रजावता राधसा ते स्याम ॥

16 स त्वमग्ने सौभगत्वस्य विद्वां अस्माकमायुः प्रतिरेह देव ।

तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्तामदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ॥३२॥

॥ इति प्रथमाष्टके षष्ठो अध्यायः ॥

Śarman syāma tava saprathastame Agne — .

14 *Tat te bhadraṁ yat sam-iddhaḥ sve dame soma-āhutaḥ jarase mṛilayat-tamaḥ
Dadhāsi ratnaṁ draviṇaṁ cha dāśuṣhe Agne — .*

15 *Yasmai tvaṁ su-draviṇaḥ dadāṣaḥ anāgāḥ-tvaṁ adite sarva-tātā
Yaṁ bhadreṇa śavasā chodayāsi prajā-vatā rādhasā te syāma.*

16 *Saḥ tvaṁ Agne saubhaga-tvasya vidvān asmākaṁ āyuh pra tira iha deva
Tat naḥ Mitraḥ Varuṇaḥ mamahantāṁ Aditiḥ Sindhuḥ Pṛithivī uta Dyauḥ. (32)*

nos; esto illorum mens iterum *placata*: Agnis! &c. ¹³ Splendidus inter deos es, amicus mirandus, largitor divitiarum es, lætus in sacrificio: in tutela simus tua amplissima: Agnis! &c. ¹⁴ Id tibi jucundum *est*, quod accensus tuo in domicilio, libamine conciliatus, laudaris exhilarantissimus: confers thesaurum opesque cultori: Agnis! &c. ¹⁵ *Felix ille est*, cui tu, egregiis divitiis gaudens! concedis immunitatem a scelere, non lædende *Agnis!* omnibus in ceremoniis, *et* quem claro robore concitas: *nos* filiis ornata opulentia *fruentes* per te simus. ¹⁶ Tu, Agnis! felicitatis gnarus, nostram vitam produc hic, deus! eandem nobis Mitras Varunasque protegunt, *et* Aditis, Sindhus, Terra atque Cœlus.

LECTIO SEPTIMA.

HYMNUS II. [XCV.]

- १ द्वे विरूपे चरतः स्वर्थे अन्यान्या वत्समुपधापयेते ॥
हरिरन्यस्यां भवति स्वधावाञ्छुक्रो अन्यस्यां ददृशे सुवर्चाः ॥
- २ दशेमं त्वष्टुर्जनयन्त गर्भमतन्द्रासो युवतयो विभृत्रं ॥
तिग्मानीकं स्वयशसं जनेषु विरोचमानं परि षीं नयन्ति ॥
- ३ त्रीणि जाना परिभूषन्त्यस्य समुद्र एकं दिबेकमप्सु ॥
पूर्वामनु प्र दिशं पार्थिवानामृतून्प्रशासद्विधावनुषु ॥
- ४ क इमं वो निण्यमाचिकेत वत्सो मानृर्जनयत स्वधाभिः ॥

XCV.

- १ *Dve vi-rūpe charataḥ su-arthe anyā-anyā vatsaṁ upa dhāpayete*
Harīḥ anyasyāṁ bhavati svadhā-vān ṣukraḥ anyasyāṁ dadṛṣe su-varchāḥ.
- २ *Daśa imaṁ tvashṭuḥ janayanta garbhaṁ atandrāsaḥ yuvatayaḥ vi-bhṛitraṁ*
Tigma-anīkaṁ swa-yaśasaṁ janesu vi-rochamānaṁ pari śīṁ nayanti.
- ३ *Trīṇi jānā pari bhūṣanti asya samudre ekaṁ divi ekaṁ ap-su*
Pūrvāṁ anu pra diśaṁ pāṛthivānāṁ ṛitūn pra-śāsut vi dadhau anuṣṭhu.
- ४ *Kaḥ imaṁ vaḥ niṇyaṁ ā chiketa vatsaḥ mātṛīḥ janayata svadhābhiḥ*

XCV.

¹ *Duæ tempestates diversicolores incedunt celeres; quæque filium suum nutriunt: humores arripiens Sol in altera est sacrificio cultus; fulgidus Agnis in altera conspicitur coruscans.* ² *Digitī decem indefessi, juvenes, illum Agnim procreant, fulminatoris parentem, multifariam distributum, acuto ore præditum, propria gloria fruentem, hominibus lucentem: ubique illum adhibent.* ³ *Tres origines prædicant illius; in oceano una, in cælo una, et in aere: orientalem sicut plagam, terrestrium creaturaram anni tempora indicans manifestavit statim.* ⁴ *Quisnam e vobis hunc delitescentem Agnim*

- बह्वीनां गर्भो अपसामुपस्थान्महान्कविर्निश्चरति स्वधावान् ॥
 5 आविष्ट्यो वर्धते चारुरासु जितानामूर्ध्वः स्वयशा उपस्थे ।
 उभे त्वष्टुर्विभ्यतुजीयमानात्प्रतीची सिंहं प्रतिजोषयेते ॥ १ ॥
 6 उभे भद्रे जोषयेते न मेने गावो न वाश्रा उपतस्थुरेवैः ।
 स दक्षाणां दक्षपतिर्बभूवाञ्जन्ति यं दक्षिणतो हविर्भिः ॥
 7 उद्यम्यमीति सवितेव बाहू उभे सिचौ यतते भीम ऋञ्जन् ।
 उच्छुक्रमत्क्रमजते सिमस्मान्नावा मातृभ्यो वसना जहाति ॥
 8 त्वेषं रूपं कृणुत उत्तरं यत्संपृञ्चानः सदने गोभिरद्भिः ।
 कविर्बुधं परिमर्मृज्यते धीः सा देवताता सभितिर्बभूव ॥

Bahvīnām garbhaḥ apasām upa-sthāt mahān kaviḥ nih charati svadhā-vān.

5 *Aviṣṭyaḥ vardhate chāruḥ āsu jihmānām ūrdhvaḥ sva-yaśāḥ upa-sthe*
Ubhe tvashṭuḥ bibhyatuḥ jāyamānāt pratichī siṅhaṁ prati joshayete. (1)

6 *Ubhe bhadre joshayete na mene gāvaḥ na vāśrāḥ upa tasthuḥ evaiḥ*
Saḥ dakṣhānām dakṣa-patiḥ babhūva anjanti yaṁ dakṣhiṇataḥ haviḥ-bhiḥ.

7 *Ut yaṁyamīti Savitā-iva bāhū ubhe sichau yatate bhīmaḥ ṛinjan*
Ut śukraṁ atkaṁ ajate simasmāt navā mātṛi-bhyaḥ vasanā jahāti.

8 *Tveshaṁ rūpaṁ kṛiṇute ut-taraṁ yat saṁ-princhānaḥ sadane go-bhiḥ at-bhiḥ*
Kaviḥ budhnaṁ pari marmṛijyate dhīḥ sā deva-tātā saṁ-itiḥ babhūva.

novit ? filius matres procreat sacrificiis : multarum *aquarum* generator *Agnis*, ipse undarum e gremio magnus sapiens prodit, sacrificiis cultus. ⁵ Lucidus crescit clarus in illis *nubibus*, cadentium *aquarum* in gremio sursum tendens, propria gloria gaudens : ambo, *cælum et terra*, fulminatorem timent genitum ; appropinquantem leonem venerantur. ⁶ Ambæ augustæ *Agnim* venerantur, velut duæ ancillæ ; vaccæ velut mugientes *vitulos* sequuntur in viis : ille virium dominus fuit, quem humectant *sacerdotes*, a dextra *sacrificii parte stantes*, oblationibus. ⁷ Extendit, Sol veluti, brachia *sua* ; ambo, *cælum et terram*, adnititur horrendus ornans : limpidum succum sursum trahit ex omni *natura* ; novos in matres *suas radios omnia* amplexuros emittit. ⁸ *Rutilam* formam quum facit altiolem, sociatus aerem percurrentibus *nubibus*,

- ९ उरु ते जयः पर्येति बुधं विरोचमानं महिषस्य धाम ।
 विश्वेभिरग्ने स्वयशोभिरिद्धो दन्धेभिः पायुभिः पादस्मान् ॥
- १० धन्वन्तरोतः कृणुते गातुर्मूर्मिं शुक्रैर्मूर्मिभिरभिनक्षति क्षां ।
 विश्वा सनानि जठरेषु धत्ते न्तर्नवासु चरति प्रसूषु ॥
- ११ एवा न अग्ने समिधा वृधानो रेवत्पावक श्रवसे विभाहि ।
 तन्नो मित्रो वरूणो मामहन्तामदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ॥२॥

HYMNUS III. [XCVI.]

- १ स प्रतृथा सहसा जायमानः सद्यः कायानि बलधत्त विश्वा ।
 आपन्न मित्रं धिषणा च साधन्देवा अग्निं धारयन्द्रविणोदां ॥

- ९ *Uru te jrayaḥ pari eti budhnaṁ vi-rochamānaṁ mahishasya dhāma*
Viṣvebhiḥ Agne svayaśaḥ-bhiḥ iddhaḥ adabdhēbhiḥ pāyu-bhiḥ pāhi asmān.
- १० *Dhanvan srotaḥ kṛṇute gātuṁ ūrmiṁ śukraiḥ ūrmi-bhiḥ abhi nakshati kshāṁ*
Viṣvā sanāni jadhareshu dhatte antaḥ navāsu charati pra-sūshu.
- ११ *Eva naḥ Agne saṁ-idhā vṛidhānaḥ revat pāvaka śravase vi bhāhi*
Tat naḥ Mitraḥ Varuṇaḥ mamahantāṁ Aditiḥ Sindhuḥ Pṛithivī uta Dyauḥ.(2)
- XCVI.
- १ *Saḥ pratna-thā sahasā jāyamānaḥ sadyaḥ kāvyāni baḥ adhatta viṣvā*
Āpaḥ cha mitraṁ dhishaṇā cha sādhan devāḥ Agniṁ dhārayan draviṇaḥ-dām.

tunc providus Agnis imum omnium rerum stabilimen penitus peragitat sustentator; illa a lucido Agni facta splendorum aggregatio fuit. ९ *Ampla tua et victrix circumdat rerum stabilimen corusca magni lux: omnibus, Agnis! tuis splendoribus fulgens, integris, nos protegentibus serva nos.* १० *In aere fluentem efficit mobilem undam; limpidis undis operit terram: omnes cibos sinu tenet; intus in recentibus adest herbis.* ११ *Sic nostro, Agnis! ligno crescens, amplum cibum ut nobis conferas, luce, purificator! Illum cibum nobis Mitras Varunasque servanto, et Aditis, Sindhus, Terra atque Caelus.*

XCVI.

१ *Agnis ille, adulti in modum, vigore natus, statim sapientias sane acquisivit omnes: et aquæ et vox amicum cum fecerunt; dii Agnim habent opum*

- २ स पूर्वया निविदा कथतायोरिमाः प्रजा अजनयन्मनूनां ।
विवस्वता चक्षसा धामपञ्च देवा ॥
- ३ तमीलत प्रथमं यज्ञसाधं विश आरोराहुतमृञ्जुसानं ।
उर्जः पुत्रं भरतं सृप्रदानुं देवा ॥
- ४ स मातरिश्वा पुरुवारपुष्टिर्विदहातुं तनयाय स्वर्वित् ।
विशां गोपा जनिता रोदस्योर्देवा ॥
- ५ नक्तोषासा वर्णमामेभ्याने धापयेते शिशुमेकं समीची ।
द्यावाक्षामा रुक्मो अन्तर्विभाति देवा ॥ ३ ॥
- ६ रायो बुध्नः संगमनो वसूनां यज्ञस्य केतुर्मन्मसाधनो वेः ।

² *Saḥ pūrvayā ni-vidā kavyatā Āyoh imāḥ pra-jāḥ ajanayat Manūnām*
Vivasvatā chakshasā dyām apah cha devāḥ —.

³ *Tam ilata prathamam yajna-sādham viṣaḥ ūriḥ ā-kutaḥ ṛinjasānam*
Ūrjaḥ putraḥ bharataḥ sṛipra-dānum devāḥ —.

⁴ *Saḥ mātariṣvā puruvāra-pusṭiḥ vidat gātum tanayāya svaḥ-vit*
Viṣām gopāḥ janitā rodasyoh devāḥ —.

⁵ *Naktoshasū vurnam ā-memyāne dhāpayete ṣiṣum ekaḥ sam-īchī*
Dyāvākshāmā rukmaḥ antaḥ vi bhāti devāḥ —. (3)

⁶ *Rāyaḥ budhnaḥ sam-gamanaḥ vasūnām yajnasya ketuḥ manma-sādhanaḥ veḥ*

datorem. ² Is, pristino carmine laudatorio A'yuis *celebratus*, has genera-
tiones genuit Manuidarum: omnia operienti lumine cælum aeremque *implet*:
dii &c. ³ Eum laudate primum, sacrificii expletorem, homines! adeuntes
eum, invocatum, *hymnis* conciliatum, vigoris filium, sustentatorem, continuo
dona dantem: dii &c. ⁴ Is in aere degens, multos egregios cibos possi-
dens, concedito viam *felicem* filio *meo*, cæli largitor, hominum custos, ge-
nitor cæli et terræ: dii &c. ⁵ Nox et diluculum, colorem *suum* iterum
iterumque *mutuo* exstinguentes, potu nutriant *Agnim*, infantem *suum* uni-
cum, prope versantes: inter cælum terramque lucidus splendet: dii &c.
⁶ Opulentia fons, largitor divitiarum, sacrificii indicator, desideria explens
viri ipsum adeuntis, — immortalitatem tuentes dii hunc Agnim habent

अमृतत्वं रक्षमाणास एनं देवा° ॥

७ नू च पुरा च सदनं रयीणां जातस्य च जायमानस्य च क्षां ॥

सतश्च गोपां भवतश्च भूरेर्देवा° ॥

८ द्रविणोदा द्रविणसस्तुरस्य द्रविणोदाः सनरस्य प्रयंसत् ॥

द्रविणोदा वीरवतीमिषं नो द्रविणोदा रासते दीर्घमायुः ॥

९ एवा नो अग्ने° ॥४॥

HYMNUS IV. [XCVII.]

१ अप नः शोशुचदघमग्ने शुशुग्ध्या रयिं ॥ अप नः शोशुचदघं ॥

२ सुक्षेत्रिया सुगातुया वसूया च यजामहे ॥ अप नः° ॥

३ प्र यद्गन्दिष्ट एषां प्रास्माकासश्च सूरयः ॥ अप नः° ॥

Amṛita-tvaṁ rakshamāṇāsaḥ enaṁ devāḥ —.

७ *Nu cha purā cha sudanaṁ rayiṇāṁ jātasya cha jāyamānasya cha kshāṁ*
Sataḥ cha gopāṁ bhavataḥ cha bhūreḥ devāḥ —.

८ *Draviṇaḥ-dāḥ draviṇasaḥ turasya draviṇaḥ-dāḥ sanarasya pra yaṁsat*
Draviṇaḥ-dāḥ vīra-vatīṁ iṣhaṁ naḥ draviṇaḥ-dāḥ rāsate dīrghaṁ āyuh.

९ *Eva naḥ Agne —. (4)*

XCVII.

१ *Apa naḥ śośuchat aghaṁ Agne śuśugdhi ā rayiṁ apa naḥ śośuchat aghaṁ.*

२ *Su-kshetriyā sugātu-yā vasu-yā cha yajāmahe apa —.*

३ *Pra yat bhandishṭhaḥ eṣhāṁ pra asmākāsaḥ cha sūrayaḥ apa —.*

opum datorem. ७ Et nunc et olim sedem divitiarum, natiq̄ue nascentis-
que domum, existentisque custodem fientisque cujusvis, dii Agnim habent
opum datorem. ८ Opum dator aliquam partem opulentiae fluxæ, opum
dator opulentiae qua fruamur partem concedat nobis; opum dator viris con-
spicuum cibum nobis, opum dator largiatur longam vitam. ९ Sic nostro,
Agnis! &c.

XCVII.

१ Nostrum expietur scelus: Agnis! collustra undique opulentiam nos-
tram: nostrum expietur scelus. २ Boni agri, viæ felicitis, et divitiarum desi-

- ४ प्र यत्ने अग्ने सूरयो जायेमहि प्र ते वयं १ अप नः ० ॥
 ५ प्र यदग्नेः सहस्वतो विश्वतो यन्ति भानवः १ अप नः ० ॥
 ६ त्वं हि विश्वतोमुख विश्वतः परिभूरसि १ अप नः ० ॥
 ७ द्विषो नो विश्वतोमुखाति नावेव पारय १ अप नः ० ॥
 ८ स नः सिन्धुमिव नावयातिपर्षा स्वस्तये १ अप नः ० ॥ ५ ॥

HYMNUS V. [XCVIII.]

- १ वैश्वानरस्य सुमतौ स्याम राजा हि कं भुवनानामभित्रीः १
 इतो जातो विश्वमिदं विचष्टे वैश्वानरो यतते सूर्येण ॥
 २ पृष्ठो दिवि पृष्ठो अग्निः पृथिव्यां पृष्ठो विश्वा ओषधीराविवेश १

- ४ *Pra yat te Agne sūrayaḥ jāyemahi pra te vayam āpa —.*
 ५ *Pra yat Agneḥ sahasvataḥ viśvataḥ yanti bhānavāḥ āpa —.*
 ६ *Tvaṁ hi viśvataḥ-mukha viśvataḥ pari-bhūḥ asi āpa —.*
 ७ *Dviṣaḥ naḥ viśvataḥ-mukha ati nāvā-iva pāraya āpa —.*
 ८ *Saḥ naḥ sindhum-iva nāvayāti parṣa svastaye āpa —.* (5)

XCVIII.

- १ *Vaiśvānarasya su-matau syāma rājā hi kaṁ bhuvanānām abhī-śrīḥ*
Itaḥ jātaḥ viśvaṁ idaṁ vi chashṭe Vaiśvānaraḥ yatate sūryeṇa.
 २ *Prīṣṭaḥ divi prīṣṭaḥ Agniḥ prīthivyām prīṣṭaḥ viśvāḥ oṣadhīḥ ā viveṣa*

derio colimus Agnim : nostrum &c. ³ Sicut *Kutsas deorum* laudator optimus inter illos est, ita nostri quoque milites *optimi laudatores sunt* : nostrum &c. ⁴ Sicut tui milites, Agnis ! ita nos quoque vincamus, tuo *auxilio* : nostrum &c. ⁵ Sicut Agnis potentis quoquoversus prodeunt radii, ita nostrum &c. ⁶ Tu enim, quoquoversus faciem habens ! ab omni *calamitate* tutor es : nostrum &c. ⁷ Inimicos nostros, quoquoversus faciem habens ! navi quasi fac ut trajiciamus : nostrum &c. ⁸ Tu nos, fluvium velut navi, *hostes* vincere sine, ut ad felicitatem perveniamus : nostrum &c.

XCVIII.

¹ Vaisvánaræ in gratia simus, rex enim ille est creaturarum venerabilis : ex hoc *ligno* natus universum illum *mundum* conspicit ; Vaisvánaras congregitur cum sole. ² Contiguus in cælo, contiguus Agnis in terra, conti-

- वैश्वानरः सहसा पृष्ठो अग्निः स नो दिवा स रिषः पातु नक्तं ॥
 ३ वैश्वानर तव तत्सत्यमस्त्वस्मान्नायो मघवानः सचन्तां ॥
 तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्तामदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ॥६॥

HYMNUS VI. [XCIX.]

जातवेदसे मुनवाम सोममरातीयतो निदहाति वेदः ॥
 स नः पर्षदतिदुर्गाणि विश्वा नावेव सिन्धुं दुरितात्यग्निः ॥७॥

HYMNUS VII. [C.]

- १ स यो वृषा वृष्णयेभिः समोका महो दिवः पृथिव्याः सम्राट् ॥
 सतीनसत्वा हव्यो भरेषु मरुत्वान्नो भवत्विन्द्र उतो ॥

Vaiṣvānarah sahasā prishṭaḥ Agniḥ saḥ naḥ divā saḥ rishah pātu naktam.

- ३ *Vaiṣvānara tava tat satyam astu asmān rāyah magha-vānah sachantām*
Tat naḥ Mitrah Varuṇah mamahantām Aditiḥ Sindhuḥ Prithivī uta Dyauh. (6)

XCIX.

Jāta-vedase sunavāma somaṁ arāti-yataḥ ni dahāti vedaḥ
Saḥ naḥ parshat ati duḥ-gāni viṣvā nāvā-iva sindhum duḥ-itā ati Agniḥ. (7)

C.

- १ *Saḥ yaḥ vṛishā vṛishṇyebhiḥ sam-okāḥ mahah divah prithivyāḥ cha sam-rāt*
Satīna-satvā havyah bhareṣu Marutvān naḥ bhavatu Indrah ūti.

guus omnes plantas intravit: Vaisvánaras, robore *fricantium* contiguus, Agnis ille nos interdiu, ille ab hoste protegito noctu. ³ Vaisvánara! tibi *dicatum* hoc sacrificium profecto esto; divitiæ nos opulentos sequuntur: id nobis Mitras Varunasque salvum præstanto, et Aditis, Sindhus, Terra atque Cælus.

XCIX.

Agni sapienti parare debemus libamen: *inimici*, nos adorientis, comburat opes: ille nos adjuvet, ut superemus difficilia omnia; navi velut fluvium, sic aspera quæque transjicere nos sinat Agnis.

C.

¹ Ille, qui vota largiens, cum viribus habitans, magni cæli terræque rex est, aquæ effusor, vocandus in certaminibus, Marutibus sociatus nobis esto

- २ यस्यानाप्तः सूर्यस्येव यामो भरे भरे वृत्रहा शुष्मो अस्ति ।
वृषन्तमः सखिभिः स्वेभिरेवैर्मरुत्वान् ॥
- ३ दिवो न यस्य रेतसो दुघानाः पन्थासो यन्ति शवसापरीताः ।
तरङ्क्ष्वाः सासहिः पौंस्येभिर्मरुत्वान् ॥
- ४ सो अङ्गिरोभिरङ्गिरस्तमो भूङ्क्ष्वा वृषभिः सखिभिः सखा सन् ।
ऋग्मिभिर्ऋग्मी गातुभिर्ज्येष्ठो मरुत्वान् ॥
- ५ स सूनुभिर्न रुद्रेभिर्ऋग्वा नृषास्ते सासद्वां अमित्रान् ।
सनीलेभिः श्रवस्यानि तूर्वन्मरुत्वान् ॥ ८ ॥
- ६ स मन्युमीः समदनस्य कर्तास्माकेभिर्नृभिः सूर्यं सनत् ।

२ *Yasya anāptaḥ sūryasya-iva yāmaḥ bhare-bhare Vṛitra-hā śuṣhmaḥ asti*
Vṛiṣhan-tamaḥ sakhi-bhiḥ svebhiḥ evaiḥ Marutvān — .

३ *Divāḥ na yasya retasaḥ dughānāḥ panthāsaḥ yanti śavasā apari-itāḥ*
Tarat-dveshāḥ sasahiḥ pauṇsyebhiḥ Marutvān — .

४ *Saḥ angirah-bhiḥ angirah-tamaḥ bhūt vṛiṣhā vṛiṣha-bhiḥ sakhi-bhiḥ sakhā san*
Ṛgmi-bhiḥ ṛigmī gātu-bhiḥ jyeshṭhaḥ Marutvān — .

५ *Saḥ sūnu-bhiḥ na Rudrebhiḥ ṛiḍhvā nṛi-sahye sasahvān amitrān*
Sa-nīlebhiḥ śravasyāni tūrvan Marutvān — . (8)

६ *Saḥ manyu-mīḥ sa-madanasya kartā asmākebhiḥ nṛi-bhiḥ sūryaṁ sanat*

Indras auxilio. ² Cujus cursum, veluti solis *cursum*, nemo assequitur, in quovis certamine Vritræ occisor *hostium* combustor est, largientissimus erga amicos suos *ipsum* comitantes; Marutibus sociatus &c. ³ *Indras*, cujus, lucidi *solis* velut, pluviam elicientes meatus incedunt cum vehementia *et* indomiti, superans inimicos, vincens viribus *suis*, Marutibus sociatus &c. ⁴ Ille inter incedentes incedentissimus fuit, largiens inter largientes, inter amicos amicus quum esset, inter celebrandos celebrandus, inter laudandos optimus; Marutibus sociatus &c. ⁵ Ille, filiis quasi, Rudris *circumdatus*, magnus, in pugna domans inimicos, una commorantibus cum *Marutibus aquas* cibum largituras demittens, Marutibus sociatus &c. ⁶ Ille, hostes necans, pugnae peractor, nostratibus viris solem concedat hoc die, proborum tutor, a multis

- अस्मिन्नहन्तसत्पतिः पुरुहूतो मरुत्वान् ० ॥
 7 तमूतयो रणयञ्कूरसातौ तं क्षेमस्य क्षितयः कृण्वत त्रं ॥
 स विश्वस्य करुणस्येश एको मरुत्वान् ० ॥
 8 तमप्सन्त शवस उत्सवेषु नरो नरमवसे तं धनाय ॥
 सो अन्धे चित्तमसि ज्योतिर्विदन्मरुत्वान् ० ॥
 9 स सद्येन यमति ब्राधतश्चित्स दक्षिणे संगृभीता कृतानि ॥
 स कीरिणा चित्सनिता धनानि मरुत्वान् ० ॥
 10 स यामेभिः सनिता स रथेभिर्विदे विश्वाभिः कृष्टिभिर्व्यद्य ॥
 स पौंस्येभिरभिभूरशस्तीर्मरुत्वान् ० ॥ ९ ॥
 11 स जामिभिर्यत्समजाति मील्हे जामिभिर्वी पुरुहूत एवैः ॥

Asmin ahan sat-patih puru-hūtaḥ Marutvān — .

- 7 *Taṁ ūtayaḥ raṇayan śūra-sūtau taṁ kshemasya kshitayaḥ kṛiṇvata trāṁ*
Saḥ viśvasya karuṇasya īṣe ekaḥ Marutvān — .
 8 *Taṁ apsanta śavaśaḥ ut-saveshu naraḥ naraṁ avase taṁ dhanāya*
Saḥ andhe chit tamasi jyotiḥ vidat Marutvān — .
 9 *Saḥ savyena yamati vrādhataḥ chit saḥ dakṣiṇe saṁ-gṛibhītā kṛitāni*
Saḥ kīriṇā chit sanitā dhanāni Marutvān — .
 10 *Saḥ grāmebhiḥ sanitā saḥ rathebhiḥ vide viśvābhiḥ kṛishti-bhiḥ nu adya*
Saḥ pauṇsyebhiḥ abhi-bhūh aśastīḥ Marutvān — . (9)
 11 *Saḥ jāmi-bhiḥ yat saṁ-ajāti mīlhe ajāmi-bhiḥ vā puru-hūtaḥ evaiḥ*

vocatus; Marutibus sociatus &c. 7 Illum incedentes *Marutes* ad dimicandum incitant in certamine; illum thesauri sospitatorem homines faciunt; ille cujusvis sacrificii potitur solus; Marutibus sociatus &c. 8 Illum nancisci cupiunt, vigoris in dimicationibus, viri virum auxilii caussa, illum opulentiae caussa; ille in caeca quoque caligine lucem impertitur; Marutibus sociatus &c. 9 Ille laeva manu cohibet inimicos quoque; ille dextra prehendit oblata *sacrificia*; ille, a laudatore quoque *laudatus*, dabit divitias; Marutibus &c. 10 Ille, una cum *Marutum* catervis, dator est; ille vehiculis cognoscitur ab omnibus hominibus statim hodie; ille, viribus devincens in-

- अपां तोकस्य तनयस्य जेषे मरुत्वान् ० ॥
 12 स वज्रभृद्स्युहा भीम उग्रः सहस्रचेताः शतनीथ ऋग्वा ॥
 चम्रीषो न शवसा पाञ्चजन्यो मरुत्वान् ० ॥
 13 तस्य वज्रः क्रन्दति स्मत्स्वर्षा दिवो न त्वेषो रवथः शिमीवान् ॥
 तं सचन्ते सनयस्तं धनानि मरुत्वान् ० ॥
 14 यस्याजस्रं शवसा मानमुक्थं परिभुजद्रोदसी विश्वतः सीं ॥
 स पारिषत्क्रतुभिर्मन्दसानो मरुत्वान् ० ॥
 15 न यस्य देवा देवता न मती आपश्च न शवसो अन्तमापुः ॥
 स प्ररिक्वा त्वक्षसा क्ष्मो दिवश्च मरुत्वान् ० ॥ १० ॥

Apām tokasya tanayasya jeshē Marutvān — .

- 12 *Saḥ vajra-bhṛit dasyu-hā bhīmaḥ ugrāḥ sahasra-chetāḥ śata-nīthaḥ ṛbhvā Chamrīṣaḥ na śavasā pāncha-janyaḥ Marutvān — .*
 13 *Tasya vajraḥ krandati smat svāḥ-sāḥ divaḥ na tveshaḥ ravathaḥ śimī-vān Tam sachante sanayaḥ taṁ dhanāni Marutvān — .*
 14 *Yasya ajasraṁ śavasā mānaṁ ukthaṁ pari-bhujat rodasī viśvataḥ sīm Saḥ pārishat kratu-bhiḥ mandasānaḥ Marutvān — .*
 15 *Na yasya devāḥ devatā na martāḥ āpaḥ chana śavasāḥ antam āpuḥ Saḥ pra-rikvā tvakṣasā kṣmaḥ divaḥ cha Marutvān — . (10)*

glorios *hostes*, Marutibus &c. ¹¹ Quum ille, a multis vocatus, *stipatus* incenditibus *Marutibus*, in pugna se adjungit *viris*, sive gaudentibus cognatorum ope, sive ea destitutis, tunc hominum ipsum adiutorem nactorum filii et nepotis victoriæ consulit; Marutibus &c. ¹² Ille teliger, hostium occisor, horrendus, terribilis, mille scientias possidens, centum laudibus gaudens, magnus, libamen veluti, cum vigore quinque tribubus favens, Marutibus sociatus &c. ¹³ Illius telum contristat magnopere, aquas largiens, sol veluti splendidum, tonans, efficax: illum sequuntur dona, illum divitiæ; Marutibus sociatus &c. ¹⁴ Cujus semper cum vigore clara *fortitudo* celebrabilis protegit cælum terramque undecunque hæc, ille servato nos a *scelere*, sacrificiis gaudens; Marutibus sociatus &c. ¹⁵ Cujus divinitatis non dii, non mor-

- 16 रोहिच्चावा सुमदंशुर्ललामीद्युक्षा राय ऋज्राश्वस्य ॥
 वषण्वन्तं विभ्रतो धूर्षु रथं मन्द्रा चिकेत नाहुषीषु विसु ॥
- 17 एतत्पुत्र इन्द्र वृष्ण उक्थं वाषीगिरा अभिगृणन्ति राधः ॥
 ऋज्राश्वः प्रष्टिभिरम्बरीषः सहदेवो भयमानः सुराधाः ॥
- 18 दस्यूञ्छिम्यूंश्च पुरुहूत एवैर्हत्वा पृथिवां शर्वी निबर्हीत् ॥
 सनत्क्षेत्रं सखिभिः श्वित्येभिः सनत्सूर्यं सनदपः सुवज्रः ॥
- 19 विश्वाहेन्द्रो अधिवक्ता नो अस्त्वपरिहृताः सनुयाम वाजं ॥
 तन्नो मित्रो वरूणो मामहन्तामदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्योः ॥ ११ ॥

- 16 *Rohit śyāvū sumat-aṅṣuḥ lalāmīḥ dyukshā rāye Rījra-aśvasya*
Vṛiṣhaṇ-vantaṁ bibhratī dhūḥ-su rathaṁ mandrā chiketa nāhushīṣhu vikshu.
- 17 *Etat tyat te Indra vṛiṣṇe ukthaṁ Vārshāgirāḥ abhi grīṇanti rādhaḥ*
Rījra-aśvaḥ prashṭi-bhiḥ Ambarīshaḥ Saha-devaḥ Bhayamānaḥ Su-rādhāḥ.
- 18 *Dasyūn śimyūn cha puru-hūtaḥ evaiḥ hatvā pṛithivyām śarvā nī barhī*
Sanat kshetraṁ sakhi-bhiḥ śvitnyebhiḥ sanat sūryaṁ sanat apaḥ su-vajraḥ.
- 19 *Viśvāhā Indrāḥ adhi-vaktā naḥ astu aparī-hṛitāḥ sanuyāma vājaṁ*
Tat naḥ Mitraḥ Varuṇaḥ mamahantām Aditiḥ Sindhuḥ Pṛithivī uta Dyauḥ. (11)

tales, neque aquæ potestatis finem assequuntur, ille superans vigore terram cælumque, Marutibus sociatus &c. ¹⁶ *Jugum equorum rubicundum et nigrum, magnum, ornatum, in cælo commorans, opulentiam Rījrásvæ conferens, currum ab Indra pluvio consensum vehens temonibus, lætificum cernitur inter humanas gentes.* ¹⁷ Hancce tibi, Indra! pluvio cantilenam Vrishágiris filii recitant concilientem, Rījrásvas cum aliis vatibus adstantibus, atque Ambarīshas, Sahadevas, Bhayamānas et Surádhás. ¹⁸ Inimicos hostesque Indras multum invocatus, incedentibus Marutibus adjutus, feriendo humi telo prostravit: expugnavit terram sociis suis nitentibus, expugnavit solem, expugnavit aquas, bono telo utens. ¹⁹ Quotidie Indras patronus nobis esto: non afflicti fruamur cibo: id nobis Mitras Varunasque tutum reddunto, et Aditis, Sindhus, Terra atque Cælus.

HYMNUS VIII. [CI.]

- 1 प्र मन्दिने पितुमदर्चिता वचो यः कृष्णगर्भा निरहन्नृजिष्वना ॥
अवस्यवो वृषणं वज्रदक्षिणं मरुत्वन्तं सख्याय हवामहे ॥
- 2 यो वंसं जाहृषाणेन मन्युना यः शम्बरं यो अहन्पिप्रुमव्रतं ॥
इन्द्रो यः शुष्णमशुषं न्यावृण्डमरुत्वन्तं ० ॥
- 3 यस्य द्यावापृथिवी पौंस्यं महद्यस्य व्रते वरुणो यस्य सूर्यः ॥
यस्येन्द्रस्य सिन्धवः सञ्चति व्रतं मरुत्वन्तं ० ॥
- 4 यो अश्वानां यो गवां गोपतिर्वशीय आरितः कर्मणि कर्मणि स्थिरः ॥
वीलोच्चिदिन्द्रो यो असुन्वतो वधो मरुत्वन्तं ० ॥

CI.

- 1 *Pra mandine pitu-mat archata vachuḥ yaḥ Kṛishṇa-garbhāḥ niḥ-ahan Rijiṣvanā*
Avasyavaḥ vṛishanaṁ vajra-dakṣiṇaṁ Marutvantaṁ sakhyāya havāmahe.
- 2 *Yaḥ vi-aṁsaṁ jahṛishāṇena manyunā yaḥ Śamburaṁ yaḥ ahan Fipruṁ avrataṁ*
Indraḥ yaḥ Śuṣṇaṁ aśuṣhaṁ ni avṛiṇak Marutvantaṁ —.
- 3 *Yasya dyāvāpṛithivī pauṁsyaṁ mahat yasya vrata Varuṇaḥ yasya Sūryaḥ*
Yasya Indrasya sindhavaḥ saṁchati vrataṁ Marutvantaṁ —.
- 4 *Yaḥ aśvānāṁ yaḥ gavaṁ go-patiḥ vaśī yaḥ āritaḥ karmaṇi karmaṇi sthiraḥ*
Vīloḥ chit Indraḥ yaḥ asunvataḥ vadhāḥ Marutvantaṁ —.

CI.

¹ Laude digno *Indræ* sacrificiis sociatum celebrate hymnum, qui *mulieres* a *Krishna Asura* gravidas necavit, *Rijisvane adjutus*: opis indigentes, *deum* liberalem, telum dextra gerentem, *Marutibus* sociatum, in auxilium vocamus. ² Qui *Vritram* humeros fractum *necavit* exardesciente ira, qui *Sam-baram*, qui *Piprum* sacra non curantem *necavit*, *Indras*, qui *Sushnam* madidum exstirpavit, *cum Marutibus* sociatum &c. ³ Cujus magna potestas cælum terramque *implet*,^{*} cujus in ditio *Varunas est* et *Súryas*, cujus *Indræ* sub imperium flumina veniunt, *cum Marutibus* sociatum &c. ⁴ Qui equorum, qui vaccarum pastor *præpotens est*, quem nulla laus assequitur, in quovis opere firmus, *Indras*, qui robusti quoque non libantis occisor est,

- 5 यो विश्वस्य जगतः प्राणतस्पतिर्यो ब्रह्मणे प्रथमो गा अविन्दत् १
इन्द्रो यो दस्यूरधरां अवातिरन्मरुत्वन्तं ॥
- 6 यः शूरेभिर्ह्यो यश्च भीरुभिर्यो धावद्भिर्ह्यते यश्च जिग्युभिः १
इन्द्रं यं विश्वा भुवनाभिसंदधुर्मरुत्वन्तं ॥ १२ ॥
- 7 रुद्राणामेति प्र दिशा विचक्षणो रुद्रेभिर्योषा तनुते पृथु जयः १
इन्द्रं मनीषा अभ्यर्चति श्रुतं मरुत्वन्तं ॥
- 8 यद्वा मरुत्वः परमे सधस्थे यद्वावमे वृजने मादयासे १
अत आयासध्वरं नो अच्छा त्वाया हविश्चकृमा सत्यराधः ॥
- 9 त्वायेन्द्र सोमं सुषुमा सुदक्ष त्वाया हविश्चकृमा ब्रह्मवाहः १

5 *Yāḥ viśvasya jagataḥ prāṇataḥ patiḥ yāḥ brahmaṇe prathamah gāḥ avindat*
Indraḥ yāḥ dasyūn adharān ava-atirat Marutvantaṁ —.

6 *Yāḥ śūrebhiḥ havyaḥ yāḥ cha bhīru-bhiḥ yāḥ dhāvat-bhiḥ hūyate yāḥ cha jigyu-bhiḥ*
Indraṁ yaṁ viśvā bhuvanā abhi saṁ-dadhuḥ Marutvantaṁ —. (12)

7 *Rudrāṇāṁ eti pra-diśā vi-chakṣaṇaḥ Rudrebhiḥ yoshā tanute prithu jrayaḥ*
Indraṁ manīṣā abhi archati śrutaṁ Marutvantaṁ —.

8 *Yat vā Marutvaḥ parame sadha-sthe yat vā avame vṛijane mādayāse*
Ataḥ ā yāhi adhvaraṁ naḥ achha tvā-yā haviḥ chakṛima satya-rādhaḥ.

9 *Tvā-yā Indra somaṁ susuma su-dakṣa tvā-yā haviḥ chakṛima brahma-vāhaḥ*

eum Marutibus sociatum &c. ⁵ Qui universi mundi vita priediti dominus est, qui Brahmani primus vaccas tribuit, Indras, qui perniciosos *Asuras* prostratos necavit, *eum* Marutibus sociatum &c. ⁶ Qui a fortibus invocandus est et qui a timidis, qui a fugientibus invocatur et qui a vincentibus, Indram, quem omnes creaturæ primo loco ponunt, Marutibus sociatum &c. ⁷ Rudræ filiorum cum monstratione incedit lucidus; propter Rudræ filios laus *ejus* obtinet magnum vigorem; Indram hymnus veneratur celebratum; Marutibus sociatum &c. ⁸ Marutibus sociate! sive summo in domicilio, sive in infima habitatione læteris, illinc adi sacrificium nostrum, huc *conversus*; tui desiderio oblationem paravimus, veras divitias possidens! ⁹ Tui desiderio, Indra! libamen effudimus, robuste! tui desiderio oblationem pa-

- अधा नियुत्वः सगणो मरुद्भिरस्मिन्यज्ञे बर्हिषि मादयस्व ॥
 10 मादयस्व हरिभिर्ये त इन्द्र विथस्व शिप्रे विमृजस्व धेने ॥
 आ त्वा सुशिप्र हरयो वहन्तूश्नह्यानि प्रति नो जुषस्व ॥
 11 मरुस्तोत्रस्य वृजनस्य गोपा वयमिन्द्रेण सनुयाम वाजं ॥
 तन्नो मित्रो वरूणो मामहन्तामदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ॥१३॥

HYMNUS IX. [CII.]

- 1 इमां ते धियं प्रभरे महो महीमस्य स्तोत्रे धिषणा यत्त आनजे ॥
 तमुत्सवे च प्रसवे च सासहिमिन्द्रं देवासः शवसामदन्ननु ॥
 2 अस्य श्रवो नद्यः सप्त बिभ्रति द्यावाक्षामा पृथिवी दर्शति वपुः ॥

- Adha niyutvaḥ sa-gaṇaḥ Marut-bhiḥ asmin yajne barhishi mādayasva.*
 10 *Mādayasva hari-bhiḥ ye te Indra vi syasva śipre vi srijasva dhene*
Ā tvā su-śipra harayaḥ vahantu uṣan havyāni prati naḥ jushasva.
 11 *Marut-stotrasya vṛjanasya gopāḥ vayaṁ Indreṇa sanuyāma vājaṁ*
Tat naḥ Mitraḥ Varuṇaḥ mamahantāṁ Aditiḥ Sindhuḥ Pṛithivī uta Dyauḥ. (13)
 CII.

- 1 *Imāṁ te dhiyaṁ pra bhare mahāḥ mahiṁ asya stotre dhishaṇā yat te ānaje*
Taṁ ut-save cha pra-save cha sasahiṁ Indraṁ devāsaḥ śavasā amadan anu.
 2 *Asya śravaḥ nadyaḥ sapta bibhrati dyāvākshāmā pṛithivī darṣataṁ vapuḥ*

ravimus, sacrorum gestator! itaque *tu*, equis prædite! sociatus turba Marutum, in hoc sacrificio, stragulo *insidens*, lætare. ¹⁰ Gaude cum velocibus *equis*, qui tibi *sunt*, Indra! distende maxillas, aperi labia: te, pulchris maxillis prædite! veloces *equi* advehunto; desiderans sacrificia nostra animadvertite. ¹¹ Una cum Marutibus laudato victori protegendî *sumus*; nos per Indram fruamur cibo: id nobis Mitras Varunasque tutum præstanto, et Aditis, Sindhus, Terra atque Cælus.

CII.

¹ Hanc tibi laudem offero magno magnam, quoniam meo hymno mens tua placata fuit: illum et incrementi et divitiarum caussa victorem Indram propter vigorem *ejus* dii lætificarunt. ² Illius gloriam fluvii septem declarant, et terra cælumque, et aer, et spectabile *solis* jubar; nostri caussa

- अस्मे सूर्याचन्द्रमसाभिचक्षे ऋद्धे कमिन्द्र चरतो वितर्तुरं ॥
 ३ तं स्मा रथं मघवन्प्राव सातये जैत्रं यं ते अनुमदाम संगमे ।
 आज्ञा न इन्द्र मनसा पुरुष्टुत त्वायद्भ्यो मघवञ्छर्म यच्छ नः ॥
 ४ वयं जयेम त्वया युजा वृतमस्माकमंशमुदवा भरे भरे ।
 अस्मभ्यमिन्द्र वरिवः सुगं कृधि प्र शत्रूणां मघवन्वृष्ण्या रुज ॥
 ५ नाना हि त्वा हवमाना जना इमे धनानां धर्तरवसा विपन्यवः ।
 अस्माकं स्मा रथमातिष्ठ सातये जैत्रं हीन्द्र निभृतं मनस्तव ॥१४॥
 ६ गोजिता बाहू अमितक्रतुः सिमः कर्मन्कर्मञ्छतमूतीः खड्गरः ।
 अकल्प इन्द्रः प्रतिमानमोजसाथा जना विह्वयन्ते सिषासवः ॥

Asme sūryāchandramasā abhi-chakshe ṛaddhe kaṁ Indra charutaḥ vi-tarturaṁ.

- ३ *Taṁ sma rathaṁ Magha-van pra ava sātaye jaitraṁ yaṁ te anu-madāma saṁ-game*
Ājā naḥ Indra manasā puru-stuta tvāyat-bhyaḥ Magha-van śarma yachha naḥ.
 ४ *Vayaṁ jayema tvayā yujā vṛitaṁ asmākaṁ aṅṣaṁ ut ava bhare-bhare*
Asmabhyaṁ Indra varivaḥ su-gaṁ kṛidhi pra śatrūṇāṁ Magha-van vṛishnyā ruja.
 ५ *Nānā hi tvā havamānāḥ janāḥ ime dhanānāṁ dhartaḥ avasā vipanyavaḥ*
Asmākaṁ sma rathaṁ ā tishṭha sātaye jaitraṁ hi Indra ni-bhṛitaṁ manaḥ tava. (14)
 ६ *Go-jitā bāhū amita-kratuḥ simaḥ karman-karman śataṁ-ūtiḥ khajaṁ-karaḥ*
Akalpaḥ Indraḥ prati-mānaṁ ojasū atha janāḥ vi hvayante sisāsavaḥ.

sol et luna, ut videre possimus *et* fidem habeamus *sensibus*, Indra! incedunt alternatim. ³ Illum utique currum, Maghavan! dirige *ut* divitias *nobis largiaris*, victorem quum te exhilaramus in pugna; Indra! in certamine nostra mente multum laudatus, nobis te amantibus, Maghavan! felicitatem tribue. ⁴ Nos devincamus, te socio, hostem; nostram portionem serva in omni praelio: nobis, Indra! opulentiam aditu facilem redde: hostium, Maghavan! vires profliga. ⁵ Varii enim te ad auxilium vocantes homines hi, opum possessor! laudatores *adsunt*: nobis sane *ut* divitias *largiaris*, currum conscende; victrix enim Indra! *et* constans est mens tua. ⁶ Vaccas pugnando acquirentia *sunt* brachia tua; immensa potestate præditus, optimus, in omni sacrificio centum auxiliis adjutus, praelia perficiens, nullius imperio subjectus Indras par est omnibus robore: itaque homines *eum* multifariam in-

- 7 उन्ने शतान्मघवन्नुच्च भूयस उत्सहन्नाद्रिरिचे कृष्टिषु श्रवः ।
 अमात्रं त्वा धिषणा तित्विषे मल्लधा वृत्राणि जिघ्रसे पुरन्दर ॥
- 8 त्रिविष्टिधातु प्रतिमानमोजसस्तिम्रो भूमीर्नृपते त्रीणि रोचना ।
 अतीदं विश्वं भुवनं ववक्षिथाशत्रुरिन्द्र जनुषा सनादसि ॥
- 9 त्वां देवेषु प्रथमं हवामहे त्वं बभूथ पृतनासु सासहिः ।
 सेमं नः कारुमुपमन्युमुद्भिदमिन्द्रः कृणोतु प्रसवे रथं पुरः ॥
- 10 त्वं जिगेथ न धना रुरोधितार्भेष्वाजा मघवन्महत्सु च ।
 त्वामुग्रमवसे संशिशिमस्यथा न इन्द्र हवनेषु चोदय ॥
- 11 विश्वाहेन्द्रो० । तन्नो मित्रो० ॥१५॥

- 7 *Ut te śatāt Magha-van ut cha bhūyasaḥ ut sahasrāt ririche kṛishṭishu śravaḥ*
Amātraṁ tvā dhishaṇā titviṣhe mahī adha vṛitrāṇi jighnase puraṁ-dara.
- 8 *Trivishṭi-dhātu prati-mānaṁ ojaṣaḥ tisraḥ bhūmīḥ nṛi-pate trīṇi rochanā*
Ati idam viṣvaṁ bhuvanaṁ vavakṣitha aśatruḥ Indra janushā sanāt asi,
- 9 *Tvāṁ deveshu prathamam havāmahe tvam babhūtha pṛitanāsu sasahiḥ*
Saḥ imam naḥ kārūṁ upa-manyuṁ ut-bhidaṁ Indraḥ kṛiṇotu pra-save rathaṁ puraḥ.
- 10 *Tvam jigetha na dhanā rurodhitha arbhesu ājā Magha-van mahat-su cha*
Tvam ugraṁ avase sam śiśimasi atha naḥ Indra havaneshu chodaya.
- 11 *Viṣvāhū Indraḥ — Tat naḥ Mitraḥ — . (15)*

vocant, divitias exoptantes. ⁷ *Ultra* quam centum, Maghavan! et pluri-
 bus, ultra quam mille hominibus sufficit cibus tuus: immensum te hymnus
 ornavit magnus: itaque hostes necas, urbium deletor. ⁸ *Triplex velut funis*
robustus, par es vigori *omnium*: tres terras, hominum custos! *et tria lumina*,
 atque hunc universum mundum sustentare paratus es: liber ab hostibus,
 Indra! inde a natalibus jamdiu es. ⁹ Te inter deos primum vocamus: tu
 es in certaminibus victor: ille Indras hunc currum nobis efficacem, furen-
 tem, *hostes* ferientem reddito, in pugna *alios antecellentem*. ¹⁰ Tu vincis,
 thesauros non celas, parvis in certaminibus, Maghavan! magnisque: te hor-
 rendum ad opem *nobis ferendam* excitamus; itaque nos, Indra! in praeliis
 alacres redde. ¹¹ Quotidie Indras &c.; id nobis Mitras &c.

HYMNUS X. [CIII.]

- १ तत्त इन्द्रियं परमं पराचैरधारयन्त कवयः पुरेदं ॥
 २ क्षमेदमन्यद्वियन्यदस्य समी पृच्यते समनेव केतुः ॥
 ३ स धारयत्पृथिवीं पप्रथच्च वज्रेण हत्वा निरपः ससर्ज ॥
 अहन्नहिमभिनद्रौहिणं बहन्त्यंसं मघवा शचीभिः ॥
 ४ स जातूभर्मा अद्धान ओजः पुरो विभिन्दन्नचरद्वि दासीः ॥
 विद्वान्वज्रिन्दस्यवे हेतिमस्यार्यं सहो वर्धया द्युम्निन्द्र ॥
 ५ तद्रूचुषे मानुषेमा युगानि कीर्तेन्यं मघवा नाम बिभ्रत् ॥
 उपप्रयन्दस्युहत्याय वज्री यज्ञ सूनुः अवसे नाम दधे ॥

CIII.

- 1 *Tat te indriyaṃ paramaṃ parāchaiḥ adhārayanta kavayaḥ purā idaṃ*
Kshamā idaṃ anyat divi anyat asya saṃ iṃ prichyate samanā-iva ketuḥ.
 2 *Saḥ dhārayat pṛithivīm paprathat cha vajreṇa hatvā niḥ apaḥ sasarja*
Ahan Ahim abhinat Rauhiṇaṃ vi ahan vi-aṃsaṃ Magha-vā śachī-bhiḥ.
 3 *Saḥ jātu-bharmā śrat-dadhānaḥ ojaḥ puraḥ vi-bhīndan acharat vi dāsīḥ*
Vidvān vajrin dasyave hetim asya āryaṃ sahaḥ vardhaya dyumnaṃ Indra.
 4 *Tat ūchushe mānushā imā yugāni kīrtanyaṃ Magha-vā nāma bibhṛat*
Upa-prayan dasyu-hatyāya vajrī yat ha sūnuḥ śravase nāma dadhe.

CIII.

¹ Hoc tuo robore summo, contra *ipsorum* inimicos *directo*, fructi sunt sapientes olim illo : in terra idem aliud, in cœlo aliud illius *Indræ lumen* aptatur, in certamine velut vexillum. ² Ille sustinuit terram expanditque : telo *Vritram* necans, aquas effudit : necavit Ahim ; fregit Rauhinam ; necavit *hostem* humeros fractum Maghavan ictibus. ³ Ille mortalium nutritor, fidem habens robori *suo*, oppida servilia destruens incessit : teliger ! callidus hosti *injice* sagittam hujusce *laudatoris tui* ; proborum robur auge gloriamque Indra ! ⁴ *Viro ipsum* laudanti, illud humanas hasce per ætates celebrandum nomen Maghavan confert, properans ad inimicorum cædem teliger, quod quidem ipse *hostium* fugator gloriæ caussa nomen possidet. ⁵ Ipsum illud

- ५ तदस्येदं पश्यता भूरि पुष्टं अदिन्द्रस्य धत्तन वीर्याय ।
 स गा अविन्दत्सो अविन्ददश्वान्तस ओषधीः सो अपः स वनानि ॥ १६ ॥
- ६ भूरिकर्मणे वृषभाय वृष्णे सत्यशुष्माय सुनवाम सोमं ।
 य आदृत्या परिपन्थीव शूरो यज्वनो विभजन्नेति वेदः ॥
- ७ तदिन्द्र प्रेव वीर्यं चकर्थ यत्ससन्तं वज्रेणाबोधयो हिं ।
 अनु त्वा पत्नीर्हृषितं वयश्च विश्वे देवासो अमदन्ननु त्वा ॥
- ८ शुष्णं पिपुं कुयवं वृत्रमिन्द्र यदावधीर्वि पुरः शम्बरस्य ।
 तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्तामदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ॥ १७ ॥

- ५ *Tat asya idam paśyata bhūri pushtaṁ śrat Indrasya dhattana vīryāya*
Saḥ gāḥ avindat saḥ avindat aśvān saḥ ośadhīḥ saḥ apaḥ saḥ vanāni. (16)
- ६ *Bhūri-karmaṇe vṛṣabhāya vṛṣṇe satya-śuśmāya sunavāma somaṁ*
Yā ā-dṛitya paripanthī-iva śūrah ayajvanah vi-bhajan eti vedah.
- ७ *Tat Indra pra-iva vīryam chakartha yat sasantaṁ vajreṇa abodhayah Ahim*
Anu tvā patnīḥ hr̥ṣitaṁ vayah cha viṣve devāsaḥ amadan anu tvā.
- ८ *Sushnam Piprum Kuyavam Vritram Indra yadā avadhīḥ vi puraḥ Śambarasya*
Tat naḥ Mitraḥ Varuṇah mamahantām Aditiḥ Sindhuḥ Prithivī uta Dyauh. (17)

ejus videte magnum incrementum ; fidem habete Indræ potestati : ille vac-
 cas obtinuit, ille obtinuit equos, ille herbas, ille aquas, ille silvas. ⁶ Multa
 agenti, liberali, pluvio, efficaci vi prædito paramus libamen, qui insidiatus
 latronis instar heros incedit, *viri* non sacrificantis opulentiam *aliis* distri-
 buens. ⁷ Illud, Indra ! insigne quasi facinus perpetrasti, quod dormientem
 telo excitasti Ahim : tunc te gaudentem uxores *deorum*, incedentesque *Ma-*
rules, et omnes dii exhilararunt statim te. ⁸ Sushnam, Piprum, Kuyavam,
 et Vritram quum necares, Indra ! *effregisti* oppida Sambaræ : id nobis
 Mitras Varunasque concedunto, et Aditis, Sindhus, Terra atque Cælus.

HYMNUS XI. [CIV.]

- १ योनिष्ठ इन्द्र निषदे अकारि तमानिषीद स्वानो नार्वा ॥
विमुच्या वयो वसायाश्वान्दोषावस्तोर्वहीयसः प्रपित्वे ॥
- २ ओ त्ये नर इन्द्रभूतये गुर्नू चित्तान्सद्यो अध्वनो जगम्यात् ॥
देवासो मन्युं दासस्य अभ्रन्ते न आवक्षन्सुविताय वर्णं ॥
- ३ अव त्मना भरते केतवेदा अव त्मना भरते फेनमुदन् ॥
क्षीरेण म्लान्तः कुयवस्य योषे हते ते स्यातां प्रवणे शिफायाः ॥
- ४ युयोप नाभिरूपरस्यायोः प्र पूर्वाभिस्तिरते राष्टि शूरः ॥
अञ्जुसी कुलिशी वीरपत्नी पयो हिन्वाना उदभिर्भरन्ते ॥

CIV.

- १ *Yoniḥ te Indra ni-sade akūri taṁ ā ni sīda svānaḥ na arvā*
Vi-muchya vayaḥ ava-sāya aṣvān doṣhā vastoh vahīyasaḥ pra-pitve.
- २ *O tye naraḥ Indraṁ utaye guḥ nu chit tān sadyaḥ adhvanaḥ jagamyāt*
Devāsaḥ manyuṁ dāsasya śchamnan te naḥ ā vakshan suvitāya varṇaṁ.
- ३ *Ava tmanā bharate keta-vedāḥ ava tmanā bharate phenāṁ udan*
Kṣhīreṇa snātaḥ Kuyavasya yoshe hate te syātāṁ pravāṇe Śiphāyāḥ.
- ४ *Yuyopa nābhiḥ uparasya Āyoh pra pūrvābhiḥ tirate rāṣṭi śūraḥ*
Anjaś Kuliśi Vīra-patnī payāḥ hinvānāḥ udabhiḥ bharante.

CIV.

¹ Gremium tibi, Indra ! cui insideas paratum est : illi inside, fremens velut caballus, laxans habenas, incitans equos, noctu interdique velocissime te vehentes, sacrificii tempore. ² Jam hi viri *sacra obeuntes* Indram auxilii caussa adoriuntur cito, et ille eos statim *suis quemque* viis incedere jubet : dii iracundiam hostis frangant : iidem ad nostram advehant *ceremoniam deum* averruncum. ³ Secum *solus divitias* aufert *Kuyavas*, indagator opum ; secum *solus* aufert spumam in aqua *commorans* ; aqua lavantur *Kuyavæ* uxores duæ ; occisæ eædem sint in profundo *Siphæ fluvii*. ⁴ Delituit habitatio in aquis *commorantis Āyuis* ; implentibus *eum aquis*, crescit et splendet heros : Anjaś, Kulisī, et Vīrapatnī, aqua exhilarantes, undis sus-

- 5 प्रति यत्स्या नीथादर्शि दस्योरोको नाच्छा सदनं जानती गात् ।
अध स्मा नो मघवन्चर्कृतादिन्मा नो मघेव निष्पपी परादाः ॥१६॥
- 6 स त्वं न इन्द्र सूर्ये सो अप्सवनागास्त्व आभज जीवशंसे ।
मान्तरां भुजमा रीरिषो नः श्रद्धितं ते महत इन्द्रियाय ॥
- 7 अधा मन्ये श्रते अस्मा अधायि वृषा चोदस्व महते धनाय ।
मा नो अकृते पुरुहूत योनाविन्द्र क्षुध्यद्भ्यो वय आसुतिं दाः ॥
- 8 मा नो वधीरिन्द्र मा परादा मा नः प्रिया भोजनानि प्रमोषोः ।
आण्डा मा नो मघवच्छक्र निर्भेन्मा नः पात्रा भेत्सहजानुषाणि ॥
- 9 अर्वाडेहि सोमकामं त्वाहुरयं सुतस्तस्य पिबा मदाय ।

- 5 *Prati yat syā nīthā adarṣi dasyoroko na achha sadanaṁ jūnati gāt*
Adha sma naḥ Magha-van charkṛitāt it mā naḥ maghā-iva nishshapī parā dāh. (18)
- 6 *Saḥ tvam naḥ Indra sūrye saḥ ap-su anāgāh-tve ā bhaja jīva-śaṁse*
Mā antarām bhujam ā ririshaḥ naḥ śraddhitam te mahate indriyāya.
- 7 *Adha manye śrat te asmai adhāyi vṛishā chodasva mahate dhanāya*
Mā naḥ akṛite puru-hūta yonau Indra kshudhyat-bhyah vayah ā-sutiṁ dāh.
- 8 *Mā naḥ vadhīh Indra mā parā dāh mā naḥ priyā bhojanāni pra moshīh*
Āṇḍā mā naḥ Magha-van Sakra niḥ bhet mā naḥ pātrā bhet saha-jānushāṇi.
- 9 *Arvāḥ ā ihi soma-kāmaṁ tvā āhuh ayaṁ sutaḥ tasya piba madāya*

tendant eum. ⁵ Quum illa via conspicitur a nobis, quæ ad inimici domici-
lium tendit, stabulum petens veluti vacca; tunc utique serva nos, Magha-
van! a repetito illo impetu hostis: ne nos prodideris, divitias quasi vir
libidinosus prodigit. ⁶ Tu nos, Indra! soli, tu aquis, et insontiae deditos
fac, ab hominibus laudatæ: ne nascituram prolem perdas nostram; fides
habita est tuæ magnæ potentiæ. ⁷ Tunc te cogito; fides tuo huic vigori
habita est: tu, largitor, duc nos ad magnam opulentiam: multum vocate!
ne nos habitare sinas in vacua domo: Indra! esurientibus cibum et potum
da. ⁸ Ne nos lædas, Indra! ne prodas; ne nobis jucundas voluptates de-
mas: fœtus ne nostros, Maghavan! Sakra! affligas; ne nostros infantes
affligas, genibus repentes. ⁹ Huc conversus veni; libaminis amantem te

उरूयचा जठर आवृषस्व पितेव नः शृणुहि हूयमानः ॥१९॥

HYMNUS XII. [CV.]

- १ चन्द्रमा अस्वन्तरा सुपर्णो धावते दिवि ।
न वो हिरण्यनेमयः पदं विन्दन्ति विद्युतो वित्तं मे अस्य रोदसी ॥
- २ अर्थमिद्वा उ अर्थिन आज्ञाया युवते पतिं ।
तुञ्जाते वृष्यं पयः परिदाय रसं दुहे वित्तं ० ॥
- ३ मो षु देवा अदः स्वरवपादि दिवस्परि ।
मा सोम्यस्य शम्भुवः शूने भूम कदाचन वित्तं ० ॥
- ४ यज्ञं पृच्छाम्यवमं स तदूतो विवोचति ।

Uru-vyachāḥ jathare ā vṛishasva pitā-iva naḥ śṛṇuhi hūyamānaḥ. (19)

CV.

- १ *Chandramāḥ ap-su antaḥ ā su-parṇaḥ dhāvate divi*
Na vaḥ hiraṇya-nemayaḥ padaṁ vindanti vi-dyutaḥ vittaṁ me asya Rodasī.
- २ *Arthaṁ it vai u arthinaḥ ā jāyū yuvate patiṁ*
Tunjāte vṛishṇyaṁ payāḥ pari-dāya rasaṁ duhe vittaṁ —.
- ३ *Mo su devāḥ adaḥ svaḥ ava pādi divaḥ pari*
Mā somyasya śaṁ-bhuvāḥ śūne bhūma kadā-chana vittaṁ —.
- ४ *Yajnaṁ pṛichhāmi avamaṁ saḥ tat dūtāḥ vi vocati*

perhibent; hoc libamen paratum est; de eo bibe, ut delecteris: magna forma præditus, ventri infunde potum: pater velut nos audi, vocatus.

CV.

¹ Luna aquas inter *aereas* bene alata percurrit cælum: non vestram viam, aurea vestigia trahentes radii! conspiciunt *oculi mei*: animadvertite meum hujusce *dolorem*, Cælum et Terra! ² Opulentiam, profecto *assequuntur* desiderantes; mulier obtinet maritum; excitant *genitale* semen; concipiendo *virilem* humorem *uror* extrahit: animadvertite &c. ³ Nunquam, dii! popa-num cœleste decidat de cælo: ne *fili*i, libamini effundendo idonei, gaudi-um conferentis, desideratione *contristati* simus unquam: animadvertite &c. ⁴ Sacris colendum alloquor principem, *Agnim*: is illud nuncius *reliquis diis*

- कृ ऋतं पूर्वं गतं कस्तद्विभर्ति नूतनो वित्तं० ॥
 ५ अमी ये देवाः स्थन त्रिधारोचने दिवः ।
 कइ ऋतं कदनृतं कृ प्रत्ना व आहुतिर्वित्तं० ॥२०॥
 ६ कइ ऋतस्य धर्णसि कइरुणस्य चक्षणं ।
 कदर्यम्णो महस्पथातिक्रामेम दूयो वित्तं० ॥
 ७ अहं सो अस्मि यः पुरा मुते वदामि कानिचित् ।
 तं मा बन्त्याध्यो वृको न तृष्णजं मृगं वित्तं० ॥
 ८ सं मा तपन्त्यभितः सपत्नीरिव पशवः ।
 मूषो न शिष्ना बदन्ति माध्यः स्तोतारं ते शतक्रतो वित्तं० ॥

Kva ṛitaṁ pūrvyaṁ gataṁ kaḥ tat bibharti nūtanāḥ vittaṁ — .

५ *Amī ye devāḥ śthana trishu ā rochane divaḥ*

Kut vaḥ ṛitaṁ kat anṛitaṁ kva pratnā vaḥ ā-hutiḥ vittaṁ — . (20)

६ *Kat vaḥ ṛitasya dharmasī kat varuṇasya chakṣhaṇaṁ*

Kat Aryamaṇaḥ mahāḥ pathā ati krāmema duḥ-dhyaḥ vittaṁ — .

७ *Ahaṁ saḥ asmi yaḥ purā sute vādāmi kāni chit*

Taṁ mā vyañti ā-dhyaḥ vṛikaḥ na tṛishṇa-jāṁ mṛigaṁ vittaṁ — .

८ *Samā mā tapanti abhitaḥ sapatnīḥ-iva parṣavauḥ*

Mūshaḥ na śiṣṇā vi adanti mā ādhyāḥ stotāraṁ te Śata-krato vittaṁ — .

narrabit: "Quonam beneficium tuum pristinum profectum est? quisnam illud aufert hodiernus?" Animadvertite &c. ⁵ Vos, qui dii commoramini tribus in locis, in lumine solis, quid vobis verum? quid falsum? ubinam pristina vestra invocation? animadvertite &c. ⁶ Quidnam est vestri beneficii impetratio? quid averrunci dei oculus? quid est incessus Aryamanis magni in via? devincamus homines malevolos: animadvertite &c. ⁷ Ego is sum, qui olim libamine parato recitavi carmina nonnulla; illum me conficiunt ærumnæ, lupus velut sitientem cervum: animadvertite &c. ⁸ Me angunt, uxores quasi ejusdem tori æmulæ participes, prope imminetia latera putei: mures velut caudas adrodunt, ita me conficiunt sollicitudines, laudatorem tuum, Satakratus: animadvertite &c. ⁹ Hi qui septem solis radii sunt, inter illos

- 9 अमी ये सप्त रश्मयस्तत्रा मे नाभिरातता ।
त्रितस्तद्देदाप्यः स जामित्वाय रेभति वित्तं ० ॥
- 10 अमी ये पञ्चोक्षणो मध्ये तस्थुर्महो दिवः ।
देवत्रा नु प्रवाचं सध्रीचीना निवावृतुर्वित्तं ० ॥ २१ ॥
- 11 सुपर्णा एत आसते मध्य आरोधने दिवः ।
ते सेधन्ति पथो वृकं तरन्तं यद्वतीरपो वित्तं ० ॥
- 12 नयं तदुक्थ्यं हितं देवासः सुप्रवाचनं ।
ऋतमर्षन्ति सिन्धवः सत्यं तातान सूर्यो वित्तं ० ॥
- 13 अग्ने तव त्यदुक्थ्यं देवेष्टस्याप्यं ।
स नः सन्नो मनुष्यदा देवान्यक्षि विदुष्टरो वित्तं ० ॥

- 9 *Amī ye sapta raṣmayah tatra me nābhiḥ ā-tatā*
Tritas tat vedu āptyah saḥ jāmi-tvāya rebhati vittaṁ —.
- 10 *Amī ye pancha ukṣaṇaḥ madhye tasthuḥ mahāḥ divaḥ*
Deva-trū nu pra-vāchyam sadhrīchīnāḥ ni vavṛituḥ vittaṁ —. (21)
- 11 *Su-parṇāḥ ete āsate madhye ā-rodhane divaḥ*
Te sedhanti pathaḥ vṛikaṁ tarantaṁ yahvatīḥ apaḥ vittaṁ —.
- 12 *Navyaṁ tat ukthyaṁ hitaṁ devāsaḥ su-pravāchanaṁ*
Ritaṁ arshanti sindhavaḥ satyaṁ tatāna sūryaḥ vittaṁ —.
- 13 *Agne tava tyat ukthyaṁ deveshu asti āpyam*
Saḥ naḥ sattaḥ Manushvat ā devān yakshi viduḥ-taraḥ vittaṁ —.

meum domicilium collocatum est : Tritas id novit, aquæ filius ; is, ut effugiat, illos laudibus veneratur : animadvertite &c. ¹⁰ Illi, qui quinque largitores in medio commorantur magni cœli, *ad cantilenam meam* diis celeriter recitandam aggressi, redeunt *in cælum* : animadvertite &c. ¹¹ *Radii* aligeri illi versantur in medio *omnia* amplectente cœli : illi arcent a via lupum, trans-euntem magnas aquas : animadvertite &c. ¹² Nova hæc cantilena dicata est *vobis*, dii ! bene recitanda : undam concitant fluvii ; claram *lucem* effundit sol : animadvertite &c. ¹³ Agnis ! tibi illa celebrabilis cum diis est *societas* : tu nobis considens, Manuis *apud ceremonias* velut, rite deos cole,

- 14 सत्तो होता मनुष्यदा देवां अच्छा विदुष्टरः ।
अग्निर्हव्या सुषूदति देवो देवेषु मेधिरो वित्तं ० ॥
- 15 ब्रह्मा कृणोति वरुणो गातुविदं तमीमहे ।
व्यूर्णोति हृदा मतिं नव्यो जायतामृतं वित्तं ० ॥२२॥
- 16 असौ यः पन्था आदित्यो दिवि प्रवाचं कृतः ।
न स देवा अतिक्रमे तं मतीसो न पश्यथ वित्तं ० ॥
- 17 त्रितः कूपे वहितो देवान्हवत उत्तये ।
तच्छुश्राव बृहस्पतिः कृण्वन्नं हूरणादुरु वित्तं ० ॥
- 18 अरुणो मा सकृदृकः पथा यन्तं ददर्श हि ।
उज्जिहीते निचाय्या तष्टेव पृथ्यामयी वित्तं ० ॥

- 14 *Sattaḥ hotā Manuṣhvāt ā devān achha viduḥ-taraḥ*
Agniḥ havyā susūdati devaḥ deveshu medhiraḥ vittaḥ —.
- 15 *Brahma kṛṇoti vāruṇaḥ gātu-vidaṁ taṁ īmahe*
Vi ūrṇoti hṛidā matiṁ navyaḥ jāyataṁ ritaṁ vittaṁ —. (22)
- 16 *Asau yaḥ panthāḥ ādityaḥ divi pra-vāchyāṁ kṛitaḥ*
Na saḥ devāḥ ati-krame taṁ martāsaḥ na paśyatha vittaṁ —.
- 17 *Tritaḥ kūpe ava-hitaḥ devān havate ūtaye*
Tat śuśrāva Bṛihaspatiḥ kṛiṇvan āñhūraṇāt uru vittaṁ —.
- 18 *Aruṇaḥ mā sakṛit vṛikaḥ pathā yantaṁ dadarṣa hi*
Ut jihīte ni-chāyya tashṭā-iva prishṭi-āmayi vittaṁ —.

sapientissimus: animadvertite &c. ¹⁴ Considerans *deorum* arcessitor, Manu is *apud ceremonias* velut, sapientissimus Agnis rite deos huc ad sacrificia invitet, deus inter deos providus: animadvertite &c. ¹⁵ Opus *salutare* perficit averruncus Agnis: viæ ductorem eum exoptamus: *laudator* enunciat corde *cogitatam* precem: laude dignus Agnis nascitor sincerus: animadvertite &c. ¹⁶ Ille sol, qui viator in cælo egregie creatus est, non ille, dii! negligi debet: illum, homines! *talem* non cognoscitis: animadvertite &c. ¹⁷ Tritas in puteum lapsus deos vocat auxilio: id audivit Vrihaspatis, efficiens *vati* ab ærumna *liberato* magnam *lucem*: animadvertite &c. ¹⁸ Ful-

- 19 एनांगूषेण वयमिन्द्रवन्तो मिथाम वृजने सर्ववोराः ।
तन्नो मित्रो वरुणोऽममहन्तामदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ॥२३॥

CAPUT DECIMUM SEXTUM.

HYMNUS I. [CVI.]

- 1 इन्द्रं मित्रं वरुणमग्निभूतये मारुतं शार्धोऽदितिं हवामहे ।
रथं न दुर्गाद्वसवः सुदानवो विश्वस्मान्नो अंहसो निष्पपर्तन ॥
2 त आदित्या आगता सर्वतातये भूत देवा वृत्रतूर्येषु शम्भुवः । रथं ० ॥
3 अवन्तु नः पितरः सुप्रवाचन उत देवी देवपुत्रे ऋतावृधा । रथं ० ॥
4 नराशंसं वाजिनं वाजयन्निह क्षयद्वीरं पूषणं सुभेरीमहे । रथं ० ॥

- 19 *Enā āngūsheṇa vayaṁ Indra-vantaḥ abhi syāma vṛijane sarva-vīrāḥ*
Tat naḥ Mitraḥ Varuṇaḥ mamahantāṁ Aditiḥ Sindhuḥ Pṛithivī uta Dyauh. (23)

CVI.

- 1 *Indraṁ Mitraṁ Varuṇaṁ Agniṁ ūtaye Mārutaṁ śardhaḥ Aditiṁ havāmahe*
Rathaṁ na duḥ-gūt vasavaḥ su-dānavaḥ viśvasmāt naḥ aṅhasaḥ niḥ pipartana.
2 *Te Adityāḥ ā gata sarva-tātaye bhūta devāḥ vṛitra-tūryeṣu śaṁ-bhuvaḥ rathaṁ —.*
3 *Avantu naḥ pitaraḥ su-pravāchanāḥ utu devī deva-putre ṛita-vṛidhā rathaṁ —.*
4 *Narāśaṁsaṁ vājinaṁ vājayan iha kshayat-vīraṁ pūṣaṇaṁ sumnairīmahe rathaṁ —.*

vus me semel lupus via incedentem vidit: surrexit, *me* tuitus, faber velut tergum dolens: animadvertite &c. ¹⁹ Per hunc hymnum nos, Indra adjuti, vincamus in certamine, omnibus viris fortibus sociati: id nobis Mitras Varunasque concedunto, et Aditis, Sindhus, Terra atque Coelus.

CVI.

¹ Indram, Mitram, Varunam, Agnim, Marutum irobur, *atque* Aditim auxilio vocamus: currum velut a praeupto loco, *ita vos*, domicilii largitores! liberales! ab omni nos scelere protegente. ² Vos, Aditis filii! accedite ad *praelium*, in quo omnes dimicant: estote, divi! in certaminibus opitulatores: currum velut &c. ³ Protegunt nos Patres, summa laude digni, atque duo numina, quorum filii dii sunt, *sacrorum* mercedem augentia: currum velut &c. ⁴ Ab hominibus celebratum, cibo abundantem, cibi caussa implorantes hic, refugium praebentem yiris, nutrientem, hymnis laudamus: currum velut &c.

- 5 बृहस्पते सदमिन्नः सुगं कृधि शं योर्यते मनुर्हितं तदीमहे ॥ रथं ॥
 6 इन्द्रं कुत्सो वृत्रहणं शचीपतिं काटे निबाल्ह ऋषिरहूतये ॥ रथं ॥
 7 देवैर्नो देवदितिर्निपातु देवस्ताता त्रायतामप्रयुच्छन् ॥
 तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्तामदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ॥ २४ ॥

HYMNUS II. [CVII.]

- 1 यज्ञो देवानां प्रत्येति सुभ्रमादित्यासो भवता मृलयन्तः ॥
 आ वो वीचो सुमतिर्ववृत्यादंहोश्चिद्या वरिवोवित्तरासत् ॥
 2 उप नो देवा अवसा गमन्त्वङ्गिरसां सामभिः स्तूयमानाः ॥
 इन्द्र इन्द्रियैर्मस्तो मरुद्गिरादित्यैर्नो अदितिः शर्मयंसत् ॥

- 5 *Bṛihaspate sadam it naḥ su-gaṁ kṛidhi śaṁ yoh yat te Manuḥ-hitaṁ tāt imahe rathaṁ —.*
 6 *Indraṁ Kutsaḥ Vṛitra-hanaṁ Śachi-patiṁ kâte ni-bālhaḥ ṛishiḥ ahvat ūtaye rathaṁ —.*
 7 *Devaiḥ naḥ devaiḥ Aditiḥ ni-pātu devaḥ trātā trāyatām apra-yuchhan*
Tāt naḥ Mitraḥ Varuṇaḥ mamahantām Aditiḥ Sindhūḥ Pṛithivī uta Dyauḥ. (24)

CVII.

- 1 *Yajnaḥ devānām prati eti sumnām Adityāsaḥ bhavata mṛilayantaḥ*
Ā vaḥ arvāchī su-matiḥ vāvṛityāt aṅhoḥ chit yā varivovit-tarā asat.
 2 *Upa naḥ devāḥ avasū ā gamantu Angirasām sāma-bhiḥ stūyamānāḥ*
Indraḥ indriyaiḥ Marutaḥ marut-bhiḥ ādityaiḥ naḥ Aditiḥ śarma yaṁsat.

- 5 Vrihaspatis! semper utique nobis felicitatem tribue: remedium *doloris* avertens, quod tibi est a Manue concessum, id exoptamus: currum velut &c.
 6 Indram, Vritræ occisorem, Sachis maritum, Kutsas vates in puteum lapsus vocavit auxilio: currum velut &c. 7 Reliquis diis *adjuta* nos dea Aditis protegito: divus servator servato *nos* indefessus: id nobis Mitras Varunāsque concedunto, et Aditis, Sindhus, Terra atque Cœlus.

CVII.

- 1 Hoc sacrificium ad deorum pergit oblectationem: Aditis filii! estote lætificantes *nos*: gratia vestra nos respiciens huc redeat, quæ pauperi quoque divitiarum datrix erat. 2 Nobis dii opem *ferentes* veniunto, Angirasi-darum cantilenis laudati: Indras divitiis, Marutes ventis, solibus nobis

३ तन्न इन्द्रस्तद्वरुणस्तदग्निस्तदर्यमा तत्सविता चनोधात् । तन्नो ११२५ ॥

HYMNUS III. [CVIII.]

- १ य इन्द्राग्नी चित्रतमो रथो वामभि विश्वानि भुवनानि चष्टे ।
तेनायातं सरथं तस्थिवांसाथा सोमस्य पिबतं सुतस्य ॥
- २ यावदिदं भुवनं विश्वमस्त्युरुच्यचा वरिमता गभीरं ।
तावां अयं पातवे सोमो अस्त्वरमिन्द्राग्नी मनसे युवभ्यां ॥
- ३ चक्राथे हि सध्यङ्गम भद्रं सध्रीचीना वृत्रहणा उत स्थः ।
ताविन्द्राग्नी सध्यञ्चा निषद्या वृष्णः सोमस्य वृषणावृषेथां ॥
- ४ समिद्धेष्वग्निघ्नानजाना यतस्तुचा बर्हिर् तस्तिराणा ।

3. *Tat nah Indraḥ tat Varuṇaḥ tat Agniḥ tat Aryamā tat Savitā chanaḥ dhāt tat nah—.*

CVIII.

[(25)]

1. *Yāḥ Indrāgnī chitra-tamaḥ rathaḥ vām abhi viśvāni bhuvanāni chashṭe*
Tena ā yūtaṁ sa-rathaṁ tasthivānsā atha somasya pibataṁ sutasya.
2. *Yāvat idaṁ bhuvanaṁ viśvaṁ asti uru-vyachā varimatā gabhīraṁ*
Tāvān ayaṁ pātave somaḥ astu araṁ Indrāgnī manase yuva-bhyām.
3. *Chakrāthe hi sadhryak nāma bhadraṁ sadhrīchinā Vṛitra-hanaḥ uta sthaḥ*
Tau Indrāgnī sadhryanchā ni-sadya vṛishṇaḥ somasya vṛishṇā ā vṛishethām.
4. *Sam-iddheshu agnishu ānajānā yata-sruchā barhiḥ u tistirāṇā.*

Aditis felicitatem tribuat. 3 Hunc nobis Indras, hunc Varunas, hunc Agnis, hunc Aryaman, hunc Savitris cibum concedat : id nobis &c.

CVIII.

1 Indra et Agnis ! qui pulcherrimus currus vester omnes creaturas conspicit, illo venite, eodem vehiculo insidentes : deinde de libamine bibite parato. 2 Qualis hic mundus universus est, late expansus, magnitudine altus, tale hoc ad bibendum libamen esto, sufficiens, Indra et Agnis ! cordi vestro. 3 Fecistis enim consociatum nomen *vestrum* illustre : conjuncti, Vritræ occisores ! etiam estis : vos Indra et Agnis ! simul *venientes*, considerando, libatoris potum, liberales ! delibate. 4 Accensis ignibus, *flammam butyro* perfundentes, porrectis pateris parati, stragulum quoque parantes,

- तीवैः सोमैः परिषितेभिरवीगेन्द्राग्नी सोमनसाय यातं ॥
 5 यानीन्द्राग्नी चक्रथुर्वीर्याणि यानि रूपाण्युत वृष्ण्यानि ।
 या वां प्रत्नानि सख्या शिवानि तेभिः सोमस्य पिबतं सुतस्य ॥२६॥
 6 यदब्रवं प्रथमं वां वृणानो अयं सोमो असुरैर्नो विहव्यः ।
 तां सत्यां ब्रह्मभ्या हि यातमथा सोमस्य पिबतं सुतस्य ॥
 7 यदिन्द्राग्नी मदथः स्वे दुरोणे यद्ब्रह्मणि राजनि वा यजत्रा ।
 अतः परि वृषणावा हि यातमथा सोमस्य पिबतं सुतस्य ॥
 8 यदिन्द्राग्नी यदुषु तुर्वशेषु यद्बुधनुषु पूरुषु स्थः । अतः ० ॥
 9 यदिन्द्राग्नी अवमस्यां पृथिव्यां मध्यमस्यां परमस्यामुत स्थः । अतः ० ॥

- Tivraiḥ somaiḥ pari-siktebhiḥ arvāk ā Indrāgnī saumanasāya yātām.*
 5 *Yāni Indrāgnī chakrathuḥ vīryāṇi yāni rūpāṇi uta vṛiṣṇyāni*
Yā vām prātñāni sakhyā śivāni tebhiḥ somasya pibatām sutasya. (26)
 6 *Yat abravām prāthamaṁ vām vṛiṇānaḥ ayaṁ somaḥ asuraiḥ naḥ vi-havyaḥ*
Tām satyām śradhām abhi ā hi yātām atha somasya pibatām sutasya.
 7 *Yat Indrāgnī madathaḥ sve duroṇe yat brahmaṇi rājani vā yajatrā*
Ataḥ pari vṛiṣhaṇau ā hi yātām atha somasya pibatām sutasya.
 8 *Yat Indrāgnī yadushu turvaśeshu yat druhyushu anushu pūrushu sthaḥ ataḥ —.*
 9 *Yat Indrāgnī avamasyām pṛithivyām madhyamasyām paramasyām uta sthaḥ ataḥ —.*

validis libaminibus effusis, huc *conversi*, Indra et Agnis! benevolentiae *nobis præstandæ* caussa, venite. ⁵ Qualia, Indra et Agnis! peregistis facinora, quales *creatarum rerum* species formastis, et *qualia* dona tribuistis, quæ vobis pristina consortia præclara, cum iisdem *venientes*, de libamine bibite parato. ⁶ Quod dixi primum vos adorans, hoc libamen a sacerdotibus nostris *esse* offerendum, ad illam sinceram promissionem huc utique accedite: deinde de libamine bibite parato. ⁷ Si, Indra et Agnis! lætamini vestræ domi, sive penes sacerdotem, sive penes militem, sacris colendi! illinc, liberales! huc utique accedite: deinde de libamine bibite parato. ⁸ Indra et Agnis! si inter pacificos, *aut* inter atroces, si inter minitantes, *aut* inter homines *opibus* cummulatos commoramini, illinc &c. ⁹ Indra et Agnis! si in infimo spatio, in

- 10 यदिन्द्राग्नी परमस्यां पृथिव्यां मध्यमस्यामवमस्यामुत स्थः १ अतः० ॥
 11 यदिन्द्राग्नी दिवि षो यत्पृथिव्यां यत्पर्वतेष्वोषधीष्वप्सु १ अतः० ॥
 12 यदिन्द्राग्नी उदिता सूर्यस्य मध्ये दिवः स्वधया मादयेथे १ अतः० ॥
 13 एवेन्द्राग्नी पपिवांसा सुतस्य विश्वास्मभ्यं संजयतं धनानि १ तन्नो० ॥ २७ ॥

HYMNUS IV. [CIX.]

- १ वि ह्यस्य मनसा वस्य इच्छन्निन्द्राग्नी ज्ञास उत वा सजातान् १
 नान्या युवत्प्रमतिरस्ति ममं स वां धियं वाजयन्तीमतसं ॥
 २ अन्नवं हि भूरिदावत्तरा वां विजामातुस्त वा घा स्यालात् १
 अथा सोमस्य प्रयती युवभ्यामिन्द्राग्नी स्तोमं जनयामि नयं ॥

- 10 *Yat Indrāgnī paramasyām pṛithivyām madhyamasyām avamasyām uta sthaḥ utaḥ—.*
 11 *Yat Indrāgnī divi sthaḥ yat pṛithivyām yat parvateshu oshadhīshu apsu ataḥ—.*
 12 *Yat Indrāgnī ut-itā sūryasya madhye divaḥ svadhayā mādayethe ataḥ—.*
 13 *Eva Indrāgnī papivāṅsā sutasya viśvā asmabhyaṁ saṁ jayataṁ dhanāni tat naḥ—.*

CIX.

[(27)]

- १ *Vi hi akhyaṁ manusā vasyaḥ ichhan Indrāgnī jñāsaḥ uta vā sa-jātān*
Na anyā yuvat pra-matiḥ asti mahyaṁ saḥ vām dhiyaṁ vāja-yanatīm atakshaṁ.
 २ *Aṣṛavaṁ hi bhūridāvat-tarā vām vijāmātuḥ uta vā gha syālāt*
Atha somasya pra-yatī yuva-bhyūṁ Indrāgnī stomaṁ janayāmi navyaṁ.

medio, aut in summo versamini, illinc &c. ¹⁰ Indra et Agnis! si in summo spatio, in medio, aut in infimo versamini, illinc &c. ¹¹ Indra et Agnis! si in cælo estis, si in terra, si in montibus, in plantis, in aquis, illinc &c. ¹² Indra et Agnis! si orti solis, in medio cæli, splendore gaudetis, illinc &c. ¹³ Ita, Indra et Agnis, bibentes de parato libamine, cunctas nobis date opes: id nobis Mitras &c.

CIX.

¹ Cognovi vos mente, divitiarum appetens, Indra et Agnis! *tanquam* affines vel cognatos: non alia præter vestram sapientia est mihi: idem *ego* vobis hymnum cibos flagitantem composui. ² Audivi enim liberaliores vos *esse* proco atque sponsæ fratre: itaque libaminis cum oblatione vobis,

- ३ मा ह्येय रश्मीरिति नाधमानाः पितॄणां शक्तीरनुयच्छमानाः ।
 इन्द्राग्निभ्यां कं वृषणो मदन्ति ता सद्ग्री धिषणाया उपस्थे ॥
 ४ युवाभ्यां देवी धिषणा मदायेन्द्राग्नी सोममुशती सुनोति ।
 तावश्विना भद्रहस्ता सुपाणी आधावतं मधुना पृक्तमप्सु ॥
 ५ युवामिन्द्राग्नी वसुनो विभागे तवस्तमा शुश्रव वृत्रहत्ये ।
 तावासद्या बर्हिषि यज्ञे अस्मिन् प्र चर्षणी मादयेथां सुतस्य ॥ २८ ॥
 ६ प्र चर्षणिभ्यः पृतनाहवेषु प्र पृथिव्या रिरिचाथे दिवश्च ।
 प्र सिन्धुभ्यः प्र गिरिभ्यो महित्वा प्रेन्द्राग्नी विश्वा भुवनात्यन्या ॥
 ७ आभरतं शिक्षतं वज्रबाहू अस्मां इन्द्राग्नी अवतं शचीभिः ।

- ३ *Mā chhedma raṣmīn iti nādhamānāḥ pitṛiṇām śaktiḥ anu-yachhamānāḥ*
Indrāgni-bhyām kaṁ vṛiṣhaṇaḥ madanti tā hi adri dhishanāyāḥ upa-sthē.
 ४ *Yuvābhyām devī dhishanā madāya Indrāgnī somaṁ uṣatī sunoti*
Tau aṣvinā bhadra-hastā su-pāṇī ā dhāvataṁ madhunā pṛiktaṁ ap-su.
 ५ *Yuvām Indrāgnī vasunaḥ vi-bhāge tavaḥ-tamā śuśrava Vṛitra-hatye*
Tau ā-sadya barhishi yajne asmin pra charshaṇi mādayethām sutasya. (28)
 ६ *Pra charshaṇi-bhyaḥ pṛitanā-haveshu pra pṛithivyāḥ ririchāthe divaḥ cha*
Pra sindhu-bhyaḥ pra giri-bhyaḥ mahi-tvā pra Indrāgnī visvā bhuvanā ati anyā.
 ७ *Ā bharataṁ śikshataṁ vajra-bāhū asmān Indrāgnī avataṁ sachībhiḥ*

Indra et Agnis! hymnum facio novum. ³ "Non intercidamus stirpes familiarum nostrarum." hac mente precantes, filiosque, patrum columina, bene dirigentes, Indræ Agnique quod placeat genitores gaudium parant: illi enim inimicos necaturi, laudis in vicinia degunt. ⁴ Vestram ad oblectationem clara laus, Indra et Agnis! vos desiderans, libamen parat: vos, equis vecti, formosis brachiis præditi, pulchras manus habentes, accurrite, dulcedine libamen nostrum conspergite, et aquis. ⁵ Vos, Indra et Agnis! divitiarum in divisione robustissimos esse audivi, in Vritræ cæde: vos, considentes in stragulo apud sacrificium istud, sapientes! gaudeatis libamine. ⁶ Ultra homines in certaminum clamoribus, ultra terram porrigimini cælumque, ultra fluvios, ultra montes, magnitudine vestra, Indra et Agnis! et ultra omnes creaturas alias. ⁷ Advehite nobisque date divitias, teligeri! nos servate

- इमे नु ते रश्मयः सूर्यस्य येभिः सपित्वं पितरो न आसन् ॥
 ४ पुरन्दरा शिक्षतं वज्रहस्तास्मां इन्द्राग्नी अवतं भरेषु । तन्नो ० ॥ २६ ॥

HYMNUS V. [CX.]

- १ ततं मे अपस्तदु तायते पुनः स्वादिष्टा धीतिरुचथाय शस्यते ।
 अयं समुद्र इह विश्वदेवः स्वाहाकृतस्य समु तृणुत ऋभवः ॥
 २ आभोगयं प्र यदिच्छन्त ऐतनापाकाः प्राञ्चो मम केचिदापयः ।
 सौधन्वनासश्चरितस्य भूमनागच्छत सवितुर्दीशुषो गृहं ॥
 ३ तत्सविता वो मृतत्वमासुवदगोत्रं यच्छवयन्त ऐतन ।
 त्वं चिद्धमसमसुरस्य भक्षणमेकं सन्तमकृणुता चतुर्वयं ॥

Ime nu te raśmayah sūryasya yebhiḥ sa-pitvaṁ pitarah naḥ āsan.

- ४ *Puraṁ-darā śikshataṁ vajra-hastā asmān Indrāgnī avataṁ bhareṣu tat naḥ — . (29)*

CX.

- १ *Tataṁ me apah tat u tāyate punar svādishtā dhītiḥ uchathāya śasyate*
Ayaṁ samudraḥ iha viśva-devyaḥ svāhā-kṛitasya saṁ u tṛipṇuta Ribhavaḥ.
 २ *Ā-bhogayaṁ pra yat ichhantaḥ aitana apākāḥ prānchaḥ mama ke chit āpayah*
Saudhanvanāsaḥ charitasya bhūmanū agachhata savituḥ dāśuṣaḥ grīhaṁ.
 ३ *Tat Savitā vah amṛita-tvaṁ ā asuvat agohyaṁ yat śravayantaḥ aitana*
Tyaṁ chit chamasāṁ asurasya bhakṣaṇaṁ ekaṁ santaṁ akrīṇuta chatuḥ-vayaṁ.

auxiliis vestris, Indra et Agnis! Isti profecto iidem sunt radii solis, quibus finem patres nostri assequuti sunt. १ Urbium eversores! date divitias nobis, teligeri! Indra et Agnis! nos servate in praeliis: id nobis Mitras &c.

CX.

१ Olim perfectum a me opus istud jam perficitur denuq: dulcissimum carmen Ribhuibus in laudem recitatur: iste liquor heic est omnibus diis sufficiens: rite effusi libaminis potu nunc satiamini, Ribhues! २ Quum cibum quærentes proficiscerentur sapientes pristini mei quidam cognati, tunc, Sudhanvanis filii! castimonie magnitudine moti, adiistis libatoris sacrificantis domum. ३ Tunc Savitris vobis immortalitatem concessit, quum illum haud occultandum de libamine parato certiores facientes adiissetis: illamque pate-

- 4 विष्टी शमी तरणित्वेन वाघतो मतीसः सन्तो अमृतत्वमानशुः ॥
 सौधन्वना ऋभवः मूरचक्षसः संवत्सरे समपृच्यन्त धीतिभिः ॥
- 5 क्षेत्रमिव विममुस्तेजनेन एकं पात्रमृभवो जेहमानं ॥
 उपस्तुता उपमं नाधमाना अमर्त्येषु श्रव इच्छमानाः ॥३०॥
- 6 आ मनीषामन्तरिक्षस्य नृभ्यः स्रुचेव घृतं जुहवाम विघ्नना ॥
 तरणित्वा ये पितुरस्य सञ्चिर ऋभवो वाजमरुहन्दिनो रजः ॥
- 7 ऋभुर्न इन्द्रः शवसा नवीयानृभुर्वीजेभिर्वसुभिर्वसुर्ददिः ॥
 युष्माकं देवा अवसाहनि प्रिये भित्तिष्ठेम पृत्सुतीरमुन्वतां ॥
- 8 निश्चर्मण ऋभवो गामपिंशत सं वत्सेनासृजता मातरं पुनः ॥

- 4 *Viṣṭvī śamī taraṇi-tvena vāghataḥ martāsaḥ santaḥ amṛita-tvaṁ ānaṣuḥ*
Saudhanvanāḥ Ribhavaḥ sūra-chakshasaḥ saṁ-vatsare saṁ aprichyanta dhīti-bhiḥ.
- 5 *Kṣhetraṁ-iva vi mamuḥ tejanena ekaṁ pātraṁ Ribhavaḥ jehamānaṁ*
Upa-stutūḥ upa-maṁ nādamānāḥ amartyeshu śravaḥ ichhamānāḥ. (30)
- 6 *Ā manīṣāṁ antarikshasya nṛi-bhyaḥ sruçhā-iva ghṛitaṁ juhavāma vidmanā*
Taraṇi-tvā ye pituḥ asya saçchire Ribhavaḥ vājaṁ aruhan divaḥ rajaḥ.
- 7 *Ribhuḥ naḥ indraḥ śavasā navīyān Ribhuḥ vājebhiḥ vasu-bhiḥ vasuḥ dadiḥ*
Yushmākaṁ devāḥ avasā ahani priye abhi tiṣṭhema pṛitsutiḥ asunvatāṁ.
- 8 *Niḥ charmaṇaḥ Ribhavaḥ gāṁ apiṇṣata saṁ vatsena asṛijata mātaraṁ punar*

ram Asuræ cibariam, quum una esset, fecistis quadruplicem. ⁴ Perficientes opera celeriter, a sacerdotibus culti, mortales quum essent, immortalitatem obtinuerunt Sudhanvanis filii, Ribhues, solis instar splendidi; per anni tempora instructi fuerunt sacrificiis. ⁵ Campum velut, metiti sunt acuto *instrumento* unam pateram porrigendam Ribhues laudati, sufficientem *sibi liquorem* optantes, inter immortales cibum desiderantes. ⁶ Laudem *recitamus* aeris regibus, cochleari quasi butyrum offerimus scienter: qui velocitates tui-toris hujusce, *solis*, obtinerunt, Ribhues cibum nacti sunt cœlestis mundi. ⁷ Ribhus noster princeps *est* vigore recentior; Ribhus, *qui*, *concessis nobis* cibus *et* thesauris, domicilii largitor *est*, dator *esto*: vestro, dii! auxilio, die læto adoriamur agmina *inimicorum* non libantium. ⁸ Ribhues! cute vaccam induistis; cum vitulo conjunxistis matrem iterum: Sudhanvanis filii! pii

सौधन्वनासः स्वपस्यया नरो जिव्रो युवाना पितराकृणोतन ॥

१ वाजेभिर्नो वाजसाताववि इदृभुषां इन्द्र चित्रमादर्शि राधः ॥ तन्नो ० ॥ ३१

HYMNUS VI. [CXI.]

१ तक्षन्थं सुवृतं विद्वन्नापसस्तसहृरी इन्द्रवाहा वृषण्वसू ॥

तक्षन्पितृभ्यामृभवो युवद्वयस्तसन्वत्साय मातरं सचाभुवं ॥

२ आ नो यज्ञाय तक्षत ऋभुमदयः क्रत्वे दक्षाय सुप्रजावतीमिवं ॥

यथा क्षयाम सर्ववीरया विशा तन्नः शर्धाय धासथा सिन्द्रियं ॥

३ आतक्षत सातिमस्मभ्यमृभवः सातिं रथाय सातिमर्वते नरः ॥

सातिं नो जैत्रीं संमहेत विश्वहा जामिमजामिं पृतनासु सक्षणिं ॥

Saudhanvānāsaḥ su-apasyayā naraḥ jivri yuvānā pitarā akrīṇotana.

१ *Vājebhiḥ naḥ vāja-sātau aviddhi ṛibhu-mān Indra chitraṁ ā darshi rādhaḥ tat naḥ—*

CXI.

[31]

१ *Takshan ratham su-vṛitaṁ vidmanā-apasaḥ takshan hariḥ Indra-vāhā vṛiṣaṇ-vasū*

Takshan pitṛi-bhyāṁ Ribhavaḥ yuvat vayah takshan vatsāya mātaraṁ sachā-bhuvāṁ

२ *Ā naḥ yajñāya takshata ṛibhu-mat vayah kratve dakṣhāya su-prajāvatīm iṣhaṁ*

Yathā kṣhayāma sarva-vīrayā viṣū tat naḥ śardhāya dhāsatha su indriyāṁ.

३ *Ā takshata sātīm asmābhyāṁ Ribhavaḥ sātīm rathāya sātīm arvate naraḥ.*

Sātīm naḥ jaitrīm saṁ mahetā viṣvāhā jāmiṁ ajāmiṁ pṛitanāsu saksaniṁ.

operis ob favorem, viri! grandævos parentes nostros juvenes. *denuo* reddidistis. १ Cum equis in certamine veni ad nos, Ribhuibus sociatus, Indra! variam nobis paratam habes opulentiam: id nobis &c.

CXI.

१ Fecerunt currum bonis rotis instructum Ribhues sapienter agentes; fecerunt equos Indram vehentes, masculo robore pollentes; fecerunt parentibus juvenilem ætatem; fecerunt vitulo matrem una commorantem. २ Nobis sacrificii causa facite late splendentem cibum, *atque*, ceremoniæ et vigoris gratia, egregia prole conspicuum alimentum, ut habitemus, omnibus heroibus insigni cum familia: talem nobis, robur *adducturam*, largimini benigne opulentiam. ३ Parate opulentiam nobis, Ribhues! opulentiam currui, opulentiam equo, viri! Opulentiam nostram, victorias conferentem, *quisquis*

- 4 ऋभुक्षणमिन्द्रमाहुव उतय ऋभून्वाजान्मरुतः सोमपीतये ।
 उभा मित्रावरुणा नूनमश्विना ते नो हिन्वन्तु सातये धिये जिषे ॥
 5 ऋभुर्भराय संशिशतु सातिं समर्यजिद्वाजो अस्मांजविष्णुः । तन्नो ॥ ३२ ॥

HYMNUS VII. [CXII.]

- 1 ईले द्यावापृथिवी पूर्वचित्तये । अग्निं घर्मं सुरुचं यामन्निष्टये ।
 याभिर्भरे कारमंशाय जिन्वथस्ताभिरू षु उतिभिरश्विनागतं ॥
 2 युवोदीनाय सुभरा असञ्जतो रथमातस्थुर्वचसं न मन्तवे ।
 याभिर्धियो वथः कर्मन्निष्टये ताभिरू ० ॥
 3 युवं तासां दिव्यस्य प्रशासने विशां क्षयथो अमृतस्य मज्मना ।

- 4 *Ribhu-kṣhaṇam Indraṁ ā huve ūtaye. Ribhūn Vājān Marutaḥ soma-pītaye.*
Ubhā Mitrāvaruṇā nūnam Aśvinā te naḥ hinvantu sātaye dhiye jiṣhe.
 5 *Ribhuḥ bharāya saṁ śiṣātu sātīm samarya-jit Vājaḥ asmān avishṭu tat naḥ —. (32)*
 1 *Īle Dyāvāpṛthivī pūrva-chittaye. Agniṁ gharmam su-rucham yāman ishtāye*
Yābhiḥ bhare karam aṁśāya jinvaṭhaḥ tābhiḥ u su ūti-bhir Aśvinā ā gataṁ.
 2 *Yuvoh dānāya su-bharāḥ aśaṣchataḥ ratham ā tasthuḥ vachasam na mantave*
Yābhiḥ dhiyaḥ avathaḥ karman ishtāye tābhiḥ u —.
 3 *Yuvam tāsām divyasya pra-śāsane viṣām kṣhayathaḥ amṛtasya majmanā*

extollito quotidie: sive cognatum, sive non cognatum in praeliis devincamus potentem hostem. ⁴ Late dominantem Indram voco auxilio, Ribhum, Vibhvanam, Vājam, atque Marutes, ad libaminis potum, ambo, Mitram et Varunam profecto, atque Asvinos: illi nos ducunto ad opulentiam, ad pium opus, ad victoriam. ⁵ Ribhus certaminis caussa paratam habeto opulentiam; hostium devictor Vājas nos protegito: id nobis &c.

CXII.

¹ Celebro Cælum Terramque prima prece, et Agnim candentem, splendendum, Asvinorum pari offerendo in sacrificio: quibus opitulationibus in praelio concham victoriæ caussa inflatis, iisdem nos quoque diligenter adite, Asvini! ² Vestrum currum efflagitandi doni caussa, sacrificatores grata ferentes, nihil aliud morantes, adorti sunt, sermonem velut intelligendi caussa:

- याभिर्धेनुमस्वं पिन्वथो नरा ताभिरू० ॥
- 4 याभिः परिज्मा तनयस्य मज्मना द्विमाता तूर्धु तरणिर्विभूषति ।
याभिस्त्रिमन्तुरभवद्विचक्षणस्ताभिरू० ॥
- 5 याभी रेभं निवृतं सितमद्भ्य उद्वन्दनमेरयतं स्वर्दृशे ।
याभिः कण्वं प्रसिषासन्तमावतं ताभिरू० ॥ ३३ ॥
- 6 याभिरन्तकं जसमानमारणे भुज्युं याभिरवथिभिर्जिजिन्वथुः ।
याभिः कर्कधुं वय्यं च जिन्वथस्ताभिरू० ॥
- 7 याभिः शुचन्तिं धनसां सुषंसदं तप्तं घर्ममोभ्यावन्तमत्रये ।
याभिः पृश्निगुं पुरूकुत्समावतं ताभिरू० ॥

Yābhiḥ dhenuṃ asvaṃ pinvathah narā tābhiḥ u — .

- 4 *Yābhiḥ pari-jmā tanayasya majmanā dvi-mātā tūrshu tarāṇiḥ vi-bhūshati*
Yābhiḥ tri-mantuḥ abhavat vi-chakshaṇah tābhiḥ u — .
- 5 *Yābhiḥ Rebhaṃ ni-vṛitaṃ sitaṃ at-bhyaḥ ut Vandanaṃ airayataṃ svaḥ dṛiṣe*
Yābhiḥ Kaṇvaṃ pra sisāsantaṃ āvataṃ tābhiḥ — . (33)
- 6 *Yābhiḥ Antakaṃ jasamānaṃ ā-araṇe Bhujyūṃ yābhiḥ avyathi-bhiḥ jijivathuh .*
Yābhiḥ Karkandhuṃ Vayyaṃ cha jinvathah tābhiḥ — .
- 7 *Yābhiḥ Suchantiṃ dhana-sāṃ su-sānsadaṃ taptaṃ gharmaṃ omyā-vantaṃ Atraye*
Yābhiḥ Priṣni-guṃ Puru-kutsuṃ āvataṃ tābhiḥ u — .

quibus auxiliis *homines* pios protegitis in ceremonia, sacrificii caussa, iisdem &c. ³ Vos illorum hominum gubernationi pares estis, cœlestis libaminis vigore : quibus auxiliis vaccam sterilem lacte implevistis, viri ! iisdem &c. ⁴ Quibus auxiliis *ventus*, omnia circumdans, filii *sui* robore *præditus*, geminam matrem habens, inter currentes velox eminet ; quibusque *Kakshivan* triplici scientia instructus fuit sapiens, iisdem &c. ⁵ Quibus *Rebham* inclusum, vinctum, ex aquis, *Vandanaṃque* liberavistis, ut cœlum conspicerent ; quibus *Kanvam*, lucis conspectum exoptantem, servastis, iisdem auxiliis &c. ⁶ Quibus auxiliis *Antakam* vulneratum, in voragine *jacentem*, quibus *Bhujyūm navibus* indefessis recreastis, quibus *Karkandhum Vayyamque* refecistis, iisdem &c. ⁷ Quibus *Suchantim*, opibus fruentem, felici domo *præditum* ; quibus *fervidum*, candentem, felicitate gaudentem *Agnim Atri* ; quibus *Prisnigum et Purukutsam*

- 8 याभिः शचीभिर्वृषणा परावृजं प्रान्धं श्रोणं चक्षस एतवे कृथः ।
याभिर्वर्तिकां मसिताममुञ्चतं ताभिरू० ॥
- 9 याभिः सिन्धुं मधुमन्तमसञ्चतं वसिष्ठं याभिरजरावजिन्वतं ।
याभिः कुत्सं श्रुतये नर्यमावतं ताभिरू० ॥
- 10 याभिः विषपलां धनसामथर्यं सहस्रमील्ह आजावजिन्वतं ।
याभिर्विशमश्वं प्रेणिमावतं ताभिरू० ॥ ३४ ॥
- 11 याभिः सुदान् औशिजाय वणिजे दीर्घश्रवसे मधु कोशो अक्षरत् ।
कक्षीवन्तं स्तोतारं याभिरावतं ताभिरू० ॥
- 12 याभी रसां क्षोदसोद्गः पिपिन्वथुरनश्वं याभी रथमावतं जिषे ।

- 8 *Yābhiḥ śachībhiḥ vṛṣaṇā Parā-vrijam pra andham Sroṇam chakshase etave kṛithaḥ*
Yābhiḥ vartikām grasitām amunchataṁ tābhiḥ —.
- 9 *Yābhiḥ sindhuṁ madhu-mantaṁ asaṣchataṁ Vasishṭham yābhiḥ ajarau ajinvataṁ*
Yābhiḥ Kutsam Srutaryam Naryam āvataṁ tābhiḥ —.
- 10 *Yābhiḥ Viṣpalām dhana-sām atharvyaṁ sahasra-mīlhe ājau ajinvataṁ*
Yābhiḥ Vaṣam Aṣvyaṁ preṇim āvataṁ tābhiḥ —. (34)
- 11 *Yābhiḥ su-dānū Auṣijāya vaṇije Dīrgha-śravase madhu koṣaḥ aksharat*
Kakshivantaṁ stotāraṁ yābhiḥ āvataṁ tābhiḥ —.
- 12 *Yābhiḥ rasām kshodasā udnah pipinvathuḥ anashvam yābhiḥ ratham āvataṁ jisho*

protegitis, iisdem auxiliis &c. ⁸ Quibus facinoribus, largitores ! Parāvrijam claudum, Rijrásvamque cæcum, et Sronam, distorta genua habentem, videre et incedere fecistis ; quibus passerem femellam, jamjam devoratam, liberastis, iisdem &c. ⁹ Quibus fluvium dulci aqua præditum meare fecistis, quibus Vasishtham exhilarastis, senii immunes ! quibus Kutsam, Srutaryam, et Naryam servastis, iisdem auxiliis &c. ¹⁰ Quibus Vispalám, opibus fruentem, eundi imperitam, mille thesauros conferente in pugna ad eundum concitastis, quibus Vasam, Asvæ filium, laudatorem, servastis, iisdem auxiliis &c. ¹¹ Egregia dona conferentes ! quibus auxiliis vestris Usijis filio, Dīrghasravasi, mercatori, dulcem pluviā nubes effudit, quibus Kakshīvantem laudatorem servastis, iisdem &c. ¹² Quibus auxiliis fluvium ripas subruente

- याभिन्निशोक उत्त्रिया उदाजत ताभिरू० ॥
- 13 याभिः सूर्यं परियाथः परावति मन्धातारं क्षेत्रपत्येष्वावतं ।
याभिर्विप्रं प्र भरद्वाजमावतं ताभिरू० ॥
- 14 याभिर्महामतिथिग्वं कशोजुवं दिवोदासं शम्बरहत्य आवतं ।
याभिः पूर्भिद्ये त्रसदस्युमावतं ताभिरू० ॥
- 15 याभिर्विभ्रं विपिपानमुपस्तुतं कलिं याभिर्विज्जजानिं दुवस्यथः ।
याभिर्विश्वमुत्तं पृथिमावतं ताभिरू० ॥३५॥
- 16 याभिर्नरा शयवे याभिरत्रये याभिः पुरा मनवे गातुमीषथुः ।
याभिः शारीराजतं स्यूमरश्मये ताभिरू० ॥

Yābhiḥ Tri-ṣokaḥ usriyāḥ ut-ājata tābhiḥ —.

- 13 *Yābhiḥ sūryaṁ pari-yāthaḥ parā-vati Mandhātāraṁ kshaitra-patyeshu āvataṁ
Yābhiḥ vipraṁ pra Bharat-vājaṁ āvataṁ tābhiḥ —.*
- 14 *Yābhiḥ mahāṁ atithi-gvaṁ kaṣaḥ-juvaṁ Divaḥ-dāsaṁ Sambara-hatye āvataṁ
Yābhiḥ pūḥ-bhidye Trasadasyuṁ āvataṁ tābhiḥ —.*
- 15 *Yābhiḥ Vamraṁ vi-pipānaṁ upa-stutaṁ Kaliṁ yābhiḥ vitta-jāniṁ duvasyathaḥ
Yābhiḥ vi-aṣvaṁ uta Prithim āvataṁ tābhiḥ —. (35)*
- 16 *Yābhiḥ narā Sayave yābhiḥ Atraye yābhiḥ purā Manave gātum īshathuḥ
Yābhiḥ śārīḥ ājataṁ Syūma-raṣmaye tābhiḥ —.*

aqua implevistis, quibusque currum equis destitutum adjuvistis ut vinceret, et quibus Trisokas rubicundas vaccas absconditas prodire fecit, iisdem &c. 13 Quibus solem circumivistis in longinquo loco, et Mandhātrim in rebus rusticis adjuvistis; quibus sapientem Bharadvājam servastis, iisdem auxiliis &c. 14 Quibus magnum Divodāsam, ab hospitibus visitandum, aquas intrantem, quum Sambaras necem minitaretur, servastis; quibus Trasadasyum urbes destruyente in pugna protegistis, iisdem auxiliis &c. 15 Quibus Vamram bibentem, celebratum, quibus Kalim ducta uxore adjuvistis; quibus equo privatum quoque Prithim servastis, iisdem auxiliis &c. 16 Viri! quibus auxiliis Sayui, quibus Atri, quibus olim Manui effugium procurastis, quibus sagittas jaculastis Syūmarasmi, iisdem &c. 17 Quibus auxiliis Pa-

- 17 याभिः पठवी जठरस्य मज्मनाग्निनीदीदेचित इद्धो अज्मन्ना १
याभिः शर्यातमवथो महाधने ताभिरू० ॥
- 18 याभिरङ्गिरो मनसा निरण्यथो यं गच्छथो विवरे गोअर्णसः १
याभिर्मनुं शूरमिषा समावतं ताभिरू० ॥
- 19 याभिः पत्नीर्विमदाय न्यूहथुराघ वा याभिररूणीरशिक्षतं १
याभिः सुदास उहथुः सुदेवं ताभिरू० ॥
- 20 याभिः शन्तातो भवथो ददाशुषे भुज्युं याभिरवथो याभिरध्रिगुं १
ओम्यावतीं सुभरामृतस्तुभं ताभिरू० ॥३६॥
- 21 याभिः कृशानुमसने दुवस्यथो जवे याभिर्यूनो अर्वन्तमावतं १

- 17 *Yābhiḥ Paṭharvā jaṭharasya majmanā agniḥ na adīdet chitah iddhaḥ ajman ā*
Yābhiḥ Saryātām avathaḥ mahā-dhane tābhiḥ —.
- 18 *Yābhiḥ Angirah manasā ni-ranyathaḥ agraṁ gachhathaḥ vi-vare go-arṇasaḥ*
Yābhiḥ Manuṁ śuraṁ ishā saṁ-āvataṁ tābhiḥ —.
- 19 *Yābhiḥ patnīḥ Vi-madāya ni-ūhathuḥ ā gha vā yābhiḥ aruṇīḥ aśikshataṁ*
Yābhiḥ Su-dāse ūhathuḥ su-devyaṁ tābhiḥ —.
- 20 *Yābhiḥ saṁ-tāti bhavathaḥ dadāśushe Bhujyūṁ yābhiḥ avathaḥ yābhiḥ Adhri-guṁ*
Omyā-vatīṁ su-bharām Rīta-stubhaṁ tābhiḥ —. (36)
- 21 *Yābhiḥ Kṛīṣānuṁ asane duvasyathaḥ jave yābhiḥ yūnaḥ arvantaṁ āvataṁ*

tharvan, viscerum robore *pollens*, ignis velut structus *et* accensus, lucebat in praelio; quibus Saryātam servastis, multas opes conferente *in pugna*, iisdem &c. ¹⁸ Quibus auxiliis, Angirasidarum prece *conciliati*, *laudatores vestros* lætificastis, *et* primi profecti estis ad aperiendam vaccarum copiam; quibus Manum heroem cibo adjuvistis, iisdem &c. ¹⁹ Quibus auxiliis uxorem Vi-madæ dedistis, vel quibus rubicundas *vaccas* largiti estis, quibus Sudāsi contulistis nitidam *opulentiam*, iisdem &c. ²⁰ Quibus auxiliis felicitatis largitores fuistis sacrificanti, quibus Bhujyum servastis et Adhri-gum, *cibum-que* gaudium præbentem, læte accipiendum, Ritastubhi *dedistis*, iisdem &c. ²¹ Quibus auxiliis Krisānum in certamine adjuvistis, quibus cum velocitate *Purukutsæ* juvenis equum servastis, *et* quibus mel jucundum *procreastis*,

- मधु प्रियं भरथो यत्सरडभ्यस्ताभिरू० ॥
 २२ याभिर्नरं गोषुयुधं नृषास्त्रे क्षेत्रस्य साता तनयस्य जिन्वथः ।
 याभी रथां अवथो याभिरवतस्ताभिरू० ॥
 २३ याभिः कुत्समार्जुनेयं शतक्रतू प्र तूर्वीतिं प्र च दभीतिमावतं ।
 याभिर्धुसन्तिं पुरुषन्तिमावतं ताभिरू० ॥
 २४ अप्रस्वतीमश्विना वाचमस्मे कृतं नो दत्ता वृषणा मनीषां ।
 अद्युत्ये वसे निहृये वां वृधे च नो भवतं वाजसातो ॥
 २५ द्युभिरक्तुभिः परिपातमस्मानरिष्टेभिरश्विनासौभगेभिः । तन्नो० ॥ ३७ ॥
 ॥ इति प्रथमाष्टके सप्तमो अध्यायः ॥

Madhu priyaṁ bharathah yat sarat-bhyaḥ tābhiḥ —.

२२ *Yābhiḥ naraṁ goshu-yudhaṁ nṛi-sahye kshetrasya sātā tanayasya jinvaṭhaḥ*

Yābhiḥ rathān avathah yābhiḥ arvataḥ tābhiḥ —.

२३ *Yābhiḥ Kutsaṁ Ārjuneyaṁ śata-kratū pra Turvītiṁ pra cha Dabhītiṁ āvataṁ*

Yābhiḥ Dhvasantiṁ Puru-santiṁ āvataṁ tābhiḥ —.

२४ *Apnasvatiṁ Asvinā vāchaṁ asme kṛitaṁ naḥ dasrā vṛiṣhaṇā manīṣhāṁ*

Adyūtye avase ni hvaye vām vṛidhe cha naḥ bhavataṁ vājasātau.

[(37)]

२५ *Dyu-bhiḥ aktu-bhiḥ pari pātaṁ asmān arisṭebhiḥ Asvinā saubhagebhiḥ tat naḥ —.*

quod largiti estis apibus, iisdem &c. २२ Quibus auxiliis virum, vaccarum caussa dimicantem, in pugna concitastis, ut terra potiretur divitiisque; quibus vhecula servastis et equos, iisdem &c. २३ Quibus auxiliis Kutsam Arjunidam, Turvītim, et Dabhītim servastis, multa agentes! quibus Dhvasantim Purushantimque servastis, iisdem &c. २४ Sacro opere sociatum reddite sermonem nostrum, Asvini! nostramque cogitationem, liberales! largitores! diluculo ad auxilium voco vos; incrementoque nostro consulentes estote, dum cibos nobis largimini. २५ Diebus et noctibus protegite nos, Asvini! haud comminutis in felicitatibus: id nobis Mitras &c.

LECTIO OCTAVA.

HYMNUS VIII. [CXIII.]

- 1 इदं श्रेष्ठं ज्योतिषां ज्योतिरागाच्चित्रः प्रकेतो अजनिष्ट विभ्वा ॥
यथा प्रसूता सवितुः सवाय एवा रात्र्युषसे योनिमारैक् ॥
- 2 रुशदत्सा रुशती श्वेत्यागादारैगु कृष्णा सदनान्यस्याः ॥
समानबन्धू अमृते अनूची द्यावा वर्णं चरत आमिमाने ॥
- 3 समानो अध्वा स्वस्त्रोरनन्तस्तमन्यान्या चरतो देवशिष्टे ॥
न मेथेते न तस्थतुः सुमेके नक्तोषासा समनसा विरूपे ॥
- 4 भास्वती नेत्री सूनृतानामचेति चित्रा वि दुरो न आवः ॥

CXIII.

- 1 *Idam śreshṭhaṁ jyotishāṁ jyotiḥ ā agāt chitraḥ pra-ketaḥ ajanishṭa vi-bhvā*
Yathā pra-sūtā savituḥ savāya eva rātri Ushase yoniṁ araik.
- 2 *Ruṣat-vatsā ruṣatī śvetyā ā agāt araik u kṛishṇā sadanāni asyāḥ*
Samāna-bandhū amṛite anūchī dyāvā varṇaṁ charataḥ ā-mimāne.
- 3 *Samānaḥ adhvā svasroḥ anantaḥ taṁ anyā-anyā charataḥ deva-śiṣṭe*
Nu methete na tasthatuḥ su-meke Naktoshasā sa-manasā vi-rūpe.
- 4 *Bhāsvatī netrī sūnṛitānām acheti chitrā vi duraḥ na āvar*

CXIII.

¹ Illud optimum luminum lumen venit; varius splendor ortus est diffusus : ut filia solis ipsa est, ita, ut sol nasceretur, nox utique Auroræ gremium paravit. ² Coruscante filio conspicua, coruscans, lucida Aurora venit; paravit autem nigra nox loca ejus : eundem solem cognatum habentes, immortales, una alteram sequentes, cælum percurrunt, colorem suum mutuo delentes. ³ Una est via sororum infinita : eam singulæ percurrunt, a lucido sole edoctæ : non se lædunt, non subsistunt, grato rore stillantes, Nox et Aurora, eadem mente sociatæ, diversicolores. ⁴ Lucida ductrix sincerorum sermonum

- प्रायी जगद्गु नो रायो अख्यदुषा अजीगर्भवनानि विष्वा ॥
 5 जिलश्ये चरितवे मघोन्याभोगय इष्टये राय उ त्वं ।
 दभ्रं पश्यद्भ्य उर्विया विचक्ष उषा° ॥१॥
 6 क्षत्राय त्वं श्रवसे त्वं महोया इष्टये त्वमर्थमिव त्वमित्ये ।
 विसदृशा जीविताभिप्रचक्ष उषा° ॥
 7 एषा दिवो दुहिता प्रत्यदर्शि व्युच्छन्ती युवतिः शुक्रवासाः ।
 विश्वस्येशाना पार्थिवस्य वस्व उषो अद्येह सुभगे व्युच्छ ॥
 8 परायतीनामन्वेति पाथ आयतीनां प्रथमा शश्वतीनां ।
 व्युच्छन्ती जीवमुदीरयन्त्युषा मृतं कञ्चन बोधयन्ती ॥

Pra-arya jagat vi u naḥ rāyaḥ akhyat Ushāḥ ajīgaḥ bhuvanāni viṣvā.

5 *Jihma-ṣye charitave maghonī ā-bhogaye iṣṭaye rāye u tvaṁ*
Dabhraṁ paśyat-bhyaḥ urviyā vi-chakshe Ushāḥ —. (1)

6 *Kshatrāya tvaṁ śravase tvaṁ mahīyai iṣṭaye tvaṁ arthaṁ-iva tvaṁ ityai*
Vi-sadṛṣā jīvitā abhi-pruchakshe Ushāḥ —.

7 *Eshā divaḥ duhitā prati adarśi vi-uchhanti yuvatīḥ śukra-vāsāḥ*
Viṣvasya iṣānā pāṛthivasya vasvaḥ Ushaḥ adya iha subhage vi uchha.

8 *Parā-yatinām unu eti pāṭhaḥ ā-yatinām prathamā śaśvatīnām*
Vi-uchhanti jīvaṁ ut-īrayanti Ushāḥ mṛitaṁ kaṁ chana bodhayanti.

conspecta est, pulchra, portas *luminis* nobis aperiens : *radiis* imbuens mundum, nobis thesaurum indicavit; Aurora expergefecit animantia omnia.
 5 Decumbenti dormitatori ad incedendum incitatrix est dives Aurora ; ad fruendum, ad perficienda sacra, ad opes acquirendas quoque tu homines incitas : noctu paullulum videntibus magna Aurora subvenit, ut circumspicere possint : Aurora &c. 6 Opulentiae, cibi, magnitudinis, sacrificii caussa, et ad metam quasi itionis gratia tu illucescis, diversas creaturas ut collustres : Aurora &c. 7 Illa cœli filia visa est illucescens, auxiliatrix, lucido amictu velata, cujusvis terrestris thesauri regina : Aurora ! hodie hic, fortunata ! illucesce. 8 Præteritarum Aurorarum sequitur viam, venientium Aurorarum æternarum prima, illucescens, viventia omnia suscitans, Aurora, mortuum

- ९ उषो यदग्निं समिधे चकर्थ वि यदावक्षसा सूर्यस्य ।
यन्मानुषान्यक्ष्यमाणां अजीगस्तेद्देवेषु चकृषे भद्रमप्रः ॥
- १० कियात्या यत्समया भवाति या व्यूषुर्याश्च नूनं व्युच्छान् ।
अनु पूर्वाः कृपते वावशाना प्रदीध्याना जोषमन्याभिरेति ॥२॥
- ११ ईयुष्टे ये पूर्वतरामपश्यन्व्युच्छन्तीमुषसं मर्त्यासः ।
अस्माभिरू नु प्रतिचक्ष्याभूदो ते यन्ति ये अपरीषु पश्यान् ॥
- १२ यावयद्दूषा ऋतपा ऋतेजाः सुम्नावरी सूनृता ईरयन्ती ।
सुमङ्गलीर्विभ्रती देववीतिमिहाद्योषः श्रेष्ठतमा व्युच्छ ॥
- १३ शश्वत्पुरोषा व्युवास देवथो अद्येदं यावो मघोनी ।

- ९ *Ushaḥ yat agniṁ saṁ-idhe chakartha vi yat āvaḥ chakshasā sūryasya*
Yat mānushān yakshyamāṇān ajigar tat deveshu chakṛishe bhadraṁ apnaḥ.
- १० *Kiyati ā yat samayā bhavāti yāḥ vi-ūshuḥ yāḥ cha nūnaṁ vi-uchhān*
Anu pūrvāḥ kṛipate vāvaśānā pra-dīdhyānā joshāṁ anyābhiḥ eti. (2)
- ११ *Īyuh te ye pūrva-tarāṁ apaśyan vi-uchhantiṁ Ushasāṁ martyāsaḥ*
Asmābhiḥ u nu prati-chakshyā abhūt o te yanti ye aparīshu paśyān.
- १२ *Yavayat-dveshāḥ ṛita-pāḥ ṛite-jāḥ sumna-varī sūnṛtāḥ irayanti*
Su-mangaliḥ bibhratī deva-vītiṁ iha adya Ushaḥ śreṣṭhā-tamū vi uchha.
- १३ *Śaṣvat purā Ushāḥ vi uvāsa devī atho adya idam vi āvaḥ maghonī*

quodvis vivificans. ९ Aurora ! quod ignem sacrificii caussa generasti, quod mundum patefecisti lumine solis, quod homines sacrificaturos suscitasti, id inter deos peregisti clarum opus. १० Quantone temporis spatio illud evenit, quod prope nos versata est Aurora ? quæ pridem nos collustrarunt, et quæ in posterum certe illucescent, illarum pristinas imitatur, quæ nunc nos adire desiderat, Aurora ; valde lucens cum aliis venit. ११ Obierunt illi, qui pristinam videbant illucescentem Auroram mortales : nobisque nunc conspicienda est : illi quoque obibunt, qui in futuris horis matutinis Auroram videbunt. १२ Repellens hostes, sacrorum tutrix, sacrificiorum tempore nata, gaudio prædita, sinceros sermones excitans, bona laude instructa, accipiens gratam diis ceremoniam, hic hodie, Aurora optima ! illucesce. १३ Jamdu-

- अथो व्युच्छादुत्तरां अनु द्यूनजरामृता चरति स्वधाभिः ॥
 14 यन्निभिर्दिव आतास्वद्यौदप कृष्णां निर्णिजं देवावः ।
 प्रबोधयन्त्यरुणेभिरश्वैरोषा याति सुयुजा रथेन ॥
 15 आवहन्ती पोथा वार्याणि चित्रं केतुं कृणुते चेकिताना ।
 ईयुषीणामुपमा शश्वतीनां विभातीनां प्रथमोषा यश्वैत् ॥ ३ ॥
 16 उदीर्ध्वं जीवो अमूर्त आगादपप्रागात्तम आ ज्योतिरेति ।
 आरेकपन्थां यातवे सूर्यायागन्म यत्र प्रतिरन्त आयुः ॥
 17 स्यूमना वाच उदियर्ति वह्निः स्तवानो रेभ उषसो विभातीः ।
 अद्या तदुच्छ गृणते मघोन्यस्मे आयुर्निदिदीहि प्रजावत् ॥

Atho vi uchhāt ut-tarān anu dyūn ajarā amṛitā charati svadhābhiḥ.

14 *Vi anji-bhiḥ divaḥ ātāsu adyaut apa kṛishṇām niḥ-nijam devī āvar*

Pra-bodhayantī aruṇebhiḥ aṣvaiḥ ā Ushāḥ yāti su-yujā rathena.

15 *Ā vahanī poshyā vāryāṇi chitram ketum kṛiṇute chekitānā*

Īyushīṇām upa-mā ṣaṣvatīnām vi-bhātīnām prathamā Ushāḥ vi aṣvait. (3)

16 *Ut īrdhvaṁ jīvaḥ asuḥ naḥ ā agāt apa pra agāt tamaḥ ā jyotiḥ eti*

Araiḥ panthām yātave sūryāya aganma yatra pra-tirante āyuh.

17 *Syūmanā vāchaḥ ut iyarti vahniḥ stavānaḥ rebhaḥ Ushasaḥ vi-bhātīḥ*

Adya tat uchha grīṇate maghoni asme āyuh ni didīhi prajāvat.

dum pridem Aurora illuxit splendida : itaque hodie hunc *mundum* patefecit opulenta, itaque splendeat futuros per dies : senio immunis, immortalis venit cum splendoribus. ¹⁴ Luminibus cœli plagas collustrat : nigram speciem lucida repulit : expergeficiens fulvis equis Aurora accedit, bene juncto curru. ¹⁵ Advehens nutrientes divitias, pulchram lucem efficit, *creaturas* expergeficiens : præteritarum similis æternarum *Aurorarum*, in posterum illucescentium prima Aurora hodie apparuit. ¹⁶ Exsurgite : vitalis spiritus noster venit : discessit caligo, lux aggressa est : parat viam, ut eam percurrat, soli : eo pergimus, ubi augent alimentum. ¹⁷ Vincita verba effert *laudum* oblato, celebrans laudator Auroras illucescentes : hodie illam *caliginem* remove mihi, te laudanti, opulenta *Aurora* ! nobis alimentum collustra

- 18 या गोमतीरुषसः सर्ववीरा व्युच्छन्ति दाशुषे मर्त्याय ।
 वायोरिव सूनृतानामुदके ता अश्वदा अश्वत्सोमसुत्वा ॥
 19 माता देवानामदितेरनीकं यज्ञस्य केतुर्बृहती विभाहि ।
 प्रशस्तिकृद्भक्षणे नो व्युच्छा नो जने जनय विश्ववारे ॥
 20 यच्चित्रमप्नोषसो वहन्तीजानाय शशमानाय भद्रं । तन्नो ० ॥४॥

HYMNUS IX. [CXIV.]

- 1 इमा रुद्राय तवसे कपर्दिने क्षयद्वीराय प्रभरामहे मतीः ।
 यथा शमसद्विपदे चतुष्पदे विश्वं पुष्टं यामे अस्मिन्ननातुरं ॥
 2 मृला नो रुद्रोत नो मयस्कृधि क्षयद्वीराय नमसा विधेम ते ।

- 18 *Yāḥ go-matīḥ Uśhasaḥ sarva-vīrāḥ vi-uchhanti dāśushe martyāya*
Vāyoḥ-iva sūnṛitānām ut-arke tāḥ aśva-dāḥ aśnavat soma-sutvā.
 19 *Mātā devānām aditeḥ anīkaṁ yajñasya ketuḥ bṛihatī vi bhāhi*
Praśasti-kṛit brahmaṇe naḥ vi uchha ā naḥ jane janaya viśva-vāre.
 20 *Yat chitraṁ apnaḥ Uśhasaḥ vahanti ījānāya śaśamānāya bhadraṁ tat naḥ — . (4)*

CXIV.

- 1 *Imāḥ Rudrāya tavase kapardine kshayat-vīrāya pra bharāmahe matīḥ*
Yathā śam̐ asat dvi-pade chatuḥ-pade viśvaṁ puṣṭaṁ grāme asmin anāturaṁ.
 2 *Mṛla naḥ Rudra uta naḥ mayāḥ kṛidhi kshayat-vīrāya namasā vidhema te*

prole instructum. 18 Auroræ, quæ vaccis abundantes sunt, et omnibus viris fortibus insignes, illucescunt cultori mortali: venti instar *celerum*, sincerarum *laudum* in recitatione, illas *Auroras* equos largituras obtineat libaminis effusor. 19 Mater deorum, terræ oculus, sacrificii index, magna, luce: comprobans ceremoniæ nostræ lucem affunde; nos in tribu *nostra* insignes redde, ab omnibus dilecta. 20 Quam pulchram opulentiam Auroræ conferunt, *ea* sacrificatori *ipsas* celebranti salutaris est: id nobis Mitras &c.

CXIV.

1 Has Rudræ magno, crinem decoro, viros necanti, offerimus preces, ut salus sit bipedi et quadrupedi, et ut quidquid crescens in hoc vico illæsum sit. 2 Lætifica nos, Rudra! et nobis gaudium para: viros necantem te

- यच्छं च योऽन्मनुरायेजे पिता तदश्याम तव रुद्र प्रणीतिषु ॥
 ३ अश्याम ते सुमतिं देवयज्यया क्षयद्दीरस्य तव रुद्र मीढः ।
 सुम्नायन्निदिशो अस्माकमाचरारिष्टवीरा जुह्वाम ते हविः ॥
 ४ त्वेषं वयं रुद्रं यज्ञसाधं वंकुं कविमवसे निह्वयामहे ।
 आरे अस्मद्देव्यं हेलो अस्यतु सुमतिमिद्वयमस्यावृणीमहे ॥
 ५ दिवो वराहमरुषं कपर्दिनं त्वेषं रूपं नमसा निह्वयामहे ।
 हस्ते विभ्रद्वेषजा वार्याणि शर्म वर्म च्छर्दिरस्मभ्यं यंसत् ॥५॥
 ६ इदं पित्रे मरुतामुच्यते वचः स्वादोः स्वदीयो रुद्राय वर्धनं ।
 रास्वा च नो अमृत मर्तभोजनं त्मने तोकाय तनयाय मूल ॥

Yat śam cha yoh cha Manuh ā yeje pitā tat aśyāma tava Rudra pra-nītishu.

- ३ *Aśyāma te su-matiṁ deva-yajjyā kshayat-vīrasya tava Rudra mīḍhvaḥ*
Sumna-yan it viśaḥ asmākaṁ ā chura arishṭa-vīrāḥ juhavāma te haviḥ.
 ४ *Tveshaṁ vayaṁ Rudraṁ yajna-sādhaṁ vankuṁ kaviṁ avase ni hvayāmahe*
Āre asmat daivyaṁ helah asyatu su-matiṁ it vayaṁ asya ā vṛṇīmahe.
 ५ *Divaḥ varāhaṁ arushaṁ kapardinaṁ tveshaṁ rūpaṁ namasā ni hvayāmahe*
Haste bibhrat bhesajā vāryāṇi śarma varma chhardiḥ asmaḥbhyāṁ yaṁsat. (5)
 ६ *Idaṁ pitre Marutūṁ uchyate vachaḥ svādoḥ svādīyaḥ Rudrāya vardhanaṁ*
Rāsva cha naḥ amṛita marta-bhojanaṁ tmane tokāya tanayāya mūla.

honore colimus : quam felicitatem salutemque Manus largitus est pater, ea fruamur, tuis sub ductibus, Rudra ! ³ Fruamur tuo favore, *præstita* diis ceremonia *obtinendo*, favore tuo, *inquam*, viros necantis, Rudra pluvie ! felicitatem largiturus, liberos nostros visita : illæsis viris gaudentes offeramus tibi butyrum. ⁴ Lucidum nos Rudram, sacrificiorum consummatorem, tortuose incedentem, sapientem, auxilio vocamus : longe a nobis divinam iram avertat : favorem utique nos illius exoptamus. ⁵ Cœli aprum lucentem, crines decorum, fulgidum jubar, prece invocamus : manu tenens medicamina egregia, valetudinem, lorica, et domicilium nobis dato. ⁶ Hic patri Marutum Rudræ recitatur hymnus dulci dulcior, *ipsum* amplificans : immortalis ! largire quoque nobis cibum mortalibus idoneum : mihi, et filio, et nepoti fave. ⁷ Ne nobis grandævum, atque ne nobis juvenem, ne nobis

- 7 मा नो महान्तमुत मा नो अर्भकं मा न उक्षन्तमुत मा न उक्षितं ।
 मा नो वधीः पितरं मोत मातरं मा नः प्रियास्तन्वो रुद्र रीरिषः ॥
- 8 मा नस्तोके तनये मा न आयौ मा नो गोषु मा नो अश्वेषु रीरिषः ।
 वीरान्मा नो रुद्र भामितो वधीर्हविष्मन्तः सदमित्वा हवामहे ॥
- 9 उप ते स्तोमान्पशुपा इवाकरं रास्वा पितर्मरुतां सुम्नस्मे ।
 भद्रा हि ते सुमतिर्मृलयत्तमाथा वयमव इत्ते वृणीमहे ॥
- 10 आरे ते गोघ्नमुत पूरुषघ्नं क्षयद्वीर सुम्नस्मे ते अस्तु ।
 मृला च नो अधि च ब्रूहि देवाधा च नः शर्म यच्छ द्विबर्हीः ॥
- 11 अवीचाम नमो अस्मा अवस्यवः शृणोतु नो हवं रुद्रो मरुत्वान् । तन्नो ० ॥ ६ ॥

- 7 *Mā naḥ mahāntaṁ uta mā naḥ arbhakaṁ mā naḥ ukshantaṁ uta mā naḥ ukshitaṁ*
Mā naḥ vadhīḥ pitaraṁ mā uta mātaraṁ mā naḥ priyāḥ tanvaḥ Rudra ririshaḥ.
- 8 *Mā naḥ toke tanaye mā naḥ āyau mā naḥ goshu mā naḥ aśveshu ririshaḥ*
Vīrān mā naḥ Rudra bhāmitaḥ vadhīḥ havishmantāḥ sadam it tvā havāmahe.
- 9 *Upa te stomān paśupāḥ-iva ā akuraṁ rāsva pitaḥ Marutāṁ sumnaṁ asme*
Bhadrā hi te su-matiḥ mṛlayat-tamā atha vayaṁ avaḥ it te vṛṇīmahe.
- 10 *Āre te go-ghnaṁ uta puruṣa-ghnaṁ kshayat-vīra sumnaṁ asme te astu*
Mṛla cha naḥ adhi cha brūhi deva adha cha naḥ śarma yachha dvi-barhāḥ. [(6)]
- 11 *Avochāma namaḥ asmai avasyavaḥ śṛṇotu naḥ havaṁ Rudraḥ Marutvān tat naḥ —.*

generantem, atque ne nobis recens generatum, ne nobis occidas patrem, neque matrem; ne nobis dilecta corpora affligas, Rudra! ⁸ Ne nos in filio aut nepote, ne nos in homine affini quopiam, ne nos in vaccis, ne nos in equis nostris affligas: ne viros nostros iratus ferias, Rudra! sacrificali butyro instructi semper te invocamus. ⁹ Tibi laudes obtuli, pecudum pastor velut; largire, pater Marutum! felicitatem mihi: lætus quidem favor tuus exhilarantissimus est; itaque nos auxilium illud tuum exoptamus. ¹⁰ Longe absit tuum telum vaccans necans atque homines necans, virorum occisor! felicitas nobis a te concedenda esto; faveque nobis, et caussam nostram age, deus! itaque nobis salutem da, duplici incremento præditus. ¹¹ Recitavimus hymnum illi, auxilium desiderantes; auscultato nostram invocationem Rudras, Marutibus sociatus: id nobis Mitras &c.

HYMNUS X. [CXV.]

- १ चित्रं देवानामुदगादनीकं चक्षुर्मित्रस्य वरुणस्याग्नेः ॥
आप्रा द्यावापृथिवी अन्तरिक्षं सूर्य आत्मा जगतस्तस्थुषच ॥
- २ सूर्यो देवीमुषसं रोचमानां मर्यो न योषामभ्येति पश्चात् ॥
यत्रा नरो देवयन्तो युगानि वितन्वते प्रति भद्राय भद्रं ॥
- ३ भद्रा अश्वः हरितः सूर्यस्य चित्रा एतग्वा अनुमाद्यासः ॥
नमस्यन्तो दिव आ पृष्ठमस्थुः परि द्यावापृथिवी यन्ति सद्यः ॥
- ४ तत्सूर्यस्य देवत्वं तन्महित्वं मध्या कर्तोर्विततं संजभार ॥
यदेदयुक्त हरितः सधस्थादाद्रात्री वासस्तनुते सिमस्मे ॥

CXV.

- १ *Chitraṁ devānām ut agāt anikam chakshuh Mitrasya Varuṇasya Agneḥ
Ā aprāḥ dyāvāpṛithivī antarikṣam Sūryaḥ ātmā jagataḥ tasthushaḥ cha.*
- २ *Sūryaḥ devīm Ushasam rochamānām maryaḥ na yoshām abhi eti paścāt
Yatra naraḥ deva-yantaḥ yugāni vi-tanvate prati bhadraḥ bhadram.*
- ३ *Bhadrāḥ aśvāḥ haritaḥ Sūryasya chitrāḥ eta-gvāḥ anu-mādyāsaḥ
Namasyantaḥ divaḥ ā pṛiṣṭhaṁ asthuh pari dyāvāpṛithivī yanti sadyaḥ.*
- ४ *Tat Sūryasya deva-tvaṁ tat mahi-tvaṁ madhyā kartoḥ vi-tataṁ sam jābhāra
Yadā it ayukta haritaḥ sadhasthāt āt rātrī vāsaḥ tanute simasmai.*

CXV.

¹ Pulchrum radiorum prodiit agmen, oculus Mitræ, Varunæ, et Agnis : implevit cælum et terram atque aerem Sol, anima *cujusvis* mobilis immobilisque. ² Sol fulgidam Auroram lucentem, vir velut mulierem, pone sequitur, ubi homines pii tempora *perficiendis sacris destinata* observant : læti operis caussa lætum *Solem laudamus*. ³ Felices equi celeres Solis, pulchri, viam percurrentes, laudandi, a nobis culti, in cæli altitudinem adscenderunt; cælum terramque circumeunt statim. ⁴ Illa Solis divinitas, illa magnitudo : dimidia parte negotii nostri absoluta, expansum lumen suum cohibet : quum solvit equos veloces de curru, statim nox caliginem obducit universo mundo.

- 5 तन्मित्रस्य वरुणस्याभिचक्षे सूर्यो रूपं कृणुते द्यौरुपस्थे ।
 अनन्तमन्यद्रुशदस्य पाजः कृष्णमन्यञ्जरितः संभरन्ति ॥
 6 अद्या देवा उदिता सूर्यस्य निरंहसः पिपृता निरवद्यात् । तन्नो ° ॥ ७ ॥

CAPUT DECIMUM SEPTIMUM.

HYMNUS I. [CXVI.]

- 1 नासत्याभ्यां बर्हिरिव प्रवृञ्चे स्तोमां इयम्यभ्रियेव वातः ।
 यावर्भगाय विमदाय जायां सेनाजुवा न्यूहत् रथेन ॥
 2 वीलुपत्मभिराशुहेमभिर्वी देवानां वा जूतिभिः शाशदाना ।
 तद्रासभो नासत्या सहस्रमाजा यमस्य प्रधने जिगाय ॥
 3 तुयो ह भुज्युमश्विनोदमेघे रयिं न कश्चिन्ममृवां अवाहाः ।

- 5 *Tat Mitrasya Varuṇasya abhi-chakshe Sūryaḥ rūpaṁ kṛṇute dyoḥ upasthe*
Anantaṁ anyat ruṣat asya pājaḥ kṛishṇaṁ anyat haritaḥ saṁ bharanti.

- 6 *Adya devāḥ uditāḥ Sūryasya niḥ aṅhasaḥ pipṛita niḥ avadyāt tat naḥ — . (7)*

CXVI.

- 1 *Nāsatyābhyāṁ barhiḥ iva pra vṛñje stomān iyarmi abhriyā-iva vātaḥ*
Yau arbhagāya Vi-madāya jāyāṁ senā-juvā ni-ūhatuḥ rathena.
 2 *Vīlupatma-bhiḥ āśuhema-bhiḥ vā devānāṁ vā jūti-bhiḥ śāśadānā*
Tat rāsabhaḥ nāsatyā sahasraṁ ājā Yamasya pra-dhane jigāya.
 3 *Tugraḥ ha Bhujyuṁ Aśvinā uda-meghe rayiṁ na kaḥ chit mamṛi-vān ava ahāḥ*

⁵ Tunc, Mitrae et Varunæ in conspectu, Sol formam suam manifestat in medio cælo: modo infinitum splendidum illius robur, modo caliginem nigram equi rapidi advehunt. ⁶ Hodie, dii! ad ortum Solis, a scelere nos liberate turpi: id nobis Mitras &c.

CXVI.

¹ Veracibus Asvinis stragulum quasi paro; hymnum elicio, pluviales sicut aquas ventus elicit; Asvinis, qui juveni Vimadæ uxorem curru, hostium agmina propellente, apportarunt. ² Cito volantibus, celeriter euntibusque equis, et propter sollicitationes a diis prolatas, huc properantium vester asinus, Asvini veraces! mille inimicos in prælio Yamam ditanti vicit. ³ Tu-

- तमूहथुर्नोभिरात्मन्वतीभिरन्तरिक्षप्रुद्धिरपोदकाभिः ॥
 ४ तिस्रः क्षपस्त्रिरहातिव्रजङ्घिर्नासत्या भुज्युमूहथुः पतङ्गैः ।
 समुद्रस्य धन्वन्नाद्रस्य पारे त्रिभी रथैः शतपद्भिः षलश्वैः ॥
 ५ अनारम्भणे तदवीरयेथामनास्थाने अयमणे समुद्रे ।
 यदश्विना उहथुर्भुज्युमस्तं शतारित्रां नावमातस्थिवांसं ॥ ६ ॥
 ६ यमश्विना ददथुः श्वेतमश्वमद्याश्वाय शश्वदित्स्वस्ति ।
 तद्वां दात्रं महि कीर्तेन्यं भूत्पैडो वाजी सदमिद्धयो अर्यः ॥
 ७ युवं नरा स्तुवते पज्रियाय कक्षीवते अरदतं पुरन्धिं ।
 कारोतराच्छफादश्वस्य वृष्णः शतं कुम्भां असिञ्चतं सुरायाः ॥

Tam ūhathuḥ naubhiḥ ātman-vatībhiḥ antarikshaprut-bhiḥ apa-udakābhiḥ.

- ४ *Tisraḥ kshapaḥ triḥ ahā ativrajaṭ-bhiḥ nāsatyā Bhujyūṁ ūhathuḥ patangaiḥ*
Samudrasya dhanvan ādrasya pāre tri-bhiḥ rathaiḥ śatapad-bhiḥ śaṭ-aśvaiḥ.
 ५ *Anārambhaṇe tat avīrayethāṁ anāsthāne agraḥbhaṇe samudre*
Yat Aśvinau ūhathuḥ Bhujyūṁ astam śata-aritrām nāvam ālasthi-vāṁsam. (8)
 ६ *Yam Aśvinā dadathuḥ śvetaṁ aśvam adya aśvāya śaśvat it svasti*
Tat vām dātram mahi kīrtanyaṁ bhūt Paidvaḥ vājī sadam it havyaḥ aryaḥ.
 ७ *Yuvam narā stuvate Pajriyāya Kakshivāte aradataṁ purandhiṁ*
Kārotarāt śaphāt aśvasya vṛishṇaḥ śataṁ kumbhān asinchataṁ surāyāḥ.

gras quidem Bhujyum, Asvini ! in mare, thesaurum velut quisquam moriturus, dimiserat; eum sustulistis navibus vestris, aerem pervolantibus, aquam non transmittentibus. ४ Tres noctes et tres dies, Asvini veraces ! Bhujyum vehistis transeuntibus, aligeris, tribus curribus, centipedibus, sex equis junctis, e mari in terram, ex humido in ripam. ५ In fluxu, instabili, non prehendendo mari illud potentiæ specimen dedistis, Asvini ! quod sustulistis Bhujyum ad patris domicilium, centiremi navi insistentem. ६ Asvini ! quem dedistis album equum hodie *Pedui*, equis claro, semper is illi saluti fuit : illud vestrum donum magnum celebrandum est; Peduis equus semper invocandus est, contra inimicos concitandus. ७ Vos, viri ! Kakshivanti, Pajræ filio, vos laudanti, dedistis variam scientiam : e colo velut, ex ungula equi

- 8 हिमेनाग्निं घ्नंसमवारयेथां पितुमतीमूर्जमस्मा अधत्तं ॥
 ऋबीसे अत्रिमश्विनावनीतमुन्निन्यथुः सर्वगणं स्वस्ति ॥
- 9 परावतं नासत्या नुदेशामुच्चाबुधं चक्रथुर्जिलवारं ॥
 क्षरन्नापो न पायनाय राये सहस्राय नृथते गोतमस्य ॥
- 10 जुजुरूषो नासत्योत वविं प्रामुञ्चतं द्रापिमिव चवानात् ॥
 प्रातिरतं जहितस्यायुर्दस्त्रादित्पतिमकृणुतं कनीनां ॥९॥
- 11 तद्वां नरा शंस्यं राध्यं चाभिष्टिमन्नासत्या वरूथं ॥
 यद्विद्वांसा निधिमिवापगूल्हमुद्गृहीतादूपथुर्वन्दनाय ॥
- 12 तद्वां नरा सनये दंस उग्रमाविष्कृणोमि तन्यतुर्न वृष्टिं ॥

- 8 *Himena Agniṁ ghraṇsaṁ avārayethāṁ pitu-matiṁ ūrjaṁ asmai adhattaṁ*
Ribise Atriṁ Aṣvinā ava-nītaṁ ut-ninyathuḥ sarva-gaṇaṁ svasti.
- 9 *Parā avataṁ nāsatyā anudethāṁ uchchā-budhnaṁ chakrathuḥ jihma-bāraṁ*
Ksharan āpaḥ na pāyanāya rāye sahasrāya trishyate Gotamasya.
- 10 *Jujurushaḥ nāsatyā uta vavriṁ pra amunchataṁ drāpiṁ-iva Chyavānāt*
Pra atirataṁ jahitasya āyuh dasrā āt it patiṁ akrīṇutaṁ kanīnāṁ. (9)
- 11 *Tat vāṁ narā śaṅsyaṁ rādhyāṁ cha abhishṭi-mat nāsatyā varūthaṁ*
Yat vidvāṁsā nidhiṁ-iva apa-gūlhaṁ ut darṣatāt ūpathuḥ Vandanāya.
- 12 *Tat vāṁ narā sanaye daṅsaḥ ugraṁ āviḥ kṛṇomi tanyatuḥ na vṛishṭiṁ*

admissarii centum vasa effudistis vini. ⁸ Frigida aqua ignem flammantem restinxistis; cibo præditum vigorem illi *Atri* largiti estis: Asvini! Atrim in obscurum *carcerem* abductum eduxistis ad omnigenam salutem. ⁹ Veraces! puteum sustulistis, sursum verso fundamento præditum *eum* fecistis, præcipiti aditu præditum; et emanarunt aquæ ad bibendum, opulentiam millenariam *conferentes* sitienti Gotamæ. ¹⁰ Veraces! senescentem quoque Chyavanam corpore exuistis, lorica velut: produxistis orbi vitam, liberales! statim *eum* maritum fecistis puellarum. ¹¹ Illud vestrum, viri veraces! celebrandum venerandumque, expetitur, desiderabile *facinus*, quod scientes, thesaurum quasi celatum, e conspicuo *puteo* levastis Vandanam. ¹² Illud vestrum, viri! facinus mirabile opum *acquirendarum* caussa manifesto, tonitru velut plu-

- दध्यङ् ह यन्मध्वाथर्वणो वामश्वस्य शीष्णा प्र यदीमुवाच ॥
 13 अजोहवीन्नासत्या करा वां महे यामन्पुरुभुजा पुरन्धिः ।
 श्रुतं तच्छासुरिव वधिमत्या हिरण्यहस्तमश्विनावदतं ॥
 14 आसो वृकस्य वर्तिकामभीके युवं नरा नासत्यामुमुक्तं ।
 उतो कविं पुरुभुजा युवं ह कृपमाणमकृणुतं विचक्षे ॥
 15 चरित्रं हि वेरिवाच्छेदि पर्णमाजा खेलस्य परितक्यायां ।
 सद्यो जङ्घामायसीं विषपलायै धने हिते सर्तवे प्रत्यधत्तं ॥ १० ॥
 16 शतं मेषान्वृक्ये चक्षदानमृज्राश्वं तं पितान्धं चकार ।
 तस्मा अक्षी नासत्या विचक्ष आधत्तं दत्त्वा भिषजावनर्वन् ॥

Dadhyah ha yat madhu Atharvanah nam asvasya shishna pra yat im uvacha.

- 13 *Ajohavit nasatyā karā vām mahe yāman puru-bhujā puran-dhiḥ*
Srutam tat shisuḥ-iva vadhri-matyāḥ Hiranya-hastam Aśvinau adattam.
 14 *Asnah vrikasya vartikam abhike yuvam narū nasatyā amumuktaṁ*
Uto kavim puru-bhujā yuvam ha kṛipamaṇam akṛiṇutaṁ vi-chakshe.
 15 *Charitraṁ hi veh-iva achhedi parṇam ājā Khelasya pari-takmyāyām*
Sadyaḥ janghām āyasīm Viṣpalāyai dhane hite sartave prati adhattam. (10)
 16 *Satam meshān vrikye chakshadānam Rijra-aśvam tam pitā andham chakāra*
Tasmai akshī nasatyā vi chakshe ā adhattam dātvā bhishajau anarvan.

viam, quod Dadhyach scilicet, Atharvanis filius, dulcem scientiam vobis equino capite protulit. ¹³ Vocavit vos, veraces! efficaces! magnis manibus praediti! grandi hymno mulier cordata: audivistis illam vocem mulieris, debilem maritum nactae, sicut magistri vocem discipulus auscultat; Hiranyahastam filium ei dedistis, Asvini! ¹⁴ Ex ore lupi passerem in discrimine vos, viri veraces! liberastis; atque vatem vos laudantem, magnis manibus praediti! vos adjuvistis ut sapientiam nancisceretur. ¹⁵ Pes quidem Vispalae, Khelae uxoris, avis veluti ala, frangebatur in praelio noctu: statim crus ferreum Vispalae, thesauro proposito, ad incedendum dedistis. ¹⁶ Rijrasvam, centum arietes, lupae offerendos, dissecantem, pater exsecratione caecum reddiderat: ei oculos ad videndum dedistis, Asvini veraces! liberales! medici!

- 17 आ वां रथं दुहिता सूर्यस्य कार्ष्मेवातिष्ठदर्वता जयन्ती ।
विश्वे देवा अन्वमन्यन्त हृद्भिः समु श्रिया नासत्या सचेथे ॥
- 18 यदयातं दिवोदासाय वर्तिर्भरद्वाजायाश्विना ह्यन्ता ।
रेवदुवाह सचनो रथो वां वृषभश्च शिशुमारश्च युक्ता ॥
- 19 रयिं सुक्षत्रं स्वपत्यमायुः सुवीर्यं नासत्या वहन्ता ।
आ जह्नावीं समनसोप वाजैस्त्रिरहो भागं दधतीमयातं ॥
- 20 परिविष्टं जाहुषं विश्वतः सीं सुगेभिर्नक्तमूहथू रजोभिः ।
विभिन्दुना नासत्या रथेन वि पर्वतां अजरयू अयातं ॥११॥
- 21 एकस्या वस्तोरावतं रणाय वशमश्विना सनये सहस्रा ।

- 17 *Ā vām ratham duhitā Sūryasya kārshma-iva atishṭhat arvatā jayanti*
Viṣve devāḥ anu amanyanta hṛit-bhiḥ sam u śriyā nāsatyā sachethe.
- 18 *Yat ayātām Divaḥ-dāsāya vartih bharat-vājāya Aśvinā hayantā*
Revat uvāha sachanaḥ rathaḥ vām vṛishabhaḥ cha śiṣumāraḥ cha yuktā.
- 19 *Rayim su-kshatram su-apatyaṁ āyuh su-vīryam nāsatyā vahantā*
Ā Jahnāvim sa-manasā upa vājaih triḥ ahnaḥ bhāgam dadhatim ayātām.
- 20 *Pari-viṣṭam Jāhusham viṣvataḥ sim su-gebhiḥ naktam ūhathuḥ rajaḥ-bhiḥ*
Vi-bhindunā nāsatyā rathena vi parvatān ajarayū ayātām. (11)
- 21 *Ekasyāḥ vastoh āvataṁ raṇāya Vaśam Aśvinā sanaye sahasrā*

immos. 17 Vestrum currum filia Solis metam quasi assequitur equo, victrix: omnes dii id animadvertabant cordibus: cum felicitate, veraces! congregiamini. 18 Quum visitaretis Divodāsæ domicilium sacra parantis, Asvini vocati! tunc cibum divitiis sociatum advexit stillans currus vester; bos et squalus juncti erant. 19 Veraces! opulentiam robore insignem, et cibum prole conspicuum, fortibus filiis clarum advehentes, concordēs, Jahnus familiam cum alimentis adiistis, ter quotidiani sacrificii partem vobis offerentem. 20 Jāhusham, ab hostibus undique circumventum, velocibus noctu abduxistis splendentibus viis: veraces! permeante vehiculo montes adiistis, senii immunes! 21 Servastis Vasam, Asvini! ut singulis diebus gratas divitias millenarias nancisceretur: Indra sociati! liberales! necastis malignos

निरहतं दुच्छुना इन्द्रवन्ता पृथुश्रवसो वृषणावरातीः ॥

22 शरस्य चिदार्चत्कस्यावतादा नीचादुच्चा चक्रथुः पातवे वाः ।

शयवे चिन्नासत्या शचीभिर्जसुरये स्तर्यं पिप्यथुर्गी ॥

23 अवस्यते स्तुवते कृष्ण्याय ऋजूयते नासत्या शचीभिः ।

पशुं न नष्टमिव दर्शनाय विष्णापुं ददथुर्विष्वकाय ॥

24 दश रात्रीरशिवेना नव द्यूनवनञ्जं श्रुतमपस्वन्तः ।

विप्रुतं रेभमुदनि प्रवृत्तमुन्निन्यथुः सोममिव स्रुवेण ॥

25 प्र वां दंसांस्यश्विनाववोचमस्य पतिः स्यां सुगवः सुवीरः ।

उत पश्यन्नश्रुवं दीर्घमायुरस्तमिवेज्जरिमाणं जगम्यां ॥१२॥

Niḥ ahataṁ duchhunāḥ Indra-vantā Pṛithu-śravasāḥ vṛiṣhaṇau arātīḥ.

22 *Sarasya chit Ārchat-kasya avatāt ā nīchāt uchchā chakrathuḥ pātave vār*
Sayave chit nāsatyā śachībhiḥ jasuraye staryāṁ pipyathuḥ gām.

23 *Avasyate stuvate Kṛishṇiyāya ṛju-yate nāsatyā śachībhiḥ*
Paśuṁ na nashṭam-iva darśanāya Viṣṇāpvaṁ dadathuḥ Viṣvakāya.

24 *Daśa rātrīḥ aśivena nava dyūn ava-naddhaṁ śnathitaṁ ap-su antar*
Vi-prutaṁ Rebhaṁ udani pravṛiktaṁ ut ninyathuḥ somaṁ-iva sruveṇa.

25 *Pra vām dañsāñsi Aśvinau avochaṁ asya patiḥ syām su-gavaḥ su-vīraḥ*
Uta paśyan aśnuvan dīrghaṁ āyuh astaṁ-iva it jurimāṇaṁ jagamyām. (12)

Prithusravasis hostes. 22 Saræ quoque Richatkidæ ex puteo profundo sursum levastis bibendi caussa aquam: et Sayui defesso, veraces! efficacia vestra sterilem vaccam lacte implevistis. 23 Auxilium roganti laudatori Visvakæ, Krishnæ filio, rectitudinem amanti, veraces! facinoribus vestris, pecus velut perditum, conspiciendum Vishnāpvam filium restituistis. 24 Decem noctes et novem dies tristi vinculo ligatum, vulneratum, undas inter dejectum Rebham, in aqua dolore vexatum, sustulistis libamen velut patera. 25 Vestra facinora, Asvini! recitavi: hujusce prædii dominus sim, vaccis et viris clarus; atque videns, fruens longa vita, domicilium quasi senectutem adierim.

HYMNUS II. [CXVII.]

- १ मध्वः सोमस्याश्विना मदाय प्रत्नो होताविवासते वां ।
बर्हिष्मती रातिर्विश्रिता गोरिषा यातं नासत्योप वाजैः ॥
- २ यो वामश्विना मनसो जवीयानथः स्वश्वो विश आजिगाति ।
येन गच्छथः सुकृतो दुरोणं तेन नरा वर्तिरस्मभ्यं यातं ॥
- ३ ऋषिं नरावंहसः पाञ्चजन्यमृबीसादत्रिं मुञ्चथो गणेन ।
मिनन्ता दस्योरशिवस्य माया अनुपूर्वं वृषणा चोदयन्ता ॥
- ४ अश्वं न गूल्हमश्विना दुरेवैर्ऋषिं नरा वृषणा रेभमप्सु ।
सं तं रिणीथो विप्रुतं दंसोभिर्न वां जूर्यन्ति पूर्व्या कृतानि ॥

CXVII.

- १ *Madhvaḥ somasya Aṣvinā madāya pratnaḥ hotā ā vivāśate vām*
Barhishmatī rātiḥ vi-śritā gīḥ ishā yātaṁ nāsatyā upa vājaiḥ.
- २ *Yaḥ vām Aṣvinā manasaḥ javīyān rathaḥ su-aṣvaḥ viśaḥ ā-jigāti*
Yena gachhathaḥ su-kṛitaḥ duroṇaṁ tena narā vartīḥ asmabhyaṁ yātaṁ.
- ३ *Riṣiṁ narau añhasaḥ pāncha-janyaṁ ṛibisāt Atriṁ munchathaḥ gaṇena*
Minantā dasyoḥ aśivasya māyāḥ anu-pūrvaṁ vṛiṣaṇā chodayantā.
- ४ *Aśvaṁ na gūlhaṁ Aṣvinā duḥ-evaiḥ ṛiṣiṁ narā vṛiṣaṇā Rebhaṁ ap-su*
Sam taṁ riṇīthaḥ vi-prutaṁ daṁsaḥ-bhiḥ na vām jūryanti pūrvyā kṛitāni.

CXVII.

¹ Asvini! ut dulci libamine gaudeatis, antiquus sacrificator colit vos: stragulo instructum adest sacrificium; a sacerdotibus observata est cantilena: cum cibo huc accedite, veraces! cum viribus. ² Qui vester, Asvini! mente velocior currus, bonis equis junctus, homines adit, quo visitatis viri pia agentis domicilium, cum eo ad domum nostram accedite. ³ Vatem, viri! inter quinque tribus versantem, Atrim, fædo ex carcere liberastis, cum turba filiorum ipsius, frangentes inimici infesti præstigias, easque deinceps repellentes, liberales! ⁴ Equum velut, Asvini! viri liberales! Rebham illum, ab Asuris, ægre appropinquandis, opertum aquis, restituistis læsum, opitulationibus vestris: non vestra oblitterantur pristina facinora. ⁵ Jacentem

- 5 सुषुप्तांसं न निऋतेरूपस्थे सूर्ये न दत्त्वा तमसि क्षियन्तं ।
 शुभे रुक्मं न दर्शितं निखातमुदूपथुरश्विना वन्दनाय ॥१३॥
 6 तद्वां नरा शंस्यं पज्रियेण कक्षीवता नासत्या परिज्मन् ।
 शफादश्वस्य वाजिनो जनाय शतं कुम्भां असिञ्चतं मधूनां ॥
 7 युवं नरा स्तुवते कृष्ण्याय विष्णापुं ददथुर्विश्वकाय ।
 घोषायै चित्पितृषदे दुरोणे पतिं जूर्यन्त्या अश्विनावदतं ॥
 8 युवं श्यावाय रुशतीमदतं महः क्षोणस्याश्विना कण्वाय ।
 प्रवाचं तदृषणा कृतं वां यन्नार्षदाय ब्रवो अध्यधतं ॥
 9 पुरू वपींस्यश्विना दधाना नि पेदव उहथुराशुमश्वं ।

- 5 *Susupvāṁsaṁ na niḥ-riteḥ upa-sṭhe sūryaṁ na dasrā tamasi kshiyantaṁ*
Subhe rukmaṁ na darṣataṁ ni-khātaṁ ut ūpathuḥ Aṣvinā Vandanāya. (13)
 6 *Tat vāṁ narā śaṁsyaṁ Pajriyeṇa Kakshīvatā nāsatyū pari-jman*
Saphāt aṣvasya vājinaḥ janāya śataṁ kumbhān asinchataṁ madhūnāṁ.
 7 *Yuvaṁ narā stuvate Kṛishṇiyāya Viṣṇā-apvaṁ dadathuḥ Viṣvakāya*
Ghoshāyai chit pitṛi-sade duroṇe patiṁ jūryantyai Aṣvinau adattaṁ.
 8 *Yuvaṁ śyāvāya ruśatīṁ adattaṁ mahāḥ kṣhoṇasya Aṣvinā Kaṇvāya*
Pra-vāchyaṁ tat vṛishanā kṛitaṁ vāṁ yat Nārsadāya bravaḥ adhi-adhattaṁ.
 9 *Puru varpāṁsi Aṣvinā dadhānā ni Pedave ūhathuḥ āśuṁ aśvaṁ*

quasi terræ in gremio, solem quasi in caligine degentem, splendendi caussa
 creatum jubar quasi mirabile defossum, sursum levastis Vandanam, conspi-
 ciendi Asvini! ⁶ Illud vestrum, viri veraces! *facinus* celebrandum est a
 Pajrida Kakshīvante, ut *voti* compos fiat: ex ungula equi velocis homini
 centum vasa effudistis dulcium *liquorum*. ⁷ Vos, viri! Visvakæ Krishnidæ,
 vos laudanti, Vishnāpvam *filium perditum* restituistis: Ghoshæque, paterno in
 domicilio senescenti, maritum dedistis, Asvini! ⁸ Vos fusco *vati* candidam
 uxorem dedistis, et lucem cæco Kanvæ, Asvini! Celebrandum est illud faci-
 nus vestrum, liberales! quod Nrishadæ filio auditum largiti estis. ⁹ Multas
 species effingentes, Asvini! Pedui attulistis celerem equum, mille *thesauros*
 conferentem, velocem, invictum, hostes ferientem, celebrandum, sospitan-

- सहस्रसां वाजिनमप्रतीतमहिहानं श्रवस्यं तरुत्रं ॥
- 10 एतानि वां श्रवस्या सुदानू ब्रह्मांगुषं सदनं रोदस्योः ।
यद्वां पज्रासो अश्विना हवन्ते यातमिषा च विदुषे च वाजं ॥१४॥
- 11 सूनोर्मानेनाश्विना गृणाना वाजं विप्राय भुरणा रदन्ता ।
अगस्त्ये ब्रह्मणा वावृधाना सं विस्पलां नासत्यारिणीतं ॥
- 12 कुह यान्ता सुष्ठुतिं काव्यस्य दिवो नपाता वृषणा शयुत्रा ।
हिरण्यस्येव कलशं निखातमुदपथुर्दशमे अश्विनाहन् ॥
- 13 युवं चवानमश्विना जरन्तं पुनर्युवानं चक्रथुः शचीभिः ।
युवो रथं दुहिता सूर्यस्य सह श्रिया नासत्यावृणीत ॥
- 14 युवं तुमाय पूर्वेभिरेवैः पुनर्मन्यावभवतं युवाना ।

Sahasra-sām vājinam aprati-itam ahi-hanam śravasyam tarutram.

- 10 *Etāni vām śravasya su-dānu brahma āngūṣham sadanam rodasyoh
Yat vām Pajrasah Aśvinā havante yātam iṣā cha vidushe cha vājam. (14)*
- 11 *Sūnoḥ mānena Aśvinā grīṇanā vājam vipraya bhuraṇā radantā
Agastye brahmaṇā vavṛdhānā saṁ Viṣpalām nāsatyā arīṇitam.*
- 12 *Kuḥa yāntā su-stuṭim Kāvyaśya divaḥ napātā vṛṣhaṇā Sayu-trā
Hiraṇyasya-iva kalaśam ni-khātām ut ūpathuḥ daśame Aśvinā ahan.*
- 13 *Yuvaṁ Chyavānam Aśvinā jarantaṁ punaḥ yuvānam chakrathuḥ śachībhiḥ
Yuvoh ratham duhitā Sūryasya saha śriyā nāsatyā avṛṇita.*
- 14 *Yuvaṁ Tuḡrāya pūrvyebhiḥ evaiḥ punaḥ-manyau abhavataṁ yuvānā*

tem. ¹⁰ Hæc vestra facinora celebranda sunt, bona dantes! hymnus modulabilis, vos concilians, recitatur vobis in terra cœloque versantibus: quum vos Pajridæ vocant, Asvini! venite cum cibo, sapientique alimentum date. ¹¹ Filii prece laudati, Asvini! cibum *Bharadvājæ* sapienti dantes, sustentatores! Agastyæ laude amplificati, Vispalām restituisitis, veraces! ¹² Ubinam, accedentes ad laudem a Kavida recitatam, cœli filii! liberales! Sayum servantes! auri plenum velut vas defossum, sursum levastis *Rebham* decimo die, Asvini? ¹³ Vos, Asvini! Chyavānam vātem senescentem rursus juvenem fecistis operibus vestris: vestrum currum filia Solis cum splendore

- युवं भुज्यमर्णसो निः समुद्राद्विभिरूहथुःशृङ्गेभिरश्वैः ॥
 15 अजोहवीदश्विना तौम्यो वां प्रोल्लहः समुद्रमथथिर्जगन्वान् ।
 निष्टमूहथुः सुयुजा रथेन मनोजवसा वृषणा स्वस्ति ॥१५॥
 16 अजोहवीदश्विना कर्तिका वामास्नो यत्सीममुञ्चतं वृकस्य ।
 वि जयुषा ययथुः सन्वद्रेजीतं विष्वाचो अहतं विषेण ॥
 17 शतं मेषान्वृक्ये मामह्वानं तमः प्रणीतमशिवेन पित्रा ।
 आक्षी ऋज्राश्वे अश्विनावधत्तं ज्योतिरन्धाय चक्रथुर्विचक्षे ॥
 18 शुनमन्धाय भरमह्वयत्सा वृकीरश्विना वृषणा नरेति ।
 जारः कनीन इव चक्षदान ऋज्राश्वः शतमेकं च मेषान् ॥

Yuvaṁ Bhujyūṁ arṇasaḥ niḥ samudrāt vi-bhiḥ ūhathuḥ ṛjrebhiḥ aṣvaih.

- 15 *Ajohavīt Aṣvinā Taugryaḥ vām pra ūlhaḥ samudraṁ avyathih jaganvān*
Niḥ taṁ ūhathuḥ su-yujā rathena manaḥ-javasā ṛṣhaṇā svasti. (15)
 16 *Ajohavīt Aṣvinā vartikā vām āsnaḥ yat sīm amunchataṁ ṛrikasya*
Vi jayushā yayathuḥ sānu adreḥ jātāṁ vishvāchaḥ ahataṁ vishēṇa.
 17 *Ṣataṁ meshān ṛrikye mamahānaṁ tamaḥ pra-nītaṁ aṣivena pitrā*
Ā akṣhī Ṛjra-aṣve Aṣvinau adhattāṁ jyotiḥ andhāya chakrathuḥ vi-chakṣhe.
 18 *Ṣunaṁ andhāya bharaṁ ahvayat sā ṛrikīḥ Aṣvinā ṛṣhaṇā narā iti*
Jāraḥ kanīnaḥ-iva chakshadānaḥ Ṛjra-aṣvaḥ ṣataṁ ekaṁ cha meshān.

circumdedit, veraces! ¹⁴ Vos Tugræ, *Bhujyuis patri*, antiquis hymnis denuo laudandi fuistis, juvenes! vos Bhujyum maris ex æquore volantibus evexistis velocibus equis. ¹⁵ Vocavit, Asvini! Tugræ filius vos, evectus, oceanum incolumis transiens: eum tulistis bene juncto curru, mentis instar veloci, liberales! feliciter. ¹⁶ Vocavit, Asvini! passer *femella* vos, quum eam liberaretis ex ore lupi: vincenti curru adiistis altitudinem montis; filium *Asuræ* omnia pervadentis necastis veneno. ¹⁷ Centum arietes lupæ sacrificantem, in caliginem ductum ab immani patre,—oculos *Rijrásvæ* restitistis, Asvini! visum cæco fecistis, ad circumspiciendum. ¹⁸ Salutem cæco *Rijrásvæ*, visum scilicet, quo vitam sustentaret, adprecatura, vos invocavit illa lupa, "Asvini! liberales! viri!" sic loquens: amator juvenis velut,

- 19 मही वामूतिरश्विना मयोभूस्त त्नामं धिष्ण्या संरिणीथः ।
 अथा युवामिदह्यत्पुरन्धिरागच्छतं सीं वृषणाववोभिः ॥
- 20 अधेनुं दस्त्रा स्तर्यं विषक्तामपिन्वतं शयवे अश्विना गां ।
 युवं शचीभिर्विमदाय जायां न्यूहथुः पुरुमित्रस्य योषां ॥ १६ ॥
- 21 यवं वृकेणाश्विना वपन्तेषं दुहन्ता मनुषाय दस्त्रा ।
 अभि दस्युं बकुरेणा धमन्तोर् ज्योतिश्चक्रथुरार्याय ॥
- 22 आथर्वणायाश्विना दधीचे श्वं शिरः प्रत्यैरयतं ।
 स वां मधु प्रवोचदृतायन्त्वाष्टं यदस्त्रावपिकक्ष्यं वां ॥
- 23 सदा कवी सुमतिमाचके वां विश्वा धियो अश्विना प्रावतं मे ।

- 19 *Mahī vām ūtiḥ Aśvinā mayāḥ-bhūḥ uta srāmaṁ dhishnyā sam rinīṭhaḥ*
Atha yuvām it ahvayat puram-dhiḥ ā agachhataṁ sīm vṛiṣṇanau avah-bhiḥ.
- 20 *Adhenum dasrā staryam vi-saktām apinvataṁ Sayave Aśvinā gām*
Yuvam śachībhiḥ Vi-madāya jāyām ni-ūhathuḥ Puru-mitrasya yoshām. (16)
- 21 *Yavam vṛikeṇa Aśvinā vapantā isham duhantā manushāya dasrā*
Abhi dasyum bakureṇa dhamantā uru jyotiḥ chakrathuḥ āryāya.
- 22 *Ātharvanāya Aśvinā Dadhiche aśvyaṁ śiraḥ prati airayataṁ*
Saḥ vām madhu pra vochat ṛita-yan Tvāshtram yat dasrau api-kakshyam vām.
- 23 *Sadā kavī su-matiṁ ā chake vām viśvāḥ dhīyaḥ Aśvinā pra avataṁ me*

Rijrásvas largitus est centum et unum arietes. ¹⁹ Magna vestra opitulatio, Asvini! salutem efficiens est, atque vulneratum, voce laudandi! sanastis: itaque vos invocat hymnus noster; accedite ad eum, largitores! cum auxiliis.

²⁰ Nondum lactantem, Asvini liberales! juvencam, gracilem, lacte implevistis Sayui vaccam: vos operibus vestris ad Vimadam detulistis uxorem Purumitræ juvenem. ²¹ Hordeum aratro serentes, Asvini! cibum elicientes homini, liberales! inimicum fulmine ferientes, magnam lucem fecistis sapienti. ²² Asvini! Atharvanis filio Dadhyachi equinum caput dedistis; is vobis dulcem scientiam impertiit, veritatis amans, a Tvashtri acceptam, quæ capitalis est, liberales! vobis. ²³ Semper, sapientes! favorem imploro vestrum: cunctas preces protegente meas, Asvini! Nobis opulentiam ma-

- अस्मो रयिं नसत्या बृहन्तमपत्यसाज्जं श्रुत्यं रराथां ॥
 24 हिरण्यहस्तमश्विना रराणा पुत्रं नरा वधिमत्या अदत्तं ।
 त्रिधा ह श्यावमश्विना विकस्तमुज्जीवस्य ऐरयतं मुदान् ॥
 25 एतानि वामश्विना वीर्याणि प्र पूर्याण्ययवो वोचन् ।
 ब्रह्म कृण्वन्तो वृषणा युवभ्यां सुवीरासो विदथ्यमावदेम ॥१७॥

[HYMNUS-III. [CXVIII.]

- 1 आ वां रथो अश्विना श्येनपत्वा सुमृलीकः स्ववां यात्ववीङ् ।
 यो मर्त्यस्य मनसो जवीयान्त्रिवन्धुरो वृषणा वातरंहाः ॥
 2 त्रिवन्धुरेण त्रिवृता रथेन त्रिचक्रेण सुवृतायातमवीक् ॥

Asme rayiṁ nāsatyā bṛihantaṁ apatya-sāchaṁ śrutyaṁ rarāthāṁ.

- 24 *Hiranya-hastaṁ Aṣvinā rarānā putraṁ narā vadhri-matyāḥ adattaṁ*

Tridhā ha Śyāvaṁ Aṣvinā vi-kastaṁ ut jīvase airayataṁ su-dānū.

- 25 *Etāni vām Aṣvinā vīryāṇi pra pūrvyāṇi āyavaḥ avoḥan*

Brahma kṛiṇvantah vṛishaṇā yuva-bhyām su-virāsaḥ vidathaṁ ā vadema. (17)

CXVIII.

- 1 *Ā vām rathaḥ Aṣvinā śyena-patvā su-mṛilikaḥ sva-vān yātū arvāḥ*

Yāḥ martyasya manasaḥ javiyān tri-vandhuraḥ vṛishaṇā vāta-rañhāḥ.

- 2 *Tri-vandhureṇa tri-vṛita rathena tri-chakreṇa su-vṛitā ā yūtaṁ aroḍk*

gnam, veraces! prole sociatani, celebrabilem largimini. 21 Hiranyahastam nomine filium, Asvini! largitores! viri! mulieri debilem maritum nactæ dedistis: Syavam, ter laceratum, ut revivisceret excitastis, Asvini liberales! 25 Hæc vestra facinora pristina, Asvini! majores mei prædicarunt: hymnum facientes vobis, liberales! fortibus viris gaudentes, sacrificium prædicemus.

CXVIII.

1 Vester currus, Asvini! accipitris instar volans, læta felicitate præditus, dives, venito huc, qui hominis mente ocior est, tribus postibus instructus, venti instar velox, liberales! 2 Tribus postibus instructo, tergeminum mundum percurrente vehiculo, tribus rotis innitente, celeriter vecto, accedite

- पिन्वतं गा जिन्वतमर्वतो नो वर्धयतमश्विना वीरमस्मे ॥
 ३ प्रवद्यामना सुवृता रथेन दत्ताविमं शृणुतं श्लोकमद्रेः ॥
 किमङ्ग वां प्रत्यवर्तिं गमिष्ठाहुर्विप्रासो अश्विना पुराजाः ॥
 ४ आ वां श्येनासो अश्विना वहन्तु रथे युक्तास आशवः पतङ्गाः ॥
 ये अप्सुरो दिव्यासो न गृध्रा अभि प्रयो नासत्या वहन्ति ॥
 ५ आ वां रथं युवतिस्तिष्ठदत्र जुष्टी नरा दुहिता सूर्यस्य ॥
 परि वामश्वा वपुषः पतङ्गा वयो वहन्त्वरूपा अभीके ॥१८॥
 ६ उद्वन्दनमैरतं दंसनाभिरुद्रेभं दत्ता वृषणा शचीभिः ॥
 निष्टौम्यं पारयथः समुद्रान्पुनश्चवानं चक्रथुर्यवानं ॥

Pinvataṁ gāḥ jinivataṁ arvataḥ naḥ vardhayataṁ Aśvinā vīraṁ asme.

३ *Pravat-yāmanā su-vṛitā rathena dasrau imaṁ śṛiṇutaṁ ślokaṁ adreḥ
 Kiṁ anga vāṁ prati avartim gamishṭhā āhuḥ viprāsaḥ Aśvinā purā-jāḥ.*

४ *Ā vāṁ śyenāsaḥ Aśvinā vahantu rāthe yuktāsaḥ āśavaḥ patangāḥ
 Ye ap-turaḥ divyāsaḥ na gṛidhrāḥ abhi prayāḥ nāsatyā vahanti.*

५ *Ā vāṁ rathaṁ yuvatiḥ tiṣṭhat atra juṣṭvī narā duhitā Sūryasya
 Pari vāṁ aśvāḥ vapuṣaḥ patangāḥ vayaḥ vahantu arushāḥ abhīke. (18)*

६ *Ut Vandanaṁ airataṁ daṁśanābhīḥ ut Rebhaṁ dasrā vṛiṣhaṇā śachībhiḥ
 Niḥ Taugryaṁ pārayatāḥ samudrān punar Chyavānaṁ chakrathuḥ yuvānaṁ.*

huc: lacte plenas facite vaccas, exsatiare equos nostros; augete, Asvini! strenuam prolem nobis. ³ Celeriter eunte, bene currente curru huc aggressi, liberales! hanc audite precem laudatoris: quid? o Asvini! vos ad inopiam arcendam paratissimos perhibuerunt sapientes pristini. ⁴ Vos, Asvini! accipitres velunt curru juncti, veloces, alati, qui, vulturum instar, aquæ sicut rapidorum, in cælo degentium, ad sacrificium vos vehunt, veraces! ⁵ Vestrum currum virgo conscendit tunc, dilecta filia Solis, viri! vos equi pulchri, alati, celeres, circumvehunt coruscantes ad viciniam nostram. ⁶ Sursum tulistis Vandana auxiliis vestris, sursum tulistis Rebham, largitores liberales! facinoribus: Tugræ filium juvastis ut trajiceret maria;

- 7 युवमत्रये वनीताय तप्तमूर्जमोमानमश्विनावधत्तं ॥
 युवं कण्वायापिरिप्लाय चक्षुः प्रत्यधत्तं सुष्टुतिं जुजुषाणा ॥
- 8 युवं धेनुं शयवे नाधितायापिन्वतमश्विना पूथीय ॥
 अमुञ्चतं वर्तिकामंहसो निः प्रति जंघां विषपलाया अधत्तं ॥
- 9 युवं श्वेतं पेदव इन्द्रजूतमहिहनमश्विनादत्तमश्वं ॥
 जोहूत्रमर्यो अभिभूतिमुयं सहस्रसां वृषणं वीडूङ्गं ॥
- 10 ता वां नरा स्ववसे सुजाता हवामहे अश्विना नाधमानाः ॥
 आ न उप वसुमता रथेन गिरो जुषाणा सुविताय यातं ॥
- 11 आ श्येनस्य जवसा नूतनेनास्मे यातं नासत्या सजोषाः ॥

- 7 *Yuvañ Atraye ava-nītāya taptam ūrjam omānam Aṣvinau adhattañ*
Yuvañ Kaṇvāya api-riptāya chakshuḥ prati adhattañ su-stutiñ jujushānā.
- 8 *Yuvañ dhenuñ Śayave nādhitāya apinvatañ Aṣvinā pūrvyāya*
Amunchatañ vartikāñ añhasaḥ niḥ prati janghāñ Viṣpalāyāḥ adhattañ.
- 9 *Yuvañ śvetañ Pedave Indra-jūtañ ahi-hanañ Aṣvinā adattañ aśvañ*
Johūtrañ aryāḥ abhi-bhūtiñ ugrañ sahasra-sāñ vṛishaṇañ vīlu-angañ.
- 10 *Tā vāñ narā su avase su-jātā havāmahe Aṣvinā nādhamānāḥ*
Ā naḥ upa vasu-matā rathena giraḥ jushāṇā suvitāya yātāñ.
- 11 *Ā śyenasya javasā nūtanena asme yātāñ nāsatyā sa-joshāḥ*

rursus Chyavānam fecistis juvenem. ⁷ Vos Atri in carcerem deducto, fervidum ignem extinguentes, cibum salutarem dedistis, Asvini! vos Kanvæ cæco visum restituistis, bonæ laudis amantes. ⁸ Vos vaccam Sayui precanti, seni, implevistis lacte, Asvini! liberastis passerem femellam ex ærumna; crus Vispalæ restituistis. ⁹ Vos album Pedui equum, ab Indra vobis concessum, inimicos ferientem, dedistis, Asvini! altisonum, hostis devictorem, terribilem, mille thesauros conferentem, admissarium, robustum. ¹⁰ Eosdem vos, viri! bene nati! Asvini! rite auxilio vocamus, opes desiderantes: ad nos divite cum curru, hymnos nostros comprobantes, gaudii caussa venite. ¹¹ Accipitris velocitate alacri ad nos accedite, veraces! eo-

हवे हि वामश्विना रातहयः शश्वत्तमाया उषसो व्युष्टौ ॥१९॥

HYMNUS IV. [CXIX.]

- १ आ वां रथं पुरुमायं मनोजुवं जीराश्वं यज्ञियं जीवसे हुवे ।
सहस्रकेतुं वनिनं शतद्वसुं श्रुष्टीवानं वरिवोधामभि प्रयः ॥
- २ उर्ध्वी धीतिः प्रत्यस्य प्रयामन्यधायि शस्मन्त्समयन्त आ दिशः ।
स्वदामि घर्मे प्रतियन्त्यूतय आ वामूजीनी रथमश्विनारूहत् ॥
- ३ सं यन्मिथः पस्पृधानासो अगमत शुभे सखा अमिता जायवो रणे ।
युवोरह प्रवणे चेकिते रथो यदश्विना वहथः सूरिमा वरं ॥
- ४ युवं भुज्युं भुरमाणं विभिर्गतं स्वयुक्तिभिर्निवहन्ता पितृभ्य आ ।

Have hi vām Aśvinā rāta-havyaḥ śaśvat-tamāyāḥ Ushasaḥ vi-ushṭau. (19)

CXIX.

- १ *Ā vām rathaṁ puru-māyaṁ manaḥ-juvaṁ jīra-aśvaṁ yajniyaṁ jīvase huve*
Sahasra-ketuṁ vaninaṁ śatat-vasuṁ śruṣṭī-vānaṁ varivaḥ-dhām abhi prayāḥ.
- २ *Ūrdhvā dhitiḥ prati asya pra-yāmani adhāyi śasman saṁ ayante ā diśaḥ*
Svadāmi gharmāṁ prati yanti ūtayaḥ ā vām Ūrjānī rathaṁ Aśvinā aruhat.
- ३ *Saṁ yat mithaḥ paspṛdhānāsaḥ agmata śubhe sakhāḥ amitāḥ jāyavaḥ rane*
Yuvoḥ aha pravaṇe chekīte rathaḥ yat Aśvinā vahathaḥ sūriṁ ā varaṁ.
- ४ *Yuvaṁ Bhujyuṁ bhuramaṇaṁ vi-bhiḥ gataṁ svayukti-bhiḥ ni-vahantā pitṛi-bhyaḥ ā*

rundem gaudiorum participes! voco enim vos, Asvini! offerendo sacrificio instructus, æternæ Auroræ ad primam lucem.

CXIX.

¹ Vestrum currum mirabilem, mentis instar celerem, velocibus equis iunctum, sacris honorandum, vivendi caussa invoco, mille vexillis instructum, aqua præditum, centum thesauris gaudentem, rapidum, opes conferentem, propter cibum. ² Sursum mens nostra propter illius adventum erigitur hymno; perveniunt ad Asvinos laudes nostræ: dulcem facio hunc liquorem: accedunt opitulatores: vestrum Urjání currum ascendit, Asvini! ³ Quum inter se certaturi congregiuntur, splendidæ opulentia caussa, consociati viri innumeri, victoriæ appetentes in pugna, tunc vester utique humi conspicitur currus, quo vehimini ad militem egregium, Asvini! ⁴ Vos Bhujyum vec-

- यासिष्टं वर्तिर्वृषणा विजेन्यं दिवोदासाय महि चेति वामवः ॥
 ५ युवोरश्विना वपुषे युवायुजं रथं वाणी येमतुरस्य शार्ध्यं ।
 आ वां पतित्वं संख्याय जग्मुषी योषावृणीत जेन्या युवां पती ॥२०॥
 ६ युवं रेभं परिषूतेरुथथो हिमेन घर्मं परितप्तमत्रये ।
 युवं शयोरवसं पिप्यथुर्गवि प्र दीर्घेण वन्दनस्तार्यायुषा ॥
 ७ युवं वन्दनं निर्ऋतं जरण्यया रथं न दत्त्वा करणा समिन्वथः ।
 क्षेत्रादा विप्रं जनथो विपन्यया प्र वामत्र विधते दंसना भुवत् ॥
 ८ अगच्छतं कृपमाणं परावति पितुः स्वस्य त्यजसा निबाधितं ।
 स्वर्वतीरित उतीर्युवोरह चित्रा अभीके अभवन्नभिष्टयः ॥

Yāsishṭam vartih vṛishanā vi-jenyaṁ Divah-dāsāya mahi cheti vām avah.

५ *Yuvoḥ Aṣvinā vapushe yuvā-yujam ratham vāṇi yematuḥ asya śardhyaṁ*
Ā vām pati-tvam sakhyāya jagmushi yoshā avṛiṇīta jenyā yuvām patī. (20)

६ *Yuvaṁ Rebham pari-sūteḥ urushyathah himena gharmam pari-taptam Atraye*
Yuvaṁ Sayoḥ avasam pipyathuh gavi pra dīrghēṇa Vandanaḥ tāri āyushā.

७ *Yuvaṁ Vandanaṁ niḥ-ṛitam jaranyayā ratham na dasrā karaṇā sam invathah*
Kshetrāt ā vipram janathah vipanyayā pra vām atra vidhāte daṁsanā bhuvat.

८ *Agachhataṁ kṛipamāṇam parā-vati pituh svasya tyajasā ni-bādhitam*
Svāḥ-vatih itah ūtiḥ yuvoh aha chitrāḥ abhike abhavan abhishtayah.

tum aligeris *equis*, perditum, vestris jumentis portantes ad parentes *ejus*, adiistis domum longe remotam, largitores ! Divodāsæ magna innotuit vestra opitulatio. ⁵ Asvini ! splendoris caussa a vobis paratum currum laude digni *equi vestri* tulerunt ad ipsius metam : vestrum principatum mulier, ad consortium *vestrum* profecta, elegit ; victa vos *elegit* maritos. ⁶ Vos Rebham e certamine servastis ; frigore *temperastis* calorem fervidum Atri : vos *lac*, Sayuis subsidium, auxistis vaccæ ; longa Vandanas ditatus est vita. ⁷ Vos Vandanam, confectum senio, currum velut, conspiciendi ! efficaces ! attigistis : ex utero vatem generatis, laudis caussa : vestra hic sacrificanti opitulatio adsit. ⁸ Adiistis *Bhujyum*, vos laudantem longinquo *in loco*, patris sui derelictione contristatum : prompta igitur auxilia vestra utique varia

- ९ उत स्या वां मधुमन्मक्षिकारपन्मदे सोमस्यौशिजो हुवन्यति ।
 युवं दधीचो मन आविवासथो ऽथा शिरः प्रति वामश्वं वदत् ॥
 १० युवं पेदवे पुरुवारमश्विना स्पृधां श्वेतं तरुतारं दुवस्यथः ।
 शर्यैरभिद्युं पृतनासु दुष्टरं चकृत्यमिन्द्रमिव चर्षणीसहं ॥२१॥

HYMNUS V. [CXX.]

- १ का राधद्वोत्राश्विना वां कोवां जोष उभयोः । कथा विधात्यप्रचेताः ॥
 २ विद्वांसाविद्भूरः पृच्छेदविद्वानित्यापरोअचेताः । नू चिन्नु मर्ते अक्रौ ॥
 ३ ता विद्वांसा हवामहे वां ता नो विद्वांसा मन्म वोचेतमद्य ।
 प्रार्चयमानो युवाकुः ॥

- ९ *Uta syā vām madhu-mat makshikā arapat made somasya Auṣijāḥ huwanyati*
Yuvaṁ Dadhīchaḥ manaḥ ā vivāsathāḥ atha śiraḥ prati vām aśvyaṁ vadat.
 १० *Yuvaṁ Pedave puru-vāraṁ Aśvinā spṛidhām śvetaṁ tarutāraṁ duvasyathāḥ*
Saryaiḥ abhi-dyūṁ pṛitanāsu dustaraṁ charkṛityaṁ Indraṁ-iva charshaṇi-sahaṁ.

CXX.

[(21)]

- १ *Kā rādhat hotrā Aśvinā vām kaḥ vām joshe ubhayoḥ kathā vidhāti apra-chetāḥ.*
 २ *Vidvāṁsau it duraḥ pṛichhet avidvān itthā aparaḥ achetāḥ nu chit nu marte akrau.*
 ३ *Tā vidvāṁsā havāmahe vām tā naḥ vidvāṁsā manma vochetaṁ adya*
Pra ārchat dayamānaḥ yuvākūḥ.

in discrimine sunt exoptanda. ९ Etiam illa vos mellifica apis laudavit ; propter gaudium libaminis Usijis filius vos invocat : vos Dadhyachis menti obsequuti estis ; deinde caput vos equinum alloquutum est. १० Vos Pedui equum a multis expetitur, pugnacem, album, sospitatorem dedistis, Asvini ! nitidum, a pugnatoribus in praeliis ægre vincendum, cuivis operi idoneum, Indram velut mortalium debellatorem.

CXX.

१ Quænam invocatio, Asvini ! placabit vos ? quisnam par est vestræ conciliationi amborum ? quonammodo vos coluerit homo parum intelligens ? २ Omniscios vos utique vias interroget vir nescius ita : quisquis alius ignarus est : celeriter sane, celeriter mortali Asvini invicti donum conferunt. ३ Illos sa-

- 4 विपृच्छामि पाक्या न देवान्वषट्कृतस्याद्भुतस्य दत्ता ॥
पातं च सखसो युवं च रभ्यसो नः ॥
- 5 प्र या घोषे भृगवाणे न शोभे यया वाचा यजति पज्जियो वां ॥
प्रेषयुर्न विद्वान् ॥२२॥
- 6 श्रुतं गायत्रं तक्वानस्याहं चिद्धि ररेभाश्विना वां ॥
आक्षी शुभस्पती दन् ॥
- 7 युवं स्वास्तं महो रन्युवं वा यन्निरततंसतं ॥
ता नो वसू सुगोपा स्यातं पातं नो वृकादघायोः ॥
- 8 मा कस्मै धातमभ्यमित्रिणे नो माकुत्रा नो गृहेभ्यो धेनवो गुः ॥

4 *Vi prichhāmī pākyā na devān vashaṭ-kṛitasya adbhutasya dasrā*
Pātaṁ cha sahyasaḥ yuvaṁ cha rabhyasaḥ naḥ.

5 *Pra yā Ghoshe Bhṛigavāṇe na śobhe yayā vāchā yajati Pajriyaḥ vām*
Pra isha-yuḥ na vidvān. (22)

6 *Srutaṁ gāyatraṁ takavānasya ahaṁ chit hi rirebha Aṣvinā vām*
Ā akshī śubhaḥ patī dan.

7 *Yuvaṁ hi āstaṁ mahaḥ ran yuvaṁ vā yat niḥ-atataṁsataṁ*
Tā naḥ vasū su-gopā syātaṁ pātaṁ naḥ ṛikāt agha-yoḥ.

8 *Mā kasmai dhātaṁ abhi amitriṇe naḥ mā akutra naḥ grīhebhyaḥ dhenavaḥ guḥ*

pientes vocamus vos; vos nobis omniscii laudem dicatis hodie: vos veneror, sacra faciens, vestri amans. ⁴ Oro haud immaturos *sapientia* deos, oblato egregii *libaminis* consumtores; vos servate fortes robustosque nos. ⁵ Oro vos hymno, qui Ghoshæ filio Bhṛiguique placuit, quo veneratur Pajriyas vos, æque ac cibum desiderans sapiens. ⁶ Audite carmen *hominis*, cæco gressu huc illuc lati: sicut ego scilicet vos laudavi, Asvini! oculos recuperans, læti *operis* tutatores! ⁷ Vos quidem estis magnæ *opulentia* datores, vosque *eandem* aufertis: vos nobis, domicilii largitores! boni custodes sitis: protegite nos a latrone infesto. ⁸ Ne cuiquam tradatis inimico nos: ne ullibi nostris e domiciliis vaccæ discedant, uberibus nos alentes,

स्तनाभुजो अशिष्वीः ॥

९ दुहीयन्मित्रधितये युवाकु राये च नो मिमीतं वाजवत्यै ॥

इषे च नो मिमीतं धेनुमत्यै ॥

10 अश्विनोरसनं रथमनश्वं वाजिनीवतोः ॥ तेनाहं भूरि चाकन ॥

11 अयं समह मा तनूद्याते जनां अनु ॥ सोमपेयं सुखो रथः ॥

12 अध स्वप्नस्य निर्विदे भुञ्जतश्च रेवतः ॥ उभाता बन्नि नश्यतः ॥ २३ ॥

CAPUT DECIMUM OCTAVUM.

HYMNUS I. [CXXI.]

1 कदित्या नृः पात्रं देवयतां श्रवज्ञिरो अङ्गिरसां तुरण्यन् ॥

प्र यदानङ्घ्रि आ हर्म्यस्योरु क्रंसते अध्वरे यजत्रः ॥

Stana-bhujah aṣiṣvīh.

9 *Duhīyan mitra-dhitaye yuvāku rāye cha naḥ mimītaṁ vāja-vatyai*

Ishe cha naḥ mimītaṁ dhenu-matyai.

10 *Aṣvinoḥ asanaṁ rathaṁ anaṣvaṁ vājini-vatoḥ tena ahaṁ bhūri chākana.*

11 *Ayaṁ samaha mā tanu ūhyāte janān anu soma-peyaṁ su-khaḥ rathaḥ.*

12 *Adha svapnasya niḥ vide abhunjataḥ cha revataḥ ubhā tā basri naṣyataḥ. (23)*

CXXI.

1 *Kat itthā nṛīn pātraṁ deva-yatāṁ śravat girah Angirasūṁ turanyan*

Pra yat āna! viṣaḥ ā harmyasya uru kraṁsate adhvare yajatraḥ.

prole orbatæ. 9 *Divitias* eliciant ad amicorum sustentationem *homines* vos amantes: opulentiaque nos date, vigore claræ, ciboque nos date, vaccis insigni. 10 *Asvinorum* robur dantium obtinui currum, equis destitutum: illo ego multam *opulentiam* nancisci cupio. 11 Tu, divitiis prædite *currus!* me auge: vehitur ad homines, ad libaminis potum, lætificans currus. 12 Nunc soporis nescius *sum*, æque ac *viri* divitis, *alios* non adjuvantis: ambo illi cito pereunt.

CXXI.

1 *Quandonam Indras* viros protegens deos colentium audiet cantilenas ita *prolatas* Angirasidarum, divitias conferens? quum adit homines palatii;

- २ स्तम्भीद्ध द्यां स धरुणं प्रुषायद्भुवीजाय द्रविणं नरो गोः ॥
 अनु स्वजां महिषश्क्षत व्रां मेनामश्वस्य परि मातरं गोः ॥
 ३ नक्षत्रवमरुणीः पूर्वे राद तुरो विशामङ्गिरसामनु द्युन् ॥
 तक्षद्वज्रं नियुतं तस्तम्भद्द्यां चतुष्पदे नर्याय द्विपादे ॥
 ४ अस्य मदे स्वर्थं दा ऋतायापीवृतमुत्त्रियाणामनीकं ॥
 ✕ यद्ध प्रसर्गे निककुम्भिवर्तदप द्रुहो मनुषस्य दुरो वः ॥
 ५ तुभ्यं पयो यत्पितरावनीतां राधः सुरेतस्तुरणे भुरेण्यू ॥
 शुचि यत्ने रेक्ण आयजन्त सबर्दुघायाः पय उत्त्रियायाः ॥२४॥
 ६ अध प्रजज्ञे तरुणिर्ममनु प्ररोचस्या उषसो न सूरः ॥

- १ *Stambhīt ha dyām saḥ dharuṇām prushāyat Ribhuḥ vājāya draviṇām naraḥ goḥ*
Anu sva-jām mahishah chakshata vrām meṇām aśvasya pari mātaram goḥ.
 ३ *Nakshat havaṁ aruṇiḥ pūrvyam rāḥ turaḥ viśām Angirasām anu dyūn*
Takshat vajram ni-yutam tastambhat dyām chatuḥ-pade naryāya dvi-pāde.
 ४ *Asya made svaryām dāḥ ritāya api-vṛitam usriyāṇām anikam*
Yat ha pra-sarge tri-kakup ni-vartat apa druhaḥ mānushasya duraḥ var.
 ५ *Tubhyaṁ payaḥ yat pitarau anītām rādhaḥ su-retah turane bhureṇyū*
Suchi yat te reknah ā ayajanta sabah-dughāyāḥ payah usriyāyāḥ. (24)
 ६ *Adha pra jajne taruṇiḥ mamattu pra rochi asyāḥ ushasah na sūrah*

multam fortitudinem commonstrat, in sacrificio colendus. ² Sustentat saue
 cælum ille; nutrientem *aquam* effundit manantem cibi caussa Ribhus, duc-
 tor *gregis* vaccarum: ex se natam magnus *Indras* respicit ad noctem:
 femellam equi præter naturam fecit matrem vaccæ. ³ Adeat ceremoniam
 pristinam, illucescentes *auroras* collustrans, *opes* largiens hominibus *Angi-*
rasidis quotidie: paravit sagittam in scopum directam; fulcivit cælum in *gra-*
tiam generis quadrupedis, hominibus commodi, et bipedis. ⁴ Hujus *libaminis*
gaudio fruens, celebrandum *Angirasidis* dedisti sacrificii caussa abditum vac-
 carum gregem: quandocumque in prælio triceps *Indras* versatur, inimici
 hominis portas aperit, ⁵ *perinde ut* quum tibi veloci, *Indra!* parentes, *uni-*
versi mundi sustentatores, cælum et terra, lac nutriens et genitale offerunt;

- इन्दुर्येभिराष्ट स्वेदुहयैः त्रुवेण सिञ्चन्जरणाभिधाम ॥
 7 स्विध्मा यद्वनधितिरपस्यात्सूरो अध्वरे परि रोधना गोः ।
 यद्व प्रभासि कृत्यां अनु द्यूननर्विशे पश्विषे तुराय ॥
 8 अष्टा महो दिव आदो हरी इह द्युम्नासाहमभियोधान उत्सं ।
 हरिं यत्ने मन्दिनं दुक्षन्वृधे गोरभसमद्रिभिर्वीताप्यं ॥
 9 त्वमायसं प्रतिवर्तयो गोर्दिवो अश्मानमुपनीतमृभ्वा ।
 कुत्साय यत्र पुरुहूत वन्वञ्छुष्णमनन्तैः परियासि वधैः ॥
 10 पुरा यत्सूरस्तमसो अपीतेस्तमद्रिवः फलिगं हेतिमस्य ।

Induh yebhiḥ āshṭa sva-iduhavyaiḥ sruveṇa sinchan jaraṇā abhi dhāma.

7 *Su-idhmā yat vana-dhitiḥ apasyāt sūrah adhware pari rodhanā goḥ*

Yat ha pra-bhāsi kṛitvyān anu dyūn anarviṣe paṣu-ishe turāya.

8 *Ashṭa mahāḥ divaḥ ādaḥ harī iha dhumna-saham abhi yodhānaḥ utsam*

Hariṁ yat te mandinaṁ dhukshan vṛidhe go-rabhasam adri-bhiḥ vātāpyam.

9 *Tvam āyasaṁ prati vartayaḥ goḥ divaḥ aṣmānaṁ upa-nītaṁ Ribhvā*

Kutsāya yatra puru-hūta vanvan Sushnam anantaiḥ pari-yāsi vadhaiḥ.

10 *Purā yat sūrah tamasaḥ api-iteḥ tam adri-vaḥ phali-gam hetim asya*

purum quum tibi thesaurum offerunt, lactantis lac rubicundæ vaccæ. ⁶ Nunc *Indras* natus est: *hostium* devictor ille exhilarato *nos*: splendet, hujusce aurore velut sol: *Indus exhilarato nos*, a quibus nutritus fuit, larga sacrificia offerentibus, laude dignus, patera conspergens locum *sacrificio destinatum*. ⁷ Micans quum securis opus perfectura est, *tunc* sacerdos in sacrificio intentus est religandæ vaccæ: si *tu, Indra!* luces, operi idoneos per dies, *tunc bene omnia procedunt homini curru vecto*, pecora custodienti, alacri. ⁸ Consumtor *libaminis* magni et exhilarantis, bibere sine rapidos *equos* hic; divitias abripientem devince pugnax hostem, quando exhilarantem tibi *potum lætificum* eliciunt lapidibus, *tui* incrementi gratia, corroborantem, *tibi*, venti *instar veloci*, obtinendum. ⁹ Tu ferreum telum dirigebas in *Asuram* properantem, *quod* cœlitus allatum erat a Ribhue, quum Kutsæ *gratum factururus*, *Indra* multum vocate! feriens Sushnam infinitis circumdares

- शुष्णस्य चित्परिहितं यदोजो दिवस्परि सुयथितं तदादः ॥२५॥
 ११ अनु त्वा मही पाजसी अचक्रे द्यावाक्षामा मदतामिन्द्र कर्मन् ।
 त्वं वृत्रमाशयानं सिरासु महो वज्रेण सिध्दपो वराहुं ॥
 १२ त्वमिन्द्र नर्यो यां अवो नृन्तिष्ठा वातस्य सुयुजो वहिष्ठान् ।
 यं ते काव्य उशना मन्दिनं दाडृत्रहणं पार्यं ततस्त वज्रं ॥
 १३ त्वं सूरौ हरितो रामयो नृन्भरच्चक्रमेतशो नायमिन्द्र ।
 प्रास्य पारं नवतिं नायानामपि कर्तमवर्तयो यज्यून् ॥
 १४ त्वं नो अस्या इन्द्र दुर्हणायाः पाहि वज्रिवो दुरितादभीके ।
 प्र नो वाजानुध्यो अश्वबुध्यानिषे यन्धि श्रवसे सूनृतायै ॥

Sushnasya chit pari-hitam yat ojah divah pari su-grathitam tat ā adar. (25)

- ११ *Anu tvā mahī pājasī achakre dyāvākshāmū madatām Indra karmān*
Tvām Vritrām ā-śayānam sirāsu mahah vajrena sisvapah varāhuṁ.
 १२ *Tvām Indra naryah yān avah nṛīn tishṭha vātasya su-yujah vahishṭhān*
Yam te Kāvyaḥ Uśanā mandinam dāt Vritra-hanam pāryam tataksha vajram.
 १३ *Tvām sūrah haritah ramayah nṛīn bharat chakraṁ Etasah na ayaṁ Indra*
Pra-asya pārām navatīm nāvyanām api kartam avartayah yajyūn.
 १४ *Tvām nah asyāḥ Indra duḥ-hanāyāḥ pāhi vajri-vaḥ duḥ-itūt abhīke*
Pra nah vājān rathyah aśva-budhyān ishe yandhi śravase sūnṛitāyai.

cædibus. ¹⁰ Teliger! pridem quum sol, tenebrarum discessu, illam nubem ipsum vexantem, Sushnæque robur, quod circumfusum erat, fulgentem circa solem firmiter ligatum, frangeret, ¹¹ tunc te magna et robusta non vacillantis cælum et terra exhilarabant, Indra! in opere: tu Vritram, ubique delitescentem, in mobiles aquas potenti telo prostravisti, egregia quæque consumentem. ¹² Tu, Indra! viris favens, quos servas equos, eos conscende, venti instar rapidos, bene junctos, vectores optimos: quam tibi Usanas, Kavis filius, lætificam sagittam dedit, eam Vritræ letalem atque victricem fecisti. ¹³ Tu, sol, fulvos siste equos; provehit rotam Etasas quoque hic, Indra! Rejiciens Asuras sacris destitutos in ripam ultra nonaginta fluvios nave trajiciendos, opus suum persequi eos jussisti. ¹⁴ Tu

15 मा सा ते अस्मत्सुमतिर्विदसद्वाजप्रमहः समिषो वरन्त ।
 आ नो भज मघवन्गोष्ठयो मंहिष्ठास्ते सधमादः स्याम ॥२६॥
 ॥ इति प्रथमाष्टके षष्ठोऽध्यायः ॥

15 *Mā sū te asmat su-mati vi dasat vāja-pramahāḥ saṁ ishaḥ varanta*
Ā naḥ bhaja Magha-va goshu ayaḥ māṇhishtāḥ te sadha-mādaḥ syāma. (26)

nos ab isto superatu difficili libera, Indra teliger! infortunio in certamine:
 nobis divitias, vehiculis instructas, equis insignes, alimenti caussa largire,
 gloriæ caussa, et sinceritatis caussa. ¹⁵ Ne ille tuus nobis favor intereat,
Indra, propter thesauros celebrande! nobis cibi adsint: nos participes redde
 vaccarum, Maghavan dives! tuæ laudis studiosissimi semper felices simus.

ADNOTATIONES.

ADNOTATIONES.

I.

देवितुः प्रातः
बाने आग्नेयः
प्रातःनुवावे
२. १५.

Hymnus in AGNIM. Auctor MADHUCHHANDĀS, VIŚVĀMITRÆ filius. Metrum *gāyatrī*.

२. १५.
C. filios.
Tine. १५.

1. [Nir. 7, 15.] *īle* pro *īde*: *ḍa-kārasya la-kāro bahvrichādhyetṛi-sampradāya-prāp-tah*; ita scholiastes, rem sibi et omnibus Rigvedæ lectoribus notissimam verbo indicare satis habens. Per totum enim Rigvedam, tam in carminibus, quam in libris soluta oratione scriptis, mutam lingualem *ḍ*, si vocalis eam præcedit et vel in eodem vel in proximo verbo vocalis eam sequitur, semper in *l* mutatam esse videmus. Sic *puroლა* pro *puroḍaṣa*, *shola* pro *shoḍaṣa*, *shalaṣva* pro *shaḍaṣva* (h. 116, 4), *bal adhatta* pro *baḍ adhatta* (h. 96, 1). Ut autem *ḍ* mutatur in *l*, ita *ḍh* in *lh*: dicitur enim *ḍṛilha* pro *ḍṛiḍha*, *gūlha* pro *gūḍha*, *prolha* pro *prodha*, *volhave* pro *voḍhave*. Neutra mutatio locum habet, si litteram *ḍ* vel *ḍh* sequitur consonans, ut in *īdya*, et *vīḍvanga* (h. 118, 9), quod compositum est ex *vīḍu* (*vīlu* h. 6, 5) et *anga*. Ex eadem lege *mīḍhvas* (h. 114, 3) est vocativus, et *mīḍhvān* nominativus vocis, ad instar participii præteriti activi a radice *मिह* suffixo *-vas* formatæ (P. 6, 1, 12), cujus dativo ceterisque levioris structuræ casibus subest thema *mīlhush*, v. c. *Rudrāya mīlhushe* (Ait. Br. 5, 27. Rigvedæ Spec. p. 16, 22), cum quo conferri poterit superlativus *mīlhushṭamāya* (h. 43, 1): denotat eum qui effundit, effusorem, pluitorem: liquidam litteram mutæ substitutam servarunt cognatæ voces *μίχλη* et Goth. *mīlhma*, 'nubes': immo ex derivatis in ipsas radices liquida irrepsisse videtur; verba enim *μίλγω*, *mulgeo*, *melken*, cum *मिह* cognata esse nullus dubito. Apud Indos hic liquidæ litteræ usus proprius est Rigvedæ et quorundam librorum antiquorum, qui Rigvedæ interpretationi inserviunt, et cum eo tam arcte cohærent, ut fere ipsi pro sacris libris habeantur; *Yaskæ Nighaṇṭum* et *Niructam* dico, *Āśvalāyaṇæ Srauta-sūtrāṇi* et quosdam alios. Tota res secus se habet in ceteris Vedis, qui in iis quoque locis, quos a Rigveda mutuati sunt, mutam tuentur litteram lingualem. In nonnullis Rigvedæ codicibus liquida, mutæ linguali substituta, peculiari caractere scribitur, eo scilicet, quem docti Angli, qui de grammatica linguæ Sanskritæ libros ediderunt, *lra* pronunciare nos jubent, et quem Vedis proprium esse nos docent: sed quum *PLĀNIS* et alii artis grammaticæ apud Indos principes nullam hujus litteræ faciant mentionem, melius mihi visum fuit, in describendo textu eorum codicum auctoritatem sequi, qui simplex *l* exhibent.

purohitam. Duplicem hujus vocabuli explicationem offert scholiastes: 1. *yathā rājnah purohitas tad-abhishṭam sampādayati, tathā Agnir api yajnasya apekshitam homam sampādayati*; 2. *yadvā, yajnasya sambandhini pūrvabhāge āhavanīya-rūpeṇa*

avasthitam. Prima interpretatio solitum vocabuli sensum servat; alteram etymologia commendat: hanc prætulit COLEBROOKIUS (*Miscellaneous Essays*, i. 142, 189); illam in versione mea sequutus sum.

ṛitvijam, i. e. *ṛitau vasantādike yashṭāram*, ut habet schol. ad h. 44, 11. Sensus vocis illustrat MAN. 2, 143. *Purohita* et *ṛitvij* quomodo inter se differant, disci potest ex *Mitāksh.* lib. 1. fol. 49 r.

hotāram. Docet nos YĀSKAS (*Nir.* 7, 15), jam olim grammaticos certasse, utrum hæc vox a r. HU originem ducat, et sacrificatorem, *ḡvīṣa*, significet, an ad r. HVE (vid. schol. P. 3, 2, 135) referenda sit, et [*devānām*] *āhvātāram*, '[deorum ad sacros ritus visitandos] arcessitorem sive vocatorem,' quasi *āvīṣa*, denotet. Scholiastes modo hanc, modo illam interpretationem præfert: cujus auctoritatem ego plerumque, utpote in re nondum ad liquidum perducta, sequi satius duxi. Voces *hotṛi*, *ṛitvij*, et *purohita* ratione simili, atque hoc loco, conjunguntur h. 44, 11. ॐ. ॥. २.

ratnadhātāmam, i. e. *yāga-phala-rūpāṇām ratnānām atīṣayena dhārayiṭāram poṣhayiṭāram vā*, schol. Est superlativus, ab adjectivo *ratnadhāḥ* (h. 15, 3) eadem ratione formatus, qua *somapātamaḥ* (h. 8, 7) a *somapāḥ*. Vide quæ infra, ad v. 8, de his adjectivis in ā exeuntibus adnotata sunt.

2. [*Nir.* 7, 16.] *pūrvabhīḥ*, vid. P. 7, 1, 10.— *devām*. Ita codices omnes, quotcunque textum scriptione continua, verbis secundum euphoniæ legem junctis, exhibent. Sancitur hæc scriptura diserto grammatici præcepto, P. 8, 3, 3, quo scribæ, Vedarum carmina exarantes, in fine vocum in ān exeuntium, loco litteræ n signum *anunāsika* dictum (°) ponere jubentur, si proxima vox vel a vocali aut diphthongo, vel ab una litterarum y, r, v, h incipiat. Quod præceptum utrum ex mero veterum librariorum arbitrio, et tradita scribendi consuetudine fluxerit, an vero ad quandam enunciationis peculiaritatem, antiquissimo sermoni propriam, scriptura imitandam et firmandam ab artis magistris excogitatum sit, nondum dijudicare ausim.

vakshati, 'advecturus est, i. e. advehito;' futur. r. VAN, pro *vakshyati*, ut videtur, littera y post duarum consonarum juncturam omissa. Conf. h. 14, 9, et *ṣpavakshataḥ* h. 16, 2. Dubitat scholiastes, annon *vakshati* pro *vakshat* dictum sit, et pro specie optativi, antiquæ dialecto proprii (*leṭ*), haberi debeat. Ceterum cum verbo *vakshati* conjungenda est præpositio ā: de quo adverbiali præpositionis usu, tmeseos nomine parum feliciter nobis designari solito, vid. P. 1, 4, 8: exemplum, quo BHATTOJIS, *Siddh. Kaum.* fol. 219 v., PĀṆINIS regulam illustrat, ex *Vājas. Sanh.* 20, 53 sumtum est.

3. *aṣnavat*, 'obtinuerit, impetraverit,' secundum scholiasten optativus, *leṭ*, inserto a inter vocalem octavæ conjugationi propriam, et litteram t, tertiæ personæ indicem. Vid. P. 3, 4, 94. Equidem *aṣnavat* (pro *aṣnot*) præteriti imperfecti speciem dicere malim, quæ rejecto augmento optativi sensu posita sit. Monet scholiastes, subintelligendum esse *yajamānaḥ*, i. e. 'is qui sacra institui curat.'

युगे युगे ३.१.२८. २. *dive, dive*, quovis die. Conf. *dyavi dyavi*, h. 4, 1; *viṣe viṣe*, cuius homini, h. 27, 10; *ahar ahar jāyate mūsi mūsi*, 'quovis die nascitur, quovis mense.' VIII, 1, § 13. Vid. P. 8, 1, 4.

✓✓. 635. R. Ma. *posham* = *pushyamāṇatayā vardhamānam*, na tu kadāchit api *kshiyamāṇam*. *Posha* tanquam substantivum occurrit h. 93, 2, quod ad recentioris linguae usum propius accedit: vid. P. 3, 4, 40. *Bhaṭṭik*. 6, 26.

yajṣam. Animadvertite peculiarem substantivi neutrius generis usum, masculina terminatione induti, et adjectivi vices gerentis. Conf. h. 31, 8. 60, 1. 92, 8. Similia quaedam in recentiore sermone exempla adjectivorum, a substantivis derivatorum, vide apud P. 5, 2, 127. *Siddh. K.* fol. 97 v.

4. *adhvaram*, incolumem, i. e. a Rakshasibus non turbatum.—*paribhūh*, vide adnot. ad h. 32, 15.

5. *kavikratuh*. Haud satis intelligo scholiastæ de hac voce sententiam: *kavi-śabdo 'tra krānta-vachano, na tu medhāvi-nāma; kratu prajñānasya karmaṇo vā nāma; tataḥ krānta-prajñāḥ krānta-karmā vū.*

chitraśravastamah: *śravas*, gloria, a r. *śru*, ut κλῖος a κλῖω; vox recentiori linguae hoc sensu ignota; sed abundat sermo antiquus hujusmodi substantivis verbalibus in *as*, quæ postea obsoleverunt.

āgamat scholiastes vult esse imperativum, solita illius forma *āgachhatu* inauditum in modum sic transmutata. Idem in *gamat* (h. 5, 3) optativum (*leṭ*) agnoscit, quod vero similis est. Sed præstat, et *āgamat* et *gamat* pro aoristo habere, quem, augmento suo rejecto, sæpe vel optativi vel imperativi sensu adhiberi scimus. Conf. h. 30, 8 et *āganta*, h. 3, 8, *āgaman*, h. 89, 7. Vid. P. 6, 4, 75. In recentiore lingua nihil frequentius hoc præteriti augmento destituti usu, si *mā* præcedat: interdum tamen in ejusmodi constructionibus augmentum retinetur, *Rāmāy.* 1, 2, 18. *MAN.* 3, 259.

✓✓. 29. R. 6. *anga* est particula vocandi, *ābhimukhī-karaṇārtho nipātaḥ; angā 'gne, he Agne*, schol. *Yāskas* dicit esse *kshipra-nāma*, *Nir.* 5, 17. Conf. *HEMACH.* 1, 6, 174; 2, 7, 19, et exempla apud P. 8, 1, 33.

dāṣushe. Thema *dāṣvas*, nom. *dāṣvān*. P. 6, 1, 12. *BOPP. Gr.* § 604.

Angirah, Agnis cognomen, quod cum *angāru* cognatum esse volunt.

अङ्गिरा अङ्गारा इति वास्व. नैतरेष्वपि प्रज्ञापयितुं हि चानोपाख्यानं समामन्ति. मेऽङ्गारा वासंस्तेऽङ्गिरसोऽभवन्ति तस्मादङ्गिरो नाम कमुनि. कारणत्वादङ्गिरसस्य अङ्गि-रसि अङ्गिरस्ते

7. [*Sāmav. Ārch.* 1, 2, 4. *Vāj. Sanh.* 3, 22. *Ait. Br.* 1, 30.] *doshāvastar*, adverbium, ad analogiam vocum compositarum, *dvandva* dictarum, formatum. *Doshā*, 'noctu,' est adverbium, recentiori quoque linguae usitatum; vid. *HEMACH.* 2, 7, 48. *Vastar*, 'mane, interdiu,' ejusdem originis esse videtur cum substantivis *ushas*, 'aurora diluculum,' et *usra*, 'radius solis.' Quas voces omnes ad radicem *USU* retulerim, cujus antiquior forma fuisse videtur *VAS*: comparari poterunt radices *VACH*, *VAP*, *VAH*, *VAS*, et *YAS*, quas sæpe videmus contrahi in *UCH*, *UP*, *UH*, *US*, et *YU*. Ab obsoleta igitur illa radice *VAS* et adverbium nostrum *vastar*, et substantiva *vastu*, 'lux diurna,' (vide genit. *vastoh*, h. 79, 6. 116, 21) et *vāsara*, 'dies,' derivata crediderim. In adverbio *vastar* eandem habere videtur terminationem *-tar*, quæ apparet in *prātar* 'mane,' et *sanutar* 'secreto,' et ni fallor in Græco *νύκτωρ*. Separatas voces *doshā* et *vastoh* adhibuit poeta antiquus apud *Yāskam*

Ob. 6. 2. 37. R. Ma.

इत्यमानः/म मङ्ग. 0. 6. 1. 10. 2.
R-M.

Nir. 3, 15: *kuhasvid doshā kuha vastor Aṣvinā kuhā 'bhipitvaṁ karataḥ kuho 'shatuh,* 'ubinam noctu (vespere), ubinam interdiu (mane) Asvini, ubinam diversorium faciunt, ubinam pernactant?' In lingua Zendica reperiuntur adjectiva *daoshatara* 'occidentalis,' et *ushastara* 'orientalis,' quæ quam prope ad Sanskritas voces *doshā* et *ushas* accedant, vix est quod moneamus. Vid. BURNOUR. *Comm. sur le Yaçna*, t. i. adnot. pag. cxiii. seqq.

-g. recurrent y. v. 5. 3. 22.
2h. R.

Transiit totus hic versus in librum *Ārchikū* inscriptum, qui Samavedæ pars est: ubi eum illustrans scholiastes noster prorsus diversam profert vocabuli *doshāvastar* interpretationem: vult enim, *vastar* esse vocativum nominis agentis, *vastri*, a radice *vas*, 'vestire, velare, occultare,' deducti; et voce *doshāvastar* invocari putat Agnim, tanquam tenebrarum occultatorem et nocturnæ caliginis fugatorem. In similem explicationem incideram, quum ante hos septem annos versum istum in *Rigvedæ Spec.* p. 17, interpretari periclitarer, scholiorum ope ad totum hunc *Rigvedæ* librum illo tempore destitutus. Adscribam ipsa scholiastæ ad *Ārch.* 1, 2, 4 verba, *doshā iti rātrēr nāma, vastā āchhādayitā; rātrau yaḥ svena jyotishā tamāṁsi āchhādayati, sa doshāvastā; tasya sambo-dhanam, he doshāvastar, rātrau svena jyotishā tama-āchhādayitar, iti arthaḥ.* Non desunt alia vocabula, in quibus explicandis parum sibi constat scholiastes noster. Quæ exempla nos, et quam diu apud Indos interierit accurata horum carminum interpretatio, et quanta cum cautione scholiastarum institutione utendum sit, commonefaciunt, et quam ardua ac difficilis, at vero etiam quam necessaria res futura sit, veriora et certiora ex diligenti ipsorum antiquorum voluminum tractatione conquirere.

4. xxx. 15. R.

emasi, i. e. *ā imasi*. Vid. P. 7. l. 46.

8. Accusativi pendent a præcedente *emasi*. In interpretatione mea scholiasten sequutus sum: *rājantam dīpyamānam, adhvarāṇām Rākshasa-kṛita-hiṁsā-rahitānām yajnānām, gopām rakshakam, ṛitasya avasyam-bhāvinah karma-phalasya, didivim paunah-punyena bhṛiṣam vā dyotakam; āhuti-ādharām Agniṁ dṛishṭvā śāstra-prasiddham karma-phalam smaryate; sve dame svakiya-grihe yajna-śālāyām havirbhir vardhamānam.* Malim nunc *rājantam adhvarāṇām* a sequentibus sejungere, tum versus cæsura, tum loco simili h. 45, 4, ita suadentibus, et Agnim 'oblationibus splendentem, (quidni: iis imperantem, sacrorum regem?) rati sacrificiorum præmii custodem,' significatum credere. Animadvertite tres syllabas postremas vocis *adhvarāṇām* dipodiæ iambicæ munus sustinentes, penultima syllaba præter iambi prioris arsin, thesin quoque sequentis pedis ferente. Satis frequentia sunt, in hac præsertim dipodiæ iambicæ sede, exempla syllabæ naturæ longæ ita in tres moras productæ. De qua re nihil quidem memoratum invenio apud PINGALAM aliosque, qui de arte metrica scripserunt: sed numeros ita, ut modo dictum est, computandos esse, taciti agnoscere videntur, quum versus una syllaba mancus non eos offendat. Fraudem tamen fecit interpretibus eadem res in uno eodemque versu, id quod rarius fieri solet, ter recurrens, singulorum quippe trium, quæ metrum *gāyatrī* dictum constituunt, membrorum clausulis longam trium morarum syllabam penultimam habentibus: istiusmodi *versum ter septenis syllabis absolvi* docent, quam metri speciem propria appellatione *pāda-nivṛti-gāyatrī* designant. Vid. adnot. ad h. 30, 11.

gopām řitasya. Confer locum similem 111, 1, § 7, *gopā řitasya řidihī sve dame*, quae verba scholiastes ita explicat, *satyasya yajnasya gopayitā san, yajna-řālāyām řipyasva*. Composito nomine Agnis vocatur *řitapāh*, h. 113, 12. *Řita* proprie id, quod purum est, designat, ut limpidam aquam (vid. *Nigh.* 1, 12); deinde quidquid sincerum, integrum, rectum, et justum est: hinc transfertur modo ad ipsam puram ceremoniam, modo ad justos et meritos pietatis fructus.— *gopām*. Radices in *ā* exeuntes, quando in fine nominum compositorum collocantur, ubi lingua recentior illud *ā* corripit, apud poetas antiquos longam servare solent vocalem. Vide nominativos *ařva-dāh*, *go-dāh*, *draviņo-dāh*, *ratna-dhāh*, *go-pāh*, *deva-gopāh*, *soma-pāh*, *giri-řh!hāh*; accusativos, *dhana-dām*, *go-pām*, *vrata-pām*; vocativum, *dravino-dař*, h. 15, 10; nominativum dualis, *soma-pā* (pro *soma-pau*), qui tamen ad stirpem *a* brevi terminatam referendus esse videtur; et superlativos *ratna-dhātamam*, *soma-pūtamah*, in quibus de *ā* longo dubitari nequit. Vid. P. 3, 2, 74. *Siddh. Kaum.* fol. 217 r. et fol. 12 v. 13 r. COLEBR. Gr. p. 49, 50. BOPP. Gr. § 160.

sve dame, 'domi suae,' i. e. in sacello suo. Vocem *dama* cum Græco *δαίμα*, et Latino *domus* cognatam esse, quisquis videt. *Yāska*s locativum inter *gṛiha-nāmāni* retulit, *Nigh.* 3, 4; neque aliam formam me in Vedis legere memini.

9. *sūpāyanaḥ*, ex su et upa-ayanam, i. e. *sukhena upetuṃ śakyah*, ut habet МАУИДНА-
RAS ad *Vājas. Sanh.* 3, 24.

sachasvā naḥ svastaye, i. e. *serasva n. sv.*, interprete YASKA, qui in compluribus exemplis, quæ Nir. 3, 21 congegit, radicem *sach* per *sev* explicat. Quod melius placet, quam scholiastæ nostri interpretatio, *no 'smūkāṁ svastaye vināṣa-rāhityārthaṁ sachasva samaveto bhava*. De producta ultima syllaba vocis *sachasvā* vid. P. 6, 3, 137.

svastaye esse a poeta quattuor syllabis *su-astaye* prolatum, docet metrum. In carminibus antiquis debere interdum vocalem pronuciari, etsi semivocalis scribatur, HALĀYUDHA BHATTAS monet, ad PINGALAM de metris, lib. 3, exemplo utens verbis celeberrimi carminis, *tat Savitur vareṇyam*, etc. ubi *vareṇyam* efferrī jubet ac si scriptum esset *vareṇiyam*. En tibi ipsam PINGALÆ regulam cum HALĀYUDHÆ explicatione: *iyādiṇ pūraṇaḥ, pāda iti anuvartate. iy-ādiḥ pūraṇo yasya, asau iy-ādi-pūraṇaḥ. ādi-graṇaṇena tu uv-ādayo grihyante. tatra nyam arthaḥ: yatra gāyatrīṇḍau chhandasī pādasya akshara-sankhyā na pūryate, tatra iy-ādiḥ pūrayitavyā; yathā, 'tat Savitur vareṇiyam' iti, 'divam gachha suvaḥ-pate' iti evam-ādayaḥ*. Cod. Colebr. 373, fol. 11 v.

II, III.

Septem ternorum versuum poematia, auctore MADHUCHHANDASE, metro *gāyatrī*. Singulis carminibus invocantur VĀYUS (2, i), INDRAS et VĀYUS (2, ii), MITRAS et VARUṆAS (2, iii), AśVINI (3, i), INDRAS solus (3, ii), *Viṣve devāḥ* (3, iii), et SARASVATĪ (3, iv): quas septem divinitates et divinitatum paria communi appellatione *prāuga-ṣastrasya devatāḥ* scholiastes designari dicit. Qua appellatione quid significetur, parum quam vellem intelligo. Vox *prāuga*, प्रुग, recentiori linguæ Sanskritæ ignota, anti-

L33, 2. 10.
53. 11. R.

श्रुत नं. 105, 4.5.

Vol. in 3. 2. 2. 2. 1.
 Part. III. 23.
 भीम: कुचरो. 1
 y. v. s. 5, 20. 4
 2. 17. 97. R.

quitus eam vehiculi partem denotasse dicitur, cui jugum (temo?) alligatur: (*rathasya mukham īshayor agraṁ yuga-bandhana-sthūnam prūgam iti uchyate*. Schol. ad h. 35, 5.) Vocabulo *ṣastra* ceremoniam quandam ritumve sacrum denotari, ex scholiastæ ad h. l. verbis certum est: dicit enim ille, *ṣastra* posse vel *devatā-smaraṇa-rūpa-sanskāra-karma* esse, vel *pradhāna-karma*: qua distinctione posita, satis prolixa sequitur in utramque sententiam disquisitio, (cod. Chambers. fol. 49 v.—52 r.) Idem, quos hic habemus, dii designatione *prūga-ṣastrasya devatāḥ* sæpius comprehenduntur: nunc unum solummodo, qui in mentem venit, Rigvedæ locum indicabo, *Aitar. Br.* 3, 1. 3, 14. *q. d. yajamāna* (cf. *At. Br. l. 1. p. 1. 39, a.* / *mu. Sangh. 13/14*)

1.

1. [*Nir.* 10, 2.] *Vāyav-āyūhi*: de insolita vocativi, in *o* exeuntis, cum proximo vocabulo, si id ab *a*, *ā*, *i*, vel *ī* incipiat, junctura, vid. P. 1, 1, 17. Conf. *Sāmav. Arch.* 2, 3, 2: *yas te nūnaṁ Śatakrataḥ-Indra dyumnitamo madaḥ, tena nūnam made madaḥ*.

darṣata i. q. *darṣanīya*. De vocabuli formatione vid. *Siddh. K.* fol. 198 v., 199 r. Eandem terminationem habemus in Homérico *ἀρδιδίκτος*.

arankṛitāḥ i. q. *alunkṛitāḥ*.

teshām pāhi. Malim genitivum a verbo vescendi rectum credere, ut apud Homerum (*πίσιον ὄνιοι, λωτοῖο φαγῖν*), quam ad propositam a scholiasta ellipsin (*teshām tām, yadvā teshām ekadeṣam iti adhyāhārah*) confugere. Conf. h. 32, 3. 104, 9. 108, 1. 13. 109, 5.

ṣrudhi, *κλῶδι*. Vid. P. 6, 4, 102. Conf. BOPP. Gr. p. 151 et 331. Dicitur *ṣrudhi* pro *ṣṛiṇu* vel *ṣṛiṇudhi*, ut *vṛidhi* pro *vṛiṇu* aut *vṛiṇudhi*, h. 7, 6, et *kṛidhi* pro *kuru* aut *kṛiṇu*, *kṛiṇudhi*. Exemplum radices, quæ in recentiore lingua antiquam imperativi terminationem *-dhi* servavit, est *huv*, imper. *juhudhi*. *Bhattik.* 20, 11. P. 6, 4, 101.—De producta vocali in *ṣrudhī* vid. P. 6, 3, 137.

2. *ukthebhiḥ* = *ājya-prūgādi-ṣastraiḥ*.

jarante = *stuvanti*; *jaritārah* = *stotārah* *ṛitvig-yajamānāḥ*: voces recentiori lingua: ignotæ, sed haud dubie ejusdem cum *r. grī*, (*grīṇūti*), et Græco *γρηῖν*, prosapiæ. Apud *Yāskam* *jarate* occurrit inter *archati-karmāṇaḥ*, *Nigh.* 3, 14.

achhū = *tvām abhilakshya*. Conf. *DEVARĀJAYAJVAN*, comm. in *Nigh.* 4, 3: *achhā-nipātāḥ abher arthe ābhimukhyārthe cha vartate; āptum, iti asya arthaḥ, iti ŚĀKA-PŪŪH*. (Laudat grammaticum, qui a *Yāskā* sæpius commemoratur: *Nir.* 5, 28; 7, 28; 8, 2. 10; 13, 10. 11.) Ultima vocalis particularum disyllabarum in antiqua lingua sæpe producitur: vid. P. 6, 3, 136.

ahar-vidaḥ, 'dierum periti,' i. e. sacrorum singulis diebus peragendorum gnari. De formatione vocis vid. P. 8, 2, 69. Conf. *ushar-budhah*, *sabar-dughā*.

3. *prapṛinchatī*. Schol.: *prakarshēṇa soma-sumparkaṁ kurvati, soma-guṇam vurnā-yantī, iti arthaḥ*.

dhenā a *Yāskā* inter *vān-nāmāni* recensetur, *Nigh.* 1, 11. Schol.: 'he yajamāna, trayā dattam somam paśyāmi,' iti evam *Vāyur brūte, iti arthaḥ*.

jigāti=*gachhati*, r. GA. De vocali i in syllaba reduplicata, vid. P. 7, 4, 78. YĀSKAS vocem *jigāti* inter *gati-karmāṇaḥ* retulit, *Nigh.* 2, 14, in cujus loci illustratione DEVARAJAYAJVAN, hoc nostro versu citato, variam lectionem *jagāti* affert: *jagāti, iti pāṭhāntaram, iti Skandhasvāmi-bhāshyam.*

urūchī. Schol.: *bahūn yajamānān gachhanti; ye ye soma-yūjinas, tān sarvān varṇayanti, iti arthaḥ.* Est nisi fallor forma feminina adjectivi, ab *uru*, 'multus, magnus,' eodem suffixo *-anch* (radicem vocant grammatici, *Siddh. K.* fol. 24 v., 25 r. COLEBR. Gr. p. 97, 98.) deducti, quo a praepositione *prati* derivatur adjectivum *pratyanch*, nomin. sing. m. *pratyāḥ*, f. *praticī*, n. *pratyak*. Rectius fortassis interpreteris, 'multa (loca) adiens,' i. e. longe lateque incedens, quoquoersum divagans. Sed conf. III, 11, § 7: *urūchī asmai ghṛitavad bharanti madhu-svādma duduhe jenyā gauḥ*, 'magnam ceremoniam adiens, (uru *prabhūtam agnihotrādi-karma anchatī, haviḥ pradātum prūpnoti, iti urūchī*, schol.) illi sacrificatori pinguem ferens dulcem cibum, mulgetur vacca, victoribus appetenda.'

2.

1. [*Vājas. Sanh.* 7, 8 et 33, 56.] *Indravāyū*, vid. P. 6, 3, 26. 27.

prayobhiḥ=*annair asmahyaṁ dātavyaiḥ*.

āgatam, antiqua imperativi forma pro superiore *āgachhatam*, ut *āgata* pro *āgachhata*, h. 3, 7.

indavaḥ=*somāḥ*. Apud YĀSKAM *indu* tam inter *yajna-nāmāni*, quam inter *udaka-nāmāni* occurrit, *Nigh.* 1, 12, et 3, 17. *सुमन्तः नामानि २. ३.*

2. *Vāyo Indraḥ cha*, vocativum sequitur nominativus pro vocativo positus. Sic apud Homerum Ζεὺ πάτερ, 'Ἡλίας 9'—II. γ, 277.

chetathaḥ=*jānithaḥ*, 'animadvertitis.'

sutānām, genitivus post verbum sentiendi. Sic II, 11, § 16: *bodha me asya vachasaḥ*.

vājini-vasū. Schol.: *vājo annam; tad yasyām haviḥ-santataḥ asti, sū vājini; tasyām vasataḥ, iti vājini-vasū.*

dravat, cito; a r. DRU, quasi *δρομαδω*. *Nigh.* 2, 15.

3. *sunvataḥ*, 'libamen praeprans.' Schol.: *somābhishavam kurvato yajamānasya.*

nishkṛitam, accus. nominis *nishkṛit*. Mallem nunc in interpretatione mea scholiastae sententiam sequutus essem, qui *nishkṛitam*=*saṁskartāram* explicat, et *somam* subintellegendum esse censet: unde prodit sensus, 'accedite ad potum, exornatorem libantis,' i. e. ad potum, qui quasi ornat virum libantem.

makshu, 'celeriter,' Latinum *moz*. *Nigh.* 2, 15. Superlativus *makshūta* legitur VII, 1, § 12. 43.2.3

itthā, adverbium, a themate pronominali *it* eodem suffixo *-thā* formatum, quo in lingua recentiore *yathā* et *tathā*, et in vetere dialecto *kathā*, P. 5, 3, 26, et *pratnathā*, *purnathā*, *viṣvathā*, *imathā*. Superest nisi fallor hujus adverbii vestigium in HomERICA voce *ἰταίνης*, 'ita, i. e. aequaliter natus,' patri nobilitate haud inferior. Desiderat BOPPIUS (*Vergleich. Gramm.* p. 16.) exempla vocum Graecarum, in quibus 9 respondeat Sanskrito

नरा=नेतारो/ नरस्य नेता/
प्रथमस्य पागोर्जातिवेदे
वृत्तः सुप्रणीतः।
havirvahanādīsatāhā.
ādhirijājam anivāhā.
hav. a. 2.1. raxanāja. 13. cōhāna.
rājōjana. 1. R.

th. Equidem ausim *i-ppōdīas* cum *ratha*, 'currus,' cognatum dicere, et, quod facilius mihi concessum iri credo, terminationem secundæ personæ præteriti perfecti Sanskriti, *-tha*, agnoscere in *āsitha*, 'fuisti' et *vettha*, 'nosti, scis'), quod pro *oīdīa* dictum est, ut *āpīoīdīa* pro *āpīoīdīa*.

3.

1. [Vājas. Sanh. 33, 57.] *hve* pro *hvae*, neglecto, quod sæpe apud antiquos poetas fieri videmus, conjugationis primæ caractere, et radice *hve* per *samprasāraṇam* in *hu* contracta. Vid. P. 2, 4, 76.

pūtadaksham = *pavitra-balam*, *śuddha-balam*. Animadvertit DEVARĀJAYAJVAN, ad *Nigh.* 2, 9, olim et *daksha* et *dakshas* dictum esse. Conf. *pūtadakshasū*, h. 23, 4.

riṣūdasam. Schol.: *riṣanti hīnsanti*, *iti riṣūḥ śatravaḥ*; *tān atti*, *iti riṣādūḥ*, *tam*.

dhiyām ghṛitāchīm sādhanā. Schol.: *ghṛitam udakam anchatī bhūmim prāpayati yā dhir varshaṇa-karma*, *tām ghṛitāchīm dhiyām sādhanā*, *sādhayantau*, *kurvantau*. Occurrit *ghṛitāchī* apud YĀSKAM inter Noctis epitheta, *Nigh.* 1, 7, ibique a DEVARĀJAYAJVANE simili ratione, atque hic a scholiaste nostro, illustratur. Alius carminis, quo Mitras et Varunas conjuncti invocantur, mentio fit *Aitar.* Br. 4, 10, ubi observatur, Mitram esse Diem, et Varunam Noctem: *ahar vai Mitro, rātrir Varuṇah*.

अन्तं सत्त्वं वा प्रज्ञं वा. ५५.
14.19. R.

2. Schol.: *he Mitrāvaruṇau*, *yuvām kratum pravartamūnam imām somayāgam āṣūthe ānaṣūthe vyūptavantau*: *kena nimittena? ṛitena*, *avaśyam-bhūvitayā satyena phalena*, *asmabhyam phalam dūtum*, *iti arthaḥ*. *kīdṛīṣau yuvām? ṛitū-vṛidhau*, 'ṛitam iti udaka-nāma, satyam vū yajnam vū' *iti Yāskaḥ*; *udakādīnām anyatamasya vardhayitārau*: *ata eva ṛita-sprīṣū udakādīn sprīṣantau*.

Mitrāvaruṇau. De producta vocali vid. P. 6, 2, 141; 6, 3, 26. *Siddh. K.* fol. 57 r. BOPP. Gr. § 657. In hymno in Indram et Varunam, qui III, VII, § 15-16 exstat, utrumque dei nomen, etsi separatim positum, aliquoties producta ultima vocali scriptum est: terminationem dualis esse putat scholiastes, quam *parasparāpekshayā*, i. e. mutua, quæ inter utrumque nomen intercedit, relatione excusat. En tibi exemplum: *Indrā kovām Varuṇū sunnam āpu stomo havishmān* 'Indra et Varuna! quisnam vestram probationem nactus est hymnus, cum sacrificio sociatus?' Nescio annon *Indrā* et *Varuṇū* pro vocativis singularis numeri habere liceat, auctis in fine, ut sæpe fieri solet, vocalibus: præsertim quum in illo hymno eadem nomina sejuncta occurrant et aliis singularis numeri casuum terminationibus induta; v. c. *imū Indram Varuṇam me manīshā agman* 'hæ Indram Varunamque meæ preces adeant.'

4. 23, 5. R. *āṣūthe* 'fruiti estis,' pro *ānaṣūthe*, ut h. 25, 6 *āṣūte* pro *ānaṣūte*. Scholiastes præteritum tempus loco præsentis positum esse dicit, idque vetustæ linguæ licentia, a PLĀNINĀ (3, 4, 6) notata, excusari. Non egemus, opinor, ista aut accusatione aut excusatione.

tuviṣṭau = *bahūnām upakārakatayā samutpannau*.

uruḥshayā = *bahu-nivāsau*, nempe *urūṇām bahūnām kshayau*, *uruḥshayau*. Ita schol. Sed malim istud *kshaya* a radice *kṣhi*, 'dominari,' derivatum credere, ut *uruḥshaya* denotet eum, 'qui magno dominio gaudet.' Hoc sensu *uruḥshaya* tam potestate suæ.

quam utriusque partis etymologia, responderet Homérico *εἰς κρηίδων*. Sanskritum *ksh* cum Græco *κρ* vel Latino *cr* sæpius convenire videmus: *kshatram*, 'robur,' est Græcum *κράτος*; *kshipra*, 'velox,' Græcum *κραιπνός*; *kshura* est Latinum *crus*; et *kshapū*, 'nox,' inest Latino crepusculum.

1834. r. r. ym. *duksham* = *balam*. *Nigh.* 2. 9.

p. 34 f. R. *apasam* = *karma*, schol. Sed possitne *apasam* adjectivum esse, a substantivo neutrius generis *apas* (*Nigh.* 2, 1) eadem ratione derivatum, qua supra h. 1, 3 *yaśasam* a *yaśas*? Hoc si probetur, sensus erit, 'robur ad opera peragenda (robur operarium) largiuntur.' Nomen *apas* quisquis videt esse Latinum *opus*.

III.

Vide quæ de singulis, quibus hic hymnus constat, canticulis supra pag. vii. monita sunt. *Reitotetur prātaranuvāsaia āvinē vrotāu. R. c. r. h. a.*

1.

1. *yajnarīh* grammatici volunt esse acc. plur. femin. adjectivi *yajvan*. P. 3, 2, 103 et 4, 1, 7.

ishah, 'cibos,' accus. plur. nominis *ish*, cujus accusativum sing. *isham* YΛSKAS inter *anna-nāmāni* retulit, *Nigh.* 2, 7. Instrumentalem *ishā* legimus h. 30, 17, dativum *ishe* h. 54, 11.

śubhas, genitivus nominis *śubh*, quod est radix ipsa verbi *śobhati* vel *śumbhati*. Dicitur autem *śubhus patī*, non *śubhaś patī*, ita jubente PĀṆINE, 8, 3, 53.

chanasyatam, verbum a substantivo *chanas*, 'cibus,' derivatum, quod proprie valet 'cibum appetere,' sed h. l. latiore optandi vel desiderandi sensu adhibetur. Schol.: *isho havir-lakṣhaṇāni annāni chanasyatam ichhatam, bhunjūthām, iti arthaḥ. yadyapi chanaś-subdo anna-vāchī, tathāpi 'isha' iti anena saha na asti punarukti-doshah, ichhām upalakshayitum prayuktatvāt; samūlakṣhaṁ kashati, ityādaṁ yathā punarukti-abhāvas, tadvat.*

2. *purudaśsasā* = *bahu-karmāṇau*, schol. Verte: 'claris facinoribus conspicui.' Voci *daśsas* inest hæc significatio rei fortiter et cum gloria peractæ: vid. h. 62, 9. 69, 4. 117, 4.

prātihata

śatīrayā. Schol.: *gati-yuktayā, apratihata-prasarayā iti arthaḥ; r. śu, 'ire.'* Intelligit, credo, mentem alacrem, pias precantium voces cito exaudientem. Conf. h. 30, 17.

Suff. īran

dhishṇyā = *dhūrshṭya-yuktau buddhimantau vā*. Ita schol., qui vocabuli originem non explicat. Apud YΛSKAM *dhishṇā* occurrit inter *vān-nāmāni*, *Nigh.* 1, 11, et in hymnis nostris sæpius legitur sensu precis, laudis, vel hymni: vid. h. 102, 7; 109, 3. 4. A *dhishṇā* autem dixerim formatum esse adjectivum *dhishṇya*, eodem suffixo priscæ linguæ proprio, de quo loquitur P. 5, 1, 67, et cujus exempla habemus in *rathya*, et *yajniya* pro *yajnya*. Secundum hanc etymologiam, *dhishṇya*, vel elisa vocali *dhishṇya*, erit 'laude vel hymno dignus:' quem sensum voci tribuit schol. ad h. 89, 4: *dhishṇyā* = *dhishṇā buddhiḥ, tad-arhau*, et ad h. 117, 19 *dhishṇyā* = *dhishṇā stuti-lakṣhaṇā vāk, tayā stotavyau*.

vanatam pro *vanutam*, r. VAN, neglecto caractere octavæ conjugationis. Conf. h. 93, 9.

3. [Vājas. Sanh. 33, 58.] *dasrā*. Schol.: *ṣatrūnām upakshuyitārau, yadvā deva-vidyātvena rogānām upakshayitārau*: 'Aṣvinau vai devānām bhishojau,' iti *ṣruteḥ*.

yuvākavaḥ, iti abhishutānām somānām viśeṣaṇam: ita scholiastes, qui sensum vocabuli non explicat. Est a r. YU (*yauti*) 'miscere,' et mixtum liquorem designare videtur.

nāsatyau. Schol.: *asatyam anṛita-bhāṣaṇam, tad-rahitau*; *atra Yāskaḥ, 'satyau eva nāsatyau,' iti Aurnavūbhuh*; 'satyasya prañetārau,' iti *Āgrāyaṇaḥ*.

vṛiktabarhishah. *barhis* est lectus e gramine sacrificali (*kuṣa*, Poa cynosuroides) factus, in quo oblationes collocantur, et ipsi dii considerare rogantur. Schol.: *vṛiktāni mūlair varjītāni barhiṇshi āstaraṇa-rūpāni yeshām somānām, te vṛikta-barhishah*. Dicuntur igitur libamina *vṛikta-barhishah*, utpote imposita stragulo, quod ex gramine puro et a radicibus aliisque sordibus libero paratum est. Apud Yāskam, *Nigh.* 3, 18, *vṛiktabarhishah* inter *ṛitviṇ-nāmāni* legitur, ubi nisi fallor sacerdotes, puris ejusmodi stragulis instructos, designat.

rudravartanī. Schol.: *rudra-ṣabdasya rodanam pravṛitti-nimittam*. 'yad aroḍit, tad rudrasya rudratvam,' iti *Taittirīyāḥ*; 'tad yad rodanti, tasmād rudrāḥ,' iti *Vājasaneyinaḥ*. *rudrāṇām ṣatru-rodana-kāriṇām ṣura-bhaṣānām vartanir mārgo dhāṣi-rūpo yayoh, tau rudra-vartanī*: yathā *ṣurāḥ dhāṣi-mukhena ṣatrūn rodanti, tadvat etau, iti*.

2.

1. [Vājas. Sanh. 20, 87.] *tvāyavaḥ*, vox a pronomine secundæ personæ eodem suffixo -yu derivata, quo *sumnayuh* a *sumna* (h. 79, 10), *vadhūyuh* a *vadhū* (Rigvedæ Spec. p. 12, 18), *asmayuh* 'nostri amans,' a pronomine *asmat* (Vājas. Sanh. 11, 13). Vide P. 3, 2, 170.

aṇvībhiḥ=ṛitvijām angulibhiḥ. Apud Yāskam *aṇvyah* occurrit inter *anguli-nāmāni*, *Nigh.* 2, 5, quem locum illustrans DEVARAJAYAJVAN affert antiqui carminis fragmentum: *tam im aṇvīḥ samarya ā*. Digiti *aṇvyah* vocari videntur propter tenuitatem.

tanā=nityam. Conf. Gr. *ἀνής*, et Lat. *tenuis*, *protinus*, *continuo*.

2. [Vājas. Sanh. 20, 38.] *ishitah*, proprie 'accessus.' Schol.: *prūptuh, asmad-bhaktiā preritah, iti arthah*.

viprajūtah. Participium *jūta* explicaturus scholiastes ad fictam radicem *jú* confugit: *jú, iti sautro dhātur gati-arthah*. Nescio an ejusmodi artificio opus sit. De significatione vocabuli cognatæ voces *java* 'celeritas,' et *jūti* 'exhortatio, concitatio,' vix quidquam dubitationis relinquunt.

sutāvān 'parato (libamine) instructus,' pro *sutavān*, vocali media ex veteris linguae arbitrio producta.

vāghataḥ apud Yāskam inter *medhāvi-nāmāni* et *ṛitviṇ-nāmāni* occurrit, *Nigh.* 3, 15. 18. DEVAR. a r. VAH derivat: *vahanti haviṇshi, nirvahanti vā yajna-bhuvam* [*bhuvam?*]; et alio loco: *nirvahanti granthārthān*.

y. v. s. 33, 58. R.
y. j. v. s. 33, 58. R.

y. v. s. XX, 87-89. R.
v. v. s. 34, 14. māt. 8, 9.
17, 2. omisso t in tvat,
not etc. R.

3. [Vājas. Sanh. 20, 89.] *tūtujānaḥ* = *tvaramāṇaḥ*. Radicis *tuḥ*, forma intensiva usurpatæ, exemplum occurrit II, 1, § 12: *chodaḥ kuvit tūtujyāt sātaye dhiyaḥ*, 'instigator (Agnis) multum acceleret, fruitionis caussa, ceremonias,' ubi schol.: *tūtujyāt, tvarayatu, tvārayatu* iti arthaḥ. Sæpius de Indra dicitur *tūtujāna*, quod est participium præteriti: vid. h. 61, 12. Conf. II, 1, § 16: *sāsmūkam anavadya tūtujāna vedhasām imam vācham na vedhasām*, 'tu, vituperii immunis! properans! nostram sapientium istam ceremoniam, laudem veluti sapientium, accipe.' De producta vocali syllabæ reduplicatæ, vid. P. 6, 1, 7.

Vims. VI, 20. 2.
nom 9/1, 2.

harivaḥ. Suffixo *-vat* sermo antiquus complura formavit adjectiva, quæ apud seriores in *-mat* exeunt: vid. P. 8, 2, 15. Nomina autem hoc suffixo *-vat* formata, in vocativo terminationem *-vaḥ* habent: vid. P. 8, 3, 1. Conf. *adrivaḥ*, h. 10, 7, etc., *śachivaḥ*, h. 29, 2. Ad vocativum *harivaḥ* pertinet nominativus *harivān*, h. 81, 4. — *harī*, dualis, est epitheton equorum Indræ proprium (vid. Nigh. 1, 15), de cuius significatione variæ sunt sententiæ: alii enim ad r. *HRĪ* referunt, et equos 'rapidos' designare credunt; alii idem quod *haritaḥ* valere putant, nempe 'virides' aut 'fulvos.'

स्त्रीकुर श्. *dadhishva* i. q. *serius dhatsva*. (Large note is librum, 47 in Vāḍ dars significat. P. — me)

3.

1. [Nir. 12, 40.] *omāsaḥ* = *rakshakāḥ*; *avanti*, iti *omāso devāḥ*. Dubitat Yāskas activamne an passivam vim habeat: *avitāro vā, avanīyā vā*. Nir. 12, 40. De radice *av* in *u* contracta, vid. P. 6, 4, 20.

End. ver. 4. V. S.
33, 17. 2.

āgata est nisi fallor eadem elisione litteræ nasalis pro *āganta* (*āgamata*) dictum, quæ in partic. præter. pass. *gata* pro *ganta* (*gamita*).

dāṣvāṇsaḥ, dāṣushaḥ, vid. P. 6, 1, 12. BOPP. Gr. § 604.

4. V. S. 13, 63. fi.
मंदबं
या
उतवा र स प्र
न-न मादय
2.

८२. ८११ उषोषुजातं
असुरं गोभिर्भगं परि
कृतं। इन्द्रो देवा अग्रा
सिषु, २.

2. *apturaḥ* = *vrishṭi-pradāḥ*. Formatum volunt ex *ap* 'aqua,' et *tur*, contracta forma radicis *TVAR*, 'properare, accelerare.' Agniñ *yanturam apturam* legimus III, 1, § 30, quæ verba scholiastes sic illustrat: *yanturam sarvasya niyantāram, yadvā kshipra-gantāram; apturam apām prerakam*. Nominis abstracti *aptūryam* exemplum occurrit in hymno in Indram et Agnim, III, 1, § 12: *yuvor aptūryam hitam*, 'vestra aquarum largitio bona est.'

āganta, ganta pro *gamanta*, aoristus, rejecto augmento optativi vel imperativi vice fungens. Vid. ad h. 1, 5.

tūrṇayaḥ. tūrṇi = *kshipra*, Nigh. 2, 15. r. *TVAR*.

usrāḥ = *raṣmayuḥ*, Nigh. 1, 5. r. *VAS*. Vid. ad. h. 1, 7.

svasarāṇi apud Yāskam inter *ahar-nāmāni* occurrit, Nigh. 1, 9. Primaria vocis significatio fuisse videtur 'sponte euntes,' i. e. fugaces, instabiles. Variæ derivationes proponuntur a Jāṇ. 2. Nigh. 1, 9. R.

3. *asridhaḥ* = *kshaya-rahitaḥ, adruhaḥ* = *droha-rahitaḥ*. Sunt adjectiva, a radicibus *SRIDH* et *DRUH*, substantivorum abstractorum munere fungentibus, derivata. Vid. ad h. 23, 21.

chimāyāsaḥ, nomin. plur., pro *chimāyāḥ*, 'intentam providentiam habentes,' *sarvato-vyāpta-prajnāḥ*, schol. Ex scholiastæ sententia vox aut composita est ex *ehi* (a. r. *ih*,

'adniti, vires intendere,' praeſixo ā : ā samantāt ihate, iti ehih) et māyā 'sapientia, providentia;' aut fluxit ex verbis ehi mā yāsīh, 'veni, ne discedas!' quibus aliquando Dii (Viṣve-Devāh) Agnim in aquis latitantem alloquuti esse feruntur: yadvā, Sauchikam Agnim apsu pravishṭam 'ehi mā yāsīr' iti yad avochan, tad-anukaraṇa-hetuko 'yam Viṣveshām Devānām vyapadeṣa, Ehimāyāsa, iti. Ad fabulam istam de Sauchika-Agni in aquas confugiente, atque de Viṣve-devīs reditum ejus flagitantibus, respiciunt carmina tria, VIII, 1, § 10-14, ad quae scholiastes hunc Taittirīya-brāhmaṇæ locum affert: Agnes trayo bhrātaro jyāyānsa āsan; te devebhyo havyam vahantaḥ prāmīyanta; so 'gnir alibhed, 'ittham vāva ārtir mā rishtyati,' iti sa nīlyata; so 'paḥ prāvīṣat: tam devāḥ praisham aichhan, ityādi. 'Agnis tres fratres natu majores habebat: hi, diis sacra deferentes, interfecti sunt: Sauchikas Agnis timebat sibi: 'eodem modo me quoque fatum attigerit:' sic reputans evanuit et in aquas confugit: dii eum redire (?) desiderabant, etc.'

jushanta, vid. ad h. 1, 5.

vahnayaḥ = vodhārah, dhanānām prāpayitārah.

4.

cf. v. s. XX, 84-86.

Ms. fol. 297.6.

1. [Vājas. Sanh. 20, 84. Nir. 11, 26.] vājām, 'cibum.' Nigh. 2, 7. vājiniṇvatī. Schol.: annavat-kriyāvatī: vājo annam āsu, iti vājinyah kriyāḥ; tāḥ kriyāḥ yasyām santi, sā Sarasvatī vājiniṇvatī. dhiyāvasuḥ. Schol.: karma-prāpya-dhana-nimitta-bhūtā; dhiyā karmaṇā vasu yasyāḥ sakāṣād bhavati, sā dhiyāvasuḥ. Nir. 11, 26.

cf. v. s. I, 2.

2. [Vājas. Sanh. 20, 85.] sūnṛitānām = priyāṇām satya-vākyūnām.

cf. Homer. dīōiōwōtōi chetanāi sumatinām = śobhana-buddhi-yuktānām anushṭhātṛiṇām chetanāi tadīyam anushṭheyaṁ jnāpayantī.

A 92.7.

3. [Vājas. Sanh. 20, 86. Nir. 11, 27.] Schol.: dvividhā hi Sarasvatī, vighrahavad-devatā, nadi-rūpā cha. tatra pūrvābhyām ṛigbhyām vighrahavatī pratipādītā; anayā tu nadi-rūpā pratipadyate. tādṛiṣi Sarasvatī ketunā karmaṇā pravāha-rūpeṇa muho arṇah prabhūtam udakam prachetayati prakarsheṇa jnāpayati; kiṁ cha svakiyena devatā-rūpeṇa viṣvā dhiyah sarvāṇi anushṭhātṛi-prajñānāni virājati viṣesheṇa dīpayati, anushṭhāna-vishayā buddhiḥ sarvadā utpādayati, iti arthaḥ.

IV.

Tempus quo recitandum sit, cf. hanc.

Hymnus in INDRAM. Auctor MADHUCHHANDÁS. Metrum gāyatrī.

1. sudughām, vid. P. 3, 2, 70.

goduḥe, nomin. godhuk. P. 3, 2, 61.

jūhūmasi, pro jūhūmah, idque pro hūmah, hṛayāmah. Radix HVE contrahitur in HU, P. 6, 1, 33. 34, cujus vocalis producitur, P. 6, 4, 2.

dyari dyari, 'quotidie,' vid. P. 8, 1, 4. Subest thema gunatum, dyo, unde nomin. dyaus et accus. dyām; conf. go, nom. gaus, acc. gām, loc. gavi. COLEBR. Gr. p. 67. dyavi tam de die, quam de cælo dicitur: h. 39, 4.

2. āgahi, pro āgamhi, an pro āgāhi? Conf. āgata, h. 3, 3, 1.

piba: ita codices, quos inspexi, omnes, pro piva, quod in recentioribus libris scribi solet.

Retinui codicum scripturam, quam etymologia commendat: nam piba quadam reduplicationis specie e r. pā ortum esse videtur. Litteram b tuetur Latinum bibo: veteres Græcos suspicor dixisse πίβω. Eadem reduplicata radice forma servata est in passivo Prakrito pivādi [pibiadi?] 'bibitur,' Vikramorv. p. 9. ed. Calcutt.

godāh -- madaḥ. Schol.: revato dhanavatas tava mado harsho godā it, go-prada eva; tvayi hṛishṭe sati asmābhir gāvo labhyante, iti arthaḥ.

godāh vid. ad h. 1, 8 et 10, 3.

revataḥ, adjectivum a subst. rayi vel rai, suffixo -vat formatum; vid. P. 6, 1, 37.

Respondet omnino Zendico raēvat, de quo vid. BURNOUR. Comm. sur le Yaçna, vol. i. p. 123 seqq.

3. Schol.: te tava antamānām antikatomānām atīyayena samīpa-vartinām sumatinām śobhana-mati-yuktānām śobhana-prajñānām purushāṇām madhye sthitvā, vidyāma vayam tvām jñāyāma; yadvā sumatinām śobhana-buddhinām karmānushṭhāna-vishayāṇām lūbhārtham, iti adhyāhārah; buddhi-lābhāya tvām smarema, iti arthaḥ. tvam api no mā atikhyah, asmān atikramya anyeshām tvat-svarūpam mā prakathaya, kiṁ tu āgahi, asmān eva āgachha.

khyah, aoristus, rejecto augmento. vid. P. 3, 1, 52. Conf. akhyān, h. 35, 5; vya-khyat, h. 46, 10.

4. Hoc versu sacerdos (hotṛi) alloquitur institutorem sacrificii (yajamāna).

parehi = samīpe gachha. Præpositioni parā eandem omnino vim inesse vides atque Græco παρὰ in παράμ: cujus apud Indos recentiores nullum vestigium mansit.

vigrah et ripaśchit apud YĀSKAM inter medhāvi-nāmāni occurrunt, Nigh. 3, 15.

Quem locum illustrans DEVARĀJAYAJVAN rigra ad r. gṛī, gṛīṇāti, præfixo vi, refert; ripaśchit autem vult compositum esse ex vipaḥ, plurali vocis vip, pro vipā, 'sermo, loquela' (Nigh. 1, 11), et radice chi 'colligere,' ita ut ad litteram significaret 'sermone colligens sive nectens,' i. e. cordatus, sapiens.

astritam = ahiṁsitam.

varam = pṛeshṭam dhanam putrādikam. Ita scholiastes, qui prayachhati subintelligendum esse monet. Ausim varam 'tutamen, præsidium' vertere, quæ potestas nominibus varman, varūtha, aliisque derivatis radice vṛi inest (conf. Gothic. VARJAN), totumque versum sic interpretari: 'Adi Indram sapientem, illæsum; alloquere (pṛichha, conf. h. 105, 4.) eum, peritum, qui tuis sociis ab omni calamitate tutamen est.' STEVENSON: 'Ask Indra, the intelligent and the bloodless, who is ever ready to confer boons on thee and thy friends, if the chanter has not acquitted himself well.'

5. Schol.: no asmākam sambandhinah ṛitvijah, iti śeshah, te bruvantu Indram stuvantu; uta api cha he nidaḥ ninditārah purushāḥ, nirārata ito deṣāt nirgachhata, anyataḥ chit anyasmād api deṣāt nirgachhata. kīdṛiṣāḥ ṛitvijah? Indre duvaḥ pari-

charyām dadhānāḥ kurvāṇāḥ. Quidni, cæsurae respectu habito, sic interpretari liceat: 'Tunc dicunto inimici nostri: "Et hinc et aliunde discedite, ducentes Indræ hanc pompam:"' inimici scilicet, felicitatis piorum invidi spectatores, ceremonias, quæ Indræ favorem iis conciliant, interrompere student. STEVENSON: 'Let all ours again join in praising Indra. Avaunt ye profane scoffers, remove from hence, and from every other place, while we perform the rites of Indra.'

ārata secundum scholiasten est imperfectum r. RY, conj. 3., pro *aiyṛita*.
nidaḥ, stirps ipsa verbi NID, vi nominis usurpata. Conf. VII, 1, § 23, *rakṣhā sam asya* no *nidaḥ* 'serva nos ab illo osore.'

duvab a r. die, unde dicitur
legatus, nuncius. R.

6. *ariḥ* scholiastæ est singularis, loco pluralis numeri positus. Possitne pluralis esse, contracta terminatione, pro *arayah*? Vide quæ PLÁINIS habet de femininorum nominum terminationibus ita contractis, 6, 1, 106. 107.

vocheyuḥ=*uchyāsuh*, schol. Est potentialis, ex eadem radice factus, quæ præterito *avocham* inest. Conf. *vochema*, h. 40, 6. *vochetam*, h. 120, 3.

dasma=*ṣatrūṇām upakṣhayitar*; r. DAS, 'delere.'

kṛishṭayah, 'homines.' Nigh. 2, 3.

hol. a ॐ (मृणाति) a re- *ṣarman* 'sub tutela:' *ṣarman* et *ṣaraṇam* occurrunt apud YASKAM inter *gṛiha-nāmāni*,
allendis malis; R. intro Nigh. 3, 4.

ekins a अयते-ति a ॐ i. r.

refugium.

7. *īm* fere semper cum nomine masculino conjungitur. Vocale longam, quæ aliquid offensionis habet in voce generis masculini, contractioni ex *imam* debere crediderim. Sic Gothicum *IMMA* transit in Germanicum *ihm*. *Yadīm*, quod legitur IV, 1, § 1 (Rigvedæ Spec. p. 10), ex *yad* (pro *yadā*, ut sæpe) et *īm* coortum est: unde mutata velim, quæ ex illo loco concludit BOPPIUS, *Krit. Gramm.* p. 131. Notabilis est vocabuli *īm* cum antiquo Romanorum pronomine *im* (=eum) convenientia: vid. CIC. de Legg. 2, 24. Cyprios scimus simili dictione usos fuisse: *ἰν αὐτὸν αὐτὴν Κίπριοι*, HESYCH. Zendicæ voces *īm* et *sīm* videntur esse nominativus et accusativus pronominis generis feminini, Sanskritis *iyam* et *sīm* respondententes. *Vendid. farg.* 2, p. 14. ed. OLSH.: *āat hē īm zāo bwat perenē paṣwanmcha staorananmcha masyānanmchu ṣūnanmcha vayanmcha āth-ranmcha ṣukhranmcha ṣaochentanm*; *nōit hīm gātvo vindentī paṣwaṣcha staorācha masyāchu*, 'deinde illa (*hē īm*=Sansk. *seyam*, h. e. *sā iyam*?) regio fuit plena pecudum, jumentorumque, hominumque, canumque, aviumque, igniumque purorum, fulgentium; non, illam adeundo, (*hīm gātvo*=Sansk. *sīm gatvā*?) *pridem* inveniunt (inveniebant) pecudes jumentaue hominesque.' Vera natura et potestas Vedicæ dictionis *īm* fugisse videtur scholiasten nostrum, qui plerumque eam tanquam particulam expletivam tractat, et dimittere solet verbis *mitākshareshu anarthakūḥ* KAM *īm id u iti*.

āṣave -- *mandayat-sakham*. Schol.: *āṣave kṛitsna-somayāga-vyāptāya Indrāya īm ābhara imaṁ somam ābhara*. *kīdṛiṣaṁ somam*? *āṣuṁ savana-traya-vyāptam* (conf. ad h. 5, 7), *yajna-ṣriyaṁ yajnasya sampad-rūpam*, *ṇi-mādanam ṇiṇām ṛitvig-yajamānānām* *harsha-hetum*, *patayat patayantam karmāṇi prāpnvantam*, *mandayat-sakham*, *ya Indro mandayati yajamānān harshayati*, *tasmin Indre sakhibhūto 'yaṁ somah tat-prīti-hetu-*

ॐ सध्वरिजं ११३. ३३०.
visitantem. R.

tvāt. Quidni ita vertere liceat, 'Huncce cito-paratum celeri Indræ offer *liquorem*, ceremonias exornantem, viros delectantem; huc properare faciat *Indram*, socios exhilarantem.' De formatione vocis *mandayat-sakha* vid. ad h. 6, 6.

In foliis 124, 9. 8. *ghanah* = *hantā*. vid. P. 3, 3, 77. — *vrītrāṇām* = *Vritra-nāmaka-Asura-pramukhānām*. — *vājinam* = *sangrāmavantam*. *vrītrahanam* = *mūghahanam*. *Vimsat.* vii. 22.

9. *vājayāmaḥ* = *annavantaḥ kurmaḥ*. — *dhanānūṁ sātaye* = *sambhajanārtham*. *sātiḥ* a r. *SHĀN* vel *SAN*, Vid. P. 6, 4, 45 et 3, 3, 174.

10. *avaniḥ* = *rakshakah svāmī vā*. — *supārah* = *sushṭhu karmaṇaḥ pūrayitā*. *tasmā* pro *tasmai*, propter sequentem vocalem : vid. P. 8, 3, 18 seqq. COLEBR. *Gramm.* p. 20. BOFF. *Kr. Gr.* § 41. Sic *sujihvā* pro *sujihvan*, h. 13, 8.

V.

Hymnus in *INDRAM*. Auctor *MADHUCHHANDĀS*. Metrum *gāyatrī*.

1. *tu, kshiprārthiyo nipātaḥ*. — *stoma-vāhasaḥ*, conf. *yajna-vāhasā*, h. 15, 11 ; 86, 2 ; *nṛi-vāhasā*, h. 6, 2.

In ann. met. 2. bene f. 2. *purūtāmam*. Schol. : *purūn śatrūn tāmāyati glāpayati, iti purutamah*. De pro-

confundit et h. *supala*. ducta vocali vid. P. 6, 3, 137.

tisum et *vestit* : *abun* *sachū*, simul, statim : conf. h. 10, 4 ; 40, 1.

daupissimum inter *abundante*,

v. *maximum* inter *ma*. 3. *gha*. Schol. : *gha-ṣabdo 'badhāraṇārtho nipātaḥ sarvais tat-ṣabdaiḥ sambadhyate ; sa ghu, sa eva*. Vides, quam bene hæc convenient cum Homérico usu particulæ γι, pronomini subjunctæ.

rimet, *comparat* *yoge* = *pūrvam aprāptasya puruṣārthasya sambandhe*. Simili sensu vocem *yoga* accipiunt juris interpretes in vocabulo composito *yoga-kshema* : vid. *Mitāksh.* lib. 1. fol. 15 r. lib. 2. fol. 49 v. ; *Jimūtā Dāyabh.* p. 103, 199, ed. Calc. 1829 ; *MANU* 7, 127 ; 8, 230.

bhuvat = *bhavatu, gamat* = *gamatu* : aoristi sunt, rejecto augmento imperativorum vice fungentes.

purandhyām. Anceps hæret scholiastes inter duas explicationes : *sa eva purandhyām yoshiti ābhuvat, yadvā bahuvidhyām buddhau ābhuvat*. Si ad etymologiam respicias, *purandhi* denotare poterit quidquid sapientiæ plenum est : conflatum enim videtur ex quodam derivato radicis *ṛi* 'implere,' et substantivo *dhī* 'sapientia.' Huc redeunt variae significationes, quas variis locis scholiastes voci *purandhi* tribuit, ut 'cordata mulier,' h. 116, 13, 'hymnus,' h. 117, 13. Dualis *purandhi* inter nomina 'cælum terramque' significantia legitur apud *Yāskam*, *Nigh.* 3, 30. Adjectivum *purandhiḥ* occurrit apud eundem, *Nigh.* 4, 3, ubi *Dev.* hæc notavit : *puru-ṣabdo bahu-nāma, dhīr iti karma-nāma prajñā-nāma vā ; bahu-karmā bahu-prajno vā, purudhiḥ san, purandhiḥ*. Addit deinde aliam etymologiam, ex qua *purandhiḥ* idem foret quod *purandurah*.

4. *sañsthe*. Schol. : *samyak tishṭhati, iti sañstho rathaḥ*.

na vṛiṇvate = *na sambhajante*; *ratham aṣvau cha dṛishṭvā palāyante, iti arthaḥ*.

samatsu hac locativi forma a YASKA inter voces pugnam significantes, *Nigh.* 2, 17, receptum est. Descendit nisi fallor a r. अट 'ire,' prae-*fixo sam* : conf. *samiti, sangrāma*.

5. *sutapāvne* = *abhishutasya somasya pāna-kartre*. *pāvne* est dativus thematis *pāvan*, nomin. *pāvā*, r. प, suff. -*van*. Vid. P. 3, 2, 74. Conf. nomin. sing. *abhiṣasti-pāvā*, h. 76, 3; vocat. sing. *soma-pāvan*, h. 55, 7; dat. sing. *dāvane*, h. 61, 10, et *sudāvne*, h. 76, 3; genit. plur. *vāja-dāvnām*, h. 17, 4; *soma-pāvnām*, h. 30, 11. सप्तम्यान्वो १७४. दधिप्रसूतः अ. २. २. दधिराः अ. २.

somāsaḥ. De antiqua pluralis forma vid. P. 7, 1, 50. BoFF. *Kr. Gr.* § 142, adnot.

dadhyāṣiraḥ. Schol. : *avanīyamānām dadhi āṣīr dosha-ghātakam yeshām somānām*, = *dadhiāṣiraṇāvantah* le *dadhyāṣiraḥ*, i. e. 'libamina coagulato lacte purificata.' Eodem sensu usurpatur *gavāṣiraḥ*, 11, 2, § 1, ubi schol. : *gobhiḥ kshīrair āṣīro miṣritāḥ sanjātāḥ* i. e. 'libamina lacte coagulato mixta.' Vide quoque usum dictionis *samāṣira*, h. 30, 2. Vocem *āṣīḥ* ad r. सृजि refert schol. apud P. 6, 1, 36.

yanti pro *yānti*; conf. *atiyanti*, h. 32, 8.

7. *āṣavaḥ* = *savana-traye prakṛiti-vikṛityor vā vyūptimantaḥ*.

girvaṇaḥ. Schol. : *gīrbhir vanyate sevyate, iti girvaṇāḥ* : r. VAN, suffix. -*as*. De dentali radice in ṇ linguale mutato, vid. P. 8, 4, 3 seqq. LASSEN, *Indische Bibliothek*, iii. p. 57.

prachetase = *prakṛishṭa-jnānāya*.

8. *avīṛidhan* = *vardhitavantaḥ*. Apud poetas antiquos, vocalem ṛi radicum consonante terminatarum, in reduplicata ista aoristi specie semper immutatam servari, neque unquam in *ir*, *ar*, vel *ār* produci, docet P. 7, 4, 8. Amat omnino lingua vetusta, syllabam reduplicatam horum aoristorum producere, vocalem vero radice aut corripere, aut, si brevis est, brevem tueri; ubi vocalis radice est *a*, *ā*, *ṛi* vel *ṛī*, ei in syllaba reduplicata substitui solet *ī*: *ajīgar*, h. 92, 6 et 113, 4. 9; *pīparat*, h. 46, 6; *pīpayat*, h. 77, 5; *jījananta*, h. 60, 3. Confer formas *tūtujānaḥ*, *māmahūnaḥ*, de quibus vid. P. 6, 1, 7; *ajūgapatam*, P. 3, 1, 50.

stomāḥ = *sūma-gūnām stotrāṇi*. — *ukthā* pro *ukthāni* (P. 6, 1, 70) = *bahvṛichānām pastrāṇi*.

vardhantu = *vardhayantu*.

9. *akshitotiḥ* = *akṣīṣita-rakshaṇaḥ*; *kadāchid api rakshām na vimunchati, iti arthaḥ*. *sanet* = *sambhajeta*. — *pauṇsyā* = *puṇstvāni balāni*.

10. Mallem post *druhan* interpunxissem, hoc sensu, 'Utinam ne inimici nos lædant! Indra, cantu laudatē! validus avertet cædem.'

४. चर्कित २३/१५.
शोशुचत् ११/१२

Imperfectum Activi, dual. *akṛiṇutam*; plur. *akṛiṇuta* sive *akṛiṇotana*, *akṛiṇvan*. Imperfectum Atman., plur. *akṛiṇvata*, vel rejecto augmento *kṛiṇvata*.

Radicem *कृ* in lingua Zendica similem in modum flecti, observatum est a BOPPIO (*Vergleich. Gramm.* p. 126), qui hæc affert exempla: præsens, *kerenāiti* 'facit'; imperativ., *kerenūihi*, 'fac'; imperfectum, *kerenābt* 'fecit'; addo aliam præteriti formam, *frākerenbit* 'procreavit,' quæ legitur *Farg.* 22 init. p. 553 edit. Bomb. Ex his intelligimus, in hodierna lingua Persica tempori præsenti *کرم* cum infinitivo *کړن* eandem intercedere rationem, atque antiquæ Indorum voci *kṛiṇomi* cum infinitivo *kartum*.

peṣaḥ i. q. *rūpa*. *Nigh.* 3, 7. Conf. *supeṣas*, *viṣvapeṣas*; *ṣuchi-peṣasaṃ dhiyam* (= *ṣo-bhana-rūpopetām prajñām*, schol.) 11, 11, § 13. Cognatum est Zendicum *piṣo*. Verba carminis antiqui, a BURNOUFIO, *Comm. sur le Yaçna*, t. i. adnot. p. lxvi. descripta, *yó paourvó zaranyé-piṣó svīrāo baresḥnava gerevanāiti*, sic reddiderim: 'qui primus, auream formam habens (= *hiraṇya-peṣāḥ*), pulchra cacumina occupat.'

maryāḥ, mortales. *Nigh.* 2, 3. Insolitam vocis formam notavit P. 3, 1, 123.

4. Schol.: *āt*, *iti ayam ānantaryārtho nipātaḥ*; *aha*, *iti avadhāraṇārthaḥ*. Fortassis *āt* est vetus ablativus ejusdem thematis pronominalis *a*, cujus genitivus est *asya*, adverbii munere fungens, et simili sensu usurpatus ac *tataḥ*, *ataḥ*. Feminini thematis *ā* memorabile exemplum ex secundo Rigvedæ libro adscribam: *suchipratīkaṃ tam ayā dhiyā grīne* 'puris membris præditum illum hac prece laudo,' (11, 11, § 12), ubi vides *ayā* dictum esse pro seriore *anayā*. Ejusdem procul dubio originis et structuræ cum Indico *āt* est adverbium Zendicum *āat* 'tunc, deinde.'

svadhām anu, postquam cibus sacrificus vobis oblatus est.

नमः । अतः । (म. 5, 29)

yajniyam = *yajñrhum*. Vid. P. 5, 1, 71. Conf. h. 72, 3; 87, 5.

5. Fabulam, quam poeta respicit, sic explicat scholiastes ad h. l.: *asti kinchid upā-khyānam*; *Pañibhir devālākād gāvo 'pahṛitū andhakūre prakshiptāḥ, tās cha Indro Maruḍbhiḥ saha ajayat. etat cha anukramaṇikāyām sūchitam*, 'Pañibhir Asurair nigūdhā gū anveshṭū Saramā devaṣunī Indreṇa prahitā; tām ayugbhiḥ Paṇayo mitrī-yantaḥ prochuḥ.' 'Traditur, vaccas esse aliquando a Panibus ex deorum cælo raptas, et in caligine (loco obscuro) cælatas, Indram autem cum Marutibus eas recuperasse. Hoc in indice declaratur: 'Saramā, deorum canis femina, ab Indra missa fuit, ut vaccas a Panibus Asuris occultatas investigaret: eamque sibi conciliaturi Panes imparibus *versibus* alloquuti sunt.' Postrema verba desumta sunt ex *Anukramanikā*, sive antiquo Rigvedæ indice, ad carmen (viii, vi, § 5-6), in quo Panes et Saramā alternis versibus colloquuntur. Cujus carminis interpretationi scholiastes hanc præmittit narrationem: (cod. COLEBR. 2353) *Indra-purohitasya Bṛihaspater goshu Bala-nūmno 'surasya bhātaiḥ Pañi-nāmakair Asurair apahṛitya, guhāyām nihitāsu tishu [satishu?], Bṛihaspati-preritena Indreṇa gavām anveshaṇāya Saramā nāma deva-ṣunī preshitā, sū cha nahantī [vahanṭim?] nadīm uttīryū, Bala-puram prāpya, gupta-sthāne nitās [nihitās?] tā gū dadarṣa; atha tasmin antare Paṇayo idam vṛittāntam avagachhantaḥ, enām mitrī-kartuṃ samvādam akurvān*.

वेदांसि १२, ४.

‘Brihaspatis, Indræ sacerdotis, vaccæ quum ab Asuris, Panes dictis, Balæ Asuræ militibus, raptæ et in caverna absconditæ essent, Brihaspatis rogatu Indras vaccarum rependarum caussa, Saramām, deorum canem, ablegavit: quæ [rapido?] flumine trajecto, quum ad Balæ urbem pervenisset, occulto in loco cælatas illas vaccas conspexit: qua tempestate Panes rem intelligentes, canem sibi conciliare solliciti, in sermonem cum ea se dederunt.’ Paullo aliter rem narrat scholiastes ad 111, 11, § 5 (cod. Colebr. 2351): *purā kila Angirasām gāvaḥ Paṇi-nāmakair Asurair apahritya nigūḍhe kasminṣchit parvate sthāpitāḥ, te cha Angirasas tāt-prāpti-artham Indram tushṭuvuḥ; tataḥ cha sa Indro gavānveshaṇāya deva-ṣunīm prūhiṇot; sā cha gavāṃgaveshana-parā [gavānveshaṇa-parā?] satī, tat-svūnam alabhajanayā [leg. alabhat; tayā] vijnāpita Indrah tāyā [leg. tā gā] ānīya Angirobhyaḥ prūdāt; iti aitihāsikā kathā.* ‘Olim aliquando Angirasidarum vaccæ ab Asuris, Panes dictis, abreptæ, in abdito quodam monte collocatæ fuerunt: Angirasidæ, eas recuperare cupientes, Indram precibus adierunt, isque deorum canem feminam ad vaccas investigandas ablegavit: quæ vaccarum indagatiōni intenta, mugitum earum percepit: cujus rei ab ea certior factus Indras, vaccas illas eduxit, et Angirasidis eas restituit. Ita fert veterum poetarum narratio.’ Conf. adnot. ad h. 11, 5.

Etsi non is sum, qui speciosa fabularum, quæ apud diversos et longe dissitos populos circumferuntur, similitudine facile adducar, ut sacrorum commercium inter eos obtinuisse credam, non possum tamen quin hoc loco ad miram, quæ isti veterum Indorum de vaccarum raptu narrationi cum notissima Romanorum fabula de Caco et Evandro intercedit, convenientiam lectorum animos advertam. Quas fabulas aliquo cognationis vinculo inter se contineri, et ex uno eodemque fonte, quantumvis remoto, derivatas esse, persuasum quidem est mihi: at quænam iis intercedat ratio, quidve sit illud propinquitatis vinculum et commune quo nituntur fundamentum, id tum demum speculārī licebit, si primum vetustissimarum, quæ apud Indos aliasque gentes exstiterunt, fabularum ambitum atque indolem penitus cognoverimus: interea, quid cuique proprium populo sit, et quonam peculiari modo insitas omnium mentibus præsaḡitiones excoluerint et conformaverint singuli, integros et ab opinionibus temere conceptis liberos notare præstabit, quam similitudinum vana specie ductos et conjectandi libidini cedentes, aliena alienis, contraria contrariis miscere, et nondum exploratis superstruere, quæ mox ruitura prævideamus.

vīlu = dṛidhaṃ durgama-sthānam, schol. Vox denotare videtur quidquid firmum aut robustum est. Apud YASKAM inter *bala-nāmāni* occurrit, *Nigh.* 2, 9.

ūrujatnubhiḥ = bhanjadbhiḥ; r. RVJ, cum suffixo unadico -atnu (*katnuch*).

guhā pro *guhāyām*, ut h. 23, 14. 65, 1. 67, 2, 4.

vahnibhiḥ = vodhṛibhiḥ.

usriyāḥ = gāḥ. Conf. *Nigh.* 2, 11.

6. *devayantaḥ = Marut-sanjnakān devūn ichhantaḥ*; vid. P. 3, 1, 8.

matim = mantāram, nomen abstractum pro concreto.

vidadvasum = vedayadbhiḥ sva-mahima-prakhyāpakair vasubhir dhanair yuktam. vidanti audāryātīṣayavattayā jnāpayanti vasūni dhanāni yaṃ, sa vidadvasuḥ. Sic explicantem scholiasten in interpretatione mea sequutus sum. Sed malim nunc *vidad-*

vasum ex participio *vidat* et substantivo *vasu* conflatum credere, et ita quidem, ut hoc ab illo pendeat; indigenarum more grammaticorum sensum sic explicuerim: *vetti vasūni, iti vidadvasuḥ*. Quæ sententia si tibi probetur, *vidadvasu* eodem redire vides, quo *vasuvit*, quod vocabulum eadem compositionis elementa solito senioris linguæ ordine juncta exhibet. Conf. fragmentum carminis antiqui apud Ὑλσκλμ, *Nir.* 4, 17: *vidad-vasur dayamāno vi šatrūn*, 'thesaurorum gnarus, delens inimicos.' Obsolevit apud recentiores Indos licentia ista, qua veteres usos esse videmus, compositas voces ita fingendi, ut verbi activi participium præfigatur nomini, quod, si compaginis vincula solvas, a verbo illo rectum reperiās. Ex antiquo sermone hæc adscribam exempla vocum sic conjunctarum: *bharad-vāja*, 'sacra ferens,' h. 116, 18; *mandayat-sakha*, 'amicos exhilarans,' h. 4, 7; *kshayad-vira*, 'viros necans,' h. 114, 10; *tarad-dvesha*, 'inimicos superans,' h. 100, 3; quibuscum comparari poterunt dictiones specie similes, licet grammatica partium inter se relatione diversæ, *krandad-aśva*, 'hinnienti equo præditus,' h. 36, 8, *bhrūjad-ṛishṭayah*, 'coruscantia arma habentes,' Marutum epitheton, h. 31, 1; 64, 11, et *Jayad-ratha*, 'victrici vehiculo gaudens,' quæ vox tanquam nomen proprium in seniore lingua servata est. Abundant ejusdem nisi fallor structuræ vocabula apud poetas Græcos, sub facie tamen aliquantulum immutata. Nam primum quidem littera dentalis, propria nudi participii terminatio (*bharat*, *kshayat*, conf. τυπτοντ-, *amant*-, pro primitivis τυπτουτ-, *amat*-), ex notissima euphoniæ Græcæ lege transiit in sibilantem, ita ut φερίσ-βιος, λεισ-ήνωρ, Δαμάσ-ιππος dicatur pro φερίτ-βιος, λειτ-ήνωρ, Δαμάτ-ιππος. Deinde loquela Græca, oblita ut videtur originis et veræ horum vocabulorum naturæ, genuinam eorum formam numeri sonive gratioris caussa multis modis variavit. In commissura membrorum, solet inseri, si membrum posterius a consonante incipit, ut in ταμιο-ί-χρως, ταλαο-ί-φρων, ἰλκιο-ί-πιπλος, φαισ-ί-μβροτος; vocalis terminationem participii præcedens interdum producit, ut in ἀγνο-ί-χορος (conf. Ἀγνο-ί-λαος), sæpius eliditur, ut in παυσ-άνεμος pro παυσε-άνεμος, ἔρυσ-άρματος pro ἔρυσσε-άρματος, φυξ-άνωρ pro φυγισ-άνωρ, ῥίψ-ασπις pro ῥιπίσ-ασπις; haud raro denique et una et altera mutatio in uno eodemque exemplo locum habet, ut in τανυσ-ί-πτερος pro τανυσσε-ί-πτερος, φθισ-ί-μβροτος pro φθεισσε-ί-μβροτος, θελξ-ί-μβροτος pro θελγισσε-ί-μβροτος, τερψ-ί-νοος pro τερπυσσε-ί-νοος. Debent omnino distingui ista, quæ participialia dixerim, composita, ab iis, in quibus mera verbi radix substantivo præfigitur, ut φέρ-ασπις, λει-ό-ναυς, ἰλκ-ε-χίτων, φυγ-άνθρωπος: quod compositorum genus prorsus ignotum fuisse videtur Indis.

mahām = *mahāntam*, *na-kāra-ta-kārayor lopaḥ chhāndasah*: ita scholiastes, cujus sententia vereor ut multis melius placitura sit, quam quod infra v. 10 ad *mahaḥ* dicit: *mahaḥ mahataḥ, iti asya a-kārā-ta-kārayor lopaḥ chhāndasah*. Videtur *mahām* pro accusativo ejusdem thematis *mah* habendum esse, a quo derivatur genitivus *mahaḥ*, femin. nomin. *mahī* etc., de quibus vid. adnot. ad h. 3, 12. Sed nescio, quam ob causam vocalis terminationis producta sit.

anūshata, aorist. Atman. r. n v, laudare. Conf. *ahūshata*, h. 14, 2.

7. [*Nir.* 4, 12.] *dṛikshase* scholiastes dicit esse optativum, *leḥ*, qui potentialis *dṛiṣye-ṭhās*, vice fungatur (P. 3, 4, 7). Equidem malim pro futuro passivi (*dṛikshyase* vel

potius *drakshyase*) habere, quod *y* suum simili ratione perdiderit, qua h. 1, 2 *vakshati* pro *vakshyuti* dici suspicatus sum.

mandū = *nitya-pramuditau*.

8. *abhidubhiḥ*, 'cœlestibus;' *dyu-lokam abhigataiḥ*: *abhigatā dyaur yais, te abhi-dyavaḥ*, schol.

7. *sahasvat*, neutrum adverbialiter positum: *balopetaṁ yathā bhavati tathā*, schol.

Indrasya. Mirus est hic genitivi usus, ubi accusativum exspectaveris. Scholiastes reddit *Indram*, sed rem non ulterius explicat.

9. *parijman*, vocativ. (conf. nomin. *parijmā*, h. 79, 3. 112, 4. accus. *parijmānam*, h. 20, 3; genit. dual. *parijmanoḥ*, h. 46, 14) 'ambiens, undecunque pervadens.' Derivans a r. AJ, suffixo *-man*, ita ut *parijman* foret pro *pari-ajman*. Conf. *ajman*, 'refugium, deversorium, domus,' apud Yāskam, *Nigh.* 3, 4.

ṛinjate = *prasādhayati*.

10. Scholiastes jungit *adhi-īmahe*, quod explicat *ādhikyena yāchāmahe*: tu vide annon rectius foret, *īmahe*, 'imploramus,' separatim sumere, et *adhi* ad ablativum *pārthivāt* trahere. Implorat vates Indræ dona, sive is nunc hic in terra degat, sive in cœlo, quod (*parthivād adhi*) supra regionem terrestrem expansum est, sive in aere. अर्धेऽऽ. gen. 3, 1, 32 पृथिव्याऽर्धे R. *mahaḥ*, vid. ad v. 6, et ad h. 3, 12.

VII.

Hymnus in INDRAM. Auctor MADHUCHHANDĀS. Metrum *gāyatrī*.

1. *gūthinaḥ* = *gīyamāna-sāma-yuktā udgātārah*.

brīhat secundum scholiasten est designatio carminis cujusdam, desumpta a verbis, quibus incipit: '*Indra brīhat tvām iddha havāmahe*' iti *asyām richi utpannena brīhan-nāmakena sāmānā*. Carminis, *brīhat* appellati, meminit COLEBROOKIUS, *Miscell. Ess.* i, 216. cf. Burn. *J.O.I.* 23. R.

arkebhīḥ. *arka* nihil est nisi forma auctior nominis *rich*, 'hymnus.' *arkebhīḥ* sunt sacrificatores hymnis instructi, hymnos recitantes.

vāṇīḥ, nomin. plur. (conf. P. 6, 1, 106) perinde ut in duobus exemplis, quæ Dev. ad *Nigh.* 1, 11 affert: *prāvan vāṇīḥ puru-hūtaṁ dhamantīḥ*, et *abhi vāṇīḥ ṛishīṇām sapta nūshata*.

2. *haryoḥ*, vid. ad h. 5, 4.— *āsammiṣṭaḥ* 'omnibus sese admiscens, omnibus propinquus;' schol.: *sarvataḥ samyak miṣrayitā*. *miṣrayater bhāve ghaṇ*, *samyak miṣro yasya*, *asau sammiṣṭaḥ*; *latvaṁ chhāndasam*.

vachoyujā scholiastes, laudans, ut solet in tali interpretationis discrimine, regulam P. 7, 1, 39, pro genitivo dualis dictum esse putat: *Indrasya vachana-mātreṇa rathe yujyamānayoḥ, suṣikshitayor, iti arthaḥ*. Possitne *vachoyujā* pro instrum. sing. thematicis *vachoyuj* haberi, subintellecto *rathena*? Ita quidem hunc nancisceremur sensum:

हिरण्य in समो
निसादु रोमंसितं
quoniam पिथला गुरु
cf. Vāṇīṇām Sat. p. 102

'Indras ille fulvis equis suis omnia contingens, curru suo, cui, simulatque jubet, equi junguntur,' etc.

3. *dirghāya chakshase*, 'ut longe lateque prospicere possimus:' conf. h. 112, 8.

vi gobhir adrim airayat.+ Duplicem offert scholiastes horum verborum explicationem:

1. *sa sūryo gobhiḥ svakīya-raṣmibhir adrim parvata-pramukhaṁ sarvaṁ jagat vi-airayat viśeṣeṇa darśanārtham preritavān, iti arthaḥ*; 2. *atha vā, Indra eva gobhir jalair nimitta-bhūtair adrim megham vi-airayat viśeṣeṇa preritavān*: i. e. vel 'radiis mundum excitat,' vel 'aquis nubem commovet' ('aquis e nube excutit?'). Priorem interpretationem prætuli, quam et contextus commendat, et frequentissimus vocis *gāvaḥ* usus:

vid. *Nigh.* 1. 5.

4. *sahasra-pradhanceshu*. Scholiastes a *dhana* 'opes' derivat, 'abundantissimas divitias conferentem' (pugnam) intelligens. Rectius fortasse *sahasra-pradhana* et *mahā-dhana* (v. 7; h. 40, 8; 112, 17) ad eandem obsoletam radicem *DHAN* retuleris, quæ servata est in *nidhana* et in Græcis *θίνα*, *θίνα*, *θάνατος*. Secundum hanc derivationem *sahasra-pradhana* foret pugna, 'quæ mille hominibus exitium parat;' et *mahā-dhana* 'magnum cladem' vertere possemus.

5. [*Sāmav. Arch.* 2, 4, 6.] *yujam=sahakūriṇaṁ samāhitam vā*; est stirps ipsa verbi *YUJ*.

vṛitreshu=satrushu dhana-lābha-virodhishu prāpteshu.

6. *vṛishan=vṛishṭiprada*.

charum=megham; conf. *Nigh.* 1, 10.

satrā-dāvan, 'statim, simul largiens.' Schol.: *satrā-ṣabdaḥ sahārthe abhimataḥ* (conf. h. 71, 9; 72, 1); *phala-jātaṁ sakalaṁ saha dadāti, iti satrā-dāvā*. Vid. ad h. 5, 5.

vṛidhi pro *vṛiṇu* vel *vṛiṇudhi*, ut *ṣrudhi* pro *ṣriṇu* vel *ṣriṇudhi*.

apratishkutaḥ, i. e. secundum scholiasten *kenachit apratiṣabditaḥ*, a r. *KU*, præfixo *prati*, et inserta littera sibilante, de qua vid. P. 6, 1, 135 seqq. Aliter *DEVAR.* ad *Nigh.* 3, 3 qui *apratishkutaḥ* ad r. *SKU* (*āpravane* i. e. *āgamane*) refert, et *anyena apratigata* vel *apratiskhalita* interpretatur.

amum. Ubi pronomina *idam* et *adas* conjunguntur, illud rem loquenti propiorem, hoc remotiorem designare solet. *Ait. Br.* 2, 23: *sa vā asmiṇṣcha loke 'mushmiṇṣcha prajayā cha paṣubhiḥ cha griheshu vasati, ya evam veda*.

7. [*Nir.* 6, 18.] *tunje*. Vocabulum *tunja* 'donum' interpretantur scholiastes ad h. 1., *YASKAS*, *Nir.* 6, 18, et *DEVAR.* ad *Nigh.* 3, 3, qui hunc versum laudat: referunt ad r. *TUJ* (*tunjate*), quæ 'dare, largiri' valeat. Eadem vox occurrit apud *YASKAM* inter *vajra-nāmāni*, *Nigh.* 2, 20. Videsis, cuinam interpretationi faveat antiquus usus verbi *TUJ*, h. 11, 5; 56, 3; 105, 2.

vindhe pro *vinde*: *da-kārasya vyatyayena dha-kāraḥ*, schol.

+ h. 5, 11, R.

*adrim subl. parvatapra-
mukhaṁ sarvaṁ jagat. R.*

*च=निधन 40, 8. in
is proelio atque in
R.*

3-

sushṭutim. Confer voces similiter formatas *sukīrti*, h. 60, 3, *sukshiti*, h. 40, 8, *dushṭuti*, h. 53, 1.

8. *vrishā* 'is qui fœcundat,' conf. h. 16, 1; 32, 8. Schol.: *kāmānām varshitā*. Est Indræ epitheton, ex AMARASINHA notum. Sed possis etiam 'taurum' vertere, et cum *vañsagaḥ* conjungere, ut sensus sit, 'taurus sicut admissarius gregem adiens.'

iyarti=*prāpnoti*; r. RI.

īṣānaḥ apratishkutaḥ, verte: 'dominus, cui nemo contradicit.' Eadem verba recur-
runt, h. 84, 7.

9. De peculiari ratione metrica hujus versus, cui, si solito more numeros computes, tres syllabæ ad justam mensuram desunt, nihil observatum reperio, neque apud scholiasten, neque in Rigvedæ indice. Quid mihi de hujusmodi versibus statuendum esse videatur, in adnot. ad h. 1, 8 explicui.

irajyati=*īshṭe*: occurrit in scholiis ad P. 3, 1, 27 inter verba denominativa, *kaṇḍu-ādayaḥ* dicta.

pancha kshitiṇām. Schol.: *Nishāda-panchamānām kshitiṇām nivāsārhanām varṇānām*. Sunt igitur *pancha kshitayaḥ* ex scholiastæ sententia quinque tribus, Brachmanes, Kshatriyæ, Vaisyæ, Sūdræ, et Nishūdæ. Simili ratione scholiastes ad h. 117, 3 explicat vocem *pūñchajanyaḥ*, adjectivum a *pancha janāḥ* derivatum, quæ loquutio apud YĀSKAM inter *manushya-nāmāni* exstat, *Nigh.* 2, 3. Idem vero YĀSKAS alio loco nos docet, de propria hujus dictionis potestate jamdudum varias fuisse doctorum sententias: dicit enim, *Nir.* 3, 8, verba carminis antiqui, *pancha janā mama hotraṁ jushadhvam*, illustraturus: *Gandharvāḥ Pitara Devā Asurā Rukshāñsi, iti eke; chatvāro varṇā Nishādaḥ panchama, iti Aupamanyavaḥ*. Transiit vox *pancha janāḥ* in senioris theologiæ loquendi usum, et ibi quoque haud parvam interpretibus difficultatem attulit: vid. ŚANKAR. ad *Vedānta Sūtr.* 1, 4, 11 seqq. pag. 110 seqq. edit. Calcutt. Apud HEMACHANDRAM (1, 3, 1) singularis *panchajanaḥ* inter vocabula 'hominem' significantia occurrit; AMARASINHAS (pag. 128, ed. COLEBR.) pluralem posuit.

५. पञ्चचर्षणः
R.Y. spec. p. 16. 17.

10. Scholiastes *pari* cum *janebhyaḥ* conjungit: *sarvebhyo janebhyaḥ pari upari avasthitam*. Sed possitne præpositioni *pari* cum dativo conjunctæ eadem vis inesse, qua nonnunquam apud Homerum *περί* cum dativo (*μάχισθαι, δίδιναι περί τινι*) sociari videmus? Hoc si mihi concedatur, sensus erit: 'invocamus Indram propter homines nostros.'

keralaḥ. Recte schol.: *asūdharanāḥ, itarebhyo 'pi adhikam anugraham asmāsu karotu*.

VIII.

Hymnus in INDRAM. Auctor MADHUCHHANDĀS. Metrum *gāyatrī*.

1. [*Sāmav. Arch.* 2, 4, 5.] *sānasiṁ*, 'qua frui possimus,' a r. *śhaṇ* vel *śan*. *Vājas. Śaṇh.* 12, 110: *dadhāsi sānasiṁ rayim*.

sqjivānam=*samāna-ṣatru-jaya-ṣīlam*.

sadāsaham=*sarvadā ṣatruṇām abhibhava-hetum*.

2. *vṛitrā* pro *vṛitrāṇi*, conf. h. 84, 13. Vocabulum *vṛitra* in antiqua lingua neutrius est generis, perinde ut *mitra* apud recentiores.

ruṇadhāvahai, imperativus r. RUDH, secundum septimæ conjugationis normam formatus.

tvotāsaḥ, ex *tvā*, pro *tvat*, themate pronominis secundæ personæ, et *ūta*, participio præteriti passivi radices *ve* 'tueri, defendere,' cujus derivatum *ūti*, 'tutela, protectio, auxilium,' frequentissime occurrit. Conf. h. 73, 9.

3. *ghanā* tanquam accusativum adjectivi scholiastes interpretatur: *ghanā, ghanāṃ śatru-praharaṇāya atyanta-dṛiḍham (vajram.)* Sed quum h. 36, 16 et 63, 5 *ghanā* manifesto sit instrumentalis thematis *ghan*, a r. HAN, liceatne hoc etiam loco sic accipere? Quod si fiat, sensus erit: 'prehendimus (*ā dadīmaḥi*) telum cum clava,' h. e. telum atque clavam.

spṛidhaḥ = *spardhamānān śatrūn*.

4. *tvayā yujā* = *tvayā sahāya-bhūtena*.

prītanyataḥ, acc. plur. participii verbi a substantivo *prītanā*, 'acies,' derivati.

5. *prathinā* i. q. *prathimnā*, a themate *prathiman*, 'amplitudo.'

6. *samohe* hac ipsa locativi forma, apud YÁSKAM inter nomina 'pugnam' significantia occurrit, *Nir.* 2, 17.

āṣata, pro *āṣnavata*, ad litteram, 'fruiti sunt' Indrá.

रिक्स रिकस, रिक्स. *dhiyāyavaḥ*, 'sapientiæ studiosi,' a substantivo *dhī*, *dhiyā*, suff. -yu. Vid. ad h. 3, 2, 1.

7. *kukshiḥ* = *Indrasya udara-pradeśaḥ*. Derivatam volunt a r. KUSH, cum suffixo unadico *ksi*, P. 7, 2, 9 schol. Male, opinor. Cognata sunt Gr. κόρυς, κορυή, Lat. *cora*, (*coxim*, *cossim*,) *coxendix*. कृतिभारि *exp. L.* *Ś. D. K.* 179. 6. m. 2. 0. 3. 2. 26. R.

pivate = *vardhate*.

āpaḥ na kakudaḥ. Schol.: *jihvā-sambandham āsyodakam yathā kadāchid api na śushyati*, tathā *Indrasya kukshiḥ soma-pūrīto na śushyati*, iti *arthāḥ*.

8. *evā*. De producta vocali vid. P. 6, 3, 136.

sūnṛitū = *priya-satya-rūpā vāk*.

virapṣī, 'varie sonans,' *vividha-rapaṇopeta-vākya-yuktā*, schol. Conf. h. 87, 1.

māhī, femininum ejusdem adjectivi *mah*, cujus genit. masc. *mahaḥ* supra habuimus, h. 6, 10. Conf. *māhīm* h. 102, 1; *māhyai* h. 24, 1. 2.

pakvā śākhū. Schol.: *yathā bahubliḥ pakvaiḥ phalair upetā panasa-vṛikshādī-śākhā prīti-hetus, tadrat*.

9. Verte: 'vires tuæ auxilium sunt cultori tali, qualis ego,' *māvate*. Sic 11, 11, § 11:

^{saśānānāya dāśāh}
yajnam viprasya māvatah, Conf. *tvāvān*, *tvāvatah*, h. 30, 14; 91, 8. Coorta videntur hæc vocabula ex stirpibus pronominalibus *mat* et *tvat* cum suffixo *-vat*: dictum est *māvat*, *tvāvat*, producta vocali, pro *mat-vat*, *tvat-vat*, ne syllabæ quantitas imminueretur elisione litteræ *t*. Vid. ad h. 17, 1.

10. *kāmyā* et *śāṅsyā* scholiastes intrepertatur *kāmayitavye* et *śāṅsanīye*, dualem generis neutrius cum duobus singularis numeri substantivis, altero masculini, altero neutrius generis, conjungens. Et *kāmyā* et *śāṅsyā* tribus syllabis prolata esse, docet metrum: vid. ad 1, 9.

IX.

Hymnus in INDRAM. Auctor MADHUCHHANDĀS. Metrum *gāyatrī*.

1. [*Vājas. Sanh.* 33, 25.] *matsi* pro *madasī*, eadem vocalis elisione, qua *yakshi* pro *yajasi*, h. 13, 1, *satsi* pro *sadasi*, h. 76, 4, et *vakshi* pro *vahasi* in Yajurvedæ loco, *Vājas. Sanh.* 29, 1: *devānām vakshi priyam ā sadhastham*. Quæ formæ quum imperativi sensu adhiberi soleant, scholiastes eas pro veris imperativis habet, terminationi *-hi* ex veteris linguæ licentia *-si* substitutum esse putans. Rem melius intellexisse videtur PĀṆINIS, qui in antiquo sermone additamenta illa, quæ inter verborum radices atque terminationes personarum inseruntur, sæpe negligi animadvertit (2, 4, 73). A verbo *matsi* et genitivus *andhasaḥ*, et instrumentales *viṣvebhiḥ soma-parvabhiḥ* pendent.

ihī. Eodem sensu adhibetur alia imperativi forma *aya*. *Sāmav. Ārch.* 1, 3, 3: *Agne mṛīla, mahān asi, aya ā devayam janam*.

somaparvabhiḥ = *soma-rasa-rūpaiḥ*.

abhiṣṭiḥ = *śatrūnām abhiḥhavitā*.

2. *chakraye*. De vocis formatione vid. P. 3, 2, 171. *Siddh. K.* fol. 188 v. Notabilis est vis transitiva verbi कृ॑ in adjectivo *chakri* servata, qua accusativum regit. Conf. *somaṁ somapātāmā*, h. 21, 1.

3. *matsva* pro *madasva*, ut supra, v. 1, *matsi* pro *madasī*.

suṣipra. Schol.: *he śobhana-hano śobhana-nāsika vā*, 'šipre hanū nāsike vā,' iti *Yāskena uktatvāt*. Easdem duas interpretationes affert DEVAR. ad *Nigh.* 4, 1 et 4, 3. Recurrit *suṣipra* tanquam Indræ epitheton h. 101, 10.

viṣvacharshaṇe, 'ab omnibus hominibus culte.'

sacha. Scholiastes subintelligendum esse dicit *devair anyaiḥ*.

4. *aṣṛigram* i. q. *aṣṛijam*. Observat PĀṆINIS (7, 1, 8), litteram *r* interdum subjungi radicibus ante terminationes personarum. Conf. *adṛiṣram*, h. 50, 3. Recurrit *aṣṛigram* VII, 1, § 3: *aṣṛigraṁ devavītaye 'tyāsaḥ kṛitvyā iva ksharantaḥ parvatā-vṛidhaḥ*, 'effudi ad deorum oblectationem, equas robustas velut, succos stillantes, in montibus genitos.' (Schol.: *parvatā-vṛidhaḥ parvatair abhishava-grāvabhīr vṛiddhāḥ parvateshu vā jūtāḥ, ksharantaḥ somāḥ, deva-vītaye yajnāya, atyāso 'ṣvūḥ kṛitvyā iva yathā karmaṇyāḥ*

f. 03 77, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100.

aṣvās, tadvat aṣṛigram sṛijyante: accusativos *ksharantaḥ parvatā-vṛidhaḥ*, pro nominativis habuit, in errorem ductus ancipiti forma vocum *atyāsaḥ kṛitvyāḥ*, appositionis modo illis subjunctorum, quæ mihi accusativi feminini generis esse videntur; et ad nominativos verbum *aṣṛigram* audaci interpretatione aptare conatur).

ud-ahāsata = *udgatya prāpnuvan*; aorist. r. 11A, præf. *ut*.

vṛishabham = *kāmānām varshitāram*.

patim = *somasya pūtāram, yajamānānām pālayitāram vā*; 'pātā vā, pālayitā vā,' iti *Yaska* uktatvāt.

ajoshāḥ, imperfect. r. 1JUH, pro *ajushathāḥ*.

5. *asat* scholiastes *asti* reddit, dicitque esse formam *leṭ* appellatam, laudans P. 3, 4, 94, de inserto *a* inter radicem et litteram *t*, tertiæ personæ indicem. Possitne aoristus esse, augmento destitutus?

vibhu prabhu. Schol.: *bhogāya yāvat paryūptam, tāvad vibhu-ṣabdena uchyaṭe; tato 'bhyadhikam prabhu-ṣabdena*.

vareṇyam quattuor syllabis efferendum est: vid. ad h. 1, 9. Originariam vocabuli formam puto fuisse *varaṇīya*, ex quo *vareṇīya* coortum videtur, vocali *ī* antecedens *a* quadam sui particula inficiente, ita ut quod huic ponderis accresceret, eodem diminueretur ipsa (*ānī* = *ānī* + *ī* = *ā* + *īnī* = *ēnī*). Eadem ratione voces *dadṛiksheṇya* et *prāvṛishēṇya* ex *dadṛikshaṇīya* et *prāvṛishanīya* mutatas esse dixerim, licet PĀNINI eas proprio suffixo *-enya* formatas esse doceat (P. 3, 4, 14; 4, 3, 17.) Latissime prævalet hæc vocalium *i* et *u* in antecedentes syllabas vis in lingua Zendica: vid. BURNOUR. *Comm. sur le Yaçna*, t. i. *Alphab. Z.* p. cxxxiii. Ex hac observatione intelligimus, quomodo apud Græcos inter se cohæreant masculina *δοτήρ, θιράπων, Λάων* et feminina *δοτίρα, θιράπινα, Λάαινα*, inserta scilicet ante ultimam stirpis litteram vocali *i*, feminini generis nota, quam primitus stirpi subjunctam fuisse credendum est, *δοτίρ-ι-α, θιράπάρ-ι-α, Λααάρ-ι-α*. Vid. BOPP. *Vergleich. Gramm.* p. 131, 132.

6. *asmān-t-su*. Peculiaris est linguæ vetustæ, vel potius vetusto scribendi usui, interpositio ista litteræ *t* inter duas voces, quarum prior exit in *n*, et altera a sibilante incipit: vid. P. 8, 3, 30.

rabhasvataḥ = *udyogavataḥ*. — *tuvidyumna* = *prabhūta-dhana*, a *tuvi*, 'multus,' *Nigh.* 3, 1, et *dyumna*, 'divitiæ, opes,' *Nigh.* 2, 10.

8. *asme*, forma obsoleta pronominis primæ personæ, hic dativi pluralis potestatem habens, ut li. 30, 22; 34, 4; 43, 7; 44, 2; 46, 6. Conf. P. 7, 1, 39. *Siddh. K.* fol. 222 v. Notabilis est de vario hujus vocabuli usu YASKÆ locus, *Nir.* 6, 7: '*asme te bandhuḥ*,' *vayam iti arthaḥ* [nominat.]; '*asme yātam nāsatyā sajoshāḥ*,' *asmān iti arthaḥ* [accus.]; '*asme samānebhīr* [?] *vṛishabha pauṇsyebhīḥ*,' *asmābhīr iti arthaḥ* [instrum.]; '*asme prayandhi Maghavan ṛijīshan*,' *asmabhyam iti arthaḥ* [dativ.]; '*asme ārūt chid dveshaḥ sanutar yuyotu*,' *asmad iti arthaḥ* [ablativ.]; '*ūrva iva paprathe Rāmo asme*,' *asmākam iti arthaḥ* [genit.]; '*asme dhatta Vasavo vasūni*,'

asmāsu, iti arthaḥ [locat.]. Animadvertite, casuum inflectiones eodem, quo apud sciores, modo hic enumerari: unde colligere licet, artem grammaticam ad ordinem quendam certum jam redactam fuisse eo tempore, quo YASKAS scribebat.

sahasra-sātamam, superlativus adjectivi *sahasra-sāḥ*, a r. *śan* vel *śaṇ* formati: vid. P. 6, 4, 41. 42. Conf. *Ait. Br.* 4, 20: *sahasra-sāḥ śata-sā asya rāṇhiḥ*.—*rathinīḥ* pro *rathinyah*, vid. P. 6, 1, 106.

9. *ṛigmiyam*=*ṛichām mātāram*. J. vi. 4. 66. 2.

vasoḥ vasupatim, conf. *vidmā hi tvā gopatiṁ śūra gonām*, et *virājam gopatiṁ gavām*, antiquorum carminum fragmenta apud BHATT. *Siddh. K.* fol. 223 r. Vid. quoque h. 15, 7.

homa ex scholiastæ sententia idem valet, quod recentius *havyamāḥ*. Mihi quidem probabilius est, esse aoristum.

0. 2. 4. 79.
6. 1. 34. 2.

10. *ni-okase*=*niyatam oko yasmai*.

ed ariḥ=*sarvo 'pi yajamānaḥ*; ad litteram, credo, 'ubique ille sacrificus.' Vocula it est mera stirps pronominis, nullo generis, casus, aut numeri signo discriminata, et cuius substantivo præfigi idonea, sine categoriæ grammaticæ respectu.—Vocem *ari* ad r. *ṛi* refert scholiastes; cognata omnino videtur cum *arya*, *ārya* (vid. P. 3, 1, 103), *ἀριων*, *ἀριος*, *ἀριή*.—*śūsham* i. q. *balam*. *Nigh.* 2, 9.

X.

Hymnus in INDRAM. Auctor MADHUCHHANDĀS. Metrum *anushṭubh*.

1. [*Nir.* 5, 5. *Sāmav. Arch.* 4, 6, 1.] *vañṣam iva*. Duplicem horum verborum explicationem offert scholiastes: 1. *yathā vañṣāgre nṛityantaḥ śilpinaḥ prauḍham vañṣam unnataṁ kurvanti*; 2. *yathā vū san-mārga-vartinaḥ svakīyaṁ kulum unnataṁ kurvanti, tadvat*.

Śatakrata ut pro *Śatakrato ut*, conf. supra h. 2, 1, 2, *Vāya ukthebhiḥ* pro *Vayo ukthebhiḥ*. Vid. P. 1, 1, 16. *VOPAD. Mugdhab.* p. 9.

2. *aspashṭa*=*spṛishṭavān upakrāntavān, iti arthaḥ*.

kartvam, 'id quod peragendum est, opus, negotium,' = *karma*, *Nigh.* 2, 1; vox suffixo *-tva* formata, (vid. P. 3, 4, 14), in recentiore Indorum lingua obsoleto, sed cuius usus apud Græcos diutius viguit, ut in *καρτερός*. Innuit scholiastes, *kartvam* de sacrificatoris labore intelligendum esse, qui in montibus plantas, *somavallī* dictas, ad paranda libamina, et ligna sacrificio inservitura quærat.

yūthena=*Marud-gaṇena*.—*ejati*=*kampate*, *svasthānād yajna-bhūmim āgantum ud-yuktaḥ*.—*vṛishṇiḥ*=*kāmūnām varshitā*.

3. [*Vājas. Sanh.* 8, 34.] *yukshva* pro *yunkshva*; *śnamo lopaḥ chhāndasāḥ*, schol.—*vṛishṇā*=*sechana-samarthau yuvānau*.

kakshyaprā pro *kukshyaprau*. Schol.: *aṣṭasya udara-bandhana-rajjuh kakshyah, tasya pūrakau, pushlāngau, iti arthaḥ*. Conf. *MAHIDH.* ad *Vājas. Sanh.* 8, 34:

५. अ. २, १/१०. वी कहीवान्
explicatur. R.

kakshē-bhavaḥ kakshyaḥ [vid. P. 4, 3, 53. 54.] *aṣva-sannāha-rajjuḥ*; *kakshyam madhya-bandhanam prātaḥ pūrayataḥ, tau kukshya-prau, sthūlāvayavau, iti arthaḥ*. Vocabulum *kaksha*, unde *kukshya* derivatum est, occurrit III, VII, § 14: *uta sya vājī kshipaṇīm turanyanti grīvāyām baddho api kaksha āsani*, 'atque ille equus cito [quasi jactu, *kshipaṇim* = *kshepaṇam anu*, schol.] currit, *frenis* ligatus in collo, in medio corpore et in ore.' (Recurrit hic versus *Vājas. Sanh.* 9, 14, iisdem verbis, nisi quod *uta* mutatum est in *esha*.) In illustranda formatione vocis *kakshyaprā*, scholiastes laudat regulam P. 3, 2, 3, secundum quam vocalis radice PRĀ, in fine compositi collocatæ, corripere debuisset: tueretur autem sermo antiquus vocalem longam, tam in hoc vocabulo, quam in aliis ab eadem radice deductis, ut *antariksha-prāḥ*, 'aerem implens,' h. 51, 2; *rodasi-prāḥ*, 'cælum terramque implens,' *Nir.* 7, 28; *āprā dyāvā-pṛithivī antariksham* 'implens cælum terramque et aerem,' fragm. ap. schol. P. 2, 4, 80; *ratha-prāḥ*, 'currum implens,' *Vājas. Sanh.* 33, 55; *kratu-prāḥ*, 'ceremonias implens,' i. e. absolvens, III, VII, § 12. Brevem vocalem exhibet adverbium linguæ recentioris *goshpada-pram*, de quo vid. P. 3, 4, 32. *Bhattik.* 14, 20. Conf. adnot. ad h. 1, 8. *upa-ṣrutim chara*. Videsis, annon *upa* cum verbo *chara* conjungi possit, hoc sensu: 'veni ad auscultationem,' i. e. ut audias. Schol.: *samīpe śravaṇam uddiṣya tat-pradeṣe gachha*.

५. ५. ३३, ३५. - मिं विक्व.
वारं रथप्रां R.
Conf. pass. पत्रे, implatus
fuit. Bhattik. IV, 12.

५. कर्मणां पूरकः R.
[वर्षा प्लुति
et vasesa pedis
veriginum implens
R.]

Siddh. 2. 192. a. 1. 4. stomām. De scriptura vid. adnot. ad h. 1, 2. — *brahma*, 'cibus,' *Nigh.* 2, 7. — *vaso* = *he nivāsa-karaṇa-bhūta*. — *ruva* pro *ruhi*, r. RV.

5. [*Sāmav. Arch.* 4, 8, 4.] *puru-niḥshidhe* = *bahūnām śatrūṇām nishedha-kāriṇe*. *ṇaḥ*. De litteræ dentalis *n* in *ṇ* linguale transitu propter *sh* in præcedente voce, vid. P. 8, 4, 27. *rāraṇat*, secundum scholiasten est optativus, *leḥ*, formæ intensivæ r. RAṆ. *sakhyeshu* = *sakhitveshu*, schol.; sed idem postea *sakhyuḥ karmāṇi sakhyāni*.

śūnyoḡa śīyov 6. *suṁrye* = *śobhana-sāmarthya-nimittam*, schol. Malim 'fortium virorum caussa,' quasi *śakyam*. — *tvā-dātum* = *tvayā śodhitam*, r. DA1, 'purificare.' Videtur *tvā-dāta* pro *tvad-dāta* dictum esse, littera dentali in fine thematis pronominalis abjecta, et vocali producta, ne syllabæ quantitas imminueretur: sic *tvā-vṛidhā* pro *tvad-vṛidhā*, h. 56, 4, et in recentiore lingua *asmā-dṛiṣa yushmā-dṛiṣa, tā-vat, kā-purusha* et similia pro *asmad-dṛiṣa yushmad-dṛiṣa, tad-vat, kāt-purusha*. Vid. *Journal of Education*, Octob. 1834, t. VIII, p. 348. — *kṛiṇushva*, vid. ad h. 6, 3. — *adrivaḥ*, vid. ad h. 3, 2, 3.

De vasis excavata li.
levatis ५. ११, ५. ३२, ११. R.

वृद्धि ५. ६ ५. १०२. R.

५. ५. ३३, ३५. R. 8. *ṛighāyamāṇam, āndropovūta, śatru-badham kurrāṇam*, schol. Est participium verbi *ṛighāyate*, a substantivo *ṛighūḥ* derivati, quod secundum scholiasten virorum necatorem

arma vibrantem
mutulit portans. R.

designat: *nṛīn hanti, iti ṛighāḥ*. Conf. III, 11, § 1: *Indraḥ suṣipro maghavā tarutro mahāvratas tvikūrmir ṛighāvān*, 'Indras pulchro naso præditus, dives, victor, magna facinora edens, multa peragens, virorum necator.'— *invataḥ*, dualis præ. r. IV, 'capere, comprehendere.'

jeshah=jayeh, preraya, iti arthah. Scholiastes optativum, *leḥ*, esse putat, et *jeshah* pro *jeshasi* dictum esse, i finali secundum P. 3, 4, 97 abjecto, et littera sibilante inter radicem et terminationem introducta, secundum P. 3, 1, 34. Equidem mutulam aoristi formam esse credo, cujus forma integra in classico sermone foret *ajaiśhīs*.

svar-vatīḥ=svarga-loka-yuktāḥ.

dhūnuhi=preraya. De terminatione *-hi* in radice in vocalem exeunte quintæ conjugationis characteri contra senioris linguæ consuetudinem subjuncta, vid. schol. ad P. 6, 4, 106.

9. *āṣrut-karṇā*. *ā-ṣrut* est stirps ipsa verbi *ṣru*, *ā* præfixum habens, et *t* *ἰφικλυστικῆ* in fine aucta. Schol.: *ā sarvataḥ ṣṛiṇute, iti āṣrut: kvip hrasvasya tuk* [P. 6, 1, 71]: *tādṛiṣau karṇau yasya, sa āṣrut-karṇah*. Non memini aliud exemplum stirpis, adscito *t* fulcitæ, alibi quam in compositi vocabuli fine adhibitæ.

nūchit. Nir. 4, 17: *nūchid iti nipātaḥ purāṇa-navayor, nūcha iti cha*. 'adyā chin nūchit tad apo nadīnām,' *adya cha purū cha tad eva karma nadīnām*; 'nū cha purū cha sadanaṁ rayiṇām,' *adya cha purū cha sadanaṁ rayiṇām*.

dadhishva pro seniori *dhatsva*, ut h. 3, 2, 3. Schol.: *chitte dhūraya*.— *kṛishva* pro *kurushva*, ut h. 17, 7 *kṛitam* pro *kurutam*.

10. *havana-ṣrutam*, thema *havana-ṣrut*.— *hūmahe*, r. II VE, pro *hvayāmahe*, vid. P. 6, 1, 32-34.

नमोऽस्तुताः शः
तथाऽस्य रितिः ।
Aitar. Br. 4, 20. R.

सु लो पु दन्तो वः
c. 1. 6. 3. 196. R.

11. *Kauṣika*. Schol.: *yadyapi Viṣvāmitraḥ Kuṣikasya putras, tathāpi tad-rūpeṇu Indrasya eva utpannatvāt Kuṣika-putratvam aviruddham*. *ayam vṛittānto 'nukramaṇi-kāyām uktah*: 'Kuṣikas Tvaishīrathir, Indra-tulyam putram ichhan, brahma-charyam chachāra; tasya Indra eva Gāthi-putro jajne,' iti.

mandasānaḥ=hrishyan. Scholiastes suffixo *-asāna* formatum dicit, de quo apud

PĀṆINIM nihil memoratum invenio.

naryam -- tira i. e. 'fac ut juvenili vigore diu fruamur.'

12. [Vājas. Sanh. 5, 29.] *girvaṇah*, vid. adnot. ad h. 5, 7.— *vṛiddhayah* et *jushṭayah*, nomina agentis, suffixo *-ti* formata, quod plerumque nominibus abstractis formandis inservit.

XI.

Hymnus in INDRAM. Auctor JETRI, MADHUCHHANDASIS filius. Metrum *anushṭubh*.

1. [Vājas. Sanh. 12, 56 et 17, 61. Sāmav. Arch. 4, 6, 2. Ait. Br. 5, 7.] *samudra-*

vyachasam=samudravat vyāptavantaṁ, samudra-vyachah iva vyacho yasya; r. VYACH,

suff. -as.— *rathītamañ rathīnām*, pro *rathitamañ rathinām*.— *satpatim* = *san-mārga-vartinām pālakam*.

2. *bhema*, aoristus r. BHĪ, radices vocali gunata, ut in *jeshah*, h. 10, 8.— *abhi-pra-ṇonumah*, conf. *Sāmav. Ārch.* 2, 5, 2: *imā u tvā purūvaso abhipraṇonuvur girah*, *gāvo vatsam na dhenavaḥ*, 'hæ jam te, dives! invocant preces, vaccæ vitulum velut.'

3. *rātayaḥ*, 'dona,' a r. RAṬ, 'dare;' cujus verbi quum in hymnis nostris nullum exemplum inveniatur, ex *Ait. Br.* 7, 17 hoc adscribam: *devā vā imam mahyam arāsata*, 'dii profecto hunc mihi largiti sunt.'

stotṛibhyo mañhate. Schol.: *ṛitvigbhyo dakṣiṇā-rūpeṇa dadāti*: sed dubito, an vates de sacerdotum stipendio cogitaverit.

4. [*Sāmav. Ārch.* 4, 7, 8.] *purām* = *Asura-purāṇām*, genitivus thematis *pur*, ut h. 61, 5; *purām darta* 'urbium deletor!' compellatur *Indras*, 11, 1, § 19. Conf. accus. sing. *puram*, et instr. *purā*, h. 53, 7; accus. plur. *purah*, h. 33, 13; 61, 5 etc.

पुं दत्तः ॥ ३१. २.

bhinduḥ, a r. BHID, suff. unad. -u, inserto sono nasali præter serioris linguae consuetudinem (*Siddh. K.* fol. 190 r.) servato.

5. Schol.: *Bala-nāmakah kaṣhit Asuro deva-sambandhinīr gūḥ apahritya kasmīṇchit bile gopitarān; tadānim Indras tad bilam sva-sainyena samūṇṇitya tasmād bilād gā niḥsārayāmāsa; tad idam upākhyānam 'Indro Balasya bilam apaurṇot' ityādi brāhmaṇeshu mantrāntareshu cha prasiddham*. 'Asuras quidam, Balas nomine, deorum vaccas auferens, in quadam caverna cælavit; tunc *Indras* cavernam illam agmine suo circumdans, vaccas ex ea eduxit. Hæc fabula narratur in illo, "Indras Balæ cavernam effregit" etc., aliisque et *brahmaṇarum* et hymnorum locis.' Vid. ad h. 6, 5.

apāvar, i. e. *apa-avar*, r. VBI; secundum scholiasten insolita imperfecti forma, pro *avṛṇot*, omissio scilicet peculiari verborum quintæ classis additamento, -nu, et ipsa radices vocali ṛi per gunam in *ar* producta, post quam, ut in radicibus consonante terminatis classium 11, 111, et VII, (*BoPP. Gr.* § 320) characteres pers. 2 et 3 sing. abjiciuntur. Conf. *akur*, h. 24, 8; *ajīgur*, h. 92, 6; *var*, *vivar*, *āvar*, potestate secundæ personæ, h. 63, 5; 62, 5; 33, 7. 14. 15; et *var* sensu tertiæ personæ, h. 121, 5. Similia quædam habet schol. ap. P. 2, 4, 80: *mā hvar mitra tvam*, 'ne aduncus fias, amice! tu;' *mā no dhuk*, 'ne nos uras;' *parāvarg bhāra-bhṛid yathā*, 'cede de via, velut homo onus gestans.' Quas formas omnes rectius aoristos, formæ quidem insolentioris, quam præterita imperfecta dixeris.

tujyamūnāsah = *Balena hiṇsyamānāḥ*.— *āvishuḥ* = *prāptavantah*, aorist. r. AV.

6. *sindhum* = *syandamūnañ somam*.— *kāravaḥ* = *kartārah*, *ṛitvig-yajumānāḥ*. *vidushṭe* pro *vidus te*, lege euphonica, cujus vis alioquin unius ejusdemque vocabuli limites non excedit, ad diversas voces copulandas traducta. In interpretatione horum verborum scholiasten sequutus sum, qui *vidush ṭe tasya* per ellipsin pro *tadṛiṣasya tara*

५. II. 2. 16 बोधा
मस्य वचनः । R.

dhana-dānaṁ jānanti dictum esse putat. Sed nescio, annon genitivi a verbo sentiendi pendere possint, hoc sensu, 'norunt te talem sacerdotes.' Conf. h. 2, 2, 2; 19, 3; 23, 24.

upātishṭhanta, 'prope te steterunt,' venerabundi scilicet et observantiam suam commonstraturi. Animadvertunt PĀṆINIS, 1, 3, 25, et VOPADEVAS, *Mugdhab.* p. 201, radicem *स्थल*, prae-*fixo upa*, si *mantra-karaṇe*, sensu 'obediendi, jussa exsequendi,' usurpetur, formam mediū induere: quam tamen regulam saepe neglexerunt poetae epici. *Rāmāy.* 2, 8, 10: *upasthāsya Kausalyāṁ dāsiva tvaṁ kṛitāñjalim*, et 1, 29, 23, ubi scholiastes *upastasthuḥ* idem valere dicit, quod *nishevire*. Inest eadem obedientiae et cultus notio nominibus derivatis, *upasthānam* (ut in solemnī *sūryasya upasthānam*, *Mitāksh.* lib. 1. fol. 3 v. conf. MAN. 2, 48), et *upasthātṛi*, 'minister, servus.' Addere liceat, me olim hunc reverentiae et obsequentiae colorem verbo *upasthā* in quibusdam episodii de Nala locis (8, 25; 15, 7. 10; 26, 14) tribuisse (*Radices Sanscritae*, pag. 20); sed BORPPIUS in libri mei censura, (*Wiener Jahrbücher*, 1828. vol. 42. pag. 264) propositam a me illorum locorum explicationem non comprobavit.

कारवः कर्तारः कृतिग्यजमानाः । R.

7. *avātiraḥ* = *hinsitavān asi*; r. *TRĪ*, de cujus transitu in *tir* vid. P. 7, 1, 100.— De Indra, *Ṣuṣṇam* (i. e. daemonem exsiccatorem, = *bhūtānāṁ ṣoṣaṇa-hetum etan-nāma-kam Asuram*, schol.) necante, vid. h. 33, 12; 51, 6; 121, 9. 10. YĀSKAS, *Nir.* 5, 16 *Ṣuṣṇa* nomine solem intelligendum esse innuit.— *medhirāḥ*. De hujus vocis derivatione vid. P. 5, 2, 109 schol.

8. *bhūyasīḥ* pro *bhūyasyaḥ*, vid. P. 6, 1, 106. 107.

XII.

Hymnus in AGNIM. Auctor MEDHĀTITHIS, KĀṆVÆ filius. Metrum *gāyatrī*.

1. [Sāmav. *Ārch.* 1, 1, 3. *Ait. Br.* 4, 31. Conf. h. 36, 3.] *dūtām*. Hanc vocem illustrans scholiastes affert ex *Taittirīya-brāhmaṇis* locum: *Agnir Devūnāṁ dūta āsīt, Uṣanaḥ Kāvyo Asurānām*.— *viṣvavedasam* conf. *jāta-vedas* h. 44, 1.— *asya yajnasya sukratum*: iisdem verbis concludit versus *Sāmav. Ārch.* 2, 2, 6: *yajishṭhaṁ tvā vavri-mahe devaṁ devatrā, hotāram amartyam, asya yajnasya sukratum*, 'sacrificio dignissimum te deum inter deos eligimus, vocatorem immortalem, hujus ceremoniae bonum consummatorem.'

५. जातवेदसु
विश्ववेदसु
R.
अ. 2. 2. 6. यजिष्ठं त्वा
ववृमहे देवं देवत्रा
होतारममर्त्यं अस्य य-
जस्य सुक्रतुं । R.

2. *havīmabhiḥ* pro *homabhiḥ*, r. *HVE*. Vid. *homa*, h. 84, 18.— *havanta*, secundum scholiasten imperfectum r. *HVE*.— *havirvāham* vid. adnot. ad v. 6.

3. *jajnānaḥ* = *aranyor utpannaḥ*; partic. präter. redupl. passivi r. JAN. Conf. P. 3, 2, 106. Forma rarior, quæ an apud recentiores unquam occurrat, dubitat BORPPIUS, *Gr.* § 602. 23. j. 577

४. *didivāḥ* = *havirvāham* vid. adnot. ad v. 6.

5. *didivāḥ* pro *didivāḥ* (vid. P. 8, 3, 1), vocativus adjectivi, ad instar participii præteriti reduplicati, a r. *DIV* suffixo *-vas* formati: vid. P. 6, 1, 66.— *shma*. De sibilo dentali

in lingualem mutato propter vocalem dictionis præcedentis, vid. P. 8, 4, 27.—*rakshas-vinah*. De suffixo -vin vid. P. 5, 2, 102. 121. 122.—*daha*. Conf. *Sāmav. Arch.* 1, 3, 4: *Agne rakshā no añhasaḥ prati sma deva rishataḥ tapishṭhair ajaro daha*, 'Agnis! serva nos a peccato; deus, senii expers! inimicos nostros tepidissimis flammis ure.' Et ibid. 1, 4, 5: *tapā no deva rakshasaḥ*, 'deus! ure nostros inimicos.'

6. *havyavāt* pro *havyavāh*, secundum legem euphonicam, quæ litteram *h* in fine dictionis in mutam lingualem transire jubet: BOPF. *Gr.* § 81. Ante vocalem istud *ḥ* in Rigveda mutatur in *l* (vid. ad h. 1, 1): sic III, VIII, § 18: *havyavāl Agnir ajaraḥ pitū naḥ*, 'oblaciones portans Agnis, senii immunis, parens noster.' De formatione vocis, vid. P. 3, 2, 64. Conf. *haviṛ-vāt*, h. 72, 7; *prītanā-shāt*, 'agmina devincens,' III, 1, § 33: *ayam Agniḥ prītanā-shāt savīro yena devāso asahanta dasyūn*, 'hic Agnis, agmina vincens, viris adjutus, per quem dii superarunt inimicos; *turāshāt*, 'celeriter vincens,' *Vājas. Sanh.* 20, 46: *vṛishāyamāṇo vṛishabhas turāshāt*, 'tauri instar incedens, largitor, celeriter vincens,' ubi schol.: *tūrṇam sahate śatrūn abhibhavati*, iti; et *jalāshāt*, apud schol. P. 3, 2, 63.

juhvāsyuh=*juhū-rūpeṇa mukhena yuktaḥ, juhūr āsyaṁ yasya*. Vox quinque syllabis efferenda; vid. ad h. 1, 9.

चातस्य = चतुर्गुणं. 7. *amīva-chātanam*=*amīvānām hiṁsakānām śatrūṇām rogāṇām vā ghātakam*. Conf. *amīva-ha*, h. 18, 2, et simplex *amīva* (*amīvā*?) h. 35, 9.

8. *saparyati*=*paricharati*, schol. Ita quoque YĀSKAS, *Nigh.* 3, 5. Inter verborum stirpes *kaṇḍū-ādī* designatas, SAPAR occurrit, vid. schol. P. 3, 1, 27. *Siddh. K.* fol. 162 v.

9. *āvivāsati*=*āgamayitum ichhati*; forma desiderativa r. vā. Apud YĀSKAM *vivāsati* inter *paricharaṇa-karmāṇi* legitur, *Nigh.* 3, 5. *II. 32. ut. R.*

11. *stavānaḥ*=*stūyamānaḥ*; eidem dictioni activa vis tribuitur h. 51, 9; II, 17. Merito h. 1. et h. 31, 8 in *stavānaḥ* mireris sensum passivum in vocabulo terminationem activi habente.—*gāyatreṇa*=*gāyatrī-chhandaskena anena sūktena*.

XIII.

MEDHĀTITHIS, KAṆVÆ filii, hymnus, metro *gāyatrī*, in Rigvedæ indice *āprī-sūktam* dictus, duodecim scilicet divinitatibus, quæ communi nomine *āprī*, plur. *āpriyaḥ*, comprehenduntur, dictus. Singulis versibus invocantur, 1. *Idhmas*, dictus quoque *Samidh*, *Samiddhas* vel *Susamiddhas*. 2. *Tanūnapūt*. 3. *Narūṣaṇsas*. 4. *Īlitus*. 5. *Barhis*. 6. *Devīr dvārah*. 7. *Ushasū-naktā*. 8. *Daivyau hotārau*. 9. *Ilā, Sarasvatī*, et *Bhūratī*. 10. *Tvashṭrīs*. 11. *Vanaspatīs*. 12. *Svāhā*. Eadem divinitates eodem ordine celebrantur in carminibus, quæ II, 11, § 10. 11, 11, VIII, § 22. 23, et III, VIII, § 20. 21 exstant, atque in hymno, cujus singulos versus illustrat YĀSKAS, *Nir.* 8, 5-21. Sunt nisi fallor hæc carmina iis divinitatibus sacrata, quæ in ultimo uniuscujusque versu nuncu-

pantur; et numina in præcedentibus versibus invocata, nempe ignis sacer sub variis appellationibus, vv. 1-4, stragulum sacrificale, v. 5, sacelli portæ, v. 6, diluculum et nox, utpote tempestates, quarum concursu sacra matutina fiunt, v. 7, tum divi sacrificatores duo, v. 8, deæ tres, v. 9, deus tignarius, qui erigendæ pilæ sacrificali præest, v. 10, denique arbor, sive lignum, quo holocaustum paratur, v. 11, compellantur solummodo tanquam ceremoniarum testes et ministri, ut debita officia præstent ei divinitati, in cujus honorem sacrificium iustituitur. Pretium est in Rigvedæ *brâhmaṇis* videre, quomodo serior ætas, quum fortassis ritus hi antiqui jam diu vetustate exaruisent, allegoricum sensum subjecerit sacrorum librorum locis, qui ad eos respiciunt. *Ait. Br.* 2, 4.

५५१.१२१. देवासां
वाहि प्रियमासधत्वां
५१.१२१.१२१.१२१.१२१.

1. *yakshi*, vid. adnot. ad h. 9, 1. Sed audi quoque scholiasten ad h. 14, 1: *yajer lotah, sipi bahulam chhandasi* (P. 2, 4, 73), *iti sapo luk; vrasch-ādinā* (P. 8, 2, 36) *shatvam; shadhoh kah si* (P. 8, 2, 41), *iti katvam; ser hir-ūdeṣah* (P. 3, 4, 87) *chhāndasatvāt na bhavati*.

५५१

५५१.१२१. देवासां

५५१.१२१. देवासां

५५१.१२१. देवासां

५५१.१२१. देवासां

2. *kṛiṇuhi*, vid. adnot. ad h. 6, 3. Ignota est serioris linguae imperativis hæc terminatio -hi in radicibus quintæ classis in vocalem exeuntibus. Conf. *ṣṛiṇuhi*, h. 82, 1; *āhinuhi*, 'obtine, assequere,' 11, 11, § 12. **Tanūnapāt* et *Narāṣaṇsas*, duo Agnis cognomina quomodo inter se differant, docemur 111, 1, § 34: *Tanūnapād uchyate garbhu Āsuro, Narāṣaṇso bhavati yad vijāyate*, 'Tanūnapād dicitur lignorum in gremio latens Āsurnum debellator; Narāṣaṇsas est quando nascitur.' Vid. adnot. ad h. 22, 6.

Subst. fmg

4. *manurhitah*. Schol.: *manunā mantreṇa manushyeṇa vā yajamānādi-rūpeṇa hito, 'tra sthāpitah*. Notabilis est in voce composita usus nominativi *manur*, pro nuda stirpe, *manu-hitah*. Conf. h. 14, 11; 106, 5.

5. *Strīṇita*. Conf. *Vājas. Sanh.* 7, 32: *strīṇanti barhir ānushak. Ait. Br.* 5, 12: *stīrṇam barhir upa no yāhi vitaye.—ghṛitapṛishṭham*. Conf. 111, 1111, § 18: *ṣuchim pāvakaṁ ghṛitapṛishṭham Agnim*, ubi schol.: *ghṛita-pṛishṭham = pradīpta-pṛishṭha-upalakshita-ṣarīram, atha vā uparīta-bhāge ājyopetam.—chakshaṇam = darṣanam*.

6. Schol.: *Dvāro yajna-ṣālā-dvārāṇi viṣrayantām, kapaṭodghāṇana na* [sic cod. Chamb.; deest *na* in cod. Colebr.] *vivriyantām. kīdṛiṣyaḥ? ṛitāvṛidhaḥ, ṛitasya satyasya yajnasya vā vardhayitryaḥ, devīr dyotamānāḥ, asaṣchataḥ asaṣchantaḥ udghāṇana na puruṣa-sanga-rahitāḥ; yadvā asaṣchatoḥ praveshtṛi-puruṣa-rahitān yajna-gṛihān tat-puruṣa-praveṣṭāya dvārābhīmānīya etat-sanjnikā Agni-viṣeṣha-mūrtayo ri-ṣrayantām viṣeṣheṇa sevantām. dvāra-sevayā tatra puruṣa-praveṣeṇa vā kim prayojanam? iti, tad uchyate: adya asmin dine nūnam avasṭyāṁ yashṭave yashṭuṁ; cha-hūrāt dināntareṣu api, iti drashṭavyam*. In interpretatione mea secundam scholiastæ explicationem sequutus sum. Malim nunc verum sic intelligere: 'Aperiuntor portæ *sacelli* nitidæ, non clausæ, hodierni sacrificii caussa.' Quam interpretationem præferre inducor comparatione locorum similium, quos ne lectoris iudicium occupem, jam describam.

†: nom. ४. मानुषी:
Lb. II. 6. 26. R.

मृ = sarcio, ut
मृज्ज = margo.

यशस्वस Od. 21, 229.
Aeg. 1, 369
It. 19, 234. R.

Burn. 1. f. Anna.
p. LXVI.

Primus est 11, 11, § 10: *viṣrayantām ṛitūvṛiddhaḥ prayai devebhyo mahīḥ pāvākāsah purusṛiḥo dvāro devīr asaṣchataḥ*, 'aperiuntor, ad introitum deorum, sacra augentes, magnæ, puræ, multis desideratæ portæ nitidæ, non clausæ.' (Schol.: *viṣrayantām* = *vi-vidham prayantu*, *vivṛittā* [leg. *vivṛitā*] *bhavantu*; *asaṣchataḥ* = *asajyamānāḥ*, *paraspara-viprakṛishṭāḥ*; *prayai*, vid. P. 3, 4, 10). Secundus, 111, VIII, § 20: *devīr dvāro viṣrayadhvam supṛāyaṇū na ūtaye*, 'nitidæ portæ! apertæ estote, et aditu faciles, nostræ salutis caussa.' (Schol.: *viṣrayadhvam* = *viyuktā bhavata*.) Tertius locus legitur Nir. 8, 9: *vyachasvatīr urviyā viṣrayantām, patibhyo na janayaḥ subhamānaḥ* [leg. *ṣumbhamānāḥ*], *devīr dvāro bṛihatīr viṣvam-ivā*; *devebhyo bhavata supṛāyaṇāḥ*, 'spatiosæ, amplæ aperiuntor portæ, (mulierum instar, quæ maritos excepturæ se ornant) nitidæ, magnæ, omnia capientes; diis estote aditu faciles.' STEVENSONUS versum nostrum ita vertit: 'Keep close the doors of the sacrificial hall, those resplendent doors which cause prosperity, and were never entered by any common man; for this is the day of our sacrifice.'

yashṭare, dativus gerundii. Vid. P. 3, 4, 9-17. *Siddh. K.* fol. 218. LASSEN, *Indische Bibl.* iii, p. 100. BORR. *Krit. Gr.* p. 287. Conf. *pratidhātave*, h. 24, 8; *sotave*, h. 28, 1; *pātave*, h. 28, 6; *sartave*, h. 32, 12. - ४. जीवात्ते *lett. Rām. Rām. p. 71. ४. hy. 94. 4. R.*

7. *supeṣasā*, vid. ad h. 6, 3.— *barkir ūsade*. Accusativum a substantivo verbali *āsade* pendere vides, ut v. 9 ab ipso verbo *sīdantu*. De mera radice, sensu nominis abstracti posita, vid. adnot. ad h. 23, 21.

8. *sujihvā* pro *sujihvau* propter sequentem vocalem: vid. P. 8, 3, 19. Conf. adnot. ad h. 4, 10.— *yakshatam* scholiastæ est optativus, *leṭ*, inserta littera sibilante formatus (P. 3, 1, 34); mihi aoristus, ut VIII, 1, § 13: *sa no yakshat devatātā yajīyān*, 'ille nobis sacrificet in ceremonia diis dicata, sacris dignissimus.' (Schol.: *devatātā* = *devatātau yajne*. De *yajīyān* vid. P. 6, 4, 154, et conf. *yajishṭha*, h. 36, 10.)

10. 2, 2, 11. R.

9. [Recurrit hic versus iisdem verbis in hymno similis argumenti, 111, VIII, § 21.] *mayobhuvah = sukhotpūdikāḥ. asṛidhaḥ = sosheṇa kshayeṇa vā rahitāḥ*, conf. h. 3, 3, 3.— Ut hic *Ilū, Sarasvatī* et *Maḥī*, sic *Ilā* sive *Idā, Sarasvatī*, et *Bhāratī* conjunctæ invocantur in duobus Yajurvedæ versibus, *Vājas. Sanh.* 29, 8: *Ādityair no Bhāratī vashṭu yajnam; Sarasvatī saha Rudrair na ūvīt; Idopakūtā Vasubhiḥ sajoshā yajnam no devīr amṛiteshu dhatta*, 'cum Adityis Bhāratī nostrum appetito sacrificium; Sarasvatī cum Rudris nos protegat; Idā invocata est cum Vasuibz sociata; sacrificium nostrum, deæ! inter immortales accipite.' *Vājas. Sanh.* 29, 33: *Ā no yajnam Bhāratī tūyam etu, Idā manushvad iha chetayantī, tisro devīr barkir edam syonam, Sarasvatī, svapasaḥ sadantu*, 'ad nostrum sacrificium Bhāratī celeriter (*tūyam* = *kshipram*, *Nigh.* 2, 17) venito, et Idā, hominis instar hic *peragendas ceremonias* indicans, atque *Sarasvatī*; tres deæ stragulo huic amplo insidunt, egregia opera perficientes.'

सुधः = अद्विंसकाः,
non evidentes. Lb.
3, 8, 21.

४. वाग्वैलया At.
Aitar. Br. II, 4. R.

10. *Tvashṭāram = Tvashṭī-nāmakam Agnim.*— *agriyam = ṣreshṭham.*— *kevalah*, vid. ad h. 7, 10.

6. *ghṛitapriṣṭhāḥ* = *pushlāngatvena dīptapriṣṭhāḥ*. — *manoyujāḥ* = *manas-sankalpa-mātreṇa rathe yujyamānāḥ*; *manasā yunjata iti manoyujāḥ*: vides passivam vim inesse
ef. D. 32.67. radici. — *devān-t-somapīṭaye*, de inserto *t* vid. ad h. 9, 6.1 Postrema verba fortassis in
R. hunc modum verti debent: 'equi, qui te vehunt, iidem deos huc advehant ad libaminis
 potum.'

7. *ṛitāvṛidhaḥ*=*satyasya yajnasya vā vardhakān*. Conf. h. 2, 3, 2.— *mudhvaḥ*=*madhurasya somasya*, pro *madhoḥ*.] De genitivo post verbum *ṚĀ*, vid. ad h. 2, 1, 1.

8. *madhoḥ pro madhunaḥ*, vid. P. 3, 1, 85.— *vashaḥkṛiti* = *vashaḥkāra-kāle*, *vashaḥkāra-yukte yāge vā*.

9. ākīm vakshati=āvahatu, schol. Vocem ākīm non memini me alibi in hymnis nostris legere. Occurrit cum aliis particulis apud YĀSKAM, *Nigh.* 3, 12, et in recensu vocum indeclinabilium apud BHATTOJ., *Siddh. K.* fol. 29 r., sed ita ut non appareat, quem sensum dictioni tribuerint. Omisit voculam COLEBR. *Gr.* p. 121. DEVAR. in suis ad Nighantum adnotationibus hoc ipso loco nostro tanquam exemplo utitur, sed nullam addit explicationem.— usharbudhaḥ pro usho-budhaḥ; conf. *sabar-dughā*, *uhar-vidah*, h. 2, 1, 2.

10. [*Vājas. Sankh.* 33, 10 et 47.] *dhāmabhiḥ* = *tejobhiḥ*.

युद्ध ५. १८३. २.

12. *arushih*=*gatiṃatiḥ*, secundum scholiasten a r. ३१, *aranti gachhanti*, *iti arushyo vaḍavāḥ*.— *haritaḥ*=*hartuṃ rathārūḍhaṃ puruṣhaṃ netuṃ samarthāḥ*.— *rohiṭaḥ*=*rohit-ṣabdābhidheyāḥ vaḍavāḥ*; conf. *Nigh.* 2, 14, ubi *rohiṭaḥ*, 'equi rubentes,' vehiculum Agni proprium esse dicuntur.

XV.

Hymnus in *Ritues*, cum quibus aliæ consociantur divinitates, *INDRAS* nimirum, *Martus*, *TVASHTĒIS*, *MITRAS* et *VARUṆAS*, *DRAVINÓDAS*, *ÁŚVINI* et *AGNIS*. Auctor *MEDHÁTITHIS*, *KAṆVÆ* filius. Metrum *gāyatrī*.

1. *tadokasaḥ*, 'in ipso, i. e. in te commorantes.' Schol.: *tannivāsāḥ*, *sarvatra tvad-
ulāra-sthāyinaḥ*, *iti arthaḥ*.

2. *potrāt* = *potṛi-sambandhi-pātrāt*. Sacerdotis *potṛi* dicti meminit COLEBR. *Miscell.* ; *Or. No. 2* Ess. i. p. 135. 190. | *Siddh. K.* fol. 196 r. — *punītana*, vid. ad h. 13, 12.

3. [*Vūjas. Sanh.* 26, 21.] *gnāvaḥ*, vocativus, pro *gnāvan*, vid. P. 8, 3, 1; adjectivum a substantivo *gnā*, 'mulier, uxor' derivatum; conf. 22, 10; 61, 8; *Nigh.* 3, 29. *Yāskas, Nir.* 3, 21, *gnā* a r. GAM deducit, quia *gachhanti enāḥ*, 'eas ineunt.' Malim ad r. JAN referre, ut Græcum γυνί ad GEN, γίνομαι, γίνεσθαι.—*neshṭar*, vid. COLEBR. et *Siddh. K.* l. c.

4. *yonishu* scholiastes reddit *sthāneshu*, addens *trishu savaneshu*, i. e. 'in tribus libationibus,' quod fortassis ad sacra matutina, meridiana, et vespertina respicit. Vocem *yoni* YASKAS inter *grihanāmāni* retulit, *Nigh.* 3, 4; conf. ŚANKAR. ad *Vedānta Sūtr.* 1, 4, 27.— *paribhūsha*=*alankuru*; conf. h. 31, 2. In loco simili, 11, 1, § 26 *ukthair ya enoh paribhūshati vratam* scholiastes *paribhūshati*=*parigrihṇāti* explicat, ita ut sensus sit, 'qui cantilenis sociatam eorum ceremoniam accipit.' *— parigrihṇāti et varuṇa.*

ad. 2. 10. 379. 1. 1.

1. 2. 2. स्तोत्रं राधुवति
ब्रतं।

5. *brāhmaṇāt rādhasaḥ piba*, verte: 'ex sacerdotis *brāhmaṇāchhañsi* dicti, patera opulenta bibe.' Schol.: *brāhmaṇāt, brāhmaṇāchhañsi-sambaddhāt, rādhaso dhanubhūtāt pātrāt somam piba; brahma-ṣabdena atra brahma-varge doitiyo brahmaṇāchhañsi kath-yate.* Vid. COLEBR. *Miscell. Ess.* i. p. 135. 190.— *astritam*=*avichhinnam*.

Ritūṇ anu. Hanc omnium, qui voces continua serie decurrentes exhibent, codicum scripturam auctoritate sua confirmat P. 8, 3, 9. Sic *ishudhīṇ asakta*, h. 33, 3; *girīṇ achuckyavītana*, h. 37, 12; et ita ante vocalem omnes accusativi pluralis vocum, quarum thema in *i* vel *u* exit. Dicamne quid mihi in mentem venerit de hujus scripturæ origine? Priscum sermonem tam in masculinis quam in femininis vocibus accusativos pluralis in *-n* et *-s* promiscue formasse crediderim: quam loquendi inconstantiam quum animadverteret is, qui primus hæc carmina ex vivo hominum ore calamo excepit, rem dijudicare reformidans, utramque formam videtur scriptura exprimere voluisse, ut lectori vel unam vel alteram eligere, et vel *Ritūn anu* vel *Ritūr anu* dicere liberum esset. Sed possit hæc scribendi ratio ita quoque orta esse, ut primitus vocum in *i* et *u* accusativi pluralis omnes littera *-s* scripti fuerint; qua terminatione offensus grammaticus aliquis, senioris linguæ regulis adsuetus, in textu quidem nihil mutare ausus sit, signo tamen soni nasalis superne adjecto indicare voluerit, quænam sibi emendatior lectio videretur. Hæc conjectura si vera est, formam illam antiquam in *-s, Ritūs, Ritūr*, voce Masorethica *Kethib*, et emendationem grammatici, *Ritūn, Keri* vocare licebit.

6. *daksham*=*praviddham*.— *dhṛitavrata Mitrāvaruṇa*. Breves vocales finales scholiastes libertate vetustæ linguæ excusat, *sanhitāyām chhāndasaṁ krasvatvam*.

ad. 2. 10. 379. 1. 1.

dūlabham. Schol.: *durdahm, śatrubhir dagdhum vināpayitum aśakyam, iti arthaḥ.* Vides *r. DAH* transiisse in *DABH*, ut *r. GRAH* in *GRABH* (vid. adnot. ad h. 24, 12). Littera *r* præfixi *dur* mutam dentalem radicis, *d*, mutavit in lingualem, *ḍ*; tum ipsum *r* evanuit, et vocalis, quæ illud præcedit, producta est, simili ratione, ac si duorum *r* concurrentium prius eliditur (ut in *dūraktam, nīraktam*, pro *dur-raktam, nir-raktam*, quibus exemplis utitur schol. P. 8, 3, 14). Denique *ḍ* linguale, inter duas vocales collocatum, transiit in *l*. Habemus igitur hosce mutationis gradus: *dur-daha, dur-dabha, dur-ḍabha, dū-ḍabha, dū-labha*. Non desunt alia exempla mutæ dentalis, propter antecedens *r* vel *sh* in lingualem transformatæ: *puroḍāsa*, ex *puraḥ* et *r. DAs*; *shoḍat*, pro *shash-dat*; *shoḍaṣa*, pro *shash-dasa*; et *shoḍhā* pro *shash-dhā*: ubi vides *shash* ante litteram sonantem transire in *sho*, perinde ac si *shas* fuisset. Ut autem in *dūlabha ur-d* transiit in *ur-ḍ* et deinde in *ūḍ* et *ūl*, ita *ur-dh* videmus mutatum esse in *ur-ḍh* et *ūḍh* in vocabulo *dūḍhyah*, h. 105, 6, quod ex *dur-dhiyaḥ* coortum est. Jam supra ad h. 1, 1, observa-

vinus, mutationem litterarum *ḍ* et *ḍh*, inter duas vocales collocatarum, in liquidam *l*, peculiarem esse Rigvedæ: non est igitur quod miremur, *dūdabha*, non *dūlabha*, scribi in isto Yajurvedæ versu, *Vājas. Sanh.* 3, 36: *pari te dūdabho ratho 'smān aṣṇitu viṣvataḥ, yena rakshasi dāṣushaḥ*, ubi scholiastes *dūdabha*, ad r. *DA BH* refert: *dabhnotir vadha-kurmā, duḥkena dabhyate, durdabhaḥ, kenāpi sahasā hiṁsitum aṣakyah*. Eadem fere exempla quibus observationem meam de litteræ dentalis in lingualem transitu hic et alibi (*Journ. of Educ.* t. VIII. p. 343) illustravi, nuper demum reperi jamdudum congesta esse in scholiis ad P. 6, 3, 109, ita tamen ut non appareat, quam sibi de iis rationem reddiderint Indorum grammatici.

आशाये ऽ. १४. ६. *a. r. u. b. h. a. t. a. t. i. r.*

7. [*Nir.* 8, 2.] *draviṇodās* = *bala-dhanayor dātrimas*. Ita *Yāskas, Nir.* 8, 2. Sed audi eundem, *Nir.* 8, 1: *draviṇodāḥ kasmāt? dhanaṁ draviṇam uchyate* [*Nigh.* 2, 10], *yad enadl abhidravanti; balam vā draviṇam* [*Nigh.* 2, 9], *yad enena abhidravanti; tasya dātū draviṇodāḥ*. De longa vocali terminationis vid. ad h. 1, 8. Scholiastes duplicem offert vocis *draviṇodās* interpretationem: primum enim *draviṇodāḥ* per accusativum *dhanapradum* reddit, et ad *devam* trahit; deinde addit: *yadvā dhanaprado 'gniḥ so 'pi nanu? iti śeṣaḥ*. Secunda explicatio præferenda esse videtur. Verte: 'Largitor opulentiæ est; ideoque homines, lapides (vid. ad h. 28, 1) manu tenentes, in sacrificio, in ceremoniis deum celebrant.' *draviṇasaḥ* scholiastes *dhanārthinaḥ*, 'opulentiam desiderantes,' interpretatur: mihi videtur esse genitivus thematis *draviṇas*, compositæ vocis *draviṇodāḥ* simili ratione subjunctus, qua supra h. 9, 9 *vasoḥ vasupatiḥ*. Conf. h. 96, 8. Apud *Yāskam* quidem inter *bala-nāmāni* et *dhana-nāmāni*, *Nigh.* 2, 9 et 10, non *draviṇaḥ* legitur sed *draviṇam*: sed formam *draviṇaḥ* olim exstitisse, vocativus *sudraviṇaḥ* h. 94, 14, et derivatum *draviṇasyuḥ* apud P. 7, 4, 36, et ipsum *draviṇo-dāḥ* arguunt.

ilute = *yāchanti, stuvanti, vardhayanti, pūjayanti, iti vā*. *Yāskas, Nir.* 8, 2.

8. *ṣṛiṇvire*, 'auditi sunt,' i. e. incluserunt. Insolita forma r. *ṣru*, peculiari quintæ verborum classis additamento, -*nu*, in conjugatione passiva servato, et terminatione -*ire*, quæ reduplicati præteriti propria esse solet, ad imperfectum translata. Conf. *ṣṛiṇve* h. 37, 3; 74, 7. — *vanāmahe* = *sambhajāmaḥ*.

9. [*Vājas. Sanh.* 26, 22.] *pipīṣhati* pro seriore *pipāsate*: *chhāndasa ikāraḥ*, schol. — *neshtrāt* = *neshtri-sambandhi-pātrāt*; vid. *COLEBR. Miscell. Ess.* i. p. 135. 190. — *ishyata* = *homa-sthāne gachhata*.

10. *dadiḥ* a r. *DA*, ut *papiḥ* a r. *PA*. Vid. P. 3, 2, 171. *Śis. K.* 108, 6.

11. *dīdyagnī* = *dīdir Agnir yayos tau*. Scholiastes *dīdi* ad r. *DIV* refert; sed videtur olim exstitisse verbum *dīnī*, recentiori *dīdhi* respondens: vid. imperat. *dīdhi*, h. 79, 5. — *yajna-vāhasau* = *yajnam vahataḥ*.

12. *gārhapatyena* = *grihapati-sambandhinā rūpeṇa yuktaḥ san*. — *yajnanīḥ* = *yajnam*

nayati, iti yajnanīh; conf. senānīh, P. 3, 2, 61. — devayate. Schol. devān ātmana ichhati, iti devayan; tasmai. In lingua seriore foret devīyate. Vid. P. 7, 4, 35.
Edam Sansula A. 2. 1. 4. अग्रे यजिषो अचरे देवान् देवयते वत्त। R.

XVI.

Hymnus in INDRAM. Auctor MEDHĀTITHIS, KĀṆVÆ filius. Metrum gāyatrī.

1. [Ait. Br. 6, 9.] *vṛishanam=kāmānām varshitāram. Thema vṛishan, nomin. vṛishā, genit. vṛishanah, h. 32, 8. Conf. III, 1, § 30: vṛishanam tvā vayam vṛishan vṛishanah samidhīmahi, 'dona effundentem te, donorum effusor! nos, libamina effundentes, accendimus;'* ubi scholiastes observat, *vṛishanah* in nomin. plur. dictum esse pro *vṛishānah*.— *sūrachakshasah=sūrya-samāna-prakāṣa-yuktāh.*

2. Verte: 'ad hæc grana butyro stillantia: ita schol.: *harī imā yāgārtham vedyām āsāditatvena purovartinīr dhānāh bhṛishṭa-yava-tuṇḍulān uddiṣya, sukhatame rathe Indram avasthāpya, asmin karmaṇi upavakshatah, vedi-samīpe vahetaṁ. kīdriṣīr dhānāh? ghṛitasnuvaḥ, ghṛitaṁ snuvanti, iti ghṛitasnuvaḥ. Videntur grana ista in sacrificio simili ratione adhibita fuisse, ut *ολοχύται* apud Græcos, et mola salsa apud Romanos.*

3. *prayati adhvare, 'procedente sacrificio.'* Conf. III, 1, § 34: *yad adya tvā prayati yajne asmin hotaṣ chikitvo avṛiṇmahīha, 'quia hodie te, procedente sacrificio isto, sacerdos sapiens! elegimus hīc.'* Ex scholiastæ mente STEVENSONUS versum ita reddidit: 'We invite Indra to our morning sacrifice, also to our mid-day sacrifice, and lastly to our evening moonplant banquet.'

5. *semam pro sa imam, vid. P. 6, 1, 134. — gaurah=gauramṛigaḥ.*

6. *adhi* locativo præfigi amat: *adhi tvachi, h. 28, 9; adhi kshami, 25, 18; adhi sānau, 32, 7; adhi dyavi, 39, 4; adhi vishṭapi, 46, 3; adhi bhūmyām, Nir. 1, 15. Ablativo frequentius postponitur: vanād adhi, h. 29, 6; dhanor adhi, 33, 4; ritād udhi, 36, 11.*

7. 3, 2, 58. 6. 3. 9. 2. शतमः=सप्तकुरुवचनोऽत्र शशब्दः etc. etc. R.

9. *āprīṣa=sarvataḥ pūraya. Conf. Vājas. Sanh. 17, 72: bhāsā antariksham āprīṣa. Derivant a r. PRĪṢ, ut mṛīṣa, h. 29, 5, a r. MRĪṢ. Utrique verbo radicem vocali terminatam PRĪ, MRĪ subesse credo, quæ litteram Ṛ ex additamento nonæ conjugationis adsciverint.— svādhyāḥ metrum arguit scriptum esse pro svādhiyaḥ, nom. plur. adjectivi svādhi, (su-ādhi, r. DHYAI, vid. P. 3, 2, 178). Scholiastes svādhiyaḥ pro genuina vocabuli specie habere videtur, quum vocalis ī in semivocalem y transitum illustraturus, PĀṆINIS observationem 6, 4, 82 laudaverit.*

XVII.

Hymnus in INDRAM et VARUṆAM. Auctor MEDHĀTITHIS. Metrum gāyatrī.

1. *mṛilātaḥ, secundum scholiasten optativus, leṭ, vocali quæ terminationem præcedit,*

तस्यद्रिया वरुणस्यसावंगौरो नक्षेस
 इ अविने (= अकम्पे etc.) आयाः। = मय्यतः
 ea metu, Varuno! longe a fugi, con-
 us quas. contremui;
 me arens narro.
 दोतोः = इष्टेष्टुः धनुषः
 आयाः सकाशात् (इष्टे)
 R. (dono non indicat)

मावतः G.V.1.61. ५. ind. su producta, ut in illo yat patāti vidyut apud P. 3, 4, 7 et 94.— idṛiṣe pro id-dṛiṣe, ut
तावत् et longae vocalen yādrik, tādrik pro yad-drik, tad-drik, P. 3, 2, 60. 'Vid. adnot. ad h. 10, 7.

in ईदृशे २.)

cf. Journ. of Educ. VII. p. 348 R

3. tarpayethām rāyaḥ. De hoc genitivi usu vid. ad h. 2, 1, 1. Conf. Homericum
τίρπιτοθας ἰδωδής.

4. Schol.: hi yasmāt kārāṇāt asmaḍīya-karmaṇām sambandhi soma-rūpaṁ haviḥ
yuvāku vasaṭivaryekadhanātmakair udukaiḥ payaḥ-saktu-ādi-dravyāntaraiḥ chu miṣri-
taṁ; tathā sumatīnām śobhana-buddhi-yuktūnām ṛitvijām stotra-rūpaṁ vachanam api
yuvāku nānāvidhūḥ stutya-guṇair vimiṣritam. tasmāt kārāṇāt he Indrā-varuṇau tathā-
vidhaṁ haviḥ svikurvatoḥ yuvayoḥ prasādāt vayam vāja-dāvnām [vid. ad h. 5, 5] anna-
pradānām puruṣhāṇām madhye mukhyā bhūyāma bhavema. STEVENSON.: 'There-
fore accept of our sacrificial moonplant juice, mixed with water, and flour, &c. and
rendered sacred by the word of the learned sacrificers, and other illustrious qualities;
and grant that we be the chief among the benevolent suppliers to the necessity of
others.'

दावने

51, 10. Can. 3. 2. 74.
R.

5. sahasra-dāvnām, vid. ad h. 5, 5.— kratuḥ, conf. Homericum κρατύς. Scholiastes
dhana-dānasya kartā reddit.— ukthyaḥ=stutyaḥ, 'hymno (uktha) dignus;' de suffixo
-ya, hoc usu Vedis propriū, vid. P. 4, 4, 110.

6. dhīmahi pro dadhīmahi, schol.: prāpte dhane yāvat apekṣhitāṁ tāvat bhuktvā,
tato 'vaṣiṣṭāṁ dhanāṁ kvachit nidhi-rūpeṇā sthāpayāmaḥ cha.— prarechanam, schol.:
bhuktāt nihitāt cha prakarsheṇa adhikaṁ dhanāṁ syāt.

नू ५०. ६. ३. १३३. ५.

= संभक्तुं इच्छन्तः R.

8. sishāsantīshu dhīshu, locativi absoluti, 'quum mentes nostræ vos adorare cupiant;' forma desid. r. SAN vel SHAN, vid. P. 6, 4, 42. Conf. 11, 11, § 15: kuvayaḥ sishā-
santaḥ, 'vates cultui divino addicti.'

9. aṣnotu=vyāpnotu.— ṛidhūthe, r. RIDHI, pro ṛidhnuvūthe, omissio -nu quintæ con-
jugationis.— sadha-stutim pro saha-stutim; adde hoc exemplum duobus linguæ antiquæ
vocalibus, a PALĀINE (6, 3, 96) commemoratis, in quibus saha transiit in sadha.

XVIII.

Hymnus in BRAHMAÑASPATIM, v. 1-5, cui associantur INDRAS et SOMAS, v. 4, cum
DAKṢHIṆĀ v. 5; in SADASASPATIM v. 6-8, et in NARĀŚANSAM aut SADASASPATIM
v. 9. Auctor MEDHĀTITHIS. Metrum gāyatrī.

1. [Vājas. Sanh. 3, 28.] somānam=sotāram, r. su, suffixo -man, P. 3, 2, 75.—
svaraṇam=prakhyūtam, r. SVRI.

De Kakshivante hæc reperio apud schol. ad 11, 1, § 10 (cod. Colebr. 2351): atra itihū-
sam āchakshate: Dairghatumasah Kakshivān nāma ṛishiḥ brahmacharyaṁ charishyan,
redūbhyāsūya guru-kule chira-kālam ushitvā, vedān samyag adhītya, vratāni cha cha-

ritvā, tena anujnātaḥ punaḥ svagrīham prati prayāsyān, madhye mārge rātrau viṣrāntaḥ. prabhāte Bhāvayavyasya putraḥ, Svanayo nāma, rājānucharaiḥ sankṛīdamāno, 'kasmāt Kakshīvato 'ntikam āsasāda; sa cha, rubhasū pratibuddhaḥ, sahasā uttasthau; tam cha rājā pāṇim grīhītṵ, svakīye cha āsane upaveśya, asya audāryam avagatya, sva-kanyū-pradāna-manūḥ paprachha: 'bhagavan, kasya putraḥ? kim nāna tram?' iti sa cha pṛishṭo mūtaram pitaram cha sva-vṛittāntam [cha] ūchachaksha; sa cha rājā, 'sambhāvya' iti avagatya, muditamāḥ svagrīham prāpya, asmai madhuparkam ārachayya, vastra-mālyādibhiḥ pūjayitvā, sarathā daśa kanyūḥ, śata nishkān, aśva-śatam, punga-vānām śataṁ, gavām śashti-uttara-sahasram, punar ekūdaśa rathāñṣcha prādūt; sa cha sarvām anukrameṇa pratigrihya Dīrghatamaso 'ntikam āgatya tasmai prādarśayat. nanu kakshyā nāma aśva-bandhanī rajjus, tad-vān Kakshivān, aśva-bandhanīm cha rājā eva uchitam, ato 'sya rājanyatvāt pratigraho nopapadyate, "yājñūdhyaṇe chaiva viśuddhāt cha pratigrahāt," tasmād brāhmaṇasya eva adhikāro, na tu kshatriyasya? iti, na eṣa doṣaḥ; yadi api asau Kalingākhyasya rājāḥ putraḥ, tathāpi tena Kalingena, svayam vṛiddhatvād apatyotpādanāya sāmāthyam alabhamūnena, tad-utpādanāya yāchito Dīrghatamā ṛishiḥ, Uśīn-nāmakām apatyotpādanāya preshitayū rāja-mahishyā cha atijarathena maharshiṇā saha sulajjamūnayā sva-vastrābharaṇair alankṛitya sva-pratinidhitvena preshitām Uśīn-nāmikām yoshitam dūśīm iti avagatya, mantra-pūtena jalena abhishichya, ṛishi-putrīm kṛitvā, tayā saha reme; tad-utpannaḥ Kakshivān nāma ṛishiḥ. 'Dīrghatamasī filius Kakshivān vates, quum, vitæ sanctæ se devoturus, librorum sacrorum addiscendorum caussa in magistri domo diuturnum tempus commoratus esset, Vedis integris perlectis, et votis solutis, ab illo dimissus est. Rursus domum suam rediturus, in media via noctu obdormivit. Mane Svanayas rex, Bhāvayavyæ filius, cum comitibus suis jocans, necopinato prope ad Kakshivantem accessit, qui strepitu expergefactus, statim surrexit. Rex, dextra data, in sede sua considerare eum jussit. Nobilem viri indolem videns, et de filia sua ei in matrimonium danda cogitans, 'domine,' inquit, 'cujusnam tu filius es? quid nomen tuum?' Cui ille patrem matremque, et suam ipsius conditionem declaravit. Rex, idoneum sibi generum eum fore reputans, lætus domum ingressus dulcem cibum ei parari jussit, [ārachayya, gerund. formæ causæ.] et vestes, sarta, aliaque dona honorifica obtulit; deinde ei decem puellas, vehiculis instructas, centum aureos, equos centum, boves centum, vaccas mille et sexaginta, et iterum vehicula undecim dedit; isque hæc omnia justo ordine accipiens, Dīrghatamasem adiit, eique monstravit. Erunt fortasse, qui moneant, kakshyā esse funem, quo equi ligantur [vid. adnot. ad h. 10, 3]; et Kakshivān designare virum ejusmodi fune instructum: ligamen autem equorum rem esse militi propriam; Kakshivantem igitur militem fuisse videri, cui non licuerit dona accipere, quum lex militem abstinere jubeat 'a dirigendis sacrificiis, ab institutione sacra, et ab impuriis donis;' [vid. MAN. 10, 103-110.] itaque, quæ supra narrata sunt, sacerdoti convenire, non militi. At nullum hic vitium. Fuit enim ille quidem Kalingæ regis filius; sed quum Kalingas, senectute confectus, liberos procreandi facultatem non possideret, Dīrghatamasem vatem rogavit ut prolem sibi gigneret: regis uxor, progeniei concipiendæ causâ ablegata, grandævo cum vate coire pudens, veste ornaturæ suo ancillam, cui Uśik nomen erat, obduxit: quam vates

16,7. R. *Do Ubiq*
Ar. Ar. VIII. 383, R.
Sb. Ep. I. 24.

ancillam esse intelligens, lustrali aqua injecta, vatis filiam consecravit; deinde cum ea coivit, et Kakshīvantem vatem genuit.

ah = *rgarāhiti* a
Sb. Ep. I. 24.
It. I. 15. R. 44, 9, 2.

2. *vasuvit*, schol.: *vasūni vindati, iti vasu-vit.*— *sisaktu=sevatām*, Nir. 3, 21. *parigrihya anugrihātū iti arthah*, schol. Conf. h. 38, 8. Syllaba reduplicata vocali i effertur, ut in *vivashīti, vivakti*, apud schol. P. 2, 4, 76.

4-5-6, 3, 2.

3. *ararushah martyasya=upadravañi kartum asmat-samīpam prāptasya śatru-rūpasya manushyasya.* *ararushah* videtur esse genitivus thematis *ararvas*, vocis ad modum participii præteriti perfecti a r. *ṛi* formatæ; conf. *araru*, 'hostis,' quod ad eandem radicem referunt, *Siddh. K.* fol. 201 v.— *praṇak*, secundum scholiasten i. q. *prīṇak*, præter. imperf. r. *PRICH*; secundum P. 2, 4, 80 (conf. 8, 2, 63) aorist. r. *ṇaṣ*, præfixo *pra*, quod præfero. Verte: 'Ne nos vituperium inimici hominis feriens perdat.' Vid. ad h. 11, 5.— *dhūrtiḥ=hiṇsakaḥ*. STEVENSON.: 'May the distress which proceeds from enemies and murderers never reach us.'

4. *rishyati=vinaṣyati.*— *hinoti=prāpnoti vardhayati vā*. Ita scholiastes. Sed est potius 'incitat, dirigit, ducit.' Hæc vis inest verbo h. 23, 17; 27, 11; 84, 11; 111, 4.

5. *pātu añhasaḥ*, r. *PA*, c. ablativo, ut h. 27, 3, 41, 2.

6. *sanim=dhuna-dātāram*, r. *SAN*.— Ad *medhām* scholiastes *lubdhūm* subintelligit.

7. *invati*, r. *IV*, = *vyāpnoti*, schol. Fortasse 'præbet,' quem sensum habet h. 54, 7; 55, 4.— *chana* est particula enclitica, quæ in negativis sententiis postponitur voci, cui pondus addere volunt: sic h. 1. sine Sadasaspatis auxilio consummari nequit sacrificium *ripaṣchitas chana*, 'gnari quoque,' i. e. ne gnari quidem hominis. Ita h. 24, 6: non sane tuam iram *vayaṣ chana*, 'aves quoque,' i. e. ne aves quidem obtinuerunt; h. 55, 1: Indra magnitudine comparari nequit *mahi chana*, 'terra quoque,' i. e. ne ipsa quidem terra; *अग्रे दश द्यवाः* *Sāmav. Arch.* 2, 1, 8: *na tasya māyayā chana ripur īṣita martyaḥ* 'non illi præstigiis quoque (i. e. ne præstigiis quidem) inimicus homo imperaverit.' Notissimus est in seriore lingua hujus particulæ usus cum pronomine interrogativo, cui indefinitam significationem tribuit, ut *chit* et *api*: h. 74, 7 *kat chana* idem valet, quod serius *kinchana*, *kinchit*, vel *kimapi*. Impeditus est locus h. 100, 15, ubi invitis codicibus *chana* in duo vocabula sejungere ausus sum.

8. *haviṣhkṛitīm=haviṣ-sampādana-yuktañ yajamānam.*— *prāncham*, conf. 11, VIII, § 13: *prānchañ yajnañ chakṛima*, ubi schol.: *prakarsheṇa gachhantū akārshma*.

9. *saprathastamam. prathas* i. q. *prathā*, 'gloria,' r. *PRATH*, 'celebrare.'— *sadma-makhasam=prāpta-tejaskam. sīdati*, [r. *SAD*] *iti sadman. sadma-prāptam mahas tejo*

तसेकी: schol. R.

cribrum.' Vide igitur annon versus noster ita explicandus sit: 'Qui propellunt nubes trans mare undosum ...' et proximus: 'Qui sese extendunt radiis suis trans mare undosum.' Similis locus est, II, 1, § 26: *bṛihad-uksho Maruto viṣva-vedasaḥ pravepayanti parvatān ādābhyāḥ*, 'Marutes omniscii, invicti, concitant imbriferas (multum pluentes) nubes.'

9.4. Nir. X.37. R.

XX.

Hymnus in RIBHUES. Auctor MEDHĀTITHIS. Metrum gāyatrī.

1. *devāya janmane*, ad litteram 'divinae nativitati,' (divino generi?), i. e. Ribhuibus divinos natales nactis, in deorum numerum relatis. STEVENSON.: 'in honour of the Ribhu, who (from Brahmans) are about to become an order of gods.' Schol.: *Ribhavo hi manushyāḥ santas, tapasā devatvam prāptāḥ; te cha atra sūkte devatāḥ; tat-sangho jāyamāna-vāchinā janma-ṣabdena ekavachanāntena atra nirdiṣyate: janmane jāyamānūya Ribhu-sangha-rūpāya devāya, tat-prīti-artham*. Conf. schol. ad III, VII, § 1: *tatra Ribhūṇām pūrvam manushyūṇām eva satām tapasā devatva-prāptir, Ārbhavam ṣaṅsati, Ribhavo vai devebhya,* 'iti atra brāhmaṇe spāṣṭam āmnātā; kechanu Ribhavo nāmu sūrya-raṣmaya, iti āchukshate,' Ribhues olim homines fuisse, deinde vero castimoniā divinitatem nactos esse, diserte declaratur illo brahmanarum loco: "Ribhuibus sacratum carmen recitat: Ribhues utique inter deos," etc. Nonnulli volunt, Ribhues esse radios solis.' Conf. *divyāya janmane*, h. 58, 6.— *āsaya*=*āsyena*.

✓ 2, 1. R.

2. *ṣamībhiḥ*=*graha-chamasādi-nishpāduna-rūpaiḥ karmabhiḥ*, schol. Claris, quæ ediderunt, facinoribus sacrificia et divinos honores nacti sunt. Indræ equos creasse dicuntur Ribhues, h. 111, 1. Conf. III, IV, § 7: *yābhiḥ ṣachībhiḥ chamasām apiṇṣata, yayā dhiyā gām ariṇīta charmanaḥ, yena harī manasū niratakshata, tena devatvam Ribhavaḥ samānaṣa*, 'quibus facinoribus pateras divisistis, qua scientia vaccam eduxistis e pelle, qua voluntate rapidos Indræ equos procreastis, eadem divinitatem obtinuistis, Ribhues.'

3. *sabar-dughām* = *sabaraḥ kshīrasya dogdhrīm*; conf. h. 121, 5, et II, 1, § 23: *tubhyaṁ dhenuḥ sabar-dughā viṣvā vasūni dohate*.

R.

4. h. 110, 1. 111, 1. R.

4. *satya-mantrāḥ*, 'efficaci prece utentes,' = *avitatha-mantra-sāmarthya-upetāḥ*.—*akrata*, pro *akurvata*, ut h. 33, 15, *akran* pro *akurvan*, neglecto additamento octavæ conjugationis proprio. Vid. P. 3, 1, 85.—*viṣṭi* scholiastes pro nominativo pluralis habet: explicat enim = *viṣṭayo vyāpti-yuktāḥ, sarveshu kāryeshu etadīyasya mantra-sāmarthyasya apratighāto vyāptir uchyate*. Rectius, opinor, instrumentalem singularis dixeris, pro *viṣṭyā*, ut *dhīti, matī, sushṭutī* apud schol. P. 7, 1, 39, pro *dhītyā, matyā, sushṭutyā*. In vocis significatione quoque a scholiaste dissentiendum erit: *viṣṭi* enim idem esse credo, ac *viṣṭvī*, quod apud YASKAM, *Nigh.* 2, 1 inter voces 'opus, facinus' significantes exstat. Versum igitur nostrum sic intelligo: 'Ribhues sinceri, efficaci prece instructi, parentes suos facinore (efficacia, potestate sua) rursus juvenes reddiderunt.' Conf. III, VII, § 1: *yadā aram akran Ribhavaḥ pitribhyām parivishṭi veshanū daṇsanābhiḥ, ād id devānām upa sakhyam āyan*, 'quum decus (juvenilis ætatis?) pararent Ribhues paren-

बर्तितं २

0

3. ਅੰਤਰ-ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੰਗਠਨਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ

6. Schol.: *satyena avasya-phala-dānād avitathena tena asmābhir anushṭhitena karmaṇā, prachetune prakarsheṇa phala-bhoga-jnāpake pade svarga-lokādi-sthāne, adhi-jāgritam ādhikyena sāvadhānau bhavataṁ; tato 'smabhyam śarma yachhataṁ, sukhaṁ grīham vā dattam.* Nescio annon verba *tena satyena* rectius eodem sensu accipi debeant, quo apud seniores in obtestationibus usurpantur; vid. *Nal.* 5, 18 seqq. Præpositionem *adhi* non cum *jāgritam*, sed cum locativis *prachetune pade* conjungendam esse credo; vid. ad h. 16, 6. Verba *prachetune pade* sensu proprio accipio, *περισκίπτω ἐν χώρῃ*. STEVENSON.: 'O Indra and Agni, induced by our solemnities, which procure a certain reward, do ye stand all on the alert to come hither, with ready steps, and bestow on us a pleasant place of abode.'

XXII.

Hymnus in AŚVINOS, vv. 1-4, SAVITRIM, vv. 5-8, AGNIM, vv. 9. 10, INDRAŌNIM, VARUŌNIM et AGNAYIM, vv. 11. 12, Cælum Terramque, vv. 13. 14, Terram, v. 15, et VISHŌNUM, vv. 16-21. Auctor MEDHATITHIS. Metrum *gāyatrī*.

*Hymnus ad deos divos
q. 22. 10. R.*

1. Scholiastes interpretationi præmittit verba: *atra hotā adhvaryum uddiṣya brūte*, 'sacrificii institutor sacerdotem alloquitur.'

हृदिस्पृक् 16. 7. R.

2. *divi-spriṣā*. Frequentes sunt hujusmodi dictiones, ex stirpe verbi, vel nomine verbalis primitivo, cum locativo casu substantivi compositæ. Vid. P. 6, 3, 14. Adjectivum *divi-spriṣ* sæpe de diis usurpatur: Indras Vāyusque vocantur *divi-spriṣā*, h. 23, 2; Agnis *divi-spriṣ* dicitur, *Ait. Br.* 3, 42.

3. [*Vājus. Sanh.* 7, 11.] *kaṣā=aṣva-tāḍanī*.— *madhumatī*. Scholiastes YĀSKAM laudat, qui *Nigh.* 1, 12 *madhu* inter *udaka-nāmani* retulit; deinde addit: *aṣvasya ṣighragatyā yat svedodakam sravati, tena iyaṁ kaṣā klinnā, iti arthaḥ*.— *sūnritāvatī* hic ut alibi a scholiaste explicatur *priya-satya-vāg-yuktā*.— *mimikshatam=yajnam asmadīyaṁ soma-sāra-rasena sektum ichhataṁ; kaṣayā aṣvaṁ dṛiḍham tāḍayitvā, [tena] saha samāgatya, bhavad-vishayam soma-rasāhutim nishpādayitum udyuktam bhavatam, iti arthaḥ*.

4. *na hi*. Enclitica *hi* in codicibus, qui ceteroquin omnes voces singulatim exhibent, vocolæ *na* scriptura adjungi solet: vid. h. 54, 1. In interpretatione Latina scribe 'domus' pro 'domum': ordo enim verborum hic est: *grīham, yatra rathena gachhathaḥ, na vām asti dūruke*. — यत्रा दे वजा मयि ५. ८. 6, 3, 136. R.

5. [*Vājus. Sanh.* 22, 10.] *hiranya-pāṇim*, 'aurimanum,' i. e. aureis radiis, manuum instar, præditum. Conf. *hiranya-hastam*, h. 35, 10; *hiranya-keṣam*, h. 79, 1. Notissima est Homeri *ῥοδοδάκτυλος Ἥρῃς*. EUSTATH. ad Od. β, 1: *ἡν δὲ ἂν ἦν δάκτυλοι κατὰ ἀλλήλο-ρίαν αἱ τοῦ ἡλίου ἀκτῖνες*. Aliter scholiastes: *hiranya-pāṇim=yajamānāya dātum haste suvarṇa-dhūriṇam. yadvā, deva-kartṛike yāge Savitā svayam ṛitvig bhūtvā brahmatvena avasthitaḥ; tadānīm kasyāmchid ishṭau adhvaryavaḥ tasmai Savitre brahmaṇe prāṣitra-nāmakam puroḍāṣa-bhūgam dattavantam; tat cha prāṣitraṁ haste Savitrā grīhitam*

4. 15. ५. ५. 5. 34. 34. प्रातरग्निं प्रातरिन्द्रं द्वाभ्यां प्रातर्भिर्वावरुणा प्रातरश्विना।
प्रातर्भगं पूषतां ब्रह्मणस्पतिं प्रातः सोममुत रुद्रं दुवेषः ॥ ५.

sat, tadīyaṁ hastaṁ chichheda. ataḥ prāṣitrasya dūtāro 'dhvaryavaḥ suvarṇa-mayam pāṇim nirmāya prakṣiptavantaḥ. so 'yam arthaḥ Kaushītakī-brāhmaṇe samāmnātah: 'Savitre pratijāhrus, tat tasya pāṇi prachichheda; tasmai hiranmayau pratidaduḥ, tasmād hiraṇyapāṇir,' iti. 'Hiraṇya-pāṇis, i. e. qui aurum sacrificanti dandum manu tenet. Vel fortassis nominis origo hæc fuit. Aliquando in sacrificio a diis instituto ipse Savitris, sacerdos factus, pontificali munere fungebatur: tunc in ceremonia quadam sacrorum ministri huic Savitri, pontifici, oblationis partem, prāṣitra dictam, detulerunt, quæ ab eo prehensa manum ejus abscidit. Deinde sacrorum ministri, qui prāṣitram ei obtulerant, auream fecerunt manum, eamque ei adaptarunt. Memoratur iste sensus in Kaushītakī-brāhmaṇa, "Savitri prāṣitram obtulerunt: id ejus manus fregit: ei aureas manus dederunt: propterea aurimanus dicitur."

saḥ - - padam = sa, etan-mantra-pratipādyā devatā, padaṁ yajamānena prūpyaṁ sthānam, chettā jñāpayitū bhavati.

6. *apām napātam.* In horum verborum interpretatione scholiasten sequutus sum, qui ea sic reddit: *jalasya na pūlakam, santāpena ṣoshakam, iti arthaḥ.* Malim nunc 'aquarum filium' vertere, i. e. Solem, qui 'æquoris se tollit ab undis.' Sol enim vespere in oceano se submergens, indeque mane oriens, frequens est, ut apud alios, ita apud Indos poetas loquutio. Vid. *Kirātārjun.* 1, 46 ibique MALLIN. Vocem *napāt* 'filium' significare, docet YASKAS, *Nigh.* 2, 2, et satis multa, quæ in hymnis nostris occurrunt, ^{na} exempla id demonstrant: *vimucho napāt*, 'nubis filius,' i. e. sol e nubibus emergens, ^{ja} h. 42, 1; *ūrjo napāt*, 'roboris fili,' i. e. Agnis, h. 58, 8, eodem sensu, quo ibidem *suno sahasaḥ*, vel h. 96, 3 *ūrjaḥ putra*, et h. 26, 10 *sahasō yaho*; *divo napātā*, 'celi filii,' i. e. Asvini, h. 117, 12; *napātah śarasaḥ*, 'filii roboris,' i. e. Ribhues, 111, VII, § 4. (Hinc etiam explicandum erit antiquum illud Agnis cognomen *Tanūnapāt*, h. 13, 2, quod nisi fallor 'corporis filium' sonat, i. e. eum, qui ex ligno aliave materia inflammabili quasi nascitur: male scholiastes ad 111, 1, § 35, 'corporum-non-deletores,' *sprashṭṛiṇām tanū śarīrāṇi na pātayati, na dahati, iti utpatteḥ*, significatum putat: propius ad veritatem accedunt, quæ YASKAS *Nir.* 8, 5 profert: *Tanūnapād ājyam bhavati, napād iti anantarāyāḥ prajāyāḥ nāmadheyam nirṇatatamā bhavati; gaur atra tanūr uchhyate, tatā asyām bhogās; tasyāḥ payo jāyate, payasa ājyam jāyate. Agnir, iti Śūkapūṇir: ūpo'tra tanva uchhyante, tatā antarikṣhe; tābhya oṣhadhi-vanaspatayo jāyanta, oṣhadhi-vanaspatibhya esha jāyate.*) Ipse scholiastes noster incertus fuisse videtur de propria vi vocabulorum *apām napāt*: verba enim *pra vo napātam apām kṛiṇudhvam*, 11, 1, § 1, ita illustrat: *he ṛitvijah, vo yūyam, prathamārthe dvitīyā, apām udakānām napātam na pātayitāram* [conf. derivationem *na pāti, napāt*, apud schol. P. 6, 3, 75], *tāsām napātūram vū Agnim; adbhyaḥ oṣhadhi-vanaspatayaḥ, tābhya 'gnir, iti apām-naptrītvam Agneḥ; tam devam prakṛiṇudhvam - - prakarsheṇa studhvam, iti arthaḥ.* Eodem sensu, quo *apām-naptrī*, ad quod hic alludit scholiastes, dictum esse videtur *apo-naptrī*, unde descendit vox *apo-naptrīyam*, quæ sacrificii cujusdam designatio est, *Ait. Br.* 2, 19. Cum *napāt* cognata sunt Latinum *nepos*, et Græcum *νέπος, νιπότες*; conf. Anglo-saxonicum *nifa*, 'fratris filius,' Germanicum *Neffe*, etc.

8. *stomyah*=*stuti-yogyah*, vox a substantivo *stoma* suffixo *-ya* deducta, de quo vid. P. 4, 4, 110.

9. [Vājas. Sanh. 26, 20.] patnī vid. P. 4, 1, 33. *devânām patnībhiḥ ait. A. 8, 37.*
cf. Y. V. S. 18, 14. varūtrīm tvastur. *f. III. 7. 34. An. 3. 8. R.*
varuṇasja nābimari 10. gnāh vid. ad h. 15, 3.—*Hotrām = homa-nishpādaka-Agni-patnim.— Bhūratiṃ =*
Bharata-nūmakasya Ādityasya patnim.— Dhishanām = vāg-devīm.— varūtrīm, verte
जन्तानां राजेश्वरपतिमति, eligendam, egregiam,' i. q. *varuṇiyām.* Vid. P. 7, 2, 34.
mats sāhasrīm asurasja

11. *nṛi-patnīḥ* = *manushyāṇām pālayitryaḥ*. Ita scholiastes. At si vera sunt, quæ PĀṆINIS de genuino sensu vocis *patnī* notavit, 4, 1, 33, rectius interpreteris 'virorum (deorum) uxores.' — *achhinna-patrāḥ* = *achhinna-pakshāḥ*, *na hi pakshi-rūpāṇāṃ deva-patnīnām pakshāḥ kenachit chhidryante*. — *abhi-sachantām* = *ābhimukhyena sevantām*.

12. [Nir. 9, 34.] *Indrānī, Varunānī*, vid. P. 4, 1, 49. *Agnāyī*, vid. P. 4, 1, 37.

13. [Vājas. Sanh. 8, 32; 13, 32. Ait. Br. 1, 16; 4, 10.] *minikṣhatām* = *svakiya-sāra-bhūtena rasena sektum icchatām*. — *bharīmabhiḥ* = *bharanaiḥ*, *poshanaiḥ*. De vocis formatione vid. *Siddh. K.* fol. 203 r.

* 14. *Gandharvasya dhruve pade*, 'in firmo tramite Gandharvæ' (sive Solis: vid. COLEBR. *Miscell. Ess.* t. i. pag. 212) i. e. sub dio [?]. Conf. *Vājas. Sanh.* 9, 10 et 11, 7: *divyo Gandharvāḥ ketapūḥ ketam naḥ punātu*, 'cœlestis Gandharvas (Sol), mentium lustrator, mentem nostram lustrato.'— *ghṛitavat payaḥ*, ὄνυχος ἵψων.— *rihanti* i. q. *lihanti*, ut *arankrita* i. q. *alankrita*.

15. [Vājas. Sanh. 35, 21 ; 36, 13. Nir. 9, 32.] syona apud Yāskam inter sukha-
nāmāni occurrit. Scholiastes modo vistīrṇa, modo sukha-kara reddit. III, VIII, § 19 :
Aliter Goleb. 2 verna 114 yasmai tvaṁ sukrite jūtaveda u lokam Agne 'krinarah syonum, ' cui benefico tu, sapiens

२. Agnis ! mundum fecisti jucundum (= *sukha-karam*, schol.).' *Vājas. Sanh.* 29, 33 *barhiḥ syonam* vel *jucundum* vel *amplum stragulum* significare poterit. Cognatum videtur Germanicum *schön*. ५.४.५१. *स्योचः सुखत्रयः* ॥ २.

anṛikshaṛū = *kaṇṭaka-rahitū*, 'spinarum expertus.' Scholiastes *rikshara*, 'spina,' deductum a r. *ṚISH*, 'ire,' *gachhati untar, iti riksharah kaṇṭakah*. Litteram *sh* radice cum *s* suffixi *-sara* coaluisse putat in *ksh*, ut in futuris nonnullis fieri solet; vid. P. 8, 2, 4. Malim *anṛikshara* compositum credere ex *a* negativo et adjectivo *nṛi-kshara* 'viros perdens,' quod tam significato quam etymologia respondet Græco ἀνδιποδόρος: *a-nṛikshara* vides fore ἀνανδιποδόρος. Conf. h. 41, 4.

non. सप्तधा: *Asi. Ar. 14.* *yachhā nah śarma saprathah*, conf. h. 94, 13. *saprathah* = *sarvataḥ prithu*, a sub-
Ug. 15.3. 15.32. 2.

stantivo *prathas*, cui cum adjectivo *prithu* eadem intercedit ratio, atque Græcis *πλάτος* et *πλατύς*; conf. *τάχος* et *ταχύς*, *βάθος* et *βαθύς*, etc. Scholiastes, nullo adjectivi *prithu* respectu habito, *prathas* ad r. PRATHI refert. Apud PĀNINEM quoque (5, 1, 122, conf. *Siddh. K.* fol. 91 v.) desidero formam *prathas* inter substantiva abstracta, ab adjectivo *prithu* deducenda. Adverbii sensum voci *saprathas* tribuit scholiastes in hoc versu, 11, 1, § 16: *Indrota tubhyam tad dive tad Rudrāya svayaṣase Mitrāya vochañ Varuṇāya saprathaḥ sumṛīlīkāya saprathaḥ*, 'de te quoque, Indra! illud fucinus (pluviae scilicet effusionem), illud de cælo, illud de Rudra illustri, et de Mitra atque de Varuna abundanter prædico, de benefico quovis numine abundanter.' (Schol.: *Rudrāya* = *jagatām duḥkha-drāvayitre rodana-ṣīlāya Agnaye*; *Mitrāya* = *ahar-abhimāna-devatāyai*; *Varuṇāya* = *rātri-abhimāna-devatāyai*; *saprathaḥ* = *sarvataḥ prithu vistirṇaṁ yathā bhavati tathā, tad varshaṇa karma bravāmi*.)

16. Schol. *Vishṇuḥ parameśvaraḥ, sapta dhāmabhiḥ saptabhir gūyatryādibhiḥ chhandobhiḥ sādhanabhūtaiḥ, yataḥ prithivyāḥ yasmāt bhū-pradeśāt, vichakrame rividham pāda-kramaṇaṁ kṛtavān, ato 'smāt prithivī-deśāt no 'smān devū avantu. Vishṇoḥ prithivyādi-lokeshu chhandobhiḥ sādhanaiḥ jayaṁ Tuitirīyā āmananti*: 'Vishṇu-mukhū nai devūḥ chhandobhir imūn lokūn anapajayyam abhyajayan,' iti. *Vishṇoḥ trivikrama-avatāre pāda-traya-kramaṇasya prithivī-apādānam prithivī-pradeśād rakshaṇam nāma bhūr-loke vartamānānām pāpa-nivāraṇam*. Tu cave ne cum scholiaste hoc et sequenti versu recentiore fabulam de Vishnu nano (*Vāmana-avatāra* s. *Trivikrama-avatāra*, conf. *Rāmāy.* 1, 31, 17 seqq.) respici putes. Vid. COLEBR. *Miscell. Ess.* t. i. pag. 110, 111.

17. [*Vājas. Sanh.* 5, 16. *Ait. Br.* 1, 17. *Nir.* 12, 19.] *tredhā* i. q. *tridhā*, vid. P. 5, 3, 46. Quænam sint tria illa loca, in quibus Vishnus pedem defixisse dicitur, jamdudum disceptarunt interpretes: ΣΑΚΑΡΟΥΝΙΣ apud ΥΑΣΚΑΜ, *Nir.* 12, 19: *prithivyām antarikshe divi*; ΑΥΡΗΛΑΝΗΙΑΣ apud eundem: *samārohaṇe Vishṇu-pade Gayu-ṣirasi*. (*Samārohaṇe* = *udaya-girāū*; *Vishṇu-pade* = *madhyandine antarikshe*; *Gaya-ṣirasi* = *astagirau*. DURGADĀSÆ Comm. in *Nirukt.* Cod. Colebr. 112, fol. 160 v.) Conf. *Vājas. Sanh.* 5, 18, de Vishnu, *yo askambhayad uttaraṁ sadhastham vichakramāṇas tredhā urugāyaḥ*, 'qui fulcivit summum (deorum) commune donicilium, ter pedem figens, late gradiens,' ubi schol.: *trishu lokeshu Agni-Vāyu-Sūrya-rūpeṇa pāda-trayam nidadhānaḥ*. Fortassis eandem fabulam respiciunt verba ista in prece ad Agni, *Vājas. Sanh.* 12, 5: *Vishṇoḥ kramo 'si sapatna-hā*, 'tu es unus gressuum Vishnui, inimicorum necator.' Ipse Vishnus *urukramah*, 'late gradiens,' dicitur, h. 90, 9. — Postremas hujus versus voces sic illustrat scholiastes: *asya Vishṇoḥ pāṇsure dhūli-yukte pāda-sthāne samūḍham idam jagat samyag antarbhūtam*.

18. [*Vājas. Sanh.* 34, 43.] *ataḥ dharmāṇi dhūrayan*. STEVENSON.: 'and in consequence has upheld the observance of religious rites.'

19. [*Vājas. Sanh.* 6, 4; 13, 33.] *yato vratāni paspaṣe*, schol.: *yato yaiḥ karṇabhiḥ*

पदं यद्विष्णोरुपमं निधाय तेन पाति गुह्यं नाम गोपां. R. *rasuo uuden*

विष्णोर्लोकः
(५. १२.) कः
रजांसि" यो

vratūni agnihotrādīni paspaṣe [r. SPAS, *bādhana-sparśanayoḥ*] *sarvo yajamānaḥ spṛish-
ṭavān Viṣṇor anugrahād anutishṭhati, iti arthaḥ.*

20. [*Vājas. Sanh.* 6, 5.] *sūrayaḥ* = *vidvāṃsu ṛitvij-ādayaḥ*. — *divīva ākūṣe yathā
ūtataṃ sarvataḥ prasṛitaṃ chakshuḥ nirodha-abhāvena viṣadam paśyati, tadvat.* STE-
VENSON.: 'as do the eyes of all the heavenly inhabitants.'

Woods, J. 151.

2. v. 359. 11. 235.

जागृवन्ति. 3. 1. 2. 2.

21. [*Vājas. Sanh.* 34, 44.] *vipanyavaḥ* = *viśeṣeṇa stotāraḥ*; r. PAN, 'laudare,'
(præs. *panāyati*, vid. schol. P. 3, 1, 28) suffix. unād. -*yu*. — *samindhate* = *samyak dī-
payanti*. — *jāgrivāṃsaḥ*, 'expergefacti, vigiles:' animadvertite exitum participii præteriti
perfecti, -*vas*, subjunctum radici, quæ nusquam nisi cum reduplicatione occurrit. Conf.
jakshivān apud P. 3, 2, 107. (*Copy 27 June 17. R.*)

XXIII.

Hymnus in VĀYUM, v. 1, in INDRAM et VĀYUM, vv. 2, 3, in MITRAM et VARUṆAM,
vv. 4-6, in MARUTES, vv. 7-9, in Viṣvedevas, vv. 10-12, in PÚSHAṆEM, vv. 13-15, et
in Aquas, vv. 16-24. Auctor MEDHĀTITHI: at vv. 20-23 recurrunt in carmine, quod
SINDHUDVÍPÆ, AMBARÍSHÆ regis filio, tribuitur, vii, vi, § 5. Metrum, vv. 1-18 et
21 *gāyatrī* (vid. adnot. ad v. 21); v. 19 *pura ushṇik*; vv. 20 et 22-24 *anushtubh*.

1. *tīvrāḥ* 'valentes, robusti,' i. e. inebriantes; schol: *prabhūtātāt tarpayitūṃ samar-
thāḥ*. Conf. vii, 11, § 3: *yasya te marīyaṃ rasaṃ tīvrāṃ duhanti adribhiḥ, sa pavasva
abhimātikā*, 'tu, cujus jucundum succum valentem (= *kshipram madakāriṇam*) ex-
primunt lapidibus, lustra nos, hostium devictor.' — *āṣīrvantaḥ*. Dubito an hanc vocem
bene intellexerim. Scholiastes *āṣīravantuḥ* reddit. Fortasse idem significat, quod *dudhi-
āṣiraḥ*, h. 5, 5, nempe somæ succos lacte aliove additamento mixtos. Verbum *ṣṛī*, ad
quod vocem *āṣīḥ* referunt (P. 6, 1, 36), de libamine ita miscendo usurpatur, vii, 1, § 3:
gobhiḥ ṣrīṇīta matsaram, 'lacte miscete exhilarantem liquorem.' (Schol.: *matsaraṃ
somaṃ gobhiḥ govikūraiḥ payobhiḥ ṣrīṇīta sāṃskuruta*.)

3. dīyaḥ patiḥ: karmaṇo buddhāvā pālakaḥ, R.

aditav aī. Ar. 6. 10. 2.

4. *jajñānā*, 'natos,' = *karma-pradeṣe prādur-lhavantaḥ*; partic. perf. pass. r. JAN.

428.

5. Schol.: *yau Mitrā-varuṇau ṛitena satya-vachanena yajamāna-anugraha-kāriṇā,
ṛitū-rṛidhau, ṛitam avasyam-bhāvitayā satyaṃ* [conf. h. 2, 3, 2], *tasya vardhakau, ṛitasya
satyasya praśastasya jyotiṣaḥ prakāśasya patī pālakau. ṣruti-antare Mitrā-varuṇayor
Aditi-putratvena ṣrutatvāt dvādaśa-Ādityeshu antarbhūtātvena jyotiḥ-pālakatvaṃ yuk-
tam. ṣrutyantare cha, 'aṣṭau putrāso Aditer' iti upakramya, 'Mitraḥ cha Varuṇaḥ
cha' ityādikam āmnātam. tā Mitrā-varuṇā, tathāvidhau Mitrā-varuṇau, huve āhṛayāmi.*

6. [*Vājas. Sanh.* 33, 46.] *bhuvāt*, scholiastæ optativus, *leḥ*, mihi aoristus; *karatām*,
illi imperativus, mihi iterum aoristus, ut *akaram*, h. 114, 9, et *karat*, h. 25, 12.

7. *sajūḥ* cum instrumentali casu, ut h. 44, 2 et 14; conf. *Vājas. Sanh.* 3, 10: *sajūr*

devena Savitrā sajū Rātryā Indravatyā.— *trīmpatu*=*trīpto bhavatu*; conf. *Ait. Br.* 8,20: *abhi tvā vṛishabhā sute sutaṁ sṛijāmi pītaye, trīmpā vyaṣnuhi madam.*

8. *Pūsha-rātayaḥ*=*Pūshākhyo devo rātir dātā yeshām Indra-Marutām, te Pūsha-rātayaḥ.*

9. *Indreṇa sahasā yujā*, verte: 'Indra fortiter (cum fortitudine) vos adjuvante.' Præstat enim voce *yuj* 'opitulatorem, adiutorem' significatum credere (ut h. 7, 5; 8, 4), quam cum scholiaste 'idoneum' (*yujā*=*yogycna*) interpretari: neque est quod nos cogat, ut *saahasā*, quod scholiastes=*balavatā* reddit, alio quam solito sensu accipiamus.

mā no duḥṣaṁsa īṣata. Iisdem verbis clauditur versus *Vājas. Sanh.* 33, 69. Similes loquendi formulæ haud infrequentes occurrunt. *Vājas. Sanh.* 3, 32: *na -- īṣe ripur aghaṣaṁsaḥ* 'non prævaleat (īṣe, conf. h. 71, 9; 100, 7) hostis infamis;' et ibid. 29, 47: *mā kir no aghaṣaṁsa īṣata*, 'ne quis (vid. ad h. 27, 8) nobis infamis imperet.' Videtur *īṣata* esse imperfectum r. īṣ, rejecto augmento, et vocali *a*, ut sæpe fit, (vid. P. 2, 4, 73) inter ultimam radices litteram et terminationem tertiæ personæ præter regulam inserta.

10. *Prīṣni-mātaraḥ*, 'qui Prisnim matrem habent,' Prisnis filii. Occurrit *prīṣniḥ* apud ΥΛΣΚΑΜ, *Nigh.* 1, 4, inter nomina, quæ secundum *Nir.* 2, 14 tam cælum, *dyauh*, quam solem, *ādityaḥ*, significant. DEVARĀJ. in scholiis ad *Nighaṇṭum* (cod. Colebr. 731. fol. 105 v.) duos affert veterum carminum locos, unum in quo 'cælum' significare dicit, *Prīṣneḥ putra upamāso Vasishthāḥ*; et alium, ubi 'solem' designare putat, *ayam venaṣ chodayat Prīṣni-garbhaḥ*. Non desunt exempla nominis *Prīṣniḥ* masculino genere usurpati. Ita in hymno brevi, VII, VII, § 47, quem integrum adscribam:

ā 'yaṁ gauḥ Prīṣnir akramīd, āsadan mātaram puraḥ pitaram cha prayant svuḥ.
antaḥ charuti rochanū 'sya, prāṇād apānatī vyakhyān mahiṣo divam.

triṇṣad dhāmā virājati, vāk patangāya dhiyate prati-vastor aha dyubhiḥ.

'Huc ille gradiens Prisnis (sol) venit, adiens matrem (terram) primum, patrem deinde aggrediens cælum. Introgredditur lux ejus, cum respiratione exhalationem *aeris* concedens, grandis, lumine implens aerem. Triginta *temporis* spatia collustrat: hymnus aliti illi recitatur quovis mane utique, *singulis* diebus.' (Schol.: *gauḥ*=*gamana-ṣīlah*, *prīṣniḥ*=*prāpta-varṇaḥ*, *prāpta-tejāḥ*). Adde verba carminis antiqui, quæ *Ait. Br.* 1, 21 leguntur, *arūruchad ushasaḥ Prīṣnir agriyaḥ*, 'collustrabat auroras Prisnis (sol) egregius.'

11. *dhṛishṇuyā* i. q. *dhṛishṇunā*; vid. schol. P. 7, 1, 39 et 7, 4, 25.— *yāthanā* pro *yāthana*, idque pro *yātha*, vid. P. 7, 1, 45.

12. *haskārāt*, ad litteram ex 'ridente' aere. Schol.: *dīptikārāt*.

13. *dharuṇam*=*yāgasya dhārakaṁ somam*. Præpositionem *ā* scholiastes idem valere dicit, quod *āhara*, i. e. 'accipe,' et *ajā*, pro *aja*, tanquam vocativum interpretatur, =*gamana-ṣīla*. Quid vero, si *aja* pro imperativo r. AJ habeamus, totumque versum sic intel-

sūryam dṛiṣe. Conf. *barhir āsade*, h. 13, 7. Abhorret a serioris linguae consuetudine hæc meræ stirpis verbalis, sensu nominis actionis positæ, et accusativum secum habentis, usurpatio. Hujusmodi nomina, nullum tamen, quod ab iis regatur, substantivum secum habentia, satis multa in hymnis nostris occurrunt, et quidem plerumque in dativo casu posita, ut *ārabhe*, h. 24, 5; *bhuje*, h. 30, 20; *vṛidhe*, h. 34, 12; *mihe*, h. 64, 6; *atikrame*, h. 105, 16; rarius in accusativo, ut *miham*, h. 32, 13; in instrumentali, ut *vidā*, h. 31, 18; in genitivo vel ablativo, ut *nidaḥ*, h. 24, 4; et in locativo, ut *ushaso budhi*, 'auroræ in conspectu,' II, 11, § 1. Vid. quæ ex P. 3, 4, 9-17 protulit LASSEN., *Ind. Bibl.* t. III. pag. 102.

22. cf. *Ud. Varas I. p. 138. As. R. v. 366. R. v. 4. v. 5. 1. 7. 6. इदमहमवृतात् सत्यमुपैमि* = *manuṣṣajānamāud. gatyā devatā, carivā, prāpñomi u R.*

23. *samagasmahi* scholiastes ad r. GAM referre satagit: sed præstatne a r. GĀ deducere, cujus solita aoristi forma foret *agāsmahi*?

24. Ad *me asya* scholiastes subintelligit *anushthānam*. Equidem genitivum ab ipso verbo sentiendi rectum credere præfero: 'animadvertant huncce me dii,' etc. Vid. ad h. 2, 2, 2 et 11, 6.

XXIV.

Carmen istud cum reliquis sex, quæ sexto primæ sectionis capite continentur, ŚUNAHŚEPÆ, AṢĠGARTÆ filio, tribuunt, qui vitam deprecaturus ea recitasse fertur, quum in eo esset, ut diis immolaretur. (De Śunahśepa vid. *Rāmāy.* lib. 1, cap. 61 et 62; conf. KULLŪK. ad MAN. 10, 105; *Ait. Br.* 7, 13 seqq.) In ipsis tamen hisce hymnis nihil occurrit, quod mihi fidem faciat, eos cum fabula illa ullo modo cohærere: et quæ h. 24, 12 et 13 Śunahśepæ, pyræ sacrificali adstricti, et a Varuna liberati, facta est mentio, aperte declarat, hunc saltem hymnum Śunahśepæ adscribi non posse. In nullo autem horum carminum, (si initium h. 24 excipias, quod sane ita intelligi potest) ne levissimum quidem indicium hominis, in vitæ discrimen vocati, et mortem deprecantis. Śunahśepæ ea tribuendi ansam præbuisse videtur, quod duobus locis, h. 24, 15 et 25, 21, vincula commemorantur, quæ Varunas solvere rogatur: sed 'Varunæ vincula' loquutio est de periculis natatorem vel nautam circumdantibus (vid. COLEBR. *Miscell. Ess.* t. i. pag. 138); et de compedibus, quibus victima ligatur, certe non cogitavit is, qui locum priorem (h. 24, 15), ex contextu solutum, in Yajurvedam (*Vājas. Sunh.* 12, 12) transtulit.

Primo isto hymno invocantur AGNIS, vv. 1. 2; SAVITRIS, vv. 3-5; et VARUÑAS, vv. 6-15. Quum in primo versu nullum divinitatis nomen occurrat, scholiastes eum PRAJĀPATI dicatum esse putat: idem monet, versum quintum posse vel SAVITRI vel BHAKTÆ deo sacrum dici. Metrum vv. 1. 2. 6-15 *trishṭubh*, vv. 3-5 *gāyatrī*.

1. 2. Secundum scholiasten, Śunahśepas Prajāpatim rogat, ut sibi indicet deum, quem in imminente mortis periculo salutis causa implorare debeat: cujus hortatu ille primum omnium ad Agnim se convertit. *Kasya* -- *katamasya*, conf. v. 111, 1, § 10: *ko mā dadarṣa? katamaḥ sa devo, yo me tanvo bahudhū paryapaṣyat?* 'quisnam me conspexit? quisnam est ille deus, qui mea corpora multifariam undecunque vidit?'— *manāmahe* pro *manyāmahe*, conf. h. 26, 8.

4. An. 1. 2. 13.

7. 11

देवो बः सविता दिरण्य
पाणिः प्रतिगृह्णातु
अच्छिद्रेण पाणिना
Yajur U. Harjan.

Yajur V. Harjan.
I 24. 23. (also)
Lus R.

helaat = verslaan

13. *dru-padeshu*=*kashṭasya yūpasya padeshu pradeṣa-viśesheshu*.—*sasṛjīyāt*, *potentialis secundum tertiæ conjugationis regulam formatus, ut babhūyāt*, h. 27, 2.

14. *ava imahe*=*avanayāmah*, schol. Malim: 'procul *abesse* optamus.'— *ṣiṣrathah*,

De Varuna. ferganensis

15. [Vājas. Sanh. 12. 12.] *srathāya* pro *srathaya* = *sithiṭi-kuru*. Producta penul-

XXV.

Hymnus in VARUṆAM. Auctor ŚUNAHŚEPAS (vid. pag. lv.). Metrum *gāyatrī*.

1. *yat chit hi* = *yad eva kinchit*; conf. h. 26, 6; 48, 14. — *viśaḥ* vox feminini generis,

၄. ဥပဒေရေးရာ • နေပြည်တော်
ဥပဒေရေးရာ • နေပြည်တော်

2. *hatnave*=*pāpa-hanana-śilasya* tava sambandhine *tvat-kartṛikāya badhāya*.— *jihī*

Lys IV, 28. इन्द्रं राशि
पादि नोक्ता यज्ञ मन्त्र

3. *mṛīkāya* = *asmat-sukhāya*. — *rathih* = *ratha-svāmī*; *matvarthīya* *ikārah*. Conf

१. ॥ ५. ॥ २६. सुयनुं देवं र
सूयवो गीर्षी रावं. ५

प्रांति

4 N

hiatus similis in गोमर्ष ६६ BURNOUR., *Nouveau Journal Asiat.* 1834. t. xiii. p. 56) et *ishṭi*: interpretatur enim *vasīyaso atīṣayena vasumato jīvanasya prāptaye*.

5. *kshatra-ṣriyam* = *bala-sevinam*; *kshatrāṇi ṣrayati*, *iti kshatra-ṣrīḥ*. Conf. *agni-ṣriyo Marutaḥ*, 111, 1, § 26, quod scholiastes *vidyutam Agniṁ ṣriyantaḥ* explicat. Vid. P. 3, 2, 178.— *karāmahe*. Rariora sunt exempla radicis कर्त्तु secundum primæ conjugationis normam inflexæ: conf. *karati*, h. 43, 6.— *uru-chakshasam* hic *bahūnām drashṭāram* reddit scholiastes, mox v. 16, *bahubhir drashṭavyam*.

6. *venantū* = *kāmāyamānu*. Conf. *Nigh.* 2, 6, ubi *venati* inter *kānti-karmāṇaḥ* occurrunt.— *na prayuchhataḥ* = *kadāchid api pramādam na kurutaḥ*. Conf. 11, 11, § 12: *aprayuchhan aprayuchhadbhir Agne śivebhir naḥ pāyubhiḥ pāhi śagmaiḥ*, 'non-errans, Agnis! non errantibus, felicibus tutelis tuere nos, potentibus.' (*aprayuchhan* = *apramādyan*, *avichhinna-pravṛtitiḥ*; *apramādyadbhiḥ* = *anavadhānarahitaiḥ*, schol.)

8. *ya upajāyate* = *yas trayodaśo 'dhikamāsa upajāyate, samvatsara-samīpe svayam eva utpadyate*. De anno veterum Indorum et de mense intercalari, vid. COLLEBR. *Miscell. Windischm. p. 1702*. *Ess.* t. i. pag. 106, 107. Annus trecentorum et sexaginta dierum, in duodecim menses distributorum, memoratur *Ait. Br.* 2, 17, *Nir.* 4, 27, et in multis Upanishadum locis.

9. *ṛishvasya* = *darśanīyasya*. Vox incertæ derivationis. DEVAR. ad *Nigh.* 3, 3 cum *ṛishi*, 'vates,' qui a videndo (*ṛishir darśanāt*) ita vocatus sit, cohærere, putat. Affert exemplum hocce: *ṛishvā ta Indra sthāvirasya vāhū*. Vid. h. 28, 8. — *jē dīvāḥ adjāsate upari*
tiṣṭanti: tān api veda. rsh.

10. [*Vājas. Sanh.* 10, 27; 20, 2. *Ait. Br.* 8, 13, 18.] *pastyāsu*, schol.: *daivīṣhu prajāsu*; MAHIDH. ad *Vājas. Sanh.* 10, 27: *vikshu prajāsu*. Conf. *Sāmav. Ārch.* 1, 7, 1: *saparyatā yajatam pastyāsu*. Apud YASKAM, *pastyam* legitur inter *gṛiha-nāmāni*, *Nigh.* 3, 4.

चिकित्वां ७ कित्, part. perf. 7, 1: *saparyatā yajatam pastyāsu*.
O. 7.2.67. Karttā of am.
2 142.23, 18.2.

2 142.23, 18.2.

1 दधिक्लावणो अकारिणं जि-
ष्णोरम्बस्य वाजिनः सुरः.

11. *karat* et *tārishat* scholiastæ sunt optativi, *leṭ*; *tārishat* occurrit inter exempla hujus formæ, quæ in scholiis ad P. 3, 1, 34 et 3, 4, 94, 97 congesta sunt: equidem utramque vocem aoristum dicere malim. Conf. *Vājas. Sanh.* 34, 8: *kratve dakshāya no hinu pra na* [sic] *āyūṁshi tārishaḥ*, ubi vides formam *tārishaḥ* eodem munere grammatico fungi, atque imperativum *hinu*. *Sāmav. Ārch.* 4, 7, 7: *lsurabhi no mukhā karat pra na* [sic] *āyūṁshi tārishat*.— *supathā*, secundum scholiasten instrumentalis, *śobhana-mārgena*, ad quod subintelligit *sahitān*. Eodem modo ŚANKARAS vocem illustrat, *Īṣv.* v. 18.

2 704 2, 1702
23, 24, 2

1 imp. perf. 2. तस्य ७ २.

13. *drāpim* = *kavacham*, conf. h. 116, 10.— *hiranyayam* pro *hiranyamayam*, P. 6, 4, 175.— *vasta* = *āchhādayati*.— *nirṇijam* = *pushṭam vasaṛīram*; conf. *ghṛita-nirṇik*, 'butyri purificator,' Agnis epitheton, 111, 1, § 28; et *varsha-nirṇijah*, 'pluviam purificantes [?]', quod de Marutibus dicitur, 111, 1, § 26.— *spaśaḥ* = *hiranya-sparśino rasma-*

1/2 non. 704. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000. 1001. 1002. 1003. 1004. 1005. 1006. 1007. 1008. 1009. 1010. 1011. 1012. 1013. 1014. 1015. 1016. 1017. 1018. 1019. 1020. 1021. 1022. 1023. 1024. 1025. 1026. 1027. 1028. 1029. 1030. 1031. 1032. 1033. 1034. 1035. 1036. 1037. 1038. 1039. 1040. 1041. 1042. 1043. 1044. 1045. 1046. 1047. 1048. 1049. 1050. 1051. 1052. 1053. 1054. 1055. 1056. 1057. 1058. 1059. 1060. 1061. 1062. 1063. 1064. 1065. 1066. 1067. 1068. 1069. 1070. 1071. 1072. 1073. 1074. 1075. 1076. 1077. 1078. 1079. 1080. 1081. 1082. 1083. 1084. 1085. 1086. 1087. 1088. 1089. 1090. 1091. 1092. 1093. 1094. 1095. 1096. 1097. 1098. 1099. 1100. 1101. 1102. 1103. 1104. 1105. 1106. 1107. 1108. 1109. 1110. 1111. 1112. 1113. 1114. 1115. 1116. 1117. 1118. 1119. 1120. 1121. 1122. 1123. 1124. 1125. 1126. 1127. 1128. 1129. 1130. 1131. 1132. 1133. 1134. 1135. 1136. 1137. 1138. 1139. 1140. 1141. 1142. 1143. 1144. 1145. 1146. 1147. 1148. 1149. 1150. 1151. 1152. 1153. 1154. 1155. 1156. 1157. 1158. 1159. 1160. 1161. 1162. 1163. 1164. 1165. 1166. 1167. 1168. 1169. 1170. 1171. 1172. 1173. 1174. 1175. 1176. 1177. 1178. 1179. 1180. 1181. 1182. 1183. 1184. 1185. 1186. 1187. 1188. 1189. 1190. 1191. 1192. 1193. 1194. 1195. 1196. 1197. 1198. 1199. 1200. 1201. 1202. 1203. 1204. 1205. 1206. 1207. 1208. 1209. 1210. 1211. 1212. 1213. 1214. 1215. 1216. 1217. 1218. 1219. 1220. 1221. 1222. 1223. 1224. 1225. 1226. 1227. 1228. 1229. 1230. 1231. 1232. 1233. 1234. 1235. 1236. 1237. 1238. 1239. 1240. 1241. 1242. 1243. 1244. 1245. 1246. 1247. 1248. 1249. 1250. 1251. 1252. 1253. 1254. 1255. 1256. 1257. 1258. 1259. 1260. 1261. 1262. 1263. 1264. 1265. 1266. 1267. 1268. 1269. 1270. 1271. 1272. 1273. 1274. 1275. 1276. 1277. 1278. 1279. 1280. 1281. 1282. 1283. 1284. 1285. 1286. 1287. 1288. 1289. 1290. 1291. 1292. 1293. 1294. 1295. 1296. 1297. 1298. 1299. 1300. 1301. 1302. 1303. 1304. 1305. 1306. 1307. 1308. 1309. 1310. 1311. 1312. 1313. 1314. 1315. 1316. 1317. 1318. 1319. 1320. 1321. 1322. 1323. 1324. 1325. 1326. 1327. 1328. 1329. 1330. 1331. 1332. 1333. 1334. 1335. 1336. 1337. 1338. 1339. 1340. 1341. 1342. 1343. 1344. 1345. 1346. 1347. 1348. 1349. 1350. 1351. 1352. 1353. 1354. 1355. 1356. 1357. 1358. 1359. 1360. 1361. 1362. 1363. 1364. 1365. 1366. 1367. 1368. 1369. 1370. 1371. 1372. 1373. 1374. 1375. 1376. 1377. 1378. 1379. 1380. 1381. 1382. 1383. 1384. 1385. 1386. 1387. 1388. 1389. 1390. 1391. 1392. 1393. 1394. 1395. 1396. 1397. 1398. 1399. 1400. 1401. 1402. 1403. 1404. 1405. 1406. 1407. 1408. 1409. 1410. 1411. 1412. 1413. 1414. 1415. 1416. 1417. 1418. 1419. 1420. 1421. 1422. 1423. 1424. 1425. 1426. 1427. 1428. 1429. 1430. 1431. 1432. 1433. 1434. 1435. 1436. 1437. 1438. 1439. 1440. 1441. 1442. 1443. 1444. 1445. 1446. 1447. 1448. 1449. 1450. 1451. 1452. 1453. 1454. 1455. 1456. 1457. 1458. 1459. 1460. 1461. 1462. 1463. 1464. 1465. 1466. 1467. 1468. 1469. 1470. 1471. 1472. 1473. 1474. 1475. 1476. 1477. 1478. 1479. 1480. 1481. 1482. 1483. 1484. 1485. 1486. 1487. 1488. 1489. 1490. 1491. 1492. 1493. 1494. 1495. 1496. 1497. 1498. 1499. 1500. 1501. 1502. 1503. 1504. 1505. 1506. 1507. 1508. 1509. 1510. 1511. 1512. 1513. 1514. 1515. 1516. 1517. 1518. 1519. 1520. 1521. 1522. 1523. 1524. 1525. 1526. 1527. 1528. 1529. 1530. 1531. 1532. 1533. 1534. 1535. 1536. 1537. 1538. 1539. 1540. 1541. 1542. 1543. 1544. 1545. 1546. 1547. 1548. 1549. 1550. 1551. 1552. 1553. 1554. 1555. 1556. 1557. 1558. 1559. 1560. 1561. 1562. 1563. 1564. 1565. 1566. 1567. 1568. 1569. 1570. 1571. 1572. 1573. 1574. 1575. 1576. 1577. 1578. 1579. 1580. 1581. 1582. 1583. 1584. 1585. 1586. 1587. 1588. 1589. 1590. 1591. 1592. 1593. 1594. 1595. 1596. 1597. 1598. 1599. 1600. 1601. 1602. 1603. 1604. 1605. 1606. 1607. 1608. 1609. 1610. 1611. 1612. 1613. 1614. 1615. 1616. 1617. 1618. 1619. 1620. 1621. 1622. 1623. 1624. 1625. 1626. 1627. 1628. 1629. 1630. 1631. 1632. 1633. 1634. 1635. 1636. 1637. 1638. 1639. 1640. 1641. 1642. 1643. 1644. 1645. 1646. 1647. 1648. 1649. 1650. 1651. 1652. 1653. 1654. 1655. 1656. 1657. 1658. 1659. 1660. 1661. 1662. 1663. 1664. 1665. 1666. 1667. 1668. 1669. 1670. 1671. 1672. 1673. 1674. 1675. 1676. 1677. 1678. 1679. 1680. 1681. 1682. 1683. 1684. 1685. 1686. 1687. 1688. 1689. 1690. 1691. 1692. 1693. 1694. 1695. 1696. 1697. 1698. 1699. 1700. 1701. 1702. 1703. 1704. 1705. 1706. 1707. 1708. 1709. 1710. 1711. 1712. 1713. 1714. 1715. 1716. 1717. 1718. 1719. 1720. 1721. 1722. 1723. 1724. 1725. 1726. 1727. 1728. 1729. 1730. 1731. 1732. 1733. 1734. 1735. 1736. 1737. 1738. 1739. 1740. 1741. 1742. 1743. 1744. 1745. 1746. 1747. 1748. 1749. 1750. 1751. 1752. 1753. 1754. 1755. 1756. 1757. 1758. 1759. 1760. 1761. 1762. 1763. 1764. 1765. 1766. 1767. 1768. 1769. 1770. 1771. 1772. 1773. 1774. 1775. 1776. 1777. 1778. 1779. 1780. 1781. 1782. 1783. 1784. 1785. 1786. 1787. 1788. 1789. 1790. 1791. 1792. 1793. 1794. 1795. 1796. 1797. 1798. 1799. 1800. 1801. 1802. 1803. 1804. 1805. 1806. 1807. 1808. 1809. 1810. 1811. 1812. 1813. 1814. 1815. 1816. 1817. 1818. 1819. 1820. 1821. 1822. 1823. 1824. 1825. 1826

hotāram pravṛiṇe miyedhe, 'Agnim vocatorem eligo in hoc sacrificio.'— ūrjām=annānām, vid. Nigh. 2, 7. आपि: २.२.१२. ५.२३.

- वरेण्यः ॥ ५.२.२१५. दिदृक्षेण्यः 2. nāmabhiḥ=jnāpakais tejobhir yukta, iti śeṣaḥ, schol. Sed quum manma ex etymologia proprie id significet 'quod cogitatur,' et interdum ab ipso scholiaste hoc sensu explicetur (vid. h. 77, 4; 120, 3), præstat hic quoque ita accipere, et cum verbis divi-
परिकाष्ठासु जेन्यः इलेखन्तो
महो अर्थाय जीवसे।
tmatā vachāḥ (=dīptimatā vachasū, schol.) ad vareṇyam trahere: 'desiderandus precibus
viendus in omnibus pla-
gis, viē vic toriosus, laudabilis, magnis (divis) et parvo (homini) ad vitam optulans (Agni) R. स्तुवमानः सन् इति
जीवसे, infini. Graec. in ५.२.१५. R. nostris et claro hymno.' विषादः ॥ २.॥
3. Secundum scholiasten vertendum esset: 'tāquam pater mihi, filio tuo, concede id
quod a te expeto; perinde ut amicus amico dona dat,' etc.— hi sma, iti nipāta-dvayam
sarvathā iti amum artham āchashṭe, schol.— āpiḥ=bandhuḥ.
4. manushaḥ scholiastes pro genitivo nominis proprii Manus habet, et reddit Pra-
jāpateh.
5. varuṇas, mitras et
Arjamaṇa sapientem coniectum laudant. ५.७९.३. R.
6. tve pro tvayi, conf. h. 48, 10. Verte: 'quodcunque enim libamen in æterno magno
sacrificio cuilibet numini offerimus, id tibi offertur.' Vatum पत्न्यं गमिन्नु अमृतस्यैव रसं ब्रूत, ut
7. lotabr. Works I, 138.
8. cha naḥ. Scribendum puto chanaḥ, hoc sensu: 'egregium sacerdotes obtinent
cibum.' Conf. h. 3, 2, 3; 107, 3. देवातः=दीपमाना ऋषिः दधिरे=धृतवक्तः, instr.
10. sahaso yaho, 'roboris fili,' i. e. lignorum vehementi attritu genite. Conf. h. 74, 5;
79, 4. yahuh, 'filius,' vid. Nigh. 2, 2. Animadversio: ॥ २.२.१२. ५.२३. R.

XXVII.

Hymnus in AGNIM, vv. 1-12, et in Viṣvedevas, v. 13. Auctor ŚUNAHŚEPAS (vid. pag. lv.). Metrum triṣṭubh.

- सम्राजं च वीर्यं परीतिनां
de Agni २६.३३. १.२.१०. R.
1. [Sāmav. Arch. 1, 2, 6. Nir. 1, 20.] vāravantam=vāla-yuktam. aṣvo yathā
vālair bādhakān maṣaka-makshikādīn pariharati, tathā tvam api jvālābhir asmad-
virodhinaḥ pariharasi, iti arthaḥ.— samrājantam=samrāt-svarūpam.— vandadhyai
'ad celebrandum, ut celebremus'; scholiastes vanditum reddit, et subintelligit pravṛittāḥ.
Est obsoleta infinitivi forma, de qua vid. P. 3, 4, 9. L LASSEN., Ind. Bibl. t. III, p. 102.
Conf. pibadhyai, h. 88, 4; ksharadhyai, h. 63, 8; śhayadhyai, Rigv. Spec. p. 8; v,
1, § 2: śayadhyai pari vyathir dāṣuṣho martyasya, 'ad dormiendum cadat inimicus
cultoris mortalis.' Interdum genitivum regit, ut Ait. Br. 2, 18: paśūnām avarudhyai.
2. śavasā pro śavasaḥ; schol.: supām supo bhavanti, iti śasash īādeṣaḥ.— prithu-
pragāmā=prithu-pragamana. Vox pragāman a r. GA eodem suffixo -man formata esse
videtur, quo dāman a r. DA.— babhūyāt, potent. tertiæ conjugationis, r. BHÚ.
3. āsāt=āsanna-deṣāt. Conf. Nigh. 2, 16.— sadam i. q. sadā; conf. ittham et
33, ११. अस्मे रुद्रा मेरुना
पर्वतासी वृत्रहृते भरुतौ सजोषाः ॥ २. R.
4. simile imitationem versus citatur
वपामोः ॥ २.॥
2

hinvatu = *karmanē annāya cha prīṇayatu*. Verte: 'ad pium opus et ad cibum procurandum (ad certamen?) alacres nos reddito.' *hinvatu* pro *hinotu*.

13. [Nir. 3, 20.] *āṣināḥ* = *vayasā vyūptāḥ*, *vṛiddhāḥ*. — *mā vṛikshi* = *vichhinnam mā kārsham*; aorist. r. VRAŚCH.

XXVIII.

Hymnus, quo primum INDRAS, vv. 1-4, deinde mortarium, vv. 5. 6, cum pistillo, vv. 7. 8, denique v. 9, pellis in libamine parando adhibita; vel ipsum libamen, vel unus e sacerdotibus, vel deus HARISCHANDRAS dictus, invocantur. Auctor ŚUNAHŚEPAS (vid. pag. lv.). Metrum, vv. 1-6 *anushtubh*, vv. 7-9 *gāyatrī*.

1. *grāvā prīthu-budhnuḥ* = *pāshāṇaḥ sthūla-mūlaḥ*. Recte STEVENSONUS, 'the stone with its large base.' Lapis parando libamini inserviens sæpe iisdem verbis compellatur. *Vājas. Sanh.* 1, 14: *adriḥ asi vānaspatyo grāvā asi prīthu-budhnyāḥ*. Conf. 11, 1, § 25: *ati Vāyo sasato yāhi śasvato, yatra grāvā vadati tatra gachhatam, griham Indras cha gachhatam*, 'Vayus! veni, prætereundo dormientes multos; ubi lapis resonat, (schol. *yasmin deṣe abhishavārthaḥ pāshāṇa-dhvaniḥ śrūyate*) illuc venite, illam domum tu et Indras venite.' 11, 11, § 1: *tām vām dhenum na vāsarim aṇṣum duhanti adribhiḥ*, 'illam vobis, vaccam velut lactantem, somæ plantam mulgent lapidibus.' Ipse libaminis liquor dicitur *adri-suta* vel *adri-dugdha* 'lapidibus expressus,' h. 54, 9. — *avet* = *svaki-yatvena avagatya*, schol. Malim præpositionem *ava* cum *jalgulaḥ* conjungere, et genitivum *ulūkhala-sutānām* ab hoc verbo rectum credere: 'de libaminibus hisce, mortario paratis, bibe.' — *jalgulaḥ* scholiastes dicit esse optativum, *leḥ*, rudicis *cal*; nihi videtur esse præteritum formæ intensivæ r. *grī*, pro *ajarguraḥ*. Vocem similis structuræ legimus 11, 11, § 6: *varmeva yutsu pariḥarbhurāṇaḥ* 'lorica velut, in certaminibus inimicos repellens,' a r. *bhṛi* pro *hṛi*. Radices in *ṛī*, ut vocalem suam in formis gunam non requiruntibus sæpissime in *ūr* vel *īr* protrahunt ante terminationes a consonante incipientes, ita eandem haud raro in *ir* vel *ur* transmutant, si suffixum a vocali incipiens sequitur: sic r. *krī*, *kīrṇa*, *kirati*; r. *grī*, *gīrṇa*, *girati*, *jaguriḥ*, P. 7, 1, 103 schol.; *prī*, *pūrṇa*, *papuriḥ*, h. 46, 4 et P. 1. c.; *trī*, *tīrṇa*, *tiraḥ*, *taturīḥ*, P. 1. c. et 3, 2, 171; cum quibus comparari poterunt *bhuranyuh*, h. 68, 1, *bhuramāṇa*, h. 119, 4, et *bhūrṇayaḥ*, h. 55, 7, a r. *bhṛi*; *jukuranta*, h. 43, 8 a r. *hṛi*; *śaṇmātura*, *dvaimātura*, et *mātula* (pro *mātura*) a *mātri*. Mutationis hujusce litterarum *ṛi* et *ṛī*, ante vocales in *ir* et *ur* diductarum, rationem eandem esse dixerim, propter quam monosyllabæ stirpes, vocalibus *i*, *ī*, *u*, *ū* terminatæ, eas in *iy* et *uv* distendunt, si suffixum a vocali incipiens subjungitur, ne scilicet integra syllaba intereat contractione: *ir* autem et *ur* ante suffixa a consonante incipientia protrahuntur in *īr* et *ūr*, prorsus ut in *gīrbhiḥ*, *dhūrshu*, a *gir* et *dhur* (r. *grī*, *bhṛi*), eadem nisi fallor lege phonetica, qua in participiis *krānta*, *śānta*, et his similibus *a* breve radices producit in *ā*; complexu scilicet duarum consonarum, quarum prima liquida est, ad enunciationis difficultatem minuendam longas vocales flagitante. Radicis *grī* in *gur* et *gul* mutatæ vestigia in aliis quoque linguis deprehenduntur: Persicum enim خورن, et Latinum *gula*, *glu-t-ire* cum ea cognata esse, nullus dubito: vid. POTT. *Etymol. Forschungen*, t. i. pag. 227. — Aliud ex vetusta lingua exemplum

3, 6. — ॐ नमो ब्रह्मणे

ने निम्न. १४९५. २.

vām juvāṣṭh sam

linām vāllirūpām

vām duhanti a.

javah - grāvāḥ

llirūpām somām

adartam udadāna

irja rasām duhan.

२.

॥ १५. ६. २.

॥ ३॥ २. १. २. =
१) रुद्रिणा गीतम्
२) रुद्रिणा गीतम्
३) रुद्रिणा गीतम्
४) रुद्रिणा गीतम्
५) रुद्रिणा गीतम्
६) रुद्रिणा गीतम्
७) रुद्रिणा गीतम्
८) रुद्रिणा गीतम्
९) रुद्रिणा गीतम्
१०) रुद्रिणा गीतम्
११) रुद्रिणा गीतम्
१२) रुद्रिणा गीतम्
१३) रुद्रिणा गीतम्
१४) रुद्रिणा गीतम्
१५) रुद्रिणा गीतम्
१६) रुद्रिणा गीतम्
१७) रुद्रिणा गीतम्
१८) रुद्रिणा गीतम्
१९) रुद्रिणा गीतम्
२०) रुद्रिणा गीतम्
२१) रुद्रिणा गीतम्
२२) रुद्रिणा गीतम्
२३) रुद्रिणा गीतम्
२४) रुद्रिणा गीतम्
२५) रुद्रिणा गीतम्
२६) रुद्रिणा गीतम्
२७) रुद्रिणा गीतम्
२८) रुद्रिणा गीतम्
२९) रुद्रिणा गीतम्
३०) रुद्रिणा गीतम्
३१) रुद्रिणा गीतम्
३२) रुद्रिणा गीतम्
३३) रुद्रिणा गीतम्
३४) रुद्रिणा गीतम्
३५) रुद्रिणा गीतम्
३६) रुद्रिणा गीतम्
३७) रुद्रिणा गीतम्
३८) रुद्रिणा गीतम्
३९) रुद्रिणा गीतम्
४०) रुद्रिणा गीतम्
४१) रुद्रिणा गीतम्
४२) रुद्रिणा गीतम्
४३) रुद्रिणा गीतम्
४४) रुद्रिणा गीतम्
४५) रुद्रिणा गीतम्
४६) रुद्रिणा गीतम्
४७) रुद्रिणा गीतम्
४८) रुद्रिणा गीतम्
४९) रुद्रिणा गीतम्
५०) रुद्रिणा गीतम्
५१) रुद्रिणा गीतम्
५२) रुद्रिणा गीतम्
५३) रुद्रिणा गीतम्
५४) रुद्रिणा गीतम्
५५) रुद्रिणा गीतम्
५६) रुद्रिणा गीतम्
५७) रुद्रिणा गीतम्
५८) रुद्रिणा गीतम्
५९) रुद्रिणा गीतम्
६०) रुद्रिणा गीतम्
६१) रुद्रिणा गीतम्
६२) रुद्रिणा गीतम्
६३) रुद्रिणा गीतम्
६४) रुद्रिणा गीतम्
६५) रुद्रिणा गीतम्
६६) रुद्रिणा गीतम्
६७) रुद्रिणा गीतम्
६८) रुद्रिणा गीतम्
६९) रुद्रिणा गीतम्
७०) रुद्रिणा गीतम्
७१) रुद्रिणा गीतम्
७२) रुद्रिणा गीतम्
७३) रुद्रिणा गीतम्
७४) रुद्रिणा गीतम्
७५) रुद्रिणा गीतम्
७६) रुद्रिणा गीतम्
७७) रुद्रिणा गीतम्
७८) रुद्रिणा गीतम्
७९) रुद्रिणा गीतम्
८०) रुद्रिणा गीतम्
८१) रुद्रिणा गीतम्
८२) रुद्रिणा गीतम्
८३) रुद्रिणा गीतम्
८४) रुद्रिणा गीतम्
८५) रुद्रिणा गीतम्
८६) रुद्रिणा गीतम्
८७) रुद्रिणा गीतम्
८८) रुद्रिणा गीतम्
८९) रुद्रिणा गीतम्
९०) रुद्रिणा गीतम्
९१) रुद्रिणा गीतम्
९२) रुद्रिणा गीतम्
९३) रुद्रिणा गीतम्
९४) रुद्रिणा गीतम्
९५) रुद्रिणा गीतम्
९६) रुद्रिणा गीतम्
९७) रुद्रिणा गीतम्
९८) रुद्रिणा गीतम्
९९) रुद्रिणा गीतम्
१००) रुद्रिणा गीतम्

radicis, vocali *ṛi* terminatæ, quæ (ad analogiam radicum in *ṛi*) in syllaba reduplicata formæ intensivæ *ar* habet, est *nrī*, unde *dardar*, h. 23, 15. De radice *garī*, in recentiore sermone interdum non in *gir* sed in *gil* diducta, vid. P. 8, 2, 20, 21. Vocula *it* perinde ut hic præpositioni adverbialiter positæ subjungitur h. 30, 2; 33, 2; vices supplet pronominis cum *ulūkhala-sutānām* congruentis, *eshām* vel *eteshām*.

cf. 62626 8913.
चर्कषत् 2315.
जंघनन् 882.2.

2. *adhishavaṇyā* = *ubhe adhishavaṇa-phalake*; designantur, nisi fallor, duæ trabes torcularis, quod ad exprimendum libaminis succum adhibetur. Vox ab *adhishavaṇa* (r. su, præf. *adhi*) derivata est; vid. P. 4, 4, 110.

3. Schol.: *yatra yasmin karmaṇi, nārī patnī, apachyavaṁ śālāyā nīrgamanam, upachyavaṁ cha śālā-prāptiṁ cha, śikshate abhyāsaṁ karoti*, etc. Dicimus quod sentiam. Una nārī partem concavam torcularis designari putat, simile metaphoro, quæ

85. 4. *manthām* = *āśira-mathana-hetum manthānam*; conf. *panthām* pro *panthānam*, h. 24, partes architectonicas
8. STEVENSON.: 'Wherever the Brahmans, to churn out the sacred fire, bind the churn-staff as a horseman binds his horse, there come, &c.' concavas in duas vocant et domum una mantrā
5. cf. Nir. 18, 25. 4. 83, 6. 2. 2. de uno lapide in parando libamine vid. 83, 6. 2. utitur. Hoc si ponitur
6. Schol.: *uta api cha, he Vanaspate, ulūkhala-rūpa vṛiksha, te agram it, tava purata eva vāto vivāti sma, tvaropeta-musala-prahūrair vāyur viśeṣheṇa prasaratī khalu*. vates alternas commotiones et volapiones
STEVENSON.: 'Truly, forest-produced mortar, the wind caused by the operation of the pestle spreads abroad about thy mouth; therefore prepare the moonplant juice for Indra for his drinking.'— *pātave*, vid. ad h. 24, 8. torcularis designant 2.

7. [Nir. 9, 36.] *āyājī* = *sarvato yajna-sādhane*.— *vijarbhrītaḥ*, a sing. *vijarbhrī*, forma intensiva r. BHRI pro HRI; schol.: *viśeṣheṇa punaḥ punar vihāraṁ kurutaḥ*.— *bapsatā* = *bhakshayantau*; a r. BHAS, quæ cum præfixa reduplicatione (*babhas*) contrahitur in *baps*, eodem modo, quo a r. GHAS deducitur *jakṣh*, contractum ex *jaghas*; vid. P. 6, 4, 100. Reduplicatio litteram *n* in terminatione participii inseri vetat: vid. P. 7, 1, 78.

8. *ṛishvau* = *darśanīyau*;— *ṛishvebhiḥ* = *darśanīyaiḥ*. Vid. ad h. 25, 9.

9. Schol.: *he ṛitvig-viśeṣha, Hariṣchandra-devatā-pakshe, he Hariṣchandra, iti vā chamtoḥ somasya bhakshyatva-sampādakayor adhishavaṇa-phalakayoh, śikṣtam ubhi-shava-rāhityena avaśiṣṭāṁ somam, udbhara śakaṣasya upari hara; somam abhishutam somam pavitre daśā-pavitre āśrija ānīya prakshipa. prakshepe sati, avaśiṣṭāṁ somam gos tvachi ānaḍuhe charmaṇi adhinidhehi adhyāropya sthāpaya*. STEVENSON.: 'O (Harichandra), after the sacrificers have eaten their portion, place the left moonplants (on a cart), and carefully cast them away, since they have been rendered sacred (by being placed on the sacrificial grass), but previously put them carefully up in a bull's skin.' Libaminis colo purificandi frequens fit mentio. *Sāmav. Arch.* 6, 2, 3 (ex *Rigv. Sanh.* v. 11, 1, § 8): *adhvaryo, adribhiḥ sutam somam pavitra ānaya, punāhi Indrāya*

âcâsmakê = prâstajâmakê. vass nivâsahâfôhi, 1. ed. R.

[HYMN. XXX.

५. दधिक्रा: nom. of दधि.
क्रावा: genit. of दधि.
३३३. २.
सोमपातनु nom. ४४७. २.

13. *revatiḥ* pro *revatyah*, P. 6,1,106; vaccae 'opulentæ,' i. e. lacte abundantes, et *turi-vājāḥ*, 'robustæ' sunt nobis, quibus nos, *kshumantah*, 'cibo instructi,' gaudeamus, Indram lætitiæ participem habentes. Schol.: *saha mādayati, iti sadha-mādaḥ*, conf. P. 6,3,96. Ut *saha* et *sadha*, ita apud Græcos sibi respondent *ἀμα* et *ἰσάμῃ*, *ἄλ*, et *ῥάλασσα*.— *kshumantah*, a substantivo *kshu*, quod apud Υἱσκᾶμ inter *anna-nūmāni* occurrit, *Nigh.* 2,7. DEVAR. duo affert exempla, *tvam vājasya kshumato rāya īṣiṣhe*, et *ā tū na Indra kshumantam*.

Pen. V. 1. 61. R.

14. *tāvān*, vid. ad h. 8, 9.— *tmanā* pro *ātmanā*, vid. P. 6, 4, 141, et JAIMINIS apud COLEBR. *Miscell. Ess.* t. i. pag. 316.— *dhṛishṇav iyānaḥ*, vid. ad h. 2, 1, 1.— *iyānaḥ* = *asmābhir yāchyamānaḥ*, partic. præter. pass. r. ī; conf. *jajñānaḥ*, h. 12, 3.— *ā-ṛiṇoḥ*, scholiastes imperfectum r. ṛi esse putat, augmento rejecto, et terminatione secundæ personæ sensu tertiæ usurpata: vertit enim, *stoṭṛiṇām anugrahāya tad-abhīkṣaṁ artham āniya prakṣipatu*. Tum pergit, verba *akṣham na chakryoḥ* illustrare: *rathasya chakrayor yathā akṣham prakṣipanti, tadvat*. Scholiastæ mentem recte, opinor, expressit STEVENSONUS: 'O courageous Indra, when we ourselves have obtained the favour of a god like thee, we entreat next for the chanters of thy praises, that thou wouldst cause blessings to come round to them, with the same certainty that the wheel revolves round the axle.' Sed vide, annon linguæ indoli et solito vocum sensui melius consulatur si sic interpretemur: 'deus talis, qualis tu, conciliatus a me est; horrende! laudatus, cultoribus vota promovere velis, currum velut duabus rotis.' Conf. vii, v, § 5: *kratvā pūbhrebbhir akṣhabhir ṛiṇor apa vrajāṁ divuḥ*, 'efficaciâ tuâ et fulgidis vehiculis removere velis caliginem de cælo.' (Schol.: *akṣabhiḥ* = *akṣhaiḥ*; *apa-ṛiṇoḥ* = *apagamaya*; *vrajam* = *andhakūra-samūham*.)— *chakryoḥ* scholiastes monet esse e *chakriyoḥ* contractum, quod archaismo pro *chakrayoḥ* positum sit: suspicor, contractionem illam diasceustæ vel scribæ deberi, quum versus mensura ostendat, vocem tribus syllabis a poeta enunciatam esse.

१११.१४ अज्ञान हो नश्यत
 = *agñān naśjāt ban-*
ḥanijāt auvān naśja.
tana naśjata vad.
nantu (in) tatē R.

15. Schol.: *yad duvo dhanam kāmītārtha-rūpum ā stotribhir āptavyam asti, tam*

kāmañ jaritṛīṇām anugrahāya ā ṛiṇoḥ ānīya prakshipasi. STEVENSON.: 'O performer of a hundred sacrifices, thou bringest round the desired wealth for the delight of the singers of thy praises, as the wheel is carried round by the motion of the cart.' Utrumque ā cum verbo *ṛiṇoḥ* conjungere præfero, hoc sensu: *promove*, si qua pompa (*duvaḥ*, vid. h. 4, 5; 14, 1) *tibi* fit, *promove* vota cultorum, currum velut, intentis viribus.' Exempla quædam hujus usus præpositionis, loco verbi compositi repetitæ, congeſsi in Rīgṽ. Spec. pag. 21. Eadem structura sæpe utitur HOMERUS, e. g. Il. σ, 419; Od. ε, 265-267; vid. KUEHNER, *Ausf. Gram. der Gr. Spr.* t. II. pag. 314. Simili libertate GOETHIUS: *Vernunft fängt wieder an zu sprechen, und Hoffnung wieder an zu glühn.*

16. *propruthadbhiḥ* = *ghāsa-bhakṣhaṇa-anantara-bhāvinam oṣṭha-ṣabdaṁ kurvad-bhiḥ*; forma intensiva r. PROTH, stirpis vocali præter senioris linguæ consuetudinem correpta. *daṇḍanāvān* = *harmanān*, *satst. daṇḍanā* secundum *id. est i. q. daṇḍab*, *of 21. et 22. R.* *gand apud Jāṣṭakam inter Harmanānān legitur. R.*
18. *samūna-yojanaḥ* = *tulya-yojanaḥ*, *yuvayor dvayor eka-ratha-ārūḍhatvād ubhayārthaṁ sakṛid eva yujyate*. — *samudre* = *antarikshe*; conf. *Nigh.* 1, 3. — *iyate* = *gachhati*, r. ī. Conf. III, VIII, § 17: *sañsthe yad Agna iyase rayīṇām*, 'quando ad locum divitiarum proficisceris, Agnis!'

19. *aghnyasya* i. q. *ahanyasya*, ut *ghnanti* pro *hananti*; secundum scholiasten ex *aghna*, suffixo -*ya*, de quo vid. P. 5, 1, 67. — *yemathuḥ*, 'direxistis, duxistis.'

20. *kadha-priye* = *stuti-priye*, conf. h. 38, 1. — *nakshase* = *prāpnoshi*; conf. *Sāmar. Arch.* 1, 5, 3: *Agnim nakshantu no girah.*

21. *te* = *tava svarūpam*, schol. Possitne genitivus a verbo sentiendi pendere? — *amanmahi* pro *amanyāmahi*, ut h. 24, 1 et 26, 8 *manāmahe* pro *manyāmahe*. — *aṣve* = *vyāpana-ṣile*. *ā antāt = samāpāra. jantān, & pavaṇāt. divaparijantān, kh. R.*

22. *मन्त्रो यः सः ७. 1. 39. R.*

XXXI.

Hymnus in AGNIM. Auctor HIRAṆYASTŪYAS, ANGIRASIS filius. Metrum, vv. 1-7, 9-15, et 17 *trishṭubh*; vv. 8, 16, et 18 *jagatī*.

1. [*Vājas. Sanh.* 34, 12.] Schol.: *he Agne, tvam prathumaḥ ādyaḥ Āngirasānām ṛishīṇām sarveshaṁ janakatvāt tādṛiṣo 'ngiro-nāmaka ṛishir abhavaḥ; tathā svayam devo bhūtvā devānām anyeshām ṣivaḥ śobhanaḥ sakhā abhavaḥ*. — *vidmanāpasah* = *jñānena vyāpnuvānāḥ jñāta-karmāṇo vā*; nempe *vidmanāni apāñsi yeshām, te vidmanāpasah*. Longam vocalem scholiastes ex P. 7, 3, 137 illustrat. Liceatne vocem in dua vocabula 3 resolvere, et *vidmanā apasah* 'cum scientia agentes, scienter operantes,' vertere? Et instrumentalis *vidmanā*, et nominativus pluralis *apasah* separatim occurrunt, h. 110, 6; 71, 3. Conf. h. 111, 1. *Uit. Orr. 2. 18.*

an sanah schol. non applicat, interpretatio eius claudat verbis: sanor api divinatir-ādarātān, quæ nisi ad sanah præcedens et secundi hemistichii positum respiciunt, indicare videntur, ten sanajē sa nō dāt legisse. R.

2. *Angirastamaḥ* = *atiṣayena Angirā bhūtvā*. — *katidhāchit* = *katibhiḥ prakāraiḥ sarvatra*. — *ṣayuh* = *ṣayānaḥ*. — *āyave* = *manushyārtham*, conf. *Nigh.* 2, 3.

3. *mātariṣvane*. YĀSKAS, *Nir.* 7, 26: *mātariṣvā vāyur*; *mātari antarikshe ṣvasiti*, *mātari āśvaniti*, *iti vā*. Priorem derivationem scholiastes prætulit: *nirmāṇana-hetuvāt mātū antarikshaṁ*; *tatra ṣvasiti*, *prāṇiti*, *iti mātariṣvā vāyuh*. Diversa est ŚANĀKARĀ sententia in schol. ad *Īśāvās.* v. 4: *mātari antarikshe ṣvayayati vardhate*, *gachhati* *iti vā vāyuh*, etc. — *sukratūyā* scholiastes pro *sukratūyayā*, instrumentali nominis abstracti desiderativi *sukratūyā*, dictum putare videtur, quum *śobhanakarmekhayaḥ* vertat. Tu vide, annon pro *sukratunā* positum sit (ut h. 23, 11 *dhṛiṣṇuyā* pro *dhṛiṣṇunā*, conf. P. 7, 1, 39), unde, si dativi *mātariṣvane* et *vivasvate* cum *āvīrbhava* jungantur, hunc sensum nancisceremur: 'Tu, Agnis! primus aeri, te colenti, manifestus esto cum efficaci vigore.' Similis locus est 11, 11, § 12: *sa jāyamānuḥ parame vyomani āvir Agnir abhavan mātariṣvane*; *asya kratvā samidhānasya majmanā pra dyāvū śochiḥ prithivī arochayat*. — *arejetām*, 'contremiscebant'; schol.: *bhyasate rejate*, *iti bhaya-vepa-nayor*, *iti Yāskaḥ*. — *hotṛi-vūrye* = *hotṛi-varaṇa-yukte karmaṇi*, schol.; idem postea, *hotṛā vriyate*, *iti hotṛi-vūryo yajnaḥ*. De vocali *ṛi* in *ūr* diducta, vid. P. 7, 1, 102; conf. adnot. ad h. 28, 1. — *asaghnōḥ* scholiastes putat esse imperfectum r. SAGH vel SHAGH, cui 'feriendi, occidendi' sensum tribuunt lexicographi. — *mahaḥ* = *pūjyān devān*, accus. plur. adjectivi *mah*. Eadem forma ponitur tanquam nominativus pluralis, h. 36, 3, et sæpissime tanquam genitivus sing., h. 6, 10; 19, 2, 3; 55, 3 etc.

4. *avāṣayaḥ* = *śabditavān asi*, 'pūṇya-karmabhiḥ sādhyo dyu-loka,' *iti prakāṣitavān asi*. — *pitroh ṣvātreṇa* = *aranyoḥ kshipra-mathanena*. Versus mensura ostendit, *pitroh* esse a poeta tribus syllabis (*pitaroh*) enunciatum, ut infra v. 9, et h. 113, 3 *svasuroḥ* (svasuroḥ): conf. Homerica *πατίρος*, *πατίρι* pro *πατρός*, *πατρί*. — *ṣvātram* apud YĀSKAM inter *dhana-nāmāni* occurrit, *Nigh.* 2, 10; DEVAR. ad *Nigh.* 4, 2 *kshipra-nāma* esse dicit, hoc afferens exemplum: *ṣvātram Agnir aṛiṇot* [*akṛiṇot*?] *jātavedāḥ*. — *ā tvā - - punar*, schol.: *tadānīm tvā aranyor utpannaṁ tvām, pūrvam vedeḥ pūrva-deśam ānayan, āhavanīyatvena sthāpitavantaḥ; punoḥ paścāt aparam paścima-deśam ānayan gārha-patya-rūpeṇa dhāritavantaḥ, iti arthaḥ*.

4. 8. तां विप्रासः सपिधा 5. *ekāyuh* = *mukhyānnaḥ*. — *āvivāsasi* = *sarvataḥ prakāṣayasi*; sed in aliis locis 'colendi' sensus inest voci; vid. h. 12, 9; 84, 9.

सः २.

! 2. 1. १. अपसंवृत्तिं
स्तेनमये दुराध्यं।
मस्य सत्यते कृधी सु-
२.

6. *sakman*, pro *sakmani*, i. e. *sachanīye samavetuṁ yogye*. — *vidathe* = *karmaṇi*. — *pipar-shi* = *pūlayasi pūrayasi vā*, *sat-karma-anuśṭhāna-yuktaṁ karoshi*, *iti arthaḥ*. — *sūra-sūtā*, pro *sūra-sātau*, i. e. *sūraiḥ sambhajanīye yuddhe*; vid. *Nigh.* 2, 17. — *paritakmye* = *parito gantarye*, secundum scholiasten a r. TAK. — *samṛitā* scholiastes pro mutila locativi forma habet, ut *sūra-sūtā*: *samṛitā, samyag yorldhum prūpte sati, tad-anugrahārtham bhūyasaḥ prauḍhūn pratipakṣiṇaḥ śatrūn haṁsi mūrayasi*. In interpretatione mea, *dhana* 'pugnam' vertere ausus sum, nimium fortasse confidens iis, quæ supra ad h. 7, 4 notata sunt.

! Si temere coniectura testum rorum tentare fas esset, अवाससः scripsissem, cumque
ita vertim: Tu, Agnis! Manni coelum domicilium fecisti, Purasani bene-
facta maioribus beneficiis cumulans. २.

CORRIGENDA.

Pag. 1, vers. 2,	<i>idyāh</i>	lege <i>idyah</i> .
— — — 3,	prosapiam	— progeniem.
— 2, — 3,	multos <i>adit</i>	— multos visitans.
— 3, — 2,	animadvertite	— animadvertitis.
— 5, — 1,	<i>nostrum</i>	— nostrum.
— 6, — 7,	exornantem	— visitantem.
— 10, — 6,	hanc nubem	— illam nubem.
— 21, — 2,	<i>tua</i> facinora	— tua facinora.
— 25, — 9,	celebramus	— celebrare debemus.
— 26, — 4	et 5, दाव्रां	— दाव्रां.
— — —	<i>dābnām</i>	— <i>dāvnām</i> .
— 31, — 1,	<i>Prātoḥ</i>	— <i>Prātaḥ</i> .
— 35, — 20,	Agnimque omnia	— Agnimque <i>esse</i> omnia.
— 36, — 24,	<i>Rishi</i>	— <i>Rīshi</i> .
— 44, — 13,	facimus	— faciamus.
— 50, — 1,	जयन्त	— जायन्त.
— 66, — 11,	nosque alloquere	— nostram caussam age.
— 71, — 3,	audio <i>sonum</i>	— auditur <i>sonus</i> .
— 73, — 5,	cervi	— capreoli.
— 75, — 2,	hostium	— <i>hostium</i> .
— 80, — 6,	. . . <i>vāsī</i>	— <i>vāṣī</i> .
— 83, — 3,	diluculis ceremonias	— diluculis sacrorum ceremonias.
— 93, — 6,	<i>Vayo</i>	— <i>Vayah</i> .
— 98, — 1,	. . . <i>hishtham</i>	— <i>hishthaṁ</i> .
— 109, — 6,	<i>Naryam</i>	— <i>Naryaṁ</i> .
— 118, — 1,	umbilicus	— domicilium.
— 135, — 3,	<i>sochiḥ</i>	— <i>ṣochiḥ</i> .
— 158, — 13,	. . . <i>sato</i>	— . . . <i>sataḥ</i> .
— 177, — 3,	<i>Sarasvati</i>	— <i>Sarasvatī</i> .
— 178, — 8,	. . . भिव्य	— भिव्य.
— 180, — 2,	viris <i>divitias</i> indicans.	— hominum observator.
— 200, — 2,	contiguus	— contiguus <i>factus</i> .
— 207, — 11,	<i>vajam</i>	— <i>vājaṁ</i> .
— 231, — 17,	servastis	— servatis.
— 235, — 13,	<i>Saṣvat</i>	— <i>Ṣaṣvat</i> .
— 260, — 4,	निककु	— त्रिककु.
— — — 6,	तर..	— तर..
— — — 4,	inimici hominis portas aperit	— inimicos ab hominis <i>ipsum colentis</i> porta arcet.

ADNOTATIONES.

— ix lin. 18, h. 3, 7. — h. 3. 3, 1.

LONDON:

Printed by J. L. Cox and Sons, 75, Great Queen Street,
Lincoln's-Inn Fields.

ORIENTAL TRANSLATION FUND

OF

GREAT BRITAIN AND IRELAND.

Patron:

HER MOST GRACIOUS MAJESTY
QUEEN VICTORIA.

Officers:

CHAIRMAN:

The Right Hon. Sir GORE OUSELEY, Bart., Vice-President R. A. S., F. R. S., &c. &c.

DEPUTY CHAIRMEN:

The Right Hon. the EARL of MUNSTER, Vice-President
R. A. S., F. R. S., &c. &c.

The Right Hon. Sir E. H. EAST, Bart., F. R. S., &c.

The Right Hon. Sir A. JOHNSTON, V.P.R.A.S., F.R.S., &c.

The Right Hon. C. W. WILLIAMS WYNN, M. P., F. R. S.,
President R. A. S., &c. &c.

Sir G. T. STAUNTON, Bart., M. P., Vice-President R. A. S.,
F. R. S., &c. &c.

AUDITOR — J. B. S. MORRITT, Esq., F. S. A.

TREASURER — The Right Hon. the EARL of MUNSTER.

SECRETARY — The Rev. JAMES REYNOLDS, M. R. A. S.

*** It is requested that those Individuals, or Institutions, who are willing to subscribe to the Oriental Translation Fund, will send their Names, addressed to "The Secretary, Royal Asiatic Society's House, No. 14, Grafton Street, Bond Street, London;" and inform him where their Subscriptions will be paid.

LIST OF WORKS

PRINTED FOR THE ORIENTAL TRANSLATION FUND,
AND SOLD BY W. H. ALLEN & CO., LEADENHALL STREET, LONDON.

SOLD ALSO BY M. DUPRAT, PARIS.

N.B. The Title-pages of all works printed for the Fund are ornamented with a Vignette, bearing the motto "EX ORIENTE LUX."

1.

THE TRAVELS OF IBN BATUTA,

Translated from the abridged Arabic Manuscript Copies preserved in the Public Library of Cambridge, with NOTES, illustrative of the History, Geography, Botany, Antiquities, &c. occurring throughout the Work.
By the Rev. S. LEE, B.D., Regius Professor of Hebrew in the University of Cambridge, &c. &c. In Demy Quarto; price £1.

2.

MEMOIRS OF THE EMPEROR JAHANGUEIR,

Written by Himself; and Translated from a Persian Manuscript,
By Major DAVID PRICE, of the Bombay Army, &c. &c.
In Demy Quarto; 12s.

3.

THE TRAVELS OF MACARIUS, PATRIARCH OF ANTIOCH;

Written by his Attendant Archdeacon, Paul of Aleppo, in Arabic.
Translated by F. C. BELFOUR, M.A. Oxon. &c. &c.
In two Vols. Demy Quarto; £4.

4.

HAN KOONG TSEW; or, THE SORROWS OF HAN,

A Chinese Tragedy, translated from the Original, with Notes, and a Specimen of the Chinese Text. By JOHN FRANCIS DAVIS, F.R.S., &c.
In Demy Quarto; 5s.

5.

HISTORY OF THE AFGHANS,

Translated from the Persian of Neamet Ullah. Parts I. and II.
By BERNHARD DORN, Ph. D., &c. In Demy Quarto; 14s. each.

6.

THE FORTUNATE UNION,

A Romance, translated from the Chinese Original, with Notes and Illustrations; to which is added, a Chinese Tragedy.
By JOHN FRANCIS DAVIS, F.R.S., &c. Two Vols. Demy 8vo. 16s.

7.

YAKKUN NATTANNAWA,

A Cingalese Poem, descriptive of the Ceylon System of Demonology; to which is appended, the Practices of a Capua or Devil Priest, as described by a Buddhist: and KOLAN NATTANNAWA, a Cingalese Poem, descriptive of the Characters assumed by Natives of Ceylon in a Masquerade. Illustrated with Plates from Cingalese Designs.

Translated by JOHN CALLAWAY, late Missionary in Ceylon.
In Demy Octavo; 8s.

8.

THE ADVENTURES OF IATIM TAI,

A Romance; translated from the Persian, by DUNCAN FORBES, M.A.
In Demy Quarto; 16s.

9.

THE LIFE OF SHEIKH MOHAMMED ALI HAZIN,

Written by Himself: translated from two Persian Manuscripts, and Illustrated with Notes explanatory of the History, Poetry, Geography, &c. which therein occur.

By F. C. BELFOUR, M.A. Oxon. &c. &c.
In Demy Octavo; 10s. 6d.—For the Persian Text of this Work, see No. 15.

10.
MEMOIRS OF A MALAYAN FAMILY,
Written by themselves; and translated from the Original,
By W. MARSDEN, F.R.S., &c. &c. In Demy Octavo; 2s. 6d.

11.
HISTORY OF THE WAR IN BOSNIA,
During the Years 1737-8 and 9.
Translated from the Turkish, by C. FRASER, Professor of German in the
Naval and Military Academy, Edinburgh. In Demy Octavo; 4s.

12.
THE MULFUZĀT TIMURY; OR, AUTOBIOGRAPHICAL MEMOIRS OF THE MOGHUL EMPEROR TIMŪR;
Written in the Jagtay Turkey Language; turned into Persian, by Abū Tālib Hussainī; and translated into English,
By Major CHARLES STEWART, late Professor of Oriental Languages in the Honourable East-India Company's College.
With a Map of Transoxania. In Demy Quarto; 12s.

13.
THE HISTORY OF VARTAN, AND OF THE BATTLE OF THE ARMENIANS;
Containing an account of the Religious Wars between the Persians and Armenians, by Eliseus, Bishop of the Amadunians. Translated from the Armenian, by C. F. NEUMANN, Member of the Armenian Academy; the Mechitaristes at St. Lazaro, &c. &c. In Demy Quarto; 10s.

14.
THE LIFE OF HAFIZ UL MULK, HAFIZ REHMUT KHAN.
Written by his Son Nuwāb Must'ujāb Khān Bahadar; and entitled Gulistān-i-Rehmut.
Abridged and translated from the Persian, by CHARLES ELLIOTT, Esq., of the Bengal Civil Service. In Demy Octavo; 5s.

15.
THE LIFE OF SHEIKH MOHAMMED ALI HAZIN,
Written by himself; edited from two Persian Manuscripts, and noted with their Various Readings, by F. C. BELFOUR, M.A. Oxon. &c. &c.
In Demy Octavo; 10s. 6d.
For the English Translation of this work, see No. 9.

16.
MISCELLANEOUS TRANSLATIONS FROM ORIENTAL LANGUAGES.
Volume the First. In Demy Octavo; 8s.
I. Notes of a Journey into the Interior of Northern Africa.—By Haji Ibn-ud-din Al-Aghwasti. Translated from the Arabic, by W. B. Hodgson, Esq., late American Consul at Algiers, F.R.S.A.S.
II. Extracts from the Sakas Thevan Saasteram, or Book of Fate.—Translated from the Tamil Language, by the Rev. Joseph Roberts, Cor. M.R.A.S.
III. The last days of Krishna and the Sons of Pandu, from the concluding Section of the Mahabharat. Translated from the Persian Version, made by Nekkeib Khan, in the time of the Emperor Akbar. By Major David Price.
IV. The Vodalā Cadai, being the Tamil Version of a Collection of Ancient Tales in the Sanscrit Language: popularly known throughout India, and entitled the Vethla Panchavinasti. Translated by B. G. Babington, M.D., F.R.S., M.R.A.S., M. Madras Lit. Soc., &c.
V. Indian Cookery, as practised and described by the Natives of the East. Translated by Sandford Arnot.

17.
THE ALGEBRA OF MOHAMMED BEN MUSA, ARABIC AND ENGLISH;
Edited and translated by FREDERIC ROSEN. In Demy Octavo; 10s.

18.
THE HISTORY OF THE MARITIME WARS OF THE TURKS;
Translated from the Turkish of Hajji Khalifeh, by JAMES MITCHELL.
Part I. In Demy Quarto; 7s.

19.
TRANSLATIONS FROM THE CHINESE AND ARMENIAN,
By CHARLES F. NEUMANN. In Demy Octavo; 12s. 14s.

I. History of the Pirates who infested the China Sea from 1807 to 1810. Translated from the Chinese Original, with Notes and Illustrations.
II. The Catechism of the Shanians; or, the Laws and Regulations of the Priesthood of Buddha, in China. Translated from the Chinese Original, with Notes and Illustrations.
III. Vahram's Chronicle of the Armenian Kingdom in Cilicia, during the time of the Crusades. Translated from the Original Armenian, with Notes and Illustrations.

20 & 21.
THE GEOGRAPHICAL WORKS OF SA'DIK ISFAHANI'; AND, A CRITICAL ESSAY ON VARIOUS MANUSCRIPT WORKS, ARABIC AND PERSIAN:
Translated by J. C., from Original Persian MSS. in the Collection of Sir WILLIAM OUSELEY, the Editor. Octavo; 10s.

22.
THE SHAH NAMEH OF THE PERSIAN POET FIRDAUSI;
Translated and Abridged in Prose and Verse, with Notes and Illustrations,
By JAMES ATKINSON, Esq.,
of the Honourable East-India Company's Bengal Medical Service.
Octavo; 15s.

23.
THE TEZKEREH AL VAKIAT; OR, PRIVATE MEMOIRS OF THE MOGHUL EMPEROR HUMAYUN.
Written in the Persian Language, by JOUCHER, a Confidential Domestic of His Majesty.
Translated by Major CHARLES STEWART. Quarto; 10s.

24.
THE SIYAR-UL-MUTAKHERIN,
A History of the Mahomedan Power in India, during the last Century.
By MIR GHOLAM HUSSEIN-KHAN.
Revised from the Translation of Hajji Mustafa, and Collated with the Persian Original, by Lieut.-Colonel JOHN BRIGGS, M.R.A.S., &c. &c.
Vol. I. Octavo; 14s.

25.
HOEÏ LAN KI; OR, L'HISTOIRE DU CERCLE DE CRAIE,
Drame en Prose et en Vers; traduit du Chinois, et accompagné de Notes,
Par STANISLAS JULIEN. Octavo; 7s.

26.
SAN KOKF TSOU RAN TO SETS; OU, APERÇU GÉNÉRAL DES TROIS ROYAUMES.
Traduit de l'Original Japonais-Chinois, par M. J. KLAPROTH.
(Ouvrage accompagné de Cinque Cartes.) Octavo; 15s.

27.
ANNALS OF THE TURKISH EMPIRE, FROM 1591 TO 1659 OF THE CHRISTIAN ERA;
Translated from the Turkish, by CHARLES FRASER.
Vol. I. Quarto; £1. 11s. 6d.

28.
RAGHUVANSA, KA'LIDA'SÆ CARMEN,
Sanskrit et Latin.
Edidit ADOLPHUS FRIDERICUS STENZLER. Quarto; £1. 1s.

29.
**CUSTOMS AND MANNERS OF THE WOMEN
OF PERSIA, AND THEIR DOMESTIC SUPER-
STITIONS.**

Translated from the Original Persian Manuscript, by JAMES ATKINSON,
Esq., of the Hon. East-India Company's Bengal Medical Establishment.
Octavo; 5s.

30.
HISTORY OF THE EARLY KINGS OF PERSIA,
From Kaiomars, the first of the Peshladian Dynasty, to the Conquest of
Iran by Alexander the Great.

Translated from the Original Persian of Mirkhond, entitled the Rauzat-us-
safa, with Notes and Illustrations, by DAVID SHEA. Octavo; 10s.

31.
THE TUHFAT-UL-MUJAHIDIN;
A History of the First Settlement of the Mohammedans in Malabar, and of
their subsequent Struggles with the Portuguese.
Translated from the Arabic, by Lieut. M. ROWLANDSON.
Octavo; 5s.

32.
ALFIYYA,
Ou, La Quintessence de la Grammaire Arabe; Ouvrage de Djemal-ed-din
Mohammed, connu sous le nom d'EBN-MALEC.
Publié en Original, avec un Commentaire, par LE BARON SILVESTRE DE
SACY. Paris: Octavo; 8s.

33.
**NARRATIVE OF TRAVELS IN EUROPE, ASIA,
AND AFRICA,**
In the Seventeenth Century, by EVLIYA EFENDI.
Translated from the Turkish, by the RITTER JOSEPH VON HAMMER.
Part I. Quarto; 12s.

34.
A DESCRIPTION OF THE BURMESE EMPIRE;
Compiled chiefly from Native Documents, by the Rev. FATHER SANGER-
MANO; and Translated from his MS. by WILLIAM TANDY, D.D.
Rome: Quarto; 16s.

35.
**ESSAY ON THE ARCHITECTURE OF THE
HINDUS.**
By RA'M RA'Z, Native Judge and Magistrate at Bangalore.
With 48 Plates. Royal Quarto; £1. 11s. 6d.

36.
ANNALES DES EMPEREURS DU JAPON,
Traduites par M. ISAAC TITSINGH.
Ouvrage revu, complété et corrigé sur l'Original Japonais-Chinois, accompagné
de Notes, et précédé d'un Aperçu de l'Histoire Mythologique des Japonais,
par M. J. KLAPROTH. Quarto; £1. 10s.

37.
**MISCELLANEOUS TRANSLATIONS FROM
ORIENTAL LANGUAGES.**
Volume the Second. 7s.

CONTENTS:

I. A Genealogical Catalogue of the Kings of Armenia. By Prince Hubboff. Translated
from the Armenian into the Russian Language, by Lazar Koonets. Translated from the
Russian into English, and compared with the Original Armenian Manuscript, by James
Glen, of Astrachan.

II. An Account of the Siege and Reduction of Chaitur; by the Emperor Akbar, from the
Akhar Namah of Shaikh Abul Fazl. Translated by Major David Price.

III. Short History of the Secret Motives which induced the deceased Alemdar, Mustafa
Pasha, and the Leaders of the Imperial Camp, to march from the city of Adrianople to
Constantinople; with the stratagems they employed in order to depose Sultan Mustafa,
and restore to the throne Sultan Selim the Martyr. In the year (of the Hejra) Twelve
Hundred and Twenty-two.

IV. The Ritual of the Buddhist Priesthood. Translated from the Original Pali work,
entitled Karmawakya, by the Rev. Benjamin Clough, C.M.R.A.S., Wesleyan Missionary,
Ceylon.
V. Translation of an Extract from a Horticultural Work, in Persian, by Baboo Radhakant
Deb, of Calcutta.
VI. Account of the Grand Festival, held by the Amir Timur, on the Plains of Kanah Gul,
or Mine of Roses, after his Return from Asia Minor, and the Defeat of Ilderum Bayasid, or
Bajazet, A.H. 803. Translated from the Mulfuzat Timuri, or Life of Timur, written by
Himself, by Colonel Franklin.

38.
HARIVANSA;
Ou, Histoire de la Famille de Hari; Ouvrage formant un Appendice du
Mahabharata; et traduit sur l'Original Sanscrit, par M. A. LANGLOIS.
Deux Tomes. Quarto; £2. 16s.

39.
**THE DIDASCALIA; OR, APOSTOLICAL CONSTI-
TUTION OF THE ABYSSINIAN CHURCH.**
Translated from the Ethiopic, by THOMAS P. PLATT, Esq., M.A.
Quarto; 10s.

40.
LES ADVENTURES DE KAMRUP,
Par Tahcin-uddin; traduites de l'Hindoustani par M. GARCIN DE TASSY,
Professor d'Hindoustani, &c. Paris: Octavo.

41.
**THE CHRONICLES OF RABBI JOSEPH BEN
JOSHUA BEN MEIR, THE SPHARDI.**
Translated from the Hebrew, by C. H. F. BIALLOBLOTZKY.
In Two Vols. Deny Octavo; £1. 4s.

42.
**THE POLITICAL AND STATISTICAL HISTORY
OF GUJERA'T.**
Translated from the Persian, by JAMES BIRD, Esq., M.R.A.S., P.R.G.S.
Octavo.

43.
**LE LIVRE DES RECOMPENSES ET DES
PEINES.**
Traduit du Chinois, par STANISLAS JULIEN, Membre de l'Institut.
Paris: Octavo; 12s.

44.
**HAJI KHALFÆ LEXICON ENCYCLOPÆDICUM
ET BIBLIOGRAPHICUM.**
Edidit GUSTAVUS FLUEGEL. Tomus Primus.
Leipzig: Quarto; £1. 10s.

45.
**CHRONIQUE D'ABOU-DJAFAR MOHAMMED
TABARI.**
Traduit sur la Persane, par LOUIS DUBEUX. Première Livraison.
Paris: Quarto; 16s.

46.
LAILI' AND MAJNU'N;
A Poem. From the original Persian of Nazami. By JAMES ATKINSON,
Esq. London: Octavo; 5s. 6d.

47.
**THE HISTORY OF THE TEMPLE OF
JERUSALEM.**
Translated from the Arabic of the Imám Jalal-addin al Siuti. With Notes and
Dissertations. By the Rev. JAMES REYNOLDS, B.A.
London: Octavo; 15s.

48.
THE SA'NKHYA KA'RIKA'; OR, MEMORIAL
VERSES ON THE SA'NKHYA PHILOSOPHY;

Translated from the Sanscrit by H. T. COLEBROOKE, Esq.
Also, THE BILA'SHYA OR COMMENTARY OF GAURAPA'DA;
Translated and illustrated by an original Comment,
By H. H. WILSON, Esq., &c. &c. Oxford: Quarto; 10s. 6d.

49.
HISTOIRE DES SULTANS MAMLOUKS DE
L'EGYPTE;

Ecritte en Arabe par Taki-eddin-ahmed-Makrizi:
Traduite en Français, par M. QUATREMERRE. Tome Premier.
Paris: Quarto; 10s. 6d.

50.
RIG VEDA SANHITA;

Sanskritè et Latinè.
Edidit FREDERICK AUGUSTUS ROSEN, Ph. D. Quarto.

51.
KUMA'RA SAMBHAVA;

Sanskritè et Latinè.
Edidit ADOLPHUS F. STENZLER. Quarto.

LIST OF WORKS IN THE PRESS.

Haji Khalfah's Bibliographical Dictionary; translated by Professor Gustavus Flügel. Vol. II.

This valuable Arabic work, which formed the ground-work of D'Herbelot's "Bibliothèque Orientale," contains accounts of upwards of 13,000 Arabic, Persian, and Turkish works, arranged Alphabetically.

The Divan of the Iluzailis; translated by Professor Kosegarten.

This is a Collection of ancient Arabic Poems, similar to the Hamās. The Translation will be accompanied by the Arabic Text and Scholia.

Chronique d'Abou-djafar Mohammed Tabari; translated by M. Dubeux. Deuxième Livraison.

A highly-esteemed and very authentic History, written in Persian, containing Accounts of the Patriarchs, Prophets, Philosophers, of Mohammed and of the Khalifas.

The Ekhlāc-i-Jelāly; a very celebrated Persian work on Ethics, composed in the first half of the 17th century of the Christian era; translated by W. F. Thompson, Esq., of the Hon. the East-India Company's Civil Service.

The Khatai Namch; translated by Dr. Fleischer.

This curious Turkish work contains a description of China, with Accounts of its Government, Laws, &c. The Translation will be accompanied by the Original Text.

The Vishnu Purana; translated by Professor Wilson.

This is one of the Puranas of the Valahava order. It is very full on the subject of the principal Votaries of Vishnu; and contains a copious Genealogy of Hindu Kings, and the Life of Krishna.

Makrizi's History of Egypt; translated by M. Quatremère. Liv. II.

An interesting portion of Makrizi's works, commencing with the fall of the descendants of Saladin.

Collection des Oupanichats, extraits des Védas; traduits du Sanscrit en Français par L. Poley, Membre de la Société Asiatique de Paris.

The Upanishads are portions of the Vedas, and are considered as the principal source of the theology and metaphysics of the Brahmins.

LIST OF TRANSLATIONS PREPARING FOR PUBLICATION.

Class 1st.—THEOLOGY, ETHICS, and METAPHYSICS.

The Li-ki; translated by Professor Stanislas Julien.

This ancient Chinese work, which is attributed to Confucius, was the original Moral and Ceremonial Code of China, and is still the principal authority on those subjects in that Empire.

A Collation of the Syriac MSS. of the New Testament, both Nestorian and Jacobite, that are accessible in England, by the Rev. Professor Lee.

This Collation will include the Various Readings of the Syriac MSS. of the New Testament in the British Museum, and the Libraries at Oxford, Cambridge, &c.

The Dābistān; translated by the late David Shea, Esq., M.R.A.S.

This curious work contains a copious and truly interesting account of the Religious Tenets and Ceremonies of the Ancient Persians, the Hindus, and other religious sects of the East. "The discovery of this work," says Sir William Jones, "has cast a gleam of light on the primeval history of Iran, and of the human race, of which I had long despaired, and which could hardly have dawned from any other quarter."—*Asiatic Researches*, Vol. II.

Class 2d.—HISTORY, GEOGRAPHY, and TRAVELS.

Kitāb-al-Yamīnī, by Abū-Nas'ar-Muhammad Ibn-al-Jabbār Al-Uthbī. Translated by the Rev. James Reynolds, B.A.

This Arabic work, composed by a contemporary, contains a detailed and copious account of the conquests of Sultān Mahmūd of Ghazna, &c., and the successes of the Ghaznavides in Hindustān.

The Annals of Elias, Metropolitan of Nisibis; translated by the Rev. Josiah Forshall, A.M.

This Syriac Chronicle contains Chronological Tables of the principal Dynasties of the World, brief Memoirs of the Patriarchs of the Nestorian Church, and notices of the most Remarkable Events in the East, from the Birth of our Saviour to the beginning of the Eleventh Century.

The Travels of Evliya Efendi; translated by Baron Hammer and Purgstall. Part II.

This Turkish work contains an account of the Travels of Evliya Efendi in all parts of the Turkish Empire, Turkistan, &c. in the middle of the Seventeenth Century.

The Nishān-i-Haidarī; translated by

This is a Persian History of the Mysore during the reigns of Haidar Ali Khān and his Son Tipū, from A.D. 1753 to 1798; written by Mir Husain Ali Khān, who was in the service of Tipū Sultān.

Ibn Khaldun's History of the Berbers; translated by the Rev. Professor Lee.

This is a most rare and valuable work, containing an account of the origin, progress, and decline of the Dynasties which governed the Northern Coast of Africa.

Ibn Koteiba's History of the Arabians; translated by Dr. J. H. Moeller.

This celebrated work contains the History of the Arabians from the time of Ismael the son of Abraham to near the end of the third century of the Mohammedan, or the ninth of the Christian era.

The Siyar-ul-Mutakherin of Mir Gholam Hussein-Khan; translated by Lieut.-Col. John Briggs. Vol. II.

This celebrated Persian work comprises the Annals of Hindustan from the time of the Emperor Aurangzeb to the administration of Warren Hastings in Bengal.

The great Geographical Work of Idrisi; translated by the Rev. G. C. Renouard, B.D.

This Arabic work was written A.D. 1153, to illustrate a large silver globe made for Roger, King of Sicily; and is divided into the seven climates described by the Greek geographers.

The Chronicle of Abulfat'h Ibn Abulhasan Alsamari; translated by the Rev. T. Jarrett, M.A.

This rare Arabic work, of which only one perfect copy is known to be in Europe, is a History of the Samaritans from the Creation to the Middle of the Fourteenth Century.

An Historical Account of the Muhammadan Empire of Spain, by Ahmed Ibn Muhammad Al-makāri, translated from the Arabic by Señor P. de Gayangos, late Professor of Arabic at the Royal Athenæum, Madrid.

Class 3d.—BELLES-LETTRES, BIOGRAPHY, and PHILOLOGY.

Haft Paiker, an Historical Romance of Bahrām Gur; translated by the Right Hon. Sir Gore Ouseley, Bart.

This Persian Poem of Nasrāni of Ganjah contains the romantic history of Bahrām, the Fifth of the Sassanian Dynasty of Persian Kings.

Mihr-u-Mushterī; translated by the Right Hon. Sir Gore Ouseley, Bart.

This Persian Poem, of which an abridgment will be published, was composed by Muhammad Asrar; and celebrates the friendship and adventures of Mihr and Mushterī, the sons of King Shāpur and his Grand Vizier.

A Mythological, Historical, and Bibliographical Dictionary, alphabetically arranged, of the Hindu Deities, Kings, Heroes, &c., extracted chiefly from the Purānas; with notices of the principal works in Sanscrit Literature. By Professor Wilson.

The Siddhanta Kaumudi, or Sanscrit Grammar of Bhattoji Dikshita; translated by Professor Wilson.

This book is a preservation photocopy.
It was produced on Hammermill Laser Print natural white,
a 60 # book weight acid-free archival paper
which meets the requirements of
ANSI/NISO Z39.48-1992 (permanence of paper)

Preservation photocopying and binding

by

Acme Bookbinding
Charlestown, Massachusetts

1996

